

**T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

PATENT LİSANS SÖZLEŞMESİ

DOKTORA TEZİ

ONUR SARI

Anabilim Dalı : Özel Hukuk

Programı : Özel Hukuk

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Merih Kemal OMAĞ

NİSAN 2018

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PATENT LİSANS SÖZLEŞMESİ

DOKTORA TEZİ

ONUR SARI

1310053004

Anabilim Dalı : Özel Hukuk

Programı : Özel Hukuk

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 23 MART 2018

Tezin Savunulduğu Tarih: 16 Nisan 2018

Tez Danışman : Prof .Dr. Merih KEMAL OMAĞ

Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Ayşe Nur BERZEK

Prof. Dr. Atilla ALTOP

Prof. Dr. Mehmet BAHTİYAR

Doç. Dr. Hanife ÖZTÜRK AKKARTAL

NİSAN 2018

ÖNSÖZ

Ticari hayatın gelişiminde, teknolojinin ilerlemesiyle birlikte patent ve patent lisans sözleşmesinin önemli bir yeri vardır. Patentli buluşlarla teşebbüsler rekabet üstünlüğü sağlayacaktır. Ayrıca toplum patentli buluşlarla çok daha kaliteli ürünleri, çok daha ucuz fiyatlara elde edebilecektir.

Uzun vadede insanlığın gelişimi yine patentli buluşlar sayesinde sağlanacaktır. Her bir patent bilimsel ilerleme açısından bir basamaktır. Bu basamaklar yükseldikçe insanlık da bir adım öne gidecektir. Bu nedenle patentin toplumların gelişmesinde önemli bir rolü vardır.

Patent hukuku ülkemizde ise gelişmekte olan bir konudur. Ülkemizde de her geçen gün patent başvuruları artmaktadır. Ayrıca teknoloji transfer ofisleri, teşvikler ve ARGE merkezleriyle teknolojik gelişme ivme kazanmıştır. Bizde çalışmamızda patent lisans sözleşmesini işleyerek ülkemizin gelişimine ve doktrine nazikane bir katkı sağlamaya çalıştık.

Doktora çalışması sürecinde tez danışmanlığımı yapan ve desteğini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Merih Kemal OMAĞ'ya, araştırma konumu yönlendiren ve kıymetli görüşleriyle yardımcı olan değerli hocam Doç. Dr. Hanife ÖZTÜRK AKKARTAL'a, kıymetli yorumları ve eleştirileriyle destek olan değerli hocalarım Prof. Dr. Ayşe Nur BERZEK, Prof Dr. Atilla ALTOP, Prof Dr. Mehmet BAHTİYAR'a doktora eğitimi sürecinde verdikleri destekten dolayı Prof. Dr. Bülent TAHİROĞLU'na ve Prof. Dr. İlhan ULUSAN'a ve kütaphanesinin kullanıma açan Av. Ferit SARI'ya teşekkürlerimi ve minnetlerimi sunarım.

NİSAN 2018

Onur SARI

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ.....	xiii
KONUNUN SINIRLANDIRILMASI:	xviii
METOD	xix

BİRİNCİ BÖLÜM

PATENT LİSANS SÖZLEŞMESİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

I. LİSANS SÖZLEŞMESİ.....	1
II. LİSANS SÖZLEŞMESİNİN KONUSU	2
A. Patent	4
1. Buluş	11
2. Patent Verilebilirlik Koşulları	12
a. Olumlu Koşullar.....	13
i. Yenilik.....	13
ii. Buluş Basamağı Kriteri (Tekniğinin Bilinen Durumu Aşma).....	15
iii. Sanayiye Uygulanabilir Olma	17
b. Olumsuz Koşullar	18
B. Faydalı Model.....	20
III. LİSANS SÖZLEŞMESİNİN NİTELİKLERİ.....	22
A. İsimsiz Sözleşmelerden Sui Generis Bir Sözleşme Olması	22
B. Tam İki Tarafa Borç Yükleyen İvazlı Sözleşme	28
C. Kullanırma Edimi İçeren Bir Sözleşme	33
D. Sürekli Borç İlişkisi Doğuran Sözleşme	33
E. Nisbi Bir Hak Sağlaması.....	34
F. Borçlandırıcı İşlem.....	38
IV. LİSANS SÖZLEŞMESİ TÜRLERİ	40
A. Bölgesel Sınırlandırılmış Lisans Sözleşmeleri	40
B. Kişiye Bağlı- İşletmeye Bağlı Lisans Sözleşmeleri	42
C. Adi(Münferit) Lisans – Karma(Birlikte) Lisans	43
D. Çapraz Lisans Sözleşmeleri (Karşılıklı Lisans Sözleşmeleri)	44
E. İsteğe Bağlı Lisans - Zorunlu Lisans.....	46

1. 3 Yıl Süreyle Kullanmama Nedeniyle Zorunlu Lisans	48
2. Patentler Arasında Bağımlılık Nedeniyle Zorunlu Lisans.....	49
3. Kamu Yararı Nedeniyle Zorunlu Lisans	50
4. Rekabet Kurallarına Aykırılık Nedeniyle Zorunlu Lisans	51
F. Normal Lisans - Alt Lisans Sözleşmesi.....	54
G. Lisans Doğan Hakkın İçeriğine Göre Lisans Sözleşmeleri.....	55
1. Basit Lisans Sözleşmesi	56
2. İnhisari Lisans Sözleşmesi	58
3. Basit Ve İnhisari Lisans Sahiplerinin Dava Hakkı.....	62
H. Teknik Olarak Sınırlanmış Patent Lisans Sözleşmesi.....	66
V. LİSANS SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI.....	67
VI. LİSANS VERME TEKLİFİ	74
VII. LİSANS SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI	75
A. LİSANS VEREN	75
1. İlk Patente Başvuran İlkesi ve Gerçek Buluşçu İlkesi.....	77
2. Tek Başına veya Müşterek Buluş Sahipliği	80
3. İşçi, Yükseköğretim Kurumu Mensupları ve Kamu Görevlilerinin Buluşları.....	84
B. LİSANS ALAN	90
VIII. LİSANS SÖZLEŞMELERİNİN ŞEKLİ ve SİCİLE KAYDI	91

İKİNCİ BÖLÜM

PATENT LİSANS SÖZLEŞMELERİNİN REKABET HUKUKU BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

I. REKABET HUKUKU KURALLARININ LİSANS SÖZLEŞMELERİNE UYGULANABİLİRLİĞİ	94
II. REKABETİ KISITLAYICI LİSANS ANLAŞMALARI, UYUMLU EYLEM VE HÂKİM DURUMUN KÖTÜYE KULLANILMASI	96
A. Rekabeti Kısıtlayıcı Anlaşmalar	96
1. Rekabet Hukukunun Lisans Sözleşmelerine Uygulanmasına İlişkin Koşullar	99
a. Pazarın Belirlenmesi	101
b. Teşebbüslerin Pazardaki Konumu	105
2.Rekabet Kanuna Aykırılığın Yaptırımları.....	107

3. Rekabete Aykırılık Hallerinin İstisnaları	111
a. Muafiyet.....	111
aa. Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği(Tebliğ No: 2008/2)	114
aaa. Genel Koşullar	114
aab. Pazar Payı Eşikleri ve Uygulanması.....	119
aac. Tebliğ'in Uygulanmasındaki Sınırlamalar.....	123
aaca. Teknoloji Tranfer Anlaşmaları Tebliğ'indeki Ağır Sınırlamalar.....	123
aaca. Teşebbüslerin Birbirinin Rakibi Olması Halinde Uygulanacak Ağır Sınırlamalar	125
aacab. Teşebbüslerin Birbirinin Rakibi Olmaması Halinde Uygulanacak Ağır Sınırlamalar	134
aacb. Teknoloji Tranfer Anlaşmaları Tebliğ'indeki Hafif Sınırlamalar	141
aacba. Rakip Olan ve Rakip Olmayan Teşebbüslerin Anlaşmalarına Uygulanacak Hafif Sınırlamalar	142
aacbb. Sadece Anlaşmaya Taraf Olan Teşebbüslerin Rakip Olmadığı Hallerde Uygulanacak Hafif Sınırlamalar.....	147
aad. Grup Muafiyetinin Geri Alınması	148
ab. Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2016/5)	150
aba. Muafiyetin Genel Koşulları.....	152
abb. Anlaşmaları Grup Muafiyeti Dışına Çıkaran Sınırlamalar	155
abc. Muafiyet Alamayacak Kısıtlamalar.....	157
ac. Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2013/3) .	158
aca. Genel Koşullar	160
acb. Pazar Payı Eşikleri ve Uygulanması.....	162
acc. Grup Muafiyeti Dışında Kalan Haller.....	163
ad. Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (2002/2 Sayılı Tebliğ).....	164
ae. Bireysel Muafiyet	165
b. Menfi Tespit Kararı	171
c. De Minimis Kuralı	171
B. Uyumlu Eylemler.....	173
C. Hakim Durumun Kötüye Kullanılması	174

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PATENT LİSANS SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

I. LİSANS VERENİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ	176
A. Patentten Doğan Hakkı Kullandırma	180
1. Lisans Veren Patent Hakkının Geçerliliğini Garanti Etmesi	184
a. Henüz Patent Başvurusunda Bulunulmayan Buluşlara İlişkin Yapılan Lisans Sözleşmeleri.....	190
b. Patent Başvurusu Yapılmış Fakat Henüz Patent Verilmemişse	191
c. Patent Sonradan Hükümsüz Kalmışsa	192
2. Lisans Veren Teknik Bilgiyi Sunması	193
a. Teknik Destekte Bulunma Yükümlülüğü.....	196
b. Teknik Eleman Gücünü Lisans Alanın Yararına Sağlanması.....	197
3. Patentten Doğan Hakkın Kullanımının Devamlığını Sağlama	198
B. Lisans Konusuna İlişkin Gelişmeleri Bilgi Verme Yükümlülüğü	203
C. Patent İhlallerine Karşı Koruma	207
D. Patent Lisans Sözleşmesinin Sicile Kayıt Yükümlülüğü	210
E. Patent Koruma Masraflarının Karşıllanması	211
F. Lisans Veren Lisans Alanla Rekabet Etmekten Kaçınması	215
G. En Avantajlı Lisans Alan Koşulu (En Çok Müsaadeye Mazhar Lisans Alan Şartı)	217
H. Patent Hakkından Vazgeçmemesi	220
J. Mal Teminine İlişkin Bilgi Vermesi	223
K. Patent Lisans Sözleşmelerinde Diğer Sınai Hakların Kullandırılmasına İlişkin Koşullar	225
L. Lisans Alana Eğitim Hizmeti Sağlanması.....	228
II. LİSANS ALANIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ	228
A. Lisans Bedelinin Ödenmesi	230
1. Lisans Bedelinin Kullanımla Orantılı Olarak Hesaplanması	242
2. Lisans Bedelinin Götürü Ücret Olarak Hesaplanması.....	244
3. Lisans Bedelinin Karma Şekilde Belirlenmesi.....	245
B. Lisans Konusunun Kullanılması	245
C. Sözleşmeye Uygun Kullanılması	250

D. Lisans Alanın Gerçekleştirdiği Teknik Gelişmeleri Ve İyileşmeleri Bilgi Verme Ve Bunlardan Lisans Verenin Yararlandırılması	255
E. Patent Hakkına Tecavüz Halinde Yargı Yoluna Başvurulması.....	260
F. Rekabet Etmeme Koşulu	267
G. Reklam Yapılması	269
H. Lisansın Ürünlerde Belirtilmesi.....	271
J. Lisansa Konu Patentin Hükümsüzlüğünü İleri Sürülmemesi.....	272
K. Lisans Verene Hesap Verilmesi.....	275
L. Patent Lisans Sözleşmesi İçeriğinin Gizli Tutulması	277
M. Fiyat Saptanmasında Lisans Verene Bağımlı Olunması	280
N. Lisans Alana Yönelik Bağlantılı Satın Alma.....	282
O. Lisans Alana Yönelik İhracat Kısıtlamaları.....	285
1. Patent Hakkının Tükenmesi İlkesi	285
2. Paralel İthalat, Geri İthalat Ve Gri İthalat	290
3. Lisans Alanın Patent Hakkının Tükenmesi Bağlamında İhracat Hakkı	293
4. Lisans Alanın İhracat Hakkının Sözleşmeyle Kısıtlanması	294
P. Basit Lisans Alanın Lisans Verenin Patenti Kullanmasına Katlanması	298
R. Lisans Sözleşmesiyle Edinilen Hakları İzinsiz Genişletmeme Ve Bu Hakları Üçüncü Kişilere Devredilmemesi.....	299
S. Lisans Alanın Üretimi Üçüncü Kişiye Yaptırmaması	304
T. Lisans Alanın Sözleşmenin Sona Ermesinden Sonraki Yükümlülükleri	305

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PATENT LİSANS SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

I. LİSANS SÖZLEŞMESİ SÜRESİNİN SONA ERMESİ	308
II. PATENT HAKKININ KORUMA SÜRESİNİN DOLMASI	311
III. TARAFLARDAN BİRİNİN ÖLÜMÜ	313
IV. TARAFLARDAN BİRİNİN İFLASI	315
V. PATENT HAKKINDAN VAZGEÇİLMESİ.....	317
VI. LİSANS SÖZLEŞMESİNİN FESHİ	318
VII. LİSANS SÖZLEŞMESİNİN BOZUCU KOŞULLA SONA ERMESİ	325
VIII. SÖZLEŞMEDEN DÖNME	327

IX. İŞLEMİN TEMELİNİN ÇÖKMESİ	328
X. İMKÂNSIZLIK	329
A. Lisans Sözleşmelerinde Başlangıçtaki İmkânsızlık.....	330
B. Lisans Sözleşmelerinde Sonraki İmkânsızlık.....	332
XI. PATENTİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ NEDENİYLE SÖZLEŞMENİN SONA ERMESİ.....	336
A. Patentin Hükümsüzlüğü.....	337
B. Hükümsüzlüğünün Lisans Sözleşmesine Etkisi	343
1. Patent Başvurusu Yapılmadan Lisans Sözleşmesi Yapıldıysa	348
2. Patent Başvurusu Yapılmış Ama Henüz Patent Verilmemişse	349
XII. PATENTİN GASPI NEDENİYLE SÖZLEŞMENİN SONA ERMESİ	351
XIII. SÖZLEŞMENİN SONA ERMESİNE BAĞLANAN HUKUKİ SONUÇLAR	358
SONUÇ	360
KAYNAKÇA.....	364

KISALTMALAR :

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ATAD	: Avrupa Topluluğu Adalet Divanı
b.	: Bent
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK	: Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
C	: Cilt
dpn.	: Dipnot
DVK	: Damga Vergisi Kanunu
E.	: Esas
EMK	: Eski Medeni Kanun
f.	: Fıkra
FMR	: Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi
FSEK	: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
İBK	: İctihadı Birleştirme Kararı
İÜHFİM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
K.	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
md.	: Madde
MK	: Medeni Kanun
No.	: Numara
Örn.	: Örneğin
PAT KHK	: 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
RG	: Resmi Gazete
RKHK	: 4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SMK	: Sınai Mülkiyet Kanunu
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Tasarısı
TRIPS	: The Agreement On Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları
TCK	: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TTK	: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu

WIPO : World Intellectual Property Organization, Dünya Fikri Mülkiyet
Örgütü
Y. : Yıl
YARG. : Yargıtay

Enstitüsü : Sosyal Bilimler
Dalı : Özel Hukuk
Programı : Özel Hukuk
Ticaret Hukuku Tez Danışmanı : Prof. Dr. Merih Kemal Omağ
Tez Türü ve Tarihi : Doktora – Nisan 2018

KISA ÖZET PATENT LİSANS SÖZLEŞMESİ

Onur Sarı

Patent lisans sözleşmesi iki taraflı bir sözleşme olmaktadır. Lisans sözleşmesinin konusu patenttir. Lisans veren patent hakkının kullanımını lisans alana sağlamakta, lisans alan ise karşılığında belirli bir bedel ödemekle yükümlü olmaktadır. Lisans sözleşmelerinde taraflar bu yükümlülükler dışında da birçok yükümlülükler altına girmektedir. Patent lisans sözleşmesinde taraflar, patentin nasıl ve ne kadarlık süre için kullanılacağı ile patent kullanımı konusunda sınırlamalar düzenleyebilir. Patent lisans ayrıca tarafların yükümlülüklerini açık ve net bir şekilde açıklayarak, tarafların haklarını korur. Patent lisans sözleşmeleri inhisari lisans, inhisari olmayan lisans sözleşmesi, zorunlu lisans, basit lisans sözleşmesi gibi çeşitli türlerde kurulabilir. Bununla birlikte lisans sözleşmeleri düzenlenirken rekabet hukuku kurallarına da riayet edilmelidir. Aksi halde rekabete aykırı lisans sözleşmeleri, rekabete aykırılık yaptırımına tabii tutulacaktır.

Anahtar Sözcükler : Patent Lisans Sözleşmesi, Rekabet Hukuku, Sınai Mülkiyet Kanunu, Teknoloji Transfer Anlaşmaları

Bilim Dalı ve Sayısal Kodu :

University : Istanbul Kültür University
Institute : Institute of Social Sciences
Department : Private Law
Programme : Private Law Doctorate
Supervisor : Prof. Dr. Merih Kemal Omağ
Degree Awarded and Date : PhD. – April 2018

ABSTRACT

PATENT LICENSE AGREEMENT

Onur Sarı

Patent license agreement is a mutual agreement. License agreement is subject to patent. The licensee is obliged to use the patent right, and the licensee is obliged to pay price level. In the license agreements, the parties are under many obligations besides these obligations. Patent license agreement includes details about how and when the patent can be used, and creates some sort of restrictions that are imposed on the patent. Patent license agreement also defines and protects the rights of the parties involved in a clear and concise manner. Patent license agreements can be established in various types such as exclusive license, non-exclusive license agreement, compulsory license, voluntary license agreement. In addition, competition law rules should be respected while license agreements are being issued. Otherwise, license contracts that are contrary to the competition will be subject to contravene.

Key Words : Patent License Agreement, Competition Law, Industrial Property Law, Technology Transfer Agreement

Science Code :

GİRİŞ

Patent lisans sözleşmesinin konusu patent hakkının kullanımınıdır. Bu nedenle patent lisans sözleşmesinin ortaya çıkışı, patentiindeki gelişmelerle paraleldir. Patent terimi, Latince kökenli bir terim olup ‘‘açık, mühür’’ anlamına gelmektedir.¹ Patent hakkıyla birlikte patent sahibi patent konusu buluş üzerinde inhisarı bir hak elde etmektedir.

Patent hukukunun geçmişi ise oldukça eskiye dayanmaktadır. Patent kavramı ilk olarak M.Ö. 500 yıllarda Yunanistan Sybaris kentinde monopollere 1 yıl boyunca çanak ve tabak üretim hakkı sağlanması için verilen bir belge olarak tarihte ortaya çıkmıştır.² Daha sonraları ise benzer sistem Roma’daki ticari localar içinde uygulanmıştır. 14. Asırdan itibaren İngiltere, İtalya ve Akdeniz site devletlerinde patent korumasına benzer nitelikte haklar ve ayrıcalıklarla tanınmaya başlanmıştır.³ Modern anlamda ilk patent belgesinin verilmesi ise 1400’lü yıllara dayanmaktadır. 1421 de Filippo Brunelleschi adlı Floransalı mimarın Carrara dağlarından mermer taşınması için deniz taşımacılığında kullanmak üzere tasarladığı vince ilk patent koruması sağlanmıştır.⁴ İlk patent kanunu ise 1474 yılında (Rönesans Döneminde) Venedik Şehir Devleti Senatosu tarafından çıkarılmıştır.⁵ Bu kanunun amacı icatların ortaya çıkarılmasına teşvik etmek hem de icat sahiplerine bu icatları üzerinde ekonomik haklar temin etmektir.⁶ Venedik de düzenlenen kanun her ne kadar modern patent hukukunun birçok ögesini barındırır da patent hakkı sahibine modern patent hukuku ölçüğünde mutlak bir tekel hakkı tanımamıştır. Modern anlamda ise ilk patent kanunu İngiltere’de 1624’de Statue of Monopolies Kanunu’yla düzenlenmiştir. Arkasından 1641’de ABD’nin Massachusetts Eyaletinde Patent Kanunu, 10.04.1790’da ABD Federal Patent Kanunu, 1791’de Fransız Patent Kanunu, 1877’de

¹ TEKİNALP, Ünal; ‘‘Fikri Mülkiyet Hukuku’’, Beta Basım A.Ş. İstanbul, 2008.s.523 KARAHAN, Sami, SULUK Cahit, SARAÇ, Tahir, NAL, Temel; ‘‘Fikri Mülkiyet Hukuku Esasları’’, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012 , s.199

² VISHWAS, Devaiah; A History Of Patent Law, Alternative Law Forum, 2006, <http://altlawforum.org/publications/a-history-of-patent-law/>, Erişim Tarihi: 17.06.2017

³ ÖZCAN, Mehmet; ‘‘Avrupa Birliğinde Fikri ve Sınai Haklar’’, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 1999 s.182

⁴ KWONG, Matt; Six significant moments in patent history, online makale, Reuters, 04.11.2010 <https://www.reuters.com/article/us-moments-patent/six-significant-moments-in-patent-history-idUSKBN0IN1Y120141104>, Erişim Tarihi: 03.02.2017

⁵ VENKATACHA, Hedge; ‘‘Developing Countries and The Evolving Regime of Intellectual Property Rights’’, Jawaharlal Nehru University, New Delhi, 1995. s.123, ÖZCAN, Avrupa Birliği, s.182 KWONG, Six significant moments in patent history, online makale, Reuters, 04.11.2010 <https://www.reuters.com/article/us-moments-patent/six-significant-moments-in-patent-history-idUSKBN0IN1Y120141104>

⁶ ÖZCAN, Avrupa Birliği, s.182

Alman Patent Kanunu, 1879 Osmanlı İhtira Beratı Kanunu, 1885’de Japon Patent Tekeli Talimatnamesi ve 1896’da Rusya Patent Kanunu yürürlüğe girmiştir.⁷

Türk Hukukunda patent hukuku, ilk defa 1879 Tarihli İhtira Beratı Kanunu’yla düzenlenmiştir.⁸ Uzun süre yürürlükte kalan kanun zamanla güncelliğini yitirmiş ve güncellenmesi ihtiyacı doğmuştur. Ancak kanunun güncellenmesi 1995 tarihine kadar mümkün olmamıştır. 1995 Tarihinde 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’yle birlikte patent hukuku en baştan düzenlenmiştir. Fakat düzenleme kanun yerine kararnameyle yapılmıştır.⁹ Teknolojideki hızlı gelişim karşısında 551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de güncelliğini kaybetmiştir. Ayrıca patent korumasının, kanun yerine kanun hükmünde kararnameyle sağlanması da eleştirilmektedir. Bu nedenle öncelikle Patent ve Faydalı Model Kanun tasarısı hazırlanmıştır. Arkasından ise tüm sinai hakları bir araya getiren yeknesak bir kanun için çalışmalar yapılmıştır. Sonuç olarak 22.12.2016 tarihinde 6769 Kanun Numaralı Sınai Mülkiyet Kanunu kabul edilmiştir.

Türkiye patent korumasını sağlamak amacıyla çeşitli uluslararası anlaşmalara da taraf olmuştur. Türkiye ilk olarak Lozan Anlaşması’yla sinai hakların korunmasına ilişkin ilk uluslararası sözleşme olan 1883 Tarihli Paris Sözleşmesine katılmayı taahhüt etmiş ve 1925 yılında sözleşmeyi onaylamıştır. Türkiye 06.08.1925 yılında Paris Konvansiyonunu kabul etmiş, 10 Ekim 1925 yılında ise Paris Konvansiyonu yürürlüğe girmiştir.¹⁰

Patent hakkının düzenlendiği tüm bu mevzuat da patent hakkı sahibine, hakkı üzerinde inhisari bir hak tanınmaktadır. Böylelikle patent hakkı sahibi, hakkı üzerinde tek başına yararlanabilecektir. Üçüncü kişilerin ise yetkisiz yararlanmalarına mani olabilecektir. Bununla birlikte patent hakkı sahibi, üçüncü kişilere lisans sözleşmesi

⁷Ayrıntılı bilgi için bakınız ERDEM B. Bahadır; ‘‘Patent Hakkının Korunmasına Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk’’, Beta Yayınevi, İstanbul, 2002, s.49

⁸ Bu kanunda 1844 tarihli Fransız Patent Kanunu’ndan tercüme edilerek hazırlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bakınız; ÖZTÜRK Özgür; ‘‘Türk Hukukunda Patent Verilebilirlik Şartları’’, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2008. s.20

⁹ Doktrinde patent ve diğer sinai hakların kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenmiş olması eleştirilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız; DERİCİOĞLU, Mehmet, Kaan; ‘‘Tasarı Üzerine’’, Fikri Gündem - AIPPI Türkiye Bülteni, Y.2016, Sayı:11 ss.15-26 s.16

¹⁰ Bakınız World Intellectual Property Resmi İnternet Sitesi, http://www.wipo.int/treaties/en/remarks.jsp?cnty_id=327C (Erişim Tarihi 01.02.2017)

yoluyla patent hakkının kullanımını da tesis edebilecektir. Lisans sözcük olarak, yetkili kılmak, izin vermek anlamına gelmekte olup lisans alanın sahip olduğu hukuki durumu ya da yetkilerinin tamamını ifade eden üst bir kavramdır.¹¹ Lisans sözleşmeleriyle patent, üçüncü kişilerin kullanımına açılabilir. Bununla birlikte ekonomik gelişmelerle birlikte patent lisans sözleşmeleri ilk olarak Amerikan Hukuku'nda uygulanmaya başlanmış ve Anglo Sakson hukukunun bir ürünü olarak diğer devletlerde tanınmaya başlanmıştır.¹² Lisans sözleşmesiyle buluş sahibi, buluşu üzerindeki kullanma yararlanma hakkını üçüncü kişiye tesis etmektedir. Üçüncü kişi de lisans sözleşmesinin kapsamında patent hakkından faydalanabilecektir.

Konumuz olan patent lisans sözleşmeleri mülga 551 sayılı PAT KHK'sında ve yürürlükte olan 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunda tipik bir sözleşme olarak düzenlenmemiştir. Ancak lisans sözleşmesine ilişkin çeşitli hükümler hem mülga PAT KHK'sında hem de SMK'da düzenlenmiştir. PAT KHK, m.88 maddesinde "Sözleşmeye Dayalı Lisans" başlığı altında lisans sözleşmesine yer verilmiştir. İlgili kanun maddesinde "inhisari lisans" ve "basit lisans" hususlarına da yer verilmiştir. PAT KHK, m.99 ve devamı maddelerinde ise "zorunlu lisans" kavramına yer verilmiştir.

Sınai Mülkiyet Kanunu'nda ise lisans sözleşmesi m.125 ve devamındaki hükümlerde düzenlenmiştir. Sınai Mülkiyet Kanunu'nun dördüncü kitap, yedinci kısım birinci bölümünde "Sözleşmeye Dayalı Lisans Sözleşmeleri" konusunda düzenlemeler yapılmıştır. SMK. m.129 ve devamı maddelerinde, mülga PAT KHK'sındaki düzenlemeye nazaran daha kapsamlı bir şekilde "Zorunlu Lisans" hususu düzenlenmiştir. SMK. m.158'de ise lisans alanın dava açma hakkı ve koşulları düzenlenmiştir. Ayrıca patentin hükümsüzlüğü halinde lisans sözleşmesinin akıbeti de SMK. m.139'da düzenlenmiştir.

¹¹ ÖZSOY Saadet, Hande; "Türk Hukukunda Patent Lisansı Sözleşmesi", Turhan Kitapevi, Ankara, 2011. s.21 Lisans doktrinde farklı kurumlar tarafından tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu açıklamalara değinirsek; WIPO'ya göre lisans; patent sahibi lisans veren ile patent hakkını bir lisans bedeli karşılığında kullanmaya yetkilendirilen lisans alan arasında ortaya çıkan bir hukuki ilişkidir. WIPO Resmi Sitesi

http://www.wipo.int/sme/en/ip_business/licensing/licensing.htm (Erişim Tarihi:21.11.2016) TDK'ya göre ise lisans; "bir malı yabancı firma adına üretme izni" olarak tanımlanmıştır. Türk Dil Kurumu Sözlüğü, Kaynak site: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=L%C4%B0SANS (Erişim Tarihi:21.11.2016)

¹² ÖZDEMİR, OKTAY, Saibe; "Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması", BETA Yayıncılık, 2002, İstanbul., s.33

Bununla birlikte 24.04.2017 tarihinde yayımlanan Sınai Mülkiyet Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmelik'in m.116 vd. maddelerinde de patent lisans sözleşmesine ilişkin hükümler yer almaktadır. Mukayeseli ABD Hukuku ile Avrupa Hukukunda olduğu gibi ülkemizde de sahibine münhasır kullanım hakkı sağlayan patent hakkı ve patent lisans sözleşmeleri rekabet hukuku bağlamında da değerlendirilmiştir. Bu nedenle lisans veren ile lisans alan teşebbüsler arasında kurulan lisans sözleşmelerine muafiyet sağlanması için 2008/2 sayılı Teknoloji Transfer Anlaşmalarına ilişkin Grup Muafiyeti Tebliği ile 2016/5 sayılı Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği çıkarılmıştır. Ayrıca 2013/3 sayılı Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'nde de patent lisans sözleşmelerine yer verilmiştir.

Patent lisans sözleşmesinin kurulmasıyla birlikte taraflar karşılıklı yükümlülükler altına girmektedir. Özellikle de lisans verenin, patentin kullanımını sağlama yükümlülüğü ve lisans alanın ise lisans bedelini ödeme yükümlülüğü taraflar arasındaki borç ilişkisinin en önemli ve esaslı edimlerini oluşturur. Ancak lisans sözleşmeleri sadece bu yükümlülüklerden de ibaret değildir. Taraflar sözleşme özgürlüğü prensibine uyarak birçok yükümlülüğü düzelemektedir. Bununla birlikte lisans sözleşmesinde düzenlemeler yapılırken patent hukuku kuralları dikkate alınmalıdır. Nitekim patent hakkı gasp nedeniyle veya hükümsüzlük davası neticesinde geçersiz kılınabilir. Böyle bir durumda patent sözleşmesi de konusuz kalacağından geçersiz hale gelecektir.

Patent hukuku ile rekabet hukuku arasında da sıkı bir ilişki vardır. Rekabet hukuku, serbest piyasayı koruma ve rekabeti sağlamak amacıyla, rekabeti kısıtlayıcı, bozucu, engelleyici anlaşmaları, uyumlu eylemleri ve hakim durumun kötüye kullanılmasını yasaklamakta ve cezalandırmaktadır. Patent hukukunda ise buluş sahibi ortaya çıkardığı buluşu nedeniyle ödüllendirilmekte ve buluşundan tek başına faydalanmasını sağlayacak inhisari bir hak elde etmektedir. Bu iki yaklaşım, iki hukuk dalı arasında çatışmalara sebebiyet vermiştir. Bu nedenle uluslararası düzende olduğu gibi ülkemizde de patent lisans sözleşmelerine muafiyet tanınmaktadır. Gerek bireysel muafiyet gerekse de grup muafiyetleriyle, rekabete kurallarına aykırı lisans sözleşmelerinin geçerliliği sağlanmaktadır.

Bizde tezimizde patent lisans sözleşmesini işleyerek doktrine nazikane bir katkı da bulunacağız. Ayrıca lisans sözleşmesi açısından önem arz eden rekabet hukuku düzenlemelerine de yer vereceğiz.

KONUNUN SINIRLANDIRILMASI

Sınai Mülkiyet Kanunu'nun 22.12.2016 tarihinde kabul edilmesiyle birlikte sınai haklar hususunda ülkemizde önemli bir gelişme yaşanmıştır. Türk Hukuku'nda yeni kabul edilen bu kanundaki patent lisans sözleşmesine ilişkin henüz doktrinde de bir eser yayımlanmamıştır. Bizde çalışmamızda patent lisans sözleşmesini işleyerek doktrine nazikane bir katkı sunmaya çalıştık.

Çalışmamızda patent lisans sözleşmesi ve patent lisans sözleşmesi taraflarının birbirlerine karşı yükümlülükleri incelenmiştir. Konumuz incelenirken; lisans sözleşmesi türleri, lisans sözleşmesinin kurulması, tarafları ve lisans sözleşmesinin sona ermesi halleri işlenmiştir. Geçerli bir lisans sözleşmesinin meydana gelmesine doğrudan etkili olan patent verilebilirlik koşulları, patentin hükümsüzlüğü, patentin gaspı, buluş, buluş sahipliği gibi konulara değinilmeden çalışmamızın sona erdirilmesi konu kapsamını eksik bırakacağından tezimiz kapsamında yer verilmiştir.

Lisans sözleşmeleri, sözleşme serbestesi ilkesi doğrultusunda tarafların iradesiyle şekillenmektedir. Bu nedenle çalışmamızda tarafların yükümlülükleri detaylı bir şekilde işlenmiştir. Ancak tarafların yapmış oldukları sözleşmeler, rekabet kurallarına aykırı olmamalıdır. Bu nedenle araştırmamızda lisans sözleşmeleri rekabet kuralları bağlamında da incelenmiştir.

Patent hukuku dışındaki diğer fikri ve sınai haklar konusuna, tez çalışmamızın konu ve kapsam sınırı dışında olması nedeniyle değinilmemiştir. Patent hukukunda ise patent sahibinin patent hakkı üzerinde gerçekleştirebileceği devir, haciz, ölüme bağlı tasarruflara konu edinme gibi işlemler tez kapsamında incelenmemiştir.

Çalışmamızın amacı; atipik bir sui generis sözleşme olan ve uygulamada tarafların sözleşme serbestesi ilkesi bağlamında düzenlendiği patent lisans sözleşmesinin incelenmesidir. Böylelikle uygulama ve doktrine patent lisans sözleşmelerinin düzenlenmesinde nazikane de olsa küçük bir katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

METOD

Çalışmamız, nitel bir araştırma olup, araştırmaya temel teşkil eden birincil kaynaklar olan Sınai Mülkiyet Kanunu, Mülga 551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun, sair mevzuat, çeşitli uluslararası anlaşmalar, Yargıtay Kararları ve Rekabet Kurumu Kararları incelenmiştir. Ayrıca ikincil veriler olan yazarların eserleri ve makaleleri incelenmiş, görüşlerine yer verilmiştir.

Araştırmamız sürecinde doküman incelemesi yoluyla konuyla ilgili yayınlar, eserler, mevzuat değerlendirilmiştir. Çalışmamızın kapsamı geniş olması nedeniyle çalışma konumuz dört bölümde işlenmiştir. Birinci bölümde patent lisans sözleşmesinin genel özellikleri incelenmiştir. Bu bölüm altında, lisans sözleşmesi kavramı, lisans sözleşmesinin konusu, lisans sözleşmesinin nitelikleri, lisans sözleşmesi türleri ve lisans sözleşmesinin tarafları, lisans sözleşmesinin kurulması ve şekli incelenmiştir. İkinci bölümde ise patent lisans sözleşmesinin, rekabet hukukuyla ilişkisi işlenmiştir. Bu bölümde rekabeti kısıtlayıcı anlaşmalar, uyumlu eylemler ve hakim durumun kötüye kullanılması konularıyla birlikte patent lisans sözleşmesi değerlendirilmiştir. Ayrıca lisans sözleşmelerinin 4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'a aykırı anlaşmalar şeklinde kurulması halinde kanun koyucunun öngörmüş olduğu yaptırımlara çalışmamızda yer verilmiştir. Teşebbüsler arasında kurulan patent lisans sözleşmelerine tanınacak bireysel ve grup muafiyetleri de bu başlık altında değerlendirilmiştir. Grup muafiyeti bağlamında Teknoloji Transfer Anlaşmalarına ilişkin Grup Muafiyeti Tebliği, Araştırma Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği, Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği ve Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise lisans verenin ve lisans alanın yükümlülükleri konularına ayrı ayrı değinilmiştir. Tarafların yükümlülükleri incelenirken rekabet hukuku bağlamında değerlendirmeler yapılmıştır.

Son bölüm olan dördüncü bölümde ise lisans sözleşmesinin sona ermesi konusu incelenmiştir. Araştırmamız da doktrindeki görüşlere yer verildiği gibi mukayeseli yabancı hukuk sistemlerindeki yaklaşımlarda değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

PATENT LİSANS SÖZLEŞMESİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

I. LİSANS SÖZLEŞMESİ

Lisans sözleşmesi; lisans hakkı sahibinin bir fikir veya sınai hak kullanımını bir ücret karşılığında belli bir süreliğine başkasına kullanım sağladığı sözleşmedir.¹³ Lisans sözleşmesiyle lisans alan belirli bir süreliğine fikri hakkın ticari kullanımı konusunda hak sahibi olmaktadır.¹⁴ Lisans sözleşmelerinin konuları marka, tasarım, faydalı model ve patent olabilir. Araştırmamızda konumuz açısından önem arz eden patent lisans sözleşmesi işlenecektir. Patent lisans sözleşmesiyle lisans hakkı üzerinde işlem yapmaya yetkili kişi, patent hakkının kullanımı için bir başka kişiye bir süreliğine izin vermektedir.¹⁵

Lisans sözleşmeleri her sözleşme gibi tarafların birbiriyle uyumlu karşılıklı irade beyanıyla kurulmaktadır. Özellikle tarafların iradelerinin sözleşmenin objektif unsurları konusunda uyumu olması gerekir.¹⁶ Patent lisans sözleşmesinin esaslı unsurları ise lisans verenin patent hakkının kullanımını sağlamak, lisans alanın ise karşılığında bir miktar lisans bedeli ödemesidir.

Lisans sözleşmeleri yapılırken teknolojik gelişmelerde dikkate alınmalıdır. Teknolojinin hızlı ilerlemesi karşısında patentin işlevi kaybolabilir. Ayrıca iyi değerlendirilmeden alınan patentler, lisans alanın ihtiyacını karşılayamayabilir. Sözleşme ilişkileri sürecinde ortaya çıkan bu edim dengesizliği işlem temelini çökmesine neden olabilir. Böyle bir durumda sözleşmenin yeni şartlara uyarlanması gerekir. Bununla birlikte teknolojideki gelişmelere rağmen sözleşmenin taraflarca yeni koşullarla uyarlanması oldukça istisnai hallerde mümkündür. Nitekim sadece önemli

¹³ TANDOĞAN, Haluk; "Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri" C:1, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008, s.63
Birleşmiş Milletler yönetmeliklerine göre ise; lisans sözleşmesiyle, lisans verenle lisans alan arasında bir lisansın verilmesi için yapılan bir sözleşmesidir ŞİMŞEK, Salih; "Lisans Anlaşmaları Yoluyla Teknoloji Transferi", Türkiye Ticaret Sanayi Deniz Ticaret Odası Yayınları, Ankara, 1988, s.66

¹⁴ STIM, Richard; "License Your Invention", Consolidated Printers INC, Berkeley, ABD, 2004, s.20

¹⁵ ORTAN, Ali, Necip; "Patent Lisans Sözleşmesi", Doğan Basımevi, İstanbul, 1979, s.26

¹⁶ ÖZDEMİR OKTAY, s.69

ve çok ağır koşulların çıkması halinde sözleşmenin yeni koşullara uydurulabileceği doktrinde ifade edilmiştir.¹⁷

II. LİSANS SÖZLEŞMESİNİN KONUSU

Lisans sözleşmesinin konusu, patent hakkının kullanımınıdır. Lisans sözleşmesiyle patent hakkının hak sahipliği lisans verende kalmaktadır. Ancak lisans veren, lisans alanın sözleşmeye uygun bir şekilde patenti kullanmasına katlanmakla yükümlü olacaktır. Lisans alan ise patent hakkının mülkiyetini değil, kullanma ve yararlanma hakkını elde etmektedir.

Lisans sözleşmelerine patent başvuruları da konu olabilir (SMK. m.125/1). Bir patent başvurusunun konu olduğu lisans sözleşmesi, patent lisans sözleşmesi hükümlerine tabiidir. Ayrıca henüz buluş statüsünde olan ve patent başvurusunda bulunulmamış buluşlar içinde, lisans sözleşmesi yapılabilir. Doktrinde bizimde katıldığımız görüşe göre bu durumda henüz patent başvurusu yapılmamış buluş, know how niteliğinde olup yapılan lisans sözleşmesi know how lisans sözleşmesidir.¹⁸

Lisans sözleşmesinin konusu olan patentin sözleşmede belirtilip tanımlanması gerekir. Taraflar sözleşme içerisinde ayrı bir başlıkta sözleşme konusu patentin ne olduğunu ve kullanım sınırını belirlemelidir.¹⁹ Taraflar sözleşme konusu patenti tanımlarken de açık ve şüpheye yer bırakmayacak ifadeler kullanmaları gerekir.²⁰ Böylelikle sözleşme konusu patent hakkı ve patent hakkının kullanım sınırları belirlenmiş olacaktır. Birden fazla patent sözleşmeye konu edildiyse, bu patentlerinde tek tek sözleşmede ismen belirtilmesi ve açıklanması gerekir. Bununla birlikte patent lisans sözleşmesindeki patentin kullanım şekli de sözleşme de özel olarak

¹⁷ ORTAN, s.180

¹⁸ERBAY İsmail; ‘*Know How Sözleşmesi*’ Yetkin Yayınevi, Ankara, 2002, s.143 ÖZDEMİR OKTAY, s.69, BAŞ, Mustafa; ‘*Teknik Bilgi(Know How) Sözleşmesi*’, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2000, s.41

¹⁹ Uygulamada, patent lisans sözleşmelerinin konusu olan patent hakkı düzenlenirken; lisans verenlerin oldukça dar kapsamlı bir şekilde sözleşme konusunu açıklama eğiliminde olduğu, lisans alanların ise patent kavramının geniş kapsamlı açıklanması talebinde bulunduğu görülmektedir. Böylelikle lisans veren patent hakkından fayalanma konusunda kısıtlı bir hak sağlamaya çalışırken lisans alan ise lisans hakkıyla olabildiğince patent hakkında geniş bir şekilde yararlanmaya çalışmaktadır. Yazar Belirtilmemiş, Successful Technology Licensings, WIPO, Cenova, 2015 s.15 Kaynak: file:///C:/Users/Onur/Desktop/wipo_pub_903%20(1).pdf Erişim Tarihi: 25.07.2017

²⁰ EPSTEIN, Michael A., POLITANO Frank; ‘*Drafting License Agreement*’, Wolter, Kluwer Pub, Newyork, ABD, 2017, s.1-3

düzenlenebilir. Doktrinde lisans sözleşmelerinin şekil sınırlandırmaları sayılmıştır. Buna göre lisans veren, lisans alana; üretim lisansı, montaj lisansı, kullanma lisansı, ithalat veya ihracat yapma lisansı, satış lisansı ve geliştirme lisansı tanıyabilir.²¹ Bu durumda lisans alan sözleşmede düzenlenen şekil sınırında patent hakkını kullanabilecektir.

Lisans sözleşmelerinin konusu salt patentin kullanımı da olmayabilir. Patentin kullanımı konusunda teknik bilgiye de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle lisans veren patent hakkının kullanımını tesis etmenin yanında patentin normal bir kullanımı için gerekli bilgiyi de sağlamalıdır. Bununla birlikte teknik bilgiyi içeren lisans sözleşmelerinde sözleşmenin konusunun, patent mi yoksa teknik bilgi mi olduğu da karıştırılabilir. Bu nedenle lisans sözleşmesi düzenlenirken sözleşmenin esaslı noktalarının açıklıkla belirtilmesi gerekir.²² Özellikle lisans konusunun “patent” olduğunun üzerinde durulmalıdır. Sözleşmenin “patent lisans sözleşmesi” olarak tanımlanması için geçerli ve hukuka uygun bir patentin de alınmış olması gerekir.²³ Geçerli ve hukuka uygun bir patentin alınmaması halinde sözleşme sona erebilecektir.

Lisans sözleşmesinin konusu olan patent, sözleşme sürecinde geçersiz kalabilir. Böyle bir geçersizliğin varlığı halinde lisans veren sözleşmeyle geçerliliğini garanti ettiği patent hakkının kullanımını, lisans alana sağlayamayacaktır. Bu nedenle lisans sözleşmesi konusunun özünü oluşturan patentin ve patent hakkını oluşturan kavramların irdelenmesi gerekir.

²¹ ORTAN, s.134 vd, ÖZSOY, s.32 vd.

²² Lisans sözleşmesi yapılırken; lisans verenin patent sahibi olması hususu, lisansa konu teknolojinin kullanım hakkının tam olarak sağlanması ve garanti edilmesi, üçüncü kişilerin patent ihlali halinde tarafların ortak veya ayrı hareket etme şartları ile yeni patent hakkı alımı halinde lisans verenin lisans alanı bu haktan da faydalandırması hususu önem arz etmektedir. ŞİMŞEK, s.110,111

²³ İleri ki bölümlerde değineceğimiz üzere kanun koyucu henüz patent alınmamış ancak başvurusu yapılmış buluşlar içinde patent lisans sözleşmesi yapılmasını kabul etmektedir. Ayrıca taraflar başvuru yapılmamış buluşlar içinde patent lisans sözleşmesi yapabilirler. Doktrinde bu tür sözleşmelerin ilk etapta know how sözleşmesi niteliğinde olduğu arkasından patentin alınmasıyla birlikte patent lisans sözleşmesi haline dönebileceği belirtilmiştir. Bak; ÖZDEMİR OKTAY, s.69

A. Patent

Patent, teknik bir konuda yenilik getiren veya tekniğe ilişkin bir soruna yeni çözüm getiren ürün veya usule ilişkin buluşa tanınan münhasır bir haktır.²⁴ Doktrinde patent kavramı yazarlarca da tanımlanmıştır.²⁵ Bize göre patent hakkı; bir usul veya ürüne ilişkin teknik nitelikteki buluşun sahibine inhisari bir hak tanıyan bir hak olduğu ifade edilebilir.

Patent konusu hak insan zihninin ürünü olan gayri maddi bir haktır.²⁶ Patent, Sınai Mülkiyet Kanunda bir fikri mülkiyet hakkı olarak düzenlenmiştir.²⁷ Fikri mülkiyet hakları, her türlü fikri, zihni yaratma üzerindeki hakları ifade eden, ihtira ve modeller üzerindeki hakları kapsayan geniş bir hak grubunu içine alan bir kavramdır.²⁸ Fikri mülkiyet hakkı, insan zihninin ürettiği ticari değeri olan sanatsal çalışmalar, edebi eserler, sembol, resim, isimler ve buluşlardan ibarettir.²⁹ Bu haklar, hem kişinin

²⁴ WIPO, What is Intellectual Property,

Kaynak:<http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/intproperty/wipopub450.pdf> , Erişim Tarihi: 27.07.2017

²⁵ Saraç; *dar anlamda patent kanundaki koşulları taşıyan bir buluş için verilen yazılı belgeyi ifade ederken geniş anlamda hem buluş üzerindeki inhisari kullanma yetkisini hem de bu yetkiyi ispaltlayan belgeyi ifade eder.* SARAÇ/KARAHAN, s.199 KAYATEKİN,; *Patent, bir ürün ve usulü meydana getiren, teknik bir soruna çözüm getiren buluşa dair, buluş sahibine belirli bir zaman zarfı için bazı mutlak haklar tanıyan, üçüncü kişilerin ilgili buluş hakkında tasarrufla bulunmasını engelleme hakkı veren bir belge şeklinde tanımlanabilir.* KAYATEKİN Deniz; ‘*Patentin Hükümsüzlüğü*’, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001 s.6 Erdil; *Patent buluşu koruma amacıyla buluş sahibine verilen bir belge olup buluş sahibinin tasarrufunda olan teknik alanın sınırlarını çizer ve patente konu olan buluşun üretilmesini satılmasını kullanılmasını veya ithal edilmesini engelleme yetkisi verir.* ERDİL, s.171 Şehirali; *Patent endüstri alanındaki bir buluşun sahibine resmi bir organ tarafından verilen ve bu buluşun belirli bir süre kendisinin izni olmaksızın başkalarının kullanılmasını engelleme yetkisi sağlayan belgedir.* ŞEHİRALİ, Feyzan Hayal; ‘*Patent Hakkının Korunması*’ Turhan Kitapevi, Ankara, 1998, s.7 Patent, *dar anlamıyla resmi makam tarafından buluş sahibine verilen ve patentli buluşu yalnızca buluş sahibinin ya da onun yetkili kıldığı kişilerin kullanması hakkını belli bir süre için koruma altına alan belgedir; geniş anlamda patent bir belge niteliğinin yanında, sahibine patente konu buluşun üretilmesini, kullanılmasını ya da ithal edilmesini engelleyecek bir tekel hakkı vermektedir.* ÖZCAN BÜYÜKTANIR Burcu Gülseren; ‘*İlaç Patenti Hak Sahipliği ve Patent Hakkı Sahibinin İlacın Neden Olduğu Zararlarından Dolayı Sorumluluğu*’, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2011, s.15 Mukayeseli Amerikan Hukukunda Stim’e göre, patent; belge sahibine sınırlı bir süre içinde buluşu üzerinde inhisari olarak kullanma ve geliştirme hakkı veren tescilli bir belgedir. STİM Richard, ELIAS, Stephen; Patent, Copyright, Trademark, An Intellectual Property Desk Reference, Berkeley, California, Nolo Pub., ABD, 2000.s.212

²⁶ ERDEM, s.47 Gayri maddi mallar üzerindeki haklar sahiplerine inhisari bir hak sağlamaktadır. İnhisari hak neticesinde hak sahibi, üçüncü kişilerin bu mallardan yararlanmasını engelleyebilecektir. Gayri maddi mallar üzerindeki yararlar ve bu yararları korumak için tanınmış olan haklar maddi olabileceği gibi manevi de olabilir. ÖZTRAK, İlhan; ‘*Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar*’, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:312, Ankara,1971. s.2,3

²⁷ Önceleri fikri haklar ve sınai haklar olmak üzere ikili bir ayırım yapılmıştır. Ancak Fikri mülkiyet hakkının kapsamı fikri ve sınai haklar ayırımının ortadan kalkmasıyla genişlemiştir. Günümüzde patentlerde fikri ve sınai haklar olarak fikri mülkiyet hakları içinde yer almaktadır. Bu nedenle de mutlak hak kategorisi altında değerlendirilebilir. Ayrıntılı bilgi için bakınız; YÜNLÜ, Levent; İstanbul Üniversitesi Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni Cilt 23, Sayı 1-2 (2003) PROF. DR. GÜLÖREN TEKİNALP'E ARMAĞAN İstanbul 2003 891-918 s.917

²⁸ AYİTER, Nuşin; Hukukta ‘*Fikir ve Sanat Eserleri*’ Sevinç Matbaası 1985, Ankara s.5

²⁹ WIPO, What is Intellectual Property,

Kaynak:<http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/intproperty/wipopub450.pdf> , Erişim Tarihi: 27.07.2017

malvarlığında hem de kişi varlığında yer alır.³⁰ Patent hakkının da diğer fikri ve sınai haklar gibi ekonomik değeri vardır ve para ile ölçülebilen bir haktır.³¹ Patent hakkı ise Sınai Mülkiyet Kanunu'nda sınai mülkiyet hakları çerçevesinde sayılmıştır.³² Patent hakkının özünü buluş oluşturur. Buluşu meydana getiren mucit³³ elde ettiği buluşu hukuken korunması için patent başvurusu yapmaktadır.³⁴ Başvuru neticesinde patent verilebilirlik koşullarını taşıyan buluşa patent koruması sağlanmaktadır.

Buluş sahibinin patent hakkına sahip olması için başvuruda bulunması gerekir. Patent hakkı sahibi, elde ettiği hak neticesinde patente konu buluşu tek başına kullanabilecek, kullanma hakkı tanımadığı kişilerinde patenti kullanmasına mani olabilecektir. Bu nedenle patent hakkı özü itibariyle buluşu çevreleyen bir kalkan olarak tasvir edilebilir. Buluş sahibi bu hukuki kalkandan faydalanmak için patent başvurusunda bulunması gerekir.³⁵ Başvurusu neticesinde patent hakkı elde edilirse buluş üçüncü kişilerin suiistimaline karşı korunacağı gibi, mucitte inhisarı olarak patent hakkından faydalanabilecektir.

Patent hakkı; patente yönelik hak, patentten doğan hak ve patent üzerindeki hak olmak üzere üç temel başlığa ayrılmaktadır. Patente yönelik hak(veya patent

³⁰ Nitekim kişilerin yaratıcı özellikleriyle ortaya çıkardığı fikri ürünlerin parasal bir değeri olmakta ve bu haklardan başkalarının yararlanmasına izin verilmesine karşılığında gelir elde edilmektedir. Bu yönü fikri haklarını mali yönünü oluşturur. Fikir haklar kişinin malvarlığında yer alır. Ayrıca fikri ürünler insan zekâ his ve düşüncesinin yaratıcı gücü ile ortaya çıktığından fikri ürünlerde kişilerin yansması da bulunmaktadır. Bu nedenle kişilerin manevi yönlerinin de yer alması sebebiyle fikri haklar kişi varlığında yer alır. Ayrıntılı bilgi için bakınız DURAL Mustafa, SARI Suat; *“Türk Özel Hukuku”*, C:1, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2010 s.133

³¹ ERDİL, Engin; *“Fikri Mülkiyet Hukuku”*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2016, s.181

³² Fikri ve sanat eserleri haklarıyla Patent Hakkı arasında bir takım farklarda bulunmaktadır Fikri ve sanat eserleri haklarında bir yaratma söz konusudur. Patent hakkında ise bir buluşu bulma, meydana getirme söz konusu olmaktadır. Fikir ve sanat eserleri hayali mahsullerdir, ancak patent hakları hayali bir mahsulden ziyade mucidin doğa da varolan bir imkanı yakalayıp hayaliyle bir buluş meydana getirmesi söz konusu olur. Fikri ve sanat hakları meydana geldiği andan itibaren korunur. Ancak patentin korunması için başvuruda bulunmak gerekir.

Ayrıntılı bilgi için bakınız; ÖZTAN, Fırat; *“Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku”*, Turhan Kitapevi, Ankara, s.13,14

³³ Patent hakkı sayesinde mucitlerin ürettikleri teknolojinin topluma açılması da teşvik edilmektedir. Patent hakkının korunması ve sağladığı haklar olmasa buluş sahipleri, buluşlarını gizleyecek ve bir zaman sonrada buluşlar ortadan kaybolacaktır. Oysa patentin sağladığı hukuki himaye sayesinde buluş korunacak, koruma süresinin dolmasıyla birlikte topluma açılacaktır. Buluş teknolojideki gelişimi de patent sicil sayesinde kayıt altında tutulabilecektir.

³⁴ Buluşun başvuru ve incelenmesi neticesinde patent verilebilir nitelikte görülmesi halinde patent verilecektir. Bu vakitten sonra buluş, patentle korunacak ve buluş sahibi patent hakkı elde edecektir. Patent başvurusu yapılmayan bir buluşun ise hukuken korunması oldukça güçtür. Başka bir kişi buluşu meydana getirdiğini söyleyerek buluştan her zaman yararlanabilir. Böyle bir buluş sicile kaydedilmediği için herhangi bir kişi tarafından rahatlıkla taklit edilerek kullanılabilir. Bu nedenle buluş sahibinin buluş üzerinde hak sahibi olduğunu göstermesi ve sicille aleni hale getirerek topluma duyurması yani patent korumasını elde etmesi önem arz eder.

³⁵ Mukayeseli ABD Hukukunda patent başvurusunda bulunan kimse, önce ön patent başvurusunda bulunmaktadır. Ön patent başvurusunda sadece buluşunu açıklaması yeterlidir. Sonra patent başvurusunda bulunan kimse 1 yıl içinde resmi patent başvurusunda bulunmakta zorundadır. 1 yılı geçirirse ön patent başvurusu dikkate alınmayacaktır. Resmi patent başvurusunda buluşun nasıl kullanılacağı anlatılmalı, önceki ve benzer buluşlardan farkları anlatılmalı, hangi yönlerden buluşun patent hakkı alabileceği açık bir şekilde istemlerle ifade edilmelidir. Ayrıntılı bilgi için bakınız; STIM, ELIAS; s.214,215

isteme hakkı) gereği buluşçu, buluşu meydana getirmekle birlikte patent isteme hakkı elde eder. Patente yönelik hak (patent isteme hakkı) buluşçunun buluşunu gerçekleştirdiği anda doğar.³⁶ Ayrıca bu hak, buluşçuya tanınmış tekel bir haktır. Buluşçu bu tekel hakkı gereği, bir tek kendisi patent hakkına başvurma hakkı elde eder. Patent verildikten sonraki aşamada ise buluş sahibinin hakları patentten doğan hak ve patent üzerindeki hak olmak üzere ikiye ayrılır. Patent üzerindeki hak, patent verilmesinden sonra buluş sahibinin hukuki durumunu belirtir.³⁷ Buradaki hukuki durumdan kasıt patent üzerinde yasa ya da sözleşme gereği kurulmuş olan rehin, intifa gibi haklar değil, patent izninin verilmesiyle patent sahibi olarak kazandırılan hukuki durumdur.³⁸ Nitekim patent üzerindeki hak gereği tasarrufta bulunma konusunda münhasır yetkili kişi, patent hakkı sahibi olacaktır. Patentten doğan hak ise patent verildikten sonra patent sahibinin elde ettiği yetkileri ifade eder³⁹ Patent sahibi, tekel bir hak sağlayan patent hakkını kazanması sonrasında patentinden istediği şekilde yararlanabilecek, üçüncü şahısların ihlallerine karşı koyabilecektir.⁴⁰ Patent hakkının devredilmesi lisans sözleşmesine konu olması, haczi gibi hukuki işlemler patentten doğan hakları oluşturmaktadır. Bununla birlikte patent hakkının bir takım özellikleri bulunmaktadır.

Patent hakkı sahibine, maddi, manevi menfaatler sağlayan özel hukuka ilişkin bir hak olup sahibine sınırsız ve mutlak hâkimiyet sağlayan özel korunan mutlak bir haktır.⁴¹ Patent hakkının mutlak hak olması neticesinde patent sahibi iktisaden yararlanma, yararlanmanın şekli ve şartlarını tayin etme imkânına münhasıran sahip olup patent hakkını her kim ihlal ederse etsin bu kişilerin istifade etmelerine engel olma yetkisi bulunmaktadır.⁴² Nitekim mutlak haklar, herkese karşı ileri sürülebilir haklardandır.

Patent hakkı ayrıca inhisari bir hak olarak kanunda düzenlenmiştir. Patentin inhisari bir hak olması neticesinde patent üzerindeki tasarruf yapma yetkisi sadece patent hakkı sahibine aittir. Kanunda özel olarak düzenlenen inhisari yararlanma

³⁶ ŞEHİRALİ, Feyzan Hayal; ‘‘Patent Hakkının Korunması’’ Turhan Kitapevi, Ankara, 1998 s.56

³⁷ ARI, Mehmet, Haluk; ‘‘Patent Lisans Anlaşmalarında Münhasırlık ve Bölgesel Sınırlamalar’’, Türk Rekabet Kurumu Yayınları Yayın No:0115, Ankara, 2003, s.15

³⁸ ORTAN, Ali Necip; ‘‘İşçi Buluşları Hukuku’’, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1987, s.76

³⁹ ARI, s.15

⁴⁰ ORTAN, İşçi Buluşları s.76

⁴¹ ERDEM, s.47, ÖĞÜZ Tufan; ‘‘Know How Sözleşmesi’’, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2001, s.81

⁴² ERDİL, s.182

hakkıyla, kanun koyucu patent hakkı sahibine bir tür tekel hakkı tanımıştır.⁴³ Dolayısıyla patent üzerinde devir, haciz, şirketlere sermaye olarak koyma, rehin ve lisans sözleşmesi gibi tüm tasarrufları bir tek patent sahibi yapabilir. Patent hakkının inhisarı özelliğinin olumlu ve olumsuz olmak üzere iki yüzü bulunmaktadır.⁴⁴ Olumlu yüzü gereği ürün patenti sahibi, patentli ürünün üretimini yapabilir, kullanabilir, satabilir, ithal edebilir. Usul patenti sahibi ise usulü kullanabilir, usulden doğan elde edilmiş ürünü de kullanabilir, yapabilir, satabilir, ithal edebilir.⁴⁵ Buna karşılık patentin hakkının olumsuz yüzü gereği inhisarı hak sahibi, patent hakkını ihlal eden kişilerin ihlallerini durdurabilir, men edebilir.

Patent hakkı ayrıca devir ve ferağa konu olabilen bir haktır. Patent hakkı gayri maddi bir hak olarak kabul edilmektedir. Hak sahibi, patent hakkı üzerinde yasal sınırlar çerçevesinde her türlü tasarrufu da gerçekleştirilebilecektir. Buna göre isterse patent hakkını devredebilecek, isterse lisans verebilecek, isterse kendisi de kullanabilecektir. Ayrıca patent hakkı üzerinde haciz işlemi yapılabilir, sermaye olarak şirkete koyulabilir, ölüme bağlı tasarrufa konu edilebilir. Bununla birlikte doktrinde bizimde katıldığımız görüşe göre patent hususunda sayılan tasarruflar sınırlı (numerus clausus) olmayıp SMK gereği her türlü hukuki işleme konu olabilir.⁴⁶ Ancak Finansal Kiralama Kanunu Md. 5 gereği finansal kiraya konu teşkil etmez.⁴⁷

Patent hakkı süreye tabii bir haktır. Patent hakkı koruma süresinin sona ermesiyle birlikte kendiliğinden sona erecektir. SMK. m.101/1 gereği patent koruma süresi başvuru tarihinden itibaren en fazla 20 yıldır. Bu süre sonra uzatılamamaktadır. SMK. m.140/1-a gereği koruma süresinin sona ermesiyle birlikte patent hakkı sona erecektir. Koruma süresi içinde buluşun maddi ve manevi çıkarlarından yararlanma yetkisi, yalnızca patent sahibine aittir.⁴⁸ Patent koruma süresi döneminde, patent sahibi patent üzerinde serbestçe hakkını kullanabilir. Münhasır bu hakkı ihlal edenlere karşı

⁴³ Doktrinde inhisarı hakkın amacı buluşçu veya hukuki haleflerine yaratıcı ve yenilikçi faaliyetleri karşısında makul bir ödül vermek amacıyla sağlanan bir hak olduğu, böylelikle yeni buluşların meydana gelmesinin teşvik edildiği belirtilmiştir. SARAÇ, s.34

⁴⁴ AYİTER, Nuşin; ‘İhtira Hukuku’, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1968, s.89

⁴⁵ Ayrıntılı bilgi için ŞEHİRALİ, s.82 vd.

⁴⁶ TEKİNALP, s.560 Doktrinde yazar, patent üzerinde intifa hakkı kurulabileceği, patent ticari işletmenin malvarlığı içinde yer alabileceği, ticari işletme rehni ve ürün kirasına konu olabileceği, ortaklıklara sermaye olarak konulabileceği, işletmeden ayrı olarak teminat olarak gösterilebileceği, haciz edilebileceği, iflas masasına girebileceği belirtmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız; TEKİNALP, s.560

⁴⁷ TEKİNALP, s.560

⁴⁸ SARAÇ, s.38

gerekli tedbirleri ve önlemleri alabilir. Koruma süresinin dolmasıyla birlikte ise patent sahibinin münhasır hakkı da sona erer. Bununla birlikte patent koruma süresinin sona ermesi, patentin ekonomik ömrünün tükenmesi anlamına gelmemektedir.⁴⁹ Patent hakkının koruma süresinin dolmasıyla birlikte, herkes patentten herhangi bir izin veya başvuruda bulunmaksızın faydalanabilecektir.⁵⁰ Patent topluma açılmış sayılacaktır. Ayrıca bu herkes kavramına patent sahibi ve lisans alanlarda dâhildir. Patent koruması belirli bir zamanla sınırlanmasının toplum açısından da önemlidir. Nitekim patent hakkının zamanla sınırlanmış olması neticesinde toplumun menfaati ile buluşunun menfaati arasında denge kurulmuştur.⁵¹

Patent hakkı ülkellik ilkesine bağlı bir haktır. Patent hakkının ülkeselliği(mülkiliği) prensibi gereği patent sadece verildiği memlekette korumaya mazhar olmaktadır.⁵² Bu nedenle bir ülkede verilen patent, sadece o ülke sınırları içerisinde geçerli olacaktır. Başka bir ülkede patent hakkı sahibi, patent hakkına dayanarak hak iddia edemeyecektir. Ülkesel sınırdan kasıt ise patent korumasını sağlayan devletin kara sınırlarıdır.⁵³ Dolayısıyla patent hakkının korunması sadece hakkın tanındığı ülke içerisinde kendisini gösterecektir. Bu nedenle başka bir ülkede tanınan veya verilen bir patent hakkı, Türkiye’de etkisini göstermeyecektir. Ülkesellik ilkesi patente konu buluşun korunması açısından da etkileri bulunmaktadır. Bir ülkede patentle korunan bir buluş, başka bir ülkede tasarım veya eser olarak korunabilir. Bu

⁴⁹ ŞİMŞEK, s.119

⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız TEKİNALP, TEKİNALP, Avrupa Birliği Hukuku, s.689 Bununla birlikte Yargıtay 11. H.D. 2014/6601 E., 2014/12813 K. 3.7.2014 Tarihli kararında da her ne kadar hükümsüzlük nedeniyle faydalı model koruma süresi sona ermiş olsa da ve hükümsüzlük neticesinde faydalı modelle korunan buluş artık toplumun malı olsa da sayın mahkemenin davalı tarafça üretimi yapılan davaya konu ürünlerin üretim faaliyetinin 6102 Sayılı TTK'nın 54 vd. maddeleri kapsamında düzenlenen haksız rekabet oluşturup oluşturmayacağına da değerlendirilerek karar vermesi gerektiğini belirtmiştir. Dolayısıyla mahkeme topluma açılan bir buluşun haksız rekabet hükümleriyle korunabileceğini belirtmiştir. ”Yargıtay 11. H.D. 2014/6601 E., 2014/12813 K. 3.7.2014 Tarihli kararı Sinerji İçtihat Bankası, Kaynak : <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=-4412>, Erişim Tarihi: 11.06.2017 Kanımızca patent veya faydalı modelin koruma süresi sona erdiyse veya başka bir nedenle patent/faydalı model hakkı sona erdiyse artık buluştan herkes faydalanabilmelidir.

⁵¹ Patent hakkının süreyle sınırlandırılmasının sebebi ise kamu menfaatidir. Nitekim buluş topluma katkısı olan bir fiildir. Toplumun buluştan mahrum edilmesi toplumu geriye götürecektir bu da kamu menfaatine zarar verecektir. Bununla birlikte tüm buluşların topluma açılması da mucit denen kişileri teşvik etmeyecektir. Bu nedenle patent hukuku bir yandan mucide özel bir koruma zırhı sağlarken bir yandan bu zırhı süreye tabii kılarak toplumun menfaatlerini göz etmiştir.

⁵² Ayrıntılı bilgi için bakınız; KAYA, Arslan; ‘‘Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar’’, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Y.2011 C:55, sayı :4, ss.173-200. s.194, Bir maddi malın sahibi her ülke de o malın sahibi sayılırken, patent hakkı sadece patentin verildiği ülke de korunan bir haktır. YURTSEVER, Şaziye; ‘‘Patentin Hukuki Korunması ve Mevzuat’’, Adalet Yayınevi, Ankara, 1999, s.33 Patentin ülkesel bir hak olması nedeniyle her ülke de ayrı ayrı başvuru yapılarak patent hakkı elde edilebilir. Ancak uluslararası sözleşmelerle farklı ülkelerde patent korumasından faydalanma kolaylaştırılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bakınız; WILSON, Caroline; Intellectual Property Law in a Nutshell, Sweet and Maxwell Pub, Londra, İngiltere, 2002 MILLER Arthur, DAVIS Michael, ‘‘Intellectual Property, Patents, Trademark and Copyright’’, West Group Pub. St Paul, Minnesota, ABD, 2000, s.9 vd.

⁵³ SARAÇ, s.39

farklılıkların temelinde ise ülkesellik ilkesi yatmaktadır. Ülkesellik ilkesinin sonucu olarak, koruma ülkesi hangi fikrin korunabilecek nitelikte olduğunu, hangi kategoride korunacağını, buluşa patent verilebilirlik koşullarını, kullanım zorunluluğunu belirleyebilecektir.⁵⁴ Bununla birlikte her ülke özellikle patent verilebilirlik koşulları açısından farklı bir yorum getirebilir. Dolayısıyla bir ülkede patent alması mümkün olan bir buluş, başka bir ülke de patent verilebilirlik koşullarındaki noksanlıktan ötürü patent verilmeyebilir.⁵⁵ Patent hakkının korunmasının talep edildiği bir devletin karşılıklılık anlaşması veya uluslararası anlaşmalardan ötürü bir başka devletteki patent başvurusunu, rüçhan hakkını veya patent hakkını tanınması da söz konusu olabilir. Bu nedenle koruma talep eden ülkenin mevzuatına bakılmalıdır. Ülkesellik ilkesinin lisans sözleşmelerine de etkisi bulunmaktadır. Nitekim ülkesellik ilkesi sadece patent hakkının tanınması korunması bakımından değil tüm patent mevzuatı açısından etkileri bulunmaktadır. Ülkesellik ilkesi gereği patent hakkını sağlayan devletin mevzuatı kapsamında patent hakkı üzerinde hukuki işlemler yapılabilecektir. Lisans sözleşmesi de bir hukuki işlem olması nedeniyle patent hakkının sağlandığı ülke mevzuatına göre düzenlenmesi gerekir. Özellikle lisans sözleşmesinin geçerlilik koşulları bakımından bu ilke önem arz edecektir. Türkiye’de alınmış bir patent için verilen lisans hakkı ise Türkiye sınırları içinde korunur ve sahibine niteliğine uygun olarak inhisarı veya inhisarı olmayan bir kullanım hakkı sağlar.⁵⁶

Patent hakkı tescile tabi bir haktır.⁵⁷ Tescil ile üçüncü kişilerin patent hakkını ihlali engelleme ve tekniğin bilinen durumu konusunda toplumu bilgilendirme amacı güdülmektedir. Bununla birlikte doktrinde tescilin kurucu mu yoksa bildirici bir işlem mi olduğu tartışmalıdır. Doktrinde Ayiter’e göre patentin tescil edilmesinden önce, patent sahibinin hukuki durumu patenti kullanan 3.kişileri bu kullanımlarından men edebilecek durumda olmadığından, patentin tescilinin sırf beyan edici bir nitelikte olmadığı görüşündedir.⁵⁸ Bununla birlikte doktrinde tescilin bildirici olduğunu belirten görüşler ağırlık basmaktadır. Nitekim Kaya, patente yönelik hakkın tescilden önce de

⁵⁴ YASAMAN Hamdi, ALTAY Sıtkı Anlam, AYOĞLU Tolga, YUSUFOĞLU Fülürya, YÜKSEL, Sinan, “Marka Hukuku”, C:1, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2004 s.4

⁵⁵ Örneğin bilgisayar programları ve iş görme yöntemleri için Avrupa’da yapılan başvurular ret olurken, ABD’de patente konu olabilmektedirler. Çünkü her ülkedeki patent ofisi, ülkesinde patent verilebilirlik şartlarına göre değerlendirme yapmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZTÜRK, s.18

⁵⁶TEKİNALP s.624

⁵⁷ Patent tescili idari bir işlem olmaktadır. Doktrinde şekil şartlarına uygun bir patent başvurusu karşısın da TPMK’nun patent verme mecburiyeti bulunması nedeniyle bağlı idari bir tasarrufun söz konusu olduğu belirtilmiştir. AYİTER, İhtira Hukuku, s.84

⁵⁸ AYİTER, İhtira Hukuku s.83, 84

doğduğu, kanunda bu yönde düzenleme olduğunu belirtmektedir.⁵⁹ Saraç'a göre patentten doğan hakkın doğumunu sağlayan olay sicile tescil değil, patent izninin TPMK'ca verilmesidir, zira patentten doğan hakkın doğumunu sağlayan patentin verilmesi işlemi kurucu bir işlemdir.⁶⁰ Kanımızca patent hakkı, TPMK'nın patent inceleme sonucunda, buluşun patent verilebilir nitelikte olduğunu karar vermesiyle birlikte kazanılacaktır. Tescilin fonksiyonu ise kurucu değil, bildirici bir işlem olmasıdır. Tescil ile üçüncü kişilerin iyi niyetini ortadan kalkmaktadır.⁶¹

Bununla birlikte SMK. m.123/1'de patent başvurusu sahibinin, patent konusu buluşu mükemmelleştiren veya geliştiren asıl patentin konusu ile bütünlük içinde bulunan buluşların korunması için işlemleri devam eden asıl patent başvurusu yanında ek patent başvurusunda da bulunabileceğini düzenlemiştir.⁶² Ek patentler kanunda düzenlenen hallerin varlığı halinde bağımsız bir patente dönüşmesi mümkündür. Ek patent, asıl patentle bağının olmaması koşuluyla başvuru sahibinin talebi üzerine(SMK. m.123/7), asıl patent hakkının hükümsüz kılınması, patent hakkından vazgeçilmesi veya asıl patentin yıllık ücretlerinin ödenmemesi halinde(SMK. m.123/8) asıl patent başvurusunun geri çekilmesi, geri çekilmiş sayılması, reddedilmesi veya yıllık ücretinin ödenmemesi halinde kanundaki şartları varsa bağımsız patente veya bağımsız patent başvurusuna dönüştürülebilir.

Patent hakkının çekirdeğini ise buluş kavramı oluşturur. Ancak her buluşun, patentle korunması mümkün değildir. Buluşun patent verilebilirlik koşullarını taşıması gerekir. Nitekim patent verilebilir nitelikte olmayan bir buluşa, patent verilmesi halinde sözleşme ilişkisi sözleşme konusunun hükümsüz kılınması nedeniyle sona erecektir. Bu nedenle lisans sözleşmesinin konusunu incelerken öncelikle buluş ve patent verilebilir buluş konuları incelenmelidir.

---

⁵⁹ KAYA, Patent s.178

⁶⁰ SARAÇ, s.33

⁶¹ SARAÇ, s.33

⁶² Ek patent konusunda ayrıntılı bilgi için bakınız GÜNEŞ, İlhami; '*Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*', Seçkin Kitapevi, Ankara, 2017, s.23 vd. KARASU Rauf, SULUK Cahit, NAL Temel, '*Fikri Mülkiyet Hukuku*', Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017 s.233 vd.

1. Buluş

Patent ancak buluşlara tanınan bir korumadır. Bu nedenle patentin verilebilmesi için bir buluş bulunmalıdır. Ancak buluş kavramı kanunda ve yasal metinlerde kesin bir ifadeyle tanımlanmamıştır.⁶³ Bunun nedeni kanun koyucunun kesin bir tanımla buluş kavramını sınırlandırmak istememesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Özellikle teknolojik gelişmeler ve bilimin kat ettiği yol düşünülünce buluş kavramının kesin tanımının yapılması sınırlayıcı bir kavram doğuracağından, tanımının yapılmaması doğru bir yaklaşımdır. Böylelikle öğretilerdeki gelişmeler ışığında buluş ifadesi geliştirebilecektir. Türk Patent Hukuku'nda öğretilerdeki bu eğilime uyarak buluş kavramını tanımlanmamıştır.⁶⁴ Böylelikle kanun koyucu kesin tanımlarla buluş kavramını sınırlandırmamış sadece unsurlarını belirlemiştir. Doktrinde ise buluş kavramı birçok yazarca tanımlanmıştır.⁶⁵ Bize göre bir buluştan söz edebilmek için öncelikle bir sorun olmalı ve bu sorunun çözümü için teknik alandan faydalanılması gerekmektedir. Çünkü buluş ancak teknik bir alanda ortaya çıkabilir. Dolayısıyla teknik alan dışında kalan edebiyat sanat gibi alanlardaki ürünler, formüller ve teoriler buluş olamayacaktır.⁶⁶ Yine yönetim ve danışmanlık

⁶³ Mukayeseli hukukta Kanada ve Japon mevzuatı buluşu tanımlarken, ABD Avrupa Patent Birliği ve ülkemizin buluşu tanımlamaktan çekindiği yerine patent verilebilirlik şartlarını belirlediği görülmektedir. Bu konudaki tartışmalar için bakınız; ÖZTÜRK, s.59-64

⁶⁴ 1879 sayılı İhtira Beratı Kanun'da buluşun tanımı değil patent verilebilirlik şartları düzenlenmiştir. Aynı şekilde 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkındaki Kanun Hükmündeki Kararname'de patent verilebilirlik şartları düzenlenmiştir. 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanununda da sadece patent verilebilirlik şartları düzenlenmiştir. Avrupa Patent Anlaşması buluş kavramını tanımlanmamıştır

⁶⁵ Tekinalp'e göre buluş "bir beşeri gereksinim olarak ortaya çıkan soruna teknik alana giren, uygulanabilir bir öğreti ile çözüm getiren, fikri bir üründür" TEKİNALP, s.530 Erdil,'e göre "buluş doğa güçlerinin egemenlik altına alınarak belli bir teknik sonucu elde etmeye yönelik olması sebebiyle tekniğin ilerlemesine hizmet eden, sınai alana uygulanabilir ve tekrarlanabilir bir teknik kural, yaratıcı bir fikri üründür." ERDİL, s.175 Bilgili/Demirkapı'ya göre "insan zekâsının ürünü olan, özel teknik bir sorunun çözümüne olanak tanıyan yenilik unsuru taşıyan fikirdir." BİLGİLİ, Fatih, DEMİRKAPI Ertan; "Ticari İşletme Hukuku", Dora Yayınevi, Bursa, 2013, s.204, Şehirali'ye göre buluş "teknoloji alanında belirli bir sorunun çözümüne imkân veren bir mucit fikridir." ŞEHİRALİ, s.7 Güneş'e göre buluş "sanayiye uygulanabilen, yeni ve tekniğin bilinen durumunu aşan öğreti ve usullerdir". GÜNEŞ, İlhami; "Uygulamada Sınai Mülkiyet Ceza Hukuku", Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s.205 Noyan'a göre buluş "bilinmeyen farkından olunmayan bir şeyi(bir usulü veya ürünü) ortaya çıkarmaktır." NOYAN, Erdal; "Patent Hukuku" Adalet Yayınevi, Ankara, 2015, s.199 Keskin'e göre buluş "insani gereksinimlerin ortaya çıkardığı soruna teknik aracılığıyla doğadan, doğaya ait olan her varlıktan yararlanmak suretiyle ulaşılan ve sanayiye uygulanabilme özelliği bulunan bir öğretiyle teknik alanda çözüm getirilen düşünsel bir üründür." KESKİN, Dilşad; "Kaynak Kod Escrow Sözleşmesi", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y.2012, Yıl:3, Sayı:10, ss.95,128, s.44 Kırkoyun'a göre buluş; buluş, yenilik unsurunu kapsayan, bulma ve yaratma ile ilgili bir kavram olup, sanayiye uygulanabilir nitelikte ve bilinen tekniği aşan teknik gelişmelerdir. KIRKOYUN Hande, "Sınai Hakların Tescilinde Türk Patent Enstitüsü Kararlarına Karşı Müracaat Yolları" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk (Ticaret Hukuku) Anabilim Dalı, İstanbul, 2006 s.8

⁶⁶ Benzer yönde GÜNEŞ, s.205

sözleşmelerinde görülen analitik fikri ve yaratıcı faaliyet neticesinde işletme çerçevesinde sorunları sağtayan, insanlara belirli bir davranış tavsiye eden ve belirli bir sonuca götüren insan zihninden çıkan salt talimatlar teknik alana ilişkin olmayıp patent korumasıyla korunamayacaktır.⁶⁷ Teknikten kasıt ise doğanın güçlerinin hâkimiyet altına alınmasıdır. Ayrıca buluş bir sorunun çözümüdür. Bir sorunun tespiti veya salt sorunun çözümünün tespiti ise tek başına buluş değildir. Bu nedenle keşif, buluş olarak kabul edilmemektedir.⁶⁸ Buluş konusunda en önemli husus ise tekrar edilebilirliktir. Tekrar edilebilirlik, öngörülen araçların yardımıyla amaçlanan sonuca varmanın her zaman mümkün olması olarak doktrinde ifade edilmiştir.⁶⁹ Bu nedenle rastgele ortaya çıkan teknik çözümler buluş olarak değerlendirilmemelidir.

Buluşun hukuk dünyasında meydana gelmesi için herhangi bir yere başvuru yapılması bir mahkeme kararı alınmasına ise gerek yoktur. Buluş üzerindeki hak maddi bir eylem olan buluşun gerçekleştirilmesiyle doğmakta olup buluş üzerindeki hakkın doğumu hukuki bir fiildir.⁷⁰ Buluşun meydana getirilmesiyle birlikte buluş sahibi, buluş üzerine hak sahibi olmaktadır. Buluş üzerindeki hak ipso iure olarak doğacaktır. Bununla birlikte buluş sahibinin, buluşunu patent korumasından faydalandırması için patent başvurusunda bulunması gerekir. Nitekim her buluş meydana gelir gelmez korunmamaktadır. Patent sahibinin başvurusu üzerine patent verilebilirlik koşullarını taşıyan buluşlar, patent korumasından faydalanabilecektir.

2. Patent Verilebilirlik Koşulları

Bir buluşa patent verilebilmesi için patent verilebilirlik koşullarını taşıması gerekir. Doktrinde bir buluşa patent verilebilmesi için olumlu ve olumsuz koşullar ayrımı yapılmaktadır.

Bu ayrıma göre patent başvurusuna konu buluş tüm olumlu koşulları içermelidir, ancak olumsuz koşullarının hiçbirini ihtiva etmemesi gerekir. Aksi halde buluşa patent verilemeyecektir. Bu koşulların yanında patent verilebilmesi için kanuni

⁶⁷ ALTOP Atilla, Yönetim Danışmanlığı Sözleşmesi, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2003, s.73

⁶⁸SARAÇ/KARAHAN, s.204

⁶⁹ YÜKSEL, Ali Sait; ‘‘Patent ve Lisans (Patent, Marka, Know-how) Sözleşmesi Hukuku’’, Marmara Üniversitesi Yayınları No:471, İstanbul, 1989, s.11

⁷⁰ ORTAN, İşçi Buluşları s.91

prosedürlere uygun olarak başvuru yapılması gerektiği ayrı bir şart olarak eklenebilir.⁷¹ Nitekim kanuni koşullara uygun olmayan bir başvuru, yapılmamış sayılacak veya geri çevrilecektir. Bununla birlikte buluşun bütünlüğü ilkesi gereği de patent başvurusu sadece tek bir buluş için yapılmakta olup birbirinden bağımsız birden fazla buluş, tek bir başvurunun konusunu oluşturamaz.⁷² Bu durumda her bir buluş için ayrı bir başvuru yapılmalıdır.

Buluşun patent verilebilirlik koşullarının incelemesi TPMK tarafından yapılabileceği gibi, patent başvurusu kabul edildikten sonra hükümsüzlük davası neticesinde de tespit edilebilir. Bu durumda patent hakkı lisans sözleşmesine konu edildiyse lisans veren asli yükümlüğü olan patent hakkının kullanımını sağlama yükümlülüğünü ihlal etmiş olur ve sorumluluğu doğar. Bu nedenle patent başvurusuna konu buluşun patent verilebilirlik şartlarını taşıyıp taşımadığı önem arz eder.

a. Olumlu Koşullar

Öncelikle bir buluşa patent verilebilmesi için buluşun kanun koyucu tarafından düzenlenen olumlu üç koşulu da ihtiva etmesi gerekir. Bunlar buluşun yeni olması, tekniğin bilinen durumunu aşması(buluş basamağı) ve sanayiye uygulanabilir olmasıdır.

i. Yenilik

Bir buluşa patent verilebilmesi için buluşun ‘‘yenilik’’ unsuruna haiz olması gerekir. Yenilik unsuru için ‘‘*teknik bilinen durumuna dâhil olmayan buluşun yeni olduğu kabul edilir.*’’ şeklinde kanunda belirtilmiştir (SMK m.83/1)⁷³. Doktrinde

⁷¹ ŞİMŞEK, s.118 Kanuni prosedürler özellikle ilk başvuranın patent hakkı sahibi olacağı Amerikan Hukuk sisteminde kendisini göstermektedir. Nitekim ABD Hukukunda gerçek buluş sahibi başka bir kişiye veya iki buluş sahibi varsa önce başvuran patent hakkı sahibi, patent hakkı sahibi olacağından kanuni prosedürlerin eksiksiz ve usule uygun bir şekilde yerine getirilmesi önem arz etmektedir.

⁷² TEKİNALP, s.577

⁷³ Mülga 551 sayılı Patent’in Korunmasına ilişkin KHK’da kanun koyucu aynı kıstası esas almıştır. Kanun koyucu Pat KHK m.7’de ‘‘Tekniğin bilinen durumuna dâhil olmayan buluş yenidir’’. demıştır. Mukayeseli hukukta ise yenilik kavramı farklı şekillerde belirlenmektedir. İngiliz Hukuku’nda yenilik mutlak yenilik testi denilen bir sistemle belirlenmektedir. Buna göre dünyanın herhangi bir yerinde herhangi bir şekilde kamuya açıklanmış bilgi yeni sayılmayacaktır, ABD Hukuku’nda ise buluşun yeni olabilmesi için o buluşun müracaat tarihinden önce ABD’de tanıtılmamış olması, üçüncü kişi tarafından kullanılmamış olması veya ABD’de yayınlanan bir yayın organında tanıtılmamış ya da patent müracaatının yapıldığı tarihten 1 yıl önce yabancı bir ülkede işletilmemiş veya satışa çıkarılmamış olması gerekir. ŞEHİRALİ, s.9

yenilik kıstası araştırılırken; buluşun topluma açıklanıp açıklanmadığı (bir başka deyişle kamuya ilan edilip edilmediği)⁷⁴, buluşun daha önceden patent başvurusuna konu olup olmadığı⁷⁵, buluşun rüçhan hakkına konu patent başvurusuna konu edilip edilmediği⁷⁶ ve buluşun daha önceden kullanılıp kullanılmadığı⁷⁷ kıstaslarının dikkate alınacağı belirtilmiştir.

Patente konu buluşun yenilik unsuru incelenirken mutlak bir yenilik mi yoksa nisbi bir yenilik mi arandığı önem arz etmektedir. Mutlak yenilik kavramı irdelenirken başvuru tarihinden önce buluşun Dünya'nın herhangi bir yerinde kamuya açıklanmamış olması aranırken; nisbi yenilik kavramında ise sadece tescil için başvuru yapılan ülke çapında kamuya açıklanmamış olması aranır.⁷⁸ Türk Hukuku'nda ise kanun koyucu bir buluşun yeni olarak kabul edilebilmesi için evrensel ve mutlak bir yenilik niteliğini haiz olması gerektiğini aramaktadır.⁷⁹ Kanun koyucu SMK. m.83/3'de sadece ülkesel başvuru ve patentleri değil, bölgesel ve uluslararası başvurularında tekniğin bilinen durumu içerisinde değerlendirileceğini belirtmiştir. Buna göre buluşun daha önceden Dünya'nın hiçbir yerinde var olmaması gerekir.⁸⁰ Patente konu buluş, Dünya'nın herhangi birinde yazılı⁸¹, sözlü, betimlemelerle açıklanmışsa, kullanıldıysa ya da başkaca bir yöntemle açıklanmışsa artık buluş yeni kabul edilmeyecektir.⁸² Buluşun daha önceden topluma açıklanıp açıklanmadığı konusunda değerlendirme yapılırken, buluşun sadece değerlendirmeyi yapan hakim veya kurumun sübjektif görüşleri değil objektif bir değerlendirme yapılmalıdır.⁸³

⁷⁴ Doktrinde patent hukukunda yeniliğin mutlak olarak aranmasının güç olduğu, bunun yerine patente konu buluşun haiz olduğu tekniğin bilinen durumunun kamuya daha önceden ilan edilip edilmesinin tespitinin gerektiği belirtilmiştir. ERBAY, s.173 Ayrıca bakınız; GÜNEŞ, s.206, TÜZÜNER, Özlem; 'Faydalı Modelin Korunması ve Faydalın Modelin Korunmasına Uygulanacak Hukuk', Vedat Kitapçılık, İstanbul, 201, s.90 vd., ÖZCAN BÜYÜKTANIR, s.22 vd. HUYSAL, Ayşegül, Sezgin; 'İlaç Patenti', Vedat Kitapevi, İstanbul, 2010, s.75 KAYATEKİN, s.36, ÖZCAN BÜYÜKTANIR, s.23

⁷⁵ Patent başvurularının, yenilik kriterine etkileri bakımından bakınız; CAMCI, Ömer, Endüstriyel Tasarım Davaları, Kazancı Yayınevi, İstanbul, 2000, s.35, HUYSAL, s.81, ERDİL, s.177

⁷⁶ Ayrıntılı bilgi ve sözleşme bağlamındaki incelemeler için bakınız TÜZÜNER, s.97vd.

⁷⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız HUYSAL, s.92, TÜZÜNER, s.96, ÖZCAN BÜYÜKTANIR, s.21

⁷⁸ SARAÇ/KARAHAN, s.199, KAYATEKİN, s.35 Benzer yönde HUYSAL, s.73

⁷⁹ ŞEHİRALİ, s.10, TBMM, Sınai Mülkiyet Kanunu Gerekçesi Erişim için; <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0699.pdf> (Erişim Tarihi: 11.06.2016), s.122 Mutlak yenilik kriteri gereği başvuru tarihinden önce herhangi bir yerde ve herhangi bir şekilde kamuoyunca ulaşılabilir hale gelen bilgiler yeni sayılmayacaktır. ERDİL, s. 177

⁸⁰ Ayrıca bakınız YUSUFOĞLU, Fülürya, 'Patent Verilebilirlik Şartları', Vedat Kitapevi, İstanbul, 2004 s.137 vd.

⁸¹ Yazılı tanıtım, buluş konusunun yazılı belge de bulunması halinde söz konusu olacaktır. Böyle bir dokümanın varlığının ispatı halinde buluşun yazılı tanıtımı yapılmış sayılacaktır. CAMCI, s.33

⁸² KESKİN, Serap; 'Patent ve Markanın Ceza Normları ile Korunması' Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003, s.43 Yusufoglu s.158 vd.

⁸³ WILSON, s.12

Patentin yeni olduğunu ispat yükü ise başvurandadır. Başvuran kişinin bir davayla karşılaşması halindeyse buluşun yeni olduğunu veya mevcut koşullar dâhilinde buluşun yeniliğinin ortadan kalkmadığını ispat etmekle yükümlüdür. Buluşun yeniliğini ispat ederken başvuran önceki patentli buluşlardan farkını ortaya koyması beklenir.⁸⁴

ii. Buluş Basamağı Kriteri (Tekniğinin Bilinen Durumu Aşma)

Patent verilebilirlik koşulları arasında yenilik ve sanayiye uygulanabilir olmanın yanı sıra tekniğin bilinen durumunu aşma kriteri yani yeni Sınai Mülkiyet Kanunu'ndaki ifadesiyle buluş basamağı kriteri aranmaktadır.⁸⁵ Nitekim bazı buluşlar alanında devrim yaratırken, bazı buluşların etkisi çok daha minimal seviyede kalmakta ve topluma önemli bir katkı sağlamamaktadır. Bu nedenle her yeni buluşa patent verilmesi söz konusu olmayacaktır.

Buluş ilgili olduğu teknik alandaki tekniğin bilinen durumundan kolayca çıkarılamayan bir faaliyet sonucu gerçekleşmişse patentlenebilirliğin diğer bir şartı olan buluş basamağı kriterini içerdiği kabul edilmelidir. Doktrinde çeşitli yazarlar buluş basamağı kriterini yani tekniğin bilinen durumunun aşılmasını farklı şekillerde yorumlamıştır.⁸⁶ Ancak patent verilebilirlik kıstasının belirlenmesi kolay değildir. Somut olaya göre buluşun, buluş basamağı kriterini aşıp aşmadığı değerlendirilmelidir. Bir buluşun tekniğin bilinen durumunu aşıp aşmadığı(buluş

⁸⁴ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, s.22

⁸⁵ SMK'da buluş basamağı kriteri kabul edilmiştir. 551 sayılı PAT KHK'sında kanun koyucu tekniğin bilinen durumunun aşılması kriteri aranmaktadır. Her iki kriterin ihtivası birbirine paralel olmaktadır. İki düzenleme arasındaki tek fark kullanılan kavramlar olmaktadır. İçerik olarak ise tekniğin bilinen durumunu aşma ile buluş basamağı kriteri arasında bir fark yoktur. Mukayeseli hukukta ise İngiliz Patent Kanunu'nda ise buluş basamağı, ABD Patent Kanunda, önceki tekniğe göre bilinmeyen bir gelişme Alman Patent Kanuna göre ise buluşçu bir faaliyet dayanma kriteri belirtilmiştir. ŞEHİRALİ, s.11 Tüm bu kriterler uygulamadaki farklarıyla birlikte Türk Hukukundaki buluş basamağı kriterine tekabül etmektedir.

⁸⁶ Saraç tekniğin bilinen durumu aşmasındaki kastın hâlihazır durumundan ölçülebilir objektif bir mesafe alınmış olması halinde gerçekleştiğini belirtmiştir. SARAÇ/KARAHAN, s.210 Bilgili/Demirkapı, tekniğin bilinen durumunu aşan bir buluştan söz edebilmek için tekniğinin bilinen durumundan kolaylıkla çıkarılabilecek bir buluş olmaması gerektiğini, özel bir çaba verilmesi gerektiğini aksi takdirde çaba gerektirmeden her bilginin korunacağını belirtmiştir. BİLGİLİ, DEMİRKAPI, s.206 Erdem, Türk patent hukukuna göre tekniğin bilinen durumunun aşılması için buluşun yeni olması yanında o konuda uzman bir kişi tarafından tekniğin bilinen durumundan açık bir şekilde çıkarılmayan bir faaliyet olması gerektiğini belirtmiştir. ERDEM, s.57 Kayatekin'e göre buluşa patent verilebilmesi için teknik probleme daha önceden bilinmeyen bir çözüm getirilmiş olması ve bu çözümün önceki tekniğe nazaran yenilik ihtiva etmesi gerekir. KAYATEKİN, s.44 Huysal'a göre ise buluş basamağı kriteri değerlendirilirken buluşun, buluş basamağını aşması için, söz konusu buluşun teknik alanda uzman bir kişi tarafından tekniğin bilinen durumundan aşikâr olarak çıkarılmaması gerekir. HUYSAL, s.99

basamağı kriterini taşıyıp taşımadığı) hususunda ise konusunda uzman kişi tarafından detaylı bir irdeleme yapılmalıdır.

Bununla birlikte incelenen buluşun bir takım niteliklere de sahip olması gerekir. İlk olarak buluşun teknik bir alanda olması gerekir. Teknik alanda olmayan buluşlar, buluş basamağı değerlendirilmesine tabii tutulmayacaktır. Bir buluşun teknik niteliği haiz olması için; tabiat güçlerinden yararlanılarak, bu güçlerin kullanılmasıyla meydana getirilmesi, çözümün uygulanabilir, somut olması ve tekrarlanabilir olması gerekir.⁸⁷ Ayrıca bir buluşun tekniğin bilinen durumuna dâhil olup olmadığı irdelenirken sadece mevcut teknikte buluşun açıklanıp açıklanmamasına bakılmamalıdır. Eğer ki buluş mevcut teknik neticesinde ortaya zaten çıkarılabiliyorsa söz konusu buluş tekniğinin bilinen durumu içerisinde değerlendirilmelidir. Buluş sahibinin buluşu için önceden patent alınmış veya patent başvurusunda bulunmuş da olabilir. Böyle bir durumda patent başvurusu yapılmış veya patent alınmış buluş tekniğinin bilinen durumu içerisinde değerlendirildiği için sonraki başvuru reddedilmelidir. Buluş basamağı kriterinin yerine getirilmesi için buluşun mutlaka uygulanabilir de olması gerekir.⁸⁸ Uygulanabilir olmayan formül, teori ve yöntemlerin başvuruda teorik olarak anlatılması buluşa patent kazandırmayacaktır.

Buluş basamağı(tekniğin bilinen durumu) kriteriyle yenilik kriteri benzer olduğu da düşünülebilir. Nitekim her iki kriterde tekniğin bilinen durumunu kaynak almaktadır. Ancak her iki kriterde birbirinden oldukça farklıdır. Yenilik kriterinde mevcut bilgi ve deneyimler neticesinde buluşun tekniğinin bilinen durumu içerisinde kalıp kalmadığı irdelenmektedir. Buluş basamağı kriterinde ise mevcut tekniğin üzerine çıkılması aranmaktadır. Buluş basamağı kriteriyle yenilik unsuru arasındaki en önemli fark buluşun tekniğe yaptığı katkının incelemesi sonucu doğmaktadır. Nitekim bir buluş mevcut teknik göz önüne alındığında yeni sayılabilir. Ancak bu yeniliği mevcut teknikten çıkarılabilecek bir sonuçsa buluş basamağı kriterini yerine getirmediği için patent verilemeyecektir. Buluş basamağı kriterinin yerine getirilmesi için tekniğe kayda değer bir katkı sağlaması gerekir. Bununla birlikte Mukayeseli İngiliz Hukukunda, Windsurfer Test denilen bir yöntem uygulanmaktadır. Bu yöntemle göre öncelikle buluşun barındırdığı yenilik(yani buluşun mevcut teknolojiyi aşan

---

⁸⁷ ERDİL, s.178,179

⁸⁸ ÖZTÜRK, s.327

noktaları, buluş basamağı)belirlenmektedir, arkasından buluşla ilgili mevcut teknolojik gelişmişlik tespit edilmektedir. Sonra buluş daki yenilikle mevcut teknoloji arasındaki farklar listelenmektedir. En son ise bulunan farklar makul bir mucitin ürünü olup olamayacağı değerlendirilmektedir.⁸⁹

Bize göre buluş basamağından(mülga 551 sayılı PAT KHK'sındaki tabirle tekniğin bilinen durumunu aşılması için) bahsetmek için patent konusu buluşun, mevcut tekniği ileri götürmesi ve tekniğe önemli bir katkısının olması gerekmektedir. Kişilerin ihtiyacı olan bir ürünün, tekniğin bilinen durumu aşılarak üretilmesi mümkünse buluş basamağının aşıldığı kabul edilmelidir.⁹⁰ Buluş basamağının aşılması her somut olaya göre değerlendirilecek olup kullanılacak ölçüt objektif olmalıdır.⁹¹

iii. Sanayiye Uygulanabilir Olma

Buluşun patent alabilmesi için ayrıca sanayiye uygulanabilir nitelikte olması gerekir.⁹² Dolayısıyla ortaya çıkarılan buluş yeni ve tekniğin bilinen durumunu aşsa dahi sanayiye uygulanabilir olmadığı tespit edilirse patent verilemeyecektir. Bir buluşun sanayiye uygulanabilir nitelikte olmasından kasıt o buluşun niteliği itibariyle sanayide elde edilebilmesi yahut bir çalışma vasıtası olarak kullanılabilmesidir.⁹³ SMK. m. 83/6'da kanun sanayiye uygulanabilir olmayı buluşun tarım dâhil sanayinin herhangi bir dalında üretilebilir veya kullanılabilir olma niteliğine bağlamıştır.

Sanayiye uygulanabilirlik kıstası gereği buluş, bilim dünyası için ilginç ve olumlu bir gelişme olarak kabul edilse de endüstriye uygulanabilir bir özelliği yoksa patent verilememektedir.⁹⁴ Dolayısıyla bir fikir ne kadar iyi açıklansa da eğer bir ürünü yapmaya yaramıyorsa(ürün patenti) veya belli bir sonuç elde etmeye olanak

⁸⁹ Windsurfing v. Tabur Marine (1985) kararı aktaran; WILSON, s.15

⁹⁰ ERDEM, s.57

⁹¹ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, s.25

⁹² Amerikan Hukuk sisteminde ise buluşun sanayiye uygulanabilirliği kıstası yerine buluşun faydalı olma(utility) kıstası kabul edilmiştir. HUYSAL, s.126

⁹³ ERDEM, s.58

⁹⁴ CAMCI, s.40 Bununla birlikte eski dönemlerde sanayiye uygulanabilirlik denildiğinde sanayi üretiminde kullanılabilen yeni bir üretim yöntemi anlaşılıyordu. Günümüzde ise sanayiye uygulanabilirlik kıstası çok daha geniş bir şekilde yorumlanmaktadır. Sanayiye uygulanabilirlik kıstası içerisinde tarımda uygulanan yeni yöntemlerde girmektedir. PHILIPS, Jeremy; FIRTH Alison; Introduction to Intellectual Property Law, Butterworths Lexis Nexis, Wiltshire, İngiltere, 2001, s.58

vermiyorsa(usul patenti) buluş olarak patentlenemez.⁹⁵ Nitekim patent sisteminin nihai amacı buluşların ortaya çıkardığı teknolojiyle bir ilerleme sağlamaktır. Bununla birlikte sanayi kavramıyla teknik kavramı birbirine yakın anlamalar ihtiva etse de özü itibariyle farklı kavramlardır. Sanayi kavramı, teknikten çok daha geniş bir anlama sahiptir. Bu nedenle sanayi kavramının açıklanması gerekir. Sanayi kazanç getirmeyi amaçlayan süreklilik gösteren bağımsız ve izin verilmiş bir faaliyeti yapmaya yöneliktir.⁹⁶ TDK ise sanayi kavramını “ham maddeleri işlemek, enerji kaynaklarını yaratmak için kullanılan yöntemler ve araçların bütünü, işleyim, endüstri” olarak ifade etmiştir.⁹⁷ Avrupa Patent Ofisi sanayi terimini her türlü teknik niteliğe sahip fiziksel faaliyeti içerecek şekilde geniş yorumlamıştır,⁹⁸ Tüm bu tanımlardan anlaşılacağı üzere sanayi kavramının, kanun koyucu tarafından geniş yorumlaması gerekir.

Bize göre patent başvurularında sanayi kavramının, geniş bir şekilde yorumlanması gerekir. Ham madde üretiminden nihai mal üretimine kadar olan süreci kapsayan tüm faaliyetler sanayi kavramı içerisinde değerlendirilmelidir. İşletmenin, orta, büyük veya küçük ölçekte olması da sanayi kavramı açısından önem arz etmemelidir. Küçük ölçekli işletmelerin ürettikleri ürünler veya kullandığı usullerde patent konusu olabilir. Verimlilik ise önemli değildir.⁹⁹ Önemli olan buluşun uygulanabilir olması ve üretilebilir olmasıdır.¹⁰⁰

b. Olumsuz Koşullar

Bir buluşun patent alması için yenilik, buluş basamağı ve sanayiye uygulanabilirlikten oluşan patent verilebilirlik koşullarının bir arada bulunması gerekir. Bu koşullardan biri bile noksansa buluşa patent verilemeyecektir. Bununla birlikte buluşun patent almasını engelleyen kanunda sayılan bir takım olumsuz koşullar da bulunmaktadır. Patente konu buluşta, bu olumsuz koşullardan birinin varlığı halinde patent verilemeyecektir. Böyle bir durumda ortaya çıkan şey ya buluş

---

⁹⁵ GÜNEŞ s.209

⁹⁶ ORTAN, Ali Necip; ‘Avrupa Patent Sistemi C:1 Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü’ Ankara, 1992, s.97

⁹⁷ TDK, İnternet Sözlüğü

⁹⁸ HUYSAL, s.126

⁹⁹ ERDİL, s.179

¹⁰⁰ TEKİNALP, s.546, Benzer yönde NOYAN, s.232

olarak kabul edilmemekte ya da buluş sayılmakla birlikte patent koşullarını taşımadığı için patent verilmemektedir.

SMK. m.82'de kanun koyucu buluş sayılmayan şeyleri saymıştır. İlgili düzenlemeye göre keşifler, bilimsel teoriler ve matematiksel yöntemler; zihni faaliyetler, iş faaliyetleri veya oyunlara ilişkin plan, kural ve yöntemler; bilgisayar programları; estetik niteliği bulunan mahsuller¹⁰¹, edebiyat ve sanat eserleri ile bilim eserleri bilginin sunumu, buluş niteliği taşımadığı için patent verilemeyecektir. Kanun koyucu patent verilmeyecek şeyleri sınırlı sayıda saymıştır.¹⁰² Dolayısıyla bunların dışında kalan ürün ve usullere patent verilebilecektir.

SMK. m.82/3'de patent verilemeyecek buluşlarda sayılmıştır. İlgili düzenlemeye göre kamu düzenine veya genel ahlaka aykırı olan buluşlar¹⁰³; mikrobiyolojik işlemler veya bu işlemler sonucu elde edilen ürünler hariç olmak üzere, bitki çeşitleri veya hayvan ırkları ile bitki veya hayvan üretimine yönelik esas olarak biyolojik işlemler; insan veya hayvan vücuduna uygulanacak teşhis yöntemleri ile cerrahi yöntemler dâhil tüm tedavi yöntemleri; insan bedeni veya insan bedeninin ögesi olan gen dizisi, kısmi gen dizisi gibi ögelerin keşfi; insan klonlama işlemleri, insan eşey hattının genetik kimliğini değiştirme işlemleri, insan embriyosunun sınai ya da ticari amaçlarla kullanılması¹⁰⁴, insan ya da hayvanlara önemli bir tıbbi fayda sağlamaksızın hayvanlara acı çektirebilecek genetik kimlik değiştirme işlemleri ve bu işlemler sonucu elde edilen hayvanlara buluş olarak kabul edilmekle birlikte patent verilememektedir.¹⁰⁵ Bu alanlarda hem tekel bir hak oluşturmamak amacıyla hem de sanayiye uygulanabilirlik bulunmadığından ortaya çıkarılan buluşlar patent korumasından faydalanamayacaktır. Bununla birlikte insan veya hayvan vücuduna uygulanacak cerrahi ve tedavi usulleri ile insan, hayvan vücudu ile ilgili teşhis usulleri

¹⁰¹ Estetik niteliği olan yaratmalar endüstriyel tasarım ve eser sahibinin hakları gibi farklı fikri hak rejimleriyle korunmaktadır. Bununla birlikte tekniğe ilişkin bir nitelik bulunmadığından patent koruması bağlamında değerlendirilmemelidir.

¹⁰² TAMER, Ahmet, 'Patent ve Faydalı Model Hakkında Aykırılığın Sonuçları'', Bilge Yayınevi, Ankara, 2013 s.14 Camcı, s.40

¹⁰³ Örneğin Alman Patent İdaresi, öldü sanılarak gömülen kişilerin ıstırap çekmeden boğulması için tabutta monte edilen bir icadı ahlak ve adaba aykırı bularak patent başvurusunu reddetmiştir. AYİTER, İhtira Hukuku s.59,60

¹⁰⁴ Doktrinde gen biliminin sağladığı kazanımların özellikle patent dışı tutulduğu nitelikte gen araştırmalarının insan sağlığına ve hastalıklara çözüm bulması karşısında insan vücudunun patent dışı bırakılması gerektiği belirtilmiştir. TEKİNALP, s.531 vd.

¹⁰⁵ Doktrinde hayvanların vücudundan elde edilen özellikle ilaç yapımından kullanılan ürünler tekniğin kapsamı içinde görülmektedir. Ancak hayvanlara yönelik uygulanacak teşhis tedavi ve cerrahi yöntemler, yetiştirme usulleri ve hayvan türleri teknik alana dâhil olmadığı dolayısıyla patentle korunamayacağı belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız TEKİNALP, s.531

endüstriyel uygulamalar da değildir.¹⁰⁶ Ayrıca bitki çeşitleri, hayvan ırkları ve önemli ölçüde biyolojik esaslara dayanan bitki ve hayvan yetiştirilmesi usullerine de patent verilememekle birlikte bu hususlar farklı kanunlarda özel olarak korunmaktadır.¹⁰⁷

Patent verilemeyecek buluşlar patent koruması kapsamı dışında kalsa da diğer fikri ürünleri koruması kapsamına dâhil olabileceği gibi haksız rekabet gibi düzenlemelerle korunması her zaman mümkündür. Bu nedenle bir buluşun patentlenememesi onu hukuki korumadan mutlak olarak dışlamaz.

B. Faydalı Model

Lisans sözleşmesi bir patentin kullanımı için kurulabileceği gibi faydalı modelin kullanımı için de kurulabilir. Nitekim faydalı modelin konusu da buluş olmaktadır. Bu buluş bir sorunu çözer ancak çözülen sorun basit, buluşta küçüktür.¹⁰⁸ Dolayısıyla patent daha karmaşık konulardaki sorunları çözerken, faydalı model basit sorunları çözer. Bu nedenle faydalı model başvurusuna konu buluşların TPMK'ca inceleme aşamasında buluş basamağı kriteri aranmamaktadır.

Patent koruması ile faydalı model koruması arasında ise temelde üç fark vardır. Faydalı model başvurularında buluş basamağı kriteri aranmazken, patent başvurularında buluş basamağı kriterinin yerine getirilmesi gerekir.¹⁰⁹ Nitekim faydalı model başvurusunda TPMK, buluş üzerinde yenilik koşulu ve sanayiye uygulanabilirlik koşulları açısından inceleme yapmaktadır. İkincisi patent hakkı 20 yıllık koruma süresine tabiiyken, faydalı model sadece 10 yıl korunabilir. Üçüncüsü ise faydalı model koruması ülkemizde formülasyon veya usuller için sağlanmazken, formül ve usuller patente korunabilir. Bu nedenle faydalı model patente göre daha dar bir alanda koruma sağlamaktadır. Bununla birlikte mülga 551 sayılı Patent'in Korunması Hakkındaki KHK'dan farklı olarak SMK'da faydalı model başvuruları için

¹⁰⁶CAMCI, Ömer; Marka Patent Tasarım ve Haksız Rekabet Davaları, Kazancı Yayınevi İstanbul, 1998 s. 100

¹⁰⁷ Bakanlık 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun ile 4631 sayılı Hayvan İslah Kanunu. Biz konumuz kapsamında ilgili konuları irdelemeyeceğimizden sadece değinmekle yetiniyoruz.

¹⁰⁸ TEKİNALP, s.741

¹⁰⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız TEKİNALP, Ünal, ÇAMOĞLU, Ersin, Sınai Mülkiyet Kanunu, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017 s.37 GÜNEŞ Uygulamalı Patent ve Faydalı Model s.447

araştırma raporu düzenlenmesi gerektiği düzenlenmiştir.¹¹⁰ SMK. m.143/6 gereği başvuran kimse, SMK. m.143/5 de düzenlenen şartlara riayet ederek SMK. m.104/1'e uygun bir şekilde araştırma talebinde bulunmalı ve araştırma raporu düzenlenmelidir. Rapor başvuru sahibine bildirilir ve bültende yayımlanır.

SMK. m.104'de patent başvurusunun faydalı model başvurusuna çevrilmesi veya faydalı model başvurusunun patent başvurusuna çevrilmesi imkânı da buluş sahiplerine sağlamıştır. Patent başvurusu süreci devam eden bir buluşun başvurusu faydalı model başvurusuna dönüşebilir. Böyle bir talep yapılması hâlinde TPMK, bildirim tarihinden itibaren bir ay içinde gerekli belgeleri vermesi ve araştırma ücretini de ödeyerek araştırma talebinde bulunması gerektiğini başvuru sahibine bildirir (SMK. m.104/1). Ancak başvuru sahibi, süre içerisinde şartları yerine getirilmezse dönüştürme talebi yapılmamış sayılır. Bununla birlikte faydalı model başvurusu sahibi de başvurusunun patent başvurusu olarak devam etmesini talep edebilir. Başvuru sahibi araştırma raporunun bildirim tarihini takip eden üç aylık sürenin bitimine kadar faydalı model başvurusunun patent başvurusuna dönüştürülmesini talep edebilir (SMK. m.104/2). Kanundaki şartların yerine getirilmemesi hâlinde, dönüştürme talebi yapılmamış sayılır. Patent başvurusunun faydalı model başvurusuna ya da faydalı model başvurusunun patent başvurusuna dönüştürülmesi hâlinde, dönüşen başvuru için rüçhan hakkı talep edilmişse aynı rüçhan hakkı dönüşmüş başvuru için de tanınır (SMK. m.104/4).

Faydalı modele uygulanacak hükümler genellikle patente ilişkin hükümler olmaktadır. Patente ilişkin hükümlerin faydalı modellere de uygulanabilmesi için iki koşulun gerçekleşmesi gerekir. Birinci koşul ilgili faydalı modele ilişkin kanunda açık bir hüküm bulunmaması gerekir; ikinci koşul ise patente uygulanan hükmün faydalı modelin özelliğiyle çelişmemesidir.¹¹¹

¹¹⁰ Araştırma raporlarının faydalı modeller için çok önemli bir işlevi bulunmaktadır. Araştırma raporu ile faydalı model başvurusuna konu küçük buluşun daha önceden var olup olmadığı konusunda bilgi edinilebilecektir. GÜNEŞ, Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku s.458

¹¹¹ TEKİNALP, s.741 vd.

III. LİSANS SÖZLEŞMESİNİN NİTELİKLERİ

A. İsimsiz Sözleşmelerden Sui Generis Bir Sözleşme Olması

Modern sözleşmeler hukukunun en önemli prensiplerinden biri sözleşme özgürlüğü olup tarafların kanunda düzenlenmiş olsun olmasın diledikleri tipte sözleşme yapma imkânı vardır.¹¹² Ancak tarafların sözleşme özgürlüğü çerçevesinde diledikleri tip ve muhtevada sözleşme yapma serbestesi hukuk düzeni sınırlarında kalmak kaydıyla meşrudur.¹¹³ Aksi halde emredici kurallara aykırılık nedeniyle sözleşme geçersiz kılınabilir.

Taraflar kanunda düzenlenmiş bir sözleşme tipini seçebileceği gibi kanunda düzenlenmemiş bir sözleşme tipi üzerinde de anlaşabilirler. Bir sözleşmenin esaslı unsurları kanunda düzenlenmişse isimli bir sözleşme, esaslı unsurları kanunda düzenlenmemişse isimsiz bir sözleşme söz konusudur.¹¹⁴ Taraflar kanunda düzenlenmiş bir sözleşme tipini seçerse kanun hükümlerine uygun bir isimli sözleşme ilişkisi kurmaktadır. Taraflar isimli sözleşmelerde seçilen sözleşmenin zorunlu öğeleri dışındaki içeriğini ve koşullarını diledikleri gibi kararlaştırabilirler.¹¹⁵ Ancak sözleşmenin esaslı ve zorunlu olan unsurlarını değiştiremezler. Bir de kanunda düzenlenmeyen sözleşmeler bulunmaktadır. Sözleşme serbestesi ilkesi gereği Borçlar Kanun'da veya diğer kanunlarda düzenlenmemiş sözleşme tiplerinden oluşan sözleşmelerin kurulması mümkün olup söz konusu sözleşmeler hiçbir kanunda düzenlenmedikleri için isimsiz sözleşme olarak tanımlanmaktadır.¹¹⁶ Bu sözleşmeler Borçlar Kanunu, Medeni Kanun Ticaret Kanunu İş Kanunu gibi genel kanunlarda veya herhangi bir özel kanunda asli unsurları düzenlenmemiş sözleşmelerdir.¹¹⁷

¹¹² TEKİNAY, Selahattin Sulhi, AKMAN Sermet, BURCUOĞLU Haluk, ALTOP Atilla; "Borçlar Hukuku Genel Hükümler", Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1999, s.72 Sözleşme serbestesi prensibi gereği taraflar sözleşmeye uygulanacak hükümleri emredici kurallara aykırı olmamak şartıyla diledikleri gibi belirleyebilirler ve bu hükümler sözleşmeye öncelikli uygulanır.

¹¹³ KIRCA Çiğdem; "Franchise Sözleşmesi" Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, Ankara, 1997, s.47

¹¹⁴ ERBAY, s.136

¹¹⁵ ZEVLİLİLER, Aydın; "Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri", Turhan Kitapevi, Ankara, 2008, s.37

¹¹⁶ Ozanoğlu, Hasan Seçkin Yargıtay Uygulamasında TKHK'nun Uygulama Alanı Bakımından İsimsiz Sözleşmeler Ankara Barosu Dergisi 2000 – 3, Ankara, 2000 53-69 s. 53

¹¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZSOY, s.59 vd.

Lisans sözleşmeleri açısından konuyu değerlendirsek, Türk Hukuku'nda lisans sözleşmesi ilişkin bazı kurallar kanunda öngörülmüş olmakla birlikte lisans sözleşmesi bir bütün olarak düzenlenmemiştir.¹¹⁸ Sadece Sınai Mülkiyet Kanunu'nda lisans sözleşmesi ismen zikredilmiş ve bazı unsurları belirlenmiştir.¹¹⁹ Bu nedenle lisans sözleşmelerinin isimli bir sözleşme mi yoksa isimsiz bir sözleşme mi olduğu tartışmalıdır. Lisans sözleşmesinin mevzuatta değinilmesi nedeniyle kanunen düzenlenmiş bir sözleşme olduğu buradan çıkarılabilir. Nitekim lisans sözleşmeleri patent mevzuatında kanun koyucu tarafından ismen zikredilmiş hatta bazı hükümleri düzenlenmiş olması bu sözleşmeyi tipik bir sözleşme yapabilir. Ancak Sınai Mülkiyet Kanunu'nda ve Patent Kanun Hükmünde Kararnamesi'nde her ne kadar ismen ayrı bir başlık altında lisans sözleşmesi düzenlenmiş olsa da sırf bir kanunda ismen sözleşmenin zikredilmesi bu sözleşmeyi kanunun düzenlediği sözleşme haline getirmeyecektir.¹²⁰ Nitekim bir sözleşmenin kanun tarafından düzenlenmiş bir sözleşme olarak kabul edilebilmesi için kanun koyucunun o sözleşmenin esaslı unsurlarını kanunda düzenlemiş olması gerekir.¹²¹ Dolayısıyla sadece kanunda adlandırılmış olmak bir sözleşmeyi isimli sözleşme haline getirmeyecektir.¹²² Sözleşmenin tüm unsurlarının kanunda düzenlenmesi halinde isimli bir sözleşmeden bahsedilebilecektir.¹²³ Bu nedenle patent lisans sözleşmelerinin isimsiz sözleşme olarak kabul edilmesi gerekir.¹²⁴

İsimsiz sözleşmeler kanunlarda düzenlenen sözleşmelerin unsur ve koşullarının bir araya gelmesiyle oluşabileceği gibi kanunlarda düzenlenen sözleşmelerin unsurlarından tamamıyla farklı kendine özgü bir sözleşme olarak da düzenlenebilir.¹²⁵ İsimsiz sözleşmeler doktrinde bileşik sözleşmeler¹²⁶, karma nitelikte

¹¹⁸ TEKİNALP, s. 467 vd.

¹¹⁹ 551 sayılı Pat KHK'sında da benzer şekilde lisans sözleşmesi ismen zikredilmiş, tüm unsurları düzenlenmemiştir.

¹²⁰ İsviçre ve Alman Hukukunda lisans sözleşmesi kanunla düzenlenmemiştir. Bu nedenle Türk Hukukundaki gibi lisans sözleşmelerinin, nitelendirilmesinde özellikle mahkeme kararları ve doktrindeki görüşler esas alınmaktadır. ÖZEL, s.71

¹²¹ ÖZDEMİR, OKTAY, Saibe; "İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, c.55, Y.2011, sayı;1-2, İsimsiz Sözleşmeler s.265

¹²² ÖZDEMİR OKTAY, İsimsiz Sözleşmeler, s.264

¹²³ ÖZSOY, s.60,61

¹²⁴ Lisans sözleşmeleri İsviçre Hukukunda da Türk Hukukundaki gibi isimsiz bir sözleşme olduğu kabul edilmektedir Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZDEMİR OKTAY s.52,53 ERDEM, s.136,137

¹²⁵ ÖZSOY, s.61

¹²⁶ Bileşik sözleşmelerde mahiyetleri bakımından birbirinden bağımsız ve başka başka tipte birden fazla akittin mahiyetlerine bir halel gelmeksizin tarafların iradesiyle birbirine o surette bağlanmıştır ki bunların her birinin varlığı ve geçerliliği diğerininkine tabiidir. Tandoğan C:1 s.75,76 Bu sözleşmelerde biri geçerli olmazsa diğeri de geçerli olmayacak ve ortadan kalkacaktır. TANDOĞAN, s.76 Bununla birlikte lisans sözleşmelerinin tipik iki sözleşmenin bir araya getirilmesi anlamında bileşik sözleşme kavramıyla da bağdaşmaz. Fikri mülkiyet hakkının

sözleşmeler¹²⁷ ve sui generis sözleşmeler olmak üzere 3'e ayrılmaktadır. Konumuz açısından önem arz eden kendine özgü yapısı olan sözleşmeler yani sui generis sözleşmeler, kanunun öngördüğü sözleşme tiplerinin hiçbirinde bulunmayan unsurlardan meydana gelir.¹²⁸ Taraflar tipik sözleşmelerin hiçbirine ait olmayan edimleri özgün içsel birlik sağlayacak şekilde bir arada tutup yeni bir hukuki ilişki yaratmaktadır.¹²⁹ Bu tür sözleşmelerde kanunda düzenlenen sözleşmelerin unsurlarını içermemekle birlikte kendileri öngördükleri unsurları bir bütünlük içinde yeni bir sözleşme yaratmak için bir araya getirir.¹³⁰ Sui generis sözleşmelerde doktrinde kitlesel tipikleşmiş isimsiz sözleşme ve atipik bireysel isimsiz sözleşme olmak üzere ikiye ayrılır. Kitlesel tipikleşmiş isimsiz sözleşme; uygulamada sıklıkla rastlanan sözleşmelerden oluşur; aksi halde ise atipik bireysel sözleşme mevzu bahis olacaktır.¹³¹

Bununla birlikte lisans sözleşmelerinin sui generis sözleşme olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Türk doktrininde baskın görüş lisans sözleşmelerinin sui generis (kendisine özgü yapısı olan) sözleşmelerden olduğu yönündedir.¹³² Nitekim

---

kullanımın devri ya da bunun gibi nisbi ya da mutlak bir hakkın tanınması, ne başka bir sözleşmenin tipik öğeleri olarak görülebilir nede birçok böyle tipik öğenin bir araya geldiği söylenebilir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZEL, s.112 vd.

¹²⁷ Karma sözleşmelerde kanunun başka başka akit tiplerinde öngördüğü unsurlar, kanunun öngörmediği bir tarzda bir araya gelmektedir. TANDOĞAN, s.12 Karma sözleşmeler ile bileşik sözleşmeler birbiriyle karıştırılmamalıdır. Karma sözleşmelerde birden ziyade tipe ait unsurlar bir tek akitte bir araya getirildiği ve ortaya yeni bir tip çıktığı halde bileşik sözleşmelerde birden ziyade tipin her birinden birer unsur değil birden fazla bağımsız tipin her birinin tamamı bir araya gelmektedir. TANDOĞAN, s.76

¹²⁸ TANDOĞAN, s.12, ZEVKLİLER, s.37

¹²⁹ ONGAN, Burak; '*Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*', Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2007. s.38

¹³⁰ EREN, Fikret; '*Borçlar Hukuku Genel Hükümler*', Yetkin Yayınevi, Ankara, 2017, 2017, s.33

¹³¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız; EREN, Borçlar Özel s.34

¹³² Doktrinde sözleşme özgürlüğünün taraflara dilediği şekilde sözleşme yapma özgürlüğünü verdiğini lisans sözleşmelerinin de kanunda düzenlenmeyen sui generis sözleşmelerden biri olduğunu belirtmiştir. Ayrıntılı bilgi için bak; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP s.72 AYİTER, lisans sözleşmesinin iktisadi hayat içerisinde oynadığı rolün çeşitliliği karşısında, sözleşmeyi borçlar kanunun özel akit nevilerinden birine sokmak lisans sözleşmesinin hükümlerini uygulamayı mümkün kılmayacaktır. AYİTER, İhtira Hukuku, s.109 Bu nedenle lisans sözleşmelerinin isimsiz bir sözleşme olarak kabulü gerektiği görüşündedir. Ortan'a göre özellikle lisans sözleşmesinin konusunun gayri maddi olması nedeniyle klasik öğretideki kuramlar lisans sözleşmesinin hukuki niteliğinin belirlenmesinde yetersiz kalmakta olup lisans sözleşmesinin sui generis bir sözleşme olduğunun kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir. ORTAN, s.38,39, ÖZDEMİR OKTAY, lisans sözleşmelerinin tam olarak kanunda düzenlenmiş sözleşmelerin unsurlarının birleşmesinden meydana gelmiş bir sözleşme olmadığını; kanunda düzenlenmiş sözleşmelerin tam veya kısmi birleşmesinden ortaya çıkan gerçek anlamda bir sui generis sözleşme olduğunu belirtmiştir. ÖZDEMİR OKTAY s.53, Özsoy ise patent lisans sözleşmesinin kanunda tümüyle düzenlenmiş sözleşme türüne ait unsurları içermediği gibi bileşik sözleşmelerden de olmadığını belirterek; gerçek anlamda kendine özgü bir sözleşme olduğu görüşündedir. ÖZSOY, s.90, Tandoğan'a göre ise sınai haklara ilişkin lisans sözleşmeleri kanunda düzenlenmemiş atipik bir sözleşme olup sözleşmenin iktisadi fonksiyonuna göre ürün kirası, adi ortaklık ve satma ilişkin hükümler uygulanabilir. TANDOĞAN, s.64 Bununla birlikte doktrinde lisans sözleşmesinin sui generis bir sözleşme olmadığı yönünde görüşte bulunmaktadır. Tüysüz'e göre lisans sözleşmesi hem kanunda zikredilmiş hem de tabi olacağı hükümler belirtilmiş olup isimsiz sözleşme olarak dolayısıyla sui generis sözleşme olarak nitelendirilmemek gerekir. TÜYSÜZ, Mustafa; '*Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler*', Legal Kitapevi, Ankara, 2007, s.81

salt mevzuatta ismen zikredilmiş olması sözleşmeyi isimli sözleşme yapmayacaktır. Lisans sözleşmeleri tam olarak kanunda düzenlenmiş sözleşmelerin birleşmesinden meydana gelmediği için de gerçek anlamda kendine özgü sui generis bir sözleşme olarak kabul etmek gerekir. Bununla birlikte doktrinde bir görüşe göre lisans sözleşmeleri kurulurken bazı hallerde satım, ürün kirası, ortaklık sözleşmelerine ait unsurlar bir bütün olarak birleşerek karma nitelikte bir sözleşme de oluşturabilir.¹³³ Dolayısıyla herhangi bir sözleşmenin hem karma hem de sui generis olarak adlandırılması mümkün olduğu her iki sözleşmenin birbiriyle kesişerek yeni bir sözleşme oluşturulabileceği de kabul edilmektedir.¹³⁴

Lisans sözleşmelerinin sui generis sözleşme olması nedeniyle sözleşmeye uygulanacak hükümlerin ise belirlenmesi gerekir. Sui generis sözleşmeler, isimli sözleşme tipine ait olmayan unsurları içerdikleri için bir sözleşme boşluğunun varlığı halinde boşluğun doldurulması için yedek hukuk kuralları doğal olarak mevcut değildir.¹³⁵ Bu sözleşmelerinin belirli bir tiplerle ilişkisi olmadığı için yedek hukuk kurallarının doğrudan doğruya uygulanması söz konusu olmayacak; bu durumda Yargıcın MK m.1/2 gereğince hukuk yaratmak suretiyle boşluğu doldurması gerekecektir.¹³⁶ Patent lisans sözleşmeleri ilişkin uygulanacak hükümler ise şu şekilde belirlenmelidir;

Öncelikle tarafların sözleşmede ihtilafı çözümlenecek hükümlerin sözleşme de özel olarak düzenlenip düzenlenmediğine bakılmalıdır. Lisans sözleşmelerinde taraflar sözleşme serbestisi ilkesi gereği ihtilafa konu olayı çözümlenmek için sözleşmede özel hükümlerle düzenleme yapmış olabilirler. Nitekim klasik sözleşmelere nazaran lisans sözleşmeleri çok daha detaylı hükümler içerir. Bu nedenle bireysel sözleşmenin üstünlüğü ilkesi gereği öncelikle sözleşmedeki hükümler esas alınarak uygulanacak hükümler belirlenmelidir.¹³⁷ Taraflar kendine

¹³³ ONGAN, s.39 Örneğin lisansa konu patentten yararlanmak adı ortaklık temelinde bir sözleşmeyle gerçekleşebilir.

¹³⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız ;ÖZDEMİR OKTAY, İsimli Sözleşmeler, s.272vd. Türk Hukukunda karma sözleşmelere uygulanacak kurallar sözleşmenin ekonomik fonksiyonu da dikkate alınarak kıyas görüşüyle belirlenecektir. ZEVKLİLER, s.43 ORTAN, s.39,40 Bu görüşe göre karma sözleşmeler, kanunen düzenlenmemiş olduğuna göre bu sözleşmelere kanun hükümlerinin ancak kıyasen uygulanması mümkün olabilir. Bu görüş MK. m.1'in yapısına da uygundur. YAVUZ, Cevdet; 'Borçlar Hukuku Dersleri Özel Borç İlişkileri'', Beta Yayınevi, İstanbul, 2013.s.13

¹³⁵ GÜMÜŞ, Alper; 'Borçlar Hukuku Özel Hükümler'', C.1, Vedat Kitapevi, İstanbul, 2013, s.11,12

¹³⁶ ARAL, Fahrettin; 'Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri'', Yetkin Yayınevi, Ankara, 2007 s.57

¹³⁷ KUNTALP, Erden; 'Karışık Muhtevalı Akit'', Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2013, s.294

özgü sözleşmelerde ortaya çıkan uyuşmazlığı ilişkin bir çözümü sözleşmede düzenlediye bu durumda bu hükümler uygulanacaktır.¹³⁸ Sözleşme yorumlanırken de dürüstlük kuralı, ve yaygın teamüllere göre yorumlama yapılmalıdır.¹³⁹ Bununla birlikte ihtilafa çözecek hükümler sözleşmede özel olarak düzenlenmemiş olabilir. Bu durumda taraflar sözleşmede ihtilaf konusuna ilişkin düzenleme yapmadılarsa hâkim tarafların farazi iradesini araştırmalı ve boşluklar da tarafların farazi iradeleri nazara alınarak güven ilkesi çerçevesinde doldurulmalıdır.¹⁴⁰ Nitekim sui generis sözleşmelerden kaynaklanan uyuşmazlıklarda adil bir çözümün bulunması için tarafların farazi iradelerinin belirlenmesi önem arz edecektir.¹⁴¹ Borçlar genel hükümleri yorum prensiplerine göre yorum yapılırken lafza bağlı kalınmamalı ve tarafların gerçek iradeleri esas alınmalıdır. Taraflar sözleşmede kullanmış oldukları deyim ve sözcüklerle neyi kastettiklerini ve güttükleri asıl amacı hâkim yorum yoluyla ortaya çıkarmaktadır.¹⁴² Lisans sözleşmelerinin hükümleri yorumlanırken sözleşmenin niteliği gereği doğruluk ve güven kuralları ile ticari ahlak ön planda tutmalıdır.¹⁴³ Ayrıca tarafların açıklamalarından tam bir anlam çıkarılamaması halinde tarafların gerçek iradeleri araştırılmalı doğruluk ve güven kuralları gereği mevcut sözleşme ilişkisi, tarafların karşılıklı çıkarları ve sözleşmenin ekonomik amacı dikkate alınmalıdır.¹⁴⁴

Tarafların farazi iradeleri de tespit edilemiyorsa mahiyetleri müsaade ettiği oranda sui generis sözleşmesinin benzediği akit tiplerine ilişkin kanun hükümleri kıyas

¹³⁸ Tarafların ihtilafa konu hususu sözleşmede düzenlemesi halinde bu hükümler uygulanmalıdır. Böyle bir durumda sözleşme boşluğundan söz edilemeyeceği için sözleşme tamamlanması kurumuna başvurmaya gerek yoktur. Ayrıntılı bilgi için bakınız AKTÜRK, İpek Yücer; ‘İsimsiz Sözleşme Genel Teorisi ve Uzaktan Öğretim Sözleşmesi’, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s.146

¹³⁹ TANDOĞAN, s.13, YAVUZ, Cevdet; ‘Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler’, Beta Kitapevi, İstanbul, 2014, s.29, ERBAY, s.139

¹⁴⁰ ÖZDEMİR OKTAY, İsimsiz Sözleşmeler, s.292

¹⁴¹ AKTÜRK s.147

¹⁴² Hâkim, güven ilkesine uygun olarak sözleşmenin hal ve şartlarını göz önünde tutarak orta zekâlı dürüst ve güvenilir bir kişinin alışılmış hayat şartlarına ve deneyimlerine göre vereceği anlamı esas alarak, sözleşme hükümlerini yorumlaması gerekir. Bakınız AKINTÜRK, Turgut, KARAMAN Derya Ateş; ‘Borçlar Hukuku’, Beta Yayınevi, İstanbul, 2015, s.46

¹⁴³ ORTAN, s.125

¹⁴⁴ ÖZSOY, s.113 Doğruluk ve güven kurallara göre yorumlamada yardımcı unsurlar tarafların sözleşmedeki karşılıklı çıkarları ve buna dayanan sözleşmenin ekonomik amacı olmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bakınız ORTAN, s.125 vd. ÖZSOY, s.113 Patent lisans sözleşmesinde borçlar genel hükümleri gereği yorum yapılması dışında, patent lisans sözleşmesinin niteliğinin de dikkate alınması gerekir. ÖZSOY, s.113, ORTAN, s.126 Nitekim tarafların düzenlendiği lisans sözleşmeleri hükümlerinin yorumu hususunda lisans sözleşmelerine özgü bir yorumlama şekli doktrinde belirtilmiştir. Bu yorumlama şekline göre lisans veren açısından lisans alana sağladığı hakkın mümkün olduğu ölçüde az ve sınırlı olduğu kabul edilmelidir. Bakınız; ORTAN, s.126, ÖZSOY, s.113

yolluya uygulanır; gerekirse borçlar kanunu genel hükümlerine başvurulur.¹⁴⁵ Böyle bir durumda hâkim borçlar kanunu özel hükümlerine bakarak kanunda düzenlenmiş bulunan sözleşme tiplerinden sui generis sözleşmelere benzeyen sözleşme tipine ilişkin kuralları örnekseme(kıyas) yoluyla¹⁴⁶ sui generis sözleşmesine uygulayacaktır¹⁴⁷ Bunun için hâkim öncelikle sui generis sözleşmesinin hukuki bünyelerine elverişli olan kanun tarafından düzenlenmiş belli sözleşme tiplerine ait hükümleri tespit edecektir.¹⁴⁸ Sui generis sözleşmenin kanuni bir akitte benzemesi durumunda hakim kanuni tipteki sözleşmelerle sui generis sözleşmesi arasındaki ilişkiye bakacaktır. Kanuni tipteki sözleşmenin tamamlayıcı hükümleriyle ile somut sui generis sözleşmesinin amacı ve menfaatlerinin birbirine uygun olup olmadığına yani aralarında bir ahenk olup olmadığına dikkat edecektir.¹⁴⁹ Bununla birlikte hâkim genel hükümlere göre sözleşmeyi boşluğunu doldururken yine tarafların farazi iradelerini öncelikli olarak esas almalıdır. Tarafların farazi iradeleriyle uyuşmayan genel hükümler uygulama alanı bulmamalıdır.¹⁵⁰ Lisans sözleşmesindeki boşluk doldurulurken her münferit hadise de lisans sözleşmesinin iktisadi fonksiyonu göz önüne alınarak kıyas yöntemiyle boşluklar doldurulacaktır.¹⁵¹

Eğer hukuki boşluk genel hükümlere göre de doldurulamıyorsa bu durumda hukuki sorunun çözümü özellikle mahkeme içtihatleriyle tespit edilmiş adet hukuku bağlamında araştırılmalıdır.¹⁵² Dolayısıyla hâkim bu konuda bir örf ve adet kurallının bulunup bulunmadığını araştırır ve varsa uygular.¹⁵³ Hâkim bir örf ve adet kuralı tespit ederse bu kuralları boşluk doldurmak için uygulaması sırasında tarafların farazi

¹⁴⁵ Bununla birlikte doktrinde Eren, ise sui generis sözleşmelerde Borçlar Kanunu'nun özel hükümlerinde düzenlenmiş yasal sözleşme tiplerinin esaslı unsurlarını barındırmaması nedeniyle özel hükümlerin uygulanamayacağı görüşündedir. EREN, Borçlar Özel, s.35 Ancak doktrinde bizimde katıldığımız baskın görüş sui generis sözleşmelerin nitelikleri müsaade ettiği oranda benzedikleri sözleşme tiplerine ilişkin kanun hükümlerinin uygulanabileceği yönündedir. YAVUZ, s.28 TANDOĞAN, s.13 Benzer yönde KUNTALP, s.295

¹⁴⁶ Kıyas yoluyla uygulama da kanunla düzenlenmiş sözleşmelere ait hükümler doğrudan doğruya uygulanmaz kıyas edilerek uygulanır. Kıyas yoluyla uygulama için her iki olayın benzer olması ise şarttır. ARAL s.56

¹⁴⁷ ZEVLİLER, s.37, YAVUZ, Özel Borç İlişkileri, s.13 Doktrinde sözleşmenin tamamlanması yönünde kıyas görüşü büyük bir çoğunlukla kabul edilmekle birlikte sözleşmenin tamamlanması konusunda soğurma görüşü; kombinasyon teorisi; değer kıyas teorisi ve yaratma teorisi de kabul edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız TANDOĞAN, s.73 vd., EREN, Borçlar Özel s.29 vd. ERBAY, s.139 vd. ARAL s.56 Biz konumuz açısından önem arz eden kıyas teorisini esas alarak çalışmamızı hazırlamış bulunuyoruz.

¹⁴⁸ TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.72 KIRCA, s.54''Genel tamamlayıcı hukuk kuralları genel hükümlerde yer alan tamamlayıcı hukuk kurallarıdır. Borçlar Kanunu genel hükümlerinde yer alan tamamlayıcı hukuk kuralları örnek olabilir. Birde özel tamamlayıcı hukuk kuralları bulunmaktadır. Bunlar özel hukuk kuralları kanunlarda özel olarak düzenlenmiş sözleşmelere ilişkindir.'' ARBEK, Ömer; ''*Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi*'' Yetkin Yayınevi, Ankara, 2005, s.98

¹⁴⁹ KUNTALP, s.295

¹⁵⁰ AKTÜRK s.147

¹⁵¹ AYİTER, İhtira Hukuku, s.109

¹⁵² TANDOĞAN, s.13, YAVUZ, s.28

¹⁵³ KIRCA, s.54

iradelerini de dikkate almalıdır. Nitekim tarafların farazi iradelerine aykırı örf ve adet kuralları uygulama alanı bulmayacaktır.¹⁵⁴ Hâkim adet hukukunda da bir kural bulamazsa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiye ona göre hareket eder.¹⁵⁵ MK 1 uyarınca sözleşmenin özellikleri dikkate alınarak hâkimin hukuk yaratarak uyuşmazlığı çözmesi gerekir.¹⁵⁶ Bununla birlikte hâkimin hukuk yaratması sürecinde sözleşmenin kendine özgü tipikleşmiş bir sözleşme niteliği kazanıp kazanmaması önem arz eder. Eğer sözleşme kendine özgü tipikleşmiş bir sözleşme niteliği kazandıysa hâkim soyut ve genel bir kural koyar; henüz sık uygulama imkânı olmayan bireysel tesadüfi yani atipik nitelikte bir kendine özgü sözleşme varsa hâkim tarafından konulacak kural bireysel ve somut yapıdadır.¹⁵⁷

Lisans sözleşmesine uygulanacak hükümler belirlenirken; adi kira - ürün kirası¹⁵⁸, karz akdi, satım sözleşmesine ilişkin hükümler¹⁵⁹ ve franchise sözleşmesine ilişkin hükümler kıyasen uygulanabilir.¹⁶⁰ Taraflar arasındaki sözleşme ilişkisinde affectio societatis unsuru ağırlık basıyorsa lisans sözleşmesi adi ortaklık sözleşmesi olarak da kabul edilebilir. Bu durumda alım satım ve ürün kirasına ilişkin hükümler kıyasen uygulanamayacaktır.¹⁶¹ Nitekim affectio societatis unsurunun varlığı halinde sözleşme iki taraflı olma niteliğini kaybedecektir.

B. Tam İki Tarafa Borç Yükleyen İvazlı Sözleşme

Bir sözleşme, sözleşen taraflardan sadece birisine borç yüklemekte ve diğer taraf herhangi bir yüküm altına girmeksizin sözleşmeden yararlanmaktaysa, ivazsız olmakta diğer taraf karşılığında bir edimi yerine getiriyorsa sözleşme ivazlı olmaktadır.

¹⁵⁴ AKTÜRK s.147

¹⁵⁵ TANDOĞAN, s.13, ZEVKLİLER, s.37

¹⁵⁶ ÖZSOY, s.91, ZEVKLİLER, s.37, YAVUZ, Özel Borç İlişkileri, s.13 Öncelikle hâkimin mutlaka borçlar özel ve genel hükümlerine bakarak kıyas yoluyla ihtilafı çözmesi beklenir. Hâkimin ne özel ne genel bölümde örnek alınacak amaca uygun bir kıyas dayanağı bulunamaması halinde, yargıç ister istemez somut menfaatler durumuna(çatışmasına) yakışacak kuralı kendisi yaratmak zorunda kalır. Ayrıntılı bilgi için bakınız SEROZAN, Rona; ‘Borçlar Hukuku Özel Bölüm’, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2006. s.73 vd. Bu yöntem uyulması gereken yasal bir zorunluluk olmaktadır. ARBEK s.100

¹⁵⁷ AKTÜRK s.148

¹⁵⁸ Ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bakınız ÖZEL, Çağlar; ‘Marka Lisansı Sözleşmesi’, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2002 s.119, AYİTER İhtira Hukuku, s.108, ORTAN, s.22 vd., ONGAN, s.49, TANDOĞAN, s.63,64, ÖZSOY, s.78 vd.

¹⁵⁹ Ayrıntılı bilgi için ve değerlendirmeler için bakınız ORTAN, s.26vd., ONGAN, s.49vd., ÖZEL, s.122vd.

¹⁶⁰ Ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bakınız; KIRCA, Çiğdem; ‘Franchise Sözleşmesi’ Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, Ankara, 1997, s.84, ÖZEL, s.125, SARAÇ/KARAHAN, s.356

¹⁶¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız ONGAN, s.52

Lisans sözleşmeleri ise kural olarak ivazlı sözleşmeler olmaktadır.¹⁶² Taraflardan biri gayri maddi hakkın kullanılmasını sağlarken diğer tarafta kullanım karşılığında bir bedel ödemektedir.¹⁶³ Lisans bedelinin de belirlenebilir nitelikte bir edim olması gerekir.¹⁶⁴ Türk Hukukunda belirlenebilir edim, genel olarak edim kavramı için aranan şekliyle borcun doğumu sırasında belirli veya hiç olmazsa ifa anında zaman yer ve konu itibariyle objektif olarak belirlenebilir nitelikte bir edim olması şeklinde ifade edilmiştir.¹⁶⁵ Eğer taraflarca lisans bedeli edim belirli ya da belirlenebilir değilse ifa davası ve cebri icraya konu olmayacaktır. Bununla birlikte ivaz, belirli bir bedel olarak taraflarca sözleşmede belirlenir. Bu bedel, sabit bir bedel, cironun belirli bir yüzdesi, satış üzerinden kar gibi çeşitli şekillerde belirlenebilir. Taraflar bazen serbest lisans sözleşmeleriyle herhangi bir ivaz talep etmeden de sözleşmeyi kurabilir. Serbest lisans sözleşmeleri genellikle lisans alanın patentin hükümsüzlüğü yönündeki talebinden vazgeçmesi için akdedilmektedir. Bu tür sözleşmeler ivazsızdır.¹⁶⁶

Ayrıca patent lisans sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerdendir.¹⁶⁷ Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, edimleri arasında karşılıklı değişim ilişkisi bulunmaktadır. Zira taraflardan biri lisans hakkını kullandırma yükümlülüğü altına girerken, diğer taraf lisans bedelini ödemekle yükümlü olmaktadır. Patent lisans sözleşmelerinin bir tarafında lisans veren diğer tarafında ise lisans alan bulunmaktadır. Lisans sözleşmesinin belirli bir süreyle yapılıp yapılmaması da sözleşmenin tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliği açısından önem taşımamaktadır.¹⁶⁸

¹⁶² Doktrinde de lisans sözleşmesinin ivazlı olması karşısında lisans sözleşmeleri yapılırken lisans alınan teknolojinin ihtiva ettiği patentlerin kullanımı, patentler için yapılacak ödemeler, ödeme şekilleri, süreleri ve patent ihlali halinde tarafların yükümlülüklerinin belirlenmesinde fayda olduğu belirtilmiştir. ŞİMŞEK, s.110

¹⁶³ ÖZDEMİR OKTAY s.63

¹⁶⁴ Doktrinde lisans bedeli belirlenirken iki kıstasın esas alınabileceği belirtilmiştir. İlk olarak lisans verenin lisanslı patenti elde etmek için yaptığı harcamaların amortismanı bu konuda etkili olacaktır. İkinci olarak ise lisans alan açısından lisansın değeri yani pazar ve rekabet başarısı, denenmişliği, başarısızlık riski, sır niteliği, bağlı fiili tekel durumu, değişim değeri ve vergisel yükü hesaba katılmalıdır. Ayrıntılı bilgi için ÖĞÜZ, s.92,93

¹⁶⁵ ÖZSOY, s.108

¹⁶⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız; ÖZDEMİR OKTAY, s.63, 64, ÖZSOY s.65 Doktrinde Arbek; Lisans sözleşmesinin ivazsız olarak meydana gelmesi halinde lisans sözleşmesi tek taraflı bir hukuki işlem olmaz. Yine iki taraf bulunmaktadır ancak tek tarafa borç yükleyen bir sözleşme olduğunu belirtmiştir. ARBEK s.81

¹⁶⁷ ÖZSOY, s.64

¹⁶⁸ BAŞ s.55

Doktrinde bir görüŖe göre lisans sözleşmesinin bedelsiz bir şekilde kurulması halinde tek tarafa borç yükleyen bir sözleşme olduğu belirtilmiŖtir.¹⁶⁹ Bu görüŖe göre lisans bir bedel karŖılıĐı veriliyorsa ivazlı, bedelsiz veriliyorsa ivazsızdır.¹⁷⁰ Kanımızca patent lisans sözleşmeleri tek tarafa borç yükleyen bir sözleşme olarak kurulamaz. Nitekim tarafların, lisans bedelini ödeme ve lisans hakkını kullanma dışında da birçok yükümlülüğü bulunmaktadır. Lisans verenin patent konusu buluş hakkında teknik bilgi sağlaması, patent koruma masraflarını ödemesi, lisans alanın üçüncü kişilerin patent hakkını ihlalini lisans verene bildirmesi, sözleşme uygun olarak lisansı kullanması gibi yükümlülükler lisans ilişkilerinde görülen yükümlülüklerdendir. Bu tür edimlerde lisans sözleşmesinin tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliğini destekleyen hususlardır.¹⁷¹ Bu nedenle lisans bedeli kararlaŖtırılmamıŖ bir lisans sözleşmesi de tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmesidir.

Lisans sözleşmeleri baĐıŖlama şeklinde kurulup kurulamayacağı da tartıŖmalıdır. BaĐıŖlama; mülkiyetin devri amacı gütmesi ve karŖı tarafı zenginleŖtirme amacıyla yapılmaktadır. Lisans sözleşmelerinde ise mülkiyetin devri amacı taŖımamakta, kullandırma ve yararlandırma amacı gütmekte ve karŖı tarafı zenginleŖtirmekten çok taraflar arasında bir edim deĐiŖikliĐi gerçekteŖtirmektedir.¹⁷² Dolayısıyla lisans sözleşmesiyle mülkiyetin devri değil lisans hakkının kullanımı söz konusu olduğundan baĐıŖlama olarak kurulması mümkün değildir.¹⁷³ Lisans verenin lisans bedeli istememesi halinde bedel alacağından vazgeçilmiŖ bir lisans sözleşmesi kurulacaktır.

Lisans sözleşmelerinin tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerden olması ise özellikle borca aykırılık hallerinde önem arz edecektir. Lisans sözleşmesinin karŖılıklı taahhütleri içeren sinallagmatik bir akit olması nedeniyle borçlar kanunun karŖılıklı

¹⁶⁹ ÖZDEMİR OKTAY s.63

¹⁷⁰ SARAC/KARAHAN, s.363

¹⁷¹ Doktrinde Özsoy'da patent lisans sözleşmesinde lisans alanın edimi sadece lisans bedelini ödemekten ibaret olmadığını lisans alanın sözleşme konusu kullanmakla yükümlü olduğunu bu nedenle lisans bedelsiz dahi verilse yine de her iki tarafa da borç yüklediğini belirtmiŖtir. ÖZSOY, s.65 Benzer yönde Arbek'de lisans alanın lisans hakkını sözleşmeye uygun kullanma yükümlülüğü gibi bir takım yükümlülükleri de bulunduğunu belirterek lisans sözleşmelerinin tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme olduğunu ifade etmiŖtir. ARBEK s.81 Bununla birlikte doktrinde Özdemir ise lisans sözleşmesinin ivazsız olduğu hallerde tek tarafa borç yükleyen bir hukuki iŖlemin var olduğu görüŖündedir. Bak. ÖZDEMİR OKTAY, s.63

¹⁷² TOPÇU, Deniz; "Patent Lisans Sözleşmeleri", Seçkin Yayınevi, İstanbul, 2016, s.150

¹⁷³ ÖZDEMİR OKTAY, s.63

taahhütleri içeren akitlere tatbik edilen kaideler uygulanır.¹⁷⁴ Ayrıca TBK.m.112 bağlamında taraflardan biri akitten doğan yükümlülüğü yerine getirmese veya yerine getirmeye hazır olduğunu beyan etmezse diğer taraf borçlanmış olduğu edimi yerine getirmeyebilir. Böyle bir durumda taraflardan biri borcunu ifade güçsüzlüğe düşüyse ve özellikle iflas etmiş ya da hakkındaki haciz işleminin sonuçsuz kalmışsa diğer taraf hakkı tehlikeye düşmesi şartıyla bu zor durumda olan edimin ifası güvence altına alınca kadar kendi ediminin ifasından kaçınabilir. (TBK. m.95)

Bununla birlikte lisans hakkı sermaye şirketlerine, sermaye payı olarak taahhüt edilmesi de mümkündür.¹⁷⁵ Kurucunun sermaye taahhüdünde bulunması tek taraflı bir irade açıklaması niteliği taşımakta olup beyanın geçerli bir sermaye taahhüdüne dönüşebilmesi içinse, diğer kurucular tarafından ana sözleşmede öngörülme suretiyle kabul edilmesi gerekmektedir.¹⁷⁶ Böyle bir durumda kullanım hakkının anonim ortaklığa aynı sermaye olarak getirilmesi işleminin temelinde; kurucular ve pay sahipleri ile şirket arasında bir lisans sözleşmesi değil ortaklık sözleşmesi yer almaktadır.¹⁷⁷ Ortaklık sözleşmesinde işlem birden fazla kişinin iradesinin birleşmesiyle oluşur.¹⁷⁸ Bu hukuki muamelelere toplu hukuki muamele denir. Bu nedenle ortaklık sözleşmeleri tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme olarak görülmemelidir. Nitekim ortaklık sözleşmesinde müşterek bir amaç güdülmekte, yükümlülükler hem bireysel ortaklar arasında hemde ortaklık ile ortaklar arasında kurulmaktayken, iki taraflı borç ilişkilerinde müşterek bir amaç olmadığı gibi yükümlülükler doğrudan irade beyanında bulunan taraflar arasında meydana gelmektedir.¹⁷⁹ Bununla birlikte şirket sözleşmesinin esaslı unsuru müşterek bir amacın güdülmesi, ortak amaca erişmek için çaba sarf edilmesi ile kazanca ve zarara katılmakken; iki taraflı borç yükleyen sözleşmelerde tarafların kendi münferit amaçları

¹⁷⁴ Benzer yönde AYİTER, İhtira Hukuku, s.109

¹⁷⁵ Doktrinde lisans hakkının mutlak, aynı hak, sınırlı aynı hak olduğu yönünde görüşler bulunmakla birlikte baskın görüşün lisans hakkının nisbi ve sözleşmesel bir hak olduğunu belirten Mehmet Aslan'da lisans hakkının şirketlere sermaye olarak konulabileceği görüşündedir. ASLAN, Mehmet; '*Fikri Mülkiyet Haklarının Anonim Şirketlere Aynı Sermaye Olarak Getirilmesi*', Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016, s.94, Doktrinde Dinç, mutlak bir patent hakkının konu olduğu lisans hakkının, şirketlerde sermaye olarak konulabileceğini belirtmiştir. DİNÇ, Habibe; '*Fikri Mülkiyet Haklarının Ticaret Şirketlerine Sermaye Olarak Konulması*', Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016, s.76

¹⁷⁶ Ali Murat Sevi, Anonim ortaklıkta sermayenin oluşturulması ve pay sahiplerine iade edilmesi yasağı Dokuz Eylül Üniversitesi, Doktora Tezi, İzmir 2011 s.106 Bununla birlikte lisans hakkının sınırlı aynı hak olduğu görüşünün savunulması halinde ortaklığa TTK m.342 gereği ortaklığa sermaye olarak konulamayacaktır.

¹⁷⁷ ÇONKAR, Halil; '*Anonim Ortaklıkta Aynı Sermaye*', On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s.209 vd.

¹⁷⁸ OĞUZMAN Kemal, BARLAS, Nami; '*Medeni Hukuk*', Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017, s.136

¹⁷⁹ PULAŞLI Hasan, '*Şirketler Hukuku Genel Esaslar*' Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s.315

vardır.¹⁸⁰ Sermaye şirketlerine birden çok kişi pay sahibi olabileceği gibi tek bir kişi de pay sahibi olabilir. Tek kişinin pay sahibi olması halinde ortada bir ortaklık esas sözleşmesi değil tek taraflı bir beyan olan esas taahhütname söz konusu olur.¹⁸¹ Patent lisans hakkı adi ortaklıklara da sermaye payı olarak konulabilir. (TTK m.127)Doktrinde çok ortağın kendi aralarında yapmış olduğu adi ortaklık sözleşmesi gibi ortaklık sözleşmelerini iki taraflı sözleşme olarak gören görüş de bulunmaktadır.¹⁸²Ancak gerek Yargıtay gerekse doktrindeki baskın görüş adi ortaklığın karşılıklı bir sözleşme değil ortaklık sözleşmesi olduğu yönündedir.¹⁸³ Bu nedenle gerek sermaye ortaklıklarında gerekse de adi ortaklıklarda lisans veren TBK’da düzenlenen tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerdeki borca aykırılık hallerine başvuramaz, sözleşmeyi tek taraflı olarak feshedemez.¹⁸⁴

Patent hakkı pay sahibinin, lisans hakkını ortaklığın sermayesi olarak taahhüt etmesi halinde lisans hakkı ortaklığın sermayesine geçmiş sayılacaktır.¹⁸⁵ Bu lisans hakkının inhisari veya basit olması ise önem arz etmemektedir. Her iki tipte lisans sözleşmesi kurulabilir. Lisans hakkının sermaye olarak konulabilmesi için lisans hakkı üzerinde haciz tedbir bulunmamalıdır.(TTK m.342) Lisans hakkının sermaye olarak konulması halindeyse sözleşmenin patent siciline ve ticaret siciline tescilinin yapılması ve böylelikle üçüncü kişilerin iyi niyetinin ortadan kaldırılması gerekir.¹⁸⁶ Ayrıca uzman bilirkişilerce lisans hakkının değerlemesinin yapılması gerekmektedir. Lisans hakkı ölüme bağlı tasarruflara özellikle vasiyetnamelere de konu olabilir. Bu durumda tek taraflı bir işlemle lisans hakkı mirasçının kullanımına sağlanır.

---

¹⁸⁰ PULAŞLI, s.315

¹⁸¹ TEKİNALP Ünal, “Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku” İstanbul Vedat Kitapçılık 2013 s.143

¹⁸² EREN, Fikret; “Borçlar Hukuku Genel Hükümler”,Yetkin Yayınevi, Ankara, 2017 s.154

¹⁸³ Yargıtay’ın görüşü için bakınız PULAŞLI, s.25, Ayrıca bakınız KURŞAT, Zekeriya; ‘Yeni Borçlar Kanunumuzda Adi Ortaklık Hükümlerinin Değerlendirilmesi’, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Y.2012, C. LXX, S. 1, ss. 301 – 318, s.301

¹⁸⁴ PULAŞLI s.314 vd. ÇONKAR, s.209 vd.

¹⁸⁵ ÇONKAR, s.133 vd.

¹⁸⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız PULAŞLI, s.63

C. Kullandırma Edimi İçeren Bir Sözleşme

Lisans sözleşmesinin içerik ve amacına bakıldığında kullandırma akdi olarak nitelemek gerekir. Nitekim lisans sözleşmesiyle lisans veren patent hakkının kendisini değil, sadece bu hakkın bahsettiği kullanım hakkını sağlamaktadır.¹⁸⁷ Lisans alan ise patentin kullanma hakkını iktisap etmektedir.¹⁸⁸ Dolayısıyla lisans veren patentten doğan kullanma hakkını lisans alana vermekte ancak bir yandan da patent üzerindeki hak sahipliğini korumaktadır. Bu nedenle lisans veren patent hakkını başka kişilere de lisans verebilir, üzerinde rehin gibi tasarruflarda bulunabilir. Lisans alan ise kullanma hakkı zedelenmediği sürece lisans verenin yapmış olduğu tasarruflara karşı lisans verene başvuramaz. Lisans sözleşmesinde sözleşme sona erince, kullanma hakkı sona erecektir.

D. Sürekli Borç İlişkisi Doğuran Sözleşme

Lisans sözleşmelerinin karakteristik edimi lisans konusu patenti kullandırma yükümlüğü ile lisans bedelini ödeme yükümlülüğüdür ve bu edimler süreklilik arz etmektedir.¹⁸⁹ Ayrıca lisans sözleşmelerinde sadece bu edimler değil diğer edimlerinde belirli bir zaman dilimi sürecinde sürekli olarak ifa edildiği görülmektedir.¹⁹⁰ Bu nedenle lisans sözleşmelerine sürekli edimlere ilişkin hükümleri uygulanır.

Lisans sözleşmesinin sürekli edim ihtiva eden sözleşmelerden olduğu tespit edildikten sonra sürekli edimli sözleşme özelliğinin sözleşmeye etkisine bakmakta fayda vardır. Sürekli edimli borç ilişkilerinde, borç ilişkisi tek bir edimin ifası ile sona ermez, borç ilişkisi süresi belli bir zaman dilimi içinde devam eden bir edim ile ifa edilerek sona erer. Ayrıca lisans sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi yaratması taraflar arasında özel bir güven ilişkisi yaratmakta olup bu güven ilişkisi taraflara çeşitli yükümlülükler yüklediği gibi sözleşmenin sona ermesi açısından da önemli sonuçlar

¹⁸⁷ ARAL, s.47 TANDOĞAN, s.4 Yazar lisans sözleşmelerinde de fikri ve sınai bir hakkın kullanımının devri söz konusu olduğu için lisans sözleşmelerini kullandırma akdi olarak nitelemektedir. Ayrıntılı bilgi ve diğer akid tipleri için bakınız TANDOĞAN, s.2 vd.

¹⁸⁸ ÖZDEMİR OKTAY, s.15

¹⁸⁹ Lisans sözleşmesine konu edimin ifa edilmesi için kesintisiz bir fiil veya davranışta bulunulması gerekir. Bunun içinde lisansa konu patentin kullanım hakkının aralıksız ve sürekli olarak sağlanması gerekir.

¹⁹⁰ ÖZEL, s.128, ÖZSOY, s.66

doğurmaktadır.¹⁹¹ Nitekim güven ilişkisi taraflar arasında sıkı ve yoğun bir güven ilişkisi yaratmaktadır. Lisans sözleşmelerinde taraflar arasındaki güven ve bağlılık ilişkisi neticesinde davranış yükümlülükleri yoğunlaşarak artar.¹⁹² Bu güven, iyiniyet ve özen ilişkisi sarsılırsa, bu durum taraflara sözleşmeyi fesih için özel bir neden yaratır. Bu durumda sözleşmede bir fesih hakkı öngörülme bile, güveni sarsılan kişi sözleşmeyi feshedebilir.¹⁹³ Bu durumda özellikle tarafların yükümlülükleri konusuna tesir eder.¹⁹⁴ Taraflar karşılıklı olarak davranışlarına dikkat ederek, sözleşme sürecinde sözleşmeyi sürdürmek durumundadır.¹⁹⁵ Tarafların bu sıkı güven ilişkisini zedelemesi halinde sözleşmenin feshi söz konusu olabilecektir.

Lisans sözleşmesinin sürekli borç doğuran nitelikte bir sözleşme olması sözleşmenin sona erdirilmesi meselesinde de önemli etkileri bulunmaktadır. Lisans sözleşmesinde sürekli borç ilişkisi yaratması nedeniyle sözleşmenin fesihle ileriye etkili olarak sona erdirilir. İstisnai olarak sözleşmenin ifası henüz başlamamışsa veya sözleşmede özel olarak dönme sebepleri belirtilmişse, sözleşmeden dönme de mümkündür.

E. Nisbi Bir Hak Sağlaması

Lisans sözleşmelerinin taraflara sağlamış olduğu hakkın mutlak veya nisbi olması hakkın ileri sürülebileceği çevre açısından önem arz etmektedir. Nitekim mutlak hak herkese karşı ileri sürülebilirken, nisbi hak sadece sözleşmenin tarafına ileri sürülebilir.¹⁹⁶

Lisans sözleşmesinin sağladığı hakka değinmeden önce sözleşmenin çekirdeği olan patent hakkının niteliği irdelenmelidir. Patent hakkı aynı bir hak olarak

¹⁹¹ ARBEK s.82, ÖZSOY, s.66,67 Taraflar arasında doğan güven ilişkisi ilerideki bölümlerde değinileceğinden şimdilik değinmekle yetiniyoruz.

¹⁹² ÖZEL, s.128

¹⁹³ ERTAŞ, Şeref; Sürekli Borç İlişkilerinde Zamanaşımı, DEU Hukuk Fakültesi Dergisi 2015/09 İzmir, ss.3093-3102, s.3096

¹⁹⁴ İleri ki bölümlerde ilgili konu değerlendirilmiştir.

¹⁹⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız SELİÇİ, Özer; ‘‘Sürekli Borç İlişkisinin Sona Ermesi’’, Fakülte Matbaası, İstanbul, 1977, s.34 vd.

¹⁹⁶ Lisans alanın inhisarı hak sahibi olması özellikle üçüncü kişilerin lisans hakkını ihlal etmesi halinde önem göstermektedir. Mutlak bir hak elde eden kendi hakkını üçüncü kişilere karşı ileri sürüp savunabilecekken nisbi bir hak elde eden lisans alan patent hakkının tecavüzü veya hükümsüzlüğü karşısında sözleşmeden doğan patent kullanımı hakkını ileri süremeyecektir. Bu durumda lisans alanın maruz kaldığı bu tehditti savurma yükümlülüğü sözleşmeye uygun kullanımı sağlamakla yükümlü olan lisans verene aittir.

görülmemekle birlikte¹⁹⁷ mutlak bir hak olarak kanunda özel olarak düzenlenmiştir. Mutlak bir hak olan patent hakkının sözleşmeye konu edilmesi neticesinde lisans alanın elde ettiği kullanım hakkının niteliği de irdelenmelidir. Lisans sözleşmesinin lisans alana sağladığı hak bakımından sözleşmenin inhisarı lisans mı basit lisans mı olduğu doktrinde değerlendirilmiştir. İlk olarak basit lisans sözleşmesini incelersek Türk hukukunda basit lisans sözleşmesi mutlak bir hak sağlamadığı, nisbi hak sağladığı baskın görüş olarak kabul edilmektedir.¹⁹⁸ İnhisari nitelikte lisans sözleşmelerinde ise farklı görüşler bulunmaktadır. Arkan'a göre lisans sözleşmesinin sicile kayıt etkisi ve lisans alanın üçüncü kişilere karşı dava açma hakkı göz önüne alındığında lisans hakkı, mutlak bir hak sağlamakta olup herkese karşı ileri sürülebilmektedir.¹⁹⁹ Doktrinde Kaya'ya göre basit lisans sözleşmeleri lisans alana sadece nisbi ve sözleşmesel bir hak sağlarken inhisarı lisans sözleşmesi aynı bir etkisi olan kullanma hakkı verdiği görüşündedir.²⁰⁰ Doktrinde Özdemir basit lisans ve inhisarı lisans açısından değerlendirme de bulduktan sonra lisans sözleşmelerinin tümünün nisbi ve şahsi bir hak tanıdığı kanaatine varmıştır.²⁰¹ Ongan lisans sözleşmelerinin inhisarı olması halinde mutlak bir hak olduğu yönünde kanunda bir düzenleme olmadığı için lisans hakkının niteliğine bakılmaksızın nisbi bir hak yarattığını belirtmektedir.²⁰² Özsoy ise lisans sözleşmesinin inhisarı veya basit olmasının önem arz etmediğini, nitekim inhisarı lisans sözleşmesinde lisans alana kanunla bir takım haklar yaratıldığını ve sırf bu hakların kanunda düzenlenmesi

¹⁹⁷Türk Hukuku'nun kabulüne göre aynı haklar aksi kanunda belirtilmediği sürece yalnızca eşya üzerinde kurulabilen kanunda belirtilen tipte ve sınırlı sayıda olan haklardan oluşur. OĞUZMAN Kemal, SELİÇİ, Özer, ÖZDEMİR, OKTAY, Saibe; "Eşya Hukuku", İstanbul, 2014, s.2vd., ONGAN, s.40 Yargıtay ve Türk Hukuku'nun kabul ettiği bu görüşe göre patent hakkı cismani olmadığı için eşya olarak değerlendirilemeyecektir. YARGITAY 11.Hukuk Dairesi Esas: 1999 / 8623 Karar: 2000 / 2232 Karar Tarihi: 09.03.2000 Kaynak: Sinerji Mevzuat, <http://www.sinerjimevzuat.com.tr/#> (Erişim Tarihi 24.11.2016) Bununla birlikte kanun koyucu kanunda sınırlı olarak belirttiği bazı hakları eşya olmasalar dahi aynı hak olarak kabul etmiştir. Elektrik, atom enerjisi gibi doğal güçler taşınır mülkiyeti konusunu oluşturabilmekte; bağımsız ve sürekli haklar ise taşınmaz eşya gibi aynı hakkını konusu olabilmektedir. Bakınız; AKSOY, Sanem Dursun; "Eşya Kavramı", On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012, s.22 vd. Ancak patent hakkı sınırlı sayıda sayılan bu haklar arasında sayılmamıştır. Bu nedenle patent hakkı aynı bir hak değildir.

¹⁹⁸ ÖZDEMİR OKTAY, s.27 Mukayeseli hukukta Alman Hukuku'na göre basit lisans sözleşmelerine konu lisans şahsi bir hak sağlamaktadır; İsviçre Hukukunda ise baskın görüş basit lisans sözleşmesinin şahsi nitelikte hak sağladığı yönündedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ORTAN, s.151 Basit lisans sözleşmesinin sağladığı hak konusunda ileri bölümlerde açıklama yapacağımızdan şimdilik geçiyoruz.

¹⁹⁹ARKAN,Sabih; "Marka Hukuku" C:II, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara,s.193

²⁰⁰KAYA, Arslan; "551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükümünde Kararname ile Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Y.1996, C:55, Sayı:1-2, s.335,367, s.338,339

²⁰¹ ÖZDEMİR OKTAY, s.25vd Yazara göre lisans sözleşmesinin inhisarı veya basit yapılması hak sahibinin sadece patent hakkının paylaşımında etki göstermektedir. Lisans sözleşmesinin inhisarı ve basit olması doğan hakkın mutlak veya nisbi olması üzerinde bir etkisi olmayacaktır. Lisans sözleşmesinin inhisarı olması lisans verenin iç ilişki gereği lisans alana borçlanmasıdır. Ayrıca lisans alanın dava açma hakkında kanunla verilen bir hak. Bu nedenle lisans hakkının mutlak bir hak olarak kabul edilmemesi gerekir.

²⁰² Ayrıntılı bilgi için bakınız ONGAN, s.45

nedeniyle lisans sözleşmesinin mutlak hak sağladığının kabul edilmemesi gerektiğini, kanunla da lisans sözleşmesinin mutlak hak sağladığı yönünde düzenleme yapılmadığını belirtmiştir.²⁰³ Topçu'da lisans sözleşmesinin inhisarı veya basit olarak yapılmasının lisans hakkını mutlak bir hak haline getirmeyeceği görüşündedir. Yazara göre lisans alana salt dava açma yetkisinin tanınması hakkı mutlak haline getirmeyecektir. Nitekim mutlak haklar taraflarca tanınan yetkilerle değil özüyle kanundan doğan özellikleri taşıması gerekir.²⁰⁴ Dolayısıyla Türk Hukuku açısından baskın görüş lisans sözleşmesinin inhisarı veya basit nitelikte olmasının önem arz etmediği lisans sözleşmesinin nisbi bir hak sağladığı noktasındadır.²⁰⁵

Bizim görüşümüze göre lisans sözleşmesinin inhisarı veya basit bir hak sağlamanın, mutlak veya nisbi hak bakımından bir etkisi bulunmamaktadır. Bununla birlikte doktrininde bizim de kabul ettiğimiz görüşe göre, lisans sözleşmeleri neticesinde elde edilen hak, nisbi bir hak olmaktadır.²⁰⁶ Nitekim nisbi hak, salt belirli bir veya birden çok kişiye yönelik dar çerçeveli bir haktır; yalnız bu sayısı sınırlı ve belirli kişiler hak sahibine karşı belirli bir edimle yükümlüdür.²⁰⁷ Lisans hakkının nisbi bir hak olması, en çok bu hakkın ihlal edilmesi ve herkese karşı ileri sürülememesi açısından önem arz edecektir. Nitekim nisbi hak sahibi borçlandırııcı işlemin tarafı olan kişiye karşı hakkını ileri sürebilir.²⁰⁸ Bu nedenle, lisans hakkının ihlali halinde sadece sözleşmenin tarafı olan kişiye karşı lisans hakkı ileri sürebilecektir.

Bununla birlikte lisans hakkının inhisari olması, lisans sözleşmesinden doğan kullanma hakkını mutlak bir hak haline getirmeyecektir. Her ne kadar kanun koyucu,

²⁰³ ÖZSOY, s.73 vd.

²⁰⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız TOPÇU, s.102 vd.

²⁰⁵ Mukayeseli hukukta ise farklı yaklaşımlar görülmektedir. Alman hukukunda inhisarı patent lisans sözleşmeleri lisans alana aynı veya aynı hak benzeri bir hak sağladığı kabul edilmiştir. Bak; ONGAN, s.41 ORTAN, s.151 GÜRZUMAR Osman, Berat; 'Franchise Sözleşmeleri', Beta Yayınevi, İstanbul, 1995, s.95, ÖZDEMİR OKTAY, s.13 İsviçre Hukukunda ise baskın görüş inhisarı lisans sözleşmesinin basit lisans sözleşmesi gibi şahsi bir hak sağladığı ancak her iki sözleşme tipi arasında borçlar hukuku açısından farklılıklar olduğu yönündedir. Ancak İsviçre Hukukunda lisans sözleşmesinin sicile kaydedilmesi neticesinde etkisi kuvvetlendirilmiş bir nisbi hak meydana gelir. Nitekim İsviçre Hukukunda lisansın sicile kaydıyla birlikte lisans alan lisans konusu patenti kullanma hakkını patenti sonradan devralan kişilere de ileri sürebilecek bu kişilerde lisans sözleşmesine uymak zorunda kalacaktır. Ayrıntılı bilgi için bakınız GÜRZUMAR, s.96 ORTAN, s.151

²⁰⁶ Lisans sözleşmesinin nisbi nitelikte olduğu görüşünde olan yazarlar bölünebilirlik ve dualist teoriyi temelden reddedip lisans hakkının şahsi bir nitelikte olduğu görüşündedir. Ancak bu yazarlarda sözleşmenin inhisarı ve basit nitelikte olmasına göre farklı görüşler ileri sürmektedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ARBEK s.56 vd.

²⁰⁷ SEROZAN, Rona, 'Medeni Hukuk', Filiz Kitapevi, İstanbul, 2011, s.227, Nisbi haklar özellikle borç ilişkisinden doğarlar ve sahibine karşısındaki kişiden belli bir davranış biçiminde bulunmasını yani bir şey vermesini bir şey yapmasını veya bir şey yapmamasını isteme yetkisi vermektedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız AKINTÜRK, Turgut; KARAMAN, ATEŞ, Derya; 'Medeni Hukuk', İstanbul 2016 s.36

²⁰⁸ ERTAŞ, Şeref; 'Eşya Hukuku', Fakülteler Barış Kitabevi, İzmir, 2011, s.11 Nisbi hakkın ihlal edilmesi halinde de hak sahibi ancak borçlandırııcı işlemin tarafı olan kişiye karşı başvurabilecektir.

lisans hakkı sahibinin inhisarı hakka sahip olması halinde, patentin tecavüzlerine karşı, üçüncü kişi/mütecavüzlere karşı dava açmasına cevaz vermiş olsa da bu durum mutlak hak oluşturmayacaktır. Nitekim kanun koyucu özel bir düzenleme yaparak inhisarı lisans hakkı sahibine dava açma imkanı sağlamıştır. Bu özel düzenleme de lisans hakkını, mutlak hak haline getirmeyecektir. Basit lisans sahibi açısından da aynı durum geçerlidir. Kanun koyucu basit lisans sahibinin belirli şartları gerçekleştirmesi halinde üçüncü kişilere karşı patent hakkının ihlali halinde dava açabileceğini düzenlemiş olmakla birlikte bu düzenleme basit lisans sahibinin hakkını aynı bir hak haline getirmeyecektir. Dolayısıyla lisans sözleşmesinde lisans alanın dava açma hakkı, kanundan kaynaklanan bir haktır.²⁰⁹ Bununla birlikte lisans hakkının sicile kaydedilmesi, lisans hakkını aynı bir hak haline getirdiği düşünülebilir. Ancak doktrinde bizimde katıldığımız görüşe göre lisansın sicile kaydedilmesi bu hakkın şahsi niteliğinde değişiklik yapmaz ancak ileri sürüleceği çevre bakımından etkili olur.²¹⁰

Patent hakkı, mutlak hak olmakla birlikte lisans hakkı mutlak hak olmamaktadır. Patent lisans hakkının lisans alana kuvvetlendirilmiş kişisel hak sağladığı da doktrinde bazı yazarlarca belirtilmiştir. Doktrinde Ayiter ve Yurtsever ise lisans sözleşmesinin tescil neticesinde şahsi hakkın şerh yoluyla kuvvetlendirilmesine benzer bir durumun ortaya çıktığını belirtmiştir.²¹¹ Nitekim şahsi bir münasebet olan kira akdi, tapu sicillerine şerh verilmekle 3 kişilere karşı dermeyanı kabil bir hal almaktadır.²¹² Patent lisanslarının kuvvetlendirilmiş bir nisbi hak sağlamadığının kabulü gerekir. Çünkü kuvvetlendirilmiş kişisel haklar kanunla yaratılmakta olup her ne kadar lisans sözleşmelerinin sicile tescilliyle iyiniyetli üçüncü kişilere karşı hüküm doğuracağı kabul edilse de sicilin kuvvetlendirilmiş kişisel hak sağladığına ilişkin özel bir düzenleme kanun hükmünde bulunmamaktadır.²¹³ Ayrıca kuvvetlendirilmiş nisbi haklarda da numerus clausus ilkesi kabul edilmiş olup kanunda düzenlenen haklar

²⁰⁹ ÖZDEMİR OKTAY, s.29 ONGAN, s. 46 Ogan'a göre taraflar sözleşmede düzenleme yaparak lisans alanın dava açma hakkının kısıtlanabileceğini veya kaldırılabilceğini belirtmiştir. Bu nedenle de dava açma hakkının lisans hakkının mutlak niteliğinden doğduğu kabul edilmemektedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ONGAN, s.46

²¹⁰ ÖZDEMİR OKTAY, s.24

²¹¹ AYİTER, İhtira Hukuku, s.123, YURTSEVER, s.38 Yazara göre yazılı yapılan sözleşme tescil edilmekle birlikte kuvvetlendirilmiş nisbi hak özelliği kazanır.

²¹² Ayrıntılı bilgi için bakınız AYİTER, İhtira Hukuku, s.123

²¹³ Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZSOY, s.76 Yazar ayrıca kuvvetlendirilmiş kişisel haklar da sınırlı sayı ilkesinin geçerli olduğunu ifade etmiştir. Topçu da aynı yönde kuvvetlendirilmiş kişisel hakların sınırlı sayı ilkesi esas alınarak düzenlendiğini belirterek patent hakkının kuvvetlendirilmiş nisbi hak olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız TOPÇU, s.104

dışında yeni haklar oluşturulamayacaktır.²¹⁴ Bu nedenle lisans hakkı tescil edilen bir hak olsa dahi kuvvetlendirilmiş nisbi hak doğurmayacaktır.

F. Borçlandırıcı İşlem

Hukuki işlemler borç altına sokmalarına veya bir hakka doğrudan doğruya tesir etmelerine göre borçlandırıcı işlem ve tasarrufi işlem olarak ikiye ayrılır.²¹⁵ Lisans sözleşmesinin bu süreçte borçlandırıcı bir işlem mi yoksa tasarrufi işlem mi olduğu önem arz etmektedir.²¹⁶

Doktrinde bazı yazarlar lisans sözleşmelerinin tasarrufi bir işlem olduğunu iddia etmektedir.²¹⁷ Doktrinde baskın görüş ise lisans sözleşmelerinin borçlandırıcı bir işlem olduğunu savunmaktadır. Nitekim Özdemir, patent hakkının mutlak bir hak olduğunu kabul etmekle birlikte lisans sözleşmesinin sadece mutlak hak olan patentten yararlanmayı sağladığını ve mutlak hak üzerinde tasarrufta bulunulmayıp lisans alana karşı borçlandırıcı bir ilişki içine girildiğini belirtmiştir.²¹⁸ Doktrinde Özsoy ise lisans sözleşmeleriyle lisans verene ait olan mutlak hak niteliğindeki patent hakkı üzerinde tasarrufta bulunulmadığını sadece borçlandırıcı bir ilişki içine girildiğini ve taraflar arasında karşılıklı bir borç doğduğunu belirtmiştir.²¹⁹ Bu nedenle Özsoy'a göre de lisans sözleşmeleri borçlandırıcı bir işlem yaratır.

Bizde doktrindeki baskın görüşü esas alarak lisans sözleşmelerinin borçlandırıcı bir işlem olduğunu kabul ediyoruz.²²⁰ Nitekim borçlandırıcı işlem bir

²¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız ONGAN, s.46

²¹⁵ Başta sözleşmeler olmak üzere borç altına sokan bütün hukuki işlemler borçlandırıcı işlemlerdir. Buna karşılık mülkiyetin nakli, sınırlı ayni hakkın tahsisi, alacağın temliki gibi bir hakka doğrudan doğruya tesir eden, bir hakkı nakleden, kayıtlayan veya ortadan kaldıran hukuki işlemler tasarrufi işlemdir. Ayrıntılı bilgi için bakınız REİSOĞLU, Sefa; "Türk Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)", Beta Basım A.Ş., İstanbul, 2014, s.53,54

²¹⁶ Doktrinde Tüysüz, lisans sözleşmesinin borçlandırıcı bir işlem mi yoksa tasarrufi bir işlem mi olduğu konusunun önemini şu şekilde değerlendirmiştir; "Lisans alana nisbi nitelikte haklar tanınması halinde lisans alan lisans verene karşı yalnızca sözleşmeden doğan talepleri ileri sürebilecektir. Sözleşmenin nisbiliği gereği ilk lisans sahibinin üçüncü kişilere karşı bir talep ve dava hakkı olmayacaktır. Ancak lisans sözleşmesinin tasarrufi işlem olarak kabul edilmesi halinde lisans alan, lisans verenden başka üçüncü kişilere karşıda bu hakkını ileri sürebilecektir." TÜYSÜZ, s.78

²¹⁷ Doktrinde Erel'e göre lisans sözleşmeleri tasarrufi bir işlemdir. EREL, Şafak; "Türk Fikir ve Sanat Hukuku", Yetkin Yayınevi, Ankara, 2009, s.295

²¹⁸ ÖZDEMİR OKTAY, s.65,66

²¹⁹ ÖZSOY, s.70

²²⁰ Lisans sözleşmelerinin hangi kategori de yer aldığı hususunda mukayeseli hukukta da farklı görüşler bulunmaktadır. Alman Hukukunda ve İsviçre Hukukunda basit lisans sözleşmeleri, borçlandırıcı işlem olarak kabul edilmekte ancak inhisarı sözleşmelerin niteliği tartışmalıdır. Alman hukukunda inhisarı lisans sözleşmeleri, lisans verene katlanma borcu doğurarak karşı tarafa ayni nitelikte veya ayni hak benzeri bir hak sağladığı kabul edilmektedir. Yine bölünebilirlik teorisi gereği de patent hakkının kendisinin de ayni hak olduğu ve bu hakkı

kimsenin malvarlığının aktifinde yer alan kalemlere dokunmaksızın sadece pasifini artırırsa yani borçlarını artırırırsa buna borçlanma işlemi denir.²²¹ Borçlandırıcı işlemle malvarlığının aktifindeki edim doğrudan doğruya etkilenmemektedir. Borçlandırıcı işlemle borçlanan taraf malvarlığının aktifinde yer alan bir hakka ilişkin bir işlem yapma yükümlülüğü altına girmektedir.²²² Borçlandırıcı işlemler mali hakları veya bunları kullanma yetkisini devretme hususunda şahsi bir borç doğurur.²²³ Bu borçlandırıcı işlemi, işlemin borçlusu olan lisans veren onun ölümü halindeyse mirasçıları ifa etmekle yükümlüdür.

Bir kimsenin malvarlığının aktifinde mevcut haklarda başkası lehine bir azalmayı, değişmeyi veya kayıtlamayı gerektiren bir hukuki işlem yaparsa buna tasarrufi işlem denir.²²⁴ Tasarrufi işlemler genellikle bir hakkın başkasına devredilmesi, içeriğinin sınırlandırılması veya değiştirilmesi, hakkın sona ermesi şeklinde ortaya çıkabilir. Tasarrufi işlemler bir mali hak veya onu kullanma yetkisi üzerinde doğrudan etkili olan işlemlerdir.²²⁵ Tasarruf işlemi neticesinde işlemi yapan kişinin malvarlığının aktif kısmında doğrudan doğruya bir azalma meydana gelmektedir. Bu azalma işlemin konusu hakkın tamamen aktiften çıkması veya kısmen değer kaybetmesi şeklinde söz konusu olabilir.²²⁶

Lisans sözleşmelerinde ise hak sahibi lisans veren, malvarlığının aktifinde yer alan patentin kullanım hakkını lisans alana sağlamaktadır. Lisans verenin kullanım hakkını sağlaması neticesinde kendi malvarlığının aktifinde azalma söz konusu olmayacaktır.

---

devredilerek parçalanabildiği, kullanım hakkının devrinin de patent hakkının bir parçası olduğu kabul görmektedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZDEMİR OKTAY, s.18vd. İsviçre Hukukunda ise baskın görüş inhisari lisans sözleşmesi de basit lisans sözleşmesinin de borçlandırıcı işlem olduğu yönündedir. ARBEK, s.77 Doktrinde özellikle bölünebilirlik teorisi ve dualist görüşü kabul eden yazarlar fikri hakkın aynı hak sağladığı görüşündedir. Bölünebilirlik teorisine göre fikri hak sahibine bir demet yetki sağlamakta olup bu yetkiler nitelikleri itibarıyla bölünebilir karakterdedir. Dualist görüşte olan yazarlar göre de fikri hak sahibi bölünebilir nitelikteki fikri hakkı üzerinde lisans sözleşmesi yaparak üçüncü kişilere kullanım hakkı sağlamakta ve bir parçasını lisans alana devretmektedir. Fikri hak sahibi bu nedenle lisans verenden bağımsız olarak yetkilerini herkese karşı ileri sürebilecektir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ARBEK s.55

²²¹ TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.58

²²² DURAL, SARI, s.173

²²³ EREL, s.294

²²⁴ TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.58

²²⁵ EREL, s.294

²²⁶ Ayrıntılı bilgi için DURAL, SARI, s.174 vd.

IV. LİSANS SÖZLEŞMESİ TÜRLERİ

Günümüzde birçok farklı türde lisans sözleşmesi yapılmaktadır. Bu lisans sözleşmelerinin bazı türleri kanun tarafından düzenlenmişken (inhisarı lisans - basit lisans, zorunlu lisans - isteğe bağlı lisans vs. gibi...) bazı türleri tarafların iradesiyle de ortaya çıkabilir. (karma lisans – tek lisans, işletmeye bağlı lisans - kişiye bağlı lisans vs. gibi...) Taraflar ayrıca lisans sözleşmesini belirli bir yöreyle veya süreyle de sınırlandırabilir. Bununla birlikte bir lisans sözleşmesi tek bir türün özelliklerini taşıyabileceği gibi birden fazla türün özelliklerini de taşıyabilir. Lisans sözleşmesinin türlere ayrılması özellik lisans alanının patentten doğan kullanım hakkını sınırlandıracaktır. Lisans alanının lisans kullanım hakkının sınırlandırılmasının önemli sonuçları vardır. Lisans alanının lisans sözleşmesinde belirlenen sınırlamalara riayet etmemesi halinde, hem lisans sözleşmesine aykırı hareket etmiş olur, hem de patent hakkına tecavüz söz konusu olur.²²⁷ Bununla birlikte lisans sözleşmesi hangi türde yapılırsa yapılsın rekabet kuralları dikkate alınarak düzenlenmesi gerekir. Aksi halde rekabete aykırı sözleşmeler geçersiz olacağı için taraflar açısından ağır sonuçlar doğurabilir.

A. Yöreyle Sınırlanmış Lisans Sözleşmeleri

Sözleşmenin tarafları lisans sözleşmesinin kullanım alanını belirli bir yöreyle sınırlandırmaları mümkündür. Bunun için de tarafların ortak irade beyanlarının sözleşmede uyuşması gerekir.²²⁸ Bununla birlikte taraflar sözleşmede aksini kararlaştırılmadığı müddetçe lisans hakkı ülkenin tamamı içerisinde kullanılabilir.²²⁹ Lisans veren, lisans alanının lisans sözleşmesinden doğan haklarını belirli bir alanda kullanma şartıyla vermesi halindeyse yer ile sınırlı lisans sözleşmesi söz konusu olur.²³⁰

²²⁷ ORTAN, s.131

²²⁸ Mülga PAT. KHK. m.88’de lisans verenin, lisans verilen ülke sınırları içinde veya ülke sınırlarının bir kısmına ilişkin geçerli olan bir lisans sözleşmesi yapabileceği düzenlenerek lisans sözleşmelerinin yer bakımından sınırlandırılması mümkün hale getirilmiştir. Sınai Mülkiyet Kanunu’nda ise böyle bir düzenleme açık bir şekilde yapılmamıştır. Ancak sözleşme serbestesi ilkesi gereği tarafların lisans sözleşmesinin geçerli olacağı alanı sınırlandırmasının mümkün olduğu kabul edilmelidir. Elbette bu düzenlemeler yapılırken rekabet hukuk kurallarına dikkat edilmelidir.

²²⁹ ÖZDEMİR OKTAY, s.101, SARAÇ/KARAHAN, s.357

²³⁰ Bununla birlikte lisans veren yöreyle sınırlandırılmış patenti inhisarı lisans veya basit lisans olarak verebilir. Uygulamada yöreyle sınırlı lisans sözleşmelerinin genellikle inhisarı olarak verildiği görülmektedir. Nitekim lisans alan zaten belirli bir alanda faaliyet yapmakla sınırlanmıştır. Ancak lisans veren lisans alanla anlaşarak basit lisans da verebilir.

Yöreyle sınırlandırılmış bir lisans sözleşmesinde lisans alan lisans konusu hakkı ancak lisans sözleşmesinde belirtilen alan içinde kullanma hakkına sahiptir.²³¹ Lisans veren ise lisans alanı sınırlandırdığı bu alanda lisans sözleşmesinde doğan inhisarı hakkını lisans verene karşı kullanmama yükümlülüğü altına girmektedir.²³² Lisans alanın sözleşmeyle sınırlandırılmış alanlar dışında patent hakkını kullanması halindeyse, yöreyle sınırlandırılmış lisans sözleşmesindeki sınırlarının lisans alanca aşılması söz konusu olmaktadır. Böyle bir ihlalin varlığı halinde lisans veren patent hakkına ilişkin mutlak hakkını sözleşmede belirlenen yerler dışında kullanan lisans alana yöneltebilir.²³³ Lisans sözleşmesinin izinsiz genişletilmesi nedeniyle patent hakkına tecavüz hükümleri gereği lisans alanın sorumluluğuna gidilebilir.²³⁴ Ayrıca sözleşmeye aykırılık hükümleri gereği de lisans alana başvurulabilir.

Lisans sözleşmelerinin yer bakımından sınırlandırılmasının sözleşmede nasıl düzenlendiği önem arz eden bir konudur. Lisans sözleşmesi belirli bir bölge de geçerli olmak üzere yapılabilir. Bu bölge bir ülkenin belirli bir kesimi olabileceği gibi tümünü kapsayabilir. Taraflar yer bakımından sınırlandırma yaparken coğrafi sınırları esas almalarında fayda vardır. Örneğin Türkiye'deki bölgeler, şehirler esas alınarak lisans sözleşmesi yapılabilir.

Lisans hakkının yer bakımından sınırlandırılması Rekabet hukuku bağlamında da değerlendirilmesi gerekir. Lisans kullanım hakkının yer bakımından sınırlandırıldığı sözleşmelerde genellikle müşteri ve pazar paylaşımı doğması nedeniyle rekabete aykırı olarak görülmektedir. Bu nedenle rekabeti kısıtlayıcı bu sözleşmelerin RKHK .m.4 bağlamında değerlendirilmektedir. Bununla birlikte bu tür sözleşmeler koşulları varsa grup veya bireysel muafiyetten yararlanabilir.²³⁵

²³¹ ÖZSOY, s.37

²³² ERDEM, s.143

²³³ ONGAN, s.59

²³⁴ Benzer yönde; ORTAN, s.141, ERDİNÇ, Filiz; '*Patent Lisans Sözleşmesi*', Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi 2007, Ankara, s.53

²³⁵ Grup muafiyeti konusunda Rekabet Kurulu'nun Pınar Süt Sodima Kararında Pınar Süt ile Sodima arasında akdedilen know how kullanımı sözleşmesinde yer bakımından sınırlamalarına 2008/2 sayılı Tebliğ m.6/2-c-2 bağlamında muafiyet uygulanabileceğine karar verilmiştir. Teşebbüsler arası anlaşma da Pınar Süt lisansa konu ürünleri sadece Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde üretip satabileceği, Sodima ise sözleşme süresi boyunca başka bir franchise vermeme kendisinin ve kendisine bağlı herhangi bir teşebbüsün Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde ürünleri üretmeme ve satmama yükümlülüğü altına girmiştir. Kurul Kararına göre, her ne kadar yer bakımından getirilen bu sınırlama RKHKm.4 bağlamında rekabete aykırı bir şart da olsa, 2008/2 sayılı Teknoloji Transfer AnlaşmalarıTebliği m.6.2.c bağlamında grup muafiyeti söz konusu hükümlere uygulanabilecektir. Pınar Süt – Sodima Kararı 25.09.2008 tarihli 08-56/891-352 sayılı Rekabet Kurulu Kararı

B. Kişiyeye Bağlı- İşletmeye Bağlı Lisans Sözleşmeleri

Lisans hakkı kişiyeye bağlı veya işletmeye bağlı olarak verilebilir. Lisansın kişiyeye veya işletmeye bağlı olarak verilmesi hususu ise kanunda özel olarak düzenlenmemiştir. Sözleşme serbestesi ilkesi gereği uygulamada ortaya çıkan bir ayrımdır. Ancak lisans alan ve lisans verenin yükümlülükleri açısından önem arz ettiği için değinilmesinde fayda vardır.

‘*Lisans alanın kişiliğinin göz önünde bulundurulduğu ve sözleşmeden doğan hakların başka bir sözleşme veya miras yolu ile devredilemediği hallerde “Kişiyeye Bağlı Lisans” söz konusu olur.*’²³⁶ Kişiyeye bağlı lisans sözleşmelerinde lisans alan işletmesini devretse dahi patent lisansını işletmeyi devralan kişiyeye devredemeyecektir.²³⁷ Lisans alanın kişiliği önem teşkil ettiği için kullanım hakkının üçüncü kişiyeye sözleşmeyle devri veya miras yoluyla intikali de mümkün olmamaktadır.²³⁸ Bununla birlikte lisans alan, lisans hakkını başka bir işletmesinde kullanma imkânına sahiptir. Nitekim şahsa bağlı bir hak söz konusu olduğu için lisans alanın başka işletmelerde lisans hakkını kullanabilir. Kişiyeye bağlı lisans hakkının tanınmasının bir takım olumsuz yönleri de ortaya çıkabilir. Nitekim şahsa bağlanan lisansın, lisans alanı işletmeyi kapatması halinde lisansı bir daha kullanmayabilir. Bu ve benzeri durumların öngörülerek sözleşmede tedbir alınmasında fayda vardır. İşletme lisans sözleşmesi ise kişisel lisans sözleşmesinden farklı olarak özellikle ekonomik bir bütünlük oluşturan işletme göz önünde tutularak verilen lisans sözleşmesidir.²³⁹ İşletmeye bağlı lisans sözleşmeleri hem basit hem de inhisarı olarak yapılabilir.²⁴⁰ Lisansın kullanım işletmeye özgülenmiştir. İşletme devredilirse lisans hakkı da işletmeyle birlikte devir olmaktadır. Ancak lisans hakkının işletmeye devralana geçeceği yönünde lisans verenin rızası bulunmalıdır. İşletmenin devri halinde lisans sözleşmenin sona ereceğine ilişkin koşul varsa işletmenin devriyle birlikte lisans sözleşmesi son bulur.²⁴¹

---

²³⁶ ERDİNÇ, s.54

²³⁷ YÜKSEL, s.88

²³⁸ ORTAN, s.143, ÖZSOY, s.40

²³⁹YÜKSEL, s.88 ERDEM, s.144, ÖZSOY, s.40 Doktrinde ekonomik bir bütünlük işletme ifadesi nedeniyle işletmeye bağlı lisansın anonim şirket limited şirket vs. gibi şirketler dışında da işletmelere verilebileceği belirtilmiştir. TOPÇU, s.48

²⁴⁰ ORTAN, s.144

²⁴¹ ERDİNÇ, s.55

İşletmeye bağlı lisans sözleşmesiyle kişiye bağlı lisans sözleşmesi arasındaki en önemli fark ise kişiye bağlı lisans sözleşmesinde lisans alan ticari işletmesini üçüncü kişiye devrederse lisans hakkı işletmeyi devreden lisans alanda kalırken işletmeye bağlı lisans sözleşmesinde lisans sözleşme de hüküm bulunması halinde devralan üçüncü kişiye geçmektedir.²⁴² Bu nedenle kişiye bağlı lisans sözleşmelerinde lisans alan lisansını yeni işletme açarak kullanabilirken, işletmeye bağlı lisans sözleşmesinde lisans alan işletmeyi devretmekle birlikte lisanstan yararlanma hakkı da son bulmaktadır.²⁴³

C. Adi(Münferit) Lisans – Karma(Birlikte) Lisans

Patent lisans sözleşmelerinin konusu genellikle sadece patenti barındırabilir. Ancak teknolojinin ilerlemesi karşısında sadece tek bir patent kullanım hakkını sağlayan lisans sözleşmeleri günümüzde yapılmamaktadır. Lisans sözleşmesiyle tek bir patentin kullanım hakkı sağlanabileceği gibi birden fazla patentin kullanım hakkı da sağlanabilir. Bununla birlikte karma lisans sözleşmeleri içerisinde patent haklarının yanı sıra, diğer sınai hakların kullanıma sunulması kararlaştırılabilir.²⁴⁴ Özellikle de patent konusu teknolojinin sırf transferi lisans alan açısından yetersiz kalması halinde diğer sınai haklarında kullanımının tesis edilmesi önem arz etmektedir. Nitekim lisans alanın patent konusundan yararlanması için know how, marka ve tasarım konularında da lisansa ihtiyacı duyabilir. Bu nedenle lisans sözleşmelerinde patent dışında bu sınai haklarında kullanım hakkı düzenlenmelidir. Taraflar lisans sözleşmesiyle birden çok sınai veya fikri hakkın kullanımını kararlaştırmışsa, bu karma lisans sözleşmesine konu sınai hakların kullanımına ilişkin lisans sözleşmesinin geçerlilik koşullarına da dikkat etmeleri gerekir. Ayrıca karma lisans sözleşmeleri kurulurken rekabet kurallarına riayet edilmelidir. Aksi halde sözleşme RKHK. m.4'e aykırı olduğu için geçersiz kılınabilir. Özellikle de lisans verenin lisans alana belirli bir lisansı dayatması halinde bu durum söz konusu olacaktır.

²⁴² ÖZSOY, s.40,41

²⁴³ Doktrinde işletmeye bağlı lisans sözleşmesi tanınmasında amaç güvenilen işletmeye lisans hakkı tanınarak çoğunlukla o işletmenin adı altında üretim yaptırmak ve bu sayede hem lisans konusu ürünün üretiminde belirli kaliteyi güvence altına almak hem de işletmenin adının da patente değer katmasını sağlamak olduğu belirtilmiştir. TOPÇU, s.48 Bu nedenle işletmenin devri halinde, işletme sahibi lisans alanın, patent hakkından faydalanmaması yerindedir.

²⁴⁴ Karma lisans sözleşmelerinde marka, tasarım gibi başka sınai hakların patent lisans alanına sunulması söz konusudur. Böylelikle birden çok lisans sözleşmesinin yapılması yerine tek bir lisans sözleşmesiyle lisans alana hakların kullanımını sağlanmış olur.

D. Çapraz Lisans Sözleşmeleri (Karşılıklı Lisans Sözleşmeleri)

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte şirketler son gelişmelere ulaşmak amacıyla sahip oldukları patentlerin kullanımına başka şirketlere sağlayıp, karşılığında bu şirketlerin patent haklarından yararlanmayı talep edebilirler. Lisans sözleşmesi taraflarının karşılıklı olarak ellerinde bulundukları patent veya know how'ı birbirlerine vermeleri halinde çapraz lisans sözleşmesi söz konusu olacaktır.²⁴⁵ Böyle bir durumda sözleşmenin her iki tarafı hem lisans alan hem lisans veren olmaktadır.²⁴⁶ Karşılıklı lisans sözleşmeleri sayesinde teknik ve ekonomik menfaatlere sahip kişi veya kurumlar güçlerini birleştirmekte, aynı amaca ulaşma konusunda işbirliğine gitmekte ve menfaatlerini karşılıklı koruyarak geniş piyasalara yayılabilmektedirler.²⁴⁷

Çapraz lisans sözleşmeleri karşılıklı ihlal ve tecavüz davası açılması riskine karşı bir tedbir ya da davanın açıldığı hallerde davayı uzlaşma yoluyla çözüme ulaştıran bir yöntem olarak da karşımıza çıkmaktadır.²⁴⁸ Bu tip sözleşmelerde lisans veren lisans hakkının kullanımını sağlarken; lisans alan lisans hakkının hükümsüzlüğüne ilişkin davasından kullanım hakkını elde ederek vazgeçmektedir. Bazen tarafların patent hakkı kullanımı, birbirlerinin patent hakkına tecavüz etmesi sonucunu da doğurabilir. Böyle bir durumda, taraflar çapraz lisans sözleşmesi yaparak bu ihlalden kendilerini koruyabilmektedir.²⁴⁹ Özellikle de bağlantılı patentlerin varlığı halinde çapraz lisans sözleşmelerinin önemli bir işlevi olacaktır. Çapraz lisans sözleşmeleri fiili ya da potansiyel rakipler arasında da akdedilebilir.²⁵⁰ Bu nedenle çapraz lisans sözleşmelerinin rekabet hukuku bağlamında değerlendirilmesi gerekir.

Çapraz lisans sözleşmelerinde rakipler arasındaki fiyat tespiti veya pazar paylaşımını sağlamak amacıyla akdedilmiş olmaları durumunda sözleşme, rekabete aykırılık teşkil edebilir.²⁵¹ Ayrıca rakipler arasında çapraz teknoloji transferi

²⁴⁵ ŞİMŞEK, s.79

²⁴⁶ ÖZDEMİR OKTAY, s.17, TOPÇU, s.50

²⁴⁷ ÖZDEMİR OKTAY, s.36

²⁴⁸ GÖZLÜKAYA, Fatma; ‘‘Teknoloji Transferi Sözleşmelerine İlişkin Rekabet Hukuku Uygulaması’’, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, 2007, s.60

²⁴⁹ Yazar Belirtilmemiş, Successful Technology Licensings, WIPO, Cenova, 2015 s.15 Kaynak:

file:///C:/Users/Onur/Desktop/wipo_pub_903%20(1).pdf (Erişim Tarihi: 25.07.2017) s.27

²⁵⁰ ODMAN BOZTOSUN, Ayşe; ‘‘Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü’’ Rekabet Kurumu Dergisi, Y.2002, S: 2002/11, Perşembe Konferansları Yayınları, Ankara, 2002, ss.171-239, s.178

²⁵¹ ODMAN, Ayşe; ‘‘Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikinde Rolü’’ Seçkin Yayınevi, Ankara, 2002, s.363 Özellikle yatay lisans sözleşmelerinde üçüncü kişilere yönelik fiyat ve başkaca alım satım şartlarının rakip teşebbüslerce belirlenmesi per se rekabete aykırılık teşkil edecektir. Bakınız

anlaşmalarında, her iki tarafında gerçekleştirdiği iyileştirme ve geliştirmeleri geri verme yükümlüğünün düzenlenmesi halinde, tüm yeniliklerin rakipler arasında paylaşımı sonucunu doğuracağından rakipler yenilik yapma konusunda isteksiz davranabilir.²⁵² Lisans anlaşmalarında yer alan lisans ücreti düzenlemelerinde, sürekli lisans ücreti (running royalty) düzenlemeleri de rekabete aykırı sonuçlar doğurabilir.²⁵³ Nitekim her iki lisans anlaşmasının da ‘sürekli lisans ücreti içermesi’, teşebbüslerin tamamlayıcı patentlere sahip olduğu kimi hallerde makul kabul edilebilmekle birlikte nihai ürün fiyatının artmasına neden olması halinde kartel ya da tekel yaratmayı tetikleyebileceği için doktrinde rekabete aykırı görülmektedir.²⁵⁴ Ayrıca yatay karşılıklı lisans sözleşmelerinde üretilecek malların fiyatını belirleme, dağıtım bölgelerini veya satış yapılacak müşterileri belirleme gibi danışıklılık içeren hükümlerin bulunması halinde rekabete aykırılık söz konusu olacaktır.²⁵⁵ Bu gibi hallerde çapraz lisans sözleşmeleri RKHK m.4 bağlamında değerlendirilecektir. Koşulları varsa, grup muafiyeti veya bireysel muafiyet uygulanacaktır.²⁵⁶

Bununla birlikte Teknoloji Transferlerine İlişkin Grup Muafiyeti Kılavuz’unda belirtildiği üzere uzlaşma anlaşmaları ve hak iddiasında bulunmamaya dair anlaşmalar neticesinde çapraz lisans verilmesi dâhil olmak üzere lisans verilmesi halinde tarafların anlaşmadan sonra kendi teknolojilerini kullanmalarına olanak tanıdığı için rekabeti sınırlayıcı olarak kabul edilmemelidir.²⁵⁷ Ancak somut olayda uzlaşma ve hak iddiasında bulunmama kayıtları pazara girişlerini engelliyorsa, hâkim durumu kötüye kullanımına sebebiyet veriyorsa veya rekabeti bozma, kısıtlama veya engelleme sonuçları doğuruyorsa rekabete aykırılık söz konusu olabilecektir.

BOZDAĞ, Özay; ‘*Rekabet Hukukunda Sınai Mülkiyet Hakları Sorunu: ‘Per Se’’ ve ‘Rule Of Reason’’ Açısından Bir İnceleme*’, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2007, s.111

²⁵² Ayrıntılı bilgi için bakınız BEKCAN, Makbule; ‘*Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin AB Grup Muafiyet Rejiminde Başlıca Değişiklikler ve Türkiye Uygulaması*’, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Y.2016 Cilt:7 Sayı:1 s.199 Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.26

²⁵³ Sürekli lisans bedeli veya running royalty lisans alanın ürettiği veya sattığı ürün başına ödediği belirli bir meblağ anlamına gelmektedir. Bakınız; Black’s Law Dictionary Free Online Legal Dictionary 2nd Ed., Law Dictionary: What is RUNNING ROYALTY? definition of RUNNING ROYALTY (Black’s Law Dictionary) Erişim Adresi: <http://thelawdictionary.org/running-royalty/> Sürekli lisans ücretiyle lisans alan toptan ödeme yapmak yerine (lump sum) üretim ve satış bazında ödeme yapmaktadır.

²⁵⁴ GÖZLÜKAYA, s.61

²⁵⁵ ODMAN, s.88

²⁵⁶ ABD Hukukunda çapraz lisans anlaşmalarının rekabet üzerinde olumlu etkileri olduğu kabul edilmekle birlikte, fiyat belirleme veya pazar paylaşma mekanizmaları olarak kullanılmaları halinde rekabete aykırılık doğuracağı belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız GÖZLÜKAYA, s.61 Türk Hukukunda da benzer bir yaklaşım kabul edilmesi yerinde olacaktır.

²⁵⁷ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.47

E. İsteğe Bağlı Lisans - Zorunlu Lisans

Lisans sözleşmeleri kural olarak isteğe bağlı olarak kurulmaktadır. İsteğe bağlı lisans sözleşmesi; lisans verenin kendi iradesiyle üzerinde mutlak hakka sahip olduğu gayri maddi malın kullanımını yine kendi iradesiyle o maldan yararlanmak isteyen kimseye verilmesi amacıyla yapılan lisans sözleşmesi olarak doktrinde tanımlanmıştır.²⁵⁸ Nitekim patent hakkı, sahibine her türlü tasarrufta bulunabileceği inhisarı bir hak tanımaktadır.²⁵⁹ Herhangi bir kurum veya kişi ise kural olarak patent hakkı sahibinin tasarruf yetkisine müdahale hakkı bulunmamaktadır. Ancak patent sahibinin patent hakkından doğan inhisari hakkını suiistimal etmemek amacıyla zorunlu lisans kurumu da düzenlenmiştir.²⁶⁰ Zorunlu lisans sözleşmesi ise sözleşme yapma serbestisinden ayrı olarak muayyen şartlara bağlı olarak üçüncü şahısların kendilerine zorunlu lisans verilmesini isteme hakkı ve patent sahibinin ise bu lisansı verme mükellefiyeti doğuran bir sözleşmedir.²⁶¹

Zorunlu lisans sözleşmesi belirli koşulların varlığı halinde tarafların irade serbestesi sistemi dışına çıkılarak lisans vereni, lisansı vermekle yükümlü tutmaktadır.²⁶² Zorunlu lisansın tesis edilmesi içinse bazı koşulların gerçekleşmesi gerekir. İlk olarak zorunlu lisansın verilebilmesi için ortada tescilli bir patentin bulunması gerekmektedir. Bununla birlikte lisans sözleşmeleri patentler için yapılabileceği gibi patent başvuruları hatta henüz patent başvurusu yapılmamış buluşlar içinde yapılabilmektedir. Ancak zorunlu lisans sadece patent almış buluşlar için yapılabilir.²⁶³ Zorunlu lisansın verilebilmesi için ikinci koşul, lisans alanın lisans sahibine lisans verme teklifinde bulunmuş olmasıdır.²⁶⁴ Talep sahibinin hak sahibiyle sözleşmeye dayalı lisans yapılması yönünde girişimde bulunduğunu da kanıtlaması gerekir.²⁶⁵ Böyle bir kanıt olmaksızın zorunlu lisans yoluna başvuranın talebini, mahkeme reddedecektir. Üçüncü olarak patent hakkı sahibinin, lisans verme teklifini

²⁵⁸ ONGAN, s.57

²⁵⁹ Patent hakkı sahibi, patent üzerinde tek taraflı veya iki taraflı hukuki işlemler yapabilecektir. Tek taraflı hukuki işleme örnek olarak vasiyetname, iki taraflı hukuki işlemlere örnek olarak sözleşme, miras sözleşmesi veya şirket akitleri sayılabilir.

²⁶⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız; REID, Brain C; A Pratical Guide To Patent Law, Sweet and Max Well Pub, Londra, İngiltere, 1999, s.150

²⁶¹ KAYA, s.337

²⁶² ÖZSOY, .48

²⁶³ KAYA, s.343

²⁶⁴ Lisans almak isteyen, hak sahibiyle müzakerelerde bulunarak lisans hakkını elde etmelidir. Eğer bu girişimleri başarısız olursa lisans almak isteyen kimse zorunlu lisans almak için başvurabilir.

²⁶⁵ TEKİNALP, s.618

reddetmiş olması gerekir. Hak sahibinin ya da yetkili kılınan kişinin açık veya zımni bir şekilde başvurusunu ret ederse; talep sahibi zorunlu lisans alma yoluna başvurabilir.²⁶⁶ Bununla birlikte patent sahibinin veya onun halefinin kendilerine yapılan sözleşmeye dayalı lisans ilişkisi kurması talebini sürünceme de bırakması, makul olmayan koşullar ve özellikle yüksek ücret talepleri ileri sürmeleri durumunda da lisans alanın lisans talebi reddedilmiş sayılacaktır.²⁶⁷ Zorunlu lisans hakkının koşulları ve tanıdığı imkanlar mahkeme kararıyla(rekabet kurulu kararı – bakanlar kurulu kararı) belirlenmektedir. Nitekim zorunlu lisansın verildiği kararda; lisansın kapsamı, bedeli, süresi, lisans alan tarafından gösterilen teminat, kullanıma başlama zamanı ile patentin ciddi ve etkin kullanımını sağlayan önlemler gösterilmektedir. (SMK. m.219 mülga551 sayılı PAT KHK. m.110) Zorunlu lisans alan karar doğrultusunda patente bağlı ürünü imal edebilir, patenti kullanabilir, işletebilir ve verilen usulden yararlanabilir.²⁶⁸

Kanun koyucu SMK'da zorunlu lisans verilebilecek halleri ise sınırlı olarak saymıştır. Kanunda belirtilen haller dışında zorunlu lisans tesis edilemeyecektir. Bununla birlikte SMK'da, mülga 551 sayılı PAT KHK'sına göre daha fazla durumda zorunlu lisans verilebileceği düzenlemiştir. Nitekim 551 sayılı PAT KHK'sının yürürlüğü döneminde patentin belirli bir süre kullanılmaması, patentler arasında bağımlılık ve kamu yararı gereği zorunlu lisans verilebileceği düzenlenmişken; yeni SMK'da bu hallerin dışında ıslahçının önceki bir patente tecavüz etmeden yeni bir bitki çeşidi geliştirememesi halinde, Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşmasını Değiştiren Protokolde belirtilen koşulların sağlanması hâlinde başka ülkelerdeki kamu sağlığı sorunları sebebiyle eczacılık ürünlerinin ihracatının söz konusu olması hallerinde ve patent sahibinin, patent kullanırken rekabete aykırı faaliyetlerde bulunması halinde, zorunlu lisans tesis edilebilecektir.

Biz konumuz kapsamında önem arz eden patentlerin bağımlılığı, kamu yararı nedeniyle zorunlu lisans tesis edilmesi, belirli bir süre patent hakkının kullanılmaması ve rekabete aykırılık nedeniyle zorunlu lisans tesis edilmesi konularını aşağıda

²⁶⁶ Bununla birlikte zorunlu lisans almak isteyen kişinin hak sahibi veya yetkili kılınan kişiyle iletişime geçmesi önem arz etmektedir. Yetkili olmayan kişilerle iletişime geçilmesi halinde lisans talebinde bulunulduğu iddia edilemeyecektir. KAYA, s.343 Dolayısıyla lisans almak isteyen kişi hak sahibine başvurmadığı için zorunlu lisans talebi de ret edilecektir.

²⁶⁷ TEKİNALP, s.616, KAYA, s.343

²⁶⁸ ÖZSOY, s.55

işleyeceğiz. Tezimizin kapsamı ve bütünlüğünde diğer konularda zorunlu lisans tesis edilmesi konularını ise işlemeyeceğimizi belirtiriz.

1. 3 Yıl Süreyle Kullanmama Nedeniyle Zorunlu Lisans

Patent hakkı sahibi patenti kullanmakla yükümlüdür. Patent verilmesi kararının bültende yayımlanmasından itibaren üç yıl veya patent başvurusu tarihinden itibaren dört yıllık sürelerden hangisi daha geç sona eriyorsa, o sürenin bitimine kadar patentin kullanılması gerekir (SMK. m.130/2). Aksi halde patent konusu buluşun kullanılmaya başlanmamış olduğu veya kullanım için ciddi ve gerçek girişimlerde bulunmadığı ya da kullanımın ulusal pazar ihtiyacını karşılayacak düzeyde olmadığı gerekçesiyle, zorunlu lisans verilmesi talep edilebilir.

Patentin kullanılıp kullanılmadığının tespitinin nasıl yapılacağı önem arz eden bir husustur. Doktrinde patentin kullanılmasının buluşa bağlı ürünün üretilmesi, patent verilen usulün kullanılması suretiyle ürün imalatı ya da usul patentinin kullanılması şeklinde olabileceği belirtilmiştir.²⁶⁹ Patent sahibinin bizzat patenti kullanmasına ise gerek yoktur. Patent sahibinin lisans sözleşmesiyle yetkili kıldığı bir veya birkaç de kişi patenti kullanabilir. Ancak bu kişilerin kanundaki süre içerisinde patenti kullanmaması halinde yine patentin kullanılmaması nedeniyle zorunlu lisans tesis edilebilir. Bununla birlikte yetki verilmeden patenti kullanan kimseler yani patent hakkına tecavüz eden kişilerin patenti kullandığı kabul edilemez.

Patent sahibinin patenti kullanmamasının haklı bir sebebi varsa kanunda belirtilen bu süreler uzayacaktır. Haklı sebep doktrinde, objektif nitelik taşıyan teknik, ekonomik veya hukuki sebepler olarak tanımlanmıştır.²⁷⁰ SMK. gerekçesinde belirtildiği üzere objektif nitelikte ruhsatlandırma sorunları, standartlara uygunluk sorunları gibi teknik veya ekonomik ya da hukuki sebepler patentin kullanılmamasının haklı sebebi olarak kabul görecektir.²⁷¹ Ayrıca patent konusu buluşun kullanılmasını

²⁶⁹ KAYA, s.345

²⁷⁰ Doktrinde Topçu, objektif nitelik taşıyan teknik, ekonomik veya hukuki sebepler patentin kullanılmamasının haklı sebepleri olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yazar ayrıca bu sebeplerin ortaya çıkmasında patent sahibinin etkisinin olmaması gerektiği görüşündedir. Bu sebepler patent sahibinin kontrolü ve iradesi dışında vuku bulmalıdır. Ayrıntılı bilgi için bakınız TOPÇU, s.35,36, ERDİNÇ, s.59

²⁷¹ TBMM, Snai Mülkiyet Kanunu Gerekçesi Erişim için; <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0699.pdf> (Erişim Tarihi: 11.06.2016), s.141

engelleyecek nitelikte kabul edilen bu sebepler, patent sahibinin kontrolü ve iradesi dışında gerçekleşmelidir.

2. Patentler Arasında Bağımlılık Nedeniyle Zorunlu Lisans

Patentlerin bağımlılığı, patent konusu buluşun önceki bir patentin sağladığı hakka tecavüz edilmeksizin kullanılması mümkün değilse söz konusu olur.²⁷² Patent bağımlılığı nedeniyle zorunlu lisans verilmesinin ise bazı şartları bulunmaktadır.

İlk olarak lisans talep eden, talep ettiği patent hakkına tecavüz etmeksizin kendi patentini kullanamıyor olması gerekir. Eğer ki talep edilen patente tecavüz edilmeden patent hakkı kullanılabilirse zorunlu lisans talebi ret edilecektir. İkinci olarak sonraki tarihli patentin sahibinin, patent konusu buluşunu kullanmak için, buluşunun önceki tarihli patent konusu buluşa göre, büyük ölçüde ekonomik yarar sağlayan önemli bir teknik ilerleme kaydetmesi gerekir. Bu ilerlemeyi ispat etmesi şartıyla zorunlu lisans verilmesi talep edilebilir. Bununla birlikte mülga 551 sayılı PAT KHK'sı döneminde bağımlılık nedeniyle zorunlu lisans alınması için ya bağımlı patentin daha farklı bir sınai amaca hizmet etmesi gerektiği ya da bağımlı patentin önemli bir teknik ilerleme göstermesi gerektiği belirtilmiştir.²⁷³ Önemli bir teknik ilerleme göstermeyen veya farklı bir sınai amaca hizmet etmeyen patente zorunlu lisans verilemeyecektir.²⁷⁴ Ancak Yeni Sınai Mülkiyet Kanunu'nun madde metninde ‘...büyük ölçüde ekonomik yarar sağlayan önemli bir teknik ilerleme göstermesi...’ şartı düzenlenmiş, farklı bir sınai amaca hizmet etme şartı madde metninden çıkarılmıştır. Bununla birlikte Yeni Sınai Mülkiyet Kanunu'na ilişkin olarak doktrinde Güneş, mülga 551 sayılı PAT KHK'sıyla ile SMK açısından aynı şartların geçerli olduğu görüşündedir. Güneş'e göre bağımlı patent alınması için ya patentin farklı bir sınai amaca hizmet etmesi gerekir, ya da bağımlı patentin önemli bir teknik ilerleme göstermesi gerekir.²⁷⁵ Bize göreyse, yeni SMK döneminde bağımlı patentin tesis edilmesi için büyük ölçüde ekonomik yarar sağlama kıstası araştırılmalıdır. Farklı bir

²⁷² TBMM, Sınai Mülkiyet Kanunu Gerekçesi Erişim için; <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0699.pdf> (Erişim Tarihi: 11.06.2016), s.141 vd.

²⁷³ HUYSAL, s.160

²⁷⁴ Doktrinde Topçu, önceki patent sahibinin, patent hakkını kötüye kullanarak sonraki patent sahibine patent hakkını kullandırmamasına engel olmak amacıyla böyle bir hükmün düzenlendiği görüşündedir. TOPÇU, s.36

²⁷⁵ GÜNEŞ, İlhami; ‘Sınai Mülkiyet Kanunda Zorunlu Lisans’, 26 Nisan Dünya Fikri Mülkiyet Günü Özel Sayısı, Y.2017, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, ss.47-56, s.52

sınai amaca hizmet etme şartı ise kanun hükmünden çıkarıldığı için dikkate alınmamalıdır. Dolayısıyla farklı bir amaca hizmet eden zorunlu lisans talep edenin patenti büyük ölçüde ekonomik yarar sağlamayacaksa zorunlu lisans verilmeyecektir. Bununla birlikte patent bağımlılığı olan patent konusu buluşlar bakımından sonraki tarihli patentin sahibine zorunlu lisans verilmişse, önceki tarihli patentin sahibi de sonraki tarihli patent konusu buluşu kullanmak için kendisine zorunlu lisans verilmesini talep edebilir. Bu talebini ise mahkemede ileri sürmesi gerekir.

Patentin bağımlılığı nedeniyle zorunlu lisans tesis edilmesi, tarafların yükümlülükleri konusunda da önemli etkileri olacaktır. Patent bağımlılığı nedeniyle zorunlu lisans tesis edilmesinde lisans verenin davranışları nedeniyle lisans hakkını kullanamayan lisans alan, sözleşmenin feshi veya lisans bedelinin indirilmesini isteyebileceği gibi lisans verenin kusurlu olması halinde tazminat ödenmesini de talep edebilir.²⁷⁶ Aynı şekilde lisans verende, lisans alanın lisans bedelini ödemesini ve sözleşmeye uygun olarak kullanımını talep edebilir. Bununla birlikte bağımlılığı olan patentlerden birinin hükümsüzlüğü veya patent hakkının sona ermesi hâlinde, zorunlu lisans kararı da ortadan kalkacaktır (SMK. m.131/3).

3. Kamu Yararı Nedeniyle Zorunlu Lisans

Zorunlu lisans kamu yararının gerektiği hallerde de verilebilir. Patent hakkı sahibinin yararıyla, kamunun yararı çatıştığında üstün olan kamu yararı seçilmelidir.²⁷⁷

Kamu yararı nedeniyle zorunlu lisans tesis edilmesinin ise koşulları vardır. SMK. m. 132/1 gereği kamu sağlığı veya millî güvenlik nedenleriyle patent konusu buluşun kullanılmaya başlanması, kullanımın artırılması, genel olarak yaygınlaştırılması, yararlı bir kullanım için ıslah edilmesinin büyük önem taşıması veya patent konusu buluşun kullanılmamasının ya da nitelik veya nicelik bakımından yetersiz kullanılması ülkenin ekonomik veya teknolojik gelişimi bakımından ciddi zararlara sebep olacağı hâllerde, kamu yararı gerekçesiyle zorunlu lisans verilebileceği düzenlenmiştir. Kamu yararı gerekçesiyle zorunlu lisans tesis edilmesi için ilgili bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca, karar verilecektir.

---

²⁷⁶ORTAN, s.209

²⁷⁷ TOPÇU, s.36

Bununla birlikte mülga 551 sayılı PAT KHK'sından farklı olarak SMK'da kamu yararı gerekçesiyle şartlı zorunlu lisans sözleşmesi kurumu düzenlenmiştir. SMK. m.132/1-b gereği buluşun sahibi tarafından patent hakkının yeterli miktarda kullanılması gerçekleştirilebilecekse, buluşun kullanılmaya başlanmasına ve mevcut kullanımın geliştirilmesine ilişkin olarak süre, nitelik, nicelik ve koşulları belirlenebilecektir. Eğer bu koşullar gerçekleşmiyorsa veya gerçekleşmesi mümkün değilse buluşun şartlı olarak zorunlu lisans sözleşmesine konu yapılması mümkündür.

Kamu yararı nedeniyle zorunlu lisans sözleşmesi kurulması oldukça istisnai hallerde söz konusu olmalıdır. Nitekim patent hukuku temelinde buluş sahibini ödüllendirmeyi amaçlar. Bu nedenle öncelikle patent sahibiyle anlaşma yoluna gidilmelidir.

4. Rekabet Kurallarına Aykırılık Nedeniyle Zorunlu Lisans

Patent sahipliğinin, Rekabet Kanuna aykırı şekilde kullanılması halinde Rekabet Kurumu, ilgili teşebbüslerin sahip oldukları patent haklarını diğer teşebbüslere çeşitli koşullarda kullandırmaya hükmedebilir.²⁷⁸ Böylelikle patent sahibinin, patent kullanılırken rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı faaliyetlerde bulunması halinde zorunlu lisans tesis edilebilecektir.(SMK. m.129/e) Zorunlu lisans verilmesi konusundaki değerlendirmeyi ise Rekabet Kurumu yapacaktır. Rekabet Kurumu somut olaya göre değerlendirme yapacaktır.²⁷⁹

Bununla birlikte mülga 551 sayılı PAT KHK'sı döneminde PAT. KHK. m.93'de rekabetin kötüye kullanılması başlığı altında haksız rekabet halinde patent sahibinin lisans verme teklifinde bulunmaya zorunlu olduğu düzenlenmiştir. Ancak haksız rekabetten kastın ne olduğu doktrinde tartışmalıdır. Özdemir'e göre rekabete aykırılık hali sadece haksız rekabet hükümlerine aykırılık halinde mevzu bahis olacaktır.²⁸⁰ Dolayısıyla Rekabet Kanunu bağlamında değil; Ticaret Kanunu ve

²⁷⁸ ODMAN BOZTOSUN, s.220

²⁷⁹ Somut olayın özelliklerine göre patent sahibinin rekabeti, engelleyici, bozucu, kısıtlayıcı faaliyetleri söz konusuysa zorunlu lisans tesis edilebilir.

²⁸⁰ Doktrinde. Özdemir ise zorunlu lisans haksız rekabet hallerinde de verilebileceğini ifade etmiştir. ÖZDEMİR OKTAY, s.16

Borçlar Kanunu Bağlamında haksız rekabet hallerinde zorunlu lisansa hükmedilebileceği söylenebilir. Doktrinde Odman'a göre ise 551 sayılı PAT KHK. m.93'deki düzenlemenin sadece haksız rekabet hallerinde değil, rekabetin sınırlanması, engellenmesi, bozulması halinde de bu hükme dayanarak zorunlu lisans tesis edilebileceği yönündedir.²⁸¹ Sınai Mülkiyet Kanunu doktrindeki bu tartışmaya son vererek zorunlu lisansın patent hakkının rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı olarak kullanılması halinde verilebileceğini açık bir şekilde düzenlemiştir(SMK. m.129/1-e). SMK'yla getirilen bir diğer önemli değişiklikse zorunlu lisans kararı verecek merciye ilişkindir. Mülga 551 sayılı Pat KHK m.93 gereği patent sahibi haksız rekabet hükümlerine aykırı faaliyette bulunduysa mahkeme tarafından lisans vermeye mahkûm edilmekteydi. SMK'da artık Rekabet Kurumu doğrudan zorunlu lisans tesis edilmesine ilişkin karar verebilmektedir. (SMK. m.129/2). Yine mülga PAT KHK'sı zamanında patent sahibinin lisans verme teklifinde bulunması zorunluysa, SMK'da rekabete aykırılık halinde zorunlu lisans tesis edileceği düzenlenmiştir.

Zorunlu lisans, patent hakkının kamu yararına aykırı sonuç doğurmasını önlemeye yönelik bir mekanizma olduğu için, rekabete aykırı uygulamaların etkilerinin giderilmesinde ve yeniden rekabet ortamının tesis edilmesinde kullanılabilir.²⁸² Ayrıca ilgili pazarlarda sağlıklı rekabet ortamını oluşturmak amacıyla rekabet otoriteleri zorunlu lisansa hükmedebilir²⁸³ Bununla birlikte patent sahibinin patent hakkını kullanmaması hali de rekabete aykırılık nedeniyle zorunlu lisans tesis edilmesine neden olabilir. Nitekim patent hakkı sahibi, patent hakkına yönelik kullanım başvurularını lisans vermeden ret etme hakkına sahiptir. Patent hakkı sahibinin böyle bir tasarrufta bulunması patent üzerindeki inhisarı hakkının rekabet hukukuna aykırı kullanımına neden olacaktır. Teknoloji sahibinin ürünü endüstriyel alanda hiç kullanıma sokmamış olması halinde kullanım dışı tutma veya teknolojinin bastırılması söz konusu olur. Özellikle hâkim durumda olan teşebbüsler veya

²⁸¹ Doktrinde kanun koyucunun, her ne kadar PAT KHK m.93'de haksız rekabet hallerinde zorunlu lisans verilmesi gerektiği belirtilmiş olsa da aslında kanundaki düzenlemenin rekabeti engelleyen kısıtlayan ve sınırlandıran haller olduğu da kabul edilmelidir. ODMAN BOZTOSUN, s.222 vd.

²⁸² ODMAN, s.51, BOZDAĞ, s.94

²⁸³ ODMAN, s.57 Mukayeseli Hukukta rekabet hükümlerine aykırılık nedeniyle verilen zorunlu lisans, ABD'de de yetkili mahkemeler aracılığıyla rekabet aykırılığın giderilmesi için verilmekteyken; Kanada'da patent haklarının haksız yere ticarete zarar vermek veya rekabeti engellemek amacıyla kullanımına karşı zorunlu lisans tesis etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ODMAN, s.57,58

teşebbüslerin bu tür eylemleri rekabette aykırılık teşkil edebilir.²⁸⁴ Böyle bir durumda pazarda büyük bir payı olan teşebbüsün patent hakkından diğer işletmelerde istifade etmesi amacıyla zorunlu lisans verilebilir. Zorunlu lisans patent sahibinin patent konu kullandırılması için ağır koşullar ileri sürülmesi neticesinde de tesis edilebilir. Nitekim patent hakkının kullanılması karşılığında patentle ilgili ilgisiz bir takım yükümlülüklerin yerine getirilmesi lisans verence talep edilebilir.²⁸⁵ Böyle bir durumda da hakkını kötüye kullanması mevzu bahis olacak ve zorunlu lisans talep edilebilecektir.²⁸⁶

Rekabete aykırı davranışın ilgili pazarda doğurduğu etkilerin söz konusu teknolojik ürünün diğer teşebbüslere kullandırılmasıyla giderilebileceği hallerde Rekabet Kurulu zorunlu lisansa hükmedebilir.²⁸⁷ Zorunlu lisans, sınai mülkiyet hakları ile ilgili bir düzenleme gibi görünmekle birlikte rekabet hukukuna ait bir yaptırım olarak da görülebilir.²⁸⁸ Kanun koyucu ilgili düzenlemeyle tipik rekabete aykırılık fiilleri olan rekabetin engellenmesi, bozulması ve kısıtlanması faaliyetini zorunlu lisans tesis etme yaptırımına tabii tutmuştur. Bununla birlikte SMK. m.129'daki düzenleme de kanun koyucu rekabete aykırılık halinde zorunlu lisans verilebilir diyerek bir olasılık düzenlemiştir. Dolayısıyla Rekabet Kurulu rekabete aykırılığın diğer yaptırımlarından herhangi birini uygulayabileceği gibi zorunlu lisans verme yaptırımını da uygulayabilir.²⁸⁹ Bu konudaki takdir yetkisi Rekabet Kuruluna aittir.

Rekabete Kurulu'nun zorunlu lisans tesis edilmesine karar vermesi halinde, söz konusu karara Sınai Mülkiyet Kanundaki tüm zorunlu lisans hükümleri tatbik edilecektir.²⁹⁰ Dolayısıyla kanun koyucu Rekabet Kurulu açısından hükmedilen

---

²⁸⁴ ODMAN, s.85

²⁸⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız ODMAN BOZTOSUN, s.228

²⁸⁶ ODMAN BOZTOSUN, s.228

²⁸⁷ ODMAN BOZTOSUN, s.238

²⁸⁸ BOZDAĞ, s.93,94

²⁸⁹ 551 sayılı PAT KHK'sında ise rekabetin kötüye kullanımı hali farklı şekilde düzenlenmiştir. Patent sahibi, patenti kullanırken haksız rekabete ilişkin genel hükümlere aykırı faaliyette bulunmuşsa, mahkeme tarafından lisans verme teklifinde bulunmaya mahkûm edilmektedir. Bu durumda mahkemenin, patent sahibine uygulayabileceği yaptırım, patent sahibinin lisans verme teklifinde bulunmasıdır. Ayrıntılı bilgi için bakınız Odman s.262 Oysa SMK'da patent sahibinin rekabeti, engelleyici, bozucu, kısıtlayıcı faaliyetlerine karşı zorunlu lisans tesis edileceği belirtilmiştir. Ayrıca mülga 551 sayılı PAT KHK'sında lisans verme teklifi mahkeme tarafından düzenlenirken, SMK'da Rekabet Kurulu zorunlu lisansı doğrudan bir kararla tesis etmektedir.

²⁹⁰ ALİUSTA, Ebru; ''Türk Hukukunda Patent Hakkının Korunması ve Rekabet Hukuku Açısından Sonuçları''. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> , Erişim Tarihi: 12.03.2017, s.144

zorunlu lisans sözleşmeleriyle mahkeme tarafından hükmedilen zorunlu lisans sözleşmeleri açısından bir ayırım yapmamıştır.

F. Normal Lisans - Alt Lisans Sözleşmesi

Kural olarak lisans sözleşmeleri sadece lisans verene, lisans hakkından yararlanma ve kullanma imkânı sağlamaktadır. Bu tür sözleşmelerde sınai hak sahibinin patent hakkının kullanım yetkisini başkasına bırakmasına normal lisans denir.²⁹¹ Bununla birlikte SMK. m.125/3 (551 sayılı PAT KHK 88/5) gereği kanun koyucu, sözleşmeye dayalı lisans sahiplerinin, lisanstan doğan haklarını üçüncü kişilere alt lisans verebileceğini de düzenlemiştir.²⁹² Alt lisans sözleşmesinin kurulması için asıl lisans sözleşmesinde açıkça lisans verenin lisans alana alt lisans sözleşmesi kurma hakkı tanımış olması gerekir. Böyle bir durumda asıl lisans sözleşmesinin tarafı olan lisans alan, hem kendisi lisans hakkını kullanabilecektir hem de alt lisans sözleşmesi yaparak üçüncü kişilerin lisans hakkını kullanmasını sağlayabilecektir.

Ana lisans sözleşmesinde lisans veren lisans alana alt lisans sözleşmesi yapması yönünde yetki vermediyse lisans alan, alt lisans sözleşmeleri yapamayacaktır. Lisans alanın yetkisi olmadan yaptığı lisans sözleşmeleri ise geçersiz kabul edilecektir. Lisans hakkı sahibi olmayan veya alt lisans verme yetkisi bulunmayan bir kişiden iyi niyetle alt lisans hakkı kazanılması ise mümkün değildir.²⁹³ Geçerli bir alt lisans sözleşmesinin kurulması halindeyse lisans alan, lisans veren konumunda; alt lisans alan üçüncü kişi ise lisans alan konumundadır.²⁹⁴ Bu durum özellikle lisans sözleşmesinden doğan tarafların yükümlülükleri açısından önem arz eder. Nitekim alt lisans verenin kanun, sözleşme ve güven ilişkisinden doğan patent hakkının kullanımını sağlama, normal kullanım için teknik bilgiyi verme gibi lisans veren yükümlülüklerini yerine getirmesi gerekir. Alt lisans alanda, lisans bedelini ödeme, sözleşmeye uygun kullanma gibi lisans alanın kanundan, sözleşmeden ve güven ilişkisinden doğan yükümlülükleri yerine getirmelidir.

²⁹¹SARAÇ/KARAHAN, s.358

²⁹² Özellikle lisans alanın aldığı lisans, aynı ülkede bir başka kişinin kullanması hususunda lisans alana kullandırma hakkı tanıyorsa alt lisanslama şartı vardır. ŞİMŞEK, s.65 Böyle bir durumda lisans alan, sözleşmede belirlenen bir ülkede veya bölge de aldığı lisansı üçüncü kişilere tesis edebilir.

²⁹³ SARAÇ/KARAHAN, s.359

²⁹⁴ TEKİNALP, s.469 ORTAN, s.104

Alt lisans sözleşmelerinin rekabet hukuku bağlamında da değerlendirilmesi gerekir. Rekabet hukuku açısından lisans alanının alt lisans sözleşmesi yapma veya yapmama yükümlülüğü rekabeti sınırlayıcı bir hüküm olarak kabul edilmemektedir.²⁹⁵ Bu nedenle lisans veren, lisans sözleşmesinde lisans alana alt lisans sözleşmesi yapmama veya yapma yükümlülüğü düzenleyebilir. Ancak Rekabet Kurulu'nun 28.02.2017 tarihli 17-09/106-48 sayılı kararında da görüleceği üzere, alt lisans alanı bağlayacak alt lisans sözleşmesi hükümlerinin rekabete aykırı hükümler içermemesi gerekir.²⁹⁶

G. Lisanstan Doğan Hakkın İçeriğine Göre Lisans Sözleşmeleri

Lisans sözleşmesinden doğan hakkın içeriği konusunda kanun koyucu iki farklı lisans sözleşmesini düzenlemiştir. Lisanstan doğan hakkın içeriğine göre lisans veren, lisans alana basit lisans (inhisarı olmayan) veya inhisarı lisans verebilir. Taraflar lisans sözleşmesindeki hakkın içeriğini sözleşmede açıkça kararlaştırabilir. Eğer taraflar kullanım hakkının inhisarı olarak sözleşmede kararlaştırmamışsa sözleşme basit lisans sözleşmesi olarak sayılır. Çünkü basit lisans sözleşmesi kanun koyucunun tanıdığı kanuni (olağan) türdür.²⁹⁷ Sözleşmenin basit veya inhisarı olması özellikle lisans alanın patent tecavüzlerini bildirme yükümlülüğü, dava açma yükümlülüğü, lisans verenin de hukuki yardımda bulunma yükümlülüğü, dava açma yükümlülüğü²⁹⁸, patentin kullanımını sağlama yükümlülüğü açısından önemli sonuçları bulunmaktadır. Bu nedenle tarafların yükümlülüklerine değinmeden önce basit ve inhisarı lisans sözleşmesi hükümlerinin irdelenmesinde fayda vardır.

²⁹⁵ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.37

²⁹⁶ 28.02.2017 tarihli 17-09/106-48 sayılı Rekabet Kurulu Kararı; İlgili karara konu sözleşmede, American Express Kartlarının lisans hakkı sahibi AMEX firması ile Garanti Bankası arasında lisans sözleşmesi akdedilmiştir. Ayrıca Garanti Bankası'na alt lisans sözleşmesi yapma hakkı tanınmıştır. Lisans alan - alt lisans veren Garanti Bankası ile alt lisans alanlar Deniz Bank, TEB, İş Bankası ve Vakıf Bank'la yapılan lisans sözleşmesinde AMEX'in üye işyeri sözleşmesi akdettiği veya akdedebileceği çok uluslu şirketlere ait işyerleri ile alt lisans alanların, üye işyeri sözleşmesi kuramayacağı düzenlenmiştir. Ayrıca alt lisans alanların, yurtdışındaki gerçek ve tüzel kişiler ile American Express markalı kartların kabulü için üye işyeri sözleşmesi kuramayacakları düzenlenmiştir. İşbu sınırlandırmalardan dolayı sözleşme RKHK m.4 bağlamında değerlendirilmiş, menfi tespit belgesi verme koşulları oluşmadığı için menfi tespit belgesi verilmemiştir. Ancak bireysel muafiyet koşulları oluştuğuna karar verilmiştir.

²⁹⁷ TEKİNALP, s.468

²⁹⁸ Mukayeseli ABD Hukukunda da inhisarı lisans alan, inhisarı hakkı gereği patent hakkına tecavüz eden kişilere karşı dava açıp patent hakkını koruyabilmekteyken, basit lisans alanın böyle bir dava açma hakkı olmayıp patent hakkının korunması konusunda patent sahibine güvenmektedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız. DURHAM, Alan; 'Patent Law Essentials', Greenwood Publishing Group Inc., Westport, ABD., 1999, s.44

1. Basit Lisans Sözleşmesi

Lisans verenin, lisans alana patent hakkının kullanımını için yetki verirken daha sonra başkalarına da aynı içerikte ve aynı kullanım alanında lisans verme hakkını saklı tuttuğu lisans sözleşmesi türüne basit lisans sözleşmesi denir.²⁹⁹ Basit lisans sözleşmesiyle lisans veren birden fazla kişiye lisans hakkı tanıyabilmekte ve tek bir lisans alana bağlı kalmamaktadır.³⁰⁰

Basit lisans sözleşmelerinde birden fazla kişi veya kuruluş lisans hakkını kullanma imkânına sahip olmaktadır.³⁰¹ Lisans verenin kendisi de patent hakkını kullanabilmektedir. Lisans alanın birden fazla kişiye patent hakkının kullanımını sağlaması halinde basit lisans alanın diğer basit lisans sözleşmesindeki kullanım haklarına katlanmaları gerekir.³⁰² Diğer lisans alanların kullanım hakkını engelleyecek tutum ve davranışlardan kaçınmalıdırlar. Örneğin basit lisans alanın yetkili olduğu bir bölgede başka bir kimseye de lisans hakkı verilirse; ilk basit lisans alanın, diğer lisans alanın rekabet hakkına zarar vermemesi gerekir. Böyle bir durumda ilk lisans alan diğer lisans alanın lisansız üretim yaptığını, kötü ürün ürettiğini piyasaya yaymamalıdır aksi halde haksız rekabet hükümleri gereği diğer lisans alana karşı sorumlu olacaktır. Bununla birlikte basit lisans sözleşmelerinde lisans verenin basit lisans alanın muvafakati olmadan üçüncü kişilerle lisans hakkının kullanımını sunması lisans alanın menfaatlerini de zedeleyebilir. Bu nedenle basit lisans sözleşmesinde bir takım özel düzenlemeler yaparak basit lisans alanların hakkı korunmaktadır. Şöyle ki;

İlk olarak basit lisans sözleşmesinde taraflar başka bir lisans verilmeyeceği konusunda anlaşabilirler. Başka kimseye lisans verilmeme yükümlülüğü belirli bir süreyle de sınırlandırılabilir. Böylelikle basit lisans alanın piyasada uygun bir yer edinmesi mümkün olacaktır. Lisans verenin bu yükümlülüğe rağmen başka bir lisans vermesi halindeyse lisans verilen kurduğu yeni lisans sözleşmesi geçerli olacaktır,

²⁹⁹ AYİTER, İhtira Hukuku, s.115 ÖZSOY, s.44, ONGAN, s.52

³⁰⁰ MATTHEW, Y Ma; *“Fundamentals of Patenting and Licensing for Scientists and Engineers”*, World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd., Danvers, ABD, 2015, s.206

³⁰¹ ŞİMŞEK, s.76

³⁰² Basit lisans alanın, lisans verenin kendisinden başka kişilere vermiş olduğu lisanslara katlanmakla yükümlüdür. ORTAN, s.269,270

ancak lisans veren sözleşmeye aykırı hareket etmesi nedeniyle lisans alanın uğradığı zarardan sorumlu olacaktır.³⁰³

İkinci olarak yeni basit lisansların verilmesi, işlem temelinin çökmesine yani aşırı ifa güçlüğüne de sebep olabilir. Basit lisans sözleşmelerinde lisans verenin üçüncü kişilere lisans hakkını tesis etmesi, önceki lisans alanların lisans hakkını zarara uğratabilir. Sonraki lisans alanların, önceki lisans alanlara göre daha avantajlı sözleşmeler yapması halinde önceki lisans alanların rekabet güçleri zayıflayabilir. Bu nedenle lisans verenin sonraki lisans alanlara daha avantajlı koşullarla sözleşme yapması iyi niyet ve dürüstlük kuralına aykırılık teşkil edip sözleşmenin işlem temelinin ciddi olarak sarsılabilir.³⁰⁴ Böyle bir durumda lisans alan işlem temelinin sarsılmış olduğunu makul gerekçelerle ispat ederek mahkemeden sözleşmenin feshini veya yeni koşullara uyarlanmasını talep edebilecektir.

Üçüncü olarak basit lisans sözleşmelerinde lisans alan lehine en fazla korunan kaydı konularak lisans alanın kendi rakiplerine karşı korunması da mümkündür. En fazla korunan kaydı gereği, lisans veren sonradan imzalayacağı lisans sözleşmelerinde önceki lisans sözleşmesine nazaran daha avantajlı koşulları sonradan lisans alanlara tanımayacağını veya önceki lisans sözleşmesinin tarafı olan lisans alana da aynı koşulları tanıyacağını düzenleyebilir.³⁰⁵ Lisans verene yönelik böyle bir yükümlülük sözleşmede düzenlenmiş olması halinde işlem temelinin sarsılmış olup olmadığına bakılmaksızın lisans alanın sözleşmeye aykırılık hükümlerine başvurması mümkün olacaktır. Bu tür koşullara en avantajlı lisans alan koşulu denilmektedir.

Basit lisans sözleşmeleri belirli bir coğrafi bölge de geçerli olarak kurulması da mümkündür. Böylelikle lisans veren lisans sözleşmesini yer/yöre bakımından sınırlandırmıştır. Lisans veren herhangi bir sınırlandırmaya tabii olmaksızın dilediği gibi lisans hakkını bu bölge içinde başka lisans alanlara da verebilir.³⁰⁶ Böyle bir durumda basit lisans alan kendisine ait coğrafi bölgede lisansı kullanan kişilerden sadece biridir. Bununla birlikte lisans sözleşmesinde taraflar lisansın kullanıldığı belli

---

³⁰³ ORTAN, s.215

³⁰⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız GÜRZUMAR, s.93

³⁰⁵ ÖZSOY, s.44

³⁰⁶ TEKİNALP, s.468

bir bölge de basit lisans tesis edilecek kişilerin sayısını sınırlayabilir.³⁰⁷ Bu sınırlama tamamen tarafların iradelerine göre yani lisans sözleşmesine göre şekillenecektir.

Basit lisans sözleşmeleri yapılırken rekabet hukuku kurallarına da riayet edilmelidir. Nitekim rekabeti engelleyici, bozucu ve kısıtlayıcı sözleşmeler RKHK.m.4 bağlamında rekabete aykırı olacaktır. Ancak şartları varsa bu sözleşmelere bireysel veya grup muafiyeti uygulanarak rekabete aykırılık yaptırım uygulanmayabilir. Bununla birlikte rekabet hukuku açısından özellikle bir basit lisans alanın diğer basit lisans alanlar karşısında zor duruma sokacak ağır yükümlülükler yüklenmesi rekabete aykırı olabilir.³⁰⁸ Bu nedenle basit lisans sözleşmesi düzenlenirken basit lisans alanların yükümlülükleri arasında bir denge olmalıdır.

Lisans alanın yükümlülükleri çerçevesinde basit lisans alanın, lisansı kullanmakla yükümlü olup olmadığı da tartışmalıdır. Kanımızca basit lisans sahibinin lisans verenle doğan sözleşme ve güven ilişkisi gereği lisansı kullanması gerekir.³⁰⁹ Aksi halde basit lisans sahibinin kullanmamasından ötürü lisans veren zarar görebilir. Lisans alanın patent hakkını kullanmaması nedeniyle patent hakkı zorunlu lisansa konu olabilir.³¹⁰

2. İnhisari Lisans Sözleşmesi

Lisans sözleşmesiyle lisans veren sözleşme konusu gayri maddi mallardan sadece lisans alanın yararlanmasını sağlamayı borçlanmış ve kendisinin veya üçüncü kişilerin bunlardan yararlanmamasını taahhüt etmişse inhisari lisans sözleşmesi söz konusudur.³¹¹ İnhisari lisans sözleşmesinde, lisans veren başkasına lisans veremez ve hakkını açıkça saklı tutmadıkça kendisi de patent konusu buluşu kullanamaz.³¹²

³⁰⁷ SARAÇ/KARAHAN, s.357

³⁰⁸ Örneğin basit lisans alanlardan birine pazarda hakimiyet sağlanıp diğerlerini zor duruma sokabilecek lisans sözleşmeleri rekabeti engelleyici, bozucu ve sınırlandırıcı olması nedeniyle RKHK m.4'e aykırıdır.

³⁰⁹ Doktrinde farklı olarak basit lisans sahibinin lisans verenin patenti daha sonra başkalarının kullanımına sunma hakkı olması ve kendisinin de kullanım hakkı olması gibi nedenlerle lisansı kullanmakla yükümlü olmadığı belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi ve görüşler için bakınız ORTAN, s.252

³¹⁰ SMK. m.131'de patent konusunun kanundaki süreler içerisinde haklı bir sebep olmaksızın kullanılmaması halinde mahkeme kararıyla zorunlu lisans tesis edilebileceği düzenlenmiştir.

³¹¹ KIRCA, s.82 AYİTER, İhtira Hukuku, s.115

³¹² Doktrinde basit lisans sözleşmeleri konusunda lisans verenin patentten yararlanma ve kullanmaya devam etme konusunda olumlu bir görüş birliği olduğu belirtilmiş olmakla birlikte inhisari lisans da böyle bir hakkı olup olmadığı tartışıldığı ve bir görüşe göre lisans verenin bu hakkı saklı tutması halinde bu hakkın kullanması mümkünken diğer görüşe göre mümkün olmadığı belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi ve görüşler için bakınız ORTAN, s.179

Kullanması halinde lisans verenin bu fiili sözleşmeye aykırılık teşkil edecektir.³¹³ Ancak lisans alanla yapmış olduğu anlaşma da özel olarak patent lisansını kendisi kullanabileceği düzenlenmişse o zaman kendisi de kullanabilir.³¹⁴

İnhisarı lisans alan ise lisans konusu patenti kullanmakla yükümlüdür.³¹⁵ Nitekim lisans sözleşmesi inhisarı olması nedeniyle patent hakkı lisans sahibince kullanılamayacaktır, üçüncü kişilere lisans hakkı verilemeyecektir. Bu nedenle lisansın kullanımının inhisarı lisans alanca yerine getirilmesi gerekir. Aksi halde zorunlu lisans tanınması bile söz konusu olabilir. Nitekim 3 yıl boyunca kullanılmayan patentlerden ötürü üçüncü kişilerin başvurusu üzerine zorunlu lisans verilmesi söz konusu olabilir.

İnhisari lisans sözleşmelerinin rekabet hukuku bağlamında da değerlendirilmesi gerekir. İnhisari lisans ile lisans alan tek başına patent hakkını kullanma hakkı elde etmektedir. Bu nedenle ilgili pazarda fiyatları belirleyebilir, pazarda hâkim konuma gelebilir veya pazara yön verebilir. Ayrıca başka bir kişinin de pazara girmesini inhisarı lisans sözleşmesiyle engelleyebilir. İnhisarı lisanslar, 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesinde yer alan mal ve hizmet piyasalarının bölüşülmesi, arz ve talep miktarının kontrolü veya bunların piyasa dışında belirlenmesi nedeniyle bölgeler arasındaki ticareti ve ilgili pazarlardaki rekabeti sınırlandıracağından rekabet

³¹³ ÖZSOY, s.45, ORTAN, s.151

³¹⁴ Avrupa Toplulukları Mahkemesi inhisarı lisans açısından açık/kapalı ayrımı yapmaktadır. Açık lisans sözleşmesinde lisans alan ile lisans veren, lisans alana tahsis edilecek lisans bölgesinde lisanslı ürüne ilişkin olarak başkalarına lisans vermeyeceği gibi bizzat kendisinin de o bölgede lisanslı ürünün ticaretini yapmayacağına ilişkin olarak bölgesel açıdan inhisarı nitelik taşıyan bir lisans verirse bu lisans anlaşması sadece lisans verenle lisans alan arasındaki hukuki ilişkiye yönelik olması ve üçüncü kişileri bağlamaması nedeniyle diğer bir üye ülkedeki teşebbüs lisanslı ürünleri açık lisans sözleşmesi yapan taraf ülkelerine ithal edebilecektir. BAKIRCI, Mehmet Enes; "AB Rekabet Hukuku Kuralları Altında Patent ve Know How Lisansı", İstanbul Barosu Dergisi Y.1994, C:4 Sayı: 10-11-12, ss.822-841, s.827 Bununla birlikte lisans verenin lisans alanın bölgesinde faaliyet gösterme hakkının bulunmadığı hallerde lisans veren, lisans alana üçüncü kişilerin paralel ithalat yoluyla inhisarı lisans alanın bölgesinde ithalat yapmaları da dâhil hiçbir kullanım olmayacağını taahhüt etmişse kapalı inhisarı lisans sözleşmesi vardır. Ayrıntılı bilgi için bakınız ONGAN, s.55 Kapalı lisans sözleşmeleri ATA 85-1 aykırı olduğu kabul edilirken açık lisans sözleşmelerinin ATA 85-1'e aykırı olmadığı kabul edilmektedir. Bu konuda özellikle Nungesser Kararı önem arz eder. İlgili kararda; Fransız INRA. tohum şirketi Almanya'da mukim bay Kurt Eisele'ya inhisarı bir lisans kullanım hakkı sağlar. Ayrıca taraflar sözleşme gereği üçüncü herhangi bir kişinin, Almanya'ya ihracat yapamayacağını da belirtmiştir. Komisyon kapalı bölge korumalı inhisarı lisans sözleşmesi olması sebebiyle üçüncü kişilerin lisans alanın izni olmaksızın ilgili tohumları satmak ve kullanmak gayesiyle Almanya'ya ihracat etmelerini yasaklamaya yönelik anlaşma hükmünü ATA. m.85-1 aykırı görmüştür. Ayrıntılı bilgi için bakınız BAKIRCI, s.827, TEKİNALP Gülören, TEKİNALP Ünal, ATEMER Yeşim, ODER Bertil Emrah, Oder Burak, OKUTAN Gül; "Avrupa Birliği Hukuku", Beta Yayınevi, İstanbul, 2000, s.722 vd.

³¹⁵ Doktrinde istisnai olarak lisans bedelinin götürü olarak ödenmesini içeren lisans sözleşmelerinde, lisans alanın kullanma yükümlülüğünün olmadığı baskın görüşçe kabul edilmiştir. Bununla birlikte lisans verenin parasal çıkarlarının lisans alanın patenti kullanmasına bağlı olduğu ve lisans bedelinin belirli bir miktar para ya da satışa göre saptanması halinde, lisans alanın kullanma yükümlülüğü olduğu belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ORTAN, s.250,253

kurallarına aykırı olarak kabul edilir.³¹⁶ Nitekim emsal teşkil eden Rekabet Kurulu'nun 99-44/466-295 Şişecam Kararı'nda münhasır lisans sözleşmelerinin RKHK m.4 bağlamında rekabetin engelleyebileceği, önleyebileceği veya bozabileceği belirtilmiş; bu nedenle Şişecam'ın menfi tespit belgesi talebi reddedilmiştir.³¹⁷ Ancak her inhisari lisans sözleşmesinin rekabeti bozucu karakterde olduğu doğrudan kabul edilmemelidir. İnhisari lisans sözleşmesinin rekabeti sınırlandırdığı, bozduğu, engellediği veya hâkim durumu kötüye kullandığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir.³¹⁸

Türk Doktrininde 2008/2 Sayılı Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyetinin kabul edilmesi öncesi ve sonrası olmak üzere iki farklı uygulama görülmektedir. 2008/2 Sayılı Tebliğ öncesi inhisari lisans sözleşmelerini müşteri ve pazar paylaşımına neden olması nedeniyle RKHK. m.4 bağlamında değerlendirmektedir. Bu konuda emsal teşkil eden 99-44/466-295 Şişecam kararında bireysel muafiyet değerlendirmesi yapılmıştır. İlgili sözleşmeyle Şişecam kurşun geçirmez cam teknolojisini üretmek amacıyla Transtech firmasıyla patent lisans sözleşmesi yapmıştır. Kurul, bireysel muafiyet değerlendirmesi neticesinde; teknolojinin milli savunma ve askeri ürünlerde kullanılacağı ve Şişecam'ın sözleşme süresince teknolojiyi AR-GE ile geliştireceği gerekçesiyle ekonomik yarar bulunduğunu, yerli üretim ile arzın sürekliliğinin sağlanması nedeniyle tüketici yararının bulunduğunu, anlaşmaya konu edinen kurşun geçirmez cam üretimi tekelinin tüm kurşun geçirmez camları değil sadece Transtech firmasının camlarını kapsamaması nedeniyle rekabete aykırı olmadığını ve ürün pazarı koşullarından ötürü inhisari lisans sözleşmesinin zorunlu olması nedeniyle ölçülülük koşuluna uygun olduğuna kanaat getirerek 5 yıl süreyle bireysel muafiyet tanımıştır.³¹⁹ Doktrinde ise inhisari lisans hakkının; belirli bir bölge - ürün grubuna ilişkin verilmesi veya lisansın belirli bir kullanım alanıyla sınırlı olarak verilmesi veya süreyle sınırlandırılmasının rekabeti kısıtlayıcı etkisini azaltabileceği belirtilmiştir.³²⁰ Bununla birlikte inhisari lisans sözleşmelerine ilişkin düzenlemelerin yer aldığı Teknoloji Transferi Anlaşmalarına ilişkin Tebliğ'in yürürlüğe girmesiyle birlikte inhisari lisans sözleşmelerinin grup

³¹⁶ GÖZLÜKAYA, s.29

³¹⁷ Rekabet Kurulu'nun 99-44/466-295 Şişecam Kararı

³¹⁸ TEKİNALP, TEKİNALP, AB Hukuku s.719

³¹⁹ 28.9.1999 tarih, 99-44/466-295 sayılı kararı Şişecam Kararı

³²⁰ GÖZLÜKAYA, s.29

muafiyeti kapsamında değerlendirilmesi imkânı doğmuştur. Tebliğ'nin 6.maddesi 2.paragrafi c fıkrasındaki düzenlemeye göre rakip olanlar arasındaki müşteri ve pazar paylaşımına ilişkin anlaşmalar mutlak olarak grup muafiyetinden yararlanamayacaktır. Ancak bazı istisnai hallerde müşteri ve pazar paylaşımını içeren anlaşmalara grup muafiyeti uygulanacaktır. Bu istisnai hallerden biri de inhisari lisans sözleşmelerine ilişkindir. Tebliğ m.6/2-c-2'ye göre lisans verene getirilen belirli bir bölge de üçüncü kişilere lisans vermeme veya kendisinin de lisansı kullanmamasına yönelik hükümleri barındıran anlaşmalar grup muafiyeti kapsamındadır. Bu nedenle inhisari lisans sözleşmeleri grup muafiyeti bağlamında değerlendirilebilecektir. Rakip olmayan teşebbüsler açısından ise konu ayrıca değerlendirilmelidir. Rakip olmayan teşebbüsler konusunda Tebliğ'de müşteri ve pazar paylaşımını içeren anlaşmaların veya inhisari lisans anlaşmalarının mutlak olarak veya sözleşme hükmü açısından grup muafiyeti kapsamı dışına çıkacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle kanımızca rakip olmayan teşebbüsler arasında inhisari lisans sözleşmelerinin yapılması halinde bu anlaşmada grup muafiyeti kapsamında değerlendirilecektir. Netice itibariyle Şişecam Kararı ve Tebliğ'i göz önüne aldığımızda Rekabet Kurulu inhisari lisans sözleşmelerini RKHKm.4 bağlamında değerlendirmekle birlikte genellikle bu anlaşmalara grup veya bireysel muafiyet tanımaktadır.

İnhisari lisans sözleşmesinin süre, yer ve diğer hususlarla sınırlanması her zaman mümkündür.³²¹ Mukayeseli hukukta ATAD yer bakımından sınırlandırılmış lisans sözleşmeleri açık münhasır lisans sözleşmesi ve mutlak bölgesel lisans sözleşmesi olarak ikiye ayrılmaktadır. Açık münhasır lisans sözleşmesinde, hak sahibi aynı bölge için lisans vermeyi ve kendisi de lisans alanla rekabet etmemeyi taahhüt etmektedir. Mutlak bölgesel korumalı münhasır lisans sözleşmesinde ise sözleşme taraflarının amacı, söz konusu ürün ve bölge bakımından paralel ithalatçılar ve diğer bölgelerdeki lisans alan üçüncü kişilerin rekabetini de ortadan kaldırmaktadır.³²² Mutlak bölgesel koruma içeren inhisari lisan sözleşmeleri paralel ithalatı, pasif satışları yasaklaması nedeniyle RKHK m.4 bağlamında rekabete aykırı sözleşmelerdir. Bu nedenle grup muafiyeti ve bireysel muafiyet bağlamında değerlendirilmelidir. Pasif satışı yasaklayan bu sözleşmeler rakipler arasında akdedildiyse 2008/2 sayılı Tebliğ uygulanmayacaktır. Ancak rakip olmayanlar arasındaki sözleşme de pasif satış yasağı

³²¹ ERDEM, s.147, ORTAN, s.152, TOPÇU, s.45, GÜRZUMAR, s.93

³²² ARI, s.30

düzenlemesi iki halde mümkündür. Birincisi lisans verenin bölgesine yönelik pasif satış yasakları, ikincisi ise başka bir lisans alana tesis edilen bölgelere 2 yıl süreyle pasif satış yapılmasının yasaklanması mümkündür.

İnhisari lisans sözleşmesi belirli bir süre içinde verilebilir. İnhisari lisans sözleşmesinin süre belirlenirken patent koruma süresi dikkate alınmalıdır. Ayrıca inhisari lisans sözleşmesinde lisans alana belirli bir süre inhisari kullanım hakkı tanınır sonradan basit lisans sözleşmesi şeklinde devam edeceğine ilişkin konulan sözleşme hükümleri de geçerlidir.³²³ Bununla birlikte patentin inhisari kullanımını belirli bir süreyle sınırlandıran sözleşmeler özellikle rekabet hukuka uygun olması nedeniyle olumlu sonuçlar doğuracaktır. Nitekim Tebliğ m.6/3-b-2’de birbirine rakip olmayan teşebbüsler arasında münhasır bölge ve münhasır müşteri kaydı içeren anlaşmalarda pasif satışlar 2 yıl yasaklanabileceği ve bu tür sözleşmelerin grup muafiyetinden yararlanabileceği düzenlenmiştir. Böylelikle lisans alan başka lisans alanların ağır rekabetine maruz kalmadan 2 yıl içerisinde yatırımlarını yapacak, pazarı tanıyacak ve pazara entegre olabilecektir.

3. Basit Ve İnhisari Lisans Sahiplerinin Dava Hakkı

İnhisari veya basit lisans alanın dava açıp açmaması hakkının hukuki dayanağı irdelenmelidir. Lisans alanın dava açıp açmamasındaki asıl mesele lisans hakkının mutlak veya şahsi hak olması hususundan kaynaklanmaktadır. Lisans sözleşmesi taraflar arasında nisbi bir ilişki doğurmaktadır. Bu nedenle lisans alanın, lisansa konu patent üzerinde mutlak bir hakkı bulunmaması nedeniyle üçüncü kişilerin patent hakkının ihlaline müdahale yetkisi bulunmadığı kabul edilmektedir. Ancak kanun koyucu SMK. m.158’de lisans alanın da hukuki yollara başvurmasını sağlamak amacıyla özel hükümler düzenlenmiştir. Böylelikle özü itibarıyla nisbi bir hak olan lisans sözleşmesine konu patent hakkına yönelik tecavüzleri, lisans alan kanun hükümlerine dayanarak engelleyebilecektir.

³²³ Doktrinde Topçu lisans alanın belli bir süre patent hakkını inhisari olarak kullanabileceğini, patent sayesinde pazardaki tüm payı elde edebileceğini, bu süreçte patentin de değerinin artacağını belirtmiştir. Arkasından inhisari olma süresinin sona ermesinden sonra artık pazarda belli bir tanınmışlığa ulaşan lisansın daha yüksek bedellerle başka lisans alanlara, basit lisans sözleşmeleriyle verilebileceği belirtmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız TOPÇU, s.45

Kanun koyucu lisans alanın patent hakkını koruması yönünde lisans sözleşmesinin inhisarı veya basit olması açısından ikili bir ayrıma gitmiştir. Bu ayrım neticesinde SMK. m.158/1 (551 sayılı PAT KHK. M.148)'e göre inhisarı lisans sözleşmelerinde lisans alan patent hakkına tecavüz eden üçüncü kişilere karşı dava açma hakkı kazanmıştır. Dolayısıyla inhisarı lisans sözleşmesinde, inhisarı lisans sahibi her ne kadar lisans sözleşmesiyle patent hakkı üzerinde nisbi bir hak kazanmış olsa da patentin tecavüzü hallerinde üçüncü kişilere karşı tecavüzün önlenmesine ilişkin dava açabilecektir. Patentin tecavüzü halinde açılacak davalar konusunda da inhisarı lisans alana bir sınırlandırma getirilmemiştir. İnhisari lisans sahibi patentin tecavüzü halinde lisans verenin açabileceği tüm davaları açma yetkisine sahiptir. Bununla birlikte taraflar lisans sözleşmesinde aksi yönde anlaşarak inhisarı lisans alanın dava açma hakkını da kaldıracaklardır. (SMK. m.158/1)

Basit lisans sahibinin ise SMK. m.158/1 (551 sayılı Pat KHK 148/1)'e göre doğrudan dava açma hakkı yoktur. Ancak dava açma hakkı olmayan basit lisans alanlar yapacağı bildirimle patent sahibinin dava açmasını isteme hakkı vardır. Bununla birlikte basit lisans alana dava açma yetkisi lisans sözleşmesiyle tanınması da mümkündür. Ancak Yargıtay kararları gereği basit lisans alana taraflarca sözleşmede konusu hakların korunması için gerekli önlemleri alma ve doğrudan dava açma hakkı lisans sözleşmesiyle tanınsa dahi patent hakkına tecavüzü lisans verene bildirimde bulunması gerekir.³²⁴ Dolayısıyla basit lisans alan, açtığı davayı ve patent hakkına tecavüzü lisans verene bildirmelidir.

Bununla birlikte basit lisans alanların dava açma hakkı SMK. m.158/2'de mülga 551 sayılı PAT KHK m.148/1'den farklı olarak düzenlemiştir. SMK. m.158/2 gereği basit lisans alanın, sınai mülkiyet hakkına tecavüz dolayısıyla dava açma hakkı sözleşmede açıkça sınırlandırılabilir. Bu düzenleme mülga 551 sayılı PAT KHK'sında bulunmamaktadır. Sınai Mülkiyet Kanunu'nun gerekçesine bakıldığında kanun koyucu, lisans verenin dava açıp açmama konusunda ticari tercih ve politikalarını kendisinin tespit edebileceğini düşünerek basit lisans alanın dava açıp açmama hakkını sınırlandırılabilmesine kanaat getirmiştir.³²⁵ Böylelikle taraflar anlaşarak basit lisans

³²⁴ Yargıtay 11.H.D. 01.02.2002 2002/553E. 2002/753 (Kaynak www.kazanci.com.tr) aktaran ONGAN, s.130

³²⁵ Bakınız TBMM, Sınai Mülkiyet Kanunu Gerekçesi Erişim için; <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0699.pdf> (Erişim Tarihi: 11.06.2016)

alanın dava açma hakkını sınırlandırabilir. Lisans alanın açabileceği davalar kanunla da sınırlandırılmıştır. SMK. m.158/2'ye göre kanun koyucu lisans alanın sadece kendi adına ve kendi menfaatlerinin gerektirdiği ölçüde dava açabileceğini düzenlemiştir.³²⁶

Basit lisans alanın, hakkı sınırlandırılmamışsa yapacağı bildirimle lisans verenden patente tecavüze önlenmesine ilişkin dava açmasını talep edebilir.(551 sayılı PAT. KHK. m.148/2, SMK. m.158/2) Bildirimin hangi yolla yapılacağı da önemlidir. Mülga Patent Korunması Hakkındaki Kanun Hükmündeki Kararname döneminde lisans alanın yapacağı bildirim şekli noter aracılığıyla olacağı PAT. KHK.'da düzenlenmiştir. Ancak noter aracılığıyla bildirim yapılması ispat şartı mı yoksa şekil şartı mı olduğu Yargıtay ve doktrinde tartışmalıdır. Yargıtay bir kararında basit lisans alanın dava açma hakkının olduğu hallerde öncelikle noter vasıtasıyla bildirimde bulunması gerektiğini belirtmiştir.³²⁷ Ancak başka bir kararında ise basit lisans alanın noter kanalıyla bildirim yapmasının geçerlilik koşulu olmadığını, ispat koşulu olduğunu ve faksla yapılan bildirim kabul edilebileceğini belirtmiştir.³²⁸ Doktrinde ise lisans hakkının ihlali halinde lisans alanın, lisans verene bildirimini noter vasıtasıyla yapılması gerektiği belirtilmiştir.³²⁹ Yeni Sınai Mülkiyet Kanunu'nda kanun koyucu basit lisans alanın bildirim yapmakla yükümlü olduğunu belirtmiş ancak şeklini kanunda düzenlememiştir. Kanunun gerekçesinde ise özellikle yurtdışına noter aracılığıyla bildirimde bulunmanın oldukça güç olması nedeniyle bildirim herhangi bir şekil şartına bağlanmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca tüm çabalara ve denemelere rağmen bildirim yapılmaması halinin ispat edilmesi koşuluyla basit lisans alanın bildirim yükümlülüğünü yerine getirdiği de kanunun gerekçesinde belirtilmiştir.³³⁰ Böylelikle yeni yürürlüğe giren kanunla doktrinde tartışmalı olan noter aracılığıyla bildirim yükümlülüğü kaldırılmıştır.

Bildirimi alan patent sahibi, dava açma talebini reddedebileceği gibi dava açmayarak hareketsiz de kalabilir. Ancak kural olarak bildirimi alan hak sahibi talep

³²⁶ SMK gerekçesinde de; lisans alanın basit lisans sözleşmesinin niteliğine uygun düşecek şekilde ve menfaatinin gerektirdiği ölçüde dava açma hakkına sahip olduğunu belirtmiştir. Bakınız TBMM, Sınai Mülkiyet Kanunu Gerekçesi Erişim için; <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0699.pdf> (Erişim Tarihi: 11.06.2016) s.147

³²⁷ Yargıtay 11.H.D. 01.02.2002 2002/553E. 2002/753 Kaynak, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com.tr Erişim Tarihi: 05.05.2017

³²⁸ Yargıtay 11. H.D. 25.04.2003 2003/3854 2003/3992 Kaynak, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com.tr Erişim Tarihi: 05.05.2017

³²⁹ ARKAN, s.312 ONGAN, s.129

³³⁰ TBMM, Sınai Mülkiyet Kanunu Gerekçesi Erişim için; <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0699.pdf> (Erişim Tarihi: 11.06.2016) s.148

üzerine dava açmalıdır. Patent sahibinin dava açmaması halinde lisans alana karşı kanundan doğan yükümlülüğünü yerine getirmediği söylenebilir. Bu nedenle patent sahibi/lisans veren, lisans alana karşı sorumludur. Patent sahibinin lisans verenin bu talebini kabul etmemesi veya bildirim alındığı tarihten itibaren üç ay içinde gerekli davanın açılmaması halinde, lisans alan yaptığı bildirim de ekleyerek kendi adına dava açabilir. Basit lisans sahibinin yaptığı talebi de ekleyerek mahkemeye başvurması dava koşullarının oluşması için yeterlidir. Bununla birlikte basit lisans alanın dava açma süresi olan üç aylık süre, talebin patent sahibine tebliğ edildiği tarihten itibaren başlar. SMK. m.148/5 (mülga 551 sayılı PAT. KHK. m.148/ 5) gereği dava açma hakkı bulunmayan basit lisans alanın gerekli koşulları yerine getirdikten sonra dava açması halinde açtıkları davayı patent sahibine de bildirmesi gerekir.³³¹

Patent hakkı üzerinde birden fazla basit lisans alan şahıs da bulunabilir. Bir patentin üçüncü kişilerce ihlal edilmesi halinde lisans alanların dava açma hakkı önem arz eden bir konu olacaktır. Doktrinde bizim de katıldığımız görüşe göre birden fazla basit lisans alan varsa üçüncü kişilerin patent hakkına tecavüzünün varlığı halinde lisans alanlardan birinin lisans verene başvurması ve bu başvuru sonucunda üç ay içerisinde dava açılmaması halinde tüm basit lisanslar ayrı ayrı lisans verene başvuru yapmalarına gerek olmadan dava açabileceklerdir.³³² Bununla birlikte tüm lisans alanlar patent hakkının üçüncü kişilerce ihlal edilmesi sebebiyle dava açtıklarında hak sahiplerinin talep edebilecekleri istemleri kendileri de talep edebilecektir.³³³ Birden fazla lisans alan tarafından aynı kişiye karşı aynı nitelikte dava açılması halinde usul ekonomisi gereği davalar birleştirilip görülebilir.³³⁴ Böyle bir davanın neticesinde tazminatta hükmedilirse, davayı açan lisans alanlara ödeme yapılacaktır.³³⁵

³³¹ Lisans alanın açtığı davayı lisans verene bildirimine ilişkin şekil ise kanunda özel olarak düzenlenmemiştir. Bu nedenle herhangi bir şekilde yapılması mümkündür. Hatta HMK 61 vd. gereği davanın ihbarı kurumu aracılığıyla lisans verene bildirim yapılabileceği doktrinde belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız TOPÇU, s.169

³³² ONGAN, s.130 Doktrinde Ongan ilgili düzenlemeye ilişkin kanunda bir açıklık bulunmasa da lisans verenin dava açmama yönündeki iradesi açıkken diğer lisans alanlarında lisans verene tekrar tekrar bildirimde bulunmasının, hükmün getiriliş amacına uygun düşmeyeceğini belirtmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ONGAN, s.130 Bu nedenle tek bir basit lisans alanın bildirimine karşılık, lisans verenin dava açmayı reddetmesi veya 3 ay içerisinde dava açmaması halinde, diğer basit lisans alanlar bildirimde bulunmaksızın dava açabilir.

³³³ ARKAN, s.312, ONGAN, s.131

³³⁴ TEKİNALP, s.651,652

³³⁵ ARKAN, s.312

H. Teknik Olarak Sınırlanmış Patent Lisans Sözleşmesi

Sözleşmeye konu patent lisansı, tek bir ürünün yapılması içinde kullanılabilmesi gibi birden fazla ürünün yapılması için de kullanılabilir. Bir teknolojinin farklı ürünlerin üretiminde kullanılması ya da farklı ürün pazarlarına ait ürünlerin üretimine dahil edilmesi mümkündür.³³⁶ Lisans veren ise lisans sözleşmesinde patentin bu teknik kullanım alanını sınırlandırabilir. Kullanım alanı sınırlandırılması patentin sadece belirli bir amaçla veya belirli bir kapsamda kullanılması şeklinde sözleşmede düzenlenebilir.³³⁷ Örneğin, lisans alanın belli bir hastalığın tedavisinde kullanılacak lisanslı patent veya know-how ile enjeksiyon üretebilmesi, ağız yoluyla alınacak ilaçları üretmemesi yönündeki sınırlamalar bir tür kullanım alanı sınırlaması teşkil etmektedir.³³⁸ Lisans alanın sözleşmede düzenlenen bu kullanım sınırlarını riayet etmeksizin patenti kullanması ise lisans hakkının izinsiz genişletilmesi sonucu doğurabileceği gibi lisans sözleşmesi hükümlerine aykırılık da doğurur.³³⁹

Patentin konusu olan teknolojinin kullanımı için ana patentin yanında ek patentlerde lisans anlaşmasının konusu olabilir. Bu tür sözleşmelerde de ana patentin yanında ek patent hakkının kullanım alanı da sınırlanabilir.³⁴⁰ Kullanım sınırıyla lisans bir ya da daha fazla teknik kullanım alanında veya bir ya da daha fazla ürün pazarıyla sınırlı olarak kullanılmaktadır.³⁴¹ Bu tür sınırlandırmaları içeren anlaşmaların RKHK.m.4 bağlamında değerlendirilmesi gerekir. Kullanım alanı sınırlı sözleşmelerle lisans veren ile lisans alan arasında bir pazar paylaşımına neden olması gerekçesiyle RKHK.m.4 bağlamında rekabete aykırı sözleşme olarak değerlendirilmesi mümkündür.³⁴² RKHK.m.4 bağlamında değerlendirilen bu sözleşmelere şartları varsa bireysel veya grup muafiyeti uygulanabilir. Nitekim Teknoloji Transferi Grup Muafiyet m.6/2-c-1 bağlamında rakipler arasında yapılan üretime ilişkin kullanım alanı sınırları içeren sözleşmelerin grup muafiyeti kapsamında değerlendirilebileceği

³³⁶ GÖZLÜKAYA, s.38

³³⁷ BAŞ, Mustafa; "Genel Olarak Rekabet Kuralları Karşısında Lisans Sözleşmelerinin Durumu", FMR, Y.2001, 2001/2 Cilt:1 ss.79-88, s.84

³³⁸ GÖZLÜKAYA, s.38

³³⁹ Ayrıntılı bilgi için SARAÇ s.188 vd., YASAMAN, AYOĞLU; C:2, s.1016 vd.

³⁴⁰ ERDİNÇ, s.56

³⁴¹ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.41

³⁴² ODMAN, s.92, ASLAN, Rekabet Dersleri, s.81

belirtilmiştir.³⁴³ Rakip olmayan teşebbüsler açısından Tebliğ’de aksi yönde bir sınırlandırma olmadığı için aynı düzenlemenin geçerli olduğu kabul edilmedi. Dolayısıyla hem rakip hem de rakip olmayan teşebbüsler için grup muafiyeti uygulanabilir. Bununla birlikte kullanım sınırlamalarının düzenlendiği anlaşmalarda; teknik kullanım sınırlamalarını içeren anlaşmaların, lisanslı teknolojinin kapsamını aşmamalı, lisans alanın kendi teknolojisini kullanmasına müdahale etmemeli ve lisans alanın bu teknolojiyi geliştirmesine mani olmaması gerekir.³⁴⁴ Aksi halde lisans alanın patenti geliştirme ve AR-GE faaliyeti yürütmesi hakkının ihlali söz konusu olabileceği için sözleşmeye grup muafiyeti uygulanmayacaktır. Kanımızca bu tür sözleşmelerde bireysel muafiyetin uygulanması da oldukça güç olmaktadır.

Lisans verenin özellikle usul patentlerinde, usul patentinin belli şekilde kullanılmasını zorunlu tutarak lisans alanın teknik kullanım hakkını sınırladığı uygulamada görülmektedir.³⁴⁵ Sözleşmede patentin kullanımı teknik olarak sınırlandıysa, lisans alanın bu sınırlamalara uymaksızın patent hakkını kullanması, hem patentin ihlali hem de sözleşmeye aykırılık teşkil eder.³⁴⁶ Bu nedenle taraflar sözleşmeyi meydana getirirken, sözleşme konusunun sınırlarını özenle tayin etmeleri gerekir.

V. LİSANS SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI

Patent lisans sözleşmesi kişilerin malvarlığına dahil değerlerinden olan ve gayri maddi bir mal olan patent hakkını, üçüncü kişilere kullanım hakkını tesis ettiği bir sözleşme olup borçlar genel kuralları çerçevesinde kurulacaktır.³⁴⁷ Buna göre TBK m.1 gereği bir sözleşmenin kurulabilmesi için iki tarafın varlığı ve tarafların birbirlerine karşılıklı ve uygun irade beyanlarını açıklamaları gerekir.³⁴⁸ Kural olarak ise irade açıklamalarının belirli bir şekilde yapılması zorunlu değildir. Fakat kanun koyucu SMK’da patent lisans sözleşmesinin kuruluşuna ilişkin olarak yazılı şekil şartı kuralı getirmiştir.

³⁴³ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.43

³⁴⁴ Ayrıntılı bilgi ve detaylı açıklama için bakınız GÖZLÜKAYA, s.38

³⁴⁵ ORTAN, s.145

³⁴⁶ ÖZSOY, s.41

³⁴⁷ ÖZSOY, s.92

³⁴⁸ Doktrinde sözleşmenin kurulması için tarafların iradelerinin değil, irade beyanlarının uyumlanması gerektiği belirtilmiştir. KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip, SEROZAN Rona, ARPACI Abdülkadir, HATEMİ, Hüseyin, ‘Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem ve Sözleşme’, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2008 s.171

Klasik sözleşmelerden farklı olarak patent sözleşmelerinde taraflar birçok yükümlülüğü ayrıntılı bir şekilde sözleşmede düzenlemek durumundadır. Bu yükümlülüklerin önemli bir kısmı tarafların iradeleriyle oluşturulur ancak bazı yükümlülükler ise Sınai Mülkiyet Kanunu'nda düzenlenmiştir. Ayrıca tarafların zımni iradeleri de lisans sözleşmesinin kapsamını etkileyebilir.³⁴⁹ Bununla birlikte taraflar arasında doğabilecek her ihtilafın çözümü sözleşme hükümlerinin yorumuyla tespit edilemeyebilir. Taraflarca ihtilafa ilişkin sözleşmede düzenleme bulunmuyorsa ve taraflar arasında bir ihtilaf doğarsa sorunun nasıl çözümleneceği sorusunu yanıtlamak gerekir.

Bu durumda sözleşmedeki boşlukların tamamlanmasını isteyen taraf(lisans veren veya lisans alan olabilir) mahkemeye başvurarak sözleşmenin tamamlanması talep etme hakkına sahiptir. Lisans sözleşmesinin hâkim tarafından tamamlanmasının ön koşulu ise kurulmuş ve hukuken geçerli bir sözleşmenin varlığıdır.³⁵⁰ Geçersiz bir hukuki ilişki varsa veya kurulmamış bir hukuki ilişki varsa hâkim sözleşmenin tamamlanması safhasına geçmeden tarafın talebini reddetmelidir.

Bununla birlikte lisans sözleşmesinin kurulabilmesi için TBK m.2 gereği tarafların mutlaka esaslı noktalar üzerinde uyuşmuş olmaları gerekmektedir.³⁵¹ Tarafların esaslı noktaları üzerinde uyuşmamaları halinde sözleşme meydana gelmeyecektir.³⁵² Sözleşmenin objektif esaslı noktaları kurulmak istenen sözleşmenin asgari içeriğini oluşturan sözleşmenin tipini belirleyen ve amacını oluşturan zorunlu unsurlardır.³⁵³ Örneğin alım satım sözleşmesinde satım konusu mal, alım satım sözleşmesinin objektif esaslı noktasıdır. Satım sözleşmelerinde de görüldüğü üzere sözleşmenin esaslı noktaları genellikle sözleşmenin kanuni tipi tarafından belirlenmektedir. Lisans sözleşmesi ise kanunda belirlenmiş sözleşme tiplerinden

³⁴⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZSOY, s.103

³⁵⁰ ARBEK s.97

³⁵¹ Ücret sözleşmelerde objektif esaslı noktalardan birisi olmasına karşı satım, kira, eser, vekâlet ve iş sözleşmesi gibi bazı sözleşmelerde belirlenmemiş olabilir. Doktrinde sözleşmede belirlenmemiş bir ücret varsa da sözleşmenin kurulabileceği kabul edilmiştir. Bakınız NÖMER, Haluk; ' *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* ', Beta Yayınevi, İstanbul, 2013, s.33 İlerleyen bölümlerde değineceğimiz üzere aynı husus lisans sözleşmeleri için geçerlidir.

³⁵² İsimli bir sözleşme olan patent lisans sözleşmelerinde de tarafların mutlaka patent lisans sözleşmesinin asgari unsurları üzerinde uyuşması gerekir. Aksi halde lisans sözleşmesi meydana gelmeyecektir.

³⁵³ EREN, s.210, TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.99

hiçbirine girmediği için ve ekonomik gelişmeler sonucu ortaya çıktığı için kendine özgü yapısı olan(sui generis) bir sözleşme niteliği taşımaktadır.³⁵⁴ Bu nedenle lisans sözleşmesinin kanuni bir tipi bulunmamaktadır. Kanuni bir tipi olmayan sözleşmelerin esaslı noktaları bu tür sözleşmelerin anlamlı bir bütün oluşturması için iş hayatında aranan şartların tam olarak gerçekleşip gerçekleşmediği dikkate alınarak belirlenecektir.³⁵⁵ Lisans sözleşmelerinde iş hayatından aranan şartların tam olarak gerçekleşmesi hususunda bazı yükümlülükler esaslı noktalar olarak kabul edilmektedir. Bu yükümlülükler lisans alanın lisans bedelini ödemesi, lisans verenin ise lisans hakkının lisana alan tarafından kullanılmasını sağlaması hususlarıdır.³⁵⁶

Lisans sözleşmesi esaslı unsurların yanı sıra ikinci derecedeki noktalardan da oluşmaktadır. İkinci derecedeki noktalar sözleşmenin kurulması ve yorumlanması açısından önem arz etmektedir. Kural olarak taraflar lisans sözleşmesi konusunda esaslı noktalar üzerinde anlaşmışlarsa, ancak ikinci derecedeki noktalara üzerinde hiç durmamışlarsa da sözleşme meydana gelmiş sayılır.(TBK m.2/1) Nitekim taraflar esaslı olmayan unsurları tartışmamış görüşmemiş iseler bu durum sözleşmenin kurulmasına engel olmayacaktır.³⁵⁷ Böyle bir durumda sözleşmenin tamamlanması kurumu devreye girecektir. Hâkim TBK sistematüğünü esas alarak sözleşmedeki boşlukları tamamlayacaktır. Sözleşmedeki boşluklar; tarafların isteyerek bu noktaları düzenlememiş olmaları halinde, bu noktayı ileri bir tarihte düzenlemeyi düşünmekle birlikte sözleşme kurulduktan sonra düzenlememeleri halinde veya bu konu üzerinde hiç durmamaları halinde mevzu bahis olabilir.³⁵⁸ Bununla birlikte sözleşmenin yorumlanması sürecinde sistematik belirlenirken tarafların sözleşme yapılırken konu üzerinde hiç durmamaları veya konu üzerinde durmaları olmak üzere ikili bir ayırım yapılmaktadır.³⁵⁹

İlk olasılık da taraflar sözleşme yapılırken konu üzerinde hiç durmamışlarsa uyuşmazlık halinde hâkim bu konuda kanunda bir yedek hukuk kuralı bulunup bulunmadığını araştıracaktır. Bazen bulunan yedek hukuk kuralı boşluğu başlı başına

³⁵⁴ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, SEROZAN, ARPACI, HATEMİ, s.175

³⁵⁵ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, SEROZAN, ARPACI, HATEMİ, s.175

³⁵⁶ ÖZSOY, s.102

³⁵⁷ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, SEROZAN, ARPACI, HATEMİ, s.176 vd.

³⁵⁸ OĞUZMAN Kemal, ÖZ Turgut, *“Borçlar Hukuku Genel Hükümler”*, C:1,Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015, s.194

³⁵⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız OĞUZMAN, ÖZ, s.194 YENİOCAK, Umut; *“Sözleşme Hazırlama ve İnceleme Rehberi”*, Seçkin Yayıncılık Ankara, 2014, s.34

doldurmaya elverişli olurken bazen de bulunan yedek hukuk kaidesi adetlere başvurulmasını veya hâkimin takdir yetkisini kullanmasını zorunlu kılar.³⁶⁰ Sözleşmedeki boşluğu doldurmaya elverişli bir yedek kanun hükmü yoksa ancak örf adet hukukunun uygulanmasına ilişkin bir kural varsa örf ve adet hukuku uygulanır, örf adet hukuku kuralının sözleşmedeki boşluğu doldurmadığı hallerde ise hâkim işin niteliğine bakarak tarafların varsayımsal ortak arzularını tayin etmelidir.³⁶¹

İkinci olasılıkta ise taraflar sözleşmeyi yaparken konu üzerinde durmuşlardır. Ancak üzerinde durdukları konuyu çeşitli sebeplerle sözleşmede düzenlememişlerdir. Tarafların sözleşmeyi düzenlememesinin ise başlıca üç sebebi vardır. Bunlara ya taraflar ilgili konuyu sözleşmedeki düzenlemeyi gerekli görmemiştir; ya ilgili konuyu sözleşme kurulduktan sonra ileri ki bir tarihte düzenlemeyi düşünmektedir ya da ilgili konu üzerinde bir türlü anlaşmaya varamamışlardır. Bu çeşitli sebeplerin varlığı halinde hâkim sözleşmeyi tamamlamalıdır. Ancak üç olasılığında farklı sonuçları vardır.

İlk ihtimalde tarafların üzerinde durdukları konuyu sonradan sözleşmede düzenlemeyi gerekli görmemeleri veya sözleşmede bu konunun düzenlenmesini ihmal etmeleri söz konusudur. Taraflar üzerinde durdukları konuda bir düzenlemeye gerek görmemişlerse veya düzenlemeyi ihmal etmişlerse kanuni düzenden ayrılmak istememiş sayılırlar.³⁶² Böyle bir durumda tarafların esaslı noktalar üzerinde uyuşmuş olmaları bağlanma iradelerinin varlığı konusunda karine oluşturacağından sözleşme kurulmuş sayılacaktır.³⁶³ Ancak hâkimin uyuşmazlık halinde bu boşluğu tamamlaması gerekir. Bu durumda hâkim sözleşmedeki boşluğu; yedek hukuk kurallarıyla yoksa örf ve adet hukuku bu da yoksa MK.m.1 uyarınca doldurması gerekir.³⁶⁴

İkinci olarak taraflar üzerinde durdukları konunun düzenlenmesini ileriye bırakmış fakat sonra bu düzenlemeyi yapmada anlaşmamış da olabilirler. Böyle bir durumda sözleşmenin meydana gelmesi için tarafların ikinci derecedeki noktaları konuşmuş, fakat sözleşmenin tamam olduktan sonra yani ilerde tekrar konuşup bir

---

³⁶⁰ OĞUZMAN, ÖZ, s.194

³⁶¹ OĞUZMAN, ÖZ, s.195

³⁶² OĞUZMAN, ÖZ, s.195

³⁶³ NÖMER, s.33

³⁶⁴ OĞUZMAN, ÖZ, s.195, YENİOCAK, s.35

çözümüne bağlayacaklarını kabul etmiş olmaları gerekir.³⁶⁵ Taraflar ileride de bu noktalar üzerinde anlaşamazlarsa hâkimin sözleşmeye müdahalesi ve sözleşmedeki eksikliğin doldurulması söz konusu olur.³⁶⁶ Böyle bir durumda tarafların konuya ilişkin yedek hukuk kuralını benimsemedikleri kabul edilir.³⁶⁷ Hâkim tarafların varsayımsal ortak arzusundan söz etmeksizin TBK. m.2/2 gereği için özelliğini, iş hayatındaki uygulamayı dikkate alarak sözleşmedeki boşluğu doldurması gerekir.³⁶⁸

Üçüncü olarak taraflar yasa gereği zorunlu sayılmayan ikinci derecedeki noktalar üzerinde anlaşmayı zorunlu hale getirmeleri ve bu konularda anlaşmayı şart haline getirmeleri de mümkündür.³⁶⁹ Böyle bir durumda taraflar ikinci derecedeki noktaları tartışmış bir sonuca varamamış ve sözleşmenin tamamlanması bu noktalarda da anlaşmalarına bağlanmışsa uyuşma olmadıkça sözleşme tamam değildir.³⁷⁰ Böylelikle taraflar esaslı noktalarda anlaşsa dahi ikinci derecedeki hususlar üzerinde anlaşmadıkları için sözleşme meydana gelmeyecektir. Tarafların özel önem verdiği ve sözleşmenin kurulması bakımından olmazsa olmaz bir şart olarak öngördükleri (condicio sine qua non) bu ilave unsurlar artık sözleşmenin subjektif esaslı unsurları olarak kabul edilir.³⁷¹ Bununla birlikte sözleşmede subjektif esaslı unsurların varlığını iddia eden kişinin bu unsurların varlığını ispat etme yükümlülüğü bulunmaktadır.³⁷² Bu nedenle taraflar lisans sözleşmelerinde subjektif noktaları özenle düzenlemeli ve ihtilaf halinde tartışmalı noktanın subjektif esaslı nokta olduğunun sözleşmeden anlaşılması gerekir.

Esaslı noktalar ve ikinci derecedeki noktalar özellikle birçok edimi içeren lisans sözleşmelerini etkileyecektir. Lisans sözleşmesinin esaslı unsurları lisans konusu ve lisans ücreti olmaktadır.³⁷³ Ancak taraflar başka hususları da lisans

---

³⁶⁵ REİSOĞLU, s.64

³⁶⁶ TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.100

³⁶⁷ OĞUZMAN, ÖZ, s.195

³⁶⁸ REİSOĞLU, s.64 OĞUZMAN, ÖZ, s.196

³⁶⁹ KILIÇOĞLU, Ahmet Mithat; “*Borçlar Hukuku Genel Hükümler*”, Turhan Kitapevi, Ankara, 2017 s.57 Doktrinde özellikle kanunda sözleşmenin esaslı unsurlarının sayılmadığı hallerde, icapta yer alan kayıtların karine olarak subjektif bakımından esaslı unsur olduğu ve bu noktalar üzerinde anlaşmaya varılmamış olması halinde, sözleşmenin kurulmasına engel olacağı görüşü ağırlık basmaktadır.

TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.104

³⁷⁰ Sözleşmenin esaslı noktalarında anlaşmaya varılmış fakat ikinci derecedeki noktalar saklı tutulmuşsa anlaşmazlık halinde sözleşmenin meydana geldiği kabul edilir. Sözleşmenin tamam olmadığını iddia eden taraf sözleşmenin meydana gelmesini ikinci derecedeki noktalarda da uyuşmaya varılmasına bağladıklarını ispat etmesi gerekir Bakınız REİSOĞLU, s.64

³⁷¹ NOMER, s.35 Bu tür hükümlere subjektif esaslı unsur denilmektedir. OĞUZMAN, ÖZ, s.73

³⁷² KILIÇOĞLU, s.58

³⁷³ AYİTER, İhtira Hukuku, s.114

sözleşmesinin esaslı unsuru sayıp bu noktalar hakkında mutabakata varılmasını şart koşabilirler.³⁷⁴ Lisans alanın reklam yapma yükümlüğü, lisans verenin teknik yardım yapma yükümlülüğü, eğitim verme yükümlülüğü gibi birçok önemli yükümlülük sözleşmede esaslı unsur olarak düzenlenebilir. Lisans alan ile lisans veren bu konularda uyuşmadıkça sözleşme ilişkisi kurulmuş sayılmayacaktır.

Lisans sözleşmeleri düzenlenirken emredici hukuk kurallarına da riayet edilmelidir. Nitekim kanunun emredici hükümlerine,³⁷⁵ ahlaka³⁷⁶, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin hükümsüzdür. Ayrıca bir sözleşme de gabinin ve irade fesadının da bulunmaması gerekir. Aksi halde sözleşme yine geçersiz kılınabilir. Emredici hukuk kurallarına uyulmamasının yaptırımını tam veya kısmi butlan olmaktadır. Butlan, sözleşmenin tümünü ilişkinse sözleşme tam butlan nedeniyle hükümsüz olur. Böyle bir durumda TBK.m.27 uygulanacaktır. Bu durumda taraflardan biri geçersizlikten dolayı sorumluya karşı tarafın uğramış olduğu zararı da gidermekle yükümlüdür. Lisans sözleşmelerindeki hükümlerin bir kısmı da hükümsüz olabilir.³⁷⁷ Kısmi hükümsüzlük sözleşmenin bazı kayıtlarında geçersizlik unsurları olması halinde söz konusu olur.³⁷⁸ Bu durumda kural olarak TBK. m.27/2 gereği sözleşmenin içerdiği hükümlerden bir kısmının hükümsüz olması, diğerlerinin geçerliliğini etkilemez. Ancak, bu hükümler olmaksızın sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa, sözleşmenin tamamı kesin olarak hükümsüz olur. Dolayısıyla kısmi hükümsüzlüğün söz konusu olmasının iki kuralı vardır. Birincisi hükümsüzlüğü gerektiren sakatlığın sözleşmenin sadece bir kısmına

³⁷⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız AYİTER, İhtira Hukuku, s.114 vd.

³⁷⁵ Emredici hükümlerden kasıt sadece patent mevzuatına ilişkin hükümler veya Borçlar Kanuna aykırı hükümlere aykırılık değildir. Lisans sözleşmesinin tüm mevzuatta düzenlenen emredici hukuk kaidelerine aykırı olmaması gerekir.

³⁷⁶ Patent lisans sözleşmeleri hükümlerinin ahlaka aykırılık taşımaması gerekir. Aksi halde patent lisans sözleşmelerinde ahlaka aykırılık sözleşmenin tümünün veya ahlaka aykırı sözleşme koşullarının geçersizliğine neden olabilir. Doktrinde patentin adil olmayan bir bedelle elde edilmiş olması, sözleşme şartlarının adil olmaması, sözleşme şartlarının rekabete aykırı olması ahlaka ve adaba aykırılık halleri arasında sayılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZDEMİR OKTAY, s.74 vd. Doktrinde sözleşme konusu patentin usulsüz olarak alınmış olması halinde bu usulsüzlüğü bilen kişi ile yapılan sözleşmenin de ahlaka aykırı olduğu belirtilmiştir. ÖZSOY, s.168

³⁷⁷ Mukayeseli hukukta İsviçre ve Alman Hukuku'nda patent lisans sözleşmesinde kısmi butlanın hükmedilmesi mümkündür. Ayrıntılı bilgi için bakınız ORTAN s.201 İsviçre Hukuku'nda patentin lisans sözleşmesinin kısmen hükümsüz olduğuna hükmedilmesi patent lisans sözleşmesini de kısmen imkânsız hale getirir. Bu durumda sözleşmenin butlanın hükmedilen kısım olmaksızın yapılmayacağı kabul edilirse sözleşmenin tamamının butlanına karar verilir. Ayrıca İsviçre'de kısmi butlan hataya ilişkin hükümler ve sözleşmenin sonraki imkânsızlığı içerisinde de değerlendirilebileceği belirtilmiştir. Alman Hukuku'nda ise kısmi butlan halinde patentten yararlanmanın yani sözleşmeyi devam ettirmenin hakkaniyet gereği ondan beklenip beklenemeyeceği saptanmakta ve lisans alanın çıkarları açısından sözleşmenin devamında yarar görülebileceği halde bir fesih hakkının ona tanınmasının mümkün olmayacağı kabul edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bak; ORTAN s.201,202

³⁷⁸ Ayrıntılı bilgi için bakınız; ÖZDEMİR OKTAY, s.92

ilişkin olması gerekir; ikincisi ise sözleşmenin geçerli olarak tutmanın tarafların farazi iradelerine uygun olması gerekir.³⁷⁹ Tarafların sakat bölüm olmaksızın sözleşmeyi yapmayacakları farazi iradelerinden sabit bir şekilde çıkarılması halindeyse sözleşmenin tamamı hükümsüz kılınır.³⁸⁰

Bununla birlikte Borçlar Kanun'daki kısmi hükümsüzlüğe ilişkin hükümler emredici değildir, taraflar sözleşmenin kısmi hükümsüzlüğü halinde uygulanacak kuralları sözleşmede düzenleyebilirler.³⁸¹ Eğer böyle bir düzenleme taraflar arasındaki sözleşmede yapılmadıysa TBK. m.27/2 uygulanır. Buna göre ya sözleşmenin tamamı batıl olur veya sadece kısmi hükümsüz kısmı batıl olur. Zarar gören alacaklı taraf tam butlanda olduğu gibi kısmi butlanda da sözleşmenin butlanı nedeniyle bu zararını karşı tarafın culpa in contrahendo sorumluluğuna dayanarak tazmin edebilecektir.³⁸² Bununla birlikte patent lisans sözleşmelerinde kısmen hükümsüz olması halinde tahville yani batıl sayılması gereken patent lisans sözleşmesinin varlık öğelerini gerçekleştirdiği diğer bir lisans sözleşmesine veya know how sözleşmesine çevrilmesini kanunda açık bir hüküm olmasada mümkün olduğu doktrinde belirtilmiştir.³⁸³ Bu durum özellikle know how ve patent lisans sözleşmeler açısından önem arz eder. Geçersiz patent lisans sözleşmelerinin bize göre de tahville know how lisans sözleşmesine çevrilmesi mümkündür.

Lisans sözleşmelerinde tarafların uygun irade beyanlarıyla birlikte sözleşme ilişkisi kurulacaktır. Lisans sözleşmesinde kararlaştırılan edimler, her sözleşmede olduğu gibi belirli ya da belirlenebilir olması gerekir.³⁸⁴ Ancak lisans sözleşmeleri yapıları itibarıyla taraflar arasında yoğun bir ilişki yaratmakta ve birçok edimi barındırmaktadır. Bu edimlerin çokluğu ve yapısı ise lisans sözleşmesini karmaşık bir

³⁷⁹ OĞUZMAN, ÖZ, C:1, s.182

³⁸⁰ EREN, s.342. NOMER, s.49 AKINTÜRK, KARAMAN, s.65 Bununla birlikte Nomer'e göre bazen tarafların farazi iradesinden sözleşmenin geçersiz kısım olmasaydı dahi hiç yapılmayacağı yönünde olduğu anlaşılrsa dahi sözleşmenin tamamı geçersiz hale gelmez. Yazar özellikle kanun veya yetkili makamların koyduğu en yüksek had anlaşmaları, temerrüt faizi sınırlamaları, aşırı yüksek sözleşme cezasının hâkim tarafından indirilmesini bu hallere örnek olarak saymıştır. NOMER, s.49,50

³⁸¹ EREN, s.342, Nitekim taraflar sözleşmede 1-Hükümsüz bölüm dışında kalan tüm sözleşme hükümlerinin farazi irade araştırması yapmaksızın geçerli kalacağını kararlaştırabilirler, 2- Taraflar tek bir hüküm dahi geçersiz kalırsa sözleşmenin tümünün hükümsüz kalacağını kararlaştırabilirler, 3-Taraflar sözleşmede geçersiz sözleşme hükümleri yerine kararlaştırdıkları başka bir yedek kuralının geçmesini sözleşme de kararlaştırabilirler. Ayrıntılı bilgi için bakınız Koyacıyusuşpaşaoğlu s.600, 601

³⁸² EREN, s.343

³⁸³ Ayrıntılı bilgi için bakınız ORTAN s.202

³⁸⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZSOY, s.101

hale sokmaktadır.³⁸⁵ Bu nedenle edimlerin belirlenebilir olması da oldukça güçtür. Kanımızca taraflar lisans sözleşmesinde edimlerin ifa edilebilmesi için belirli kriterler düzenleyerek edimleri belirlenebilir hale getirebilir. Böylelikle lisans sözleşmesinin karmaşık yapısı çözüme kavuşturulabilecek ve edimin ne olduğu belirlenebilecektir.

VI. LİSANS VERME TEKLİFİ

Kural olarak lisans sözleşmesi tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanıyla kurulmaktadır. Lisans verenin lisans sözleşmesi icabını kabul eden lisans alan ile sözleşme ilişkisi kurulmuş olur. Bazı hallerde lisans alanda icapta bulunabilir. Bu durumda lisans veren icabı kabul ederek sözleşme ilişkisini kurabilir. Ayrıca Patent sahibi SMK. m.128 (mülga PAT KHK m.96) gereği patenti kullanmıyorsa enstitüye vereceği yazılı bildirimle patente konusu buluşu kullanmak isteyenlere lisans verebileceğini duyurabilir.

Lisans verme teklifinin; icap mı, icaba davet mi olduğu hususu doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde Tekinalp'e göre SMK. m.128 bağlamında lisans verme teklifi icap olup lisans verme teklifi kabul edilirse lisans sözleşmesi ilişkisi kurulacaktır. Bu nedenle lisans verme teklifi hak sahibince yapılan bir ilan yoluyla vaad olup lisans verme teklifi kabul edilirse lisans sözleşmesi kurulmuş olur.³⁸⁶ Lisans verme teklifinde sözleşmenin esaslı unsurları düzenlenmelidir. Ongan'a göre lisans verme teklifinin icap; lisans almak isteyen kişinin yapacağı beyanı da kabul olarak kabul etmeli ve kabul beyanıyla birlikte sözleşme kurulmuş sayılmalıdır.³⁸⁷ Doktrinde Özdemir kanundaki düzenleme nazara alındığında özellikle de kanun koyucunun "patent konusu buluşu kullanmak isteyen herkese lisans vereceğini" düzenlemesi neticesinde lisans verme teklifinin icaba davet niteliğinde bir düzenleme olduğu görüşündedir.³⁸⁸ Doktrinde Özsoy da lisans verme teklifini icaba davet olarak görmektedir. Özsoy'a

³⁸⁵Nitekim doktrinde de edimlerin çokluğu ve çeşitliğinin fazla olması, özellikle milletlerarası özel hukuk uygulamalarında sözleşmeye uygulanacak hukuk kuralını tespit ederken ağırlıklı edim kriterinin güçlükte tespit olmasına neden olduğu belirtilmiştir ERDEM, s.157

³⁸⁶ TEKİNALP, s.621 Yazar'a göre lisans verme teklifinde bulunan hak sahibi, TPE'ye yazılı başvurarak hakkını kendi iradesiyle kısıtlamaktadır. Nitekim TBK m.9 (mülga BK m.8) gereği lisans verme teklifi ilan yoluyla yapılan bir vaad olmaktadır.

³⁸⁷ ONGAN, s.73

³⁸⁸ Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZDEMİR OKTAY, s.67

göre lisans verme teklifi karşı lisans alanca önce talepte bulunulacağı sonra talebin TPE'ye bildirileceği arkasından TPE'nin iki tarafa talebi yollayacağı, usuli işlemlerden sonra lisans almak isteyeninin icabının patent sahibi tarafından kabulü lisans bedelinde anlaşılıp patent sahibinin sözleşmeyi kabul etmesiyle lisans sözleşmesinin meydana geleceğini belirtmiştir.³⁸⁹

Patent sahibi veya patent başvurusu sahibi lisans verme teklifini her zaman geri alabilir. Teklifin geri alınması da Bülte'de yayımlanır. (SMK.m.128/3) Bununla birlikte sicilde kayıt edilmiş bir inhisari lisans varsa patent hakkı sahibi başkalarına lisans verme teklifinde bulunamaz.(SMK.m.128/2) Ancak sicilde basit lisans alan varsa bu taktirde lisans veren başkalarına lisans verme teklifinde bulunabilir. SMK m.111 (mülga PAT KHK m.12) gereği yapılan yargılama sonucunda patent sahipliğinde değişiklik olduysa yeni patent sahibinin Patent Siciline kaydıyla daha önce yapılmış lisans verme teklifi kendiliğinden geri alınır.

VII. LİSANS SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI

A. LİSANS VEREN

Lisans veren; patentin sahibi olan ve teknolojiye sahip olup onu arz eden firma veya kişiye verilen sıfattır.³⁹⁰(Technologysupplier) Lisans veren gerçek bir kişi olabileceği gibi, tüzel kişi olması da mümkündür.³⁹¹

Lisans verenin sağlıklı bir sözleşme akdetmesi için kural olarak patent hakkı sahibi olması gerekir. Patent lisans sözleşmesinde lisans veren patent hakkını tescil eden veya tescil etmek için başvuran kişidir.³⁹² Dolayısıyla lisans alan, lisans verenin patent üzerinde hak sahibi olup olmadığını patent sicilinden öğrenecektir. Ayrıca patent hakkı sahibinin kanunen yetki verdiği temsilciler ve halefleri de lisans

---

³⁸⁹ ÖZSOY, s.96

³⁹⁰ ŞİMŞEK, s.66

³⁹¹ Doktrinde Türk Patent Hukukunda gerçek buluş sahipliği ilkesi; buluş sahibi, sadece gerçek kişi olabileceğini ve tüzel kişiler buluş sahibi olamayacağı görüşündedir. Bununla birlikte tüzel kişiler patent sahibi olabilir. Sahip oldukları patent hakkı üzerinde tasarruf işlemleri yapabilirler.

³⁹² ÖZEL, s.58 Ayrıca henüz patent başvurusunda bulunulmamış bir buluş içinde lisans sözleşmesi yapılabileceğinden dolayı böyle bir sözleşmeyi yapıp buluş hakkından yararlanmayı ve kullanmayı sağlayan bir kimse de lisans sözleşmesi yapabilir.

sözleşmesi yapabilir. Bununla birlikte patent hakkı sahipliğinin tespiti her zaman kolay değildir. Her ne kadar patent sicili bu konuda yol gösterici olsa da sicildeki kayıt patentin gaspı veya patentin hükümsüzlüğü davaları neticesinde her zaman değişebilir. Patent hukukunda tapu kayıtlarındaki gibi sicile güven ilkesi de korunmadığı için; bu değişim neticesinde sicile güvenerek işlem yapan iyi niyetli üçüncü kişiler hak kaybını uğrayabilir.

Patent hakkı sahipliğinin belirlenmesinde ise buluşu meydana getiren mucitlerin belirlenmesi hususu önem arz eder. Nitekim buluşu kim meydana getirirse kural olarak patente o kişi başvurabilir. Buluş meydana getirenler, tek bir kişi olabileceği gibi birden fazla kişi de olabilirler. Birden fazla kişinin varlığı halinde müşterek bir çalışma yapan herkes buluş üzerinde hak sahibi olabilecektir. Bu durumda patent hakkı üzerinde birden fazla kişinin tasarruf hakkı bulunmaktadır. Patent hakkı üzerinde birden fazla kimsenin hak sahibi olması halinde patentin lisans sözleşmesine konu olması için tüm hak sahiplerinin oybirliğiyle karar vermesi gerekir. Nitekim patentin bölünmezliği ilkesi gereği aynı patent hakkı üzerinde birden fazla hak sahibi birbirinden ayrı ve bağımsız olarak lisans sözleşmesi kuramaz. Ancak lisans verme konusunda oybirliği sağlanamaması hâlinde mahkeme, mevcut şartları göz önünde tutarak hakkaniyet gereğince bu yetkiyi hak sahiplerinden birine veya birkaçına verebilir.(SMK. m.112/2) Bununla birlikte buluşu meydana getiren hizmet akdiyle çalışan bir kişi, öğretim görevlisi veya kamu görevlisi de olabilir. Bu kişilerde aşağıda inceleyeceğimiz üzere patent üzerinde hak sahibi olabilir. Dolayısıyla lisans sözleşmelerinin bu kişilerle yapılması gerekir.

Bununla birlikte başvuruyu yapanla, buluşu yapan farklı kişilerde olabilir. Buluşu yapan her zaman gerçek kişidir³⁹³. Ancak mucit buluş üzerindeki patente başvurma hakkını veya patent hakkını üçüncü bir kişiye devredebilir. Eğer başvuruyu yapan buluşu yapan değilse veya buluşu yapan birden çok kişi bulunuyorsa, başvuruyu yapanın buluşu yapan ve yapanlardan buluşu ne şekilde elde ettiğini açıklaması gerekir.³⁹⁴ Patent hakkını elde eden kimsenin patenti yasal yollardan da kazanmış

³⁹³ Mukayeseli İngiliz Hukukunda buluş sahibi ile gerçek buluşu sahibi arasında fark olduğu belirtilmiş. Gerçek buluş sahibi, buluşu meydana getiren mucit olarak tanımlanmıştır. Bunun için fikri meydana getiren kişinin kim olduğunun tespit edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bakınız; PHILIPS, FIRTH; s.66,67.

³⁹⁴ Buluşu yapanla patente başvuran farklı kişilerse aralarında bir sözleşme ilişkisi olması gerekir. Ayrıca bak; CAMCI, s.54

olması gerekir. Aksi halde patent hakkı kanun tarafından korunmayacaktır. Patent hakkının usule ve yasaya uygun olarak iktisap eden kişi lisans sözleşmesini yapma yetkisine sahiptir.

Lisans verenin lisans verme hakkı sözleşme ilişkisinden de kaynaklanabilir. Özellikle alt lisans sözleşmelerinde lisans verme yetkisinin kaynağının sözleşme olduğu söylenebilir.³⁹⁵ Bu durumda ana lisans sözleşmesi belirleyici olacaktır. Ana lisans sözleşmesinde lisans alana alt lisans sözleşmesi meydana getirme yetkisi tanınmışsa lisans alan ‘‘lisans veren’’ olarak sözleşmeye konu patent hakkının kullanımını üçüncü kişilere tesis edebilecektir. Böyle bir durumda sözleşmede alt lisans veren, alt lisans alana karşı lisans veren yükümlülüklerine tabi olacaktır.

Lisans verenin patent hakkı üzerinde hak sahibi olmaması ise kurulmuş lisans sözleşmelerine etkisi olacaktır. Nitekim patentin gaspı gerekçesiyle patent lisans sözleşmesi hükümsüz kılınırsa lisans veren en temel asli yükümlülüğü olan patentin kullanımını lisans alana sağlama yükümlülüğünü yerine getirmemiş sayılacaktır.³⁹⁶ Bununla birlikte patentin yapısı gereği lisans sahipliğinin belirlenmesi güçtür. Patent hakkı fikri bir çalışma neticesinde korunan buluştan doğan bir haktır. Buluşu kimlerin meydana getirdiği veya buluş üzerinde kimlerin hak sahibi olduğu ihtilafli olabilir. Bizde aşağıda yetkili ve gerçek lisans verenin kim olabileceğini yukarıda değinmiş olduğumuz ihtimaller doğrultusunda işleyeceğiz.

1. İlk Patente Başvuran İlkesi ve Gerçek Buluşçu İlkesi

Bir kimsenin patent üzerinde hak sahibi olması için buluş sahibi olması gerekir. *Buluş sahibi ilkesi, buluş dolayısıyla patent üzerindeki hak sahipliğinin ilk ve gerçek buluş sahibine veya onun halefine tanınması anlamına gelmektedir.*³⁹⁷ Buluş sahibi ilkesi gereği, buluş sahibinin buluşu yapması ve kamuya buluşunu sunmasıyla birlikte

³⁹⁵ ERDİNÇ, s.61

³⁹⁶ Doktrinde patent başvurusunun gerçek hak sahipleri tarafından yapılmaması halinde patentin hükümsüzlüğü gibi ağır sonuçları olacağı belirtilmiş olup bu nedenle gerçek patent sahibinin sözleşme öncesinde araştırılması gerektiği tavsiye edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız; Ma, s.37 vd.

³⁹⁷ ERDEM, s.54

buluş üzerindeki hakkı ipso iure olarak iktisap edilir.³⁹⁸ Dolayısıyla buluş sahibinin buluşu üzerinde hak sahibi olması için herhangi bir kuruma veya mahkemeye başvurmasına gerek yoktur. Buluş sahibi ilkesi gerçek buluş sahibi ilkesi ve ilk başvuran ilkesi olmak üzere kendi içinde ikiye ayrılmaktadır.³⁹⁹

İlk başvuran prensibinde buluşun kimin tarafından gerçekleştirildiğine bakılmaz, tescil için ilk kim başvurursa o patenti almaya hak kazanmaktadır.⁴⁰⁰ Aynı buluş birbirinden bağımsız birden fazla kişi tarafından gerçekleştirilmiş olsa da patent başvurusunu ilk yapan kişiye patent verilir.⁴⁰¹ Önce başvuranın korunması ilkesinin istisnaları da bulunmaktadır. Bu istisnalar rüçhan hakkı⁴⁰² ve ön kullanım hakkı olmaktadır.⁴⁰³ İlk başvuran ilkesi özellikle buluşu yapıp gizleyen buluş sahiplerine karşı etkili bir önlemdir. Buluşun gizlenmesi halinde başka bir kişi buluş için patent başvurusunda bulunup kendi adına hakkı tescil edebilecektir. Ayrıca gerçek başvuru sahibi yerine ilk başvuruyu yapıp topluma buluşunu açıklayanın korunması kamu yararı gereğidir.⁴⁰⁴ Kamu yararı açısından buluşun kimin tarafından meydana getirildiğinden ziyade topluma açıklanması, toplumu ileri götüreceğinden ilk açıklayanın korunması yani ilk başvuranın korunması yerinde bir yaklaşımdır.

Gerçek buluş sahibi ilkesinde ise ilk patent alan değil gerçek buluş sahibi korunacaktır.⁴⁰⁵ Gerçek hak sahipliği ilkesine göre patent hakları buluşun yapıldığı ya da buluşa esas olan düşüncenin açığa vurulup kamuya açık duruma gelmesi anında

³⁹⁸ İpso iure doğuştan kasıt Tekinalp'in de ifade ettiği üzere, "Buluş sahipliği hakkı, buluşun tamamlanmasıyla herhangi bir işleme gerek olmaksızın kendiliğinden ve buluş sahibinin kişiliğinde doğar." TEKİNALP, s.568

³⁹⁹ Doktrinde dar anlamda buluşçu ve gerçek anlamda buluşçu ayrımı da yapılmıştır. Gerçek anlamda buluşçu; buluşçunun buluşunu gerçekleştirdiğinde başka hiçbir koşula gerek kalmaksızın elde ettiği hak söz konusuyken; dar anlamda buluşçu da genel anlamda buluşçu hakkının yanı sıra patent yasalarınca buluşçuya tanınmış patent izninin verilmesi, patent belgesinde ve diğer ilanlarda isminin belirtilmesi gibi farklı talep hakları da bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bakınız ŞEHİRALİ, s.54 vd.

⁴⁰⁰ŞEHİRALİ, s.57 Bununla birlikte ilk başvuran kişinin patent aldığı sistemlerde her ne kadar gerçek buluş sahibine patent hakkı verilse de ilk başvuranın buluş sahibi olduğu yönünde yemin etmesi gibi bir takım şartlar aranabileceği belirtilmiştir. Örnek olarak Mukayeseli Hukukta ABD Kanunlarında başvuru sahibinin buluşun gerçek ve ilk sahibi olduğuna inandığına ilişkin yemin etmesi öngörülmüştür. Bakınız; ŞEHİRALİ, s.57 Böylelikle ilk başvuran kişinin gerçek buluş sahibi olduğunu kabul etmiş olacaktır.

⁴⁰¹ TEKİNALP, s.557 ERDİL, s.172

⁴⁰² NOYAN, s.226

⁴⁰³ TEKİNALP, s.557 Nitekim doktrinde çifte buluşun varlığı halinde buluş sahipleri buluş faaliyetleri nedeniyle ön kullanım hakkı kazandığı belirtilmiştir. Ön kullanım hakkı sahibi herhangi bir bedel ödemeksizin kendi işletmesinin ihtiyacıyla sınırlı olarak üzere patent hakkını serbestçe kullanabilir. Ayrıntılı bilgi için bakınız KÖSE, Mutlu, Yıldırım; "Patent ve Endüstriyel Tasarım Hukukunda Gasp Davaları", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk (Ticaret Hukuku) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010, s.28

⁴⁰⁴ YÜKSEL, s.20

⁴⁰⁵ Gerçek buluş sahibi ilkesinin temelinde patent hakkının şahsi bir hakkı olduğu görüşü ağır basmaktadır. Bu yüzden patent hakkının mucide verilmesi hukuk düzeni gereğidir. Patent hakkından istifade hakkı onu meydana getirene bırakılmalıdır. AYİTER, İhtira Hukuku, s.61

hukuken kendiliğinden doğmaktadır.⁴⁰⁶ Böylelikle kanun koyucu ilk başvurandan ziyade asıl buluşu ortaya çıkararak kişiye patent hakkı tanımaktadır. Türkiye, diğer Avrupa ülkeleri gibi, gerçek buluşçu ilkesini benimsemiştir.⁴⁰⁷ Ancak mülga İhtira Beratı Kanunu döneminde buluş sahibi olsun olmasın ilk başvuran kişiye patent hakkı verilmesi prensibi kabul edilmiştir.⁴⁰⁸

Gerçek buluş sahipliği ilkesinin kabul edildiği Türk sisteminde ilk başvuran kişi, aksi ispat edilinceye kadar, patent isteme hakkının sahibidir.(SMK. m.109/4, mülga PATH KHK 11/4)Nitekim ilk başvuran buluşçunun kim olduğuna yönelik inceleme yapılmaksızın yani buluş üzerinde hak sahibi olup olmadığı araştırılmaksızın patent hakkı verilebilmektedir. Ancak kanun koyucu aksi ispat edilebilir bir kanuni karine düzenlemiştir. Dolayısıyla patent hakkı için ilk başvuran kişinin patent isteme hakkına sahip olduğu yönündeki karine gerçek buluş sahibi tarafından çürütülebilecektir.⁴⁰⁹ Yargıtay'da kararlarında bu ilkeyi kabul etmiştir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin emsal kararında *'551 ve 554 sayılı KHK'larda patent ve tasarımlar bakımından gerçek hak sahipliği kabul edildiğini, tescil, adına kayıtlı kişi lehine sadece bir karine oluşturduğunu Bu karinenin aksi ispat edilebileceğini belirtmiştir. Zira TPE başvuru sahibinin beyanına göre işlem yapar ve hak sahibini resen araştırmaya yetkili değildir.'*⁴¹⁰ şeklinde hükmetmiştir. Gerçek buluş sahibinin patent üzerinde hak sahibi olduğunu ispat etmesiyle birlikte ilk başvuranın patent üzerindeki hakkı da sona erecektir. Ancak aksi ispat edilinceye kadar yani mahkemeden karar alınıncaya kadar patent korumasından ilk başvuran yararlanacaktır.⁴¹¹

Gerçek buluş sahibinin tespittinde patent için başvurunun SMK'nın yürürlüğü döneminde mi yoksa öncesinde mi yapılmış olması da önem arz etmektedir. Sınai Mülkiyet Kanununun resmi gazetede yayımı tarihinden önce yapılmış olan patent başvuruları, başvuru tarihinde yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre

⁴⁰⁶ KESKİN, s.36

⁴⁰⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız. GÜNEŞ s.219

⁴⁰⁸ Ayrıntılı bilgi için bak; YÜKSEL, s.19,20

⁴⁰⁹ ERDİL, s.174 Özellikle de önceki tarihli patentlerin varlığı halinde patent belgesi sahibinin kanun dışı bir şekilde patent hakkını elde ettiği ispat edilirse önceki tarihli patent sahibi, gerçek buluşçu olduğunu ispat ederek patenti elde edebilecektir.

⁴¹⁰ Yargıtay 11.HD. 14.04.2005 2005/3752 E. 2005/3681K. Kazancı İçtihat Bankası Kaynak :

<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, Erişim Tarihi: 15.08.2017.

(erişim:<http://ezproxy.iku.edu.tr:2132/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=11hd-2005-3752.htm&kw='2005/3752'+E.+#fm>)

⁴¹¹ YURTSEVER, s.35

sonuçlandırılır. (SMK. Geç. Mad. 1) Uluslararası veya bölgesel anlaşmalar yoluyla yapılmış patent başvuruları ise ulusal aşamaya girdiği tarihte yürürlükte bulunan mevzuat hükümlerine göre değerlendirilir. (SMK. Geç. Mad. 1) SMK'nın yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılan ek patent başvurularının sonuçlandırılmasında, ek patent başvurusu veya ek patentin bağımsız patent başvurusu ya da patente dönüştürülmesinde, asıl patent başvurusunun başvuru tarihinde yürürlükte olan mevzuat hükümleri uygulanır. (SMK. Geç. Mad. 1) Her ne kadar SMK'da incelemesiz patent müessesesi kaldırılmış olsa da incelemesiz verilen patentin incelemeli patent başvurusuna dönüştürülmesinde, patent başvurusunun faydalı model başvurusuna ya da faydalı model başvurusunun patent başvurusuna değiştirilmesinde, patent ve faydalı modellerin hükümsüz kılınmasında, başvuru tarihinde yürürlükte olan mevzuat hükümleri uygulanır. (SMK. Geç. Mad. 1)

Lisans sözleşmeleri kurulurken lisans alanın gerçek buluş sahibiyle veya patent üzerinde hukuka uygun bir şekilde hak iktisap eden kişiyle sözleşme kurması gerekir. Aksi halde patentin gaspı veya patentin hükümsüzlüğü davası neticesinde lisans sözleşmesi ilişkisi sona erebilecektir.

2. Tek Başına veya Müsterek Buluş Sahipliği

Buluş fikri bir faaliyet olması nedeniyle insana özgüdür. Nitekim buluşu ortaya çıkarmak hukuki bir işlem değil maddi bir olaydır.⁴¹² Bu nedenle buluş üzerindeki hak, maddi fiil olan buluşun buluşçu tarafından meydana getirilmesiyle doğar.⁴¹³ Buluş sahibi sadece gerçek kişi olabilir; tüzel kişiler buluş sahibi olamaz.⁴¹⁴ Bu nedenle kural olarak patent isteme hakkı buluşu yapana ve seleflerine ait olmaktadır. Ancak buluşu yapan ve selefleri buluş için patent isteme hakkını üçüncü bir gerçek veya tüzel kişiye devredebilirler. Böyle bir durumda tüzel kişiler buluş sahibi olmasalar da sözleşme

⁴¹² TEKİNALP, s.557, ERDİL, s.195

⁴¹³ Buluş faaliyetleri hukuki birer işlem olmayıp, hukuki fiiller olması nedeniyle buluş sahibinin hukuki işlem ehliyetine sahip olması gerekli değildir. Dolayısıyla, tam ehliyetsiz veya sınırlı ehliyetli kişilerin, buluş üzerindeki

haklarının doğumu için yasal temsilcilerinin izni ya da icazeti gerekli değildir. KÖSE, s.24 TEKİNALP, s.507, ERDİL, s.195

⁴¹⁴ TEKİNALP, s.557, BİLGİLİ, DEMİRKAPI, s.205 ERDİL, s.195 Nitekim buluş düşünsel bir faaliyetin sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle sadece düşünsel faaliyeti yerine getiren buluş sahibi gerçek kişi, buluş hakkını elde eder. Tüzel kişi ise düşünsel faaliyeti yürütemeyeceği için ancak bir gerçek kişi olan patent sahibinin halefi olabilir. Ayrıntılı bilgi için bakınız KESKİN, s.40vd.

ilişkisi veya kanundan doğan bir hak gereği patent başvurusunda bulunup patent hakkı elde edebilirler.⁴¹⁵

Patent alınabilecek buluşlar tek kişinin ürünü olabileceği gibi birden fazla kişinin ortak ürünü de olabilir. Buluş tek bir kişi tarafından meydana getirilmesi halinde buluş sahibi bu tek kişi olacaktır. Bir buluşun meydana getirilmesi için birden fazla kişi buluş konusunda çalışmalar yapabilir, maddi katkıda bulunabilir veya laboratuvar gibi imkânlar sağlayabilir. Böyle bir ortak çalışma neticesinde birden fazla kişinin buluş üzerinde hak sahibi olduğu müşterek buluş ortaya çıkabilir.⁴¹⁶ Bu durumda buluşu ortaya çıkarılmasına yardım eden kişilerin ortak buluşçu olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği önem arz etmektedir.

Öncelikle buluşun meydana getirilmesi sürecinde taraflar arasındaki işbirliği veya işbirliği sözleşmeleri imzacı tarafları buluş sahibi yapmaz. Buluş sahibi olabilmek için buluşu meydana getiren gerçek kişilerin buluşun meydana getirilmesi için ortak bir fikri katkı da bulunmaları gerekir.⁴¹⁷ Ayrıca ortak buluşçu olmak için katkının yaratıcı olması gerekir.⁴¹⁸ Katılanlarının hepsinin buluşa yaratıcı katkısının aynı olması ise gerekmemektedir.⁴¹⁹ Bir buluşu meydana getiren kişilerin ortak bir çalışma neticesinde buluşu ortak meydana getirip getirmemelerinde fikir süreci ise önem arz etmektedir. Buluşu meydana getiren kişilerin özellikle de fikrin bir buluş olarak tanımlanabileceği bir süreçte ortak çalışmış olması gerekir; latince tabiriyle esprit de corps'un meydana gelmiş olması gerekir.⁴²⁰ Eğer taraflardan biri buluşun fikir

⁴¹⁵ KÖSE, s.24 Örneğin patent başvurusunun hakkının devriyle ve iş ilişkisi gereği tüzel kişi şirket, buluş sahibinin buluşu üzerindeki patent alma hakkını kendisi yetkili organları aracılığıyla kullanabilir.

⁴¹⁶ Müşterek bir buluşun varlığı halinde, buluşa katkı sunan mucitlerin istemlere katkısı nazara alınmalıdır. Örneğin mucit A 1-5 nolu istemlere katkı sağladıysa, mucit B 6-10 arası istemlere katkı sağladıysa ancak 6-10 arası istemler patent verilebilir görülmeyp, 1-5 nolu istemler patent verilebilir görülürse bu durumda mucit B müşterek patent sahibi olmayacaktır. Çünkü istemleri patentlenmemiştir. Ma s.38

⁴¹⁷ MILLER, DAVIS, s.106

⁴¹⁸ ORTAN, İşçi Buluşları s.93

⁴¹⁹ YURTSEVER, s.35 ORTAN, İşçi Buluşları s.94 Ortak buluş genellikle birden çok kişinin birlikte çalışmasıyla ortaya çıkmaktadır. Ancak bu katkıda bulunanların her birinin somut ve teknik bir eylemle işbirliği içinde olmaları gerekmektedir. Nitekim sadece teorik çalışmada bulunmuş olanlar, doğa olaylarının görünümünü saptayarak sebep sonuç ilişkisini kurmuş olanlarda buluşçu olabilir. Ancak bu ön çalışmalarda bulunan kişilerin buluşun gerçekleşmesinde açık bir katkısı bulunmalıdır. Bununla birlikte doktrinde buluş çalışmalarını finanse eden, kurduğu laboratuvar veya sağladığı araç ve gereçle desteklemiş olan kişiler, buluşçuya yapılmış olan deneyler konusunda bilgi verenler, ölçümler yapanlar, buluşa konu teknik problemin sadece tespitini yapanlar, ortak buluşçu sayılmayacağı belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ORTAN, İşçi Buluşları s.92 vd. Nitekim müşterek buluştan söz edebilmek için birden fazla kişinin fikri bir katkısı veya emeği olması gerekir.

KAYATEKİN, s.28

⁴²⁰ PHILIPS, FIRTH, s.67

boyutuna herhangi bir katkısı bulunmazsa müşterek buluşçu olarak kabul edilmez.⁴²¹ Bununla birlikte bazen aynı yerde ortak bir çalışma olmasa dahi müşterek buluş ortaya çıkabilir. Farklı yerlerde farklı alanda uzman kişiler yapmış oldukları çalışmalar neticesinde buluşu meydana getirebilir. Buluşun birbirini takip eden çalışmalar şeklinde ortaya çıkarılması halinde de müşterek buluş söz konusu olabilir.⁴²² Burada önemli olan, zihni faaliyet ve katkı ile sonuç arasında illiyet bağının bulunmasıdır.⁴²³ Müşterek buluş hakkında tüm hak sahiplerinin ortak bir patent alma hakkı bulunmaktadır.⁴²⁴ Bununla birlikte müşterek bir buluşu meydana getiren kimseler patentin bölünmezliği ilkesi gereği buluşu aralarında bölüp kendi payı için başvuru yapıp patent isteyemez.⁴²⁵ Paydaşlardan birinin diğerinden habersiz aldığı patent hakkı ise hak sahibi paydaşlar tarafından dava konusu edilebilir.

Müşterek buluş üzerindeki paydaşların hak sahipliği de irdelenmelidir. Patent başvurusu veya patent, bölünmeksizin birden çok kişiye aitse, patent hakkı üzerindeki ortakların hakkı taraflar arasındaki anlaşmaya göre belirlenir (SMK.m112/1) Hak sahipliğinin belirlenmesi hususunda taraflar arasında bir anlaşma yoksa Medeni Kanun'daki müşterek mülkiyete ilişkin hükümlere göre taraflar arasındaki ilişki düzenlenir. Müşterek buluş sahipliğine MK'nun paylı mülkiyet ve BK'nın adi ortaklık hükümleri uygulanır.⁴²⁶ Paylı mülkiyet halinde paydaşların her biri kendi payı bakımından hem malik haklarına hem de yükümlülüklerine sahiptir ve bu paylarını devredebilir, rehnedebilir, alacaklılar tarafından haciz uygulanabilir.⁴²⁷ Paydaş, başkasının paylı mülkiyet hakkı zarar görmemesi koşuluyla tasarruflarda da bulunabilir.⁴²⁸

⁴²¹ MILLER, DAVIS, s.106 Nitekim Mukayeseli ABD Hukukunda; Burroughs Wellcome Co v Barr Laboratories Inc. davasında buluşun test aşamasına katkı da bulunanların buluşçu olamayacağını belirtmiştir. Bakınız; Burroughs Wellcome Co v Barr Laboratories Inc aktaran MILLER, DAVIS, s.106

⁴²² BİLGİLİ, DEMİRKAPI, s.205

⁴²³ YURTSEVER, s.35 ORTAN, İşçi Buluşları s.

⁴²⁴ ERDİL, s.195

⁴²⁵ TEKİNALP, s.577

⁴²⁶ TEKİNALP, s.558 Müşterek patent sahiplerinden birisinin vefat etmesi halinde müteveffadan doğan hak sahipliğinin ne olacağı kanunda düzenlenmemiştir. Böyle bir durumda patent sahibi müteveffanın yerine geçen mirasçılarının durumu, miras hukuku bağlamında değerlendirilecektir KILIÇOĞLU, Ahmet Mithat; ' *Sinai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar* ' Legal Kitapevi, Ankara, 2013, s.234

⁴²⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız NOYAN, s.401

⁴²⁸ Buluş, paydaşlardan sadece biri veya birkaçı tarafından kullanılabilir. Böyle bir kullanım varsa diğer paydaşlara rayice uygun bir bedel ödenmelidir. Taraflar arasında rayiç bedel konusunda uyuşmazlık varsa, rayiç bedeli mahkeme belirleyecektir. Bununla birlikte tarafların tümü buluşu diğerlerinden bağımsız olarak kullanıyorsa, diğerlerine bedel ödeme yükümlülüğü kalkar. Ayrıntılı bilgi için bakınız TEKİNALP, s.558 Müşterek buluşlarda paydaşlardan biri kendi payını kısmen veya tamamen üçüncü kişiye satıyorsa diğer paydaşlar bu durumun TPMK tarafından kendilerine bildirildiği tarihten itibaren üç ay içinde kanuni ön alım hakkını kullanarak patent kendilerine satılmasını talep edebilir. (SMK. m.148/3)

Lisans sözleşmeleri açısından müşterek mülkiyet konusu da önem arz etmektedir. Müşterek mülkiyet halinde lisans sözleşmesinin kurulması için tüm paydaşların oybirliğiyle kararı gerekir. Nitekim birden fazla kişinin patent üzerinde hak sahibi olması halinde patent üzerindeki tasarruf yetkisi hepsine aittir. Bu nedenle lisans sözleşmesinin hak sahiplerinin hepsinin rızasıyla yapılması gerekir.⁴²⁹ Ancak mahkeme, mevcut şartları göz önünde tutarak, hakkaniyet düşüncesiyle, bu yetkiyi hak sahiplerinden birine veya birkaçına da verebilir(SMK.m.112/2). Mahkeme somut olayı değerlendirerek hal ve şartlar gerektiriyorsa lisans verme yetkisini hak sahiplerinden birine tanıyacaktır.

Bununla birlikte bazen aynı buluş birbirinden habersiz farklı kişiler tarafından da meydana getirilebilir. Birden fazla kişinin birbirinden habersiz şekilde aynı buluşu ortaya çıkarmaları halinde çifte buluş söz konusu olur.⁴³⁰ Böyle bir durumda bir durumda çifte buluşta birden fazla kişi aynı buluşa zilyet bulunmaktadır.⁴³¹ Bu kişiler arasında ortak bir çalışmanın da gerçekleştirilmemiş olması gerekir. Ortak bir çalışma bulunması halinde ise müşterek buluş söz konusu olacak ve müşterek buluş üzerinde zihni katkıda bulunanlar hak sahibi olacaktır. Çifte buluşun varlığı için buluşların aynı olması, birbirinden bağımsız birden çok kişi tarafından gerçekleştirilmesi ve aynı zamanda gerçekleştirilmesi gerekir.⁴³²

Bir buluşun çifte buluş olup olmadığı TPMK değerlendirecektir.⁴³³ TPMK yaptığı inceleme sürecinde bu kriterleri yerine getiren buluşların varlığı halinde çifte buluşu tespit edecek ve ilk başvurana patent hakkını tanıyacaktır.⁴³⁴ Bu ilkenin istisnaları da bulunmaktadır. En önemli istisnası rüçhan hakkıdır. Gerek Paris

⁴²⁹ Sınai mülkiyet hakkının birden çok kişiye ait olması hâlinde, geri çekme ve vazgeçme talebi hariç olmak üzere, marka veya patent vekili atanmadığı durumlarda Kurum nezdindeki tüm işlemler hak sahiplerince ortak temsilci olarak atanan hak sahibi tarafından yürütülecektir. (SMK. m.147/1) Hak sahipleri tarafından ortak temsilci atanmaması durumunda kurum nezdindeki işlemler, başvuru formunda adı geçen ilk hak sahibi tarafından, ortak temsilci olduğu kabul edilerek yapılacaktır. (SMK. m.147/2)

⁴³⁰ BİLGİLİ, DEMİRKAPI, s.205

⁴³¹ SARAÇ, s.106

⁴³² ŞEHİRALİ, s.59

⁴³³ Mukayeseli ABD Hukukunda eğer bir buluş için birden fazla başvuru yapıldıysa böyle bir durumda Patent Ofisi uzmanı bir ihtilaf olduğuna karar vermektedir. Bu ihtilafın ilanı üzerine Patent Ofisince resmi bir toplantı ilanı yapılır. İlanın üzerine tarafların bildirimleri, beyanları ve ifadeleri toplanır. Değerlendirme toplantısında, hangi başvuranın ilk olarak buluşu ortaya çıkardığı, test ettiği, kimin ilk olarak buluşu fikir edip bulduğu ve kimin ilk olarak başvurduğu değerlendirilir. Ayrıntılı bilgi için bakınız; STIM, ELIAS, s.215,216.

⁴³⁴ İlk başvurana ilkesi gereği, çifte buluşlarda zilyetlerden ilki, patent hakkı sahibi olurken diğer buluş sahipleri ön kullanım hakkı talep edebilir. Ayrıntılı bilgi için bakınız SARAÇ, s.106,107

Antlaşması veya gerekse başka bir uluslararası anlaşmadan dolayı rüçhan hakkı bulunan bir kimsenin patent hakkını öncelikli olarak elde etme hakkı vardır. Dolayısıyla çifte buluşun varlığı halinde başvurulardan birinin rüçhan hakkına sahip olması durumunda, rüçhan hakkına sahip buluşçunun hakkı, ilk önce başvuruda bulunmuş buluşçunun hakkına göre üstün tutulacaktır.⁴³⁵ Bir diğer istisnası ise gerçek buluş sahipliği karinesidir. Eğer bir kimse gerçek buluş sahibinin kendisi olduğunu ispat ederse, bu taktirde ilk başvuranın başvurusu kabul edilmeyecek ve gerçek buluş sahibinin başvurusu kabul görecektir.

Kural olarak çifte buluş sahiplerinden ilk başvuranın(veya rüçhan hakkı sahibinin) başvurusu kabul edilecek ve buluşa patent verilecektir. Ancak sonra başvuran kişinin tescil ve başvuru talebi reddedilecektir. Bu durumda sonra başvurana patent hakkından faydalanması için ön kullanım hakkı tesis edilebilir.⁴³⁶Bu hak kullanımla sınırlı bir haktır, patent hakkı sahipliğini sağlamaz.⁴³⁷

3. İşçi, Yükseköğretim Kurumu Mensupları ve Kamu Görevlilerinin Buluşları

Patentin konusu olan buluş üzerinde işyerinde çalışan işçi, kamu görevlisi veya yükseköğretim kurumu mensubu hak sahibi olabileceği gibi işveren veya yükseköğretim kurumu da hak sahibi olabilir. Buluş üzerinde hak sahibi olan kişi patent başvurusunda bulunup patent hakkı elde edebileceği için yetkili lisans verenin kim olduğunun belirlenmesi önem arz eder.

Günümüzde özellikle AR-GE merkezleri ve teknoloji geliştirme merkezlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte işçi buluşlarının önemi artmaktadır. Eskiden bireysel olarak çalışan mucitler buluşu ortaya çıkarırken günümüzde şirketler, teknoparklar, üniversiteler ve benzeri organizasyonlar buluşu meydana getirmek için çalışmalar yapmaktadır. Özellikle teknoloji de gelinen nokta yeni buluşların ortaya çıkmasında bu kurumlara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Çünkü kurumların sağladığı imkân

⁴³⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız ŞEHİRALİ, s.60 vd.

⁴³⁶ Doktrinde ön kullanım hakkının sağlanması için koşullar sıralanmıştır. Öncelikle ön kullanıcı iyi niyetli olmalıdır, ön kullanıcının tescilden önce patenti kullanması gerekir, kullanım için ciddi ve gerçek tedbirler almış olması gerekir, kullanım Türkiye’de gerçekleşmelidir ve kullanım işletmenin makul ihtiyaçlarını giderecek ölçüde olmalıdır. Ayrıntılı bilgi için SARAÇ/KARAHAN, s.13,14

⁴³⁷ Ön kullanım hakkı konusunda detaylı bilgi için bakınız; İlk Patente Başvuran İlkesi ve Gerçek Buluşçu İlkesi Başlığı

ve laboratuvarları gerçek kişilerin tek başına edinmesi mümkün olmamaktadır. Buna karşılık ortaya çıkarılan buluş üzerinde kimin hak sahibi olacağı önem arz etmektedir. Bu nedenle işçi buluşu kurumu düzenlenmiştir. İşçi buluşları SMK'da hizmet buluşları ve serbest buluşlar olmak üzere ikiye ayrılmıştır.⁴³⁸

Sınai Mülkiyet Kanunu m.113/1' göre çalışanın, bir işletme veya kamu idaresinde yükümlü olduğu faaliyeti gereği gerçekleştirdiği ya da büyük ölçüde işletme veya kamu idaresinin deneyim ve çalışmalarına dayanarak, iş ilişkisi sırasında yaptığı buluşu, hizmet buluşu olarak kabul etmiştir. Ayrıca kamu personelinin de faaliyeti gereği gerçekleştirdiği buluşlarda hizmet buluşu olarak kabul edilmektedir.⁴³⁹ Bununla birlikte bir hizmet buluşundan söz edebilmek için buluşu yapanın işçi olması veya kamu görevlisi olması yeterli değildir. Hizmet buluşundan bahsedebilmek için kanun koyucunun dört unsurun gerçekleşmesini aramaktadır. Öncelikle hizmet buluşu sadece işyeri çalışanı(veya kamu personeli) tarafından meydana getirilebilir.⁴⁴⁰ İşyeri çalışanı olmayan bir kişinin meydana getirdiği buluş hizmet buluşu olarak sayılmayacaktır. İşyeri çalışanın hizmet ilişkisi süresi ise önem arz etmemektedir.⁴⁴¹ Dolayısıyla buluşu meydana getiren çalışan tek günlük çalışması da olsa yine de meydana getirdiği buluş, hizmet buluşu olacaktır. İş sözleşmelerinin önemli bir unsuru olan ücret unsuru ise çalışan buluşları açısından önem arz etmemektedir. Nitekim kanun koyucu bir meslek konusunda teorik bilgi almış ve eğitimini uygulamayı görerek tamamlayan stajyerlerinde çalışan sayıldığını belirterek, bu görüşü desteklemiştir. Ayrıca bir buluşun hizmet buluşu olabilmesi için işçinin yükümlü

⁴³⁸ Doktrinde ise işçi buluşları; görevsel buluş, fırsat buluşu ve işe yabancı buluş şeklinde bir ayrıma da tabii tutulmuştur. ORTAN İşçi Buluşları s.109 vd. Ancak biz kanunun sistematüğını esas aldığımız için hizmet buluşu ve serbest buluş ayrımını esas almaktayız. Tezimin kapsamı ve konu sınırlaması gereği de görevsel buluş, fırsat buluşu ve işe yabancı buluş kavramlarını değinmiyoruz.

⁴³⁹ Bu nedenle kamu personeli ve memurların ortaya çıkardığı buluşlara ilişkin, çalışan buluşu hükümleri uygulanacaktır.

⁴⁴⁰ Doktrinde İş Kanunuyla karşılaştırıldığında iş kanunu md.2'deki işçi tanımından farklı bir işçi kavramının Patent mevzuatında kabul edildiği belirtilmiştir. ERDİL, s.197 Nitekim Sınai Mülkiyet Kanunu m.113/1'de kanun koyucu "Çalışanın, bir işletme veya kamu idaresinde yükümlü olduğu faaliyeti gereği gerçekleştirdiği ya da büyük ölçüde işletme veya kamu idaresinin deneyim ve çalışmalarına dayanarak, iş ilişkisi sırasında yaptığı buluş, hizmet buluşudur." diyerek işçi ifadesine göre daha geniş bir kavram olan "çalışan" kavramını kullanmıştır. SMK m.2'de Kanun Koyucu çalışan kavramının tanımını yapmıştır. Bu tanıma göre çalışan; özel hukuk sözleşmesi veya benzeri bir hukuki ilişki gereğince, başkasının hizmetinde olan ve bu hizmet ilişkisini işverenin gösterdiği belli bir işle ilgili olarak kişisel bir bağımlılık içinde ona karşı yerine getirmekle yükümlü olan kişiler ile kamu görevlileri olmaktadır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere kanun koyucu patent hukuku açısından işçi kavramını iş hukukuna nazaran daha kapsamlı bir şekilde düzenlemiştir. Ayrıca; SMK m.113/3'de öğrenciler ve ücretsiz olarak belirli bir süreye bağlı olmaksızın hizmet gören stajyerler hakkında çalışanlara ilişkin hükümler uygulanacağı düzenlenerek iş ilişkisi kurulmaksızın çalışan öğrenci ve stajyerlerin buluşlarından ötürü; hizmet buluşu hükümlerinin uygulanabileceğini düzenlemiştir. Dolayısıyla gönüllü olarak çalışan veya iş sözleşmesi bulunmayan kişilerinde bir işletme veya kanunda belirtilen kurumlarda yaptıkları buluşlarda hizmet buluşu kategorisinde değerlendirilecektir. Bu hususu özellikle üniversitelerde çalışan öğrenci-asistanların lehine sonuçlar doğuracaktır.

⁴⁴¹ NOYAN, s.209

olduğu faaliyet gereği buluşun oluşması, iş ilişkisi sürecinde buluşun meydana gelmesi ve çalıştığı işyerinin deneyim ve çalışmalarına dayanması gerekir.⁴⁴² Bu özellikleri taşımayan buluşlar ise serbest buluş olarak kabul edilecektir.

Hizmet buluşu meydana gelirse buluşun sahibi gerçek buluş sahipliği ilkesi gereğince yine çalışandır. Ancak çalışan SMK. m.114 gereği hizmet buluşunu yazılı olarak ve geciktirmeksizin işverene bildirmekle yükümlüdür. Hizmet buluşunun meydana gelmesiyle birlikte işveren hizmet buluşu üzerinde tam veya kısmi hak talep edebilir.⁴⁴³ Devralma talebini ise işçiye bildirmekle yükümlü olup süresinde işçiye bildirmemesi halindeyse hizmet buluşu, serbest buluş niteliği kazanacaktır.(SMK. m.115/1) Bu talebin tek taraflı bir irade beyanıyla buluş sahibine yönelik olması gerekir.⁴⁴⁴ İşveren irade beyanında buluşun hizmet buluşu olduğunu ve buluşun kısmen veya tamamen devralınmasını talep ettiğini belirtmelidir.⁴⁴⁵ İşverenin tam hak talebinde bulunması halinde buluşta işçinin adının belirtilmesi manevi hakkı hariç buluşla ilgili tüm haklar işverence geçecektir. Böylelikle işveren buluş üzerinde patent başvurusu yapmak, patent alma hakkı, patentin ekonomik olarak değerlendirilmesi hakkı, gibi birçok patent hakkından kaynaklanan haklara sahip olacaktır.⁴⁴⁶ Dolayısıyla işveren, işçinin buluş üzerinde sahip olduğu manevi yetkiler hariç patentin gaspı durumu dahil bütün hukuk ve ceza davalarını açabilir, buluşu veya patenti kısmen veya tamamen devredebilir, üzerinde rehin, lisans ve intifa hakkı tanıyabilir ve bunlar hacze konu oluşturabilir.⁴⁴⁷ Bununla birlikte SMK. m.115/6 gereği işveren hizmet buluşu üzerinde tam hak talep ederse, çalışan makul bir bedelin kendisine ödenmesini işverenden isteyebilir.

⁴⁴² Hizmet buluşu unsurları konusunda detaylı bilgi için bakınız CANPOLAT, Talat; '*İşçi Buluşları*', Beta Yayınevi, İstanbul, 2007, s.96 vd.

⁴⁴³ GÜNEŞ, İlhami; '*Türk Patent Hukuku Uygulamasında İşçi (Hizmet) Buluşları, Serbest Buluş Kavramı ve Karşılaştırmalı Hukuk*', Ankara Barosu Dergisi, Y.2010, seri no:2, Ankara, ss.13-23 s.15 Bununla birlikte mukayeseli hukukta ABD Hukuku'nda da işçi sözleşmeyle hizmet süresi içerisinde ortaya çıkardığı buluşları, işverene devretme yükümlülüğü altına girdiği görülmektedir. Ayrıntılı bilgi için Ma s.43 vd.

⁴⁴⁴ Çalışan buluşu üzerindeki tam veya kısmi hakkına karşılık, işverenden makul bir bedelin kendisine ödenmesini işverenden isteyebilir.(SMK. m.115/6) Bu makul bedel taraflar arasındaki iş sözleşmesi veya benzeri bir sözleşmeyle belirlenir. Bedel işverenin işletmesinin konusu, niteliği ve büyüklüğü, çalışanın görevinin niteliği, aldığı maaşı, yan olanakları, uzmanlığı, eğitimi ve ona bağlı çalışan işçilerin nitelikleri ve katkıları makul bedelin belirlenmesinde dikkate alınmalıdır. CAMCI, s.47 vd. Bununla birlikte birden fazla çalışanın buluş üzerinde katkısı varsa her çalışanın iş sözleşmesi nazara alınarak bedel belirlenir.

⁴⁴⁵ Hizmet buluşları üzerinde işverenin tam hak talep etmesi halinde, işveren yurtdışında da patent başvurusunda bulunabilir. Ancak işveren, çalışanın talebi üzerine yurtdışında belirlenen bir ülke de patent başvurusunda bulunmadıysa, işveren patent başvuru hakkını serbest bırakacak ve ilgili ülke de patent başvurusu yapma hakkı çalışana ait olacaktır. Bu hususta lisans sözleşmelerinde taraf ehliyetine tesiri olabilecektir.

⁴⁴⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız KÖSE, s.31

⁴⁴⁷ CANPOLAT, s.210

İşverenin hizmet buluşuna ilişkin tam hak talebinde bulunması lisans sözleşmelerinde tarafların yükümlülükleri açısından da önem arz etmektedir. Nitekim işverenin tam hak talebinde bulunması halinde patent başvurusunda bulunma hakkı da işverene geçecektir. Böylelikle lisans verme hakkı patent hakkı sahibi olması nedeniyle işverene ait olacaktır. Lisans sözleşmelerinin sadece işveren tarafından veya onun yetkilendirdiği kişiler tarafından yapılması gerekecektir. Lisans sözleşmeleri yapılırken bu hususa dikkat edilmelidir. Ayrıca; işverenin hizmet buluşuna ilişkin hak talebinde bulunmasından önce, çalışanın buluş üzerinde yapmış olduğu tasarruflar varsa bu tasarruflar işverenin haklarını ihlal ettiği ölçüde işverene karşı geçersiz sayılır.(SMK. m.115/4) Dolayısıyla buluş sahibinin lisans sözleşmesi yapması halinde söz konusu lisans sözleşmesi işveren açısından geçersizdir.

İşverenin bu buluş için mutlaka patent başvurusunda bulunması gerekir. İşveren, tam hak talebinde bulunmuş olduğu hizmet buluşu için başvuruda bulunmaz ve çalışanın belirleyeceği süre içinde de başvuruyu yapmazsa, buluş serbest buluş niteliği kazanacaktır.(SMK. m.116/4) Ancak işveren; çalışanın buluşu için başvuru yapılmamasına rıza göstermesi, veya işletme sırlarının korunması için başvuru yapmaması gerektiği hallerde, patent başvurusu yapmakla yükümlü tutulmayacaktır. (SMK.m.116/2)

İşveren hizmet buluşuna ilişkin kısmi hak talep etmesi de mümkündür. Böyle bir durumda hizmet buluşu, serbest buluş niteliği kazanacaktır. Dolayısıyla işçi serbest buluş haline gelen bu buluş üzerinde tek sahibi olur ve lisans sözleşmesi yapmak, kullanmak gibi tasarrufları serbestçe yapabilir.⁴⁴⁸ İşveren ise kısmi hakka dayanarak buluşu kullanabilecektir. İşçi kısmi hak talebinde bulunan işverene aslında buluş üzerinde inhisarı olmayan bir kullanım hakkı tesis etmektedir.⁴⁴⁹ Fakat bu kullanma, çalışanın buluşunu değerlendirmesini önemli ölçüde güçleştiriyorsa çalışan, işveren tarafından buluş hakkının tamamen devralınmasını veya kısmi hakka dayanan kullanım hakkından vazgeçilmesini işverenden isteyebilir. (SMK. m.115/3)

⁴⁴⁸ Ayrıntılı bilgi için bakınız CANPOLAT, s.229 vd. TEKİNALP, s.565,566

⁴⁴⁹ CANPOLAT, s.237 İşveren kısmi hakka dayanarak buluştan faydalanıyorsa; işçiye uygun bir bedel ödemekle yükümlüdür. (SMK. m.115/6) İşverence ödenecek bedelin saptamasına buluşun ekonomik değeri, işçinin işletmedeki görevi ve işletmenin buluşun gerçekleştirilmesindeki payı önem arz edecektir. (SMK. m.115/7)

Çalışan iş ilişkisi sürecinde serbest bir buluşta yapabilir. Serbest buluş, hizmet buluşu kategorisine girmeyen her türlü buluş olarak tanımlanmıştır.⁴⁵⁰ Bir buluşun serbest buluş olmasının kaynakları ise doktrinde sayılmıştır. Buna göre işverenin buluşun serbest buluş olarak kabul etmesi, işverenin hizmet buluşuna ilişkin kısmi hak talebinde bulunması, işverenin buluş bildirimine süresinde cevap vermemesi, kısmi bir buluşun devralınması talebine süresinde cevap verilmemesi⁴⁵¹ halinde buluş serbest buluş olarak nitelendirilecektir.⁴⁵² Bununla birlikte bir buluşun hizmet buluşu mu yoksa serbest buluş mu olduğu ihtilafli bir hal alabilir. Bu nedenle kanun koyucu çalışanın, işverenin faaliyet alanı içinde meydana getirdiği her türlü serbest buluşu işverene bildirmekle yükümlü tutmuştur. Ancak eğer ki serbest buluş işverenin faaliyet alanı içinde değerlendirilebilir olmadığı açıksa, çalışanın bildirim yükümlülüğü yoktur.(SMK. m.119/3) İşveren de kendisine yapılan bildirimle karşı 3 ay içinde itiraz etme hakkı bulunmaktadır.(SMK. m.119/2) Böylelikle işveren buluşun serbest bir buluş olmadığını iddia edebilecektir. Bu husus patent hakkı sahibinin belirlenmesinde önem arz eder. Eğer ki buluş serbest bir buluşsa patent hakkı sahibi çalışan, halefleri ve yetkili kıldığı kişiler olabilecektir. Ancak buluş hizmet buluşu niteliğine sahip olursa işveren patent hakkını talep edebilecektir. Böylelikle lisans sözleşmesinde tarafı işveren olacaktır.

Çalışan buluşlarında çalışana tanınan önalım hakkı da patent hakkı sahipliğini ve lisans sözleşmesi yapma ehliyetini etkileyen bir unsurdur. SMK. m.120'de düzenlenen ön alım hakkı gereği işverenin iflas etmesi ve iflas idaresinin de buluşu işletmeden ayrı olarak devretmek istemesi hâlinde çalışanın, yapmış olduğu ve işverenin de tam hak talebinde bulunduğu buluşa ilişkin olarak önalım hakkı vardır. Çalışan buluş üzerinde doğan imtiyazlı bedel alacağı yerine buluşun serbest bir buluşa dönüşmesini de talep edebilecektir. Böylelikle patent hakkına başvurma ve lisans sözleşmesi yapma ehliyetli çalışana ait olacaktır.

⁴⁵⁰ Benzer yönde ERDİL, s.198

⁴⁵¹ İşveren buluş üzerinde kısmi bir hak talebinde de bulunabilir. İşverenin kısmi hak talebinde bulunması karşısında işçi, işverene patent hakkı için inhisarı olmayan bir kullanım hakkı tahsis eder. Ancak işçi hal ve şartlara göre işverenden buluşu devralınması veya kullanım hakkından vazgeçmesini talep edebilir. Böyle bir durumda işveren işçinin teklifine kanundaki süre içerisinde cevap vermezse buluş artık serbest nitelik kazanır, işverende kısmi hakka dayanarak buluşu işletmesinde kullanamaz. Ayrıntılı bilgi için CANPOLAT, s.279 vd.

⁴⁵² CANPOLAT, s.276 vd.

Bununla birlikte SMK’unda ‘‘yükseköğretim kurumlarında yapılan bilimsel çalışmalar veya araştırmalar sonucunda gerçekleştirilen buluşlar için, özel kanun hükümleri ve bu madde kapsamındaki düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla, çalışanların buluşlarına ilişkin hükümler uygulanır.’’ denilerek buluşlarının hizmet buluşu olduğunu kabul etmiştir. Oysa Mülga PAT KHK’sı döneminde, üniversite mensuplarının buluşları serbest buluş olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle üniversite mensubunun elde ettiği buluşu üniversiteye bildirim yükümlülüğü olmadığı gibi üniversitenin de buluş üzerinde hak iddiasında bulunması mümkün olmamaktaydı.⁴⁵³

Sınai Mülkiyet Kanunu’yla birlikte kanunun 115’inci, 116’ıncı, 118’inci maddeler ile 119’uncu maddenin dördüncü fıkrası hükümleri dışında Yükseköğretim kurumlarında çalışanların gerçekleştirmiş olduğu buluşlara ilişkin çalışan buluşları sisteminin uygulanacağını kabul edilmiştir.⁴⁵⁴ Buna göre yükseköğretim kurumlarında yapılan bilimsel çalışmalar veya araştırmalar sonucunda bir buluş gerçekleştiğinde buluşu yapan, buluşunu yazılı olarak yükseköğretim kurumuna bildirmekle yükümlüdür. Yükseköğretim kurumu, buluş üzerinde hak sahipliği talep edebilir aksi halde buluş, serbest buluş niteliği kazanır. Yükseköğretim kurumunun hak sahipliği talebine karşı buluşu yapan, buluşunun serbest buluş olduğunu ileri sürerek itiraz edebilir. Yapılan itiraz, yükseköğretim kurumu tarafından yazılı gerekçeler de belirtilerek karara bağlanır. İtiraz karara bağlanmazsa buluş, serbest buluş niteliği kazanır. Bu düzenleme lisans sözleşmelerine de etkisi bulunacaktır. Yükseköğrenim kurumunun buluşun hizmet buluşu olduğunu iddia etmesi üzerine patent başvurusunda bulunması gerekecektir. Patent başvurusunda bulunan kurum artık patent hakkına dayalı olarak lisans sözleşmesi yapabilecektir. Ancak buluş serbest buluş olursa buluşu meydana getiren öğretim görevlisi veya asistan patent için başvuruda bulunabilir. Bu durumda lisans veren bu kişiler olacaktır.

Görüldüğü üzere lisans verenin tespiti konusunda hizmet ve serbest buluş nitelendirmesi önem arz etmektedir. Buluşu meydana getirenin işçi, kamu görevlisi ve

⁴⁵³ Ayrıntılı bilgi için bakınız KILIÇOĞLU, Sınai Haklar, s.218 Bununla birlikte mülga PAT KHK’sı düzenlemesi döneminde, üniversite mensubu elde ettiği buluş için Üniversite özel olarak araç ve gereçler temin ederek harcamalarda bulunduysa; üniversite mensubunun elde ettiği gelirden uygun bir bedel talep edebilecektir. Ancak talep edilebilecek bedelin de belirli bir sınırı vardır. Kanuna göre kurum en fazla yaptığı harcama miktarını talep edebilir.

⁴⁵⁴ NACAĞCI Olgaç; ‘‘Kısa Kısa Sınai Mülkiyet Kanunu’’, Fikri Gündem / AIPPI Türkiye Bülteni, Mart 2017 Sayı 13, İstanbul, s.18.

yükseköğretim kurumu mensubu olması da mümkündür. Bu kişilerin meydana getirdiği buluşların hizmet buluşu olması halinde buluş ve patent üzerinde hak sahibi olan işveren, kamu kurumu veya yükseköğretim kurumu olacağından lisans sözleşmesi bu kişilerle yapılmalıdır. Serbest buluş halindeyse işçi buluş ve patent üzerinde hak sahibi olması nedeniyle patent sözleşmesi işçiyle akdedilmelidir.

B. LİSANS ALAN

Lisans alan, patent lisansını lisans verenden alıp kullanan ve teknoloji talep eden, ithal eden kişi veya firmadır.⁴⁵⁵ Lisans alan gerçek veya tüzel kişi olabilir. Lisans alanın mutlaka lisans veren tarafından patent hakkını kullanmasına yetkilendirilmesi gerekir. Eğer böyle bir yetkilendirme yoksa veya yetki hukuken geçerli değilse, lisans alanın patenti kullanımı patent hakkına tecavüz teşkil edecektir.

Sözleşme serbestesi ilkesi gereği lisans alan tek bir kişi olabileceği gibi birden fazla kişi de olabilir. Lisans sözleşmesiyle tanınan hak işletmeye veya kişiye bağlı olarak da verilebilir. Kişiye bağlı lisans sözleşmesinde lisans hakkından yararlanma sadece belirtilen kişiye sağlanmaktayken işletme lisansında işletmeye özgülenecektir.⁴⁵⁶ Lisans sözleşmesinin kişiye veya işletmeye bağlı olup olmadığı ise lisans sözleşmesinin sona ermesi konusunda önem arz etmektedir. Nitekim kişiye bağlı bir lisans sözleşmesinde lisans veren, lisans alanın şahsi niteliklerini nazara alarak lisans verdiği için lisans alanın vefatı, fiil ehliyetini kaybı, gaipliği veya işletmesini devretmesiyle birlikte patent hakkı sona erecektir. Bu tür sözleşmelerde lisans alanın, lisans sözleşmesindeki kullanım hakkını başkasına devretmesi de yasaklanmaktadır. Lisans sözleşmesi işletmeye bağlı olarak da verilebilir. İşletmeye bağlı bir lisans sözleşmesinin varlığı halinde, lisans alanın kişisel niteliği önem arz etmez. Dolayısıyla lisans alan vefat ederse lisans sözleşmesi devam edecektir. Ancak lisansın özgülendiği işletme sicilden terkin edilirse veya faaliyetleri sona ererse lisans kullanım hakkı da sona erecektir.

Lisans sözleşmesiyle lisans alana lisans sözleşmesi yapma yetkisi tanınabilir. Böyle bir durumda alt lisans sözleşmesi ilişkisi söz konusu olacaktır. Alt lisans

---

⁴⁵⁵ ŞİMŞEK, s.66

⁴⁵⁶ ÖZEL, s.60

sözleşmesinin varlığı halinde lisans alan aynı zamanda alt lisans veren olması nedeniyle lisans verenin yükümlülüklerini de yerine getirmekle sorumludur. Zorunlu lisans sözleşmesinde ise zorunlu lisans tesis edilen kimse lisans alan olarak nitelendirilir.

VIII. LİSANS SÖZLEŞMELERİNİN ŞEKLİ ve SİCİLE KAYDI

Borçlar Kanunu'nda bir sözleşmenin kurulmasında şekil serbestliği ilkesi benimsenmiştir(TBK. m.12).⁴⁵⁷ Ancak kanun koyucu bazı sözleşmelerin kurulabilmesi şekil şartları öngörmüştür. Bunlara sözleşmenin geçerliğini etkileyen şekil şartları da denilmektedir. Bir sözleşmenin geçerli bir şekilde kurulabilmesi için tarafların iradelerini belirli bir şekle uygun olarak açıklaması gerekir.⁴⁵⁸ Sözleşme kanunun emrettiği şekle aykırı olarak yapılması halinde kesin hükümsüzdür.⁴⁵⁹

Lisans sözleşmeleri açısından konuyu değerlendirirsek; SMK m.148/4 hükmü gereği hukuki işlemlerin, yazılı şekle tabi olacağı belirtilmiş olup kanun koyucu yazılı şekli geçerlilik şekli olarak düzenlemiştir. Bu nedenle hukuki bir işlem olan lisans sözleşmesinin de yazılı şekil şartına uygun olarak düzenlenmesi gerekir.⁴⁶⁰ Ayrıca lisans sözleşmesinin sicile tescil edilmesi de gereklidir. Lisans sözleşmesinin tescil edilmesi usulü Sınai Mülkiyet Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik Taslağı m.116/2-b da düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre lisans sözleşmesinin noter onaylı olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Yönetmelikte tescil için sözleşmenin noter onaylı olarak yapılmasının aranması karşısında, kanunda adi yazılı olma şartı düzenlenmesi lisans sözleşmesinin şekil şartı bakımından ihtilaf yaratabilir. Kanun koyucu bu

⁴⁵⁷ TBK. m.12/1 gereği kanun'da aksi düzenlenmedikçe sözleşmelerin geçerliliği hiçbir şekle bağlı olmadığı düzenlenmiştir.

⁴⁵⁸ OĞUZMAN, ÖZ, s.138, KILIÇOĞLU s.115

⁴⁵⁹ AKINTÜRK, KARAMAN s.42

⁴⁶⁰ Mülga 551 sayılı PAT KHK'sı döneminde de patent başvurusu ve patent üzerinde sağlar arası işlemler yazılı şekle tabii olduğu yönünde düzenleme yapılmıştır. Bununla birlikte mülga İhtira Beratı Kanunu döneminde yazılı şekil şartı veya noter tarafından onaylanan sözleşme geçerlilik şartı olarak düzenlenmemiştir. Bu dönemde yapılan lisans sözleşmesinin yazılı olması veya noter tarafından onaylanması üçüncü kişilere ileri sürülmesi bakımından etkilidir. AYİTER, İhtira Hukuku s.112,113 Mukayeseli Hukukta, Alman ve İsviçre Hukukları'nda lisans sözleşmeleri için özel bir şekil şartı düzenlenmediği bu nedenle şekle bağlı olmaksızın kurulabileceği de ifade edilmiştir. ÖZEL, s.114 Mukayeseli Hukukta ise Türk Hukukundan farklı olarak sözleşmenin meydana gelmesi için genellikle şekil şartı aranmamaktadır. Nitekim İsviçre, Kuzey Amerika Avusturya İtalyan, Bulgar ve Macar hukuk sistemlerinde lisans sözleşmeleri için şekil şartı aranmamaktadır. Bakınız; ERDEM, s.138,139 ORTAN s.121 Bununla birlikte İngiliz Hukukunda lisans sözleşmesinin yazılı bir şekilde kurulması gerektiği aksi halde kurulan sözleşmenin geçersiz olduğu belirtilmiştir. Taraflar aralarında yaptıkları lisans sözleşmesini, Patent Ofisine kayıt da ettirmeleri gerekir. Ayrıntılı bilgi için bakınız; REID, s.163 vd.

durumu öngörerek SMK. m.148/5’de özel bir düzenleme yapmıştır. İlgili düzenlemeye göre hukuki işlemlerin sicile kaydı için taraflardan birinin talebi, ücretin ödenmesi ve yönetmelikle belirlenen diğer şartların yerine getirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Yani sicile kayıt ettirmek için, sözleşmenin noter onaylı olması gerekir. Fakat taraflar sicile kayıt ettirmek istemezlerse adi yazılı şekilde yapılması yeterlidir. Nitekim lisans sözleşmesinin kanuni geçerlilik şekil şartı adi yazılı olmasıdır.⁴⁶¹ Bize göre Sınai Mülkiyet Kanun’da lisans sözleşmelerinin geçerlilik şartı olarak noter onayının özel olarak kanunda düzenlenmesinde fayda vardır. Nitekim kanun koyucu SMK. m.148/4’de nispeten lisans sözleşmesine benzer olan lisansın devri işlemleri için noter onayını arayan bir düzenleme yapmıştır. Böyle bir düzenlemenin kanunda lisans sözleşmeleri içinde yapılması kanun ile yönetmelik arasındaki uyumsuzluğu çözebilecektir.

Patent lisans sözleşmelerinin geçerlilik şartı olarak yazılı şekilde yapılması gerektiğini belirtmiştik. Ayrıca yapılan lisans sözleşmelerinin sicile tescil edilmesi de gerekmektedir.⁴⁶² Buluş sahibi buluşun patentini tescil etmediği müddetçe icadın temsil ettiği ekonomik çıkar üzerinde inhisarı hak iddia edemeyecektir.⁴⁶³ Lisans alan da tescil olmadan patentin varlığına ilişkin işaretleri kullanamaz. Tescilden sonra ürünler üzerinde patentin varlığına ilişkin işaretler ise kullanılabilir.⁴⁶⁴ Patent lisans sözleşmesinin sicile kaydedilip yayınlaması üçüncü kişilere yönelik bildirici etkiye sahiptir.⁴⁶⁵ Dolayısıyla lisansın sicile kaydedilmesi bu hakkın şahsi niteliğinde değişiklik yapmaz ancak ileri sürüleceği çevre bakımından etkili olur.⁴⁶⁶ Patentlere lisans sözleşmesi iyiniyetli üçüncü kişilere karşı sicile kayıt tarihinden itibaren hüküm doğurur.(SMK 106/2) Dolayısıyla patent hakkına ilişkin lisans sözleşmesi taraflar arasında yazılı şekilde yapıldığı anda hüküm ve sonuç doğurması kabul edilmekle

⁴⁶¹ Aynı düzenleme mülga Patent Haklarının Korunmasına ilişkin Yönetmelik’de bulunmaktaydı. Bu hüküm nedeniyle lisans sözleşmelerinin resmi yazılı şekle tabii olup olmadığı hususu doktrinde tartışılmalıydı. Mülga PAT KHK’sının yürürlükte olduğu dönemde doktrinde Yönetmelikte düzenlenen noter tasdiki şartının kanun hükmündeki kararnameye aykırı olduğunu bu nedenle bu hükmün hukuki bir gücü olmadığı kanaati ağır basmaktadır. Bu nedenle patent lisans sözleşmelerinin geçerli olarak kurulabilmesi için kanunda özel bir resmi şekil öngörülmediğinden adi yazılı şekilde yapılması yeterli olmaktadır. Bakınız; YASAMAN, ALTAY; C:2 s.744, ÖZSOY, s.115

⁴⁶² Mülga Türk İhtira Beratları Kanunu’nda lisans sözleşmesinin sicile tescil edilip edilemeyeceği hususunda açık bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte patentin devrinin sicile tescil edilmesi gerektiği İhtira Beratları Kanunu 25.madde düzenlenmiştir. Bu nedenle doktrinde lisans sözleşmelerinin de tescil edilmesi gerektiği yönünde bir görüş oluşmuştur. AYİTER, İhtira Hukuku, s.111

⁴⁶³ ŞİMŞEK, s.118

⁴⁶⁴ TEKİNALP, s.629

⁴⁶⁵ SARAC/KARAHAN, s.350

⁴⁶⁶ ÖZDEMİR OKTAY, s.24

birlikte bu hakkın iyi niyetli üçüncü kişilere karşı sonuç doğurabilmesi için sicile kayıt edilmesi gerekir.⁴⁶⁷

Bununla birlikte SMK. m.111 gereği patent, gerçek hak sahibinden başkasına verilmişse gerçek hak sahibi olduğunu iddia eden kişi, patentin kendisine devredilmesini gasp davasıyla mahkemeden talep edebilir. Böyle bir durumda patent sicilinde görülen kişi, patent hakkı sahibi olarak görülse de gasp davası neticesinde patent üzerindeki hak sahibi kişi değişebilecektir. Patent hakkını tescil eden kişinin iyi niyetli olması ise önem arz etmemektedir. Gaspden veya onun hallefleri iyi niyetli bile olsalar gerçek buluş sahibi veya halefleri bu kişilere karşı gasp davaları açabilirler.⁴⁶⁸Böyle bir durumda gasp eden görünürdeki patent sahibinin taraf olduğu lisans sözleşmelerinin akıbeti değerlendirilmelidir.

Kanun koyucu tapu sicilinden farklı bir düzenlemeye giderek patent hukukunda sicile güven ilkesini kabul etmemiştir. Dolayısıyla sınai hak sicillerine güvenerek hak iktisap edilemez, sicildeki kayda dayanarak lisans hakkı kazanılamaz, bu hususlarda lisans alanın iyi niyeti korunmaz.⁴⁶⁹ Bu nedenle lisans sözleşmesi sürecinde patent hakkı sahibinin değişmesi halinde, lisans alanın iyi niyetli kazanımı olan lisans hakkı korunmayacaktır. Nitekim kanun koyucu da tescil de ismi görülen kişinin aksi ispat edilinceye kadar patent sahibi olarak kabul edileceğini belirtmiştir (SMK. m.109/4). Ancak aksi ispat edilirse patent sahibi değişebilecektir.

Patent sahibinin değişmesiyle birlikte gasp eden görünürdeki patent sahiplerinin yapmış oldukları sözleşmeler değişikliğin sicile tescilinden itibaren sona erecektir (SMK. m.111/5). Ancak iyi niyetli lisans alan eğer buluşu kullanmaya başlamışsa veya kullanım için ciddi hazırlıklara başlamış bulunuyorsa, gerçek patent sahibi veya sahiplerinden inhisari olmayan bir lisans verilmesini talep edebilir(SMK. m.111/6).

⁴⁶⁷ KILIÇOĞLU, Sınai Haklar, s.340

⁴⁶⁸ TEKİNALP, Ünal, 'Yeni Patent Hukukunda "Buluş Sahibi İlkesi" ve Gasp Davalarına İlişkin Bazı Sorunlar'', IHFMC : LV- S 4, İstanbul, 1997 s.130

⁴⁶⁹ SARAÇ/KARAHAN, s.354

İKİNCİ BÖLÜM

PATENT LİSANS SÖZLEŞMELERİNİN REKABET HUKUKU BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

I. REKABET HUKUKU KURALLARININ LİSANS SÖZLEŞMELERİNE UYGULANABİLİRLİĞİ

Rekabet; mal ve hizmet piyasalarındaki teşebbüsler arasında özgürce ekonomik kararlar verilebilmesini sağlayan yarış olarak kanunda tanımlanmıştır.(RKHK m.3). Bu yarışın ihlali halinde rekabete aykırılık söz konusu olacaktır. Taraflar arasında kurulan patent lisans sözleşmelerinin de rekabet kurallarına uygun olarak düzenlenmesi gerekir. Nitekim RKHK m.2’de ‘‘her türlü hukuki işlem ve davranışlar’’ denilerek sınai mülkiyet hakları üzerinde yapılan başta lisans sözleşmeleri olmak üzere diğer hukuki işlemlerinde RKHK bağlamında değerlendirileceği düzenlenmiştir. Bu nedenle lisans sözleşmeleri irdelenirken rekabet hukuku kuralları üzerinde de durulmalıdır.

Rekabet Hukuku kurallarının, sınai mülkiyet hakları açısından önemli etkileri bulunmaktadır. Patent hakkıyla birlikte patent sahibi 20 yıllık koruma süresi elde etmektedir. 20 yıllık süre boyunca patent sahibi, patent hakkı üzerinde tek başına inhisari olarak tasarruf yapma hakkına sahiptir. İnhisari hakkın sağladığı geniş yetki patent sahibinin rekabete aykırı bir şekilde davranmasına sebebiyet verebilir. Nitekim patent sahibi dilediği kişilere lisans vererek, müşteri ve pazar paylaşımına sebep olabilir, hâkim duruma gelip hakim durumunu kötüye kullanabilir, diğer rakiplerin pazara girişini engelleyebilir ve piyasadaki fiyatları belirleyebilir. Rakipler arasında lisans verilmesi yoluyla danışıklılık ortaya çıkabilir.⁴⁷⁰. Tüm bu olasılıklarda piyasadaki serbest rekabet sistemi zarar görecektir. Rekabet ortamının korunmaması nedeniyle ise pazarda faaliyet gösteren aktörler hantallaşacak, ürünlerin maliyeti

⁴⁷⁰Rekabet hukukunda danışıklılık, teşebbüslerin veya teşebbüs birliklerinin rekabet riskini ortadan kaldırmak için herhangi bir şekilde görüş birliği içinde olmaları ve buna uygun hareket etmeleridir. TEKİNALP, TEKİNALP, AB Hukuku s.392 Danışıklığın işleyebilmesi için teşebbüslerin birbirlerinin pazar davranışlarını izleyebilmeleri ve pazardaki ortak politikadan ayrılmamaları gerekir. Ayrıca danışıklığın başarılı olması için pazara girişleri engelleyecek veya kısıtlı tutacak ölçüde giriş engellerinin varlığına ihtiyaç duyulur. Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.34

artacak, kalite düşecek, yeni teknolojiler üzerinde çalışma yapılmayacaktır.⁴⁷¹ Bu nedenle de piyasaya da rekabet ortamı kaybolacaktır.

Rekabeti düzenleyen kanunlar ise sınai haklarının bu olumsuz etkilerinin ortaya çıkmasına mani olacaktır. Nitekim rekabet hukukunun temelinde serbest piyasaya içerisinde malların ve hizmetlerin serbest dolaşımının sağlanması ve tüketicinin en kaliteli üründen en uygun fiyata yararlanması amaçlanmaktadır. Piyasadaki hâkim durumda olan kişilerin hâkim durumlarını kullanarak rekabet şartlarını ve fiyatları kontrol etmesi ise kabul edilmemektedir. Böylelikle inhisari ve mutlak bir hakka sahip olan patent sahibi hakkını rekabeti bozucu bir şekilde kullanamayacaktır.

Bununla birlikte sınai mülkiyet hukukunun sağladığı inhisari ve mutlak hak karşısında rekabet hukukunun sınırlamalar getirmesi iki hukuk kurumu arasında çekişmelere sebep olacaktır. Günümüzde bu çekişmeler grup muafiyetleriyle, kanun düzenlemeleriyle, mahkeme kararlarıyla, doktrindeki eserlerle giderilmeye çalışılmaktadır. Gerek Avrupa Topluluğu'nda gerekse Türk Rekabet sisteminde günümüzde kabul edilen yaklaşıma göre rekabet hukuku kuralları fikri mülkiyet haklarının varlığını ve geçerliliğini kabul etmektedir; ancak fikri mülkiyet haklarının da etkin ve sürekli bir şekilde rekabeti kısıtlayıcı, bozucu ve ortadan kaldırıcı olmaması gerekir.⁴⁷² Aksi halde rekabete aykırılık söz konusu olacaktır. Bununla birlikte patent hakkı bakımından çelişki patent hakkının kendisinden değil, patent hakkının kullanımından kaynaklanmaktadır.⁴⁷³ Nitekim rekabet hukuku patent hakkının özellikle tekel bir hak olma özelliğini kabul edip korurken, sadece bu hakkın kullanımını konusunda sınırlamalar getirmektedir. Böylelikle patent hakkı sahibi yine hakkı üzerinde inhisari bir şekilde yararlanabilecek ancak patent hakkını kullanırken de rekabet kaidelerine uymakla yükümlü olacaktır.

Sonuç olarak Sınai Mülkiyet Hukuku'nun bir parçası olan patent hakkı üzerinde tasarruf işlemleri yapılırken rekabet hukuku kurallarına riayet edilmelidir. Özellikle de lisans sözleşmeleri kurulurken taraflar rekabet hukuku kurallarını dikkate

---

⁴⁷¹ ODMAN BOZTOSUN, s.173

⁴⁷² BAKIRCI, s.826

⁴⁷³ ALİUSTA, s.150

olarak sözleşme hükümlerini düzenlemesi gerekir. Aksi halde lisans sözleşmeleri rekabete hukukuna aykırılık yaptırımlarına tabii tutulacaktır.

II. REKABETİ KISITLAYICI LİSANS ANLAŞMALARI, UYUMLU EYLEM VE HÂKİM DURUMUN KÖTÜYE KULLANILMASI

Lisans sözleşmelerinin rekabet hukuku kurallarına uygun olarak düzenlenmesi gerekir. Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanunun ikinci bölümünde yasaklanan faaliyet kanun koyucu tarafından sayılmıştır. İlgili düzenlemeye göre, teşebbüsler arası rekabeti sınırlayıcı anlaşmalar, uyumlu eylem ve kararlar; bir veya birden fazla teşebbüsün bir mal veya hizmet piyasasındaki hâkim durumunu kötüye kullanması ve bir veya birden fazla teşebbüsün hâkim durum yaratmaya veya hâkim durumlarını daha da güçlendirmeye yönelik olarak rekabeti önemli ölçüde azaltacak şekilde birleşmeleri veya devralmaları rekabete aykırı olarak görülmektedir.⁴⁷⁴ Kanun koyucunun yasakladığı faaliyetleri konumuz açısından değerlendirecek RKKH.m.4'deki kısıtlama lisans sözleşmelerini de bağlamaktadır. Nitekim patent lisans sözleşmeleriyle teşebbüsler anlaşmalar yoluyla, uyumlu eylemle veya hâkim durum yaratarak bu hâkim durumlarını kötüye kullanmak suretiyle rekabete aykırı sonuçlar yaratabilirler. Bize aşağıda öncelikle konumuz açısından önemli olan uyumlu eylem, hâkim durumun kötüye kullanılmasını ve anlaşmaları işleyeceğiz. Konu kapsamı ve sınırlamamız dışında kalan birleşme ve devralmaları ise incelemeyeceğiz.

A. Rekabeti Kısıtlayıcı Anlaşmalar

Rekabet hukukunda sözleşme yerine anlaşma kavramı kullanılmaktadır. Anlaşma birden fazla teşebbüsün belirli konular üzerinde kendi aralarında anlaşmış olması ve kendilerini bu anlaşma ile bağlı hissetmesidir.⁴⁷⁵

⁴⁷⁴ ODMAN, s.282 TEKİNALP, TEKİNALP, AB Hukuku s.401 Benzer ayırım PINAR, Hamdi; '*Uluslararası Fikri Mülkiyet Haklarının Önemi ve Türkiye*', İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2004, s.110

⁴⁷⁵ İNAN, Nurkut, PİKİR Mehmet; '*Rekabet Hukuku El Kitabı*', Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, Ankara, 2007, s.26

Anlaşma kavramı, Medeni Hukuk’da düzenlenen geçerlilik koşullarını taşımasa bile tarafların kendilerini bağlı hissettikleri her türlü uzlaşma ya da uyuşmayı kapsamaktadır.⁴⁷⁶ Anlaşma kavramı her türlü uyuşmayı ifade ettiğinden sözleşme kavramına göre daha geniş bir anlam ifade etmektedir.⁴⁷⁷ Anlaşmanın yazılı veya sözlü olmasının da önemi yoktur.⁴⁷⁸ Hukuken bağlayıcı olmayan centilmenlik anlaşmaları, taraflar arasındaki açık-kapalı, doğrudan dolaylı, sarih-zımnî, sözlü-yazılı, tek taraflı-çok taraflı, yazılı-yazısız tüm mutabakatlar ve saptamalar(bu açıdan niyet bildiren açıklamalar, görüş bildiren tespit yapan memorandumlar, tutanaklar, beyanlar, taahhütler, müşterek açıklamalar) anlaşma olarak kabul edilmektedir.⁴⁷⁹ Anlaşmanın oluşması için birden fazla teşebbüs ile bu teşebbüsler arasında irade uyuşmasının varlığı yeterli olduğu doktrinde kabul edilmiştir.⁴⁸⁰ Anlaşmayı yapan tarafların yetkili olup olmaması veya anlaşmanın kanuni şekil şartlarını taşınamaması ise önem arz etmemektedir.⁴⁸¹

Rekabet Kanununda Kanun koyucu RKHK. m,4/2’de yasak olan tipik anlaşmaya ilişkin halleri saymıştır. Bu haller, özellikle şunlardır: a) Mal veya hizmetlerin alım ya da satım fiyatının, fiyatı oluşturan maliyet, kâr gibi unsurlar ile her türlü alım yahut satım şartlarının tespit edilmesi, b) Mal veya hizmet piyasalarının bölüşülmesi ile her türlü piyasa kaynaklarının veya unsurlarının paylaşılması ya da kontrolü, c) Mal veya hizmetin arz ya da talep miktarının kontrolü veya bunların piyasa dışında belirlenmesi, d) Rakip teşebbüslerin faaliyetlerinin zorlaştırılması, kısıtlanması veya piyasada faaliyet gösteren teşebbüslerin boykot ya da diğer davranışlarla piyasa dışına çıkartılması yahut piyasaya yeni gireceklerin engellenmesi, e) Münhasır bayilik hariç olmak üzere, eşit hak, yükümlülük ve edimler için eşit durumdaki kişilere farklı şartların uygulanması, f) Anlaşmanın niteliği veya ticarî teamüllere aykırı olarak, bir mal veya hizmet ile birlikte diğer mal veya hizmetin satın alınmasının zorunlu kılınması veya aracı teşebbüs durumundaki alıcıların talep ettiği bir malın ya da hizmetin diğer bir mal veya hizmetin de alıcı tarafından teşhiri şartına

⁴⁷⁶ RKHK Gereçesi m.4

⁴⁷⁷ TEKİNALP, TEKİNALP, AB Hukuku s.393

⁴⁷⁸ RKHK Gereçesi m.4

⁴⁷⁹ ASLAN, İsmail, Yılmaz; ‘*Rekabet Hukuku Dersleri*’, Ekin Kitapevi, Bursa, 2010, s.142 TEKİNALP, TEKİNALP, AB Hukuku s.393

⁴⁸⁰ İNAN, PİKİR, s.26

⁴⁸¹ Rekabet Kurulu anlaşmalarını yazılı ve imzalı olmasını aramadığı gibi teşebbüslerin ilzam ve temsil yetkisine sahip olmayan personelin dahi diğer teşebbüslerle gerçekleştirdiği sözlü ve yazılı mutabakatları(teşebbüslerin bilgisi veya yönlendirmesi olması koşuluyla) anlaşma olarak kabul etmektedir. ASLAN, Rekabet Dersleri, s.143

bağlanması ya da arz edilen bir mal veya hizmetin tekrar arzına ilişkin şartların ileri sürülmesidir.⁴⁸² Ancak kanunda belirtilen bu haller tahdidi olarak değil tadadi olarak sayılmıştır. Nitekim kanunda sayılan haller dışında da rekabetin sınırlanması mümkündür. Örneğin rekabetin sınırlanması, anlaşmalarda düzenlenen rakiplerin bazı yerlere, bölgelere sokulmaması hükümleriyle veya satışların belli ölçüler sınırında kalması hükümleriyle gerçekleşebilir. Yine rakiplerin belli şartlar içeren anlaşmaları imzalamak zorunda bırakılması veya rekabet şartlarının yapay olarak değiştirilmesi rekabetin bozulmasına sebebiyet verebilir.⁴⁸³ Bu nedenle somut olaya göre değerlendirme yapılmalıdır.

Bununla birlikte her RKHK m.4'e aykırı olan anlaşma hükümleri doğrudan hukuka aykırı kabul edilmeyecektir. Eğer ki RKHK m.5 gereği bir muafiyet söz konusu olursa bu tür anlaşmalar geçerli arz edilecektir. Muafiyetin uygulanması için ise bazı şartların gerçekleşmesi gerekir. Bu şartlar; malların üretim veya dağıtım ile hizmetlerin sunulmasında yeni gelişme ve iyileşmelerin ya da ekonomik veya teknik gelişmenin sağlanması, tüketicinin bundan yarar sağlanması ve ilgili piyasanın önemli bir bölümünde rekabetin ortadan kalkmamasıdır. Ayrıca ekonomik ve teknik gelişmelerin sağlanması ve tüketicilerin bundan yararlanması için rekabetin zorunlu olandan fazla kısıtlanmaması gerekir. Tüm bu şartların varlığı halinde muafiyetin varlığı nedeniyle anlaşma hükümleri hukuka aykırılık yaptırımına tabii tutulmayacaktır.

Uygulama da rekabet yaptırımları özellikle patent lisans sözleşmeleri üzerinde etkilerini göstermektedir. Nitekim rekabet hukukuna aykırı bir patent lisans sözleşmesi nedeniyle lisans veren zorunlu lisans verme durumunda kalabilmekte, sözleşme geçersiz kılınabilmekte, taraflar tazminat ödemekle yükümlü tutulabilmektedir. Bu nedenle bizde aşağıda rekabet hukuku düzenlemelerini, patent lisans sözleşmeleri bağlamında detaylıca işlemekteyiz.

⁴⁸² Doktrinde yasak olan tipik haller konu başlıklarına ayrılarak irdelenmektedir. İlgili konu başlıkları ayırımına göre yasak olan tipik haller şu şekildedir; a- fiyatların ve diğer ticari koşulların tespiti, b- pazar paylaşımı, c- arz ve talebin kontrol edilmesi, d- girişimlerin engellenmesine yönelik uygulamalar, e- ayırmacı uygulamalar, f- olağanüstü ek yükümlülüklerdir. PINAR, s.110, Ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için GÜVEN, Pelin; '*Rekabet Hukuku Ders Kitabı*', Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s.91 vd.

⁴⁸³ TEKİNALP, TEKİNALP, AB Hukuku s.401

1. Rekabet Hukukunun Lisans Sözleşmelerine Uygulanmasına İlişkin Koşullar

Lisans sözleşmeleri yapılırken anlaşma şartlarının rekabet hukuku kaidelerine aykırılık teşkil etmemesi gerekir. Bu nedenle lisans sözleşmelerinin rekabeti kısıtlayıcı, bozucu veya kısıtlayıcı hükümleri içermemesi gerekir. Sözleşmenin rekabete aykırı olup olmadığı değerlendirmesini ise Rekabet Kurumu yapmaktadır. Rekabet Kurumu incelemeyi yaparken yer, zaman, konu unsurlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini inceleyecektir.⁴⁸⁴ Ayrıca sözleşmeye taraf olan teşebbüsler arasındaki ilişkinin yatay veya dikey olması da Rekabet Kurumu incelemesi açısından önem arz etmektedir.

Kurum incelemeyi yaparken yer, zaman, konu unsurlarını dikkate almaktadır. Yer unsuruna göre Rekabet hukuku kuralları Türkiye sınırları içinde mal ve hizmet piyasasında faaliyet gösteren ya da bu piyasalarda doğrudan faaliyet göstermemekle beraber bu piyasaları etkileyen her türlü teşebbüs faaliyetlerine uygulanacaktır.⁴⁸⁵ Rekabet kurallarının zaman bakımından uygulanmasında ise kanunun yürürlük tarihi esas alınacaktır. Nitekim kanunlar Resmi Gazete’de yayımlanmaları ile yürürlüğe girer ve bu tarihten sonra cereyan eden olaylara uygulanır.⁴⁸⁶ RKHK’nun resmi gazete de yayınlandığı tarih 13 Aralık 1994 tarihidir. Ancak idari para cezalarına ilişkin düzenlemeler ise, bundan tam bir sene sonra; 13 Aralık 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ayrıca Rekabet Kurulu üyelerinin 27 Şubat 1997 tarihinde atanması nedeniyle, ancak 5 Kasım 1997 tarihinde Kurul teşekkül etmiştir.⁴⁸⁷

Rekabetin Korunması Hakkında Kanun’un konu bakımından uygulanmasında temel alınan kavram ise teşebbüsler olmaktadır. Teşebbüs, mal ve hizmet üreten, bunları pazarlayan ve bunların pazarlanmasına aracılık veya danışmanlık eden bütün gerçek ya da tüzel kişilerle, tüzel kişiliği olmayan ancak bağımsız ve ekonomik açıdan bir bütün oluşturan birimlerdir.⁴⁸⁸ Kanun tanımından da anlaşılacağı üzere bir

⁴⁸⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZDEMİR OKTAY, s.151 vd.

⁴⁸⁵ Bu konu pazarın belirlenmesi başlığı altında etki ve amaç teorisi dikkate alınarak detaylı bir şekilde işlenmiştir.

⁴⁸⁶ SANLI, Kerem Cem; ‘‘Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun’da Öngörülen Yasaklayıcı Hükümler ve Bu Hükümlere Aykırı Sözleşme ve Teşebbüs Birliği Kararlarının Geçersizliği’’, Ankara, 2000, s.41, EĞERCİ Ahmet; ‘*Rekabet Kurulu Kararlarının Hukuki Niteliği ve Yargısal Denetimi*’, Rekabet Kurumu Lisansüstü Tezi Sıra No:12, Ankara, 2004 s.49

⁴⁸⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız SANLI, s.41

⁴⁸⁸ TEKİNALP, TEKİNALP, AB Hukuku s.390 Doktrinde Özsunay’ında belirttiği üzere Türk Rekabet Hukukunda "teşebbüs" kavramının, her vakaya göre geliştirilebileceği söylenebilir. Bu nedenle, TTK'nın "ticari

teşebbüsten bahsedebilmek için ‘‘ekonomik faaliyet yürüten bir oluşum’’ ile ‘‘bağımsız bir oluşum’’ olmak üzere iki unsurun varlığı aranmalıdır. Teşebbüsün ekonomik bir faaliyet yürütmesinin bir eşiği bulunmamaktadır. Herhangi bir mal veya hizmet piyasasında, üretim, satış, pazarlama, dağıtım veya aracılık gibi ekonomik sürecin herhangi bir aşamasında faaliyet göstermek ve bu faaliyetten gelir elde etmek, ‘‘ekonomik faaliyet’’ unsurunun gerçekleşmesi açısından yeterli sayılmalıdır.⁴⁸⁹ Teşebbüsün ekonomik faaliyet yürütmesi neticesinde kar elde edip etmemesi de önem arz etmemektedir. Sürekli zarar eden veya az kar eden teşebbüslerde rekabet hukukunun süjesi kabul edilir. Bununla birlikte teşebbüsün ekonomik faaliyetinin yanı sıra bağımsız bir nitelikte de bulunması gerekir. Ekonomik bir faaliyet yürütmekle birlikte bağımsız karar veremeyen gerçek veya tüzel kişiler rekabet hukukunun süjesi kabul edilmez. Bu bağımsız karar veremeyen ancak ekonomik faaliyet yürüten teşebbüs kararlarını, hangi teşebbüsün yönlendirmesi veya kontrolü doğrultusunda veriyorsa, bu teşebbüsle tek ekonomik birim oluşturmakta olup, rekabet hukuku bakımından bu ana teşebbüs ile birlikte tek bir teşebbüs olarak değerlendirilir.⁴⁹⁰ Bununla birlikte Mukayeseli Hukukta Avrupa Topluluğu Anlaşması’nda teşebbüs kavramı, sınırlandırılmamak için özellikle tanımlanmamıştır. Ancak ATA; meslek odaları, meslek kuruluşları, dernekler, federasyonlar, konfederasyonlar, kooperatifler, kooperatif birlikleri, kişilik kazanmayan dernekler gibi üyelerin menfaatlerini koruyan, belirli hizmeti düzenleyen veya belli bir mesleği düzenleyen teşebbüs birliklerini de rekabetin hukukunun bir aktörü olarak kabul etmektedir.⁴⁹¹ ATA’nın kabul ettiği bu yaklaşım Türk Hukuku açısından kabul edilmelidir.

Patent lisans sözleşmeleri ise önceki bölümlerde de işlediğimiz üzere iki taraflı sözleşmelerdir. Bu sözleşmelerin taraflarından biri lisans veren diğeri ise lisans alan olmaktadır. Rekabet hukuku bağlamında işte bu tarafların, teşebbüs olarak tanımlanması gerekir. Rekabet Kurumu inceleme yaparken ise öncelikle sözleşmenin tarafı olan teşebbüslerin konumunu irdelemelidir. Nitekim teşebbüslerin birbirine

---

işletme" kavramının Rekabet hukukunun dar anlamdaki teşebbüs kavramına özdeş olduğu; tüm ticaret şirketlerinin(kollektif, komandit, anonim şirket, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket, limited şirket, ve kooperatifler ile adi şirketlerin) teşebbüs olarak kabul edilmesi gerektiği; ayrıca gerçek kişi firmalarının da yine teşebbüs olarak kabul edilebileceği söylenebilir. ÖZSUNAY, Ergun; ‘‘Türk Kartel Hukukun’da Teşebbüsler Arası Anlaşmalar ve Teşebbüs Birliklerinin Kararları’’, Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları, Y.2000, ss.41-69. s.50

⁴⁸⁹ SANLI, s. 30

⁴⁹⁰ EĞERCİ, s.27

⁴⁹¹ TEKİNALP, TEKİNALP, AB Hukuku s.392

rakip olması halinde aralarında yatay bir ilişki söz konusu olurken, birbirlerine rakip olmamaları halinde aralarında dikey bir ilişki söz konusu olur.⁴⁹²

Lisans sözleşmeleri RKHK.m.4 bağlamında incelenirken amacı veya etkisi dikkate alınmaktadır. İnceleme neticesinde rekabeti engellemeye, sınırlandırmaya veya bozmaya yönelik teşebbüsler arası sözleşmeler rekabete aykırı olarak kabul edilmelidir. Teknolojik ürünlerin kullanılmasına yönelik lisans sözleşmelerinin rekabete aykırı nitelikte olduklarının belirlenmesi halinde Rekabet Kurulu çeşitli yaptırımlara karar verebilir. Bununla birlikte lisans sözleşmelerine konulacak hükümler RKHK, m.4 hükmüne aykırı olup RKHK m.5 kapsamında bireysel veya grup muafiyeti şartlarını taşıyorsa yaptırım uygulanmayacaktır.

Teşebbüsler arasındaki anlaşmaların rekabete aykırı olup olmadığının değerlendirilmesinde ise özellikle teşebbüslerin faaliyet gösterdiği pazarın belirlenmesi ile teşebbüslerin pazarda birbirlerine karşı olan konumları önem arz etmektedir. Nitekim Rekabet Kurulu’da yapmış olduğu incelemelerde bu hususları göz önüne almaktadır. Lisans sözleşmelerinde de sözleşme konusunun dahil olduğu pazarlar belirlenecek, sözleşme taraflarının pazardaki konumu tespit edilecek, ilgili pazarın yapısı ve pazara giriş engelleri olup olmadığı incelenecektir. Arkasından ise sözleşmedeki kısıtlamaların ve yükümlülüklerin ilgili olduğu pazardaki rekabete etkileri Türkiye koşulları dikkate alınarak değerlendirilecektir.⁴⁹³

a. Pazarın Belirlenmesi

Teşebbüsler arasındaki anlaşmalar rekabeti kısıtlayıcı, bozucu ve engelleyici bir takım hükümler ihtiva edebilir. Bu hükümlerin rekabete aykırı olup olmadığı ise anlaşmanın amacı ve pazar etkisi dikkate alınarak değerlendirilir.

Kanun koyucunun da belirttiği üzere rekabetin önlenmesi, bozulması ve sınırlandırılmasının “amaçlanmış olması” veya söz konusu eylemin böyle bir “etkisini bulunması” gerekir.⁴⁹⁴. Nitekim rekabeti sınırlama amacıyla yapılan anlaşmalar

⁴⁹² Bu konu hakkında aşağıda detaylı açıklama yapılmıştır.

⁴⁹³ Ayrıntılı bilgi için ODMAN BOZTOSUN, s.207,208

⁴⁹⁴ TEKİNALP, TEKİNALP, AB Hukuku s.402

RKHK. m.4 gereği yasak anlaşmalardır. Bu anlaşmaların uygulanmış olması veya sonuca ulaşip ulaşmaması önemli değildir.⁴⁹⁵ Uygulanmamış veya sonuca ulaşmamış bir anlaşma dahi rekabeti sınırlama amacı güttüğünden yaptırıma tabii tutulabilir. İkinci olarak anlaşmanın etkilerine de bakmak gerekir.⁴⁹⁶ Etki teorisine göre RKHK. m.4'ün uygulanması için teşebbüsler arası rekabeti kısıtlayıcı bir anlaşma yapılmamış olsa dahi, rekabeti sınırlayıcı bir etki doğurması halinde rekabette aykırılık söz konusu olacaktır.⁴⁹⁷ Dolayısıyla rekabetin önlenmesi, bozulması ve sınırlanması amacı taşımayan ancak piyasada rekabeti sınırlandırıcı etki gösteren anlaşmalarda rekabete aykırı kabul edilmektedir. Ayrıca etki teorisi gereği, merkezleri Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında bulunan, fakat Türkiye'de faaliyet gösteren teşebbüsler de RKHK kapsamında değerlendirilecektir.⁴⁹⁸ Dolayısıyla her ne kadar Türk Kanunları, yer bakımından Türkiye sınırları içerisinde uygulanacaksa da Türkiye'de merkezi olmayan teşebbüslerin faaliyetleri nedeniyle Türkiye'de rekabet sınırlanırsa, RKHK bu teşebbüsler içinde uygulanacaktır. Amaçlanma ile etkinin birlikte bulunması ise zorunlu değildir, her biri diğerinin alternatifidir.⁴⁹⁹ Nitekim rekabeti sınırlandırma yönünde bir amaç olmasa dahi böyle bir etki doğuran veya doğurabilecek nitelikteki anlaşmalar rekabete aykırıdır. Patent pazarının belirlenmesinin ardından RKHK m.4 bağlamında değerlendirilme yapılacak arkasından muafiyet uygulanıp uygulanmayacağına karar verilecektir. Bu nedenle patentin yer aldığı pazarının sınırları tespit edilmelidir.

Uygulamada pazarın tanımı pazar analizi yapılarak tespit edilmektedir. Analiz sürecinde ilk olarak teknolojik ürünlere ilişkin anlaşmalar değerlendirilir. Arkasından bu eylemin ilgili olduğu mal veya hizmet pazarları belirlenmelidir. Sonra ise teknolojinin bu mal ve hizmet pazarlarına etkisi değerlendirilmelidir. Teknolojinin pazara etkisi incelenirken de teşebbüslerin gerçekleştirdiği lisans sözleşmesinin bu pazardaki rekabet aykırı etkisini tespit edilmelidir. Bu süreçte anlaşmadaki hükümlerin yanı sıra pazardaki yoğunlaşma derecesi pazarlara giriş olanakları ve arz talep miktarının fiyat değişikliklerinden etkilenme oranına bakılmalıdır.⁵⁰⁰ Böylelikle lisans sözleşmesinin rekabete aykırı olup olmadığı ortaya çıkacaktır. Bununla birlikte RKHK

⁴⁹⁵ İNAN, PİKER, s.24

⁴⁹⁶ Türk Hukuku'nda "etki teorisi" olarak isimlendirilen bu sistemle benimsenmiştir

⁴⁹⁷ İNAN, PİKER, s.24

⁴⁹⁸ RKHK Gereçesi m.2

⁴⁹⁹ TEKİNALP, TEKİNALP, AB Hukuku s.402

⁵⁰⁰ ODMAN, s.358

m.4 bağlamındaki anlaşma tek bir mal veya hizmet pazarını etkilemeyebilir. Teknolojik ürünlerin üretim sürecinde haiz oldukları önem nedeniyle farklı mal ve hizmet pazarları da etkilenebilir. Hatta hammadde, yarı mamül ve nihai mal pazarları dahi etkilenebilir.⁵⁰¹ Bu nedenle tek bir pazarın yanında diğer etkilenebilecek pazarlarda göz önüne alınarak değerlendirme yapılmalıdır. Lisans sözleşmesine konu teknolojinin tek bir pazarın yanı sıra birden fazla pazarı etkilemesi Rekabet Kurumu'nun inceleme yapmasını zorlaştırır. Bu incelemenin de belirli bir kıstası olması gerekir. Bu nedenle rekabet hukuku bağlamında teknolojinin etkilediği pazarın belirlenmesinde doktrinde coğrafi pazar ve teknoloji pazarı olmak üzere iki kıstas dikkate alınmaktadır.

Coğrafi Pazar kıstasına göre rekabet kuralları ülke içerisinde uygulanmaktadır. RKHK 2,4,6 ve 7 maddelerinde Türkiye Cumhuriyet sınırları içinde mal ve hizmet piyasalarında faaliyet gösteren ya da bu piyasaları etkileyen her türlü teşebbüsün rekabeti kısıtlayıcı davranışlarının RKHK kapsamında olduğu düzenlenmiştir. Bununla birlikte Türk doktrininin coğrafi sınır bakımından etki doktrini kabul ettiği görülmektedir. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında gerçekleştirilen işlem veya eylemlerin etkileri ülkedeki mal ve hizmet piyasasını etkilerse RKHK bağlamında yine değerlendirilecektir.⁵⁰²

Coğrafi sınırların yanı sıra teknolojik ürünün pazarının da belirlenmesi gerekir. Teknolojik ürün pazarının belirlenmesi ise yapısı itibariyle diğer klasik ürün pazarlarına göre çok daha zordur.⁵⁰³ Çünkü hızlı teknolojik değişimlerin yaşandığı dinamik bir pazar olan teknoloji pazarının tanımının belirlenmesi geleneksel pazarlara göre çok daha zor olmaktadır.⁵⁰⁴ Teknolojik ürün pazarı hem teknoloji, hem yeniliği hem de ürün ve hizmeti içermesi nedeniyle karmaşık bir yapıdadır. Bu nedenle rekabet hukuku değerlendirmelerinde pazar kavramı 2'ye ayrılmaktadır. Bunlar ürün pazarı ve teknoloji pazarı olmaktadır. Bununla birlikte özellikle ABD hukukunda ortaya çıkan 3'lü bir pazar ayrımı da kabul görmektedir.

⁵⁰¹ ODMAN BOZTOSUN, s.197

⁵⁰² ODMAN, s.354

⁵⁰³ Doktrinde teknolojik ürün pazarının, rekabet hukuku bağlamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği tartışmalıdır. Teknolojik ürün pazarında söz konusu olan ürün hâlihazırda geliştirilmiş bir ürün olmaktadır. Ayrıca bu teknolojik ürünün maddi bir değeri bulunmaktadır. Bu nedenle rekabete konu olabilir. Bak; ODMAN BOZTOSUN, s.198

⁵⁰⁴ GÖZLÜKAYA, s.21

Bu pazarlar ise, mal ve hizmet pazarı, teknoloji pazarı ve yenilik pazarından oluşmaktadır.⁵⁰⁵ Türk Hukuku ise ikili ayrımı kabul etmektedir.

Ürün pazarı, alıcılar tarafından lisansı verilen teknolojiyi içeren anlaşma konusu ürünlerle; nitelikleri fiyatları ve kullanım amaçları bakımından değiştirilebilir veya ikame edilebilir olduğu kabul edilen ürünlerden oluşur.⁵⁰⁶ Bir malın diğer bir malla aynı pazarda sayılabilmesi için bu iki ürünün tüketici gözünde nitelikleri, kullanım amaçları ve fiyatları bakımından benzer olması gerekir.⁵⁰⁷ Ürün pazarı belirlenirken ilgili ürün konusunda faaliyet gösteren mevcut ve faal teşebbüslere bakılmalıdır. Ayrıca ürün pazarı mevcut teşebbüslerin yanı sıra söz konusu ilgili ürün pazarına veya ilgili coğrafi pazara, uygun zamanda girmek için gerekli ek yatırımları veya gerekli değişim maliyetlerini üstlenecek teşebbüsleri (ilgili pazardaki potansiyel rakipler) de kapsamaktadır. (2008/2 sayılı Tebliğ madde.4-e/2) Dolayısıyla ürün pazarı belirlenirken potansiyel rakipler esas alınabilir.

Lisans anlaşmaları rekabet hukuku bağlamında değerlendirilmesi sürecinde fikri hakların, ürünlerin üretiminde kullanıldıkları maldan ayrı olarak pazarlanabildikleri durumlarda, teknolojik pazarda incelenmelidir.⁵⁰⁸ Bu ürün pazarı fiziki varlığı bulunmayan fikri ürün niteliğindeki teknolojik ürünlerden oluşur.⁵⁰⁹ Teknolojik ürünler düşünsel bir çaba sonucu ortaya çıkarılan ve endüstriyel üretimde kullanılmaya yönelik soyut değerlerdir.⁵¹⁰ Düşünsel bir çaba neticesinde ortaya çıkarılan bu değerler üçüncü kişilerin kullanımına veya üçüncü kişiye devre konu olabilir. Bu nedenle teknolojik ürün, ürün pazarının yanı sıra fikri bir teknoloji pazarı da yaratmaktadır. Teknolojik pazarlar lisansı verilen teknolojiden ve bunun ikamelerinden oluşur. Bununla birlikte teknolojik pazarının içeriğine teknolojinin uygulandığı mal ve hizmetler değil sadece teknolojinin bizatihi kendisi dâhildir.⁵¹¹

Patent hakları mevcut pazardaki ürünlere ve teknolojiye yenilikler getirmesi nedeniyle mevcut pazar içinde değerlendirilmesi oldukça güçtür. Bu nedenle ABD

⁵⁰⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız GÖZLÜKAYA, s.21

⁵⁰⁶ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.5, ASLAN, Rekabet Dersleri, s.118

⁵⁰⁷ ASLAN, Rekabet Dersleri, s.118

⁵⁰⁸ GÖZLÜKAYA, s.22

⁵⁰⁹ ODMAN, s.353

⁵¹⁰ ODMAN BOZTOSUN, s.174

⁵¹¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız ODMAN BOZTOSUN, s.175

doktrininde geliştirilecek ürünlerin müstakbel pazarını belirlemek için yenilik pazarı değerlendirilmesi de yapılmaktadır. Yenilik pazarında pazarı oluşturan mal ve hizmet henüz doğmamıştır. Yeni ürünlerin geliştirilmesiyle birlikte bu pazar ortaya çıkacaktır. Ayrıca yenilik pazarı içindeki teşebbüsler sadece mevcut firmaları değil, henüz pazarda aktif olarak faaliyet göstermemekle birlikte, belirli bir süre sonra faaliyete geçmesini sağlayacak nitelikte varlığı elinde bulunduran firmaları da kapsamaktadır.⁵¹² Teknolojik yenilik pazarında ele alınan ürün pazarındaki gibi yine bir mal ve hizmettir ancak bu pazar henüz doğmamıştır ve yeni ürünlerin geliştirilmesine yönelik AR-GE faaliyetleri sonucu ortaya çıkacaktır.⁵¹³ Yenilik pazarı içerisinde ürünün değerlendirilmesi ise oldukça güçtür. Henüz ortada bir ürün olmadığı için yenilik pazarı değerlendirmesi mal ya da teknoloji pazarlarındaki analiz sonucu tespit edilemeyecektir.⁵¹⁴ Ancak yeni ürünün muhtemelen etkilerinin ne olacağının analizi yapılabilir. Türk Hukuku'nda Rekabet Kurulu kararlarında böyle bir değerlendirme tespit edilmemiştir. Ancak yeni teknolojilerin pazara girmesiyle birlikte bu yeni teknolojilerin piyasaya müstakbel etkilerinin de göz önüne alınmasında fayda vardır.

b. Teşebbüslerin Pazardaki Konumu

Lisans sözleşmesi RKHK m.4 bağlamında değerlendirilirken sadece sözleşme hükümlerine değil tarafların birbirlerine karşı konumları da nazara alınmalıdır. Nitekim Rekabet Kurulu'da yapmış olduğu birçok değerlendirme de ilk olarak teşebbüslerin pazardaki birbirlerine karşı konumları irdelenmektedir.⁵¹⁵

Pazarın belirlenmesi ise özellikle teşebbüslerin rakip olup olmadığının değerlendirilmesinde önem arz edecektir. Nitekim tarafların rakip olmaları halinde yatay bir ilişki ortaya çıkacak ve rekabet kuralları katı bir şekilde uygulanacakken, rakip olmamaları halinde dikey bir ilişki olduğundan daha tahammüllü bir yaklaşım gösterilecektir. Pazarın kapsamının belirlenmesi özellikle grup muafiyetinden

⁵¹² GÖZLÜKAYA, s.23

⁵¹³ ODMAN, s.353

⁵¹⁴ Ayrıntılı bilgi için GÖZLÜKAYA, s.24 vd.

⁵¹⁵ Nitekim Rekabet Kurulu Vestel ile TVS arasında akdedilen Toshiba markasının Vestel tarafından Türkiye'de lisanslı ürünlerin üretimi, pazarlanması, promosyonu, reklamı, satışı, dağıtımı, ithalatı ve ihracatının yapılması amacıyla düzenlenen marka lisansı sözleşmesinde öncelikle tarafların pazardaki konumuna göre değerlendirmiş ve ilgili sözleşmeyi dikey anlaşma niteliğinde kabul etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız 24.11.2016 Tarihli, 16-41/666-299 sayılı Rekabet Kurulu Kararı.

yararlanma koşulları olan pazar payı eşiklerinin hesaplanmasında önemli bir rolü bulunmaktadır. İleriki bölümlerde de açıklayacağımız üzere grup muafiyetinden yararlanılabilmesi için rakip olanlar ile rakip olmayan teşebbüslerin ürünlerinin veya teknolojilerinin belirli bir pazar payını aşmaması gerekir.

Yatay anlaşmalar pazarın aynı seviyesinde etkinlik gösteren teşebbüslerin aralarında yaptıkları anlaşmalardır.⁵¹⁶ Yatay ilişki tespit edilirken lisans sözleşmesi taraflarının lisans sözleşmesinin yokluğunda ilgili ürün pazarında fiili ya da potansiyel rakip olan taraflarca yapılıp yapılmadığına bakılmalıdır. Taraflar fiili ya da potansiyel rakipse yatay ilişki vardır.⁵¹⁷ Yatay anlaşmalarda teşebbüsler aynı coğrafi pazarda faaliyette bulunabilecekleri gibi benzer ürünü üreten teşebbüsler de olabilirler.⁵¹⁸ Bununla birlikte yatay anlaşmaların yapılması halinde rekabet rejimi sınırlanabilir.⁵¹⁹ Özellikle de yatay anlaşmalarla rakip teşebbüslerin aynı pazar içerisinde pazar payını artırması ve teşebbüslerin ortak amaçla hareket etmesi neticesinde ilgili pazarda rekabet sınırlanmaktadır.⁵²⁰

Dikey anlaşmalar ise aynı mal ya da hizmet piyasasında bulunan ancak piyasanın farklı seviyelerinde faaliyet gösteren teşebbüsler arasında yapılan anlaşmalardır.⁵²¹ Bir dikey anlaşmanın varlığından bahsedebilmek için üç unsurun gerçekleşmiş olması gerekir. Bunlar; anlaşmaya iki veya daha fazla teşebbüsün taraf olması, anlaşmaya taraf olan teşebbüsler arasında dikey bir ilişki olması ve anlaşmanın belirli mal veya hizmetlerin dağıtımını, arzı veya lisansı amacıyla yapılmış olmasıdır.⁵²² Örneğin lisans verenin asıl iştiğal konusu teknolojik yenilik geliştirmek iken lisans alan sadece mal veya hizmet üretme amacı taşıyorsa dikey rekabet vardır; yine lisans veren üretim konusunda iştiğal ederken lisans alanların dağıtım ve pazarlama

---

⁵¹⁶ İNAN, PİKİR, s.27

⁵¹⁷ GÖZLÜKAYA, s.25 Bu tür anlaşmalara kartel anlaşması şeklinde yapılması da mümkündür. Kartel anlaşmalarındaki ortaklık ilişkisi sadece ticaretle uğraşan şirket veya kişiler arasında değil, bir dernek kararından veya basit bir sözleşme bağından da doğabilir ASLAN, Rekabet Dersleri, s.85

⁵¹⁸ GÜVEN, s.74

⁵¹⁹ Bununla birlikte uygulamada yatay bir ilişkinin, dikey bir ilişkiye göre rekabeti daha sınırlandırıcı olduğu kabul edilmektedir. Kartelleşme olarak tabir edilen bu tür ilişkiler ekonomik düzeni ve tüketicilerin yararına zarar verdiği doktrinde belirtilmiştir. Özellikle de rakipler arası üretimin kısıtlanması, pazarın paylaşımı, alım satım fiyatlarının tespiti gibi davranışlar rekabetin ihlalinin belli başlı örnekleri olarak sayılmıştır. İNAN, PİKİR, s.28

⁵²⁰ Ayrıntılı bilgi için ODMAN, s.84 vd. GÜVEN, s.74 vd. Nitekim yatay anlaşmaların genel olarak, rekabeti sınırlandırıcı eylemler için uygun bir ortam oluşturduğu ve bu işbirlikleriyle rakipler arasında fiyat belirleme ve pazar paylaşımı kartellerinin oluşturulmasına imkân yarattığı doktrinde belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız GÖZLÜKAYA, s.30 vd.

⁵²¹ GÜVEN, s.75

⁵²² PINAR, s.118

safhalarında faaliyet göstermesi veya lisans verenin lisans alana, kendi mamulü için yedek parça tedarik etmesi gibi hallerde dikey anlaşmalar bulunmaktadır.⁵²³

Dikey anlaşmalarda rekabet kurallarına aykırılık yatay anlaşmalara göre daha nadiren görülen bir durumdur. Hatta dikey anlaşmalardaki rekabetin tüketiciye ve ekonomiye faydalı yanları bulunmaktadır.⁵²⁴ Bununla birlikte dikey yönde sözleşmelerde lisans verenin faaliyet gösterdiği pazarda yüksek derecede yoğunlaşmış olması neticesinde pazara giriş engelleri ortaya çıkması ve lisans alan teşebbüslerin ağır kısıtlamalara tabii tutulması rekabete aykırılık doğurabilir.⁵²⁵ Özellikle de dikey anlaşmalarda lisans verenin patent hakkını kötüye kullanması veya teşebbüsler arası danışıklığa sebep olması uygulamada muhtemeldir.⁵²⁶ Bu nedenle dikey anlaşmaların olumlu yönü olduğu kadar olumsuz yanları da bulunmaktadır.

İşleme taraf olan teşebbüsler arasındaki ilişki yatay, dikey olabileceği gibi her ikisine ait unsurları da birlikte içerebilir. Pazar içerisindeki teşebbüslerin birbirine karşı rakip olup olmalarının da önemli sonuçları bulunmaktadır. Nitekim teşebbüslerin rakip olup olmamasına göre muafiyet hükümleri uygulanacak veya rekabet yaptırımı uygulanacaktır. Ayrıca dikey ve yatay ilişkilerin yanı sıra yatay etki kavramına da bakılmalıdır.⁵²⁷

2.Rekabet Kanuna Aykırılığın Yaptırımları

Patent lisans sözleşmesi RKHK m.4'e aykırı hükümler ihtiva ediyorsa ve muafiyet koşullarını da taşıyorsa bu durumda Rekabet Kurumu rekabeti sınırlayıcı nitelikte olan anlaşmaları RKHK m.56 gereği geçersiz kılabilir.⁵²⁸ Bu geçersizlik

⁵²³ ODMAN, s.357

⁵²⁴ Doktrinde dikey anlaşmaların; markalar arası rekabeti sağladığı, mal ve hizmet sunumundaki kaliteyi artırdığı belirtilmiştir. Ancak dikey anlaşmaların böyle bir olumlu etkisi karşısında piyasaya girişleri engellemesi, marka içi rekabette zarar vermesi ve kaynaklara erişimi engellemesi söz konusu olabilir. Ayrıntılı bilgi için bakınız GÜVEN, s.77 vd.

⁵²⁵ GÖZLÜKAYA, s.26

⁵²⁶ Ayrıntılı bilgi için ODMAN BOZTOSUN, s.179

⁵²⁷ ODMAN, s.358 Bir işlem dikey ilişki içerisinde bulunan teşebbüsler arasında yapılmasına rağmen ilgili pazarlar açısından yatay etki doğurabilir. Yatay etki birbirine rakip teşebbüslerin içinde söz konusu olabilir. Bir işlem veya eylemin rekabete aykırı olduğunun kabul edilmesi için yatay etki doğurduğunun saptanması gerekecektir. Bu çerçevede işlem veya eylemin ilgili teşebbüsün pazar gücünü, tek taraflı veya diğer teşebbüslerle birlikte kullanma olanağını artırıp artırmadığı incelenmelidir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ODMAN, s.358

⁵²⁸ Bazı tip anlaşmaların piyasaya etkisi ise oldukça minimal bir seviyede kaldığı için rekabete aykırı kabul edilmemektedir. Dolayısıyla RKHK. m.4 bağlamında rekabete aykırı bir anlaşmanın varlığı halinde bu anlaşmaya bireysel muafiyet – grup muafiyeti uygulanıyorsa veya menfi tespit belgesi verildiyse veya de minimis kuralı

kanunun emredici hükümlerine aykırı sözleşmelerin geçersizliğiyle aynıdır.⁵²⁹ Dolayısıyla anlaşma kesin hükümsüz kabul edilecektir.⁵³⁰ Anlaşmanın rekabete aykırı olup olmadığı konusundaki değerlendirmeyi ise Rekabet Kurulu yapmaktadır. Bununla birlikte borçlar genel hükümleri gereği kesin hükümsüzlüğün mahkeme kararıyla tespit edilirken, Rekabet hukukunda anlaşmanın geçersiz olduğunu yani kesin hükümsüz olduğu Rekabet Kurulunca tespit edilmektedir.⁵³¹

Bazı anlaşmalarda hükümlerin tamamı değil bir kısmı rekabet hukuku kurallarına aykırı olabilir. Sözleşmede düzenlenen bazı hükümlerin rekabete aykırılıkları söz konusuysa sözleşmenin bu hükümler dışında kalan kısmı geçerliliğini sürdürebilir. Bu durumda lisans sözleşmelerinde rekabete aykırılık nedeniyle geçersiz kılınması sözleşmenin tamamını değil, sadece ilgili hükmü kapsar. Ancak rekabete aykırılık nedeniyle geçersiz kalan sözleşme hükmü, sözleşmenin esaslı bir ögesiye bu takdirde sözleşmenin tamamı da geçersiz kılınabilir. Anlaşmanın geçersiz olan şartlara rağmen yürürlükte kalması için geçersiz olan şartların yokluğu halinde tarafların yine de kalan hükümlerle yetinen bir anlaşma yapacakları sonucuna ulaşılmış olması gerekir. Bu durumda taraf iradelerinin yaşatılması ilkesi gereği sadece ilgili hükümler geçersiz olur, anlaşmanın geri kalanı geçerli olmaya devam edecektir.⁵³²

Rekabet Kanuna aykırı her anlaşma, kanunun emredici hükümlerine aykırı anlaşmalar gibi mutlak butlanla sakattır.⁵³³ Bu tür sözleşmeler yapıldığı andan itibaren hüküm ve netice doğurmayacaktır.⁵³⁴ Mutlak butlanla geçersiz olan anlaşma yapıldığı andan itibaren geçersiz sayılır. Dolayısıyla geçersizlik geçmişe etkili olarak ortaya çıkar. Geçersiz bir sözleşmeye dayalı olarak taraflar birbirilerinden karşılıklı edimlerin ifasını ise talep edemeyecektir. Eğer edimler ifa edildiyse taraflar sözleşme

---

gereği anlaşma rekabet ortamını etkilemiyorsa, bu anlaşmalara yaptırım uygulanmayabilir. Böyle bir durumda anlaşma geçerli olarak hükümlerini doğuracaktır. Bakınız; ASLAN, Rekabet Dersleri, s.287

⁵²⁹ ASLAN, Rekabet Dersleri, s.125

⁵³⁰ ODMAN, s.97

⁵³¹ ODMAN BOZTOSUN, s.213 Nitekim doktrinde Odman'da RKHK.m.4 hükmüne aykırı olan rekabeti engelleme, bozma ve kısıtlamaya yönelik anlaşmaların, rekabete aykırı olduğu değerlendirilmesini sadece Rekabet Kurulu'nun yapabileceğini belirtmiştir.

⁵³² ASLAN, Rekabet Dersleri, s.293

⁵³³ ASLAN, Rekabet Dersleri, s.288

⁵³⁴ BAŞ, s.126 ALİUSTA, s.155 Doktrinde Rekabet Kurulu'nca verilen geçersizlik kararının Borçlar Hukukundaki karşılığı irdelenmiştir. Bizimde katıldığımız görüşe göre, Rekabet Kanunu'nda her ne kadar geçersizliğin türü belirtilmemiş olsa da belirli bir mal veya hizmet piyasasında rekabeti engelleme, bozma veya kısıtlama amacı taşıyan veya böyle bir etki doğuran veya doğurabilecek anlaşma ile teşebbüs birlikleri kararlarının hukuka aykırı ve yasak olduğu belirtilmiştir. Buradaki hukuka aykırılık ibaresinden dolayı TBK.m.27 bağlamında değerlendirme yapılabileceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kanunun emredici hükümlerine aykırı olan anlaşmalar kesin hükümsüz sayılacaktır. ODMAN BOZTOSUN, s.214

ilişkisinden elde ettiklerini sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre iadesini talep edilir.⁵³⁵

Ayrıca RKHK, m.57 bağlamında tazminat yaptırımını da düzenlenmiştir. İlgili düzenlemeye göre kanuna aykırı olan eylem, karar, sözleşme veya anlaşma ile rekabeti engelleyen, bozan ya da kısıtlayan yahut belirli bir mal veya hizmet piyasasındaki hakim durumunu kötüye kullanan, bundan zarar görenlerin her türlü zararını tazmine olmaktadır(RKHK m.57). Zarar görenler gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişilerde olabilir. Tazminatın kapsamına belirlenmesine konusunda Rekabet Kanunu zarar gören müşteriler ve rekabetin sınırlanmasından etkilenen teşebbüsler olmak üzere ikili bir ayırım yapmıştır. Buna göre zarar gören müşteriler, rekabetin sınırlanması nedeniyle ödemek durumunda kaldıkları bedel ile rekabet sınırlanmasıyla ödeyecek oldukları bedel arasındaki farkı talep edebilir; teşebbüsler ise bütün zararlarını talep edebilir.⁵³⁶ Dolayısıyla zarar gören teşebbüsler tazminat olarak bedel farkını, mahrum kalınan karı, uğranılan maddi zararı, ihlalde bulunanların elde ettiği karı ve şartları varsa üç kat tazminatı talep edebilir. Bununla birlikte ABD Hukukundan esinlenirken kanunda düzenlenen üç katı tazminatı müşterilerde talep edebilir. RKHK. m.58 bağlamında ortaya çıkan zarar, tarafların anlaşması ya da kararı veya ağır ihmalinin olduğu hallerden kaynaklanmaktaysa, hakim, zarar görenlerin talebi üzerine, uğranılan maddi zararın ya da zarara neden olanların elde ettiği veya elde etmesi muhtemel olan karların üç katı oranında tazminata hükmedebilir. Müşteri ve teşebbüsler ayrıca manevi zararı da talep edebilir. Nitekim RKHK. m.57’de her türlü zarar kavramı kullanılarak manevi zararın talep edilebileceği de düzenlenmiştir. Zararı veren kişiler gerçek veya tüzel kişi olabilir. Zararın oluşması birden fazla kişinin davranışları sonucu ortaya çıkmış ise bunlar zarardan müteselsilen sorumludur(RKHK m.57). Tüzel kişiliği olmayan oluşumların ise sorumluluğu bulunmamaktadır. Ancak bu oluşumu ortaya çıkaran gerçek ve tüzel kişilerin sorumluluğuna başvurulabilir. Bununla birlikte davacı, davalının kusurlu olduğunu ispat etmekle yükümlüdür. Ancak uyumlu eylemler bakımından davacı lehine RKHK.m.59’da bir ispat yükü düzenlemiştir.⁵³⁷ Tazminat davalarında Rekabet Kurulu kararlarının önemli bir rolü bulunmaktadır. Rekabet Kurulu kararının varlığı halinde zarar gören ihlalin varlığını ispat etmiş

⁵³⁵ ALIUSTA, s.156

⁵³⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız ODMAN BOZTOSUN, s.234

⁵³⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız ASLAN, Rekabet Dersleri, s.302,303

sayılacaktır. Bu nedenle Yargıtay'ın da yerleşik içtihatlerinde belirtildiği üzere Rekabet Kurulu Kararı'nın yargılama sürecinde beklenmesi gerekir.⁵³⁸ Ancak Rekabet Kurulu'nun karar verme süreci oldukça uzun sürebilir. Ayrıca kararın kesinleşmesi de yine vakit alan bir süreçtir. Bu da zarar görenlerin zararını tazmin etmesini güçleştirecektir.

Rekabet Kurumu, rekabet kurallarına aykırı sözleşmelere idari para cezası da uygulamaktadır. İdari para cezalarının amacı teşebbüslerin rekabet kurallarına aykırı faaliyet yürütmekten caydırmaktır. İhlalde belirleyici etkisi saptanan teşebbüs veya teşebbüs birliği yöneticileri ya da çalışanlarının varlığı halinde, teşebbüs veya teşebbüs birliğine verilen cezanın yüzde beşine kadar idarî para cezası bu kişilere de uygulanabilir. Para cezasının tespitinde ihlalin süreci ve hafif veya ağır olması önem arz etmektedir. Para cezası gerektiren bir fiilin çok uzun süreden beri devam ediyor olması veya ağır ihlal teşkil etmesi halinde para cezaları daha yüksek haddene uygulanır.⁵³⁹ Kurul'un rekabet ihlallerine karşı para cezalarının belirlenmesinde Rekabet Kanunu, Tebliğler ve Kurul Kararları esas alınmaktadır. Ayrıca Rekabet Kurulu, RKHK. m.9 gereği ihbar, şikayet ya da Bakanlığın talebi üzerine veya resen bu Kanunun 4,6 ve 7 nci maddelerinin ihlal edildiğini tespit ederse ilgili teşebbüs veya teşebbüs birliklerine bu Kanunun Dördüncü kısmında belirtilen hükümler çerçevesinde, rekabetin tesisi ve ihlalden önceki durumun korunması için yerine getirilmesi ya da kaçınılması gereken davranışları kapsayan bir kararı bildirerek ihlale son da verebilir.⁵⁴⁰

Türk Sınai Mülkiyet hukukunda rekabete aykırı düzenlemelerin varlığı halinde zorunlu lisans verilebileceği de düzenlenmiştir. Rekabete aykırı davranışın ilgili pazarda doğurduğu etkilerin söz konusu teknolojik ürünün diğer teşebbüslere kullandırılmasıyla giderileceği hallerde Rekabet Kurulu zorunlu lisansa hükmedebilecektir.⁵⁴¹ Bununla birlikte Mülga PAT KHK'sı döneminde zorunlu lisans tesis etme hakkı mahkemelere aitken, SMK'da artık bu yetki Rekabet Kurulu'na

⁵³⁸ Nitekim Yargıtay 19 HD 99/3350 E. 99/6364 K. Sayılı dosyasında Rekabet Kurulu kararının beklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Ancak Yargıtay başka bir kararında Rekabet Kurulu'nun ihlalin olmadığı yönünde bir değerlendirmesi varsa bu kararın kesinleşmesinin beklenmesine gerek olmadığı kanaatine varmıştır. (Yarg. 19 HD. 2002/2827 E. 2002/7580K.) Ayrıntılı bilgi için bakınız ASLAN, Rekabet Dersleri, s.302 vd.

⁵³⁹ ASLAN, Rekabet Dersleri, s.264

⁵⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız ASLAN s.1156 vd.

⁵⁴¹ ODMAN BOZTOSUN, s.238

verilmiştir. Ayrıca Rekabet Kurulu, m.4, m.6, m.7 bağlamında rekabetin ihlalinin tespit etmişse rekabetin tahsisi ve ihlalden önceki durumunu korunması için gerekli tedbirleri alabilecektir.

Rekabet aykırılık halleri kanun koyucu tarafından geniş bir yaptırım demetine tabii tutulmuştur. Böylelikle rekabete aykırı faaliyet yürüten teşebbüslerin bu faaliyetlerinden caydırmak, zarar görenlerin zararlarını karşılamak ve tüketicilerin menfaatlerini korumak amaçlanmaktadır. Rekabet Kurumunun hangi yaptırımları uygulayıp uygulamama noktasında ise geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır.

3. Rekabete Aykırılık Hallerinin İstisnaları

Lisans anlaşmalarının RKHK. m.4 bağlamında değerlendirilmesi neticesinde anlaşmanın rekabete aykırılığı tespit edilebilir. Ancak bir anlaşmanın sadece RKHK.m.4 bağlamında rekabete aykırı hükümler içermesi bu anlaşmaya doğrudan yaptırım uygulanacağı anlamına gelmemektedir. RKHK.m.4 bağlamındaki bir anlaşma muafiyet şartlarını taşıyorsa, menfi tespit belgesi verildiyse ve de minimis kuralı gereği anlaşma neticesinde ortaya çıkan rekabete aykırılık minimal seviye de kaldıysa yaptırım uygulanmayacaktır.

a. Muafiyet

Belirli bir mal veya hizmet piyasasında doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran yahut doğurabilecek nitelikte olan teşebbüsler arası anlaşmalar, hukuka aykırı ve yasak olarak kabul edilmiştir.(RKHK.m.4) Ancak bu yasak mutlak bir yasaklama değildir. Bazı hallerde rekabet kurallarının ihlal edilmesi piyasayı olumlu etkileyeceğinden kanun koyucu bu olumlu etkileri korumak amacıyla muafiyet kurumunu düzenlemiştir.

Muafiyet kurumu özellikle lisans anlaşmaları açısından önem arz etmektedir.⁵⁴² Nitekim sınai mülkiyet mevzuatı patent hakkı sahiplerini korumakta ve

⁵⁴² Avrupa Topluluğu Hukukunda Komsiyon bir anlaşmaya muafiyet tanıyıp tanımama konusunda inceleme yaparken anlaşmanın niteliği ve pazar paylarını esas almaktadır. Patent lisans sözleşmeleri know how sözleşmeleri

onların eşsiz yeteneği neticesinde elde ettikleri fikri haklardan mutlak bir şekilde yararlanmalarını desteklemektedir. Rekabet hukuku ise fikri hakların mutlak kullanımını piyasa bazında değerlendirmekte mal ve hizmetin serbest dolaşımına, fikri hakların zarar verme ihtimaline karşı bu haklara temkinli yaklaşmaktadır. Bu nedenle Rekabet hukuku münhasır lisans sözleşmeleri, lisans bedelinin belirlenmesi gibi birçok konuda lisans sözleşmelerine sınırlandırmalar getirmektedir. Bu durum ise özellikle yoğun bir emek ve deneyim neticesinde ortaya çıkan fikri ürünlerin hak sahiplerine zarar vermektedir. İşte tam bu noktada muafiyet kurumu devreye girmelidir.

Muafiyetin varlığını tespit etme ve uygulama yetkisi Rekabet Kurumu'ndadır. Rekabet Kurumu somut olaya göre değerlendirme yapmakta ve muafiyetin koşullarını önüne gelen olayda incelemektedir. Muafiyet uygulanan hallerde rekabeti sınırlayıcı unsurlar içeren her anlaşma önce RKHK.m.4'e göre kanuna aykırı ve geçersiz kabul edilmekte sonra 5.madde çerçevesinde gerekli şartları haiz ise muafiyet verilmek suretiyle geçerli kılınmaktadır.⁵⁴³ Kanun koyucu muafiyeti RKHK m.4'ün istisnası olarak düzenlemiştir.⁵⁴⁴ Muafiyet ile özünde rekabete aykırı olarak görülecek bir anlaşma rekabet kurallarına uygun kabul edilir. Böylelikle sözleşmeye rekabet hukukunun yasakladığı anlaşma kayıtları nedeniyle rekabet hukukuna aykırılık yaptırımları uygulanmayacaktır. Muafiyet şartlarını taşımayan anlaşmalar ise rekabete aykırılık yaptırımına tabii tutulacaktır.

Muafiyet kurumu özellikle patent lisans sözleşmeleri açısından önem arz eder. Nitekim lisans verenin inhisarı hakkı pazar üzerindeki rekabet hakkına zarar vermektedir. Lisans veren patent hakkını dilediği kişilere tanıyarak aslında pazarı paylaşmaktadır. Pazarın paylaşımı ise rekabet hukuku tarafından kabul edilmeyen bir davranıştır. Ayrıca patentli teknolojinin kullanımını sağlanması için lisans verenin know how sağlaması, gerekirse mal teminine ilişkin bilgileri vermesi, belirli kalitede ürünleri üretilmesini zorunlu tutması gibi kayıtlar nedeniyle lisans alanlar, lisans verene yoğun bir şekilde bağlanacaktır. Bu kadar yoğun bir bağlılık da rekabete aykırı

---

gibi sözleşmeler işletmeler arasındaki işbirliği anlaşmaları ekonomik bakımdan olumlu sonuçlar doğuracağı için ilgili anlaşmalara bireysel muafiyet genellikle sağlanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bakınız; ASLAN, İsmail, Yılmaz 'Avrupa Topluluğu Rekabet Hukuku', Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, Ankara, 1992, s.147

⁵⁴³ ASLAN, Rekabet Dersleri, s.287

⁵⁴⁴ Muafiyet verme kararı kurucu ve yenilik doğuran bir karardır. TEKİNALP, TEKİNALP, AB Hukuku, s.423

olarak görülecektir. Öteki yandan bu düzenlemeler olmadan patent lisans sözleşmesi ilişkisi kurulamayacaktır. Nitekim patent lisans sözleşmesiyle lisans alan maddi bir ürünü değil, düşünsel bir fikrin kullanımını elde etmektedir. Bu fikri üründen nasıl verim elde edileceğini ve nasıl kullanılacağını lisans veren bilmektedir. Lisans alan, lisans verenin yönlendirmesine ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle rekabete aykırı olsa da bu tür hükümlere ihtiyaç duymaktadır. İşte tam bu noktada muafiyet devreye girerek, özünde rekabete aykırı olarak görülecek lisans sözleşmelerini yaptırımdan kurtaracaktır.

Rekabete aykırı olarak kabul edilebilecek anlaşmalara muafiyet; bireysel muafiyet ve grup muafiyeti olmak üzere iki tip istisna tanımaktadır. 23.01.2008 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği(Tebliğ No: 2008/2) gereği teknoloji transferi ihtiva eden anlaşmalara grup muafiyeti tanınmıştır. Patent lisans sözleşmeleri de teknoloji transferi içermesi nedeniyle grup muafiyetinden yararlanacaktır. Ayrıca Ar-Ge Anlaşmalarına ilişkin Grup Muafiyet’i arge anlaşmalarına, arge ve arge sonuçlarından yararlanma anlaşmalarına ve sonuçlandırılmış bir arge çalışması neticelerinden yararlanılması anlaşmalarına uygulanabilecektir. Böylelikle patent bir arge sonucunda elde edildiyse bu anlaşmalara da grup muafiyeti uygulanacaktır. Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (2002/2 Sayılı Tebliğ) ile Uzmanlaşma Anlaşmalarına ilişkin Grup Muafiyeti’de şartları varsa lisans anlaşmalarına uygulanabilecektir. Böylelikle grup muafiyet bağlamında kalan lisans anlaşmalarına rekabet kurallarına aykırılık yaptırımları uygulanmayacaktır.

Grup muafiyeti kapsamı dışında kalan lisans anlaşmalarına ise bireysel muafiyet değerlendirilmesi yapılacaktır. Grup muafiyeti koşullarını taşımayan ancak bireysel muafiyetin şartlarını taşıyan bir lisans anlaşmasına yine rekabet hukukuna aykırılık yaptırımı uygulanmayacaktır. Biz lisans sözleşmeleri bakımından öncelikle grup muafiyetlerini inceleyeceğiz arkasından ise bireysel muafiyet bakımından ele alacağız.

aa. Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği(Tebliğ No: 2008/2)

Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'ne (Tebliğ No: 2008/2) göre fikri ve sınai hakları konu edinen lisans sözleşmelerine grup olarak muafiyet uygulanacağı belirtilmiştir. Tebliğ'iyile Rekabet Kurumu Avrupa Birliği Hukuku'nu esas alarak patent lisans sözleşmelerinin de dâhil olduğu teknoloji transfer anlaşmalarına grup muafiyeti tanımıştır. Böylelikle patent lisans sözleşmeleri RKHK.m.4 bağlamında bir anlaşma olmasına rağmen rekabete aykırı olmayacak, yaptırım uygulanmayacak ve geçerli olarak yürürlükte kalacaktır.⁵⁴⁵ Ancak bunun için anlaşmanın Tebliğ'deki koşulları sağlamış olması gerekir.

aaa. Genel Koşullar

Teknoloji Transferi Tebliği'nde sağlanan muafiyetin uygulanması için Rekabet Kurumu Tebliği 2008/2'de, koşullar düzenlemiştir. Bir sözleşmenin grup muafiyetinden yararlanması için anlaşmanın RKHK. m.4 bağlamında bir anlaşma olması gerekir. RKHK. m.4 kapsamında olmayan anlaşmalara grup muafiyeti uygulanmayacaktır. RKHK m.4 bağlamında bir anlaşmanın varlığı tespit edildikten sonra anlaşmanın, Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'ndeki (Tebliğ No: 2008/2) m.5'deki koşulları taşıyıp taşımadığı incelenecektir.⁵⁴⁶ Eğer anlaşma kanunda ve grup muafiyetinde Tebliğ'inde düzenlenen koşulları taşıyorsa anlaşma grup muafiyetinden yararlanacaktır.

Anlaşmanın grup muafiyetinden yararlanması için ilk koşul, lisans sözleşmesinin lisans veren ve lisans alan olmak üzere iki teşebbüs arasında yapılmış olmasıdır. Eğer birden fazla tarafla yapılan bir lisans sözleşmesi varsa grup muafiyeti uygulanamayacaktır. Birden fazla teşebbüsün oluşturduğu adi ortaklık gibi yapıların varlığı halinde de muafiyet uygulanmayacaktır. Çünkü adi ortaklık iki taraflı bir anlaşma değildir. Bu durumda teşebbüsler ortak bir amacı gerçekleştirmek için

⁵⁴⁵ Nitekim grup muafiyeti kapsamındaki sözleşmeler için RKHK. m.5'deki bireysel muafiyet koşulları oluşmuş sayılacaktır.

⁵⁴⁶ Benzer düzenleme Avrupa Birliği Komisyonu tarafından, Teknoloji Transferi Anlaşmaları Blok Muafiyet Rejimine ilişkin 772/2004 sayılı Tüzüğü ve 316/2014 sayılı yeni blok muafiyeti tüzüğünde de görülmektedir. BEKCAN s.190,191

amacıyla bir araya gelmektedir. Aynı şekilde iki ya da daha fazla teşebbüsün teknolojilerini bir araya getirip bunların lisansını bir paket halinde vermeyi kararlaştırdıkları teknoloji havuzlarına ilişkin lisans sözleşmelerine grup muafiyeti uygulanmayacaktır.⁵⁴⁷ Nitekim teknoloji havuzu sözleşmeleri iki taraflı değil çok taraflı teşebbüslerin ortak iradeleriyle kurulan adi ortaklık benzeri bir yapıdır. Tebliğ'in alt lisans sözleşmeleri için uygulanıp uygulanmayacağı meselesi de önem arz etmektedir. Nitekim lisans veren alt lisans sözleşmesi yapma yetkisini lisans alana tanıyarak rekabet hukukunu alt lisans alanlar yoluyla ihlal edebilir. Kılavuz'a göre üçüncü kişilere lisansı alınan teknolojiye dair alt lisans verilmesine ilişkin anlaşmalar yani alt lisans sözleşmeleri Tebliğ kapsamındadır. Ancak bu alt lisans sözleşmesinin esaslı amacı teknolojik ürünlerin üretimi olması gerekir.⁵⁴⁸ Esaslı amacı salt alt lisans sözleşmesi yapmaya yönelik anlaşmalara ise grup muafiyeti uygulanmayacaktır. Bu tür sözleşmelerde alt lisans verme koşulları, ana lisans sözleşmesinde düzenlendiği farz edildiği için ana lisans sözleşmesindeki alt lisans verme hükümlerine grup muafiyeti değerlendirmesi yapılacaktır.⁵⁴⁹

İkinci koşul anlaşmanın bir teknoloji transferi anlaşması olmasıdır.⁵⁵⁰ Teknoloji transfer anlaşmasının ne olduğu ise Tebliğ'de düzenlenmiştir. Tebliğ m.4-a'ya göre teknoloji transferi anlaşması; "ilgili fikri mülkiyet haklarının ve know how"ın⁵⁵¹ tek tek veya karma halde lisansının verildiği anlaşmaları" ifade eder.⁵⁵² Dolayısıyla kanun koyucu muafiyetin fikri mülkiyet haklarının ve know how'ın transferinin konu edildiği anlaşmalara uygulanabileceğini belirtmiştir. Bununla birlikte Rekabet Kurumu muafiyetin hangi fikri mülkiyet hakları ve know how tanınacağını, bu kavramları açıklayarak izah etmiştir. Tebliğ, m.4-ç'ye göre fikri mülkiyet hakları: patent, faydalı model, endüstriyel tasarım, entegre devre topoğrafyası ve ıslahçı hakkı, bunlarla ilgili başvuruları ve yazılım üzerindeki hakları ifade ettiği belirtilmiştir. Tebliğ'de fikri mülkiyet hakları fikri mülkiyet hukukuna göre

⁵⁴⁷ BEKCAN s.191

⁵⁴⁸ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.9

⁵⁴⁹ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.9

⁵⁵⁰ RKHK.m. 4 bağlamında değerlendirilmesine karar verilen anlaşmanın, muafiyet kapsamında olması için anlaşma konusunun teknoloji transferine ilişkin olması gerekir. 4054 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesi kapsamındaki teknoloji transferi anlaşmaları bu Tebliğ kapsamındadır.

⁵⁵¹ Tebliği m.4-d'de know-how; tecrübe ve denemeler sonucu elde edilen uygulamaya yönelik, gizli, esaslı ve belirlenmiş bilgi paketi anlamına gelmektedir.

⁵⁵² EROL, Kemal, ARI, Mehmet, Haluk; 'Fason Üretim ve Teknoloji Transferi Anlaşmalarında Grup Muafiyeti Tartışmaları', Tüsiad Rekabet Hukuku Toplantıları Serisi-3, Y.2008, Yayın No: TÜSİAD-T/2008-5-465, ss.47-59 s.49

sınırlı olarak sayılmıştır. Nitekim Fikri Mülkiyet Hukukunda eser, marka gibi haklar fikri mülkiyet kavramı içerisinde değerlendirilirken, Tebliğ’de fikri mülkiyet hakkı olarak değerlendirilmemiştir. Bu nedenle Tebliğ fikri mülkiyet kavramını kendine göre yorumlamıştır.⁵⁵³ Ağırlıklı olarak buluş kökenli sınai hakları konu etmiştir. Dolayısıyla kitap, derleme gibi fikri eserlere ilişkin lisans sözleşmelerine grup muafiyeti uygulanmayacaktır. Bununla birlikte muafiyet sadece edinilmiş patent, faydalı model, endüstriyel tasarım gibi haklara uygulanmayacaktır. Patent, faydalı model, endüstriyel tasarım gibi haklar henüz başvuru aşamasında olmakla birlikte lisans sözleşmesine konu olması halinde bu tür anlaşmalara da grup muafiyeti uygulanacaktır.

Tebliğ’de belirtilen teknoloji transferi anlaşmasının hukuki niteliği ise lisans anlaşması olmaktadır. Lisans sözleşmesinin içinde tek bir lisans hakkı olabileceği gibi birden çok fikri hakkın kullanımını içeren karma bir lisans sözleşmesi de olabilir. Karma lisansın varlığı halinde de muafiyetin uygulanacağı Tebliğ’in 4-a maddesinde düzenlenmiştir. Dolayısıyla bir lisans anlaşmasında hem patent, hem know how lisans anlaşmasına konu edilmesi halinde de muafiyet uygulanacaktır. Lisans anlaşmalarında; tebliğde belirtilmeyen diğer fikri mülkiyet haklarının lisansının verilmesine ilişkin hükümler içermeleri veya malların ve hizmetlerin alımına ilişkin hükümlerin bulunması da mümkündür. Bu tür anlaşmalarda diğer fikri mülkiyet haklarının lisansının verilmesine ilişkin hükümler ile malların ve hizmetlerin alımına ilişkin hükümlerin, anlaşmanın esaslı amacını oluşturmaması ve anlaşma konusu ürünlerin üretimi ile doğrudan ilgili olması kaydıyla muafiyet uygulanabilecektir. Ancak esas amacı malların veya hizmetlerin alımı ile Tebliğ’de sayılan fikri haklar dışındaki hakların kullanımını sağlamaya yönelik sözleşmeler grup muafiyetinden yararlanamayacaktır.⁵⁵⁴ Bu konuda Rekabet Kurulu’nun Trakya Cam Kararı ile Arcelor Mittal Flat Carbon Europe kararı emsal teşkil etmektedir. Rekabet Kurulu, Trakya Cam ile Isıcam üreticileri arasında yapılan lisans anlaşmasında; üretime ilişkin

⁵⁵³ Aynı şekilde mülga 772/2004 sayılı Tüzük’de de, teknoloji transfer anlaşmasının patent, know-how, yazılım telifi ve bunların kombinasyonunu içerdiği ifade edilmiş, “patent” kavramı patent, patent başvuruları, faydalı model, faydalı model için başvurular, endüstriyel tasarım, yarı iletken ürünlerin topografyaları, tıbbi ürünler ve ek koruma belgesi alabilecek diğer ürünler için verilen ek koruma sertifikaları ve ıslahçı hakkı sertifikalarını içerecek şekilde teknoloji transferi kavramı kullanılmıştır. Bu Tüzüğe paralel düzenlemeler içeren 2008/2 sayılı Tebliğ’de de benzer yaklaşım benimsenmiş, ancak bir üst kavram olarak “patent” yerine “fikri mülkiyet hakları” kavramının kullanılması tercih edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için BEKCAN s.192 vd.

⁵⁵⁴ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.11, EROL, ARI, s.49

lisansı verilen fikri mülkiyet hakkının bu hükümde sayılan patent, faydalı model ve benzeri olmadığı, çift cam üretimine ilişkin olarak Trakya Cam'ın yalnızca bir marka tescilinin bulunduğu belirtmiştir. Bununla birlikte Rekabet Kurulu her ne kadar teşebbüsler arasında marka lisansı sözleşmesi yapılmış olsa da sözleşmenin know how transferinin gerçekleşip gerçekleşmemesi bakımından da incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Rekabet Kurulu'na göre bu durumda değerlendirilmesi gereken husus, incelemeye konu sözleşmenin tarafı olan Trakya Cam'ın kendisine ait çift cam üretimine ilişkin herhangi bir know-how'ı yetkili üreticilere devredip devretmediği ve bu devrin anlaşmanın esas amacını oluşturup oluşturmadığıdır. Değerlendirme neticesinde, teşebbüsler arasındaki anlaşmada her ne kadar Şişecam ürünün kalitesini korumak amacıyla belirli bir know sağlamış olsa da sözleşmenin asıl amacı marka hakkının kullanımını sağlamak olması nedeniyle 2008/2 Sayılı Teknoloji Transferi Tebliğ'nin uygulanmayacağını kabul etmiştir.⁵⁵⁵ Rekabet Kurulu benzer yönde Arcelor Mittal Flat Carbon Europe, SA ile Wisco Tailored Blanks Çelik arasındaki sözleşmede her ne kadar teknoloji transferine ilişkin hükümler düzenlenmiş olsa da sözleşmenin esas amacının üretim olduğu, teknoloji transferinin yan hüküm niteliğinde olması nedeniyle 2008/2 sayılı Tebliğ'i uygulamamıştır.⁵⁵⁶

Üçüncü koşul ise lisans anlaşmasından yararlanabilmek için anlaşmanın konusu belirli ürünlerin üretimine ilişkin teknoloji transferi içeren bir anlaşma olması gerektiğidir. Yani lisans anlaşmasıyla lisanslı teknoloji kullanılarak mal ve hizmet üretilebiliyor olması gerekir.⁵⁵⁷ Ürün lisanslı teknoloji olmadan üretiliyorsa grup muafiyeti uygulanmayacaktır. Bununla birlikte anlaşma da belirli bir ürünün

⁵⁵⁵ Rekabet Kurulunun emsal Trakya Cam Kararında; Rekabet Kurulu lisans sözleşmesinin know how sağlayıp sağlamadığını değerlendirmiştir. Söz konusu anlaşmada, her ne kadar lisans alanın belirli bir kalite üretim yapmakla yükümlü oldukları belirtilmiş olsa da bu kalite unsuru sözleşmeyi know how lisans sözleşmesi yapmamaktadır. Nitekim Rekabet Kurulu çiftcam üretiminin yaygın ve basit bir üretim olduğunu kabul etmiştir. Ayrıca Trakya Cam yetkilileri de açıkça lisans anlaşmasıyla bir know how'ın lisans alanlara sağlanmadığını belirtmiştir. Bu nedenle Rekabet Kurulu sözleşmeyi marka lisans sözleşmesi olarak kabul etmiş ve 2008/2 sayılı Tebliğ'i uygulamamıştır. Rekabet Kurulu Kararı Karar No : 13-07/73-42, Karar Tarihi : 24.01.2013

⁵⁵⁶ Rekabet Kurulu ilgili kararında; "2008/2 sayılı Tebliğ kapsamındaki anlaşmaların asli amacını, fikri mülkiyet haklarının ve know how'ın lisanslanması oluşturmaktadır. Teşebbüsler başvuru konusu mutabakat anlaşmasında her ne kadar teknoloji ve know how transferi içerse de, söz konusu teknoloji ve know how transferi, anlaşmanın asli amacı değildir. Asıl amaç, taraflarca Türkiye pazarı için ortak olarak ÖKL(ölçülü kaynaklı çelik levha) üretilmesidir. Teknoloji transferi, bu amacın gerçekleştirilmesi için bir yan hüküm niteliğindedir. Nitekim, tarafların bildirim formunda ve ek bilgi yazılarında yer alan ifadeleri incelendiğinde mutabakat anlaşması'nın "bir teknoloji transferini de kapsadığı" yönünde açıklamalara rastlanılmakla birlikte, teknoloji transferinin anlaşmanın asli unsuru olduğu yönünde bir ifade ya da vurguya rastlanılmamaktadır. İfadelerden teknoloji transferinin mutabakat anlaşmasının yan hükümleri arasında olduğu, bu sebeple mutabakat anlaşmasının bir ortak üretim anlaşması niteliğinde olduğu kanaatine ulaşılmaktadır." değerlendirmesinde bulunmuştur. Rekabet Kurulu Kararı, Karar No : 16-03/54-19 Karar Tarihi : 21.01.2016

⁵⁵⁷ ASLAN, s.628

üretileceğinin de düzenlenmiş olması gerekir. Eğer anlaşmada belirli bir ürünün üretimi düzenlenmediyse grup muafiyeti uygulanmayacaktır. Nitekim Rekabet Kurulu'nun East Pharma – Roche ilaç firması kararında, sözleşmede lisans alana, lisanslı ürünün üretme yetkisi, belirli koşulların sağlanması halinde verileceği hükmü düzenlenmesi nedeniyle sözleşmeyi 2008/2 sayılı Tebliğ bağlamında değerlendirmemiştir.⁵⁵⁸Anlaşma konusu belirli ürünlerin üretiminde kasıt ise lisansı alınan teknolojiyle üretilen mallar ve hizmetlerdir. Bununla birlikte lisans alınan teknoloji üretim sürecinde kullanılabilirliği gibi ürünün içeriğine dâhil edilmesi halinde de kullanılması durumunda grup muafiyet sözleşmeye uygulanabilecektir.⁵⁵⁹ Ayrıca lisanslı teknoloji hakkı, bir ürünün içinde veya bir parçasında kullanılabilirliği gibi belirli bir ürünün üretim yönteminde de kullanılması mümkündür.⁵⁶⁰ Önemli olan teknolojik muafiyetten yararlanmak için lisans alanın teknolojik hakkın bir ürünün meydana getirilmesinde kullanılıp kullanılmadığıdır. Teknolojik ürünün kullanılmadığı ürün ve üretimlerde ise muafiyet uygulanmayacaktır. Bununla birlikte muafiyet sadece, teknoloji transferi anlaşmasının üretim aşamasını değil, birden fazla ticaret aşamasını içerse dahi yine uygulanabilir. Nitekim teşebbüller arasındaki anlaşmalarda üretim ve dağıtım gibi birden fazla ticaret seviyesine yönelik koşullar bulunabilir. Bu koşulları içeren anlaşmalarda Tebliğ kapsamına girmektedir.⁵⁶¹ Bununla birlikte lisans alanın lisansını aldığı teknolojiyle münhasıran lisans veren için üretim yapmayı üstlendiği fason üretim anlaşmalarına da grup muafiyeti tebliği uygulanacaktır.⁵⁶² Nitekim fason üretim anlaşmalarında da fason üretim hakkı tanıyan taraf lisans veren, fason üretim yapan üretici ise lisans alan arasında teknoloji transferi gerçekleşmektedir.

⁵⁵⁸ Söz konusu teşebbüsler arasındaki sözleşme; F. Hoffmann - La Roche Ltd.'in sahip olduğu beşeri ilaçların EastPharma S.a.r.l.'a münhasıran lisans hakkı tahsis edilmesine ilişkindir. Rekabet Kurulu sözleşmeyi 2008/2 sayılı Tebliğ bağlamında değerlendirmiştir. Ancak sözleşme uyarınca lisans alan, bu ürünleri üretme yetkisi, belirli koşulların sağlanması halinde verilecektir. Ayrıca lisans alan, sözleşme konusu ürünlerin ruhsatlarını devralmasından itibaren 6-9 aylık bir süre sonra üretim faaliyetine başlayabilecektir. Bunun yanında üretim yapılacak tahsisin lisans veren tarafından da onaylanması gerekmektedir. Bu nedenle, Rekabet Kurulu, başlaması belirli koşulların gerçekleşmesine bağlı olan üretim faaliyeti karşısında, sözleşmenin 2008/2 sayılı Tebliğ karşısında kesin olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığına kanaat getirmiş ve sözleşmeyi 2008/2 sayılı Tebliğ kapsamı dışında tutmuştur. Rekabet Kurulu Kararı, Karar No : 08-39/519-192, Karar Tarihi : 12.6.2008

⁵⁵⁹ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.9

⁵⁶⁰ Benzer yönde ASLAN, Rekabet Dersleri, s.135

⁵⁶¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.8

⁵⁶² Fason üretim anlaşmalarına Tebliğ'in uygulanması için anlaşmanın esas amacı üretim için gereken, lisans verence sağlanan teçhizat değil, lisansı verilen teknoloji olması gerekir. Bu nedenle fason anlaşmasının muhteviyatına bakılarak grup muafiyeti uygulaması değerlendirilmelidir. Ayrıntılı bilgi için bakınız Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.9

Grup muafiyetinin geçerliliği süre bakımından da düzenlenmiştir. İlgili düzenlemeye göre grup muafiyeti, lisansı verilen teknoloji ile ilgili fikri mülkiyet haklarına tanınan korumanın geçerli olduğu müddetçe devam edecektir.⁵⁶³ Ancak fikri mülkiyet koruması çeşitli sebeplerle sona ererse artık grup muafiyet uygulanmayacaktır. Nitekim lisansı alınan fikri mülkiyet hakkının koruma süresinin sona ermesiyle, hükümsüz olması halinde, hak sahibinin hakkından vazgeçmesi halinde grup muafiyeti sona erebilecektir. İşte böyle bir durumda anlaşmaya konu fikri mülkiyet hakkı grup muafiyetten yararlanamayacaktır. Örneğin patentin koruma süresi sona ererse patent koruması son bulacağından grup muafiyeti de lisans sözleşmesine uygulanmayacaktır. Uygulamada da, Rekabet Kurulu Troy Kartlı ödeme sistemleri kararında “lisansa konu fikri mülkiyet hakları korunduğu ve know-how gizli kaldığı sürece grup muafiyetinden yararlanabileceğinin” üzerinde durmuştur.⁵⁶⁴

aab. Pazar Payı Eşikleri ve Uygulanması

Grup muafiyetinin uygulanması için teknoloji anlaşmasının yarattığı pazar payına da bakılmalıdır. Anlaşmaya konu teknoloji transferiyle Tebliğ de düzenlenen pazar payı eşiğini teşebbüsler aşarsa grup muafiyeti lisans sözleşmesine uygulanmayacaktır. Nitekim uygulamada da Rekabet Kurulu'nun Roche Kararı'nda pazar payı eşikleri irdelemiş; sözleşmeye konu ürünün pazar payı, Tebliğ'deki eşikleri aşması nedeniyle grup muafiyeti Roche ile Amgen teşebbüsleri arasındaki lisans sözleşmesine uygulanmamıştır.⁵⁶⁵

Tebliğ'de pazar eşiği tarafların birbirine karşı rakip olup olmamasına göre ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Bu nedenle pazar payı eşiği araştırılırken teşebbüslerin birbirine rakip olup olmadığının öncelikle tespiti gerekir. Lisans sözleşmesine taraf olan teşebbüslerin rakip olduğu hallerde, bu Tebliğ'de öngörülen muafiyet, tarafların toplam pazar payının etkilenen ilgili teknoloji ve ürün pazarının %30'unu geçmemesi

⁵⁶³ Bununla birlikte bir fikri mülkiyet hakkı olan know how lisans sözleşmeleri için Tebliğ'de özel bir düzenleme yapılmıştır. İlgili düzenlemeye göre know-how söz konusu olduğunda , know-how'ın gizli kaldığı sürece grup muafiyeti uygulanacaktır. Know how gizliliği kalkarsa artık grup muafiyeti uygulanmayacaktır. Tanımdaki gizlilikten kasıt; know how'ın herkes tarafından bilinmemesi veya kolaylıkla ulaşılmamasını ifade eder; esaslı derken ise anlaşma konusu ürünlerin üretimi konusunda lisans alana yardımcı olan ve önemli olan bilgileri kastedilmektedir. EROL, ARI, s.20 Ancak lisans alan yüzünden Know-how'ın aleni hale gelmesi durumunda muafiyet, anlaşma süresince geçerli olmaya devam edecektir.

⁵⁶⁴ Rekabet Kurulu Kararı; Karar No : 16-05/106-47, Karar Tarihi : 18.02.2016

⁵⁶⁵ Rekabet Kurulu Kararı; Karar No : 09-03/56-23, Karar Tarihi : 20.1.2009

koşuluyla geçerli olacaktır. Sözleşmeye taraf olan teşebbüslerin rakip olmaması halindeyse, bu Tebliğ'de öngörülen muafiyet, taraflardan her birinin etkilenen ilgili teknoloji ve ürün pazarında sahip olduğu pazar payının %40'ı geçmemesi koşuluyla geçerli olacaktır. Eşik oranları dikkatte alınırken rakip olanlar ile rakip olmayanların pazar payı hesabına dikkat edilmelidir. Çünkü rakip olanlar ile rakip olmayanlar arasında eşik oranının belirlenirken rakamsal farklılıkların yanı sıra hesaplama farkı da vardır. Nitekim sözleşmede taraf olanların birbirinin rakibi olması halinde lisans alan ve lisans verenin toplam pazar payının %30'u geçmemesi gerekir. Ancak taraflar rakip değilse toplam pazar payına değil her birinin pazar payına ayrı ayrı bakılır. Dolayısıyla lisans alan veya lisans verenin pazar payı %40'ı geçmemelidir.

Bununla birlikte pazar payı eşiği sadece pazara sunulmuş olan teknolojiyi içeren ürünleri esas alınarak hesaplanır. Henüz pazara sunulmamış ürünler, pazarda bir pay elde etmediği için pazar payı sıfır olarak kabul edilir.⁵⁶⁶ Örneğin ahşap ürünlerini suya karşı dayanıklı hale getiren X teknolojisi ahşap masalara uygulanarak pazarda %20'lik bir pay elde etmiş olsun. Bu teknolojinin plastik sandalyelerde uygulanmasına yönelik bir çalışma varsa ancak henüz bu ürün pazara sunulmadıysa plastik sandalye uygulamasının pazarı payı 0 olarak kabul edilecektir. Teşebbüslerin yeni kurulması halindeyse pazar payı %0 olarak kabul edilmektedir. Nitekim teşebbüs henüz pazara girmemiştir. Uygulamada da DFS ile Troy Kart teşebbüsleri arasında yapılan lisans sözleşmesinde Rekabet Kurulu pazar payını değerlendirirken, Troy ödeme sisteminin henüz piyasaya girmediği için %0 olarak kabul etmiş, DFS'nin ise pazar payının %30'un altında olması nedeniyle Tebliğ'in uygulanabileceğine karar vermiştir.⁵⁶⁷ Dolayısıyla Rekabet Kurulu kararlarında da görüleceği üzere, muhtemel satışlar pazar payının hesaplanmasında dikkate alınmayacaktır.

Pazar payının nasıl belirleneceği Tebliğ'de açıklanmıştır. Öncelikle yukarıda da belirttiğimiz üzere hesaplama yapılabilmesi için ürünün pazara sürülmüş ve belli bir pazar payını oluşturmuş olması gerekir. Pazar payı hesaplanırken satış değerleri dikkate alınır. Satış değerleri ile ilgili verilere ulaşılamadığı takdirde, ilgili teşebbüsün pazar payını saptamak için pazardaki satış hacimleri dâhil olmak üzere, diğer güvenilir pazar bilgilerine dayanan tahminler kullanılabilir. Bununla birlikte pazar payları

⁵⁶⁶ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.14

⁵⁶⁷ Rekabet Kurulu Kararı; Karar No : 16-05/106-47, Karar Tarihi : 18.02.2016

değerlendirmesinin yapıldığı tarihten bir önceki yılın verisi kullanılarak hesaplanır. Pazar payı hesaplanırken ürün pazarı ve teknoloji pazarı ayrı ayrı olarak hesaplanacaktır. Ürün pazarı veya teknoloji pazarlarından birinde eşik aşılsa anlaşma bu ilgili pazarda grup muafiyetinden yararlanamayacaktır.⁵⁶⁸ Tebliğ'de öngörülen eşiklerin aşılması durumunda muafiyet, eşğin aşıldığı yılı takip eden 2.yılın sonuna kadar devam eder.⁵⁶⁹ Dolayısıyla pazar payı eşğinin aşılmasıyla birlikte grup muafiyet uygulaması hemen sona ermeyecektir. Başlangıçta grup muafiyeti kapsamına girmekle birlikte, daha sonra bu Tebliğ'de öngörülen eşğin aşılması durumunda grup muafiyetti, eşğin aşıldığı yılı takip eden ikinci yılın sonuna kadar devam edecektir. Bununla birlikte pazar payı eşğinin aşılması nedeniyle Teknoloji Transferi Anlaşması Grup muafiyeti uygulanamayacaksa bu takdirde bireysel muafiyet değerlendirmesi yapılmalıdır.⁵⁷⁰

Grup muafiyetinin uygulanmasında anlaşmanın tarafı olan teşebbüslerin birbirine rakip olup olmadığı da değerlendirilmelidir. Nitekim tarafların rakip olup olmaları özellikle pazar payı eşği hesaplamasında, muafiyet kapsamının uygulanmasında, muafiyetin geri alınmasında önem arz etmektedir. Teşebbüslerin birbirlerine rakip olup olmadığı belirlenmesi için bunların, anlaşmanın yokluğunda fiili ya da potansiyel rakip olup olamayacaklarının incelenmesi gerekir; anlaşmanın yokluğunda anlaşmanın etkilediği herhangi bir pazarda fiili ya da potansiyel rakip olmayacaklarsa, tarafların rakip olmadıkları varsayılır.⁵⁷¹ Bununla birlikte Tebliğ'de rakip teşebbüs kavramı açıkça tanımlanmıştır. Rakip teşebbüsler ilgili teknoloji ve/veya ilgili ürün pazarında rekabet eden teşebbüslerdir.(2008/2 sayılı Tebliğ madde.4-e). Dolayısıyla teşebbüslerin rakip olup olmadığı belirlenirken ilgili teknoloji pazarı ve ilgili ürün pazarı olmak üzere iki kıstas dikkate alınmalıdır. İlk kıstas olan ilgili teknoloji pazarındaki rakip teşebbüsler, rakip teknolojilere dair lisans veren/lisans alan teşebbüslerdir. (teknoloji pazarındaki mevcut rakipler). İlgili teknoloji pazarı ise, lisans alan kişiler tarafından özellikleri, lisans bedelleri ve

⁵⁶⁸ Ayrıntılı bilgi için bakınız Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.13

⁵⁶⁹ Ayrıntılı bilgi için EROL, ARI, s.36

⁵⁷⁰ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu'nda açık bir şekilde pazar payı eşğinin aşılması nedeniyle grup muafiyetinin uygulanmaması durumunun bireysel muafiyet koşullarının karşılanmadığı yönünde bir karine oluşturmayacağı belirtilmiştir. Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.13 Bu nedenle Rekabet Kurumu'nun yaptığı bir inceleme de sırf pazar payı eşği aşıldı diye bireysel muafiyet koşulları oluşmadığı yönünde değerlendirme yapmaması gerekir.

⁵⁷¹ Ayrıntılı bilgi için GÖZLÜKAYA, s.23 vd.

kullanım amaçları bakımından lisans verilen teknolojiyle değiştirilebilir veya ikame edilebilir kabul edilen teknolojileri kapsamaktadır.(2008/2 sayılı Tebliğ madde.4-e/1) İkinci kıstas ürün pazarına ilişkin olmaktadır. İlgili ürün pazarındaki rakip teşebbüsler, teknoloji transferi anlaşması yapıldığı sırada, ya anlaşma konusu ürünlerin satıldığı ilgili ürün pazarında ve ilgili coğrafi pazarda hâlihazırda faal olan teşebbüsleri kapsar (ilgili pazardaki mevcut rakipler) ya da gerçekçi bir yaklaşımla, nispi fiyatlarda az ama sürekli bir artışa karşılık, söz konusu ilgili ürün pazarına veya ilgili coğrafi pazara, uygun zamanda girmek için gerekli ek yatırımları veya gerekli değişim maliyetlerini üstlenecek teşebbüsleri (ilgili pazardaki potansiyel rakipler) kapsamaktadır.(2008/2 sayılı Tebliğ madde.4-e/2)⁵⁷²

Bununla birlikte anlaşmanın yürürlüğü sürecinde rakip olmayan teşebbüsler birbirine rakip olabilir. Bu rekabet lisans alan veya lisans verenin ticari tercihinden kaynaklanabilir. Sözleşmenin yapıldığı sırada rakip olmayan lisans alan ve lisans veren daha sonra rakip duruma gelmeleri halinde; sözleşmenin yürürlükte olduğu süre boyunca tarafların birbirine rakip olmaları halinde grup muafiyetinin uygulanmayacağı hallerin düzenlendiği ikinci değil, tarafların rakip olmamaları halinde muafiyetin uygulanmayacağı üçüncü fıkra geçerli olacaktır. Dolayısıyla anlaşmanın tarafları anlaşmanın yapıldığı tarihte rakip değilken sonradan rakip haline gelmişlerse rakip olmayan teşebbüsler ilişkin hükümler uygulama alanı bulacaktır. Böylelikle anlaşma yapılırken rakip olmayan teşebbüslerin daha sonradan rakip olmaları halinde var olan sözleşmeyi yenileme ve revize külfetinden kurtulmaları sağlanmıştır.⁵⁷³ Ancak, üçüncü fıkranın geçerli olabilmesi için tarafların rakip hale gelmelerinden sonra yapmış oldukları anlaşmanın esaslı olarak değiştirilmemesi gerekmektedir. Esaslı bir değişikliğin varlığı halinde artık ikinci fıkra hükümleri uygulanacaktır.

Teşebbüslerin birbirine rakip olup olmadığının değerlendirmesini ise Rekabet Kurulu yapacaktır. Anlaşma yapılırken tarafların rakip olup olmamaları konusunda Rekabet Kurulu anlaşmanın yapıldığı tarih itibarıyla taraflar arasındaki ilişkinin yatay

⁵⁷² Tebliğ'de ilgili ürün pazarı belirlenirken mevcut rakipler esas alınabileceği gibi potansiyel rakiplerinde esas alınabileceği kabul edilmiştir. Bir teşebbüsün potansiyel bir rakip olup olmadığının belirlenmesinde ise ilgili ürün pazarına veya ilgili coğrafi pazara, uygun zamanda girmek için gerekli ek yatırımları veya gerekli değişim maliyetlerini üstlenip üstlenmediğine bakılmalıdır. Ayrıntılı bilgi için bakınız EROL, ARI, s.20 vd.

⁵⁷³ EROL, ARI, s.23

mı dikey mi olduğunu araştırır.⁵⁷⁴ Rekabet Kurulu inceleme yaparken anlaşmanın yapıldığı sırada tarafların mevcut veya potansiyel olarak rakip olup olmadıklarına bakar. Değerlendirme sonucunda lisans veren veya lisans alanın diğerinin fikri mülkiyet haklarını ihlal etmeksizin aynı ürün veya teknoloji pazarında faaliyet göstermesi durumunda ilgili pazarda mevcut rakip oldukları kabul edilir.⁵⁷⁵ Ayrıca teşebbüslerin potansiyel rakip olabilecek faaliyetleri giriştiğinin tespiti halinde de Rekabet Kurumu'nca teşebbüslerin rakip olduğuna kanaat getirilmelidir. Rekabet Kurumu tarafından yapılan inceleme neticesinde teşebbüsler mevcut veya potansiyel olarak rakip olarak kabul edilebilir veya rakip olmadıklarına kanaat getirilebilir.

Bir lisans anlaşması kanundaki ve Tebliğ'deki koşulları sağlaması halinde grup muafiyetinden yararlanabilecektir. Bununla birlikte grup muafiyetinden yararlanan anlaşmaların hükümlerinin de muafiyette düzenlenen ağır ve hafif sınırlamaları içermemesi gerekir.

aac. Tebliğ'in Uygulanmasındaki Sınırlamalar

Teknoloji Tranfer Anlaşmaları Tebliğ bağlamında değerlendirilen patent lisans sözleşmelerine, grup muafiyet uygulanacaktır. Ancak Tebliğ'de hafif ve ağır sınırlandırma olmak üzere iki tip sınırlandırma düzenlenmiştir. Ağır sınırlandırmaların varlığı halinde anlaşmanın tamamı grup muafiyeti kapsamı dışında tutulacakken, hafif sınırlandırmaların varlığı halinde sadece sınırlandırmaya aykırı olan hüküm grup muafiyeti kapsamı dışında tutulacaktır.

aaca. Teknoloji Tranfer Anlaşmaları Tebliğ'indeki Ağır Sınırlamalar

Ağır sınırlandırmalar Tebliğ'nin 6. Maddesinde düzenlenmiştir. Tebliğ'in 6. maddesinde belirtilen sınırlamalardan herhangi birini doğrudan içeren veya dolaylı olarak aynı etkileri doğuran anlaşmalar bir bütün olarak grup muafiyetinden yararlanamayacaktır. Böyle bir anlaşma mutlak olarak grup muafiyet kapsamından çıkarılacaktır. Yani teknoloji transferi anlaşması 6.maddedeki sınırlamalarından sadece birini bile içerse tüm anlaşma grup muafiyeti kapsamından çıkarılacaktır.

⁵⁷⁴ EROL, ARI, s.21

⁵⁷⁵ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.6

Grup muafiyetinden yararlanamayan lisans sözleşmelerinin RKHK. m.4 bağlamında rekabetin ihlali olup olmadığı da tartışma konusudur. Türk uygulamasına göre grup muafiyetinin uygulanmadığı hallerde, RKHK'nın 4.maddesinin ihlal edildiği ve bireysel muafiyet tanınamayacağı anlamına gelmemektedir. Böyle bir durumda anlaşmanın otomatik olarak grup muafiyetinin güvenli limanından yararlanamamakta ancak RKHK'nın 5. maddesine göre değerlendirilmesi sonucunda teknoloji transferi anlaşmasının bireysel muafiyetten yararlanması söz konusu olabilmektedir.⁵⁷⁶ Bununla birlikte hâkim durumun kötüye kullanılması halinde grup muafiyeti hâkim durumu kötüye kullanan teşebbüslere uygulanmayacaktır. Nitekim Tebliğ m.11'e göre Tebliğ'de düzenlenen grup muafiyeti 4054 sayılı Kanun'un 6 ncı maddesinin uygulanmasını (yani anlaşmalarla teşebbüslerin hâkim durumlarını kötüye kullanmasını) engellemeyeceği açıkça düzenlenmiştir.

Tebliğin 6. Maddesinin uygulanması teşebbüslerin birbirine karşı rakip olması veya olmaması bakımından kendi içinde ikiye ayrılır. Tebliğ'in 6. maddesinin birinci kısmında lisans sözleşmesine taraf olan teşebbüslerin rakip olmaları halinde grup muafiyetinden tamamen çıkarılması düzenlenmişken (TEBLİĞ NO: 2008/2. m.6/2) ikinci bölümde ise sözleşme taraflarının birbirine karşı rakip olmamaları halinde grup muafiyetinden tamamen çıkarılması düzenlenmiştir. (TEBLİĞ NO: 2008/2. m.6/3) Bu nedenle ilk bölümde yatay yöndeki rekabet; ikinci bölümde ise dikey yöndeki rekabetin düzenlendiği söylenebilir.⁵⁷⁷ Rakip olan teşebbüslere farklı sınırlamalar, rakip olmayan teşebbüslere farklı sınırlamalar uygulanır. Tarafların rakip olup olmamasının belirlenmesinde anlaşmanın yapıldığı tarih dikkate alınmalıdır. Bu konuda değerlendirmeyi Rekabet Kurumu yapmaktadır.

Rekabet Kurumu Tebliğ'de rakip teşebbüsler arasındaki anlaşmalara, rakip olmayan teşebbüslere nazaran daha ağır sınırlamalar getirmiştir. Bizde incelememizde ilk olarak rakip teşebbüsler arasındaki ağır sınırlamalara değineceğiz arkasında ise rakip olmayan teşebbüsler arasındaki ağır sınırlamalara değineceğiz.

⁵⁷⁶ BEKCAN s.194

⁵⁷⁷ İleri ki bölümlerde de işleyeceğimiz üzere Tebliğ'de yatay yönde rekabete ilişkin ağır sınırlamalar, detaylı ve kapsamlı bir şekilde düzenlenmişken, dikey yönde sınırlamalar esnek olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle Rekabet Kurumu düzenleme yaparken dikey yöndeki teknoloji transferi anlaşmalarını rekabeti bozucu görmediği söylenebilir. Dikey yönde anlaşmaların büyük bir kısmı grup muafiyetinden yararlanacaktır.

aacaa. Teşebbüslerin Birbirinin Rakibi Olması Halinde Uygulanacak Ağır Sınırlamalar

Rakip teşebbüsler arasındaki ağır sınırlamalardan ilki teknoloji transferi anlaşmasıyla taraflardan birinin kendi satış fiyatını belirleme hakkının sınırlanmasıdır. Rekabet hukuku, teşebbüslerin serbestçe fiyat belirleme hakkını sağlıklı bir rekabet ortamının doğması için gerekli görmektedir. Rekabet Kuralları gereği lisans alan, lisans sözleşmesi süresince kendi teknolojisiyle mal üretmesi, bunları istediği yerde istediği fiyattan ve istediği koşullardan satması sınırlanamaz.⁵⁷⁸ Nitekim piyasaya sürülen mal ve hizmet; arz talep ve pazar şartlarında bedelini bulur. Üçüncü kişilerin ise piyasadaki fiyat düzenine müdahale etmemesi gerekir.⁵⁷⁹ Rekabet Kurumu da bu durumu öngörerek Tebliğ'in m.6/2-a'da kendi fiyatlarını serbestçe belirleme özgürlüğünü sınırlayan hükümlerin ağır sınırlama olduğunu ve muafiyetten yararlanmayacağını düzenlemiştir.⁵⁸⁰ Buna göre lisans sözleşmesinin taraflarından birinin, lisansa konu ürün veya lisansa konu teknoloji ile üretilmiş ürünlerin fiyatını, fiyatı oluşturan unsurları veya yapılacak indirimleri belirlemesi, lisans sözleşmesini grup muafiyeti kapsamında çıkarmakta ve lisans sözleşmesinin rekabete aykırı bir sözleşme olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır.⁵⁸¹

Ürünün fiyatını belirlenmesi ise farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Fiyat belirlemeye ilişkin kayıtlar anlaşma da taraflarca açık bir şekilde düzenlenebileceği gibi üstü kapalı hükümlerle de belirlenebilir. Bunun dışında ürünün fiyatı minimum, maksimum veya tavsiye edilen fiyat şeklinde belirlenmesi hali de satış fiyatını belirleme olarak kabul edilmektedir.⁵⁸² Dolayısıyla lisans verenin indirim oranlarını tespit etmesi, tavsiye edilen satış fiyatlarını belirlemesi ve sair şekilde ürünün fiyatına müdahale etmesi halinde grup muafiyeti uygulanmayacaktır. Bununla birlikte fiyat doğrudan lisans veren tarafından belirlenebileceği gibi dolaylı bir şekilde de

⁵⁷⁸ ASLAN, Rekabet Dersleri, s.137

⁵⁷⁹ Doktrinde hem sınai mülkiyet mevzuatında hem rekabet düzenlemelerinde, tarafların satış fiyatlarını belirleme özgürlüğüne yönelik düzenlemelere cevaz verilmediği belirtilmiştir. EROL, ARI, s.18

⁵⁸⁰ Muafiyetin kapsamında, sözleşmede maksimum indirim oranının saptanması, satış fiyatının rakiplerin satış fiyatına endekslenmesi veya verilen fiyata uyulması için yapılan uyarılar, cezalar, sözleşme fesihleri de dolaylı şekilde yapılan fiyat belirlemesi olarak kabul edilmektedir. Aynı şekilde malın satış bedeli yerine malın alış bedelinin belirlenmesi halinde de fiyat belirlenmiş sayılacaktır. OKAT, Tolga; "Patentin Sağladığı Hakkın Rekabet Hukuku İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi" İstanbul Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk (Ticaret Hukuku) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011 s.48 Bu tarz kayıtların anlaşmada yer alması halinde muafiyet, anlaşmanın tamamına uygulanmayacaktır.

⁵⁸¹ OKAT, s.47

⁵⁸² Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.18

belirlenebilir. Fiyat belirleme dolaylı olarak yapılırsa, örneğin anlaşmada fiyatın belirli bir seviyenin altına düşürülmesi halinde lisans ücretin oranının yükseltileceği öngörülmüş ise doğrudan fiyat belirlemeyle aynı sonuç ortaya çıkacaktır.⁵⁸³

Lisans bedeli ile ürün bedeli ise farklı konular olmaktadır. Teknoloji transferi anlaşması yapan teşebbüsler kural olarak lisans bedelini serbestçe belirleyebilir. Örneğin lisans alana yönelik getirilen asgari bir lisans bedeli ödeme yükümlülüğü grup muafiyeti kapsamındadır.⁵⁸⁴ Ayrıca lisans veren sabit bir lisans bedeli talep edebilir veya satış fiyatı üzerinden belirli bir yüzde talep edebilir.⁵⁸⁵ Bu tür kayıtlar rekabete aykırı fiyat belirleme olarak kabul edilmemelidir. Ancak anlaşmalar ile lisans ücretlerinin belirlenmesi neticesinde, rekabet engelleniyorsa, bozuluyorsa veya önleniyorsa anlaşma rekabete aykırı kabul edilir.⁵⁸⁶ Örneğin anlaşmada, teşebbüsler, lisans alan patenti kullanmış olsun olmasın tüm ürünlerinin satışından belirli bir lisans bedeli ödenmesine ilişkin hükümleri düzenleyebilir. Bu durumda lisansın kullanılmadığı ürünlerden bile lisans bedeli talep edilmesi rekabete aykırılık teşkil eder. Bununla birlikte lisans bedeliyle rekabete aykırılık halleri doğrudan hükümlerle ortaya çıkabileceği gibi dolaylı hükümlerle de ortaya çıkabilir. Bu konudaki değerlendirmeyi somut olaya göre Rekabet Kurumu yapacaktır.

Ağır sınırlama teşkil eden ikinci hal ise anlaşma konusu ürünlerin üretim ve satış miktarının sınırlanmasıdır. Lisans sözleşmesinde lisanslı üretimin asgari ve azami sınırları da belirlenebilir. Lisans verenin aylık yıllık üretim miktarını sözleşmede en az veya en çok belirlediği sözleşmelere nicelik bakımından sınırlanmış patent lisans sözleşmesi denilmektedir.⁵⁸⁷ Üretim ve satış miktarı lisans alanın, lisanslı ürünü üretmesinin belirli bir kotaya bağlanması, belirli bir üretim periyodlarına bağlanması şeklinde olabilir. Üretim sınırlamaları, doğrudan veya dolaylı hükümlerle lisans sözleşmesinde düzenlenebilir.⁵⁸⁸ Bu ürün ve satış miktarı sınırlamasına ilişkin anlaşmalar RKHK. m.4 bağlamında değerlendirilmelidir. Nitekim üretim ve satış

⁵⁸³ ANGI GÖZLÜKAYA, Fatma; ‘*Lisans Sözleşmelerinde Yer Alan Bazı Hükümlere İlişkin Rekabet Uygulaması*’, Rekabet Hukuku Dergisi, S:23, 2015, Ankara, s.22, ss.3,27

⁵⁸⁴ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.18

⁵⁸⁵ Tarafların lisans bedeli, lisans bedeli ödeme yöntemi veya süresine ilişkin serbestlik AB ve ABD Hukukunda da kabul edilmiştir. GÖZLÜKAYA, s.43

⁵⁸⁶ Doktrinde özellikle lisans ücretinin belirlenmesi neticesinde pazar kapatılıyorsa, üçüncü kişilerin pazara girişini ve tutunmasını önleniyorsa rekabete aykırılığın söz konusu olduğu belirtilmiştir. GÖZLÜKAYA, s.44 vd.

⁵⁸⁷ ÖZSOY, s. 41 ORTAN s.145

⁵⁸⁸ ANGI, s.17 Örneğin, belirli bir üretim seviyesine ulaşıldıktan sonra daha yüksek lisans ücreti ödemek şeklinde dolaylı olarak yapılabilir. GÖZLÜKAYA, s.44

miktarının kısıtlanması pazar paylaşımına⁵⁸⁹, ürün fiyatlarının artmasına, tüketicilerin zarar görmesine, danışıklığa ve sair rekabete aykırılık hallerine sebebiyet verebilir.⁵⁹⁰ Bu nedenle ürün ve satış miktarı kısıtlamaları rekabeti bozucu, sınırlayıcı ve kısıtlayıcı hükümler olduğu söylenebilir. Ağır sınırlama olması neticesinde bu tür hükümleri ihtiva eden anlaşmaların tamamı grup muafiyetinden yararlanamayacaktır. Ancak şartları varsa bireysel muafiyetten yararlanabilir. Bununla birlikte lisans sözleşmelerinde yer alan üretim hedefleri ve asgari satış hacimlerine ilişkin hükümler ile lisans alana getirilen asgari miktarda üretimde bulunma yükümlülüğü rekabeti sınırlayıcı olarak görülmemiştir.⁵⁹¹ Ayrıca Rekabet Kurumu Tebliğ’de ürün ve satış miktarı kısıtlamasını rakip olan teşebbüsler için ağır bir sınırlama olarak düzenlemişken rakip olmayan teşebbüsler için ise ağır bir sınırlama olarak düzenlememiştir.

Üçüncü ağır sınırlandırma hali ise pazarların veya müşterilerin paylaşılmasına ilişkin anlaşmalardır. Bir patent lisans sözleşmesinde müşteri ve pazar paylaşımı sonucunu doğuran bir düzenleme varsa bu anlaşma tamamen grup muafiyeti kapsamı dışında değerlendirilecektir. Ancak Rekabet Kurumu, müşteri ve pazarların paylaşımını muafiyet kapsamında tutmuş olsa da kesin olarak pazarların ve müşterilerin paylaşımını sınırlamamıştır. Tebliğ’de müşteri ve pazar paylaşımına cevaz veren 6 istisnai hal düzenlenmiş olup bu hallerin varlığı halinde müşteri ve pazar paylaşımına ilişkin anlaşmalar Tebliğ kapsamında değerlendirilecektir.

İlk istisna belirli bir ürünün, belirli bir bölgede veya belirli bir kullanım alanında veya belirli bir ürün pazarına yönelik üretilmesine yönelik hükümler içeren anlaşmalara ilişkindir. Teşebbüsler anlaşmalarında patentin kullanım hakkını lisans alana/lisans verene belirli bir ürün pazarı, teknik kullanım alanı veya coğrafi pazarda üretim yapma veya yapmama şartıyla verebilir. Bu tür kısıtlamaların bulunduğu anlaşmalara grup muafiyeti uygulanabilecektir.⁵⁹² Kısıtlamaları değerlendirirsek,

⁵⁸⁹ Örneğin rakiplerin karşılıklı olarak üretim veya satış miktarını sınırlamalarına yönelik anlaşmalar neticesinde pazardaki ürün miktarı azalabilir. Bakınız; Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.18

⁵⁹⁰ Doktrinde lisans alan üzerinden ilgili ürün pazarlarına arz edilecek ürün miktarının sınırlanmış olmasının yapay fiyat artışına sebebiyet verebileceği, piyasadaki talebin karşılanamayacağı ve pazarın fiilen bölünmesine neden olacağı da belirtilmiştir. Bak; ODMAN BOZTOSUN, s.181

⁵⁹¹ Ayrıntılı bilgi için ANGI, s.18, OKAT, s.50, Şişecam ile Beck Kararı

⁵⁹² Teknoloji Transferi Anlaşmaları Kılavuz’unda sözleşmelerin teknik kullanım alanı, ürün pazarı veya coğrafi bölge olmak üzere üç konuda sınırlandırılabilirliği belirtilmiştir. Nitekim bu tür anlaşmalar ile lisans alınan teknolojiye yatırım yapılmasını ve onun geliştirilmesi teşvik edilmektedir. Bu nedenle bu tür kayıtlar muafiyet

teknik kullanım alanı sınırlamasının bulunduğu sözleşmelerde üretim yapan teşebbüs sadece tekniğin belirli bir alanına yönelik üretim için lisanslı teknolojiyi kullanma hakkına sahiptir. Örneğin lisans veren vermiş olduğu yedek parça lisansını sadece buzdolabı üretiminde kullanılmak üzere vermişse lisans alan bu yedek parçasını başka eşyalarda kullanım için üretemeyecektir.⁵⁹³ Ürün pazarı sınırlamasını içeren lisans sözleşmelerinde ise üretim yapan teşebbüs sadece belirli bir ürün pazarına yönelik olarak lisanslı teknolojiyi kullanabilecektir. Başka bir ürün pazarına yönelik lisanslı teknolojiyi kullanması ise anlaşmayla yasaklanmıştır. Coğrafi bölge sınırlamalı üretim de ise lisans alan sadece belirli coğrafi bölgede üretim yapabilmektedir.⁵⁹⁴ Başka bölgelerde üretim yapması yine sözleşmeyle kısıtlanmaktadır. Bu tür anlaşmalar müşteri ve pazar paylaşımına sebebiyet veriyor olsa da Tebliğ'nin 6-2/c-1 uyarınca grup muafiyetinden yararlanabilecektir. Böylelikle üretim yapan teşebbüs sadece belirli bir kullanım alanına özgü olarak patenti kullanacak, başka alanlarda ise patenti kullanamayacaktır. Bununla birlikte kullanım sınırlamalarına yönelik anlaşmalar olumlu veya olumsuz hükümler içerebilir. Yani anlaşmayla lisans veren lisans alan teşebbüse belirli bir coğrafi pazarda, belirli bir teknik kullanım alanında veya belirli bir bölgede üretim yapma veya yapmama şeklinde hükümler düzenleyebilir. Böyle bir durumda anlaşma grup muafiyeti bağlamında değerlendirilecektir.

İkinci istisna ise inhisari lisans sözleşmelerine ilişkindir. İnhisari lisans sözleşmeleriyle lisans veren lisans alana lisans hakkının kullanımını vermekte ancak başka bir üçüncü kişiye de lisans hakkını vermemeyi taahhüt etmektedir. Hatta lisans veren kendisinin de lisans hakkını kullanmayacağı yönünde taahhüt altına girmektedir. Bu nedenle lisans alan tek yetkili olarak patent hakkından faydalanabilmektedir. Bu durum ise lisans alanın mutlak bir şekilde patent hakkından yararlanmasını sağlayacağı için rekabete aykırı kabul edilir. Nitekim patent hakkından bir tek lisans alan faydalanacak, piyasadaki fiyatları lisans alan belirleyecektir.⁵⁹⁵ Bununla birlikte inhisari lisans sözleşmeleri belirli bir bölgeyle sınırlı olarak da verilebilir. Böylelikle lisans alanın patent hakkından mutlak yararlanma hakkına bölgesel sınırlamalar

---

kapsamında düşünülmektedir. Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.19.

⁵⁹³ Ayrıntılı bilgi için bakınız EROL, ARI, s.25

⁵⁹⁴ Örneğin “sadece belirli bir bölgede faaliyette bulunma” veya “sadece tek bir ürün pazarında faaliyette bulunma” yükümlülüğü getirebilmek mümkündür. Ayrıntılı bilgi için bakınız EROL, ARI, s.25

⁵⁹⁵ Tek lisans alana tanınan inhisari kullanım hakkı her ne kadar rekabete aykırı kabul edileceği belirtilmişse de somut olaya göre değerlendirme yapılmalıdır. Nitekim somut olayda anlaşmaya muafiyet uygulanabiliyorsa rekabete aykırılık söz konusu olmayacaktır.

getirilmiştir. İnhisari lisans alanın belirli bir bölgede inhisari hakkını kullanmasına yönelik sınırlamalar ise pazar ve müşteri paylaşımına neden olması sebebiyle Tebliğ m.6/2-c gereği rekabete aykırı olacağı düşünülebilir. Ancak kanun koyucu Tebliğ’de açık bir şekilde belirli bölgeyle sınırlı inhisari lisans sözleşmelerinin ağır sınırlama teşkil etmediğini düzenlemiştir. Düzenlemeye göre inhisari lisans alanın belirli bir bölgede inhisari kullanım hakkı tanınması Tebliğ m.6/2-c’nin istisnası olmaktadır. Bu nedenle kanun koyucunun belirli bölgeyle sınırlı lisans sözleşmelerinin kurulmasına cevaz verdiği söylenebilir. Bununla birlikte inhisari lisans anlaşmalarına lisans veren inhisari bir hakkı lisans alana vermekle birlikte kendi kullanım hakkını da saklı tutabilir. Lisans sözleşmesinde lisans verenin lisans alana tahsis ettiği belirli bir bölgede faaliyet yürütme hakkını saklı tutması ise rekabet hukuku bağlamında rekabete aykırılık teşkil etmeyecektir.⁵⁹⁶

Üçüncü olarak lisans verenin ve/veya lisans alanın diğer tarafa ayrılan bölge veya müşteri grubuna aktif satışlarının sınırlandırılması halinde grup muafiyet uygulanabilecektir. Düzenleme de yer alan münhasır bölge; sadece tek bir teşebbüsün faaliyet göstermesine izin verilen bölgeyi ifade etmekte, münhasır müşteri grubu; ise sadece tek bir teşebbüsün aktif olarak satış yapmasına izin verilen müşteri grubunu ifade etmektedir.⁵⁹⁷ Böylelikle lisans anlaşmalarında teşebbüslerin bölge ve müşteri grubunu paylaşmaya yönelik aktif satış kısıtlamaları yapmaları mümkündür. Örneğin belirli bir bölge için lisans verilmişse lisans alanın aktif satışlarını bu bölge ile sınırlaması ve bölge dışında aktif satış yapılmasını yasaklaması rekabete aykırı kabul edilmeyecektir.⁵⁹⁸ Bununla birlikte Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) sadece aktif satışların sınırlandırılmasına muafiyet tanımıştır. Teknoloji transferi anlaşmasının taraflarının pasif satışlarını yasaklayan hükümlere grup muafiyeti uygulanmayacaktır.⁵⁹⁹ Dolayısıyla müşteri veya pazar bölgesiyle sınırlı faaliyet yürüten lisans alana başka bir bölgeden talep gelirse lisans alan başka bölgeye satış yapabilecektir. Nitekim başka bir bölgeden talep gelmesi halinde yapılan satış pasif satış olarak nitelendirilmektedir. Taraflar bazen pasif satışı yasaklayan hükümleri doğrudan veya dolaylı olarak sözleşmede de

⁵⁹⁶ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.19

⁵⁹⁷ EROL, ARI, s.21

⁵⁹⁸ EROL, ARI, s.16

⁵⁹⁹ Ayrıca lisans alan bu durumda pasif satış yapması nedeniyle pasif satışı yasaklayan hükümler rekabete aykırılık teşkil etmektedir. Bak; EROL, ARI, s.25

düzenleyebilir. Bu durumda sözleşme kaydının doğrudan veya dolaylı olmasına bakılmaksızın tüm pasif satışları sınırlandırılan hükümler grup muafiyeti kapsamı dışında değerlendirilir.⁶⁰⁰ Lisans alanın pasif satış hakkını sınırlayan anlaşmalar ancak şartları varsa bireysel muafiyet tanınabilecektir.

Bununla birlikte teşebbüslerin kendi bölgelerinde bulunan ve ülke içindeki başka bölgeye veya müşteri gruplarına satış yapan üçüncü kişilere yönelik satış yasaklarını içeren hükümler grup muafiyetinden yararlanamaz. Bu tür hükümlerinde doğrudan veya dolaylı olarak lisans anlaşmasında düzenlenmesi de önem arz etmemektedir. Böylelikle teşebbüslerin kendi bölgelerinde bulunan üçüncü kişiler, bir başka teşebbüsün bölgesindeki müşteri grubuna veya coğrafi bölgeye aktif satış yapabilecektir. Üçüncü kişilerin bu aktif satış hakkını sınırlandıran sözleşme hükümleri ise grup muafiyetinden yararlanamayacaktır. Uygulamada da Rekabet Kurulu, 2008/2 sayılı Tebliğ'den yararlanabilmek için TROY ödeme sistemlerine ilişkin kararında üçüncü kişilerin satış yapma hakkının teşebbüsler arasındaki lisans sözleşmelerinde sınırlandırılmayacağı belirtilmiştir.⁶⁰¹

Uygulama da lisans veren münhasır olarak kendi bölgesine lisans alanca pasif satış yapılmasını engelleyeceği anlaşmalar yaptığı görülmektedir. Mukayeseli AB Hukukunda da kural olarak lisans alana pasif satış yasağı getirilemeyeceği kabul edilmiş olmakla birlikte lisans verenin kendisine ayırdığı münhasır bölgeye ya da münhasır müşteri grubuna yapılacak pasif satışları yasaklaması ise anlaşmayı rekabete aykırı hale sokmayacağı ve grup muafiyeti kapsamında değerlendirileceği belirtilmiştir.⁶⁰² Türk Hukuku'nda ise rakipler arasındaki teknoloji transferi anlaşmalarını düzenleyen Tebliğ'de rakiplerin pasif satışı engelleyecek hükümler

⁶⁰⁰ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.19

⁶⁰¹ Troy markasının sahibi BKM ile DFS teşebbüsleri arasında yapılan anlaşmada "Bu anlaşmada belirtilmiş olması haricinde, lisans alan, lisanslı materyallerin tamamını veya bir kısmını değiştiremez, yeniden üretmez, kiralayamaz, leasinge konu edemez, ödünç veremez, lisanslayamaz, alt lisansını veremez, dağıtamaz, devredemez ve üçüncü kişilere bu konularda izin veremez. (...) Lisans alan lisanslı materyalleri Ek-C'de gösterilen dağıtım bölgesinde dağıtır. Buna ek olarak, lisans alan, lisanslı materyalleri Ek-C'de belirtilen dağıtım bölgesi dışında lisans verenin yazılı rızası olmadıkça dağıtamaz." düzenlemesi yer almıştır. Anlaşma hükmü, Tebliğ bakımından değerlendirildiğinde, Tebliğ'deki istisnaya göre lisans veren taraf, başka bir lisans alana dâhil bir alanda lisans alanın aktif satış yapmasını yasaklayabilir. Ancak lisans alanın, lisansa konu alanda ve ülke içinde başka bir bölge veya müşteri grubuna satış yapacak üçüncü kişilere satması engellenemez. Lisans anlaşmasının yukarıda yer verilen hükmüne bakıldığında, lisans alan konumunda olan BKM'nin lisanslı materyallerin dağıtımını belirlenen alan içinde yapabileceği, dağıtımın bu alan dışında yasaklandığı görülmektedir. Ancak bu yasaklama üçüncü kişilerin satışlarını engelleyici bir kayıt içermemektedir. Bu nedenle lisans sözleşmesine muafiyet uygulanabilecektir. Rekabet Kurulu Kararı; Karar No : 16-05/106-47, Karar Tarihi : 18.02.2016

⁶⁰² GÖZLÜKAYA, s.34

kesin olarak Tebliğ kapsamı dışında tutulduğundan, lisans verene böyle bir imtiyaz tanınmayacaktır.

Dördüncü olarak bir lisans alanın, lisans veren tarafından başka bir lisans alana tahsis edilen bölge veya müşteri grubuna yapacağı aktif satışların sınırlanması halinde de muafiyet uygulanacaktır.⁶⁰³ Dördüncü ve üçüncü istisnalar arasında fark bulunmaktadır. Üçüncü istisna da lisans alanın ve lisans verenin birbirlerinin bölgelerine yapacağı aktif satışlara istisna sağlanırken, dördüncü istisna da lisans alan ve lisans verenin diğer lisans alanlara ait bölgelere yapacağı aktif satışlara yasaklamaya ilişkin sözleşme kayıtlarına istisna getirmektedir. Bir başka deyişle üçüncü istisna bağlamında lisans alan veya lisans veren birbirlerinin bölgelerine aktif satış yapmama konusunda anlaşırken, dördüncü istisna da lisans alan ve lisans veren diğer lisans alanların bölgelerine aktif satış yapmama konusunda anlaşmaktadır. Bu anlaşmalara da muafiyet uygulanabilir. Ancak yine tarafların kendi bölgelerinde bulunan ve ülke içindeki başka bir bölge veya müşteri grubuna satış yapacak üçüncü kişilerin satış yapmaları doğrudan veya dolaylı olarak sınırlanamayacaktır.

Beşinci istisnai ise lisanslı teknolojinin sadece lisans alanın kendi kullanımına binaen üretim yapmasına ilişkin sınırlandırmadır. Lisans veren anlaşma konusu teknolojik ürünü bir başka ürünle birleştirmek amacıyla üretilen bir parça olması halinde, lisans alana bu parçayı sadece kendi ürünlerine takmak ve bu parçaları diğer üreticilere satmama yükümlülüğü getirebilir.⁶⁰⁴ Bu tür anlaşmalara grup muafiyeti uygulanabilecektir. Böylelikle lisans alan sadece kendi ihtiyacı kadar patent hakkından yararlanabilecek ve üretim yapabilecektir. Sözleşmeye konu patenti içeren ürünleri ise üçüncü kişiler için üretemeyecek, üçüncü kişilere satamayacak veya ürünleri üçüncü kişilere karşılıksız teslim edemeyecektir. Lisans alanın üretimi kısıtlanmış ürünleri dolaylı olarak kullandırması da sözleşmeyle yasaklanabilir. Nitekim lisans alan adi ortaklık veya ortaklık ilişkileri kurarak veya teknoloji havuzlarına üye olarak kısıtlı kullanım hakkı sahibi olduğu ürünü, üçüncü kişilere satabilir, onlar için üretebilir. Bu gibi hukuk ilişkileri yasaklayan anlaşma hükümleri grup muafiyeti kapsamında değerlendirilmeli ve rekabete aykırı kabul edilmemelidir.

⁶⁰³ AB müktesebatında da aktif ve pasif satışların sınırlanması konusunda ATA benzer bir yaklaşım göstermektedir. AB müktesebatında ayrıntılı bilgi için bakınız GÖZLÜKAYA, s.33 vd.

⁶⁰⁴ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.20

Böyle bir durumda lisans alan sadece kendi ihtiyacı için üretim yapabilecektir. Bununla birlikte Tebliğ'deki düzenlemeye göre lisans alanın anlaşma konusu ürünleri, kendi ürünlerinin yedek parçası olarak aktif veya pasif şekilde satması herhangi bir şekilde kısıtlanmamaktadır.⁶⁰⁵ Dolayısıyla lisans alan söz konusu parçaları kendi ürünlerinin yedek parçası olarak satabilir ve bu ürünleri satış sonrası hizmetlere sunmak koşuluyla üçüncü kişilere sağlayabilir. Lisans alanın yedek parça veya satış sonrası hizmetlerde sunmak amacıyla üretim yapmasını yasaklayan hükümler ise anlaşmanın grup muafiyeti kapsamı dışında değerlendirilmesine sebep olacaktır. Böylelikle lisans alanın ürünlerine satış sonrası destek ve tamir hizmeti vermesi mümkündür.

Altıncı istisna ise alternatif arz kaynağı yaratılmasına ilişkindir. Rakip olan teşebbüsler arasında lisans veren bazen kendi kapasitesinin yetmemesi nedeniyle kendi teknolojisini lisans anlaşmalarıyla lisans alanların kullanımına sunabilir. Böyle bir durumda lisans veren spesifik müşteriye yönelik üretim yapılması amacıyla tek bir lisans alana lisans verebileceği gibi birden fazla lisans alana da lisans verebilir.⁶⁰⁶ Ancak lisans alanlar sadece belirli bir müşteriye yönelik üretim yapacaktır. Böylelikle lisans veren spesifik müşterileri için alternatif bir temin kaynağı yaratmaktadır. Bu tür kayıtlar müşteri ve pazar paylaşımı içermesi nedeniyle rekabete aykırı görülmektedir. Ancak belirli bir müşteri için alternatif arz kaynağı oluşturmak amacıyla lisans verilmesi halinde, lisans alanın anlaşma konusu ürünleri yalnızca söz konusu müşteri için üretmesi yükümlülüğüne grup muafiyeti uygulanacaktır.⁶⁰⁷ Bu tür kayıtların varlığı halinde lisans alan sadece bu müşteriye yönelik olarak üretim yapabilmekte, yaptığı üretim neticesi ürünleri ise üçüncü kişilere satmamaktadır.⁶⁰⁸ Ayrıca lisans alanın lisanslı teknolojik ürünleri dolaylı olarak üçüncü kişilere satması, temin etmesi ve onlar için üretmesi de teknoloji transferi anlaşmasıyla yasaklanmaktadır. Böylelikle lisans alan adi ortaklık ve benzeri ortaklıklar kurarak dolaylı olarak üçüncü kişiler için lisanslı teknolojiyi üretmesi engellenebilecektir. Bu istisna toptancı seviyesinde faaliyet gösteren lisans alanların ticari faaliyetlerini sınırlandırması konusunda da

⁶⁰⁵ EROL, ARI, s.29

⁶⁰⁶ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.20

⁶⁰⁷ Bu tür anlaşmalarda hüküm olarak "lisans verenin alternatif arz kaynağı oluşturmak amacıyla lisans verdiğini ve yalnızca belirli bir müşteri grubu için üretim yapılacağını" açıkça belirtmesi gerekir.

⁶⁰⁸ ASLAN, Rekabet Dersleri, s.136

yardımcı olmaktadır. Nitekim toptancı seviyesinde faaliyet gösteren bir lisans alanın son kullanıcılara yönelik satışlarının lisans anlaşmasıyla sınırlandırılmasına ilişkin hükümler muafiyet kapsamında değerlendirilecektir.⁶⁰⁹

Tebliğin, m.6/ç'de belirtilen diğer bir ağır sınırlama haliyse lisans alanın kendi teknolojisini kullanma hakkının sınırlandırılması ve araştırma geliştirme faaliyetinde bulunması hakkının sınırlandırılmasıdır. Rakip olanlar arasında yapılan lisans sözleşmesinde lisans alanın kendi teknolojisini kullanma hakkının sınırlandırılması ya da lisansı verilen know-how'ın üçüncü kişilere ifşasını engellemek için zorunlu olmadıkça anlaşma taraflarından herhangi birinin araştırma ve geliştirme faaliyetinde bulunması hakkının sınırlandırılmasına ilişkin hükümler rekabetin ağır sınırlaması sonucunu doğuracaktır.⁶¹⁰ Böyle bir durumda grup muafiyeti sözleşmenin tamamına uygulanmayacaktır. Nitekim rekabet kuralları gereği lisans alan lisans sözleşmesi süresince kendi teknolojisini geliştirebilir, kendi teknolojiyle mal üretebilir.⁶¹¹ Lisans veren elde ettiği teknolojinin önüne geçmemesi amacıyla lisans alanı kendi teknolojisini geliştirmek ve kullanmaktan men edemez. Ayrıca lisans alan kendi geliştirdiği teknolojinin kullanımı için lisans verene lisans bedeli ödemek zorunda bırakılamaz veya üçüncü kişilere lisans verme hakkı da sınırlandırılmaz. Lisans veren bir takım kayıtlar koyarak lisans alanın kendi teknolojisini kullanmasını dolaylı olarak da sınırlandırmaya çalışabilir. Örneğin lisans alanın lisans verene ait rakip bir teknolojiyi kullanması halinde lisans verenin lisansını verdiği teknolojiden yararlanmasını yasaklaması dolaylı sınırlandırmaya örnek teşkil edecektir.⁶¹² Bu tür dolaylı sınırlandırmaların varlığı halinde de grup muafiyeti sözleşmeye uygulanmayacaktır. Aynı şekilde teknoloji transferi anlaşmasında lisans alanın AR-GE çalışmalarını yasaklayan hükümlerin yer alması da ağır sınırlandırma teşkil etmektedir.

Bu tür hükümleri barından anlaşmalar, mutlak olarak grup muafiyetinden yararlanamayacaktır. Nitekim lisans alan kendi teknolojisini geliştirmekte serbesttir. Lisans alanın geliştirmesiyle mevcut teknoloji çok daha ileri bir seviyeye taşınabilecek

⁶⁰⁹ EROL, ARI, s.29

⁶¹⁰ Bununla birlikte istisnai olarak lisans veren know how'ın 3.kişilere ifşasını engellemek için zorunluysa anlaşma taraflarından herhangi birinin AR-GE faaliyetinde bulunmasını sınırlandırılabilir. EROL, ARI, s.24 Ancak bu durum sadece istisnai olarak know how için geçerli olup patent lisans sözleşmelerini kapsamaz.

⁶¹¹ ASLAN, Rekabet Dersleri, s.137

⁶¹² Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.21

ve bu durumda topluma faydalı olacaktır. Bu açıdan rekabet hukukunun bu düzenlemesi Sınai Mülkiyet Kanunu'nun hedeflerine de hizmet etmektedir.⁶¹³ Bununla birlikte lisans alanın kendi teknolojisini geliştirme ve AR-GE faaliyetinde bulunmasının kısıtlanması rakip olan teşebbüsler için ağır sınırlama teşkil etmesine karşın rakip olmayan teşebbüsler açısından hafif sınırlama teşkil etmektedir. Sonraki bölümde de açıklayacağımız üzere rakip olmayan teşebbüsler açısından bu tür sınırlamaların varlığı halinde lisans anlaşmasının sadece bu hükmü grup muafiyetinden yararlanmayacak ancak diğer hükümleri grup muafiyetinden yararlanabilecektir.

aacab. Teşebbüslerin Birbirinin Rakibi Olmaması Halinde Uygulanacak Ağır Sınırlamalar

Teşebbüslerin rakip olmamaları hali ise Tebliğ'de farklı bir düzenlemeye tabii tutulmuştur. TEBLİĞ NO: 2008/2. m.6/3' gereği sözleşmeye taraf olan teşebbüslerin rakip olmamaları halinde, bu Tebliğ ile öngörülen muafiyet, doğrudan veya dolaylı olarak, tek başına veya tarafların kontrolünde olan diğer etkenlerle birleşerek, Tebliğ'de belirtilen amaçları taşıyan anlaşmalara grup muafiyetleri uygulanmayacağı düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre birbirine rakip olmayan teşebbüsler doğrudan veya dolaylı olarak Tebliğ m.6/3'de düzenlenen üç hususu teknoloji transferi anlaşması içerisinde düzenleyemez. Böyle bir düzenlemenin varlığı halinde anlaşmanın tamamı grup muafiyeti kapsamı dışında kalacaktır. Bu durumda anlaşmanın bireysel muafiyet koşullarını taşıyıp taşımadığı ise ayrıca değerlendirilecektir. Anlaşmanın bireysel muafiyet koşullarını da taşıyamaması halinde anlaşma rekabete aykırı kabul edilip yaptırım uygulanacaktır.

İlk sınırlandırma satış fiyatı belirlenmesine yöneliktir. Buna göre rakip olmayan teşebbüsler arasındaki teknoloji transferi anlaşmalarında taraflardan birinin kendi satış fiyatını belirleme hakkının sınırlanması halinde grup muafiyeti sözleşmenin tamamına uygulanmayacaktır. Rakip olmayanlar arasındaki fiyat

⁶¹³ Lisans alanın kendi teknolojisini geliştirmekte serbest bırakılması özellikle kamu yararı açısından önem arz eder. Böylelikle toplum gelişmiş teknolojiye yararlanabilecek, lisans veren ve lisans alan arasındaki teknoloji rekabetiyle mevcut durum çok daha ileriye taşınabilecektir. Bu nedenle rekabet hukukunun lisans alanın kendi teknolojisini geliştirmesine yönelik hükümleri rekabete aykırı görmesi, Sınai Mülkiyet Kanunu'nun mevcut teknolojiyi ileri götürme hedefleriyle uyumsuzdur.

belirleme anlaşmaları rakip olanlar gibi sözleşmeden doğrudan düzenlenebileceği gibi dolaylı da olarak da düzenlenebilir. Örneğin; satış fiyatının belirli bir seviyenin altına düşmesi durumunda lisans bedelinin artmasına yönelik bir hüküm, dolaylı olarak bir fiyat belirleme sınırlamasıdır.⁶¹⁴ İster doğrudan ister dolaylı olsun tüm bu rakip olmayanlar arasındaki fiyat belirleme anlaşmaları teknoloji transfer anlaşmasını, grup muafiyeti kapsamında mutlak olarak çıkarmaktadır. Bu konuda rakip olanlarla ile yapılan anlaşmalardan bir farkı bulunmamaktadır.

Ancak rakip olmayanlar arasında yapılan anlaşmalarda, taraflardan herhangi birinin baskısı veya teşviki sonucu sabit veya asgari satış fiyatına dönüşmemesi kaydıyla, azami satış fiyatının belirlenmesi veya satış fiyatının tavsiye edilmesi mümkündür. Oysa rakipler arasındaki anlaşmalarda böyle bir imtiyaz kabul görmemektedir. Tebliğ'deki bu düzenlemeyle Rekabet Kurumu'nun rakip olmayan teşebbüsler arasındaki anlaşmalara, rakip teşebbüslerin yaptığı anlaşmalara göre daha müsamalı davrandığını göstermektedir. Rakip olmayan teşebbüsler arasındaki anlaşmalarda minimum, maksimum veya tavsiye niteliğindeki fiyat belirleme hükümleri içeren anlaşmalar grup muafiyeti kapsamında değerlendirilecektir. Ancak satış fiyatı tavsiyesinin, sabit veya asgari bir satış fiyatına dönüşmemesi gerekir.⁶¹⁵ Ayrıca taraflardan birinin diğerinin ürün fiyatı belirlemesi konusunda bir baskı da veya teşvikte bulunmaması gerekir.

İkinci sınırlandırma ise pasif satışların yasaklanması yoluyla müşteri ve pazar paylaşımına ilişkindir. Lisans alanın anlaşma konusu ürünleri pasif olarak satabileceği bölge ya da müşteriye ilişkin bir takım sınırlamalar getirmesi, anlaşmayı grup muafiyetinden çıkaracaktır.⁶¹⁶ Rekabet Kurumu sözlüğüne göre pasif satış; başka bir alıcının bölgesindeki veya müşteri grubundaki müşterilerden gelen ve alıcının aktif çabaları neticesi olmayan talepleri karşılamak, malın teslimatı müşterinin adresine

⁶¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız OKAT, s.48 Ayrıca Kılavuz'da taraflardan herhangi birinin kar haddinin belirlenmesi, yapacağı iskontoların azami seviyesinin tespit edilmesi, satış fiyatlarının rakip satış fiyatlarıyla ilişkilendirilmesi veya belirli bir fiyat seviyesine uyulmaması hallerinin dolaylı fiyat belirleme yöntemleri olduğu belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.22

⁶¹⁵ EROL, ARI, s.27 Teknoloji Transferi Anlaşmalar Tebliği'nin Kılavuz'unda rakipler arasındaki fiyat tavsiyeleri, minimum maksimum fiyat belirlemelerine ilişkin kayıtların varlığı halinde, bu tür anlaşmalar grup muafiyet kapsamı dışında kabul edilecektir. Ayrıntılı bilgi için bakınız Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.22 ve s.18

⁶¹⁶ EROL, ARI, s.28

götürülerek yapılan satış olarak tanımlanmıştır.⁶¹⁷ Dolayısıyla lisans alanın sınırlandırılmış bölgesi dışından gelen bir talebin varlığı halinde lisans alanın talepte bulunana yaptığı satış, pasif satış olarak değerlendirilir. Pasif satışta satıcı müşteriye araştırmaz, müşteri satıcıyı bulur. Satıcı da talep üzerine malı veya hizmeti temin eder. Medya aracılığı ile yapılan genel nitelikli reklamlar veya promosyonlar, pasif satış yöntemi olarak değerlendirilmektedir. İnternet yoluyla yapılan satışlar da genellikle pasif satıştır. Ancak, başka bir alıcının münhasır bölgesindeki veya müşteri grubundaki müşterilere elektronik posta gönderilmesi veya katalog gönderilmesi söz konusu müşterilerden böyle bir talep gelmediği sürece, aktif satış yöntemi olarak değerlendirilmektedir.

Birbirine rakip olmayan teşebbüsler lisans sözleşmesinde aktif satışı yasaklanabilir. Aktif satış yasakları ağır sınırlandırma kabul edilmeyecektir.⁶¹⁸ Anlaşmada aktif satış sınırlamalarıyla müşteri ve pazar paylaşımının kararlaştırılması halinde muafiyet hükümleri uygulanabilecektir. Ülke içinde faaliyet gösteren rakip olmayan teşebbüsler arasındaki pasif satışların yasaklanması ise ağır sınırlama sayılmaktadır. AB Hukuku'nda da belirtildiği gibi pasif satışların lisans sözleşmeleriyle engellenmesi pazar paylaşımına yol açabileceği ya da pazar entegrasyonunu engelleyebileceği gerekçesiyle müsamaha gösterilmemelidir.⁶¹⁹ Ancak rakip olmayanlar arasında aktif satış sınırlamasının getirilmesi mümkündür.⁶²⁰ Pasif satış sınırlamalarının bulunduğu anlaşmaların ise tamamı grup muafiyeti kapsamı dışında değerlendirilecektir.⁶²¹

Pasif satış yasakları anlaşmalarda çeşitli şekillerde düzenlenebilir. Lisans alanına yönelik getirilen pasif satış sınırlamaları belirli müşteri veya bölgelerdeki müşterilere satış yapmama yükümlülüğü veya bu müşterilerden gelen talepleri başka lisans

⁶¹⁷ Rekabet Kurumu Rekabet Terimleri Sözlüğü <http://www.rekabet.gov.tr/tr-TR/Rekabet-Terimi/pBaska-bir-alicinin-boumllgesindeki-veya-muumlsteri-grubundaki-muumlsterilerden-gelen-ve-alicinin-aktif-ccedilabalari-neticesi-olmayan-talepleri-karsilamak-malin-teslimati-muumlsterinin-adresine-goumltuumlruumlerek-yapilsa>
⁶¹⁸ EROL, ARI, s.28

⁶¹⁹ Ayrıntılı bilgi için BEKCAN s.195 vd.

⁶²⁰ Kılavuz'da rekabet hukuku bağlamında aktif satışlara ilişkin sınırlamalarının, bedavacılık ve belirli yatırımlardan kaçınma sorunların çözülmesi suretiyle yatırımı teşvik ettiği, fiyat dışı rekabeti ve lisans alanların sunduğu hizmetlerin kalitesinde iyileştirmelere sebep olduğu belirtilmiştir. Bak; Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.23 Bu nedenle aktif satışlara yönelik sınırlamalar, rekabette aykırılık teşkil etmeyecektir.

⁶²¹ Bununla birlikte pasif satış sınırlamaları, rekabeti sınırlayıcı veya bozucu olduğu için kara listeye alınmıştır. Lisans alanın anlaşma ürünleri pasif olarak satılabileceği bölge ya da müşterilere ilişkin anlaşmada sınırlama getirilmesi halinde muafiyet sözleşmenin tamamına uygulanmayacaktır.

alanlara havale etme yükümlülüğü şeklinde doğrudan olabileceği gibi mali teşvikler, lisansı verilen ürünlerin teslim yerlerinin izlenmesi gibi dolaylı olarak da getirilebilir.⁶²² Bununla birlikte Rekabet Kurulu Türkiye dışına yapılacak satışların Türk pazarını genel olarak etkilemeyeceği için pasif satışların yurt dışında yasaklanmasını kanuna aykırı olarak değerlendirmemiştir.⁶²³ Dolayısıyla ülke dışına yapılan pasif satışların yasaklanmasına ilişkin kayıtlar lisans sözleşmesinde düzenlenebilir. Bu kayıtlar rekabete aykırı kabul edilmeyecektir. Bununla birlikte kanun koyucu TEBLİĞ NO: 2008/2. m.6/3-b'nin altında düzenlenen 6 istisnai halden biri mevcutsa pasif satışlara ilişkin anlaşmalara muafiyet uygulanabileceğini düzenlemiştir.

İlk istisna lisans verene ayrılan münhasır bölge veya müşteri grubuna ilişkin olmaktadır. Lisans sözleşmesinde lisans verene ayrılan münhasır bölgeye veya münhasır müşteri grubuna yapılan pasif satışların sınırlanmasına ilişkin hükümlerin varlığı halinde grup muafiyeti uygulanabilecektir. Dolayısıyla sadece lisans verene ayrılan münhasır bir bölge veya münhasır müşteri grubuna yönelik pasif satışların sınırlanmasına ilişkin anlaşmalara grup muafiyeti uygulanabilecektir. Bununla birlikte grup muafiyetinin uygulanması için pazar payı eşiği de dikkate alınmalıdır. Pazar payı eşiğinin aşılması halinde artık grup muafiyeti uygulanmayacağından lisans veren burdaki istisnaya da dayanamayacaktır.

İkinci istisna lisans alana ayrılan bölgelere ilişkin tanınmaktadır. Başka bir lisans alana tahsis edilen münhasır bölge veya münhasır müşteri grubuna yönelik pasif satış yasaklarına ilişkin sözleşmede düzenlenen rekabet sınırlamaları ilk iki yılı aşmamak koşuluyla geçerlidir. Rekabet Kurumu, rekabetin daimi olarak sınırlanmaması için lisans alana yönelik münhasır bölge veya müşteri grubuna ilişkin anlaşmaları iki yıllık süreyle kısıtlamıştır. Süre anlaşma konusu ürünlerin ilgili lisans alan tarafından kendi münhasır bölgesinde ilk kez piyasaya sürülmesinden itibaren başlayacaktır.⁶²⁴ Bu süreyi aşan veya piyasaya sürülen ürünün iki yıl geçtikten sonra uygulanan pasif satış yasaklarına ilişkin hükümlere muafiyet uygulanmayacaktır. Rekabet Kurumunun iki yıllık sınırlandırılmasının sebebi ise tanıtım, pazarlama, üretim gibi çeşitli alanlarda

⁶²² Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.22

⁶²³ Rekabet Kurulu Kararı 03-43/489-211 Karar Tarihi 17.06.2003 aktaran ASLAN, Rekabet Dersleri, s.97

⁶²⁴ ASLAN, Rekabet Dersleri, s.138

önemli düzeyde yatırım yapmak zorunda kalan lisans alanın diğer lisans alanların rekabetine maruz kalmasını engelleyerek pazara girişinin kolaylaştırılmasıdır.⁶²⁵ Böylelikle lisans alan için kısa süreli bir koruma sağlanacak, bu koruma sürecinde de lisans alan piyasaya dâhil olabilecektir.⁶²⁶

Üçüncü istisna ise lisans alanın kendi kullanımıyla kısıtlı üretim yapması sınırlandırmasına ilişkindir. Önceki bölümlerde de ifade ettiğimiz üzere rakip olanlara ilişkin bu hüküm rakip olmayanlar içinde geçerlidir. Dolayısıyla birbirine rakip olmayan teşebbüsler arasındaki lisans alana getirilen anlaşma konusu teknolojiyi sadece kendi kullanımı için üretmesi yükümlülüğü halinde de grup muafiyeti uygulanabilecektir. Böylelikle lisans veren anlaşma konusu ürünü bir başka ürünle birleştirmek amacıyla üretilen bir parça olması halinde lisans alana bu parçayı sadece kendi ürünlerine takmak üzere üretme ve bu parçaları diğer üreticilere satmama yükümlülüğü getirebilir.⁶²⁷ Lisans alan da anlaşma konusu teknolojiyi sadece kendi kullanımı için üretebilecektir. Bu teknolojiyi içeren ürünleri başka üçüncü kişiler için üretemeyecektir. Ayrıca lisans alan lisanslı teknolojiyle ürettiği malları birleştirerek nihai bir ürün elde eden teşebbüslere de bu ürünleri satamayacaktır.⁶²⁸ Ancak nihai ürünün satış sonrası hizmetlerde kullanılmak üzere piyasa satışı mümkündür.⁶²⁹ Aynı şekilde yedek parça olmak koşuluyla bu ürünlerin piyasaya satılması da kabul edilebilir. Bu iki hal lisans alanın kullanım ihtiyacı doğrultusunda üretim yapması yükümlülüğünün istisnasını teşkil eder. Lisans verenin lisans alanın yedek parça veya satış sonrası hizmette kullanmak üzere üretim yapmasını sınırlandıran hükümlere ise grup muafiyeti uygulanamayacaktır. Bu konuda rakip olan teşebbüsler bölümündeki açıklamalarımızı yineleriz.

Dördüncü istisna ise alternatif arz kaynağı yaratılmasına ilişkin anlaşmalara ilişkindir. Lisans verenin belirli bir müşteri için alternatif arz kaynağı oluşturmak amacıyla lisans vermesi halinde, lisans alanın anlaşma konusu ürünleri yalnızca söz konusu müşteri için üretmesine ilişkin kayıtlara grup muafiyeti uygulanabilecektir. Bu

---

⁶²⁵ BEKCAN s.196

⁶²⁶ Doktrinde lisans alanın, pazarda tutunması için gerekli bir sürenin tanınması gerektiği belirtilmiştir. Böylelikle üçüncü kişilerin lisans alıp gerekli yatırım yapmalarının teşvik edildiği belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız EROL, ARI, s.28

⁶²⁷ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.24

⁶²⁸ ASLAN, Rekabet Dersleri, s.138

⁶²⁹ ASLAN, Rekabet Dersleri, s.138

tip sözleşmelerde lisans veren müşteriye alternatif bir tedarik kaynağı yaratmak amacıyla lisans vermektedir. Böyle bir kaydın varlığı halinde lisans alan lisanslı teknolojiyle ürettiği ürünleri üçüncü kişilere satamaz.

Beşinci istisna da toptancı seviyesinde faaliyet gösteren bir lisans alanın son kullanıcılara yönelik pasif satışlarının sınırlanmasına ilişkin hükümler konusundadır. İlgili istisnaya göre toptancı seviyesinde faaliyet gösteren bir lisans alanın son kullanıcılara yönelik satışlarının sınırlanması ve sadece perakendecilere satış yapması yönünde bir yükümlülük getirilmesi halinde bu anlaşma grup muafiyeti kapsamına girmektedir.⁶³⁰ Böylelikle lisans alanın doğrudan müşterilere pasif satış yapmasını yasaklayan kayıtlar rekabet kurallarına aykırı görülmeyecektir. Bununla birlikte lisans anlaşmasında toptancı ve perakendecilerin ürünlerin fiyatlarını belirleyerek aktif ve pasif satış sınırlandırmaları uygulamada sıklıkla görülmektedir. Doktrinde lisans alanın ürün sağladığı toptancı ve perakendecilerin lisanslı ürüne uygulayacağı satış fiyatına ‘yeniden satış fiyatı’, bu fiyatın lisans veren tarafından belirlenerek lisans alan tarafından toptancı ve perakendecilere dayatılmasına ‘yeniden satış fiyatının belirlenmesi’ olarak adlandırılır.⁶³¹ Bu tür yeniden satış fiyatının belirlenmesi hükümleri kural olarak rekabette aykırı olarak görülmektedir. Teşebbüslerin bu yasağı dolanmak amacıyla tavsiye edilen satış fiyatı gibi lisans alanlara telkinde buldukları, sözleşmede yer almamasına rağmen lisans alanın bu fiyatlara uymaması halinde lisans verenin yaptırımına maruz kalabileceğine ilişkin hükümler düzenlemektedir. Bu tür hükümler rekabet hukukuna aykırılık teşkil etmektedir.⁶³² Dolayısıyla lisans verenin toptancı seviyesinde faaliyet gösterinin son kullanıcılara yönelik aktif ve pasif satış sınırlamalarına ilişkin anlaşmaların tamamı grup muafiyeti kapsamında değerlendirilecektir. Ancak lisans verenin toptancı ve perakendecileri bağlayıcı ürün fiyatı belirleme hükümleri grup muafiyeti kapsamı dışındadır ve rekabete aykırı görülmelidir.

Altıncı olarak seçici dağıtım sistemi üyelerinin yetkili olmayan dağıtıcılara pasif satış yapmasının sınırlanmasına ilişkin hükümlere yöneliktir. Seçici dağıtım sistemi; sağlayıcının, anlaşma konusu malları veya hizmetleri sadece belirlenmiş kriterlere

⁶³⁰ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.24

⁶³¹ ODMAN BOZTOSUN, s.180

⁶³² ODMAN, s.90

dayanarak seçtiği dağıtıcılara doğrudan veya dolaylı olarak satmayı taahhüt ettiği, bu dağıtıcıların da söz konusu malları veya hizmetleri yetkilendirilmemiş dağıtıcılara satmamayı taahhüt ettiği bir dağıtım sistemi anlamına gelmektedir.⁶³³ Bu sistemde lisans veren belirli kriterlere göre lisans alanları seçmekte ve lisans alanlarda sadece yetkili dağıtıcılara anlaşma konusu ürünleri satmakta ancak yetkilendirilmemiş dağıtıcılara ürünü satmama yükümlülüğü altına girmektedirler.⁶³⁴ Tarafların seçici dağıtım sisteminde yetkili olmayan satıcılara yönelik belirli bir bölge veya müşteri grubuna içerisinde aktif satışların sınırlandırılmasına ilişkin hükümler düzenlediği uygulamada görülmektedir. Bu tür kayıtlar müşteri ve pazar paylaşımı yaratması nedeniyle rekabete aykırı olabileceği düşünülse de rakip olmayanlar arasındaki düzenlenen bu tür anlaşmaların grup muafiyet bağlamında değerlendirilmesi mümkündür. Bu tür anlaşmalar grup muafiyeti kapsamında değerlendirilecek ve rekabete aykırı kabul edilmeyecektir. Ayrıca Tebliğ 3-b/6'yla müşteri ve bölge sınırlaması getirilen anlaşmalarda pasif satışlarında yasaklanabileceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla seçici dağıtım sisteminde lisans veren lisans alanı belirli bir müşteri grubuna veya pazara yönelik pasif satışını engelleyebilecektir.

Üçüncü sınırlandırma ise perakende seviyesindeki lisans alanların aktif ve pasif satışlarının sınırlandırılmasına ilişkindir. Kural olarak rakip olmayan teşebbüsler arasındaki anlaşmalarda, perakende seviyesindeki lisans alanların aktif ve pasif satış faaliyetleri sözleşme hükümleriyle sınırlandırılmaz. Lisans sözleşmesinde lisans alanın aktif ve pasif satış faaliyetlerinin sınırlandırılmasına ilişkin anlaşmalar Tebliğ'deki muafiyetin kapsamı dışında kalır. Ayrıca böyle bir sınırlandırma ağır sınırlandırma olması nedeniyle anlaşmanın tamamı grup muafiyetinden yararlanamayacaktır. Ancak kanun koyucu istisnai olarak seçici dağıtım sistemine üye perakende seviyesinde faaliyet gösteren lisans alanların aktif ve pasif satışlarının sınırlandırılabilmesini düzenlemiştir.

Seçici dağıtım sisteminde lisans veren belirli kriterlere göre lisans alanları seçmektedir. Bu tür sözleşmelerde lisans alanlar yetkilendirilmemiş dağıtıcılara

⁶³³ Seçici dağıtım sistemi tanımı Rekabet Kurul'u tarafından tebliğde yapılmıştır. Bakınız; Rekabet Kurulu 2003/3 ve 2007/2 sayılı Rekabet Kurulu Tebliğleri ile Değişik, Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği Tebliğ No : 2002/2 madde 3.

⁶³⁴ EROL, ARI, s.30

anlaşma konusu ürünleri satmama yükümlülüğü altına girmektedir.⁶³⁵ Seçici dağıtım sisteminde bir sistem üyesinin perakende seviyesinde faaliyet gösteren bir lisans alanın son kullanıcılara yapacağı aktif veya pasif satışların sınırlanması halinde bu hüküm grup muafiyetinden yararlanabilecektir.⁶³⁶ Böylelikle seçici dağıtım sisteminde bir sistem üyesinin yetkili olmadığı yerde faaliyet göstermesinin yasaklanması mümkündür. Sistem üyelerine faaliyetlerini belirli bir yerden yürütme, bu yeri değiştirmeme ya da kapatmama gibi yükümlülükler getirilmesi de mümkündür.⁶³⁷ Bu tür hükümlere ‘‘location clause’’ denilmektedir.

aacb. Teknoloji Transfer Anlaşmaları Tebliği’indeki Hafif Sınırlamalar

Grup muafiyetine ilişkin ağır sınırlamalara ilişkin hükümlerin lisans sözleşmesinde bulunması halinde lisans sözleşmesinin tamamen grup muafiyetinden yararlanmayacağını belirtmiştik. Bununla birlikte bazı tip sınırlayıcı hükümlerin varlığı halinde grup muafiyeti kapsamı dışına çıkma anlaşmanın tamamını değil bir kısmını etkilemektedir. Bu tür sınırlamalara ‘‘hafif sınırlandırma’’ denilmektedir.

Rekabet Kurumu Tebliği 2008/2, m.7’deki sayılan sınırlamalardan herhangi birinin sözleşmede bulunması halinde sözleşmenin tamamı değil sadece ilgili hüküm grup muafiyetinden yararlanamayacaktır.⁶³⁸ Grup muafiyetinden yararlanamayan sınırlamaların kısmi etkisinin şartları 2008/2 tebliğin 7.maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. İlgili düzenlemeye göre bir teknoloji transferi anlaşmasının bu maddede sayılan sınırlamalardan herhangi birini içermesi ve ilgili sınırlamanın anlaşmanın geri kalan kısmından ayrılabilir olması durumunda, sadece bu sınırlama grup muafiyetinden yararlanamayacak, anlaşmanın kalan kısmı grup muafiyetinden yararlanmaya devam edecektir.(2008/2 tebliği m.7/1) Dolayısıyla sözleşmenin kalan kısmının grup muafiyetinden yararlanması için sınırlamayla grup muafiyetinden yararlanamayacak hükmün, geri kalan kısmından ayrılabilir nitelikte olması gerekir. Aksi halde anlaşmanın kalan kısmından ayrılamaması durumunda anlaşmanın tamamı

⁶³⁵ EROL, ARI, s.30

⁶³⁶ Seçici dağıtım sistemi, özellikle distribütör anlaşmaları açısından önem arz etmektedir. Seçici dağıtım sisteminin söz konusu olması halinde seçici dağıtım üyeleri tarafından bir satış yasağı getirildiyse lisans alan seçici dağıtım sistemine üye olmayan distribütöre satış yapamayacaktır. Bu yasakta grup muafiyetinden yararlanacaktır.

⁶³⁷ ASLAN, Rekabet Dersleri, s.138

⁶³⁸ Bu tip lisans sözleşmelerinde sınırlayıcı hükme grup muafiyeti uygulanmamakta ancak diğer hükümler grup muafiyeti kapsamında değerlendirilebilmektedir.

grup muafiyetinden yararlanamayacaktır. Bu nedenle sınırlayıcı hükmün anlaşmadan ayrılabilir olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

Tebliğ'inin 7. maddesinde Rekabet Kurumu sınırlamaları düzenlerken teşebbüslerin rakip olup olmamasına göre ayırım yapmıştır. Tebliğ'inin 7.maddesinin 2.paragrafında hem rakip olanlar hem de rakip olmayan teşebbüsler arasında yapılan teknoloji transferi anlaşmalarındaki grup muafiyetine aykırı sınırlamalar düzenlenmiştir. Dolayısıyla teşebbüsler ister rakip ister rakip olmasın aralarındaki anlaşmada Tebliğ m.7/2 bağlamında bir hafif sınırlama içeren hüküm varsa sadece bu hüküm grup muafiyetinden yararlanamayacaktır.⁶³⁹ Bununla birlikte Tebliğ'inin 7.maddesi 3.paragrafında rakip olmayan teşebbüsler arasında yapılan lisans sözleşmelerine uygulanacak 2 ek sınırlama daha düzenlenmiştir. Bu iki ek hafif sınırlama rakip olan teşebbüslere uygulanmayacaktır. Dolayısıyla rakip olmayan teşebbüsler arasındaki hafif sınırlamalar hem Tebliğ 7.maddesi ikinci paragrafında hem de üçüncü paragrafında düzenlenmiştir.

aacba. Rakip Olan ve Rakip Olmayan Teşebbüslerin Anlaşmalarına Uygulanacak Hafif Sınırlamalar

Rakip olan veya rakip olmayan teşebbüslerin yapmış oldukları lisans sözleşmelerine uygulanacak ilk sınırlandırma; lisans alanca yapılan lisans konusu patent üzerindeki iyileştirmelere ilişkin lisans verene veya lisans verenin göstereceği kişilere münhasır lisans verilmesi hükümlerine yöneliktir.

Lisans alan elde ettiği lisanslı teknolojiyi kullanımı sürecinde geliştirebilir. Bir takım yenilikler getirerek lisanslı teknolojinin kullanımını iyileştirebilir. Böylelikle lisanslı teknolojinin varsa kusurlarına çözüm bulur veya daha efektif kullanımını sağlayabilir. Bununla birlikte lisans alan lisanslı teknolojiyle yeni uygulamalar da yapabilir. Lisanslı teknolojinin daha önce kullanılmadığı alanlarda lisanslı teknoloji üzerinde uyarılama yaparak veya uyarılama yapmaksızın doğrudan kullanarak yeni

⁶³⁹ Buna göre hem rakip hem de rakip olmayan teşebbüsler arasında yapılan teknoloji transferi sözleşmelerinde(lisans sözleşmelerinde) Tebliğ'in 7-2'deki sınırlamalardan biri varsa sadece ilgili kayda grup muafiyeti uygulanamayacaktır. Ancak sözleşmenin geri kalan kısmına grup muafiyeti uygulanabilir.

uygulamalar yapabilir. Lisans alanın gerçekleştirmiş olduğu bu iyileştirme ve yenilikler şartları varsa patent veya know how olarak korunabilir.

Lisans alanın gerçekleştirmiş olduğu bu ilerlemeden lisans veren de faydalanmak isteyecektir. Nitekim yüksek teknolojiyi içeren bir buluşu ortaya çıkarmak önemli olmakla birlikte asıl önemli olan bu buluşun belirli bir vade sonucunda elde edeceği başarıdır. Lisans verende buluşunun başarısını devam ettirmek amacıyla lisans alanın iyileştirmelerini kendisinin(ve kendisinin göstereceği kişilerin) kullanımına da sunulması yönünde sözleşmede hükümler düzenleyebilir. Bu hükümlere “geriye lisans verme yükümlülüğü” denilmektedir. Geriye lisans verme yükümlülüğü temelinde, lisans alınan orijinal patentin daha gelişmiş bir versiyonunun lisans alanca geliştirilmesi neticesinde orijinal patentin değerini yitirmemesi veya pazar gücünü kaybetmemesi için konulan kayıtlardır.⁶⁴⁰

Lisans veren, lisans alanın geliştirmiş olduğu iyileştirme ve yeni uygulamaları başka kişilerin kullanımına sunmasını engellemek amacıyla lisans alanına sadece kendisine veya kendisinin göstereceği kişilere münhasır olarak lisans vermesi yönünde yükümlülükleri anlaşmada düzenleyebilir.⁶⁴¹ Bu durumda münhasır lisans sözleşmesiyle lisans alanın iyileştirmelerinden sadece lisans veren veya lisans verenin gösterdiği kişiler yararlanacaktır. Böylelikle lisans alan sadece lisans veren veya lisans verenin gösterdiği üçüncü kişilere kendi iyileştirmelerini ve yeni uygulamalarını kullanılabilecek, kendisi ise bir tasarrufta bulunmayacaktır. Tebliğ'deki düzenlemeye göre böyle bir sözleşmesel sınırlandırma rekabete aykırı olup grup muafiyetinden yararlanamayacaktır. Nitekim bu tür kayıtlar lisans alanın aleyhine hükümler teşkil etmektedir.⁶⁴² Ayrıca teknolojinin gelişmesini engelleyeceği ve lisans vereni pazarda hâkim bir konuma getireceği için bu tür geriye lisans verme yükümlülükleri, rekabeti bozucu, kısıtlayıcı ve engelleyici olarak görülmektedir.⁶⁴³

⁶⁴⁰ ANGI, s.23

⁶⁴¹ Bununla birlikte özellikle inhisarı olmayan geriye lisansların, yeni teknoloji ve ürüne yatırım yapma riskinin taraflarca paylaşılması, lisans verenin yenilik yapma ve yeniliği lisans olarak vermeye teşvik edilmesi ve lisans verenin yeniliklerden yararlandırılarak rekabet gücünün azalmamasını sağlamak gibi rekabeti artırıcı etkileri olduğu da doktrinde belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız GÖZLÜKAYA, s.54

⁶⁴² Nitekim geriye lisans verilmesine ilişkin sözleşmeler lisans alanın kendi iyileştirmesini dahi kullanmasına engel olduğu için grup muafiyetinden yararlanmaması gerekir. Ayrıntılı bilgi için bakınız EROL, ARI, s.31 Bu tür kayıtlar kesin olarak lisans alanı lisans verene bağlamaktadır. Bu durumda lisans verenin hâkim durumunun kötüye kullanılmasına sebebiyet verecektir.

⁶⁴³ GÖZLÜKAYA, s.57 vd.

Bununla birlikte münhasır geriye lisans verme hükümlerinin grup muafiyeti kapsamı dışında değerlendirilmesi için lisans alanca gerçekleştirilen iyileştirmelerin ve yeni uygulamaların orijinal lisanslı teknolojiye ayrılabilir olması gerekir. İyileştirme neticesinde lisans alan lisans süresince ve sözleşme sonrasında bu gelişmeyi veya yeni uygulamayı, lisanslı ürün ya da sistem uygulamasından bağımsız olarak, serbestçe kullanma hakkına sahip olması gerekir.⁶⁴⁴ Dolayısıyla bir iyileştirmenin lisans alanca kullanılabilmesi için lisans alanın teknolojiyi geliştirmiş, iyileştirmiş ve bunu orijinal teknolojiye bağımsız şekilde kullanabilmesi gerekir.⁶⁴⁵ İyileştirmenin veya yeni uygulamanın lisanslı teknolojiye ayrılabilir olması için lisansı verilen teknoloji üzerindeki hak ihlal edilmeden kullanılabilirliklidir. Yani lisansı verilen teknoloji üzerindeki haklara tecavüz edilmeksizin kullanılabilmesi gerekir.⁶⁴⁶ Aksi halde patent hakkının ihlali söz konusu olabilir. Lisans alanın geliştirdiği yeni uygulama veya iyileştirme ayrılabilir değilse bu takdirde lisans verenin getirmiş olduğu inhisarı geriye lisans verilmesine ilişkin sözleşmeler muafiyetten yararlanabilir. Lisans alan da ayrılabilir olmayan iyileştirmeyi ve yeni uygulamayı lisans verenin onayı olmadan kullanamayacaktır.

Münhasır geriye lisans verme yükümlülükleri doğrudan veya dolaylı olarak sözleşmede düzenlenebilir. Münhasır geriye lisans verme sınırlandırmasını barındıran bir anlaşmanın varlığı halinde anlaşmanın tamamı değil sadece geriye lisans verme sınırlamasının düzenlendiği hükümler grup muafiyeti kapsamı dışında değerlendirilecektir. Dolayısıyla anlaşmanın geri kalanı, grup muafiyetinden yararlanabilecektir. Münhasır geriye lisans verme yükümlülükleri konusunda tarafların birbirine rakip olup olmadığı ise önem arz etmemektedir. İki durumda da sözleşmedeki münhasır geriye lisans verme yükümlülüğü grup muafiyeti kapsamı dışında değerlendirilecektir.

Geriye lisans verme hükümleri nedeniyle grup muafiyetinden yararlanamayan anlaşma bireysel muafiyet bağlamında değerlendirilmelidir. Kılavuz'da belirtildiği üzere özellikle de lisans verenin lisans alanın teknolojisini kullanması karşılığında bir bedel ödemesi veya lisans verenin pazardaki konumunun zayıf olması halinde geriye

⁶⁴⁴ GÖZLÜKAYA, s.55

⁶⁴⁵BEKCAN s.198, EROL, ARI, s.21

⁶⁴⁶ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.25, ASLAN, Rekabet Dersleri, s.139

lisans verme hükümleri grup muafiyetinden istisnaen yararlanabilir.⁶⁴⁷ Türk Rekabet Kurumu'nun geriye lisans verme konusunda Pınar Süt - Sodima Kararıyla önemli tespitleri içermektedir. Teşebbüsler arasındaki lisans sözleşmesinde; Pınar Süt lisansa konu hakkı kullanırken ayrılabilir olmayan iyileştirmeleri Sodima'ya devretmekle yükümlü tutulmuş; ayrılabilir olan iyileştirmelerin ise Sodima'ya kullanımının teklif edilebileceğini, tarafların anlaşamamaları halinde veya Sodima'nın iyileştirmeleri kullanmaması halinde Pınar Süt'ün ayrılabilir iyileştirmeleri üçüncü kişilere kullanılabileceği düzenlenmiştir. Rekabet Kurulu sözleşmedeki bu hükmün Tebliğ 7.2.a ve 7.2.b'ye aykırı olmaması yönünde kanaat getirmiştir.⁶⁴⁸

İkinci sınırlandırma da ise lisans alanın iyileştirme ve yeni uygulamalarının devrine ilişkin sınırlandırmalardır. Lisans veren lisanslı teknoloji üzerinde bir takım iyileştirmeler yapabilir veya yeni uygulamalar bulabilir. Hatta bu buluşlar, patent, know how veya sair fikri hak korumasından faydalanabilir. Lisans veren ise bu tür gelişmelerin kendisine devrini talep edebilir. Lisans sözleşmelerinde lisans veren lisans alanın gerçekleştirmiş olduğu iyileştirme ve yeni kullanımların haklarının kendisine devrini lisans sözleşmesinde düzenleyebilir. Böylelikle lisans alan gerçekleştirdiği gelişmeler üzerindeki haklarını lisans verene devretmekle yükümlü olacaktır. Ancak lisans alana lisansı verilen teknoloji üzerinde yaptığı ve bu teknolojidenden ayrılabilir nitelikte olan iyileştirmeler ya da lisansı verilen teknolojinin yeni uygulamaları ile ilgili hakları kısmen veya tamamen lisans verene veya lisans veren tarafından gösterilen üçüncü bir kişiye devretmesi yükümlülüğü getirilmesine ilişkin anlaşmalara grup muafiyeti uygulanmayacaktır. Nitekim böyle bir yükümlülük rekabeti bozucu niteliktedir.⁶⁴⁹ Lisans alana yönelik böyle bir sınırlandırmanın sözleşmede düzenlenmiş olması halinde sadece bu hüküm grup muafiyeti dışında kalır, anlaşmanın geriye kalan kısmı ise grup muafiyetinden yararlanmaya devam eder.⁶⁵⁰ Bununla birlikte lisans alanın iyileştirme ve yeni kullanımları üzerindeki hakları devretmesi kısmen devir veya tamamen devir şeklinde gerçekleşebilir. Rekabet

⁶⁴⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.26

⁶⁴⁸ Pınar Süt – Sodima Kararı 25.09.2008 tarihli 08-56/891-352 sayılı Rekabet Kurulu Kararı

⁶⁴⁹ Dolayısıyla lisans veren, lisans alanın gerçekleştirmiş olduğu iyileştirme ve yeniliklerin zorunlu olarak kendisi veya kendisinin belirlediği kişilere devrini düzenleyemeyecektir. Aksi halde rekabete aykırılık söz konusu olabilecektir.

⁶⁵⁰ Bununla birlikte 316/2014 sayılı yeni Tüzüğün 5/1(a) maddesi ile AB'nin yukarıda belirtilen uygulamasında değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklik ile "ayrılabilir" veya "ayrılabilir olmayan" şeklinde farklılaştırmaya gidilmeksizin tüm inhisarı geriye verme yükümlülükler, muafiyet kapsamı dışında bırakılmıştır. Ayrıntılı bilgi için BEKCAN s.198 vd.

Kurumu tamamen devri yanında kısmen devrine ilişkin anlaşmalarında grup muafiyeti dışında değerlendirileceğini belirtmiştir. Lisans veren Tebliğ'deki bu sınırlamayı dolanmak amacıyla dolaylı bir takım kayıtları sözleşmede düzenleyip lisans alanın iyileştirme ve yeni kullanımlarının devrini talep edebilmektedir. Ancak Tebliğ'de doğrudan kayıtlar muafiyet kapsamı dışında tutulduğu gibi dolaylı kayıtlarda muafiyet kapsamı dışında tutulmuştur.

Üçüncü sınırlama ise saldırmazlık kayıtlarına ilişkindir. Sınırlandırmaya göre lisans alan lisans verenin Türkiye'de sahip olduğu ilgili fikri mülkiyet haklarının geçerliliğine itiraz etmeme yükümlülüğü getirilmesi halinde grup muafiyeti uygulanmayacaktır.⁶⁵¹ Doktrinde dava etmeme şartına muafiyet tanınmamasının nedeni, aslında patent verilebilirlik şartlarına sahip olmamasına rağmen tescil edilen patent sahiplerinin hak etmedikleri korumadan yararlanmalarını engellemek olduğu belirtilmiştir.⁶⁵² Bununla birlikte lisans veren lisans alanın fikri hakkın geçerliliğine itiraz etmesi halinde anlaşmayı sona erdirebileceğine ilişkin kayıtlar koyması mümkündür.⁶⁵³ Böylelikle lisans alanın lisansı verilen ilgili fikri mülkiyet haklarından bir ya da daha fazlasının geçerliliğine itiraz etmesi durumunda, lisans verenin teknoloji transferi anlaşmasını feshetme hakkını kullanabilecektir.⁶⁵⁴ Zira lisans veren, lisans alanın patentin hükümsüzlüğünü ileri sürmesi karşısında, anlaşmayı sona erdirmeye hükümlerine başvurarak sözleşmeyi sona erdirecek ve lisans alanı patentin geçersizliği iddiasından caydırabilecektir. Böyle bir kaydın sözleşmede bulunması halinde sözleşme grup muafiyetinden yararlanabilecektir.

---

⁶⁵¹ Avrupa Birliği Hukukunda saldırmazlık kayıtlarına ilişkin olarak farklı bir yaklaşım görülmektedir. Avrupa'da yeni kabul edilen 316/2014 sayılı Tüzük'de ise saldırmazlık kayıtları inhisarı veya inhisarı olmayan lisans sözleşmeleri açısından ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Tüzük, inhisarı olmayan lisans anlaşmalarında, diğer tarafın lisanslı teknolojinin geçerliliğine itiraz etmesi halinde lisans verene anlaşmayı sonlandırmasına izin veren şartları muafiyet dışında bırakmaktadır. İnhisarı lisans anlaşmalarında ise saldırmazlık kayıtları ilişkin hükümler pazar payı eşikleri aşılmadıkça Tüzüğün güvenli limanında korunmaya devam edecektir. Burada Komisyon pazar gücüne sahip güçlü lisans alanların tehditlerine karşı yenilikçi ve küçük ölçekte lisans verenlerini korumakta ve aralarındaki dengeyi sağlamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bakınız BEKCAN s.202 vd.

⁶⁵² OKAT, s.62

⁶⁵³ EROL, ARI, s.31

⁶⁵⁴ Tebliğ Kılavuz'unda lisans verene, sözleşmeyi sona erdirmeye veya feshetmeye yetkisi tanınarak patent hakkının geçersizliğini iddia eden lisans alanla sözleşmeyi devam ettirme zorunluluğundan kurtulduğu belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.27

aacbb. Sadece Anlaşmaya Taraf Olan Teşebbüslerin Rakip Olmadığı Hallerde Uygulanacak Hafif Sınırlamalar

Anlaşmaya taraf olan teşebbüslerin rakip olmadığı hallerde, Rekabet Kurumu Tebliği 2008/2, m.7-3 öngörülen iki halde daha grup muafiyeti uygulanmayacaktır. Bu hallerden ilki lisans alanın kendi teknolojisini kullanma hakkını sınırlandırması, ikincisi ise lisans alanın AR-GE çalışmalarına yönelik kısıtlamalarıdır. Buna göre rakip olmayanlar arasında yapılan bir lisans sözleşmesinde lisans alanın doğrudan veya dolaylı olarak; kendi teknolojisini kullanma hakkını sınırlayan hükümlerin varlığı halinde sadece bu hüküm grup muafiyetinden yararlanmayacaktır.⁶⁵⁵ Diğer hükümler ise şartları varsa grup muafiyetinden yararlanabilecektir.

İkinci olarak lisansı verilen know-how'ın üçüncü kişilere ifşasını engellemek için zorunlu olmadıkça, anlaşma taraflarından herhangi birinin araştırma ve geliştirme faaliyetinde bulunmasını sınırlandıran hükümlere ilişkindir. Know how'ın ifşasını engelleme hali istisnası dışında, lisans alanın AR-GE faaliyetlerinin engellenmesi halinde grup muafiyeti uygulanmayacaktır. Bu tür sözleşmeler rekabete aykırı kabul edilip geçerli olmayacaktır.⁶⁵⁶ Lisans alanın AR-GE faaliyetlerine yönelik sınırlandırma içeren anlaşmaların varlığı halinde sözleşmenin sadece bu kısmına grup muafiyeti uygulanmayacaktır.

AR-GE çalışmalarına yönelik sınırlayıcı hükümler rakip olmayan teşebbüsler arasındaki anlaşmalarda hafif sınırlandırma teşkil ederken rakip olan teşebbüsler arasındaki anlaşmalarda ağır sınırlama olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlenmenin sonucu; rakip olmayan teşebbüslerin anlaşmalarında hafif sınırlandırmanın varlığı halinde sadece ilgili hükme grup muafiyeti uygulanmayacakken, rakip olan

⁶⁵⁵ Dolayısıyla lisans alan, kullanmış olduğu patent(teknolojiler) üzerinde bir takım iyileştirmeler yaparsa bunları kullanma hakkına sahiptir. Lisans verenin ise sözleşmeye kayıt koyarak bunları engellemeye hakkı yoktur. Ancak lisans alanın yapmış olduğu iyileştirme patente konu buluşun orijinalliğini ihlal ediyorsa lisans alanın iyileştirmeyi kullanma hakkı ortadan kalkar. Ayrıntılı bilgi için bakınız EROL, ARI s.31

⁶⁵⁶ Tebliğ Kılavuzu'nda rakip olmayan teşebbüsler arasında anlaşmalar söz konusu olduğunda AR-GE'ye yönelik sınırlamaların rekabeti olumsuz etkilemediği ve bireysel değerlendirme gerektiği RKHK.m.5'deki koşulları taşıdığı belirtilerek genellikle bu tür hükümlerin bireysel muafiyet bağlamında değerlendirilebileceği belirtilmiştir. Nitekim tarafların AR-GE için becerileri veya kaynakları bulunmaması halinde RKHK.m.5 koşulları oluştuğu için bireysel muafiyet tanınabileceken tarafların araştırma ve geliştirme yapmak için gereken varlıklara ve becerilere sahip olmaları durumunda RKHK m.5 koşulları oluşmamış sayılacaktır. Ayrıntılı bilgi için bakınız Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.28

teşebbüsler arasındaki anlaşmanın tamamı grup muafiyeti kapsamı dışına çıkarılacaktır.

aad. Grup Muafiyetinin Geri Alınması

Teknoloji transferine konu tebliğ de özel olarak grup muafiyetinin geri alınması hali de düzenlenmiştir. Rekabet Kurumu 2008/2 Tebliği m.8’de düzenlenen iki halde muafiyeti geri alabilir.

Birinci durumda Rekabet Kurulu, bu Tebliğ’de öngörülen muafiyetten yararlanan bir teknoloji transferi anlaşmasının, 4054 sayılı Kanun’un 5 inci maddesinde düzenlenen koşullarla bağdaşmaz etkilere sahip olduğunu ve özellikle üçüncü kişilerin teknolojilerinin, pazara girişinin sınırlandırılmışı tespit ederse, bu Tebliğ ile tanınan muafiyeti 4054 sayılı Kanun’un 13 üncü maddesine dayanarak geri alabilir. Dolayısıyla muafiyetin sağlanması için RKHK. m.5’deki dört koşulun tamamının varlığı gerekir. Bu koşullardan biri dahi sağlanamazsa grup muafiyeti geri alınabilir. Anlaşmada grup muafiyetinin geri alınması için özellikle üçüncü kişilerin teknolojilerinin pazara girişinin sınırlandırılması kistası önem arz etmektedir. Örneğin üçüncü kişilerin teknolojilerinin lisans alanlarca kullanımını yasaklayan benzer nitelikteki kısıtlamalar içeren anlaşma ağlarının oluşturduğu bir toplu etki nedeniyle, üçüncü kişiler pazara giremezse Rekabet Kurulu muafiyeti geri alabilir. Doktrinde de özellikle lisans verenlerin rakip teknolojileri kullanmalarını yasaklayan rekabet etmeme yükümlülükleri varsa ve teknoloji sahibi bir kişi lisans vermek istediğinde herhangi bir şekilde lisans alan bulamayacaksa pazarın bu kişinin teknolojisine kapatılmış olduğu ve böyle bir durumda grup muafiyetinin geri alınmasının mümkün olduğu belirtilmiştir.⁶⁵⁷

İkinci durumda Rekabet Kurumu benzer nitelikte teknoloji transferi anlaşmalarının oluşturduğu paralel ağların ilgili pazarın %50’sinden fazlasını kapsamaması durumunda, çıkaracağı bir tebliğiyle pazarda belirli sınırlamaları içeren tüm

⁶⁵⁷ EROL, ARI s.35 Bununla birlikte doktrinde rakip teknolojilerin kullanım yasağının rakip teknolojilerin rekabeti

arttırıcı etkisi de olabileceği; kendisine ayrılmış bölge içerisinde sadece lisans verenin teknolojisini kullanmak zorunda olan lisans alanın bu bölgede yatırım yapmak, aldığı teknolojiyi kullanma ve üretimde bulunmak için bir itici gücü olacağı da belirtilmiştir. BOZDAĞ, s.122 Kanımızca somut olaya göre Rekabet Kurumu rakip teknoloji kullanma yasağını rekabete aykırı olup olmadığı konusunda değerlendirme yapmalıdır.

anlaşmaları bu Tebliğ'in sağladığı muafiyetin dışına çıkarılabilir. Böyle bir durumda muafiyetin geri alınması bir Tebliğ'le gerçekleşmektedir. Ayrıca benzer teknoloji transferi anlaşmalarının oluşturduğu paralel ağların pazarın %50'sinden fazlasını kapsamaması gerekir. Bu durumda, söz konusu tebliğin yürürlüğe girmesinden önce ilgililere, tebliğin gereklerini yerine getirebilmeleri için, tebliğin yayımı tarihinden başlamak üzere yeterli süre verilir. Bununla birlikte paralel ağlar nedeniyle grup muafiyetinin kaldırılmasında %50'lik pazar kapsama oranı hesaplanırken pazarda benzer etkiler yaratan her bir anlaşma ağının dikkate alınması gerekir.⁶⁵⁸ Ayrıca salt %50'lik pazar payını kapsamaması grup muafiyetinin kaldırılmasına neden olmaz. Grup muafiyeti kaldırılırken pazar payının %50'sini kapsamamasının yanı sıra ilgili pazara girişin veya ilgili pazardaki rekabetin kayda değer ölçüde sınırlandırılmış da olması gerekir.⁶⁵⁹

Pazar girişinin sınırlanması ile paralel ağların pazardaki payı arasında uygulama da bir takım farklar da bulunmaktadır. Pazar girişinin sınırlanması nedeniyle grup muafiyetinin geri alınmasında sadece tek bir anlaşma için grup muafiyeti geri alınırken; paralel ağların pazarın %50'sinden fazlasını kapsamaması halinde bütün anlaşmalara ilişkin grup muafiyeti geri alınmaktadır.⁶⁶⁰ Grup muafiyetini geri alma yetkisi ise Rekabet Kuruluna aittir. Rekabet Kurulu RKHK. m.5'deki koşulların oluşmadığını ispat ederek grup muafiyetini geri alabilir. Rekabet Kurulu, muafiyetin geri alınmasına ilişkin nihai kararını vermeden önce tarafların yazılı ve/veya sözlü görüşlerini ister. Muafiyetin geri alınması bir teknoloji transferi anlaşmasına taraf olan teşebbüse yönelik olarak münferit Kurul kararıyla yapılabileceği gibi, bir pazardaki tüm teşebbüsleri bağlayacak şekilde tebliğ çıkarma yöntemiyle de gerçekleşebilir. Çıkarılacak Tebliğ'de kapsam açıkça belirlenmelidir. Özellikle Kurul ilgili ürünün pazarını ve ilgili coğrafi pazarı tanımlayacak, grup muafiyetinden yararlanmayacak sınırlamaları ve grup muafiyeti şart ile istisnalarını belirleyecektir.⁶⁶¹

⁶⁵⁸ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.29

⁶⁵⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.29,30

⁶⁶⁰ EROL, ARI s.35

⁶⁶¹ Örneğin Rekabet Kurulu belirli bir süre, belirli nitelikteki ürünlere veya belirli bir pazar payına grup muafiyeti uygulanabileceğini veya uygulanmayacağını belirleyebilir. Ayrıntılı bilgi için bakınız Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.30

Son olarak grup muafiyetinin geri alınması işlemi geçmişe etkili olmayacaktır.⁶⁶² Dolayısıyla karar alınana kadar ilgili anlaşmalar grup muafiyetinden yararlanabilecektir.

**ab. Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği
(Tebliğ No: 2016/5)**

Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2016/5) teknoloji transferi anlaşmalarının kapsamına benzer nitelikler göstermektedir. AR-GE anlaşmaları, araştırma ve geliştirme çalışmalarını ve AR-GE sonuçlarının birden fazla teşebbüsün katılımı ile ortaklaşa faydalanılmasını konu edinen anlaşmalardır.⁶⁶³ AR-GE anlaşmalarına tanınan muafiyet ilk olarak Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği(2003/2) ile sağlanmıştır. Arkasından ise Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği(2016/5) sayılı Tebliğ’le tekrardan düzenlenmiştir.

Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği, Tebliğ m.1’de de ifade edildiği üzere teşebbüsler arasında yapılan araştırma ve geliştirme (AR-GE) anlaşmalarının, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanununun 4 üncü maddesi hükümlerinin uygulanmasından grup olarak muaf tutulmasına ilişkindir. AR-GE araştırmaları neticesinde ortaya çıkan patentlenebilir teknolojiyi AR-GE çalışmalarını yürüten kurum veya kişiler elde edebilir veya lisans sözleşmesiyle kullanıma açabilir. Böyle bir durumda araştırma ve geliştirme bağlamında taraflar arasında lisans verilmesini veya tarafların oluşturduğu bir tüzel kişiye lisans verilmesine ilişkin anlaşmalara 2008/2 sayılı Teknoloji Transferi Anlaşması grup muafiyeti uygulanmayacak, 2016/5 Sayılı Araştırma Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin grup muafiyeti uygulanacaktır.⁶⁶⁴ Çünkü lisansa konu teknoloji AR-GE yapan taraflarca ortak bir şekilde elde edilmiştir. Taraflar arasında sadece AR-GE yapılmasına konu alan anlaşmalar tebliğ kapsamına girdiği gibi taraflar arasında yapılmış olan AR-GE’nin sonuçlarından faydalanmanın ne şekilde yapılacağını kararlaştırıldığı anlaşmalarda tebliğ kapsamına girmektedir.⁶⁶⁵

⁶⁶² Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.30

⁶⁶³ 2003/2 sayılı Araştırma Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği Genel Gerekeçesi

⁶⁶⁴ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.12

⁶⁶⁵ ASLAN, İsmail, Yılmaz; “Rekabet Hukuku Teori Pratik Mevzuat”, Ekin Yayınevi, Bursa, 2017, s.616

AR-GE anlaşmalarıyla taraflar arasında teknik bilginin yayılma hızı arttırmakta; aynı yöndeki AR-GE çalışmalarının çakışmasını önlemekte ve birbirini tamamlayan teknik bilgilerin karşılıklı değişimi yoluyla yeni gelişmelere yol açmaktadır. AR-GE Anlaşmalarına İlişkin 2016/5 sayılı Grup Muafiyeti Tebliği ile teşebbüslerin ortak bir şekilde AR-GE çalışmaları yürütmesi ve bu çalışmalar neticesinde elde edilen teknoloji ve ürünlerden faydalanması hedeflenmiştir. 3 Tip Anlaşma Tebliği kapsamında AR-GE Muafiyetinden yararlanabilir. Bunlar sadece AR-GE konulu anlaşmalar, AR-GE ve sonuçlardan ortak faydalanma konulu anlaşmalar ile daha önce aynı taraflar arasında yapılan AR-GE'nin bu sefer sonuçlarından faydalanma konulu anlaşmalardır.⁶⁶⁶ Tebliği'deki düzenlemeyle teşebbüsler ortak AR-GE çalışması yaparak elde ettikleri ürünleri ve teknolojileri RKHKm.4 bağlamındaki rekabete aykırılık yaptırımına uğramadan lisans sözleşmelerine konu edebilecektir. AR-GE Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği hem dikey hem yatay anlaşmalara uygulanması da mümkündür. Nitekim kanun koyucu AR-GE Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'ni m.1'de AR-GE anlaşmalarının RKHK.m.4'ün uygulanmasından muaf tutacağını belirtmiş, dikey yatay anlaşma ayırımına gitmemiştir.

Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2016/5) ile AR-GE anlaşmalarına grup muafiyeti sağlanmıştır. 2016/5 sayılı Tebliği'de 4-Ç'de AR-GE Anlaşmaları 6 bent halinde tanımlanmıştır. 2016/5 sayılı Tebliği'de 4-Ç'deki tanıma göre; "iki ya da daha fazla tarafın; sözleşme konusu ürün veya teknolojilerin ortak araştırma ve geliştirilmesi ile bu araştırma ve geliştirmenin sonuçlarından ortak faydalanılmasını içeren anlaşmaları, sözleşme konusu ürünlerin ya da teknolojilerin ortak araştırma ve geliştirilmesine yönelik olarak daha önce aynı taraflar arasında yapılmış bir anlaşma çerçevesinde elde edilen sonuçlardan ortak faydalanılmasını içeren anlaşmalar, sonuçlarından ortak faydalanma olmaksızın sözleşme konusu ürünlerin ya da teknolojilerin salt ortak araştırma ve geliştirilmesini içeren anlaşmalar, sözleşme konusu ürünlerin ya da teknolojilerin bedelli araştırma ve

⁶⁶⁶ Tebliği m.4-m'de sonuçlardan faydalanma: sözleşme konusu ürünlerin üretilmesi ve/veya dağıtılması veya sözleşme konusu teknolojilerin uygulanması veya fikri hakların tahsisi/lisanslanması veya üretim ve uygulama için gerekli olan teknik bilginin paylaşılması şeklinde tanımlanmıştır. Dolayısıyla fikri hakların tahsisi ve lisanslanması halinde de 2016/5 sayılı Araştırma Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği uygulama alanı bulabilir.

geliştirilmesi ile bu araştırma ve geliştirmenin sonuçlarından ortak faydalanılmasını içeren anlaşmalar, sözleşme konusu ürünlerin ya da teknolojilerin bedelli araştırma ve geliştirilmesine yönelik olarak daha önce aynı taraflar arasında yapılmış bir anlaşma çerçevesinde elde edilen sonuçlardan ortak faydalanılmasını içeren anlaşmalar, sonuçlarından ortak faydalanma olmaksızın sözleşme konusu ürünlerin ya da sözleşme konusu teknolojilerin bedelli araştırma ve geliştirilmesi amacıyla yaptıkları anlaşmalara'' grup muafiyeti uygulanacağı belirtilmiştir. Böyle bir anlaşmanın varlığı halinde ve grup muafiyetinin diğer koşullarının da sağlanması halinde RKHKm.4'e aykırı olan anlaşmaya muafiyet tanınacaktır.

Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'nde (Tebliğ No: 2016/5) muafiyet süresi yalnızca AR-GE içeren anlaşmalar ile AR-GE sonuçlarından ortak faydalanmanın bulunduğu anlaşmalar bakımından ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Yalnızca AR-GE içeren anlaşmalarda muafiyet anlaşma süresince geçerlidir. Ancak AR-GE sonuçlarından ortak faydalanmayı içeren anlaşmalarda anlaşma konusu ürünlerin Türkiye Cumhuriyeti pazarına ilk olarak sunulduğu tarihten itibaren başlamak üzere muafiyet 7 yıl olarak belirlenmiştir. (Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği m.8) Kanun koyucunun ortak yararlanma içeren anlaşmalarda 7 yıllık muafiyet süresinin pazara sunulduğu tarihten itibaren başlayacağı yönündeki düzenlemesi yerinde bir yaklaşımdır. Böylelikle AR-GE neticesinde elde edilen ürünlere sağlanan muafiyet bu ürünlere pazara sunulmadan sona ermeyecektir. Pazara sunulmanın esas alınması muafiyetin başlangıcının belirlenmesi açısından da doğru bir tercihtir. Rekabet Kurumu AR-GE çalışmasının ne zaman sona erdiğini her zaman belirleyemeyebilir. Ancak AR-GE çalışmasına konu ürünlerin Türkiye sınırlarındaki piyasaya sunulma tarihini tespit edebilecektir.

aba. Muafiyetin Genel Koşulları

Teşebbüsler arasında yapılan AR-GE anlaşmalarının Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'nden (Tebliğ No: 2016/5) yararlanması için belirli koşulları içermesi gerekir.

Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2016/5) uygulanmasında birinci koşul teşebbüslerin ciro eşiklerine ilişkindir.

Anlaşmaya taraf teşebbüslerin belirli bir pazar payının üzerine çıkmaması gerekir. Bu pazar payı Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2016/5) m.7’de düzenlenmiştir. İlgili düzenlemeye göre taraflar arasında yapılan anlaşma da AR-GE’nin sonuçlarından birlikte faydalanma amaçlanıyorsa ve anlaşmanın tarafı olan teşebbüsler birbirine rakiplerse taraf teşebbüslerin toplam pazar payı eşiği %40 aşmaması koşuluyla anlaşmaya muafiyet uygulanacaktır. Taraf teşebbüslerin toplam pazar payı %40 aşması halindeyse grup muafiyeti uygulanmayacaktır. Tebliğ’de rakip teşebbüs kavramı ise, potansiyel rakip ve fiili rakip olmak üzere ikiye ayrılarak tanımlanmıştır.⁶⁶⁷ Bununla birlikte ortak faydalanmayı içeren bedelli AR-GE anlaşmalarında, finanse eden tarafın pazar payı da nazara alınmalıdır. Anlaşma, sonuçlardan ortak faydalanmayı içermekte ve taraflardan en az ikisi ilgili pazarda rakip teşebbüsler konumunda ise, bedelli AR-GE⁶⁶⁸’de, bir tarafın aynı sözleşme konusu ürün ve teknolojileri içeren birden çok AR-GE anlaşmasında finanse eden taraf olması durumunda, pazar payı hesaplanmasına finanse eden tarafta dahil edilir. Böyle bir durumda finanse eden taraf ve diğer tarafların toplam pazar payları, %40 aşmaması gerekir. Ayrıca anlaşma konusu ürünler başka bir hizmet veya malın üretiminde kullanılan hammadde veya ara malı niteliğindeyse, bu ürünlerin nihai mal veya hizmetin asli unsurunu teşkil etmesi halinde, pazar payı hesaplanırken nihai hizmet veya mala ilişkin pazar esas alınır. Anlaşmanın taraflarının birbirine rakip olmadığı hallerde ise pazar payı eşiği uygulanmayacaktır.(Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği, m.7/3)

Ciro eşiklerinin yanı sıra Tebliğ’in uygulanması için AR-GE’nin amacının ve kapsamının anlaşmada açıkça belirtilmiş olması gerekir.⁶⁶⁹ Anlaşmanın amaç ve kapsamı belirsizse veya belirlenemiyorsa ilgili anlaşma Tebliğ’deki muafiyetten yararlanamayacaktır.⁶⁷⁰ Bununla birlikte anlaşmaya taraf tüm teşebbüslerin AR-GE

⁶⁶⁷ Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2016/5) m.4’e göre rakip teşebbüs: aynı ürün veya teknoloji pazarında faaliyette bulunan fiili ya da potansiyel rakibi tanımlamaktadır. Potansiyel Rakip; AR-GE anlaşmasının yokluğu durumunda fiyatlarda küçük ve kalıcı bir artış olması halinde, gerekli dönüştürme maliyetlerine katlanarak veya ek yatırımları yaparak üç yıl aşmayacak zaman diliminde ilgili pazara girme olasılığı bulunan teşebbüs olarak tanımlanmıştır. Fiili rakip ise aynı ilgili pazarda aktif olarak faaliyet göstermekte olan teşebbüs olarak tanımlanmıştır.

⁶⁶⁸ Bedelli AR-GE bir tarafın tek başına AR-GE’yi yürütüp diğer tarafın sadece finansmanını sağladığı projelerdir. ASLAN, s.616

⁶⁶⁹ ASLAN, s.620

⁶⁷⁰ Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2016/5) Gerekeçesi

sonuçlarından faydalanmış olması gerekir.⁶⁷¹ Bunun içinde AR-GE faaliyetinin teşebbüslerce birlikte yürütülmesi ve sonuçlarının ortaklaşa kullanılması gerekir. Sonuçların ortak kullanılmasından kasıt; teşebbüsler arasındaki anlaşmanın sadece AR-GE'ye yönelik olması halinde teşebbüslerin elde edilen teknik bilgi ile AR-GE sonuçlarını birbirlerinden bağımsız olarak kullanabilmeleridir. Ayrıca teknik bilginin (yani Tebliğdeki tanımıyla Know-how ya da fikri haklarla korunan bilginin(Tebliğ m.4/p)) devri veya know how aktarımı konusunda işbirliği yapılırsa yine AR-GE faaliyetinin birlikte yürütüldüğü ve sonuçlarının ortaklaşa kullanıldığı kabul edilir, bedel karşılığında veya ortak bir AR-GE çalışmasının yapılması halinde anlaşmaya taraf teşebbüslerin sonuçlara uygun ölçüde sınırlanması haricinde erişme imkânının da bulunması gerekir. Böylelikle AR-GE anlaşmasına taraf teşebbüslerin bir kısmının teknoloji ve üründeki gelişmelerden uzak tutulması önlenmiştir. Bununla birlikte anlaşmaya taraf teşebbüslerin aralarında yaptıkları anlaşma da gizli bilgiler ve ticari sırlar hariç AR-GE sonuçlarını ve teknik bilgileri kullanmalarının sınırlanmaması gerekir.

Tebliğ'den faydalanmasının diğer bir koşulu ise ortak yararlanmanın sadece araştırma sonuçlarıyla sınırlı kalmasıdır. Muafiyet sadece AR-GE anlaşmasının yürütülmesi ve böylece yeni teknolojilerin bilgilerin, ürünlerin ortaya çıkarılması amacıyla verilmektedir.⁶⁷² AR-GE çalışmalarıyla ilgisi olmayan hususlarda Tebliğ'de düzenlenen muafiyet uygulanmayacaktır. Muafiyet'in sınırı tespit edilirken ise ortak faydalanmanın AR-GE sonuçları ile sınırlı kalıp kalmadığı değerlendirilmeli ve bu sonuçların sözleşme konusu ürünlerin üretiminde ya da sözleşme konusu teknolojilerin uygulanmasında asli unsuru teşkil etmesi gerekir.(Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği m.7/e).

Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2016/5)'de bu koşulları içeren anlaşmalara grup muafiyeti uygulanacaktır. Bu koşulları içermeyen anlaşmalara ise Rekabet Kurumu bireysel muafiyet tanıyabilir.

⁶⁷¹ Hangi hallerde teşebbüslerin AR-GE faaliyetini birlikte yürütmesi ve sonuçlarını ortaklaşa kullandığı Tebliğ'nin 5.maddesinde düzenlenmiştir. İlgili düzenlemeye göre; "AR-GE çalışmalarının birlikte oluşturulan bir ekip, organizasyon veya teşebbüs tarafından ya da birlikte tayin edilen üçüncü bir teşebbüs aracılığıyla yürütülmesi ya da taraflar arasında AR-GE veya faydalanma anlamında uzmanlaşma yoluyla işbölümüne gidilmesi" halinde AR-GE faaliyetinin teşebbüslerce birlikte yürütüldüğü ve sonuçlarını ortaklaşa kullandığı kabul edilir.

⁶⁷² ASLAN, s.621

Bununla birlikte Rekabet Kurulu, bu Tebliğ ile muafiyet tanınmış bir anlaşmanın Kanununun 5 inci maddesinde düzenlenen koşullarla bağdaşmaz etkilere sahip olduğunu tespit ederse muafiyeti her zaman geri alabilir. Bu durumda Rekabet Kurulu önce tarafların yazılı ve/veya sözlü görüşlerini ister. Arkasından ise nihai kararını verir. (Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği, m.12)

abb. Anlaşmaları Grup Muafiyeti Dışına Çıkaran Sınırlamalar

Teşebbüsler arasında yapılan ve genel koşulları taşıyan her AR-GE anlaşmasına Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2016/5) uygulanmayacaktır. Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'nin 9.maddesinde rekabet yasağı, üretim ve satış miktarının belirlenmesi, satış fiyat ve koşullarının birlikte belirlenmesi, pazar paylaşımı ile üçüncü kişilerin temin kaynaklarının sınırlanması olmak üzere ağır sınırlamalar düzenlenmiştir.⁶⁷³ Bu düzenlemelerin yer aldığı anlaşmaların tamamına grup muafiyeti uygulanmayacaktır. Ancak şartları varsa bireysel muafiyet uygulanabilir.

İlk sınırlandırma, rekabet yasağına ilişkindir. AR-GE anlaşmasına taraf olan teşebbüslerin bağımsız veya üçüncü kişilerle birlikte AR-GE faaliyeti yürütme özgürlüğüne sahiptir. Bununla birlikte Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği, m.9/a'ya göre teşebbüsler AR-GE anlaşmasının konusu ile bağlantılı olması ve anlaşma süresiyle sınırlı olması kaydıyla rekabet yasağını anlaşmada düzenleyebilir. Böyle bir hükmün varlığı halinde anlaşmaya grup muafiyeti tanınacaktır. Ancak, anlaşmanın konusu ile bağlantılı olmayan ya da teşebbüsün anlaşmanın sona ermesi halinde üçüncü kişilerle veya tek başına AR-GE faaliyeti yürütmesine engel olacak rekabet yasaklarına grup muafiyeti uygulanmayacaktır.

İkinci sınırlandırma ise sözleşme konusu ürünlerin üretim ve satış miktarının belirlenmesine ilişkindir. AR-GE sonuçlarından ortak kullanımını içeren anlaşmalarda teşebbüslerin birlikte üretim ve satış miktarını belirlemesi veya taraflardan bir veya birkaçının söz konusu ürünlerin satış miktarını belirleme yetkisinin verilmesine ilişkin

---

⁶⁷³ ASLAN, s.626

hükümleri barındıran anlaşmalar grup muafiyetinden yararlanamayacaktır. (Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği, m.9/b) Ancak Tebliğ'de düzenlenen 4 halden birisi varsa teşebbüsler üretim ve satış miktarını belirleyebilecektir.⁶⁷⁴ Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği, m.9/c'ye bir diğer ağır sınırlandırma ise sözleşme konusu teknolojiden elde edilen ürünlerin piyasadaki fiyatlarının teşebbüslerce belirlenemeyeceğine ilişkindir. Piyasaya sürülen ürünler üzerinde teşebbüslerin fiyat belirlemesi rekabete aykırı görülmekte ve bu hükümleri içeren anlaşmalar grup muafiyetinden yararlanamayacaktır. Dolayısıyla teşebbüslerin ürün satış fiyatlarını, koşullarını belirlemesinin önüne geçilmiştir.⁶⁷⁵ Bununla birlikte teşebbüsler teknolojilerin ortak lisanslamasını içermesi durumunda birincil müşteriler için sözleşme konusu ürünlerin fiyatlarının ya da birincil lisans alanlar için sözleşme konusu teknolojilerin lisans ücretlerinin belirlenmesi halinde satış fiyat ve koşullarını birlikte belirleyebilecektir. Bu iki hal istisna tutulmuştur. Zaten bu iki halde işin doğası gereği teşebbüsler satış fiyatlarını ve koşullarını birlikte belirleyebilmektedir.

Teşebbüsler AR-GE anlaşmalarıyla müşteri veya bölge paylaşımına giderek rekabete aykırı davranışlarda bulunmaması gerekir. Müşteri veya bölge paylaşımına ilişkin hükümleri içeren anlaşmaların tamamı grup muafiyetinden yararlanamayacaktır. (Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği, m.9/d) Ancak istisnayan münhasır lisanslama ile faydalanma anlamında uzmanlaşma içeren AR-GE anlaşmalarında müşteri yada bölge kısıtlamaları düzenlemeleri yapılabilir. Hatta Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği, m.9/d'ye göre münhasır lisans sözleşmelerinde aktif satışların yanı sıra pasif satışlarında yasaklanmasına ilişkin hükümleri içeren anlaşmalara grup muafiyeti uygulanabilecektir. Böylelikle Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına

⁶⁷⁴ Bu dört hal, Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği, m.9/2'de şu şekilde sayılmıştır;

‘‘1) Ortak faydalanmanın sözleşme konusu ürünlerin ortak üretimini kapsamaması halinde üretim hedeflerinin belirlenmesi,

2) AR-GE çalışmalarının birlikte oluşturulan bir ekip, organizasyon veya teşebbüs tarafından ya da birlikte tayin edilen üçüncü bir teşebbüs aracılığıyla yürütüldüğü ve ortak faydalanmanın sözleşme konusu ürünlerin ortak dağıtımını veya sözleşme konusu teknolojilerin ortak lisanslamasını kapsadığı halde satış hedeflerinin belirlenmesi,

3) Ortak faydalanma anlamında uzmanlaşmaya yönelik uygulamaların olması,

4) Ortak faydalanma süresinde, sözleşme konusu ürün ve teknolojilerle aynı ilgili ürün veya teknoloji pazarında yer alan ürünlerin veya teknolojilerin üretiminin, satışının, tahsisinin veya lisanslamasının yasaklanması.’’

⁶⁷⁵ Rekabet Kurumu, Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz, Kabul Tarihi:30.4.2013 Karar Sayısı: 13-24/326-RM(6) s.26,27

İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'nin belirli bir yöreyle sınırlandırılmış inhisari patent lisans sözleşmelerinin kurulmasına cevaz verdiği söylenebilir.

Son ağır sınırlandırma ise üçüncü kişilerin temin kaynaklarının sınırlanmasına ilişkindir. AR-GE anlaşmasına taraf teşebbüslerin özellikle fikri hakları kullanmak suretiyle piyasaya sürülen sözleşme konusu ürünlerin dağıtıcılar tarafından elde edilmesinin veya piyasaya sunulmasının veya kullanıcılar tarafından elde edilmesinin engellendiği anlaşmalara grup muafiyeti uygulanmayacaktır. (Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği, m.9/e) Böyle bir anlaşmanın varlığı halinde ilgili anlaşmanın tamamı grup muafiyetinden yararlanamayacaktır. İlgili düzenleme patent hakkının tükenmesi ilkesine paralel olarak düzenlendiği söylenebilir. Bununla birlikte AR-GE anlaşmasına taraf teşebbüslerin rızası hilafında ürün piyasaya sürüldüyse, teşebbüsler dağıtıcıların ve kullanıcıların elde etmesini engelleyebilir.

abc. Muafiyet Alamayacak Kısıtlamalar

Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'nin 10.maddesinde düzenlenen iki sınırlandırmadan birini içeren anlaşmalarda sadece sınırlandırmaya aykırı anlaşma hükmü grup muafiyeti kapsamı dışında değerlendirilecek, anlaşmanın geri kalan hükümleri ise muafiyetten yararlanabilecektir. Bu iki sınırlandırma ise fikri hakların geçersizliğine itiraz etme ile lisans verme yasağına ilişkindir.

Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği m.10/a'da düzenlenen ilk hafif sınırlandırma teşebbüslerin patent hakkına(yani fikri hakka) itiraz etme hakkının sınırlandırılmasına ilişkindir. Eğer ki anlaşmada teşebbüslerin fikri haklara itiraz etme sınırlandırılırsa veya kaldırılırsa, sadece bu hükümler grup muafiyeti kapsamı dışında değerlendirilecektir. Anlaşmanın diğer hükümleri ise grup muafiyetinden yararlanabilir. Böylelikle AR-GE çalışmasına ortak teşebbüslerin fikri hakları hükümsüz kılmaya yönelik dava hakları bertaraf edilmemiştir.

Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği m.10/b’de düzenlenen ikinci hafif sınırlandırma ise AR-GE anlaşması neticesinde ortaya çıkan teknoloji ve üründen yararlanılmasını sınırlandıran anlaşmalardır. ARGE sonuçlarının taraflarca ortak kullanımının öngörülmediği yada böyle bir kullanımın gerçekleşmediği hallerde taraflardan bir veya birkaçının anlaşma konusu ürünlerin üretilmesine veya anlaşma konusu üretim tekniklerinin uygulanmasına yönelik olarak üçüncü kişilere lisans vermesinin yasaklanması halinde muafiyet uygulanmayacaktır.⁶⁷⁶ Anlaşmaya taraf teşebbüslere getirilen lisans verme yasağına ilişkin hükümler bu durumda grup muafiyeti kapsamı dışında kalacaktır.

Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği m.10’a aykırı olan anlaşmaların varlığı halinde sadece ilgili sınırlamaya aykırı hükümler grup muafiyeti kapsamı dışında kalır. Diğer hükümler ise şartları varsa grup muafiyetinden yararlanacaktır. Bununla birlikte grup muafiyet dışında kalan hükümlere şartları varsa bireysel muafiyet tanınabilir.

ac. Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2013/3)

Serbest piyasa ekonomisinde mal veya hizmetin arz ya da talebinin sınırlandırılmasına yönelik teşebbüsler arası anlaşmalar RKHK m.4 gereği rekabeti kısıtlayıcı, engelleyici ve bozucu olması nedeniyle hukuka aykırı kabul edilmiştir. Nitekim, teşebbüsler, arz miktarını azaltarak, stok yaparak, üretimi düşürerek, ara mamüllerin alımlarını azaltarak piyasada ürünlerin fiyatlarının artmasına sebebiyet verebilirler.⁶⁷⁷ Bu nedenle üretimin sınırlandırılmasına ilişkin anlaşmalar, rekabete aykırı olarak kabul edilmektedir.

Bununla birlikte teşebbüsler, teknolojik gelişmeler, yoğun rekabet, verimlilik ile maliyetleri düşürmek amacıyla kendi iştirak alanlarındaki üretim ve sair faaliyetleri uzmanlaşma anlaşmalarıyla veya ortak üretim anlaşmalarıyla diğer teşebbüslere devretmek isteyebilirler. Özellikle de iştirak sahasında amaçlarına ulaşamayan teşebbüsler, teknolojik olarak daha üstün teşebbüslerle anlaşarak hedeflerini

⁶⁷⁶ ASLAN s.627

⁶⁷⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız ASLAN, Rekabet Dersleri, s.79

tutturabilecektir. Bu durumda pazar ekonomisinin gelişmesine sebebiyet verecek ve teknolojik olarak üstün, ucuz verimli ürünler üretilebilecektir. Bu nedenle Rekabet Kurulu uzmanlaşma anlaşmalarına muafiyet tanıma eğilimindedir. Nitekim Rekabet Kurulu'nun 11-51/1288-453 sayılı 05.10.2011 tarihli kararında da görüleceği üzere Tofaş ile Fiat Group Automobiles SpA (Fiat) arasında akdedilmiş olan "Ürün Geliştirme, İmalat ve Tedarik Anlaşması ile Fiat ve Opel arasında gerçekleşen "Doblo Araç Tedarik Anlaşması"na bireysel muafiyet uygulanmasına karar vermiştir. Rekabet Kurulu bireysel muafiyet tanırken; Opel'in Combo araçlarının gerek AB standartlarını yerine getirmediğinden gerekse de karlılık oranının düşük olup pazar payının erimesinin önüne geçmek amacıyla mevcut teknolojiyi yakalayamadığına kanaat getirerek kendi teknolojisini geliştirene kadar FIAT tarafından üretim yapılmasına ilişkin anlaşmaya muafiyet tanımıştır.⁶⁷⁸

Rekabet Kurulu kararlarıyla muafiyet tanınan uzmanlaşma anlaşmalarına, 26.07.2013 tarihli Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyet Tebliğiyle(TEBLİĞ NO: 2013/3) birlikte artık grup muafiyeti tanınmıştır. Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyet Tebliğiyle(TEBLİĞ NO: 2013/3), birbirlerini tamamlayıcı nitelikte iktisadi varlıklara ve faaliyetlere sahip bulunan teşebbüsler arasında yapılan üretimde uzmanlaşmaya veya dağıtımına ilişkin olan ve belli bir pazar payı eşiğini aşmayan RKHK m.4 bağlamındaki anlaşmalara grup muafiyeti tanınacağı düzenlenmiştir. (Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyet Tebliği m.2) Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyet Tebliği'nin uygulaması için iki koşulun gerçekleşmesi gerekir. Birinci koşul teşebbüslerin genel olarak birbirini tamamlayıcı nitelikte iktisadi varlıklara ve faaliyetlere sahip olmasıdır; ikinci koşul ise teşebbüslerin belirli bir pazar payı büyüklüğünü aşmamasıdır.⁶⁷⁹ Bu koşulları içeren anlaşmalara Tebliğ uygulanabilecektir.

⁶⁷⁸ Anlaşmayla Opel Combo araçları Tofaş tarafından üretilecektir. Opel Combo ise üretimi durduracaktır. Nitekim Opel Combo araçları AB standartlarını taşımamaktadır. Aynı zamanda Combo araçlar Türk piyasasının ihtiyacını da karşılamamaktadır. Bu nedenle ekonomik fayda sağlanmıştır. Combo araçların zarar etmesi sebebiyle üretiminin durdurulması Fiat tarafından piyasaya sürülmesi neticesinde piyasada ürün gamı artacaktır. Ayrıca Combo ile Fiat'ın aynı segmentteki aracı olan Doblo farklı kategorideki müşterilere hitap etmektedir. Bu nedenle tüketici yararı anlaşmada sağlanmıştır. İlgili araçların pazardaki satış oranları da nazara alındığında rekabet ortadan kalkmamış sayılacaktır. Rekabet de zorunlu olandan fazla sınırlandırılmamıştır. Ayrıntılı bilgi için bakınız; Rekabet Kurulu'nun 11-51/1288-453 sayılı 05.10.2011 tarihli kararı

⁶⁷⁹ ASLAN, s.651

aca. Genel Koşullar

Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyet Tebliği m.5’de ise Tebliğ’in uygulanabileceği anlaşmalar sayılmıştır. Buna göre tek taraflı uzmanlaşma anlaşmalarına, iki taraflı uzmanlaşma anlaşmalarına, ortak üretim anlaşmalarına, münhasırlık içeren anlaşmalara, ortak dağıtım içeren anlaşmalara ve fikri mülkiyet devri içeren anlaşmalara muafiyet uygulanabilir.⁶⁸⁰ (Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyet Tebliği m.5) Ayrıca Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyet Tebliği sadece yatay ilişki içerisindeki teşebbüslere uygulanacak olup dikey ilişki içindeki teşebbüslere ise uygulanmayacaktır.⁶⁸¹

Tek taraflı uzmanlaşma anlaşmaları; aynı ürün pazarında aktif olarak faaliyet gösteren taraflardan birinin, belirli ürünlerin üretimini tamamen veya kısmen durdurmayı ya da o ürünlerin üretimini yapmamayı ve bu ürünleri rakip bir teşebbüsten almayı kabul ettiği, aynı zamanda rakip teşebbüsün de o ürünleri üretmeyi veya arz etmeyi kabul ettiği anlaşmalardır. (Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyet Tebliği m.5/a) Karşılıklı uzmanlaşma anlaşmaları ise Tebliğ’de aynı ürün pazarında aktif olarak faaliyet gösteren iki ya da daha fazla tarafın karşılıklı olarak, belirli ve fakat farklı ürünlerin üretimini tamamen veya kısmen durdurarak ya da üretimini yapmayarak, bu ürünleri üretip arz etmesinde anlaşılan karşı taraflardan satın almayı kabul ettiği anlaşmalardır. (Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyet Tebliği m.5/b) Doktrinde Tebliğ’in kapsamında muafiyetten yararlanan tek taraflı uzmanlık anlaşmaları ile karşılıklı uzmanlık anlaşmalarıyla ürünlerin üretiminin tamamen durdurulabilmesi yanında kısmen durdurabilmesi imkanında tanınmasının yerinde bir yaklaşım olduğu belirtilmiştir.⁶⁸² Böylelikle uzmanlaşma anlaşmasına taraf olan teşebbüsler kısmen de olsa ürün üretimine devam edebilecektir. Ancak bu üretim oranı sınırlandırılmıştır.

Muafiyet teşebbüsler arasında kurulan ortak üretim anlaşmalarına da uygulanabilir. Uzm. Anl. Tebliğ m.5-c gereği aynı ürün pazarında aktif olarak faaliyet

⁶⁸⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız; ASLAN, s.653, Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz Kabul Tarihi: 30.04.2013 Karar Sayısı: 13-24/326-RM s.30

⁶⁸¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız; Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz Kabul Tarihi: 30.04.2013 Karar Sayısı: 13-24/326-RM s.30 vd.

⁶⁸² Tüsiad, Şirket İşleri Komisyonu Rekabet Çalışma Grubu “Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği Taslağı” Hakkında Tüsiad Görüşü İstanbul, 2012 s.22

gösteren ya da bir uzmanlaşma anlaşması vasıtasıyla bir ürün pazarına girmek isteyen iki ya da daha fazla tarafın belirli ürünleri ortaklaşa üretmeyi kabul ettiği ortak üretim anlaşmaları grup muafiyeti kapsamında değerlendirilecektir. Ortak üretim anlaşması iki şekilde kurulabilir. Birinci durumda aynı ürün pazarında aktif olarak faaliyet gösteren yani rakip olan iki veya daha fazla teşebbüs belirli ürünleri ortak üretmeye karar vermektedir; ikinci halde ise yeni bir ürün pazarına girmek isteyen ve bu pazarda faal olmayan iki veya daha fazla teşebbüs ürün pazarına girebilmek için uzmanlaşma anlaşması yapmaktadır.⁶⁸³ Her iki üretim tipini barındıran anlaşmalara grup muafiyeti uygulanabilecektir. Tebliğ'de düzenlenen muafiyet, anlaşmaya taraf teşebbüslerin münhasır alım veya münhasır arz yükümlülüğünü içeren anlaşmalara da uygulanacaktır. (Uzm. Anl. Tebliğ m.5/2) Böylelikle teşebbüsler arasında yapılan münhasır alım yükümlülüğü veya münhasır satım yükümlülüğüne ilişkin hükümler her ne kadar RKHK.m.4'e aykırı olsa da grup muafiyetinden yararlanabilecektir. Bununla birlikte ortak üretim anlaşmaları yerine teşebbüsler ortak dağıtım anlaşmaları da yapabilir. Teşebbüslerin aralarında yaptıkları ortak dağıtım anlaşmalarına da grup muafiyeti uygulanabilecektir. (Uzm. Anl. Tebliğ m.5/2) Teşebbüsler ortak dağıtım kendileri yapabileceği gibi üçüncü bir teşebbüsün yapması konusunda da anlaşabilirler. Böyle bir durumda da Tebliğ, ilgili anlaşmaya muafiyet sağlayacaktır.⁶⁸⁴

Tebliğ bağlamında, muafiyet anlaşmaya taraf teşebbüslere uygulanacağı gibi bağlantılı teşebbüslere de uygulanacaktır. Uzm. Anl. Tebliğ m.4/2'e göre bağlantılı teşebbüs, anlaşmaya taraf bir teşebbüs üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak, oy haklarının yarısından fazlasını kullanma yetkisine, yönetim kurulu, denetim kurulu veya teşebbüsü hukuken temsil eden organların üyelerinin yarısından fazlasını atama yetkisine ya da işlerini idare etme hakkına sahip olan teşebbüsler ile bunların ve anlaşmaya taraf teşebbüslerin anılan hak ve yetkilere doğrudan ya da dolaylı olarak sahip olan teşebbüs veya anlaşmanın tarafları ve/veya (a)'da sayılan bağlantılı teşebbüslerinin ya da bunlardan bir ya da daha fazlası ile üçüncü tarafların belirtilen hak ve yetkilere doğrudan ya da dolaylı olarak birlikte sahip olan teşebbüslerdir. Bağlantılı teşebbüslerin taraf oldukları uzmanlaşma anlaşmalarında muafiyet koşullarının varlığı halinde RKHK m.4 uygulanmayacak ve muafiyet tanınabilecektir.

---

⁶⁸³ Ayrıntılı bilgi ASLAN, s.654

⁶⁸⁴ ASLAN, s.655

Bağlantılı teşebbüslere muafiyetin uygulanması hususunda pazar eşiği hesaplanmasında özel bir düzenleme yapılmıştır.

Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyet Tebliği patent lisans sözleşmeleri açısından önemli sonuçları bulunmaktadır. Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti, anlaşmanın esas amacı olmaması koşuluyla, anlaşmaların uygulanmasıyla doğrudan ilişkili ve gerekli olan, bir veya birden fazla tarafa fikri mülkiyet hakları devri ya da lisans verilmesi gibi yan hükümler içeren anlaşmalara da uygulanabilir. (Uzm. Anl. Tebliğ m.5/3) Dolayısıyla ilgili tebliğ patent lisans sözleşmelerine de uygulanabilecektir. Ancak patent lisans sözleşmelerine Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyetinin uygulanması için ilgili anlaşmasının esas amacının patent hakkının kullanımını sağlamak olmaması gerekir. Patent lisans sözleşmesi anlaşmanın yan hükümlerini oluşturmaldır. Anlaşmanın esas amacının patent lisans sözleşmesi olması halinde 2008/4 sayılı Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti uygulama alanı bulabilir.

acb. Pazar Payı Eşikleri ve Uygulanması

Tebliğ'in uygulanması için teşebbüslerin pazar paylarının ilgili pazardan herhangi birinde yüzde 25'i aşmaması gerekir. Pazar eşiği belirlenirken ilgili pazarlar dikkate alınacaktır. İlgili pazar kavramına hem uzmanlaşma anlaşmasına konu olan ürünlerin ait olduğu ilgili ürün pazarı ve coğrafi pazar hem de uzmanlaşmanın ara mallara ilişkin olduğu durumlarda, bu ara malların zorunlu girdi olarak kullanıldığı alt ürün pazarı ve coğrafi pazarı dahildir. Dolayısıyla pazar eşiği hesaplanırken iki pazar ayrı ayrı değerlendirilecektir. Pazar payı ise satış değeri bazında hesaplanır, önceki takvim yılına ilişkin veriler esas alınarak hesaplanır.(Tebliğ m.8) Pazarı payı belirlenirken satış değerleri esas alınacaktır, ancak satış değeri verilerine ulaşamıyorsa pazardaki satış miktarı da dahil güvenilir pazar verilerine dayalı tahminler esas alınarak pay hesaplanır. Bununla birlikte muafiyetin geçerli olması yönünden pazar payı eşiği iki farklı şekilde hesaplanmaktadır. Eğer ki teşebbüslerin pazar payı başlangıçta yüzde 25'ten fazla olmayıp daha sonra yüzde 30'u aşmayacak şekilde eşiğin üzerine çıkarsa, muafiyet yüzde 25 oranındaki pazar payı eşiğinin ilk aşıldığı yılı takip eden sonraki iki yıl boyunca geçerli olmaya devam eder. (Uzm. Anl. Tebliğ m.8-ç) Ancak pazar payı başlangıçta yüzde 25'ten fazla olmayıp

daha sonra yüzde 30'un üzerine çıkarsa, muafiyet yüzde 30 oranındaki eşiğin ilk aşıldığı yılı takip eden yıl boyunca da geçerli olmaya devam eder. (Uzm. Anl. Tebliğ m.8-d) Dolayısıyla %30'u aşmazsa muafiyet iki yıl boyunca geçerli olur ancak %30 aşarsa muafiyet sadece bir yıl geçerli olacaktır. Bu süreler iki takvim yılını aşmasına neden olacak şekilde birleştirilemez.(Uzm. Anl. Tebliğ m.8-e)

acc. Grup Muafiyeti Dışında Kalan Haller

Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyet Tebliği m.6/1 gereği rekabeti doğrudan veya dolaylı olarak engelleme amacı taşıyan sınırlamaları içeren uzmanlaşma anlaşmaları 3 halin varlığı halinde grup muafiyetinden yararlanmaz.

İlk hal fiyat tespitine ilişkindir. Teşebbüsler aralarında yaptıkları uzmanlaşma anlaşmasıyla ortak dağıtım kapsamındaki doğrudan müşteriler hariç üçüncü taraflara ürün satış fiyatını belirlemesi halinde ilgili anlaşmanın tamamı grup muafiyeti kapsamı dışında değerlendirilecektir. Bu düzenlemeye göre teşebbüsler birbirlerine yönelik mal veya hizmet alım satımında birbirlerine uygulayacakları fiyatları belirleyebilirler. Yine ortak dağıtıma karar verilirse ortak dağıtım konusu müşterilere yapılacak mal veya hizmet satış fiyatlarını da belirleyebilirler. Ancak bu müşterilerin, kendi müşterilerine yönelik satış fiyatlarını belirleyemezler.⁶⁸⁵ Aksi halde anlaşma muafiyetten yararlanamaz.

İkinci hal ise müşteri ve pazar paylaşımına ilişkindir. Teşebbüsler aralarında yaptıkları anlaşma da pazar ve müşteri paylaşımına giderse anlaşmanın tamamı grup muafiyeti kapsamı dışında değerlendirilir. Son hal ise üretim ve satış miktarının sınırlandırılmasına ilişkindir. Rekabeti engelleme amacı taşıyan anlaşmada üretim ve satış miktarının sınırlandırılması halinde anlaşmanın tamamı grup muafiyeti kapsamı dışında kalır. Bununla birlikte teşebbüslerin aralarında yaptıkları tek taraflı veya karşılıklı uzmanlaşma anlaşmalarında, ürün miktarlarının kararlaştırılmasına ilişkin hükümler veya ortak üretim anlaşması bağlamında üretim kapasitesinin ve miktarının belirlenmesi ile ortak dağıtımda satış hedeflerinin belirlenmesini içeren anlaşmalara grup muafiyeti uygulanacaktır. (Uzm. Anl. Tebliğ m.6/2) Böylelikle anlaşmaya taraf

---

⁶⁸⁵ ASLAN, s.656

teşebbüsler ürün miktarlarını kararlaştırabilir, ortak üretim varsa üretim kapasitesi ve miktarı belirlenebilir veya ortak dağıtım varsa satış hedefleri belirlenebilir.

Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup muafiyetinin anlaşmaya uygulanmaması halinde Rekabet Kurulu anlaşmaya bireysel muafiyette tanıyabilir. Rekabet Kurulu ayrıca, RKHK m.5’de düzenlenen bireysel muafiyet koşullarını sonradan taşımayan bir hal alan anlaşmaya tanınan muafiyeti geri alabilir. Bunun için öncelikle tarafların yazılı ve sözlü savunmalarını alır. Arkasından ise karar verir. (Uzm. Anl. Tebliğ m.9)

ad. Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (2002/2 Sayılı Tebliğ)

Teknoloji Transferi Anlaşmalarına ilişkin grup muafiyeti 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliğiyle birlikte de uygulanabilir. Üretim veya dağıtım zincirinin farklı seviyelerinde faaliyet gösteren iki ya da daha fazla teşebbüs arasında belirli mal veya hizmetlerin alımı, satımı veya yeniden satımı amacıyla yapılan anlaşmalara dikey anlaşmalar denilmektedir. (Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği m.2) Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği 25.05.2007 tarihli 2007/2 sayılı Rekabet Kurulu Kararı ve 18.09.2003 tarihli 2003/3 sayılı Rekabet Kurulu Kararı ile değişikliğe uğramıştır.

2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği patent lisans sözleşmelerine ise doğrudan uygulanmayacaktır. Nitekim patent lisans sözleşmelerinde lisans verenle lisans arasındaki ilişkiye Teknoloji Transfer Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti uygulanacağını belirtmiştik. Ancak lisans veren ile lisans alan arasında lisansın kullanımı sözleşmesi akdedilmekle birlikte lisansı kullanan lisans alan ürettiği ürünleri üçüncü kişilere satabilmektedir. İşte bu üçüncü kişilerle lisans alanlar arasındaki anlaşmalara 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin grup muafiyeti uygulanabilir.⁶⁸⁶ Dolayısıyla lisans alan ve lisans veren arasındaki anlaşmalar Teknoloji Transfer Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyetinden yararlanması mümkünken, lisans alanla üçüncü kişiler arasındaki anlaşmalara Teknoloji Transfer Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyetinden yararlanamayacaktır.

⁶⁸⁶ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.12

Bu durumda lisans alan ile üçüncü kişi arasında dikey bir ilişki bulunması koşuluyla 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği uygulanabilir.

Teşebbüsler arasındaki anlaşmalarda Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliğ'in'de düzenlenen bazı hükümlerin varlığı halinde anlaşmanın tamamı grup muafiyeti dışına çıkacaktır. Bu hükümler, alıcının kendi satış fiyatını belirleme hakkının kısıtlanması, Tebliğ'de belirtilen sınırlamalar dışında alıcının sözleşme konusu mal veya hizmetleri satacağı bölge veya müşterilerin kısıtlanması, perakende seviyesinde faaliyet gösteren sistem üyelerinin son kullanıcılara yapacakları aktif veya pasif satışların kısıtlanması, seçici dağıtım sisteminde, sistem üyelerinin kendi aralarındaki alım ve satımın engellenmesi, çeşitli parçaların birleştirilerek üretilen ürünlerde parçaların sağlayıcısının, son kullanıcılara veya malların bakımı ya da onarımıyla ilgilenen ve alıcı tarafından yetkilendirilmemiş tamircilere yedek parça olarak satmasının yasaklanmasına ilişkin hükümler ile 5 yılı aşan veya belirsiz süreli rekabet etmeme yükümlülükleri, seçici dağıtım sistemi üyelerine getirilen, belirlenmiş rakip sağlayıcıların markalı ürünlerini satmama yükümlülüğü ve teşebbüsler arasındaki anlaşmanın sona ermesinden sonraki döneme ilişkin olarak, alıcıya getirilen, mal ya da hizmet üretmesini, satın almasını, satmasını ya da yeniden satmasını yasaklayan hükümlere ilişkindir.⁶⁸⁷

Sonuç olarak 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin grup muafiyeti Tebliği lisans alan ile lisans veren arasındaki anlaşmalara uygulanmamakla birlikte lisans alanın üçüncü kişilerle yaptığı anlaşmalara uygulanması nedeniyle önem arz etmektedir. Bu nedenle lisans verenle lisans alan arasında yapılan anlaşmalarda 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği nazara alınmalıdır.

ae. Bireysel Muafiyet

RKHK.m.4 bağlamında değerlendirilen lisans sözleşmesine şartları varsa grup muafiyeti uygulanır. Lisans sözleşmesine grup muafiyeti uygulanmaması halindeyse doğrudan rekabete aykırılık yaptırımları uygulanmaz. Patent lisans sözleşmesinin bireysel muafiyet açısından da değerlendirilmesi gerekir. Anlaşmanın bireysel

⁶⁸⁷ Tez konu ve kapsamın dışında kaldığından ilgili hükümlerin bu bölümde incelemesi yapılmamış, tarafların yükümlülükleri başlığı altında değerlendirme yapılmıştır.

muafiyet koşullarını taşıdığı yönünde kanaat getirilmesi halinde bu anlaşmanın kanuna aykırılığı ortadan kalkmış sayılır.⁶⁸⁸ Bunun sonucunda anlaşma geçerli olarak hüküm ifade edecektir.

Grup muafiyetinden yararlanmayan, lisans anlaşmasının bireysel muafiyet değerlendirilmesi yapılırken; anlaşmanın niteliğine, tarafların pazardaki konumuna, rakiplerin pazardaki konumuna, lisansı verilen ürünlerin alıcılarının pazardaki konumuna, pazara giriş engellerine, pazarın doymuşluğuna ve diğer etkenlere bakılmalıdır.⁶⁸⁹ Özellikle lisans verenin pazar payı, hâkim durumda olup olmaması, lisans sözleşmesinin amacı ve etkileri değerlendirilmelidir.⁶⁹⁰ Bununla birlikte incelemenin yapıldığı her anlaşmanın kendi koşulları içerisinde değerlendirilmesi gerekir. Pazarın yapısı, ürünün pazardaki konumu, tarafların anlaşmalarının hükümleri somut olaya göre değerlendirilerek sonuca ulaşılmalıdır. İnceleme yapılırken anlaşmanın salt metinlerine bağlı kalınarak bir inceleme de yapılmamalıdır. Tarafların anlaşmanın metinlerini düzenlemesindeki saiklerde değerlendirilmelidir. Örneğin lisans veren, lisans alanın belirli bir malı kullanmasını zorunlu tutmadaki amacı ürünün kalitesini veya işlevini sağlamak olabilir. Bu nedenle böyle bir hükmü içeren anlaşmanın hemen bireysel muafiyet bağlamı dışında tutulmaması gerekir.

Lisans sözleşmesindeki tarafların pazar paylarının da değerlendirilmesi gerekir. Teşebbüslerin pazar payı ne kadar yüksekse pazardaki güçleri o kadar fazla olur. Nitekim teşebbüsler yüksek pazar paylarından istifade ederek anlaşmalarla aracılığıyla ürünlerin maliyetlerini artırabilir, üretimi sınırlandırabilir. Bu nedenle bu tür anlaşmalar rekabete aykırılık teşkil edebilir ve bireysel muafiyet uygulanmamalıdır. Bununla birlikte 2008/2 sayılı Tebliğ'deki grup muafiyeti bağlamında değerlendirilen ve grup muafiyeti kapsamı dışında kalan her anlaşma veya anlaşma hükümleri de rekabete aykırı olarak görülmemelidir. 2008/2 sayılı Tebliği Kılavuzu'nda da belirtildiği üzere ağır sınırlamalar hariç 2008/2 Sayılı Tebliğ grup muafiyeti kapsamının dışında kalan anlaşmalar için RKHK'a aykırı olduğu karinesi kabul edilmemelidir.⁶⁹¹ Ancak ağır sınırlamalara aykırı anlaşmaların varlığı

⁶⁸⁸ ASLAN, Rekabet Dersleri, s.288

⁶⁸⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.31 vd.

⁶⁹⁰ Örneğin lisans verenin hâkim durumda olup hâkim durumunu kötüye kullanmaya yönelik fiilleri rekabete aykırı sayılır ve muafiyet uygulanmayacaktır.

⁶⁹¹ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.30

halindeyse anlaşma kural olarak RKHK'a aykırı kabul edilecek ve bireysel muafiyetten yararlanmayacaktır.⁶⁹² Bu durumun aksi ise zorda olsa ispat edilebilir veya Rekabet Kurulu incelemesinde ortaya çıkabilir.

Patent lisans sözleşmeleri açısından ise Rekabet Kurumu'nun değerlendirmesi özellik arz etmektedir. Patent hakkının da içinde bulunduğu fikri haklar bağlamında Rekabet Kurulu muafiyet hükümlerini uygulamada daha esnek davranmalıdır. Nitekim bir patent hakkının elde edilmesi meşakkatli bir süreç gerektirir. Bu sürecin sonunda her zaman başarı da elde edilmeyebilir. Bu nedenle Rekabet Kurul, patent hakkı sahibinin inhisarı hakkını kabul etmeli ve ona göre inceleme yapmalıdır. Kanımızca grup muafiyeti kapsamında değerlendirilmeyen bir anlaşma, açıkça rekabeti kısıtlama, engelleme veya bozma amacı veya etkisi içermediği sürece bireysel muafiyet koşullarından yararlandırılmalıdır.

Bireysel muafiyetin uygulanması için anlaşmanın RKHK m.5 düzenlenen koşulları içermesi gerekir. Bu koşullar; a) Malların üretim veya dağıtım ile hizmetlerin sunulmasında yeni gelişme ve iyileşmelerin ya da ekonomik veya teknik gelişmenin sağlanması,(ekonomik fayda) b) Tüketicinin bundan yarar sağlaması,(tüketiciye yararı) c) İlgili piyasanın önemli bir bölümünde rekabetin ortadan kalkmaması,(sınırlamanın zorunlu olması) d) Rekabetin (a) ve (b) bentlerindeki amaçların elde edilmesi için zorunlu olandan fazla sınırlanmaması,(ölçülülük) olmaktadır. Bireysel muafiyetin şartlarının varlığı halinde anlaşma, uyumlu eylem veya karar rekabeti sınırlasa dahi istisna devreye girecek ve anlaşmaya yaptırım uygulanmayacaktır. Bireysel muafiyetin sağlanması için mutlaka bu dört koşulunda birlikte bulunması gerekir. Doktrinde bu koşullar; olumlu ve olumsuz koşullar olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Olumlu koşullar, hukuki işlemin, malların üretim veya dağıtım ile hizmetlerin sunulmasında yeni gelişme ve iyileşmeler ya da ekonomik veya teknik gelişme sağlanması ile tüketicinin bu gelişme ve iyileşmelerden yarar elde etmesidir; olumsuz koşullar ise ilgili hukuki işlem dolayısıyla ilgili piyasanın önemli bir bölümünde rekabetin ortadan kalkmaması ve rekabetin olumlu koşulların gerçekleşmesi için zorunlu olandan fazla sınırlanmamasıdır.⁶⁹³

⁶⁹² Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.30

⁶⁹³ ODMAN, s.284

Ekonomik faydadan kasıt anlaşmanın ekonomik açıdan piyasa üzerinde olumlu etkiler göstermesidir.⁶⁹⁴ Örneğin yatay bir anlaşma ile yürütülen AR-GE çalışmaları neticesinde tekniğin ilerlemesi ve iyileşmesi gerçekleşiyorsa ekonomik bir fayda söz konusu olur.⁶⁹⁵ Ekonomik faydanın takdirini ise Rekabet Kurumu yapacaktır. Rekabet Kurumu, ekonomik yarar açısından değerlendirme yaparken, üretim ve dağıtım maliyetlerinin düşürülmesi, kalitenin artırılması, malın arzında devamlılığın sağlanması, piyasalara yeni girişlerin kolaylaştırılması ve yeni ürünlerin ya da üretim tekniklerinin bulunması kriterlerini dikkate almaktadır.⁶⁹⁶ Eğer ekonomik fayda rekabetin sınırlamasından daha büyük bir olumlu etki yaratıyorsa bireysel muafiyet sağlanabilir ancak daha düşük bir etki yaratıyorsa ekonomik fayda bulunmamaktadır.⁶⁹⁷ Lisans sözleşmeleri bakımından yeni veya daha nitelikli ürünlerin pazara sunulması veya var olan ürünlerin daha düşük maliyetle satılması nedeniyle birinci koşul olan ekonomik faydanın yerine getirildiği söylenebilir.⁶⁹⁸ Ayrıca patentin lisans alanlar aracılığıyla piyasaya yayılması da lisans sözleşmesinin olumlu yönde bir ekonomik etkisidir.⁶⁹⁹

Rekabetin sınırlanmasının söz konusu olduğu anlaşmaya bireysel muafiyetin sağlanması için bu anlaşmadan tüketicinin de yararlanması gerekir. Rekabete aykırı anlaşmadan, tüketicinin mutlaka adil bir pay elde etmesi ve kendisini tatmin etmesi gerekir. Kalitenin artması, fiyatlarda sağlanan düşüş, ürünlerin piyasada yer ve zaman bakımından bulunması, tüketicinin ürüne daha kolay ulaşabilmesi, malın arzında devamlılığın sağlanması, ürün çeşitliliğinin artması, ekonomiye yeni malların kazandırılması ve satış sonrası artan hizmetler şeklinde tüketici yararı ortaya çıkabilir.⁷⁰⁰ Lisans sözleşmeleri açısından ise lisans altında üretilen ürünlerin tüketici için tatmin edici sonuçları bulunmalıdır.⁷⁰¹ Yani lisanslı ürünün, diğer ürünlere göre

⁶⁹⁴ Avrupa Topluluğunda ekonomik yarar kriterinin gerçekleşmesi için üretimde veya dağıtımda bir iyileşmenin sağlanması veya ekonomik ve teknik gelişmenin sağlanması aranmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bakınız; ASLAN, Avrupa Topluluğu, s.147 vd.

⁶⁹⁵ İNAN, PİKER, s.50

⁶⁹⁶ Roche Kararı, Rekabet Kurulu Kararı; Karar No : 09-03/56-23, Karar Tarihi : 20.1.2009

⁶⁹⁷ ASLAN, Rekabet Dersleri, s.117, İNAN, PİKER, s.50

⁶⁹⁸ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.35

⁶⁹⁹ BAŞ, Mustafa; "Genel Olarak Rekabet Kuralları Karşısında Lisans Sözleşmelerinin Durumu", FMR, Y.2001, 2001/2 Cilt:1 ss.79-88.s. 85,86

⁷⁰⁰ İNAN, PİKER, s.51, KLM- Air France ile Northwest Airlines Inc. ve Delta Airlines Inc arasındaki sözleşmeye ilişkin Rekabet Kurulu Kararı, Karar Sayısı : 09-27/577-137, Karar Tarihi : 11.6.2008

⁷⁰¹ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.36

sağlam, işlevsel ve ucuz olması gerekir. Aksi halde lisans sözleşmesinin rekabeti kısıtlayıcı tarafı ağır basar ve bireysel muafiyet uygulanmaz.⁷⁰²

Anlaşma da ekonomik yarar ve tüketici yararı gibi olumlu şartların bulunması zorunlu olmaktadır. Ayrıca bu anlaşmada olumsuz şartların ise bulunmaması gerekir. Birinci olumsuz şart ekonomik fayda ve tüketici yararı neticesinde rekabetin ortadan kalkmamasıdır.⁷⁰³ Dolayısıyla anlaşma her ne kadar ekonomik fayda ve tüketiciye yarar sağlıyorsa olsa da bu sağlanan faydanın rekabeti ortadan kaldırmaması gerekir. Rekabetin ortadan kalkıp kalkmadığı ise teşebbüslerin piyasadaki payları da dikkate alınarak pazar analizi neticesinde belli olacaktır.⁷⁰⁴ Lisans sözleşmelerinde rekabetin ortadan kalkmaması değerlendirilirken; lisans sözleşmesinin lisanslı bölgeler pazarına, bağımsız kişilerin ürünleriyle girmesine engel olup olmadığı değerlendirilmektedir.⁷⁰⁵

İkinci olumsuz şart ise ölçülülük olmaktadır. Ölçülük ilkesi gereği, gereksiz sınırlamalar ile amaca yardımcı olmayan veya öngörülmesinde zorunluluk bulunmayan kısıtlamaların sözleşmede yer almaması gerekir.⁷⁰⁶ Ayrıca sınırlamanın, olumlu amaca uygun ve amacın elde edilmesi için gerekli olması gerekir.⁷⁰⁷ Rekabetin olumlu koşulların gerçekleşmesi için zorunlu olandan fazla da sınırlanmaması gerekir. Bu koşul değerlendirilirken teşebbüslerin, Rekabet Kurumu'na rekabeti daha az sınırlayan bir seçenek varken niçin bu seçeneği seçmediğini açıklaması gerekir.⁷⁰⁸ Aksi halde bireysel muafiyet sözleşmeye uygulanmayacaktır. Lisans anlaşmaları bakımından ise ölçülülük ilkesi değerlendirilirken, rekabete aykırı koşullun bulunmaması halinde lisans anlaşmasının daha etkin bir şekilde devam edip etmeyeceği incelenecektir. Eğer hüküm olmadan lisans sözleşmesinden verim alabileceği kabul edilirse anlaşmaya bireysel muafiyet uygulanmayacaktır. Örneğin lisans anlaşmasında lisans alan patentin kullanılması için olmazsa olmaz bir materyali tedarik etme yükümlülüğü düzenlenmişse ve lisans alan bu materyali daha ucuza başka

⁷⁰² Avrupa Topluluğu Komisyon kararlarında; tüketicinin yarar sağlayıp sağlamadığı hususunda piyasa da fiyat düşüşü, işsizliğin önlenmesi, kalitenin artması, piyasaya yeni rakiplerin girmesi kriterlerini esas almıştır. Ayrıntılı bilgi için bakınız; BAŞ, Rekabet Kuralları, s. 85,86

⁷⁰³ Doktrinde ekonomik ya da teknik gelişme sağlanmış ve bu da tüketicilere yansıtılmış olsa bile anlaşma ile ilgili pazardaki rekabetin tamamen ortada kaldırılması veya kaldırma tehlikesi varsa muafiyet verilmeyeceği belirtilmiştir. İNAN, PİKİR, s.51

⁷⁰⁴ İNAN, PİKİR, s.51

⁷⁰⁵ BAŞ, Rekabet Kuralları, s. 87

⁷⁰⁶ TEKİNALP, TEKİNALP, AB Hukuku, s.425

⁷⁰⁷ İNAN, PİKİR, s.52

⁷⁰⁸ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.35

bir kişiden temin ediyorsa bu durumda rekabet orantısız bir şekilde kısıtlanmıştır. Bireysel muafiyet uygulanmayacaktır.

Muafiyet kararı sadece yapılan anlaşmaya değil anlaşmaya dayanılarak yapılan her türlü hukuki işlem için geçerlidir.⁷⁰⁹ Dolayısıyla lisans sözleşmesiyle birlikte yapılan protokol ve ek sözleşmelerde muafiyetten yararlanılır. Bununla birlikte muafiyetten yararlanmak için teşebbüsün bir başvuru yapmasına gerek yoktur. Oysa 02.07.2005 tarihli 5388 sayılı kanuna kadar bireysel muafiyetten yararlanmak için teşebbüslerin, Rekabet Kurumuna bildirimde bulunması gerekmekteydi.⁷¹⁰ Artık muafiyetten yararlanmak için böyle bir şart aranmamaktadır. Ayrıca mülga düzenleme de muafiyet sadece 5 yıl için tanınmaktaydı. Ancak değişiklikle beraber süre sınırlaması da kaldırılmıştır. Artık bireysel muafiyetler süresiz olarak verilebilmektedir.(RKHK m.5) Rekabet Kurul'u muafiyetin geçerli olduğu süreyi anlaşmayla da kısıtlayabilir. Süre sonunda Kurul dosyayı inceleyerek muafiyet kararını yenileyebilir. Ancak Rekabet Kurulu'nun bireysel muafiyeti yenilememesi halinde anlaşma rekabete aykırılık yaptırımına tabii tutulabilir.

Rekabet Kurulu muafiyet kararını belirli bir şartın gerçekleşmesine de bağlayabilir.⁷¹¹ Muafiyet kararı şarta bağlandıysa şartın gerçekleştiği tarihten itibaren şarta bağlanmadıysa kararın verildiği tarihten geçmişe etkili olarak uygulanacaktır.⁷¹² Şartın yerine getirilmesi sona ererse muafiyet de sona erecektir. Muafiyet kararı Rekabet Kurumu tarafından geri alınabilir veya tarafların belirli davranışlar yasaklanabilir.

⁷⁰⁹ GÜVEN, s.128

⁷¹⁰ Teşebbüsler muafiyetten yararlanmak için Rekabet Kurumu'na başvuruda bulunabilir. Başvuru prosedürü konusunda özel bir düzenleme bulunmamakta ve bu konuda kanunda bir açıklık bulunmamaktadır. Rekabet Kurumu idari bir otorite olması nedeniyle İdari Yargılama Usulü kanunu kıyasen uygulanacaktır. GÜVEN, s.129 Bu nedenle teşebbüs Rekabet Kurumuna başvuruda bulunacaktır. 60 gün içinde kurum cevap vermezse veya ret ederse başvuran 60 gün içinde Danıştay'da dava açabilecektir.

⁷¹¹ İNAN, PİKER, s.50, ASLAN, Rekabet Dersleri, s.117 Böyle bir durumda muafiyet kararının verilebilmesi için bazı şartların yerine getirilmesi gerekir. Örneğin sözleşmeden bazı hükümlerin çıkarılması istenebilir. GÜVEN, s.128

⁷¹² ASLAN, Rekabet Dersleri, s.117

b. Menfi Tespit Kararı

Menfi tespit kararı; bir anlaşma veya kararın RKHK.m.4,6 ve 7 maddelerine aykırı olmadığını tespit eden bir belgedir.⁷¹³ Menfi tespit kararı tarafların talebi üzerine verilir.

Menfi tespit kararıyla Rekabet Kurumu somut olayda RKHK'na aykırılık taşımadığı ve rekabette aykırılığın şartları bulunmadığı yönünde bir karar vermektedir. Bazense Rekabet Kurumu menfi tespit belgesi verirken anlaşmada bazı değişikliklerin yapılmasını isteyebilir. Bunun için Kurul teşebbüslerle belirli bir süre tanır. Süre içerisinde teşebbüslerin anlaşmada değişiklik yapması ve Kuruma sunmasıyla birlikte Kurum menfi tespit belgesi talebini değerlendirmeye alır. Bununla birlikte menfi tespit kararı anlaşmaya yönelik verilebileceği gibi sözleşmenin tamamlayıcı parçası olan protokollere de verilebilir.⁷¹⁴

Menfi tespit belgesi alan anlaşmalar ise rekabete aykırılık teşkil etmeyecek ve yaptırımlar uygulanmayacaktır. Bununla birlikte menfi tespit belgesinin geri alınması mümkündür. RKHK.m.13'e göre kararın alınmasına esas teşkil eden herhangi bir olayda değişiklik olması, karara bağlanan şartların veya yükümlülüklerin yerine getirilmemesi halinde veya kararın söz konusu anlaşma hakkında yanlış veya eksik bilgiye dayanarak verilmiş olması halinde menfi tespit belgesi geri alınabilir.

c. De Minimis Kuralı

Rakip olsun veya olmasın teşebbüslerin aralarında yaptıkları anlaşmalarla çok düşük seviyede rekabete hukukuna aykırılık içeren anlaşmalar düzenleyebilirler. Bu anlaşmalara rekabet aykırılık yaptırımları uygulanmamalıdır. Nitekim pazar bu anlaşmadan etkilenmemektedir.

Belirli bir mal veya hizmet piyasasında doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran yahut doğurabilecek nitelikte olan teşebbüsler arası anlaşmalar, uyumlu eylemler ve teşebbüs birliklerinin bu tür karar ve eylemleri hukuka aykırı ve yasak olarak kabul

⁷¹³ ASLAN, Rekabet Dersleri, s.290

⁷¹⁴ GÜVEN, s.145.

edilmiştir. Ancak teşebbüsler arasındaki anlaşmalar, uyumlu eylemler ve kararların rekabet üzerinde önemsenmeyecek derece de küçük etkileri söz konusu olursa ‘‘de minimis kuralı’’ gereği rekabete aykırılık söz konusu olmayacaktır.⁷¹⁵ Böyle bir durumda rekabet aykırı anlaşma, hoş görülmemekte ve rekabete aykırılık yaptırımını uygulanmamaktadır.⁷¹⁶ De Minimis kuralı uygulanırken teşebbüslerin boyutları, faaliyetleri, pazardaki konumları ve anlaşmanın pazara etkisi itinalı bir şekilde değerlendirilmelidir. Eğer pazarda önemli bir paya sahip teşebbüsler arasında bir anlaşma yapılıyorsa bu tür anlaşmalara de minimis kuralı uygulanmamalıdır.

Mukayeseli Hukuk’da Avrupa Topluluğu’nda De Minimis kuralının uygulanması görülmektedir. Avrupa Topluluğu Mahkemesi kararlarında birlik üye ülkelerinin ortak pazarı bölüşmesi sonucu doğuran anlaşmaların rekabet kurallarına aykırı olduğu(Roma Anlaşması 85/1) kabul edilmektedir. Ancak patent gibi fikir hakların konu edildiği lisans sözleşmelerinin ticarete etkisinin küçük olması halinde ‘‘de minimis ilkesi’’ gereğince sözleşme 85-1’e aykırı görülmemektedir.⁷¹⁷ Türk Hukukunda ise de minimis kuralı kanunda açık bir şekilde düzenlenmemiştir. Ancak uygulamada somut olaya göre de minimis kuralı anlaşmalara uygulanabilir.⁷¹⁸ Bununla birlikte de minimis kuralı teşebbüsler arası anlaşmalara olduğu gibi; teşebbüs birliği kararları ve uyumlu eylemlere de uygulanabilir.⁷¹⁹

De Minimis Kuralının uygulanması ise somut olay bağlamında değerlendirilecektir. Somut olaya göre rekabete aykırı olan bir sözleşmenin etkisi önemsenmeyecek kadar düşükse De Minimis kuralı gereği rekabete aykırılık söz konusu olmayacaktır.

---

⁷¹⁵ GÜVEN, s.122

⁷¹⁶ 1969 T. Volk/ Vervaecke kararında çamaşır makinesi üreticisi Volk, Vervaecke firmasına paralel ithalatı da yasaklayan kapalı münhasır lisans sözleşmesiyle Vervaecke’yi Lüksemburg ve Belçika’da satış yapması için lisans vermiştir. ATM kararında; böyle bir sözleşme her ne kadar patent hakkının ihlali sonucunu da doğursa Volk’un Almanya piyasasındaki %0,2 ve %0,5 gibi son derece küçük olan pazar payı dikkate alındığında üye ülkeler arasındaki ticaret etkisinin küçük olacağını ifade etmiş ve ATA, m.81/1 uygulamamıştır.

⁷¹⁷ BAKIRCI, s.826

⁷¹⁸ ASLAN, Rekabet Dersleri, s.47

⁷¹⁹ GÜVEN, s.124

B. Uyumlu Eylemler

Uyumlu eylemler; teşebbüslerin aralarında, sözlü, yazılı veya herhangi bir şekilde sözleşme yapmadan bir anlaşmaya ya da mutabakata varmadan birbirleriyle uyumlu olan kararları alıp uygulamaya koyarak veya birbirleriyle uyumlu davranışlarda bulunarak belirli bir mal ya da hizmet piyasasında rekabeti bozmaya yönelik kısıtlamalardır.⁷²⁰

Teşebbüslerin bu davranışları rekabet kurallarına aykırı kabul edilir. Bununla birlikte teşebbüsler arası bir uyumlu eylemin varlığı için dört unsurun bir arada gerçekleşmesi gerekir. Birinci unsura göre, iki veya daha fazla teşebbüs bulunmalıdır; ikincisi teşebbüslerin bilinçli bir şekilde belirli bir davranışta bulunması gerekir; üçüncüsü rekabetçi bir piyasada olması mümkün olmayacak kadar net bir paralel pazar davranışının bulunması gerekir; son olarak uyumlu davranışın rekabeti sınırlıyor olması gerekir.⁷²¹ Bununla birlikte en önemli unsur teşebbüsler arasında yazılı veya sözlü bir anlaşma bulunmamasıdır. Aksi halde uyumlu eylemin varlığı söz konusu olmaz. Bu durumda teşebbüslerin faaliyetlerinin rekabete aykırı olup olmadığı yapmış oldukları sözlü veya yazılı anlaşma hükümlerine göre belirlenir.

Teşebbüsler arasında uyumlu eylemin tespiti ise kolay bir husus değildir. Nitekim uyumlu eylemden bahsedebilmek için ortada bir anlaşma bulunmamaktadır. Bu durumda Rekabet Kurumu'nun inceleme yapmasını güçleştirecektir. Bununla birlikte Rekabet Kurumu uyumlu eylemi incelerken öncelikle teşebbüslerin pazardaki davranışlarına bakmaktadır. Teşebbüslerin davranışları arasında bilinçli bir paralellik bulunması halinde ve bu davranışın rekabeti sınırlandırması halinde uyumlu eylemin varlığı kabul edilmektedir. Ancak bu davranışların somut bir şekilde ispatı oldukça güçtür. İnceleme sonucunda pazardaki fiyat değişimlerinin veya arz talep dengesinin ya da teşebbüslerin faaliyet bölgelerinin rekabeti engellediği, bozduğu veya kısıtladığı tespit edilirse teşebbüslerin uyumlu eylem içinde olduğu varsayılır.⁷²² Bununla birlikte uyumlu eylemin ispatı konusunda kanun koyucu kanuni bir karine öngörerek ispat

⁷²⁰ TEKİNALP, TEKİNALP, AB Hukuku s.394,395 Uyumlu eylemin varlığı için eylemin rekabete aykırı amaç taşıması şartı aranmamış eylemin rekabeti sınırlamaya etkisi olması halinde de uyumlu eylem gerçekleşmiş sayılabilecektir. GÜVEN, s.84

⁷²¹ Ayrıntılı bilgi için ASLAN, Rekabet Dersleri, s.55 vd.

⁷²² İNAN, PİKER, s.35

yükünü, Rekabet Kurumu'ndan alıp teşebbüslerin üzerine bırakmıştır. Bu hükme göre bir anlaşmanın varlığının ispatlanamadığı durumlarda piyasadaki fiyat değişmelerinin veya arz ve talep dengesinin ya da teşebbüslerin faaliyet bölgelerinin, rekabetin engellendiği, bozulduğu veya kısıtlandığı piyasalardakine benzerlik göstermesi halinde teşebbüslerin uyumlu eylem içinde oldukları kabul edilecektir. Bu durumun aksini ise teşebbüs ispat edecektir.

Uyumlu eylemle rekabetin sınırlandırıldığına karine olarak kabul edildiği bu hallerde teşebbüsler ancak ekonomik veya rasyonel gerçeklere dayanarak aksini ispatlayabilir.⁷²³ Doktrinde bu ekonomik ve rasyonel(makul) sebeplerin beş halde ortaya çıkabileceği belirtilmiştir. Bu haller maliyetlerde benzerlik, pazarda dönemsel rekabetin varlığı, fiyat şeffaflığı, teşebbüslerin rasyonel davranışı ve pazar yapısı olmaktadır.⁷²⁴

C. Hakim Durumun Kötüye Kullanılması

Lisans veren patent sahibinin patent üzerindeki hakkı gereği piyasada hâkim bir durumda da olabilir. Nitekim patent hakkı sahibi, patent hakkı üzerinde inhisari kullanım hakkı vardır. Bu inhisari kullanım hakkı neticesinde lisans veren tek başına patent hakkı üzerinde tasarrufta bulunabileceğinden hakim durumdadır.

Hâkim durumda olan lisans verenin patent hakkı üzerindeki inhisari hakka sahip olması rekabete aykırılık teşkil etmeyecektir. Ancak hâkim durumda olan lisans verenin bu hâkim durumunu kötüye kullanması rekabete aykırılık doğuracaktır.⁷²⁵ Hâkim durumun kötüye kullanılması; paralel ithalatın engellenmesi, lisans verme ile mal vermeyi reddetme, aşırı yüksek patent lisans bedeli talebi, lisans alanlar arasında ayrımcılık yapılması, kelepçeleme anlaşmalarıyla lisans alanın bağlanması, lisans sözleşmesinde yer alan hükümler ve bir pazardaki hâkimiyetin başka bir pazarda kullanılması şeklinde olabilir.⁷²⁶ Lisans sözleşmelerinde kararlaştırılan bazı edimler

⁷²³ PINAR, s.111 Örneğin enflasyon ya da hammadde fiyatlarındaki artış somut olayda ekonomik ve rasyonel bir gerçek kabul edilir. GÜVEN, s.87

⁷²⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız ASLAN, Rekabet Dersleri, s.57 vd.

⁷²⁵ Benzer yönde, ODMAN BOZTOSUN, s.208

⁷²⁶ Ayrıntılı bilgi ve detaylı inceleme için bakınız GÜÇER, Sülün; '*Rekabet Hukuku'nda Hakim Durumun Kötüye Kullanılması Çerçevesinde Sınai Mülkiyet Hakları*', Rekabet Kurumu Lisansüstü Tez Serisi: XIII, Ankara, 2005.s.113vd, BOZDAĞ, s.23 vd.

lisans verenle lisans alanın pazardaki konumlarını haksız yere güçlendirmesine de neden olabilir veya rekabete yarar sağlamaktan ziyade zarar verebilir. Böyle bir durumda da lisans sözleşmesindeki hükümler nedeniyle hâkim durumun kötüye kullanılması mevzu bahis olabilecektir.

Patent hakkının hakkını kötüye kullanması halinde Rekabet Kurumu RKHK.m.6 bağlamında somut olaya göre değerlendirme yapacaktır. Kurul teşebbüsün davranışını haklı gösteren bir nedenin olup olmadığına ve teşebbüsün davranışının ölçülü kabul edilip edilmeyeceğini inceleyecektir. Ölçülülükten kasıt rekabeti kısıtlama derecesinin makul olup olmadığıdır.⁷²⁷

---

⁷²⁷ ODMAN, s.358

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PATENT LİSANS SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

I. LİSANS VERENİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Taraflar arasında akdedilen lisans sözleşmesi neticesinde lisans verenin yükümlülükleri kanundan, sözleşmeden veya güven ilişkisinden doğabilir. Lisans verenin yükümlülükleri; edim yükümlülükleri asli edim yükümlülüğü yan edim yükümlülüğü ve yan yüküm olarak üçe ayrılabilir. Bir yükümlülüğün asli edim, yan edim veya yan yükümlülük olarak değerlendirilmesi ise borca aykırılık bakımından önem arz etmektedir.

Asli edim yükümlükleri genellikle sözleşmenin tipini belirleyen hükümlerdir. Başka bir ifadeyle sözleşme ilişkisinin doğmasını sağlayan sözleşmenin tür ve tipini özellik ve niteliklerini belirleyen ilişkiye özel karakteristiğini vererek onu diğer sözleşme ilişkilerinden ayıran asli edimden borçluya karşı doğan yükümlülüklerdir.⁷²⁸ Asli edim yükümlülükleri sözleşmeye diğer sözleşmelerden ayırt edici nitelik kazandırır.⁷²⁹ Asli edim yükümlükleri tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde karşılıklı yükümler oluşturmaları sebebiyle yükümlülüğü ifa etmeyen borçluya karşı alacaklı TBK 120(mülga BK m.106) hükümlerine başvurabilir.⁷³⁰ Patent lisans sözleşmelerinde ise lisans veren için asli edim, lisans konusu patentin kullanımının ve yararlanılmasının lisans alana sağlanmasıdır. Lisans sözleşmelerinde asli edimlerin yanı sıra bir takım yan edim yükümlükleri de bulunmaktadır.

Yan edim yükümlülükleri edimin hazırlanması, gerçekleştirilmesi ile ilgili olan yükümlerdir. Bunlar asli olmayan ve dolayısıyla sözleşmenin tipini belirlemeyen ancak asli edime tabi ve ikinci derecede bir nitelik taşıyan edimlerdir.⁷³¹ Yan edim yükümlülükleri, sözleşme, kanun veya güven ilişkisinden doğabilir.⁷³² Ayrıca yan edim yükümlülükleri asli edim yükümlülerinin ifa edilmemesi halinde asli edimden

⁷²⁸ ÖZSOY, s.120 Doktrinde satım sözleşmesinde, satıcının satılan malı alıcıya teslim etmesi ve mülkiyeti geçirmesi buna karşılık alıcının satıcıya satım parasını ödemesi, hizmet sözleşmesinde işçinin ücret karşılığında işverene belirli veya belirsiz bir süre için hizmet etme borçları birer asli edimdir. Bakınız EREN, s.32

⁷²⁹ ÖZSOY, s.126,127

⁷³⁰ EREN, s.32

⁷³¹ EREN, s.33

⁷³² ORTAN s.229, KILIÇOĞLU, s.29, SEROZAN, Rona; "Sözleşmeden Dönme", Vedat Kitapevi, İstanbul, 2007, s.282

bağımsız bir şekilde de talep edilebilir.⁷³³ Aynen asli edimler gibi ayrı bir dava konusu olabilir.⁷³⁴ Nitekim borçlu asli edimleri yerine getirmiş olmakla birlikte yan edimleri yerine getirmese sözleşme konusuna ve borçlanılan edime uygun bir ifası söz konusu olmayacaktır.⁷³⁵ Yan edim yükümlülüklerinin ifa edilmemesi halinde TBK m.102(mülga BK 96) ve TBK m.120(mülga BK m.106) hükümlerine başvurulabilir.⁷³⁶ Yan edim yükümlülüğünün ihlali halinde aynen ifa da talep edilebilir.⁷³⁷ Yan edim yükümlülüklerinin tek tek belirlenmesi ise oldukça güçtür. Nitekim teknolojinin geliştiği günümüzde patent hukukuyla birlikte yan edim yükümlülükleri değişebilmektedir.

Bununla birlikte yan edim yükümlülükleri, asli edim yükümlülüğü olarak da sözleşmede düzenlenebilir. Nitekim sözleşmenin kurulabilmesi için bulunması zorunlu asgari unsurlar her sözleşme türüne göre tayin edilirken; sözleşme serbestliği ilkesi gereği taraflar esaslı nitelikte olmayan başka unsurları ve koşulları da sözleşmenin bir unsuru haline getirebilir.⁷³⁸ Uygulamada da birçok sözleşmede, sözleşme de kararlaştırılan edimlerin tamamının, asli edim olarak kabul edileceğine ilişkin kayıtlar konulmaktadır.

Sözleşmeden doğan borç ilişkisi asli edim, yan edim yükümlülüklerinin yanı sıra diğer bazı yükümlülükleri de taşır. Doktrinde bu yükümlere yan yüküm, bağımlı yan yüküm, diğer davranış yükümlülükleri, özen gösterme borçları da denilmektedir.⁷³⁹ Yan yükümler edim yükümü içermeyen bir borçtur. Bunlar yapma, yapmama veya verme borçları dışında kalan yükümlülüklerdir.⁷⁴⁰ Yan yükümler(diğer

⁷³³ Yan edimler, her ne kadar asli edime oranla ikinci derece de bir nitelikte taşısada da, asli edimden bağımsız bir amaç ve içeriğe sahip oldukları için borçlu yönünden bir borcu, alacaklı açısından ise bir hakkı ifade eder. Bu nedenle de alacaklı bağımsız bir şekilde talepte bulunabilir. Ayrıntılı bilgi için bakınız EREN, s.33

⁷³⁴ KILIÇOĞLU, s.29

⁷³⁵ SEROZAN, Sözleşmeden Dönme, s.286

⁷³⁶ ÖZSOY, s.121 EREN, s.34

⁷³⁷ SEROZAN, Sözleşmeden Dönme, s.282 vd. Yazara göre mülga BK. m.96'da İsviçre Hukuku'ndaki aslına uygun olarak yorumlanması halinde, hüküm borçlunun asli edim yükümünün ifasını kusurlu olarak imkânsızlaştırması olgusu yanında onun yan edim yükümüne aykırı davranışı olgusunu da katmıştır. Nitekim kanundaki gereği gibi ifa etmemek terimi yan edim yükümüne aykırı davranmamak anlamına da gelmektedir. Bu nedenle yan edim yükümlülüğüne kusurlu olarak aykırılık da aynen asli edim yükümünün kusurlu olarak imkânsızlaştırılması gibi borçlu TBK. m.102 (BK. m.96)bağlamında sorumludur.

⁷³⁸ KILIÇOĞLU, s.29

⁷³⁹ İNAL, Tamer; ' *Borca Aykırılık Dönme ve Fesih* ', Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2017, s.307, EREN, s.37

⁷⁴⁰ OĞUZMAN, ÖZ, s.13

adıylı dıvrınış yşkşmleri) asli edim yşkşmlşklerine bağlı nitelikte mşstakil varlığı bulunmayan ifaya yardımcı yan yşkşmler ve koruyucu yan yřkřmlerden⁷⁴¹ oluşur.⁷⁴²

Yan yşkşmlşlşkler kanundan, sşzleşmeden ya da doğruluk ve gşven kurallarından kaynaklanabilir.⁷⁴³ Ancak genellikle dşrşstlşk kaidesinden ve özellikle taraflar arasındaki gşven ilişkisinden doğmaktadır.⁷⁴⁴ Yan yşkşmlerin işlevi, asli edimin tam ve doğru olarak ifa edilmesine hizmet etmek ve edimi muhtemel zararlara karşı muhafaza etmektir.⁷⁴⁵ Yan yşkşmlerin asli edim yřkřmlřlřęř ile yan edim yřkřmlřlřęřnden en önemli farkı ise borçlunun bunlara aykırı davranmasında kendisini gşstermektedir. Yan yşkşmlere aykırılık halinde asli edim ve yan edim yřkřmlřlřęřnden farklı olarak bunlar ayrı bir talep ve davaya konu olmazlar ancak bunlara aykırılık halinde, alacaklı bu yşzden doğan zararının tazmin edilmesini dava edebilir.⁷⁴⁶ Bu nedenle yan yşkşmlşlşkler alacaklıya ifa davası değil, sadece tazminat davası açma imkânını verir.

Yan yşkşmler kendi içinde ifaya yardımcı olma amaçlı yan borçlar ve koruma(muhafaza) borçları olarak ikiye ayrılır. İfa yardımcı yşkşmlşlşkler; ifa hazırlıkları anında ve ifa anında ortaya çıkar.⁷⁴⁷ İfa yardımcı nitelikteki yan yşkşmlşlşkler sşzleşmenin tipini belirleyen asli edimin borç programına ve sşzleşmenin amacına uygun olarak tam ve doğru şekilde ifasına hizmet eder.⁷⁴⁸ Bu fiiller asli edimin ifasına yardımcı olur, alacaklının da sşzleşmeden beklediği menfaati korur. Örneğin tarafların sşzleşme ilişkisinden doğan birbirlerini aydınlatma ve bilgi verme yşkşmleri bir tür yan yşkşmdür.⁷⁴⁹ Yan yşkşmler asli edimin korunması ve muhafazasını sağlamak amacıyla da bulunabilir. Muhafaza borçları ifaya yardımcı yan

⁷⁴¹ Örneğin satıcı alıcıya teslim etmek üzere getirmiş olduğu malı teslim edememişse bunların zarar görmemesi için gerekli önlemleri alma yşkşmş vardır. KILIÇOğLU, s.30

⁷⁴² ÖZSOY, s.122

⁷⁴³ ÖZSOY, s.137

⁷⁴⁴ Doktrinde Eren, MK 2/1'e göre herkesin, borçlarını yerine getirirken dşenlenmiş dşrşstlşk kaidelerine uymakla yşkşmlş olduğunu belirtmiş; kanundaki dşrşstlşk kaidelerine uyma yřkřmlřlřęřnřn sadece edim yşkşmlerini değil, borç ilişkisinden doğan her türlü yřkřmlřlřęř de kapsadığını ifade etmiştir. Bu nedenle yan yşkşmlerinde dşrşstlşk kaideleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız EREN, s.38 vd.

⁷⁴⁵ İNAL, s.307

⁷⁴⁶ Nitekim yan yşkşmler edim yşkşmş içermeyen borçlardan olmaları nedeniyle herhangi bir edimi ifa etme sşz konusu olmayacaktır. Bu nedenle edimin ifasında temerrşde dşşme, imkansızlığa uğramak, ifaya zorlama veya ifayı talep etme mşmkşn değildir. OğUZMAN, ÖZ, s.13

⁷⁴⁷ KILIÇOğLU, s.30

⁷⁴⁸ EREN, s.38

⁷⁴⁹ KILIÇOğLU, s.30 Yazar satılan bir ilacın kullanım tarzı, kombinenin çalıştırılma koşullarını aydınlatma ve bilgi verme yřkřmlřlřęřne örnek olarak vermiştir.

borçlar tipinde olduklarından, gerekli özenin gösterilmesini zorunlu kılmaktadır.⁷⁵⁰ Koruma borcu bir kimsenin belirli bir kimse ile sosyal ilişki kurduğu anda başlamakta ve giderek yoğunlaşarak ifa sonrasında da devam etmektedir.⁷⁵¹ Yan yüküm, sözleşmeyle birlikte değil sözleşme ilişkisi kapsamı dışında doğmaktadır. Sözleşme ilişkisinde yer alan icap ve kabulden bağımsız olarak bir kimsenin kişi veya malvarlığın başka bir kimsenin etki alanına sokan ve hukuken korunmaya değer bir sosyal ilişkiyle yan yüküm sorumluluğu başlamaktadır.⁷⁵² Sözleşme ilişkisi süresince de varlığı devam etmekle birlikte sözleşme ilişkisi sona erdikten sonra da yan yükümler yürürlükte kalabilir. Lisans sözleşmesinde de lisans verenin yan yükümlülükleri, edim yükümlülükleri dışında kalan yükümlülükler şeklinde ortaya çıkabilir.⁷⁵³

Sonuç olarak lisans verenin en önemli yükümlülüğü patent hakkının kullanımını sağlamak ve lisans alanın bu kullanıma katlanması olduğu söylenebilir. Ancak lisans sözleşmesinin yapısı gereği lisans verenin yalnızca kaçınma borcu olarak nitelendirilen lisansa konu gayri maddi malın lisans alanca kullanılması engelleme yükümlülüğü bulunmamaktadır.⁷⁵⁴ Lisans sözleşmeleri yapıları gereği lisans verene bir yükümlülükler demetiyle sorumlu tutmaktadır. Dolayısıyla lisans veren sadece lisansın kullanımına katlanmakla değil, lisansın tescili ile masraflarını ödeme, lisans konusu hakkı üçüncü kişilere karşı savunma gibi olumlu yükümlülükler altına da girmektedir.⁷⁵⁵ Bu nedenle lisans sözleşmelerinde lisans verenin olumsuz yükümlülükleri yanında olumlu yükümlülükleri de bulunmaktadır. Lisans veren bir fiil aktif rol oynayarak bu yükümlülükleri yerine getirmelidir.

---

⁷⁵⁰ İNAL, s.337

⁷⁵¹ EREN, s.39, İNAL, s.309

⁷⁵² İNAL, s.308

⁷⁵³ Doktrinde, patentin devamını sağlamak amacıyla yıllık patent harcının ödenmesi, patent koruma süresinin uzatılması için patent başvurusunda bulunulması, teknik gelişmeleri ve iyileşmeleri bilgi verme, rekabet etmeme, lisans alanın diğer lisans alanlara karşı korunması, mal teminine ilişkin bilgi verme ve patent ihlallerini takip etme yükümlülüğünü bir yan yükümlülük olarak değerlendirmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZSOY, s.137 vd., ERDEM s.123, ORTAN s.229 vd. Kanımızca yan yükümler sınırlı sayıda sayılmaması gerekir. Patent hukuku ve teknolojiye gelişmelerle birlikte yeni yan yükümler ortaya çıkabilir. Ayrıca sözleşmenin içeriğine göre doktrinde sayılan bazı yan yükümler, edim yükümlülüğü şeklinde de ortaya çıkabilir. Bunun için sözleşme ilişkisi irdelenmelidir.

⁷⁵⁴ Lisans verenin olumlu ve olumsuz yükümlülükleri hususunda ayrıca bakınız ONGAN, s.74

⁷⁵⁵ TOPÇU, s.127

A. Patentten Doğan Hakkı Kullandırma

Lisans sözleşmelerinin temelinde lisans veren hak sahibinin patent hakkının lisans alanlara sağlanması yatmaktadır. Lisans veren patentten doğan hakkın kullanımını lisans alana tesis etmekle birlikte inhisari haktan ferağa etmekte ve patentin kullanım hakkını paylaşmaktadır.

Doktrinde de baskın görüş patentten doğan hakkı kullandırma yükümlüğünün asli yükümlülük olduğu yönündedir. Yazarların görüşlerine değinirsek; Özsoy, lisans verenin patent lisans sözleşmesinden doğan ilk ve en önemli yükümlüğünün lisans sözleşmesi konusu olan patentten doğan hakları kullanılması için lisans alana yararlanma hakkını sağlamak olduğunu belirtmiştir.⁷⁵⁶ Tekinalp, lisans verenin asli borcunun, lisans sözleşme şartları içerisinde kullandırmak olduğunu ifade etmiştir.⁷⁵⁷ Ortan'da, patentten doğan hakların kullanılması için ilk olarak lisans alana yararlanma hakkı sağlanması gerektiğini ifade etmiş ve yararlanma hakkının devamının sağlanması gerektiğini belirtmiştir.⁷⁵⁸ Özdemir ise lisans verenin lisans alana karşı esaslı borcu, lisans konusu gayri maddi haktan yararlanılmasını sağlamak olduğunu belirtmiştir.⁷⁵⁹ Kırca'da lisans verenin asli yükümlülüğünün lisans konusu gayri maddi maldan lisans alanın yararlanmasını sağlamak olduğunu, bunun için gayri maddi malı teslim etmek ve sözleşme süresince kullanmaya hazır ve elverişli bulundurmak olduğunu ifade etmiştir.⁷⁶⁰ Kanımızca lisans verenin lisans konusu hakkın lisans alanca kullanılması yükümlülüğü lisans sözleşmesinin asli edimi olmaktadır. Henüz patent korumasına kavuşmamış patent başvuruları içinde bu yükümlülük geçerlidir.⁷⁶¹ Ayrıca lisans verenin sırf bir patent hakkının kullanımına izin verme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Lisans sözleşmesinin muhtevası itibariyle müspet bir faaliyet olan bir kullandırma sözleşmesidir.⁷⁶² Bu nedenle lisans veren kullandırma yükümlülüğü gereği bir takım olumlu fiillerde bulunması gerekir. Kullandırma yükümlülüğünün lisans sözleşmesinde açıkça kararlaştırılmasına da gerek yoktur. Taraflar sözleşmede

⁷⁵⁶ ÖZSOY, s.127

⁷⁵⁷ TEKİNALP, s.470

⁷⁵⁸ ORTAN s.174

⁷⁵⁹ ÖZDEMİR OKTAY, s.103

⁷⁶⁰ KIRCA, s.83

⁷⁶¹ ORTAN s.174, ÖZDEMİR OKTAY, s.102, ÖZSOY, s.127

⁷⁶² AYİTER, İhtira Hukuku, s.108

kullandırma yükümlüğünü düzenlememiş olsa da sözleşmenin yapısı gereği kullandırma yükümlülüğünün var olduğu kabul edilmelidir.

Lisans sözleşmelerinde lisansa konu hakkın kullandırılması yükümlülüğü tek bir ana yükümlülük olarak düşünülmemeli, hak ve yükümlülüklerden oluşan bir demet olarak düşünülmelidir.⁷⁶³ Nitekim patentin kullanımını sağlamakla yükümlü olan lisans veren olumlu ve olumsuz yükümlülükler altına girmektedir.⁷⁶⁴ Öncelikle lisans veren olumlu yükümlülüğü gereği hakkının kullanımını uygun bir şekilde lisans alana sunmalı ve lisans süresince aynı şekilde bulundurmalıdır.⁷⁶⁵ Ayrıca lisans veren patentin kullanımını sağlamak için teknik bilgiyi verme, lisans konusu hakkın varlığını garanti etme gibi olumlu yükümlülükleri de bulunmaktadır. Lisans verenin olumsuz yükümlülüğü gereği ise lisans veren patent üzerindeki inhisarı hakkını lisans alana karşı ileri süremeyecektir. Ayrıca lisans veren, bizzat veya başkası aracılığıyla lisans alanın patenti kullanmasına engel olmamalı ve gereksiz tecavüz davalarıyla güçlük çıkarmamalıdır.

Lisans veren ana patentin yanında ek patentleri de kullandırmalıdır. SMK. m.123/1'e göre ek patent; aynı patent içinde değerlendirilemeyecek temel bir gelişme söz konusu ise yani teknik bağımsızlığı bulunan ancak patent konusu buluşu mükemmelleştiren veya geliştiren ve asıl patentin konusu ile bütünlük içinde bulunan bir gelişme yapılmışsa istenebilir. Kural olarak ek patentler asıl patente bağlı olsa da kendi başlarına bağımsız bir malvarlığı değeri olması ve işlevsel olarak aynı zamanda patent sahibine bir takım yararlar sağlaması nedeniyle asıl patentten ayrı olarak devredilebilir.⁷⁶⁶ Ancak ek patentin kullanılmasının ana patent için zorunlu olduğu hallerde lisans sözleşmesinin kapsamına dâhil edilmesi gerekir.⁷⁶⁷ Ek patent alma konusunda lisans alanın yararlandırılmaması halinde ifa eksikliği ortaya çıkabileceği için lisans alan tazminat talep edebilir; hatta lisans sözleşmesini sona erdirmek için haklı sebebe dayanılabilir.⁷⁶⁸

---

⁷⁶³ ORTAN s.173

⁷⁶⁴ Doktrinde de birçok yazar lisans verenin olumlu yükümlülükler yanı sıra birçok olumsuz yükümlülükler altına da girdiğini kabul etmektedir. Yazarların olumlu ve olumsuz yükümlülükler konusundaki detaylı görüşleri için bakınız; TEKİNALP, s.470, SARAÇ/KARAHAN, s.364 ORTAN s.173, ÖZDEMİR OKTAY, s.103

⁷⁶⁵ SARAÇ/KARAHAN, s.364

⁷⁶⁶ ORTAN, s.17

⁷⁶⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız ORTAN, s.17

⁷⁶⁸ ÖZDEMİR OKTAY, s.116

Bununla birlikte lisans verenin patentin kullanımını sağlama yükümlülüğünün temelinde iki zımni borcu bulunmaktadır. Bunlar lisans verenin zımnen de olsa lisans konusu hakkın varlığı ve geçerliliği ile hakkın teknik değeri ve beklenen yararın sağlanması yükümlülükleridir.⁷⁶⁹ İlk borç lisans konusu hakkın var olması ve geçerli olmasını sağlamaktır. Bunun için lisans sözleşmesine konu patentin elde edilmiş olması veya elde edilebilir olması gerekir. Patentin hukuka uygun bir şekilde elde edilmesi için lisans verence bazı koşulların yerine getirilmesi gerekir. Bu koşullar sözleşmeye konu buluşunun patent verilebilirlik şartlarını taşıması, usulüne uygun başvuru yapılması, bu başvurunun tarifname ve istemlerinin düzgün bir şekilde hazırlanması şeklinde sayılabilir.⁷⁷⁰ Ayrıca lisans veren kişinin gerçek buluşçu olması veya gerçek buluşçudan hukuka uygun bir şekilde patent üzerinde hak sahipliği kazanmış olması gerekir. Aksi halde patentin gaspı davası neticesinde patent üzerindeki hakkını kaybedecektir.

İkinci borcu ise lisans konusu hakkın teknik değeri ve lisanstan beklenen yararı sağlama borcudur.⁷⁷¹ Taraflar sözleşmede kararlaştırmasa dahi lisans veren patentin teknik değeri ve lisanstan beklenen yararı lisans alana sağlamakla yükümlüdür. Bunun için lisans verenin patentin normal kullanımını sağlayacak teknik bilgiyi lisans alana sağlaması gerekir. Lisans verenin sunmuş olduğu teknik bilginin sınırı ise patentin kullanımını ve yararlanmasını sağlama ve sürdürmeyle sınırlıdır. Lisans konusu patentlerin kullanımını sağlanması ise lisans alan için bazen oldukça güç olabilir. Nitekim patent özü itibarıyla teknolojik bir gelişmeye sağlanan bir korumadır. Bu teknolojiyi kullanamayacak bir firmanın veya kişinin lisans sözleşmesine taraf olması, lisans verenin yükümlülüğünü yerine getirmesine engel olabilir. Yeterli deneyim ve alt yapıya sahip olmayan lisans alan bu durumda lisans sözleşmesine konu patenti kullanamadığından lisans verene başvurabilecektir. Kanımızca lisans veren, makul bir kişiye sağlanacak patentin normal kullanımını için gereken teknik bilgiyi sağlamakla birlikte artık lisans alana karşı sorumlu tutulmayacaktır. Ancak sağladığı bilgi noksansa ve lisans alan patenti kullanamıyorsa sorumluluğu söz konusu olabilir. Bu

⁷⁶⁹ ÖZDEMİR OKTAY, s.103, ÖZSOY, s.127

⁷⁷⁰ İstem, tarifname ve teknik çizimler hazırlanırken itinalı davranılmalıdır. Özellikle istemlerin yorumlanması sırasında tarifnelere başvurulmaktadır. Bu nedenle tarifnamelerin muğlak ifadeler içermemesi gerekir. İstemler hazırlanırken de açık bir şekilde buluş ifade edilmelidir. Eğer istemlerden koruma kapsamı anlaşılıyorsa böyle bir istemde muğlaklık vardır ve başvuru neticelenmeyebilir. Ayrıntılı bilgi ve istem hazırlama teknikleri için bakınız; ATALAY, Barış: Patent Hukukunda İstem Yazım Teknikleri, Legal Yayınevi, İstanbul, 2017 s.49 vd.

⁷⁷¹ ÖZDEMİR OKTAY, s.103

konuda ihtilafların önüne geçmek için normal kullanım için sağlanacak bilgilerin lisans alanın bilgi ve deneyimi de dikkate alınarak lisans sözleşmesinin düzenlemesi uygun bir çözüm olacaktır.

Lisans sözleşmesiyle taraflar lisans alanın patenti kullanmasının sınırlarını da belirleyebilir. Sözleşmede patentin kullanım şartları açık bir şekilde düzenlenebilir. Ayrıca lisansın kullanımının nasıl tesis edileceğinin de sözleşmede düzenlenmesinde fayda vardır. Nitekim bazı patent haklarının kullanımı için ekipman desteği sağlanması veya kurulum yapılması gerekebilir. Lisansın kullanımı için gerekli eşyalar, dokümanlar, dosyaların nasıl devredileceği, varsa lisans verenin danışmanlık yükümlülüğünün nasıl ifa edileceği sözleşmede özel olarak kararlaştırılarak lisans kullanımının nasıl sağlanacağı düzenlenebilir.⁷⁷² Bununla birlikte kullandırma yükümlülüğünün içeriği lisans sözleşmesinin türüne göre de değişebilir. Örneğin kullanma lisans sözleşmesi türünde, lisans verenin patentli buluşu lisans alana teslim etmesi yeterli sayılırken; üretim lisans sözleşmesi türü söz konusu olunca, üretim için lisans alana gerekli olan bilgi ve belgeleri sağlamak, çalışanlarına eğitim vermek yükümlülükleri de bulunmaktadır.⁷⁷³ Lisans alanın kullanacağı patentli ürün konusunda bilgilendirilmesi de gereklidir. Lisans anlaşmasında üretilecek ürünün tanımının yapılması, üretim kapasitesinin belirtilmesi, patente ilişkin dokümanlar, teknik resimler, imalat şemaları, el kitapları ve üretim bilgilerinin temini bu nedenle önem arz etmektedir.⁷⁷⁴

Lisans sözleşmesinde lisans verenin, lisansa konu patenti kullandırma yükümlülüğünün başlangıcı ve sona ermesi de irdelenmelidir. Kural olarak lisans sözleşmesinin kurulmasıyla birlikte lisans verenin, lisans alana lisansa konu patenti kullanmasını sağlaması gerekir. Ancak lisans sözleşmelerinde lisansa konu patentin kullanılması konusunda sözleşmede bir ifa başlangıç süresi belirlenmesi halinde bu süre de patentin kullanımının başlatılması gerekir.⁷⁷⁵ Bu durum özellikle karmaşık teknoloji içeren patenler konusunda faydası olacaktır. Nitekim bu tür patentlerin

---

⁷⁷² OĞÜZ, s.86

⁷⁷³ ÖZSOY, s.127

⁷⁷⁴ ŞİMŞEK, s.94

⁷⁷⁵ Ayrıca bu yükümlüğün içeriği sözleşmenin türüne göre değişiklik gösterebilir. Örneğin üretim lisans sözleşmelerinde lisans alana teknik bilgilerin sunulması halinde lisansın kullanım hakkının ifa edildiği kabul edilirken salt patent lisansı sözleşmesinde sadece patentli buluşun lisans verene teslim edilmesiyle bu yükümlülük ifa edilmiş sayılabilir. Bakınız ONGAN, s.74 vd.

uygulanabilir olması için belirli bir kurulum zamanı gerekir. Bununla birlikte lisans sözleşmesi patent başvuruları içinde yapılabileceği gibi henüz patent almayan buluşlar içinde yapılabilir. Böyle bir durumda lisans verenin patenti kullandırma yükümlüğünün patent belgesinin alınması halinde başlayacağı sözleşme de düzenlenebilir. Lisans sözleşmesi ise sözleşmede kararlaştırılan sürenin sona ermesiyle birlikte sona erecektir.

Lisans alanın lisanstan gerektiği gibi yararlanmasını önleyen bir durum ortaya çıkarsa lisans verenin TBK 112 gereği tazminat sorumluluğu söz konusu olur.⁷⁷⁶Lisans veren bu yükümlülüğü yerine getirmese lisans alan sözleşmeye aykırılık nedeniyle uğradığı zararın tazminini TBK m.112(mülga BK m.96)vd. göre isteyebilir.⁷⁷⁷ Bununla birlikte lisans verenin kullanımı yükümlüğünün yerine getirmesinde; lisans verenin garanti yükümlülüğü, patentin normal kullanımı için teknik bilgi verme yükümlülüğü ve patentin kullanımının devamını sağlama yükümlülüğü önem arz etmektedir.

1. Lisans Veren Patent Hakkının Geçerliliğini Garanti Etmesi

Lisans sözleşmesiyle lisans veren lisans alana karşı patenti kullandırma ve yararlandırma hakkı sağlayacaktır. Ancak lisans verenin sadece sorumluluğu bu hakkın kullanımı ve yararlanması değildir. Lisans veren patent sözleşmesi süresince patent hakkının geçerliliğini de garanti etmiş sayılır.

Lisans veren lisans sözleşmesi yapmakla birlikte patent hakkının geçerli olduğunu kabul etmiş sayılır.⁷⁷⁸ SMK. m.127/1 gereği patent başvurusunun veya patentin sağladığı hakları kullanıma sunan lisans verenin bu işlemleri yapmaya yetkili olmadığı sonradan anlaşılırsa söz konusu kişi bu durumdan ilgililere karşı sorumlu olacağı düzenlenmiştir. Ayrıca patent hakkının devamlılığını sağlama yükümlülüğü gereği, lisans veren sadece sözleşme kurulurken değil tüm sözleşme süresince patent hakkının geçerli olarak devam edeceğini garanti etmiş sayılır.⁷⁷⁹ Bu nedenle lisans

⁷⁷⁶ Doktrinde lisans verenin eksik bilgi vermesi, patente dayanak buluşun hatalı olması halleri örnek olarak verilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZDEMİR OKTAY, s.114

⁷⁷⁷ SARAÇ/KARAHAN, s.364

⁷⁷⁸ ÖZDEMİR OKTAY, s.103, ÖZSOY, s.134 ONGAN, s.83 Yazarlara göre taraflar arasındaki sözleşmede sözleşme konusu hakkın hukuk düzeninde geçerli olarak mevcut olması sözleşmenin en önemli noktasıdır.

⁷⁷⁹ ÖZSOY, s.132

veren, patent hakkının geçerli bir şekilde kalmasını sözleşme süresince sağlamakla yükümlüdür. Yani bir patentin gaspı veya hükümsüzlüğü davasına karşı patentin geçerliğini korumalı, ihtilaf halinde savunma yapmalıdır. Aksi halde patent hakkının geçersiz olmasıyla birlikte tüm ilgililere karşı sorumlu tutulur. Yine lisans verenin patentin korunması için gerekli olan yıllık ücretleri de yatırması gerekir. Aksi halde yasal süre içinde yıllık ücretleri ödenmeyen patentin korunması sona erer. (SMK. m.101) Nitekim YHGK'nun 2013/11-1830E. 2014/31 K. 22.1.2014 tarihli kararında hükümsüzlük davası devam ederken, koruma ücretleri ödenmeyen faydalı modelin koruma süresinin sona ermiş sayılacağı bu nedenle artık hükümsüzlük davasına konu edilemeyeceğini belirtmiştir.⁷⁸⁰ Koruması sona eren bir patentin lisans sözleşmesine konu edilmesi halinde lisans verenin SMK m.127/1 gereği sorumluluğuna başvurulur. Nitekim lisans veren koruma süresi sona eren patent üzerinde işlem yapmaya yani lisans sözleşmesi kurmaya yetkili değildir. Bu durumda lisans veren ilgililere karşı sorumlu olur.

Bununla birlikte kanundaki ilgililer kavramına kimlerin dâhil olduğu yorumlanmalıdır. SMK. 127/1'deki ilgililerden kasıt lisans alan, alt lisans alanlar ve patent hakkının geçersizliğinden etkilenen herkes olmaktadır. Kanun koyucunun bu düzenlemeyle, patentin geçersizliğinden etkilenen tüm kişileri lisans verene başvurma imkânı sağladığı söylenebilir. Kanımızca ilgililer yerine lisans alanlar, devralanlar ve alt lisans alanlar şeklinde bir sınırlama yapılması daha uygun olacaktır. Nitekim mevcut düzenleme neticesinde sadece lisans alan değil, lisans alanın patentli üretimine güvenerek tedarik ağı oluşturan üçüncü kişilerde patent hakkının geçersiz olması nedeniyle lisans verene başvurabileceği gibi bir sonuç çıkmaktadır.

Lisans verenin garanti yükümlülüğünün iki önemli alt yükümlülüğü bulunmaktadır. Birinci alt yükümlülüğü lisans veren patent hakkının hukuken geçerli

⁷⁸⁰ "Dava, faydalı model belgesine dayalı olarak tecavüzün men'i ile tazminat istemine ilişkindir. Uyuşmazlık, yargılama sırasında davacının faydalı model belgesinin yıllık ücretinin ödenmemesi nedeniyle hükümsüz kalması karşısında, davacının faydalı model belgesine dayalı tecavüz iddiası ve tazminat talepleri ile ilgili bu davada yenilik unsuru bulunmadığı iddiasının değerlendirilmesinin mümkün olup olmadığına ilişkindir. Faydalı model belgesi de patent belgesi gibi; hükümsüz kılınmaya kadar belge sahibine koruma sağlar. Faydalı model belgesi iptal edilmeden yenilik iddiasının def'i olarak değerlendirilmesi mümkün bulunmamaktadır. Faydalı model belgesine konu buluşun yeni olmadığı gibi hususların ancak hükümsüzlük davasında incelenmesi mümkündür. Yargılama sırasında anılan belgenin yıllık ücretinin ödenmemesi nedeniyle faydalı model belgesinden doğan hak sona erdiğinden, davalının artık bu belgeye karşı hükümsüzlük davası açma olanağı kalmamıştır. Sonucu itibarıyla yerinde görülen davanın reddine ilişkin direnme kararının onanması gerekmiştir." YHGK'nun 2013/11-1830E. 2014/31 K. 22.1.2014 tarihli Kaynak : Kazancı İçtihat Programı, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>

bir hak olduğunu, hükümsüz kılınamayacağını garanti etmektedir.⁷⁸¹ Dolayısıyla patent hakkı sahibi sözleşmeye konu buluşun patent verilebilirlik şartlarını taşıdığı, patent hakkının usule ve hukuka uygun bir süreç sonucunda alındığını garanti etmiştir. İkinci alt yükümlülüğü ise lisans verenin patent lisans sözleşmesini yapmaya yetkili olduğunu taahhüt etmesidir. Nitekim bir buluş, tek bir mucitin çalışması neticesinde meydana gelebileceği gibi müşterek bir çalışma neticesinde de meydana gelebilir. Müşterek bir buluşun varlığı halinde tüm paydaşların rızasıyla veya paydaşların rızası alınamıyorsa mahkemenin yetkili kıldığı kişi aracılığıyla patent lisans sözleşmesinin meydana getirilmesi gerekir. Eğer bu usul yerine getirilmezse patent hakkı gasp edilen kişiler, patentin gaspı davasıyla lisans sözleşmesini hükümsüz kılacaklardır. Bu durumda lisans veren garanti yükümlülüğünü yerine getirmemiş olacaktır. Aynı şekilde buluş; işveren emir ve talimatları altında çalışan işçi tarafından, kamu görevlisi tarafından veya yükseköğrenim kurumunda çalışan bir kişi tarafından gerçekleştirilebilir. Bu durumda buluşun, serbest bir buluş mu yoksa hizmet buluşu mu olduğu patent lisans sözleşmesi açısından önem arz eder. Nitekim buluş hizmet buluşuysa buluş üzerinde patent hakkı sahibi olma hakkı ve patent hakkı üzerinde tasarrufta bulunma hakkı işveren veya yükseköğrenim kurumuna ait olacaktır. Buluş serbest bir buluş olarak görülürse bu durumda ise patent hakkı sahibi olma ve patent üzerinde tasarrufta bulunma yetkisi işçi, yükseköğrenim kurumu çalışanı veyahut kamu personeline ait olacaktır. Bu hususlara dikkat edilmeden kurulan bir lisans sözleşmesi yürürlüğü süresince hükümsüz kılınabilir. Bu durumda da lisans veren kanuni bir yükümlülük olan patent hakkının geçerliliği yükümlülüğünü yerine getirmemiş sayılır. Bununla birlikte patent sözleşmesi yapan lisans verenin gerçek buluş sahibi ilkesi gereği buluşun meydana getiren gerçek buluş sahibi olması gerekir. Buluş üzerindeki patente başvurma hakkını veya patent hakkının devredilmesi halinde devralan kişinin de yetkili patent hakkı sahibi olması gerekir. Usüle aykırı bir devrin söz konusu olması halinde yine görünürdeki patent hakkı sahibi sorumlu olacaktır.⁷⁸²

Lisans veren kazanılmış patent hakkının geçerliliğini de aktif bir şekilde korumakla yükümlüdür. Nitekim SMK. m.127/2 gereği, patentin hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde lisans alan, lisans verene karşı sorumludur. Lisans verenin

⁷⁸¹ ÖZSOY, s.127

⁷⁸² Bu konularda ayrıntılı açıklamalar lisans veren başlığı altında değinildiği için bu bölümde sadece değinilmektedir.

sorumluluğu konusunda, taraflar sözleşmede daha kapsamlı bir sorumluluk öngörmemiş olmaları halinde SMK. m.139 uygulama alanı bulacaktır.⁷⁸³ Hükümsüzlük kararı ayrıca herkese karşı etkili olacaktır. SMK.m.139 gereği patentin hükümsüzlüğü geçmişe etkili olacaktır. Ancak SMK. m.139/2-b gereği hükümsüzlük yapılmış ve uygulanmış sözleşmelere kararın verildiği tarihten itibaren ileriye etkili olarak etkisi olacaktır. Hükümsüzlük kararı neticesinde lisans sözleşmesi sona erecektir.Ödenmiş lisans bedelleri ise hakkaniyet gereğince kısmen veya tamamen iadesi talep edilebilecektir(SMK. m.139/3).

Bununla birlikte lisans verenin kötü niyetli olması ise ayrıca önem arz etmektedir. SMK.m.127/3'de lisans verenin kötü niyetli olması halinde her zaman lisans alana karşı sorumlu olacağı düzenlenmiştir. Uygulanmış lisans sözleşmesinde sözleşmenin geçerliliğini irdelemek yerine kötü niyetli lisans verenin lisans alanın uğramış olduğu zararı tazmin etmekle yükümlü tutulması doğru bir yaklaşımdır.⁷⁸⁴Kanun koyucunun kötü niyet sözcüğünü kusur olarak yorumlanması gerektiği, yetkisiz kişinin yetkisiz olduğunu bilmesi ve başvurunun patent alabileceğine inanmaması halinde ise kusurlu olduğunun kabul edileceği doktrinde belirtilmiştir.⁷⁸⁵ Eğer lisans veren kötü niyetli olarak patentin geçersiz olmasına neden olursa, sorumsuzluk kayıtları hüküm ifade etmeyecektir. Kanun koyucu kötü niyet teşkil edebilecek fiilleri de SMK. m.127/3'de saymıştır. Bu haller; lisans verenin üzerinde tasarruf edilen patent başvurusu veya patente konu olan buluşun, patentle korunabilirliği konusunda Türkçe veya yabancı dildeki rapor ve kararları veya bu konuda bildiklerini karşı tarafa bildirmemiş olması ile bunlara ilişkin beyanları içeren belgelere sözleşmede yer vermemiş olması halidir. Eğer böyle bir durum varsa lisans veren kötü niyetli kabul edilir. Bununla birlikte kanunda sayılan bu haller tahdidi değildir. Kanun koyucu sadece örnek olarak bu halleri saymıştır. Hal ve şartlara göre lisans verenin kötü niyetli olduğu somut olaydan çıkarılıyorsa bu durumda da SMK.m.127/3 uygulanmalıdır. Kanımızca lisans verenin patent hakkının geçersiz olacağını(patent başvurusunun reddini) biliyor veya bilebilecek olması halinde kötü niyetli olduğu kabul edilmelidir. Örneğin lisans veren hükümsüz olacağını bildiği bir

⁷⁸³ Bununla birlikte SMK. m.127/1'de patentin geçerliliğini korunması bakımından lisans veren ilgililere karşı sorumluyken SMK.m.127/2'de devralan ve lisans alana karşı aralarındaki sözleşme bağlamında, sözleşmede hüküm yoksa SMK.m.139 bağlamında sorumlu tutulmuştur.

⁷⁸⁴ YASAMAN Hamdi, ALTAY Sıtkı Anlam, AYOĞLU Tolga, YUSUFOĞLU Fülürya, YÜKSEL, Sinan; "Marka Hukuku", C:2, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2004, s.911

⁷⁸⁵ TEKİNALP, s.625 vd.

sözleşmede, lisans alanı çeşitli belgelerle yanıtlanması halinde sorumluluğu doğacaktır. Ayrıca kötü niyetli lisans veren, ağır kusurla lisans sözleşmesinin hükümsüzlüğüne sebep olabileceği gibi hafif kusurla da lisans sözleşmesinin hükümsüzlüğüne sebep olabilir.⁷⁸⁶

Lisans veren sadece patent hakkının geçerliliğini korumakla da yükümlü değildir. Eğer patent lisans sözleşmesinin konusu bir patent başvurusuysa, bu başvurunun da geçerliliğini korumakla yükümlüdür. Lisans veren, lisans verdiği patent başvurusunu geri alırsa veya başvurusu ret olursa, daha kapsamlı bir sorumluluk sözleşmeyle öngörmemiş olmaları hâlinde SMK. m.139 bağlamında lisans alana karşı sorumludur (SMK. m.127/2). Dolayısıyla patent sahibi lisansa konu patent başvurusunu geri çekemez veya başvurunun reddedilmesine mani olmalıdır.

Lisans verenin garanti yükümlülüğü sözleşmenin müzakare aşamasında başlayıp, sözleşmenin süresinin sona ermesiyle biten bir yükümlülüktür. Bu süreçte lisans veren patent hakkını hukuken geçerli tutmalıdır. Özellikle sözleşme görüşmeleri sırasında patent hakkına konu buluşun patent verilebilirlik şartlarını taşıdığını, hukuka ve usule uygun bir şekilde edinildiğini lisans alana açıklaması gerekir. Bu açıklamayı gerekli dokümanlar ve verilerle yapacaktır. Aynı şekilde patent hakkı sahibi buluşun yetkili sahibinin kendi olduğunu da açıklamalıdır. Açıklamayı yaparken varsa müşterek buluş sahiplerini veya buluşun hizmet buluşu mu yoksa serbest buluş mu olduğunu lisans alana aktarması gerekir. Patent hakkı sahibi, patent hakkını veya patent başvurusunda bulunma hakkını gerçek buluş sahibinden devren kazandıysa bu devrin usule uygun olduğunu da gerekli evraklarla lisans alana açıklaması gerekir. Eğer buluşu meydana getiren kişi lisans sözleşmesini yapıyorsa, gerçek buluş sahibi olduğunu, buluşun meydana getirilmesi sürecini anlatarak lisans alana açıklaması gerekir. Lisans verenin yapmış olduğu bu açıklamalar patent hakkının geçersiz kılınması halinde iyi niyetli mi kötü niyetli mi olduğunu göstermede önem arz etmektedir. Nitekim lisans veren açıklamaları; rapor, karar ve belge aracılığıyla yapmaktadır. Bu dokümanlardaki yanıltıcı ifadeler, kanunun deyişiyle lisans verenin kötü niyetli olduğuna karine teşkil edecektir. Bu nedenle lisans verenin lisans alana yaptığı açıklamaların önemli bir rolü bulunmaktadır.

⁷⁸⁶ Doktrinde bizinde katıldığımız görüşe göre lisans veren sözleşme hukuku ilkeleri gereği hafif kusurlu da olsa lisans alana karşı sorumluluğu söz konusu olacaktır. ÖZDEMİR OKTAY, s.107, ÖZSOY, s.130

Lisans verenin lisans hakkını garanti etmesi yükümlülüğü kanuni bir yükümlülüktür. Sözleşmede lisans verenin patent hakkını garanti ettiği yönünde bir düzenleme yapılmamış olsa da yine bu yükümlülükten sorumludur. Fakat taraflar dilerlerse sözleşmeyle lisans verenin garanti yükümlülüğünü hafifletebilir. Bunun için sözleşme de patentin geçerliliğiyle ilgili lisans verenin garanti vermediği açıkça belirtilmelidir.⁷⁸⁷ Ancak kanımızca lisans verenin garanti yükümlülüğünün tamamen kaldırılması mümkün değildir. Nitekim lisans veren kötü niyetli olarak patent hakkının geçersizliğine sebebiyet verirse sorumsuzluk kaydı uygulanmaz ve lisans veren lisans alana karşı her zaman sorumlu tutulur.

Taraflar lisans sözleşmesinde lisans verenin garanti yükümlülüğünün düzenlemese dahi lisans verenin böyle bir kanuni yükümlülüğü olmakla birlikte; tarafların sözleşmede özel olarak "lisans verenin patent hakkının geçerliliği konusunda" garanti yükümlülüğünün kapsamını açıklamasında fayda vardır.⁷⁸⁸ Garanti yükümlülüğünün lisans sözleşmesinde düzenlenmesi neticesinde lisans alanın garanti yükümlülüğünün sınırları da belirlenebilecektir. Sözleşme serbestesi gereği tarafların irade beyanlarına göre garanti yükümlülüğü şekillenecektir. Sözleşmedeki düzenlemeyle birlikte garanti yükümlülüğü yer zaman bakımından da sınırlandırılabilir. Hatta lisans sözleşmesinden birden fazla patent veya ek patent varsa, bu patentlerin için ayrı bir garanti yükümlülüğü düzenlenebilir.⁷⁸⁹

Lisans verenin sorumluluğu konusunda ise lisans sözleşmesinin konusu patentin geçerliliğine göre üçlü bir ayırım yapılmaktadır. Bu ayırım henüz patent başvurusu yapılmamış ancak başvuru yapılacağı yönünde taahhütte bulunan buluşlara ilişkin lisans sözleşmeleri, patent başvurusu yapılmış ancak henüz patent alınmamış buluşlara ilişkin lisans sözleşmeleri ve patent hakkı elde edilmiş buluşlara ilişkin lisans sözleşmeleridir.

---

⁷⁸⁷ ÖZDEMİR OKTAY, s.113

⁷⁸⁸ ORTAN s.103

⁷⁸⁹ Özellikle lisans verenin patent hakkının geçerli olduğuna ilişkin garanti vermesi, üçüncü kişilerin patent üzerindeki iddiaları karşısında önemli bir önlem olacaktır. Lisans alan lisans verenin patent hakkına sahip olduğuna güvenerek sözleşme ilişkisine girmiş olacaktır. Yazar Belirtilmemiş, Successful Technology Licensings, WIPO, Cenova, 2015 s.15

a. Henüz Patent Başvurusunda Bulunulmayan Buluşlara İlişkin Yapılan Lisans Sözleşmeleri

Lisans sözleşmeleri henüz patent alınmamışken de yapılabilir. Henüz patent başvurusuna konu olmamış bir buluşa ilişkin lisans sözleşmesiyle buluş üzerinde hak sahibi olan kişi buluştan iktisadi menfaat elde edebilecek, lisans alan ise buluşun sağladığı teknik yenilikten faydalanacaktır.

Henüz patent alınmamış olan bir buluşa ilişkin sözleşme teknik bilgiyi barındırması nedeniyle know how sözleşmesi olabilir.⁷⁹⁰ Daha sonradan know how sözleşmesine konu teknik bilgiyi barındıran buluş için patent başvurusu yapıp patent alınırsa, sözleşme patent lisans sözleşmesi olarak devam edebilecektir.⁷⁹¹

Henüz buluşun patent başvurusuna konu olmadığı dönemde ortada teknik bir yenilik getiren buluş bulunmakla birlikte henüz başvuru yapılmadığı için patent hakkı sağlanmamıştır. Ancak buluş sahibi veya yetkili kişi patent almak için başvuru da bulunabilir. Eğer lisans veren lisans alana buluşun kullanımını sağladıysa bu durumda patent başvurusunu sonuca erdirmeye yükümlülüğü yoktur. Bu durumda taraflar arasında bir know how sözleşme ilişkisi kurulmuştur. Ancak lisans alana patent başvurusunu sonuca erdirmeye yükümlülüğü altına girmişse bu durumda patent başvurusunu sona erdirmesi gerekir.⁷⁹² Bu süreçte lisans verenin patent hakkının sağlanması amacıyla gerekli girişimlerde bulunması beklenir. Aksi halde lisans alana karşı sorumlu olacaktır.

Özellikle de lisans veren patentin alınacağı konusunda ciddi kuşkulara sahipse ve lisans alana bildirmediyse veya yetkisi olmamasına rağmen patent başvurusunda bulunduysa lisans alana karşı sorumlu tutulmalıdır.⁷⁹³

⁷⁹⁰ ERBAY, s.143, ÖZDEMİR OKTAY, s.104

⁷⁹¹ ÖZDEMİR OKTAY, s.104, ÖZSOY, s.128 BAKIRCI, s.91

⁷⁹² ORTAN s.231

⁷⁹³ ÖZDEMİR OKTAY, s.105

b. Patent Başvurusu Yapılmış Fakat Henüz Patent Verilmemişse

Lisans sözleşmesinin konusu patent başvurusu yapılmış bir buluşsa lisans veren patent başvuru sürecini başarıyla sona erdirmesi gerekir.

Patent lisans sözleşmesi patent başvurusu sürecinde kurulduysa lisans veren/patent başvurusunda bulunan, patent belgesinin alınması için patent başvurusunu itinalı bir şekilde hazırlamalı istem veya istemleri usule uygun bir şekilde yazmalı, başvurusunu resim ve çizimlerle, desteklemelidir. Aksi halde patent başvurusu reddedilebilecektir. Patent başvurusunun reddi halinde SMK.m.127/2 bağlamında lisans verenin lisans alana karşı sorumluluğu söz konusu olacaktır.⁷⁹⁴ SMK. m.127/2 gereği lisans verenin patent başvurusunu geri alması veya başvurunun reddedilmesi hâllerinde, lisans veren bakımından daha kapsamlı bir sorumluluğu sözleşme ile öngörmemiş olmaları hâlinde, 139 uncu madde hükümleri uygulanır. Dolayısıyla taraflar sözleşme de bu hususu düzenledilerse sözleşme hükümleri uygulanacaktır. Doktrinde örnek olarak tarafların patent başvurusunun sonuçsuz kalması halinde sözleşme ilişkisinin sona ereceği veya know how sözleşmesi olarak devam edeceğinin kararlaştırılabileceği belirtilmiştir.⁷⁹⁵

Lisans verenin patent başvurusunda bulunması ve tescil ettirmesi yükümlüğü, lisans verenin lisansa konu hakkın varlığını ve geçerliliğini garanti etme yükümlüğünden de kaynaklanmaktadır.⁷⁹⁶ Nitekim lisans veren patent başvurusunu sonuçlandırmaması halinde üçüncü kişiler patente konu buluşu kullanabileceği gibi, bu patent için de başvuruda da bulunabilirler. Bu durumda geçerli bir patent hakkının doğumunu bekleyen lisans alanının, menfaatleri zarar görecektir, lisans sözleşmesinden beklenen gaye gerçekleşmeyecektir.

Patent başvuru sürecinde lisans verenin özellikle tescil aşamasında gerekli evrakları tamamlama ve araştırma ile inceleme ücretlerini yatırma sorumluluğu önem

⁷⁹⁴ Ancak lisans sözleşmesinde patent başvurusunun ret olması halinde lisans verenin sorumlu olmayacağına ilişkin düzenleme varsa lisans verenin sorumluluğuna gidilmeyecektir meğerki lisans veren kötü niyetli olmasın. Eğer lisans veren kötü niyetliyse bu durumda her koşulda sorumluluğuna gidilebilir. (SMK. m.127/3) Patent başvurusu sürecinde lisans veren patentin gaspı davalarına da maruz kalabilir. Böyle bir durumda lisans veren patent hakkını savunması gerekir.

⁷⁹⁵ ÖZDEMİR OKTAY, s.106

⁷⁹⁶ ÖZSOY, s.127

arz etmektedir.⁷⁹⁷ Örneğin patent vekili tutmalı, patente başvurusunun yaptığı ülkenin şekil şartlarına riayet ederek başvuru evrağı hazırlamalı, patentin alınması için gerekli evrakları temin etmelidir. Aksi halde patent başvurusunda bulunan lisans verenin SMK. m.127 ve SMK. m.139 bağlamında sorumluluğu söz konusu olacaktır.⁷⁹⁸

c. Patent Sonradan Hükümsüz Kalmışsa

Şeklen mevcut olan bir patent hakkı sözleşmenin devamı sırasında hükümsüz kalabilir. Bu hükümsüzlük nedeniyle sözleşme ilişkisi sona ermesi söz konusu olacaktır. Böyle bir durumda patentin hükümsüzlük kararına kadar işlevini yerine getiren görünürde bir patent hakkı mevcut olmaktadır.⁷⁹⁹ Ancak sonradan lisans sözleşmesine konu görünürdeki patent hükümsüz kılınmıştır.

Lisans veren sözleşmeyi imzalamak ile lisans konusunun geçerli olduğunu ve geçerli kalacağını garanti etmiş sayılır.⁸⁰⁰ Ayrıca lisans sözleşmesinde lisans verenin lisans konusunun geçerli olduğuna ilişkin taahhüt vermesine gerek yoktur. Böyle bir durumda garanti yükümlülüğü gereği lisans verenin patentin geçersiz olması nedeniyle sözleşmenin yerine getirilmemesinden dolayı sorumluluğu doğar.⁸⁰¹ Sözleşme konusu hakkın şeklen mevcut olup sonradan hükümsüz olması durumu SMK m.127 ve SMK m.139'da özel olarak düzenlenmiştir. Lisans sözleşmesine konu patentin hükümsüz olması halinde ilk olarak tarafların lisans sözleşmesinde bu durumun neticelerini düzenleyip düzenlenmediğine bakılmalıdır. Eğer taraflar SMK.m.139'a nazaran daha kapsamlı bir şekilde özel bir düzenleme yaptıysa ilgili düzenleme esas alınmalıdır. Nitekim taraflar, hükümsüzlük halinde sözleşmenin baştan itibaren geçersiz hale geleceği veya sözleşmenin geleceğe etkili olarak feshedileceğini sözleşme de kararlaştırabilirler.⁸⁰² Bununla birlikte taraflar lisans sözleşmesinde hükümsüzlük hallerini özel olarak düzenlemediyse Sinaî Mülkiyet Kanunu m.127 ve m.139 gereği lisans verenin sorumluluğuna başvurulacaktır.

⁷⁹⁷ TOPÇU, s.133

⁷⁹⁸ SMK m.127, Patentin Hükümsüzlüğünün Lisans Sözleşmesine Etkisi başlığında değerlendirildiği için bu bölümde sadece atıf yapılmıştır.

⁷⁹⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız ORTAN, s.189

⁸⁰⁰ ONGAN, s.83 ÖZDEMİR OKTAY, s.103 Ayrıntılı bilgi için bakınız Patentin Hükümsüzlüğünün Lisans Sözleşmesine Etkisi bölümü

⁸⁰¹ ÖZDEMİR OKTAY, s.108

⁸⁰² ORTAN, s.194

Patente konu buluş inceleme yapılmasından sonra patent verilebilirlik şartları taşımadığı ancak faydalı model korumasından faydalanabileceği kanaatine de varılabilir. Böyle bir durumda lisans veren patent başvurusu yerine faydalı model başvurusunda bulunursa patent korumasını sağlayamadığı için yine lisans alana karşı sorumluluğu doğacaktır.

2. Lisans Veren Teknik Bilgiyi Sunması

Lisans alanın, lisans konusu teknolojiyi verimli ve uygun bir şekilde kullanması için lisans konusu teknolojiye yararlanma hakkı yanında teknolojiye nasıl faydalanacağını da bilmesi gerekir. Nitekim sadece patentin teslimi, lisans verenin patenti kullanırma yükünün ifası için yeterli olmayabilir. Patent kullanımı için lisans alan belli bir teknik bilgiye⁸⁰³ de ihtiyaç duymaktadır. Bu bilgi olmadan salt teknolojiye yararlanmasının sağlanması lisans alanın menfaatlerine aykırılık teşkil edecektir.

Kanun koyucu bu durumu öngörerek lisans verenin, lisans alana patent konusu buluşun normal bir kullanımı için zorunlu olan teknik bilgileri vermekle yükümlü kılmıştır.(SMK m.126, Pat KHK m.89⁸⁰⁴) Dolayısıyla lisans veren patentin teknik değeri ve lisanstan beklenen yararın sağlanması için lisans alana patentin normal kullanımı için teknik bilgi sağlayacaktır. Lisans verenin normal bir kullanım için teknik bilgi verme yükümlülüğü lisans sözleşmesi süresince devam edecektir. Bu kapsamda kanımızca lisans verenin patent üzerindeki güncellemeleri de lisans alana sağlaması gerekir. Nitekim patentin kullanım süresince patent hakkı üzerinde bazı aksaklıklar çıkabilir. Örneğin bir motorun çalışmasında kullanılan yöntemin sonradan motora zarar verdiği anlaşılabilir. Bu durumda lisans veren bu zararın çıkmasını önlemek için lisans alana teknik bilgi sağlamalıdır.

Teknik bilginin sunulması konusunda lisans alanın durumu önem arz etmektedir. Nitekim lisans alan patentli buluşa vakıf değilse, lisans verenin sağlamış

⁸⁰³ Kanımızca üretim ve iş sırları, know how, ticari sırlar kavramları teknik bilgi kavramı altında değerlendirilebilir. Dolayısıyla lisans verenin lisans alana sunmuş olduğu teknik bilgi içerisinde; know how, ticari sırlar, üretim ve iş sırları bulunabilir. Teknik bilgi kavramının geniş yorumlanması gerekir.

⁸⁰⁴ Mülga PAT KHK m.89'da da lisans verenin patent başvurusunu veya patent lisansını devretmesi halinde lisans alana patent konusu buluşun normal bir kullanımı için zorunlu olan teknik bilgileri vermekle yükümlü olduğu açık bir şekilde düzenlenmiştir.

olduğu teknik bilgi yetersiz kalabilir. Dolayısıyla lisans veren lisans alanın patentli buluş konusundaki bilgisini, deneyimini dikkate alarak teknik bilgiyi hazırlayıp sunması gerekir. Teknolojiye vakıf kimselere öz bilgi verilmesi yeterliyken, patentli teknolojiye vakıf olmayan kimselere detaylı ve açıklamalı teknik bilgi verme yükümlüğü söz konusu olacaktır. Aksi halde lisans alan teknolojinin normal kullanımı için yeterli bir teknik bilgi verilmediğini iddia edebilecektir.

Lisans veren kullanıma sunduğu patentli buluşu geliştirmeye devam da edebilir. Hatta geliştirme çalışmaları neticesinde yeni patent başvuruları ve ek patent başvurularında bulunabilir. Bu süreçte teknik bilgisini de artırabilir. Bu nedenle lisans verenin tüm çalışmalarından doğan teknik bilgiyi lisans alana sağlamakla yükümlü tutulmaması gerekir. Bu durumda buluş üzerinde çalışmaları devam eden lisans veren patent üzerinde gerçekleştirmeyi planladığı tüm çalışmaları değil sadece buluşun normal kullanımını sağlayacak teknik bilgiyi vermesi yeterlidir.⁸⁰⁵ Patentın daha verimli veya daha işlevsel kullanımını sağlayacak bilgileri vermekle yükümlü tutulmamalıdır.

Lisans verenin sağlamış olduğu teknik bilgi, unsurları varsa know how olarak da kabul edilebilir. Doktrinde de normal kullanım için verilmesi gereken teknik bilgi için ayrı bir know how sözleşmesinin yapılabileceği de belirtilmiştir.⁸⁰⁶ Bu tür sözleşmeler doktrinde bileşik teknik bilgi lisans sözleşmesi olarak tanımlanmaktadır.⁸⁰⁷ Böylelikle lisans veren ile lisans alan iki sınıai hakka ilişkin bir sözleşme meydana getirmektedir. Kanımızca patentin normal kullanımı için verilecek olan know how'ın, patentle birlikte verilmesi kanuni bir zorunluluk olması nedeniyle ayrı bir sözleşme yapılmasına gerek yoktur. Lisans veren lisans alana patentin normal kullanımını için gerekli bilgiyi vermekle yükümlüdür. Ancak verilecek teknik bilginin know how sözleşmesi olarak düzenlenmesi tarafların menfaatinedir. Böylelikle lisans veren know how sağlama yükümlülüğünün sınırlarını bilecek ve buna göre borcunu

⁸⁰⁵Doktrinde de belirtildiği üzere lisans sözleşmesinin gereği gibi yerine getirilmesinde teknik bilginin önemli bir rolü bulunmakta olup lisans veren aksi sözleşme de kararlaştırılmadıkça gerekli teknik bilgiyi lisans alana sunmalıdır. ÖZDEMİR OKTAY, s.115

⁸⁰⁶ BAŞ, s.25, OĞÜZ, s.82.83

⁸⁰⁷ Patent koruması olmayan teknik bilgi sözleşmeleri, lisans sözleşmesine konu olabilir. Bu tür lisans sözleşmelerine yalnız teknik bilgi lisans sözleşmesi adı verilmektedir. Bununla birlikte teknik bilgilerin patentin kullanımını için patentle birlikte verilmesi halinde bileşik teknik bilgi lisans sözleşmesi söz konusu olmaktadır. BAŞ, s.25

ifa edecektir. Lisans alanda bu yükümlülüğün sınırları dâhilinde talepte bulunabilecektir.

Ayrıca taraflar anlaşarak lisans verenin teknik bilgi verme yükümlülüğünü kaldırabileceği gibi yükümlülüğün sınırlarını da sözleşmede düzenleyebilir.(SMK. m.126) Böyle bir durumda lisans verenin teknik bilgi verme sorumluluğu sözleşme bağlamında değerlendirilecektir. Sözleşme düzenlenirken lisans verenin teknik bilgi verme yükümlülüğünün lisans alanın patentin normal kullanımı için gerekli bilgiyi sağlayacak şekilde düzenlenmesinde fayda vardır. Aksi halde lisans alan teknik bilgi noksanlığından ötürü patenti kullanamayacaktır. Bununla birlikte teknik bilgi verme yükümlüğü için lisans veren kural olarak bedel talep edemeyecektir. Nitekim SMK m.126 gereği patentin kullanılması için gereken teknik bilginin zaten lisans verence verilmesi gerektiği yönünde kanuni bir yükümlülük düzenlenmiştir. Fakat taraflar sözleşmede aksi yönde hükümler koyarak lisans verene bedel talep etme hakkı da tanıyabilir.⁸⁰⁸

Teknik bilgiyi sunma yükümlüğü lisans verence sözleşme henüz görüşme aşamasındayken doğar. Lisans veren müzakere aşamalarında patentin nasıl uygulanacağını lisans alana aktarmalıdır. Aksi halde lisans verenin normal kullanım için teknik bilgi sağlamaması veya teknik bilgiyi noksan sağlaması nedeniyle sözleşmenin konusu baştan itibaren imkânsız sayılır.⁸⁰⁹ Lisans veren culpa in contrahendo sorumluluğu gereği lisans alanın uğrayacağı bir zarar olursa tazmin etmekle yükümlüdür.⁸¹⁰ Elbette ki müzakereler sırasındaki teknik bilginin detaylandırılmasına gerek yoktur. Nitekim henüz sözleşme ilişkisi kurulmamıştır. Lisans alana patentin nasıl uygulanacağı veya patentin işlevini nasıl yerine getireceğine ilişkin bilginin aktarılması yeterli olacaktır. Lisans verenin teknik bilgiyi sunma yükümlülüğü sözleşme süresince devam eder, nihayetinde lisans sözleşmesinin sona ermesiyle birlikte ise lisans verenin teknik bilgiyi verme yükümlülüğü sona erecektir. Elbette taraflar aksi yönde anlaşarak teknik bilgi verme yükümlülüğünün süresinin kısaltabileceği gibi sözleşme sona erdikten sonra da teknik bilgi verilmesi yönünde hükümleri sözleşmede düzenleyebilir. Sözleşme süresi bittikten sonra lisans

⁸⁰⁸ ŞİMŞEK, s.108

⁸⁰⁹ ÖZDEMİR OKTAY, s.101

⁸¹⁰ Topcu s.148

veren teknik bilgi sağlayacaksa kanımızca ayrı bir know how sözleşmesi yapılması doğru olur.

Sonuç olarak patent konusu buluşun kullanımının sağlanması için salt lisans verilmesi yeterli olmayacağından teknik bilginin de verilmesi gerekir. Dolayısıyla lisans veren sadece lisans alanın lisansa konu patenti kullanmasına katlanma veya kaçınma değil patentin kullanımını sağlamak için teknik bilgiyi verme olumlu yükümlülüğü de bulunmaktadır.⁸¹¹ Normal kullanım için gereken teknik bilgi kıstasının da belirlenmesinde fayda vardır. Nitekim lisans alanın patente konu teknolojiye vakıf olmaması halinde normal kullanımı gerçekleştirmesi daha güç olacaktır.

a. Teknik Destekte Bulunma Yükümlülüğü

Lisans alan, lisans sözleşmesindeki patent kullanmak için teknik bilgiyle birlikte teknik desteğe de ihtiyaç duyabilir. Böylelikle patentin kullanımı sürecinde ortaya çıkabilecek teknik aksaklıkların giderilmesi teminatını almış olacaktır. Doktrinde yazarlar teknik destekte bulunma yükümlülüğünü bir yan yükümlülük olarak değerlendirmektedir.⁸¹²

Teknik yardım yapma yükümlülüğünün kaynağının ne olduğu ise irdelenmelidir. Kanunda lisans verenin teknik yardım yapma yükümlülüğü düzenlenmemiş olması nedeniyle lisans verenin kanuni bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ayrıca lisans sözleşmesinin ortaya çıkardığı güven ilişkisi gereği de lisans veren lisans alanın karşılaştığı teknik aksaklıkları çözmekle yükümlü tutulmayacaktır. Nitekim lisans veren patentin normal kullanımı için yeterli know how'ı sağlamakla yükümlüdür.⁸¹³ Know how'ın yanı sıra teknik yardım yapmakla yükümlü değildir. Bu nedenle lisans veren, lisans alana patent konusundaki buluştan yararlanması ve kullanması için teknik yardım yapma yükümlülüğü altına ancak

⁸¹¹ ÖZDEMİR OKTAY, s.103 Bununla birlikte doktrinde İsviçre Federal Mahkemesi kararlarında lisans verenin lisans alana sadece patent hakkının kullanılmasını sağlamakla sınırlı olmadığı, gerekli araç gereç teknik bilgi ve diğer konularda yardımcı olmakla yükümlü olduğu belirtilmiştir. Elbette taraflar bu yükümlülükleri aksini sözleşmeyle kararlaştırabilir. Ayrıntılı bilgi için bakınız İsviçre Federal Mahkemesi BGE 51, II, 57 aktaran ORTAN, s.174

⁸¹² ÖZSOY, s.133 TOPÇU, s.147 ORTAN, s.233

⁸¹³ Doktrinde ise know how sağlama ile teknik yardım yapma yükümlülüğünün iç içe geçen yükümlülükler olduğu belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için ORTAN, s.233

sözleşmeyle girebilir.⁸¹⁴ Sözleşme düzenlenirken teknik yardımın nasıl sağlanacağı, bedelli, bedelsiz hizmetlerin neler olacağı, teknik yardımın kapsamı ve süresini belirlenmesinde fayda vardır.

Teknik destekte bulunma yükümlülüğü uygulama da genellikle garanti sözleşmeleri veya yükümlülükleriyle düzenlenmektedir. Lisans sözleşmesinde lisans veren kullanım hakkını tesis ettiği patentten doğan aksaklıkların nasıl düzeltileceği zamanlama da aksama olması veya dokümanlarda noksanlık bulunması halinde bunlar için uygulanacak yaptırımlar, bakım onarım taahhüdü, performans taahhüdü, kritik parçaların temini taahhüdü, teknik yardım taahhüdü yönünde düzenlemeler yaparak garanti hükümlerini belirleyebilir.⁸¹⁵ Lisans veren patentin kullanımıyla ortaya çıkan ürünlere ilişkin de garanti yükümlülüğüne girebilir. Böyle bir garanti yükümlülüğünün sözleşmede düzenlenmesi halinde lisans veren lisans alana teknik destekte bulunması gerekir.

Patentin ihtiva ettiği teknolojinin karmaşık bir yapıda olması karşısında, lisans alan patentin kullanımı sürecinde teknik aksaklıklarla karşılaşması olasıdır. Bu nedenle lisans sözleşmelerinde lisans verene teknik yardım da bulunma yükümlülüğünün düzenlenmesi yerinde bir yaklaşım olur. Aksi halde lisans alan lisans sözleşmesinden beklediği menfaati elde edemeyebilir.

b. Teknik Eleman Gücünü Lisans Alanın Yararına Sağlanması

Lisansa konu patentin uygulanması için konusunda uzman kişilere ihtiyaç duyulabilir. Bu gibi durumlarda lisans verenin teknik eleman sağlama yükümlülüğü doğmaktadır.

Teknik eleman sağlama yükümlülüğünün sözleşmeden mi, taraflar arasındaki güven ilişkisinden mi yoksa kanundan doğan bir yükümlülük mü olduğu değerlendirilmelidir. Sınai Mülkiyet Kanunu'nda lisans verenin teknik eleman sağlama yükümlülüğü yönünde bir düzenleme bulunmamaktadır. Sadece lisans verenin patentin normal kullanımı için teknik bilgiyi verme yükümlülüğü düzenlenmiştir. Bu

---

⁸¹⁴ ORTAN, s.233

⁸¹⁵ ŞİMŞEK, s.106

yükümlülük de sadece teknik bilgiyi içermektedir. Yükümlülüğün kapsamı geliştirilip normal kullanım için teknik eleman sağlama dâhil edilemeyecektir. Bu nedenle teknik eleman sağlama yükümlülüğünün sözleşmesel bir yükümlülük olarak kabul edilmesi gerekir.

Bu nedenle taraflar ancak lisans sözleşmesinde düzenlenmiş olması şartıyla lisans verene teknik eleman sağlamakla yükümlüdür. Teknik eleman gücünü sağlayan lisans veren sözleşme süresince ya da daha kısa bir süre için eğitilmiş iş gücünü lisans alanın kullanımına sunmakla yükümlü kılınabilir.⁸¹⁶ Lisans veren teknik eleman karşılığında belirli bir ücret talep edebileceği gibi bedelsiz bir şekilde de teknik eleman sağlayabilir. Lisans veren tarafından sağlanan teknik elemanın ücretleri ve ödeme koşulları sözleşmeyle saptanabilir. Bununla birlikte doktrinde bizimde katıldığımız görüşe göre çalışma koşulları, SGK masrafları gibi hususlarda ilke olarak lisans alan sorumludur.⁸¹⁷ Örneğin teknik elamanların yol yemek ücretlerinin karşılanması lisans alanın yükümlülüğünde olmalıdır.

Teknik eleman gücü özellikle karmaşık ve uzmanlık isteyen patentlerin kullanımının sağlanması için önem arz etmektedir. Bu nedenle tarafların sözleşmede özel olarak bu yükümlülüğü düzenlemelerinde fayda vardır.

3. Patentten Doğan Hakkın Kullanımının Devamlılığını Sağlama

Patent lisans sözleşmelerinde patentin kullanımının sağlanması yeterli değildir. Ayrıca lisans veren sağlamış olduğu kullanımın devamlılığını da sağlamalıdır. Nitekim lisans verenin lisans alana karşı lisans hakkını kullanımını sağlama yükümlülüğü bir sefere mahsus olmayıp lisans süresince devam eden bir yükümlülüktür.⁸¹⁸ Patent lisans sözleşmesinin bu niteliği patentin devri sözleşmesinden ayırmaktadır.⁸¹⁹ Bu nedenle lisans verenin patentin kullanımını

⁸¹⁶ ÖZSOY, s.139

⁸¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız ORTAN, s.232

⁸¹⁸ TOPÇU, s.129

⁸¹⁹ Patent devri sözleşmelerinde, patenti devredenin kullanma ve yararlanmayı sağlama yükümlülüğü bulunmamaktadır. Patent devri sözleşmesi satış sözleşmelerine benzemektedir. Devrin gerçekleşmesiyle birlikte hak sahibi değişmektedir. Lisans sözleşmelerinde patent hakkı el değiştirmemektedir. Lisans sözleşmelerinde patent hakkı sahibi patent üzerindeki kullanma ve yararlanma hakkını başka bir kimseye sağlamaktadır.

sağlama yükümlülüğünün yanı sıra kullanımının devamlılığı yükümlülüğü doktrinde ayrı olarak incelenmiştir.⁸²⁰

Lisans veren, lisans alanın lisans konusu patent hakkından yararlanmasını lisans sözleşmesi süresince sağlamakla yükümlüdür. Nitekim kullanma yükümlülüğü süreklilik arz eden bir edimdir. Dolayısıyla lisans verenin sadece lisansa konu patentin kullanımını sağlaması yeterli olmayıp bu kullanımı sözleşme süresince de sağlaması gerekir.⁸²¹ Bunun için lisans veren lisans haklarının kullanımını için bütün gerekleri yerine getirmeli ve lisans alana lisans konusundan faydalanması için tüm imkânları sunması gerekir.⁸²²

Patentin kullanımını sağlama yükümlülüğünün devamlılığının olumlu ve olumsuz yüzü bulunmaktadır. Olumlu yükümlülük gereği lisans veren lisans alanın haktan yararlanmasını önleyecek her türlü tehlikeye karşı ve herkese karşı lisans alanın hakkını koruması ve savunması gerekir.⁸²³ Lisans sözleşmeleri patent hakkı başvuru aşamasındayken yapılabilir. Başvuru neticesinde patent alınması halinde lisans veren patent hakkının tescili için başvuruda bulunma yükümlülüğü bulunmaktadır. Patentten doğan hakların kullanımını devamını sağlama yükümlülüğünün olumsuz yüzü gereği ise lisans veren lisans alanın lisanstan gereği gibi yararlanmasını engelleyecek fiillerden de kaçınmalıdır.

Lisans alanın patentten doğan haklarının kullanımının devamının sağlanması yükümlülüğünün altında birçok yükümlülük bulunmaktadır. Lisans verenin patentteki ayıplardan sorumluluğu lisans hakkının kullanımının devamını sağlama yükümlülüğünden doğmaktadır.⁸²⁴ Lisans verenin aksi sözleşmede kararlaştırılmadıkça lisans verenin patent harçlarını ödeme yükümlülüğü yine bu yükümlülüğün sonucudur.⁸²⁵ Lisans hakkının kullanımının devamını sağlama yükümlülüğü bağlamında lisans hakkından vazgeçmeme⁸²⁶ ve başkasına devretmeme

⁸²⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZSOY, s.137 vd. ORTAN, s.174 vd.

⁸²¹ ORTAN, s.174 ÖZDEMİR OKTAY, s.111 ERDEM, s.143 ÖZSOY, s.133

⁸²² ÖZDEMİR OKTAY, s.111

⁸²³ ÖZSOY, s.133

⁸²⁴ ORTAN, s.175

⁸²⁵ ERDEM, s.152 Nitekim lisans veren, lisans konusu gayri maddi mal olan patentin devamı için gerekli bütün tedbirleri de alması gerekir. AYİTER, İhtira Hukuku, s.119

⁸²⁶ Bu yükümlülüklerden bazılarını kısaca değinirsek öncelikle lisans verenin hakkından vazgeçmemesi veya hakkını bir başka kimseye devretmemesi gerekir. Patent hakkından vazgeçilmesi halinde patent hakkı topluma açılacağından lisans alanın lisans sözleşmesinden doğan menfaatleri zarar görecektir. Patent hakkının başka bir

yükümlüğü de bulunmaktadır.⁸²⁷ Ayrıca lisans veren patent lisansını tescil ettirmeli, hak ihlallerine karşı dava açmalı ve gizli bilgileri açıklamamalıdır.⁸²⁸ Gizli bilgilerin ne olduğu sözleşmeyle kararlaştırılabilir ancak kararlaştırılmadıysa gizli bilgiyi işin niteliğiyle üçüncü kişilerin eline geçen bilgilerin içeriği tayin eder.⁸²⁹ Lisans veren lisans alanın lisanstan gerektiği gibi yararlanmasına zarar verecek riskleri de engellenmesi gerekir yoksa lisans verenin sorumluluğu söz konusu olur.⁸³⁰ Bununla birlikte bu yükümlülükler sınırlı sayıda değildir. Lisans veren kanun, sözleşme veya güven ilişkisi gereği bir takım ek yükümlülükler altına da girebilir. Sözleşmeyle lisans verenin patentten doğan hakların devamını sağlama yükümlülüğünün sınırları genişletilebilir veya daraltılabilir.⁸³¹

Lisans sözleşmesine konu patentin kullanımı için bir takım bilgisayar programlarına da ihtiyaç duyulabilir. Nitekim günümüzde birçok patent bilgisayar programlarıyla birlikte kullanılması mümkündür. Bu nedenle lisans sözleşmesinde ‘patente bağlı bilgisayar programlarının kullanımının lisans alana sağlanması’ yönünde hükümlerin bulunması gerekir. Aksi takdirde lisans veren patent hakkının kullanımını sağlama yükümlülüğü yerine getirmemiş sayılacaktır. Türk Hukuku’nda bilgisayar programları, Kıta Avrupası Hukuk sistemindeki birçok ülke gibi telif hukukuyla korunmaktadır. Bununla birlikte kural olarak telif hakkı olan bilgisayar programı bir algoritmayla ve bu algoritma teknik bir sonuç meydana getirecek bir sahaya ilişkinse, patent verilebilirlik koşullarını taşıyorsa patentle korunması mümkündür.⁸³² Yine bilgisayar programı, bir makinenin veya endüstriyel bir prosesin parçası olması halinde patent verilebilirlik şartlarını taşıyorsa patentle korunabilir. Patentle korunan bilgisayar programının kullanımının da lisans alana sağlanması gerekir. Program telif hakkıyla korunuyorsa patent sahibi patentin kullanımı için gerekli olan bilgisayar programının kullanımını lisans alana tesis etmelidir. Sözleşme

---

kimseye devredilmesi halinde de lisans veren değişeceği için yine lisans alanın menfaatleri zarar görebilir.

Nitekim bu gibi hukuki tasarruflar lisans alanın kullanım hakkını engelleyebilir.

⁸²⁷ TOPÇU, s.132 ,ARBEK s.178

⁸²⁸ ÖZDEMİR OKTAY, s.111

⁸²⁹ TEKİNALP, s.625

⁸³⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZDEMİR OKTAY, s.111

⁸³¹ ORTAN, s.175 ÖZDEMİR OKTAY, s.111 ERDEM, s.143 ÖZSOY, s.133

⁸³² ALTUNKAYNAK, Aysun; ‘*Bilgisayar Yazılımlarının ve İş Metotlarının Patentlenebilirliği*’, Türk Patent Enstitüsü Uzmanlık Tezi, Ankara, 2003, <http://www.teknolojitransferi.gov.tr/TeknolojiTransferPlatformu/resources/temp/78559D16-EB92-428B-80A0-A63D6315E88A.pdf;jsessionid=0F7A1A49B9A57BA05CC023A7DA083535>, Erişim Tarihi: 12.04.2017, s.24,25

süresince de lisans alanın patenti kullanması yanında bilgisayar programını kullanmasına katlanmalıdır.

Bununla birlikte lisans veren sağlamış olduğu patente bağlı bilgisayar programlarıyla lisans alanın yazılım sistemi farklı olabilir. Böyle bir durumda lisans alan kendi sistemiyle lisans verenden aldığı programlar arasında ara işlerliği yani uyumu sağlaması gerekir. Fakat bu uyumun sağlanması için lisans alan bilgisayar programına müdahale ederek biçimlendirmek zorundadır. Biçimlendirme neticesinde lisans alan lisans verenin program üzerindeki fikri hakkına müdahale etmiş olacak ve program üzerindeki hakkına zarar vermiş sayılacaktır.

Bilgisayar programları telif hakkıyla korunan edebi eserlerden farklı olarak şahsi kullanım veya bilimsel amaçla dahi olsa kural olarak, biçimlendirilmesi lisans verenin rızası olmadan mümkün değildir.⁸³³ Nitekim her bilgisayar programında kaynak kod denilen bir çekirdek kod bulunur. Doktrinde “kaynak kod”, programcı tarafından belirli bir programlama dilinde yazılan ve yazıldığı programlama dilini bilen bir kimse tarafından okunabilen, yazılımı değiştirmek ya da geliştirmek için üzerinde çalışmanın mümkün olduğu koddur.” şeklinde tanımlanmıştır.⁸³⁴ Bu kodlar bilinmeksizin bilgisayar programı üzerinde değişiklik yapılamaz, program güncellenemez, programdaki eksiklikler kapatılamaz veya daha gelişmiş bir versiyon oluşturulamaz.⁸³⁵ Bu nedenle kaynak kodlar programın temelini oluşturur. Program yazılımcıları bu kodları açıklamaz, algoritmalarla koruma altına alır. Kanun koyucu da bilgisayar programının temeli niteliğindeki kaynak kodları telif kapsamında koruma altına almıştır.

Bununla birlikte kanun koyucu bazı hallerin varlığı halinde bilgisayar programlarına müdahale serbestesi tanımıştır. Bilgisayar programındaki serbestelerden faydalanmanın ön şartı ise bilgisayar programının hukuki yollardan edinmektir. Bilgisayar programı hukuki işlemle, kanun gereği veya halefiyetle hukuka uygun bir şekilde iktisap edilmesi halinde bilgisayar programını iktisap eden kişi, kanundaki serbesteden faydalanabilir.⁸³⁶ Hukuki yollardan edinilmeyen bir bilgisayar

⁸³³ SULUK, KARASU, NAL, Fikri Mülkiyet Hukuku 2017 s.154,155

⁸³⁴ KESKİN, , Kaynak Kod, s.97

⁸³⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız; KESKİN, , Kaynak Kod, s.97

⁸³⁶ TEKİNALP, s.209

programı üzerinde serbest söz konusu olmayacaktır. Hukuki yollardan bilgisayar programını edinen kişi ise bilgisayar programı üzerinde telif hakkı sahibi olan kişinin rızasını almadan; amaca uygun kullanım şartıyla bilgisayar programını çoğaltabilir, işletebilir, bilgisayar programını istediği cihaza yükleyebilir, çalıştırabilir, düzeltebilir, yedekleyip kopyalayabilir, programın işleyişini gözlemleyebilir, tetkik edebilir, sınayabilir veya kod biçimlendirmesi yapabilir.⁸³⁷ Bu serbestelerden özellikle lisans alanın kod biçimlendirmesi yapması konumuz açısından önem arz etmektedir. Programcılar tarafından yazılan bilgisayar programları bazen bir arada çalışmayabilir. Edinmiş oldukları patent hakkını bilgisayar programlarıyla kullanan lisans alan kendi sistemine uyumluluğu sağlamak için bilgisayar kodlarını biçimlendirmek zorunda kalabilir. Böyle bir durumda iki program arasındaki ara işlerliğin sağlanması amacıyla kod biçimlendirmesine kanun bazı hallerde izin vermiştir.⁸³⁸ (FSEK m.38)

Lisans alanın kod biçimlendirmesi yapabilmesi için gereklilik koşulu ve sınır koşulu olmak üzere iki koşulun gerçekleşmesi gerekir. Sınır koşul kendi için üç alt koşula ayrılır. (FSEK m.38/3) Bunlar amaç, verilecek kişiler, kullanım sınırındır.⁸³⁹ Üç alt sınıra göre bilgisayar programının biçimlendirmesi ancak belirli kişilere, belirli bir kullanım kıstasıyla ve belirli bir amacın gerçekleşmesi için verilir. Örneğin A lisans alanı, kağıt bardak üretim verilerini tutan bir programı kullanması gerekiyorsa kendi imalathanesindeki sistemle ara işlerliği sağlamak amacıyla, sadece kendi işletmesinde kullanmak üzere ve kendisi ile yetkilendirdiği kişiler tarafından bilgisayar programına müdahale edebilir. Bununla birlikte kod biçimlendirme ve buna bağlı işlemlere ilişkin tüm bu sınırlamaların üzerinde genel bir sınırlama daha yer alır. Bu sınırlamaya göre kod biçimlendirme ve buna bağlı işlemlerle kanuni serbest bazı hallerde tanınmış olsa dahi asıl hak sahibinin meşru yararlarına makul olmayan şekilde müdahale edecek biçimde serbesteden faydalanılamaz.

Lisans hakkının kullanımının devamlılığını sağlama yükümlülüğü lisans süresince geçerlidir.⁸⁴⁰ Lisans süresi sona erince bu yükümlülük de kendiliğinden sona erer. Tüm bu yükümlülüklerden de görüleceği üzere lisans veren lisansa konu hakkın

⁸³⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız TEKİNALP, s.209 vd.

⁸³⁸ ARI, Mehmet, Haluk; ‘*Patent Lisans Anlaşmalarında Münhasırlık ve Bölgesel Sınırlamalar*’, Türk Rekabet Kurumu Yayınları Yayın No:0115, Ankara, 2003, s.374

⁸³⁹ TEKİNALP, s.210

⁸⁴⁰ SARAÇ/KARAHAN, s.364

kullanılması anlık değil belirli bir süreç içerisinde sağlamalıdır. Nitekim lisans sözleşmesi ani edimli değil sürekli edimler ihtiva eden bir sözleşmedir. Lisans verenin bu süreç içerisinde de olumlu ve olumsuz bir takım yükümlülükleri yerine getirmesi beklenmektedir.

B. Lisans Konusuna İlişkin Gelişmeleri Bilgi Verme Yükümlülüğü

Lisans konusu ürünler zamanla lisans veren veya üçüncü kişiler tarafından AR-GE faaliyetleriyle geliştirilebilir. Bu durum hem patentin işlevini artırdığı için topluma faydalı olur hem de patentin değerinin artması nedeniyle taraflara faydası olacaktır. Lisans verenin teknik gelişmeleri bilgi verme yükümlülüğü olup olmadığının ise değerlendirilmesi gerekir.

Öncelikle lisans konusunda ilişkin gelişmelerin bilgi verilmesi lisans alan için kritik öneme sahiptir. Genellikle patente konu buluşlar, teknolojideki gelişmeler neticesinde üretilebilmektedir. Bu yeni teknolojik ürün veya hizmet kullanımı sırasında bir takım sorunlar ortaya çıkabilir. Örneğin AR-GE faaliyetiyle geliştirilen motor beklenen performansı sağlamayabilir. Patent sahipleri bu nedenle buluşun kullanımını sürecinde çıkabilecek sorunları çözmesi gerekir. Ayrıca patent sahibi buluş üzerinde çalışmalar yaparak buluşu geliştirebilir, güncelleyebilir. Lisans verenin bu gelişmelerden lisans alana bilgi vermesi yerinde olur. Doktrinde de baskın görüş lisans verenin teknik gelişme ve iyileşmeleri lisans alana bilgi vermekle yükümlü olduğu yönündedir. Nitekim Ortan, lisans verenin patentte ilişkin yenilikleri lisans alana haberdar etmesi konusunda güven ilişkisinden doğan bir yükümlülüğü olduğu görüşündedir.⁸⁴¹ Özdemir'de patent lisans sözleşmesi süresince lisans verenin teknik gelişmeleri lisans alana bilgi vermesi gerektiğini belirtmiştir.⁸⁴² Özsoy'da lisans verenin teknik gelişmeleri lisans alana bildirmesi gerektiği görüşündedir.⁸⁴³ Topçu sözleşme tarafları arasındaki güven ilişkisi gereği lisans verenin lisans alana teknik gelişme ve iyileşmeler hakkında bilgi vermesi gerektiğini belirtmiştir.⁸⁴⁴ Doktrinde Ongan ise lisans verenin teknik gelişme ve iyileşmeleri lisans alana bilgi vermesi yükümlülüğünün ancak sözleşmede düzenlenebileceğini, aksi halde böyle bir

---

⁸⁴¹ ORTAN, s.242

⁸⁴² ÖZDEMİR OKTAY, s.115

⁸⁴³ ÖZSOY, s.138 vd.

⁸⁴⁴ TOPÇU, s.148

yükümlülüğün lisans verenin ekonomik özgürlüğünü kısıtlayacağını ayrıca hukuken böyle geniş bir yükümlülüğün varlığının kabulünün hukuken çok geçerli ve kabul bir gerekçesi olmadığını belirtmiştir.⁸⁴⁵

Bize göre SMK, m.126'da lisans verenin patentin normal kullanımı için gerekli olan teknik bilgiyi lisans alana sağlamakla yükümlü olduğu düzenlenmiştir. Lisans verenin teknik bilgileri verme yükümlüğü bağlamında patent konusundaki gelişmeleri de bildirmesi gerekir. Nitekim lisans sözleşmesi sürekli borç doğuran bir sözleşmedir. Lisans veren sözleşme süresince patentin normal kullanımı için gerekli bilgiyi vermesi gerekir. Lisans veren patent konusunda gerçekleştirdiği gelişmelerden lisans alanı bilgilendirmezse lisans alan patent hakkını kullanamayabilir. Bu nedenle lisans verenin gelişmeleri lisans alana bildirmelidir.

Lisans verenin patent konusundaki gelişmeleri bilgi verme yükümlülüğünün kapsamı da önem arz etmektedir. Lisans verenin, sözleşmede kararlaştırılmasa dahi, üretim sürecini etkileyecek tüm yenilik ve gelişmeleri lisans alana bilgi vermekle yükümlüdür.⁸⁴⁶ Kanımızca kapsam konusundaki tek sınır ise patentin kullanımı sürecinde normal kullanımı için zorunlu bilgilerdir. Dolayısıyla normal kullanım için gerekli olmayan gelişmelere ilişkin bilgilerin lisans verence sağlanması zorunlu değildir. Nitekim lisans veren patenti teknik bakımından geliştirdiği gibi, reklam tanıtım ve piyasa araştırmalarıyla ekonomik olarak da geliştirebilir. Yapmış olduğu bu faaliyetler patentin normal kullanımı için gerekli teknik bilgi olmaması nedeniyle lisans verence lisans alanın bilgilendirilmesi yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bununla birlikte lisans veren patent hakkını başka ülkelerde tescili için başvuru da bulunabilir, yeni lisanslar verebilir, patent üzerinde hukuki işlemler yapabilir veya yeni buluşları için yapmış olduğu patent başvuruları ret olabilir. Bu gibi hallerde lisans verenin bilgilendirme yükümlülüğü olmamalıdır.

Lisans sözleşmesinde lisans verenin gerçekleştirmiş olduğu teknik gelişmeleri bildirme yükümlülüğü taraflarca sözleşmede de düzenlenebilir. Taraflar böylelikle yükümlülüğün sınırlarını genişletip daraltmaları da mümkündür. Hatta taraflar anlaşarak lisans verenin patent konusundaki gelişmeleri bilgi verme yükümlülüğünü

---

⁸⁴⁵ ONGAN, s.82

⁸⁴⁶ ÖZDEMİR OKTAY, s.115

kaldırabilir. Tüm bunlar sözleşmede düzenlenebilecektir. Lisans veren ile lisans alan arasında teknik gelişmeler ile iyileştirmelerin bilgi verilmesine ilişkin bu tür hükümler düzenlenirken lisansa konu teknolojinin en son yenilikleri kapsamı, lisans alanın meydana gelen teknolojik gelişmelerden haberdar edilmesi ve tarafların birbirine karşı vereceği bilgilerin neler olacağına açıkça belirtilmesi hususları önemlidir.⁸⁴⁷ Bununla birlikte lisans sözleşmesindeki lisans konusundaki gelişmelerin bilgi verme yükümlüğü sadece elde edilen mevcut teknik bilgi ve gelişmeleri kapsamayabilir. Taraflar sözleşmeyle bir teknik bilginin elde edilmesi yönündeki çalışmalar konusunda bilgi verme yükümü düzenleyebilir. Böylelikle lisans veren yaptığı çalışmalar konusunda lisans alanı aydınlatabilecektir. Sözleşme düzenlenirken bunların dikkate alınması gerekir. Bununla birlikte teknik bilgi verme yükümlülüğünü lisans veren lehine daraltmaları halinde lisans alanca normal bir kullanım için gerekli teknik bilgileri sunması kistasına dikkat etmeleri gerekir. Nitekim normal bir kullanım için gerekli teknik bilgilerin sağlanmaması halinde lisans alanın sözleşmeden doğan menfaatleri zarar görebilecektir.

Lisans verenin gerçekleştirdiği gelişme ve yenilikler konusunda bilgi vermesi halinde bedel isteme hakkının olup olmadığı da tartışmalıdır. Doktrinde Özdemir lisans verenin sözleşme süresince lisans alanına bütün gelişmeleri ve yenilikleri bilgi vermekle yükümlü olduğunu ve karşılığında ücret talep edemeyeceğini belirtmiştir.⁸⁴⁸ Doktrinde Şimşek ise lisans konusundaki ürünlerin geliştirilmesi halinde tarafların birbirine bilgi verme ve gelişmelerden faydalandırma yükümlülüğünün yerine getirilmesi için ek bir ücret de talep edebileceği belirtmiştir.⁸⁴⁹ Bize göre ise lisans veren kural olarak lisans hakkının normal kullanımı için gerekli bilgileri bedelsiz bir şekilde sunmalıdır. Nitekim kanun koyucu lisans verenin normal bir kullanım için gerekli bilgileri vermekle yükümlü tutmuştur. Normal bir kullanım dışında kalan bilgiler ise belli bir ücret karşılığı verilebilir. Bununla birlikte SMK. m.126/1’de sözleşme de patentin normal kullanımı için gerekli bilgiyi verme yükümlülüğünün aksi kararlaştırılabileceği düzenlenmiştir. İlgili düzenlemeye dayanarak lisans veren teknik gelişme ve iyileşmeleri bildirme karşılığında bir bedel talep edebilecektir. Aksi halde patentin normal kullanımı için gerekli bilgiyi verme yükümlülüğünü kaldırabilecektir.

---

⁸⁴⁷ ŞİMŞEK, s.108, 109

⁸⁴⁸ ÖZDEMİR OKTAY, s.115, ÖZSOY, s.139

⁸⁴⁹ ŞİMŞEK, s.108

Lisans verenin gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar neticesinde ortaya çıkan buluşa ek patent verilmesi mümkün olabilir. Ek patent SMK. m.123/1'de patent başvurusu sahibinin, patent konusu buluşu mükemmelleştiren veya geliştiren asıl patentin konusu ile bütünlük içinde bulunan buluşların korunması için verilen bir patent türü olmaktadır. Ek patent ile sağlanan gelişme lisans alanın patenti kullanması için önem arz edebilir. Lisans verenin bilgi verme yükümlülüğü bağlamında lisans verenin geliştirmiş olduğu ek patent hakkında lisans alana bilgi vermekle yükümlüdür. Bununla birlikte ek patentin kullanımı asıl patentin kullanımı için olmazsa olmaz bir husus ise lisans veren ek patentin kullanımını da lisans alana sağlamasında fayda vardır. Nitekim ek patentten lisans alanın yararlanamaması halinde ifa eksikliği ortaya çıkabilir, lisans veren borcu gereği gibi ifa etmediği için tazminat sorumluluğu doğabilir, hatta sözleşme ilişkisi haklı sebeple fesih olabilir.⁸⁵⁰ Bununla birlikte lisans veren kullanımını sağlamış olduğu ek patent için lisans alandan bedel talep edebilir.⁸⁵¹ Lisans alanın teknik gelişme ve ek patentin kullanımını talep etmemesi halindeyse sözleşme eski haliyle yürürlükte kalmaya devam edecektir.⁸⁵²

Lisans verenin patent konusu üzerinde bilgi verme yükümlüğünün süresi de önem arz etmektedir. Bize göre; SMK m.126'nın geniş yorumlanmalıdır. Lisans veren hem lisans sözleşmesinin kurulması aşamasında hem de lisans sözleşmesi kurulduktan sonra yenilikleri ve gelişmeleri bildirmesi gerekir. Dolayısıyla lisans veren sözleşme müzakereleri sırasında teknik bilgi ve iyileştirmeleri lisans alana bildirmelidir. Lisans sözleşmesinin yapılmasından önce lisans veren sözleşme konusu patentle ilgili yeni bir gelişmede bulunursa bu gelişme başlı başına bir patent niteliği taşısa da böyle bir yeniliği gerçekleştirmesi karşısında lisans alanı doğruluk ve güven ilişkisi gereği bu yenilikten haberdar etmesi gerekir.⁸⁵³ Aksi halde lisans vere lisans alana karşı sorumludur. Lisans alanın uğramış olduğu menfi zararı culpa in contrahendo gereği tazmin etmekle yükümlüdür.⁸⁵⁴ Bununla birlikte lisans verenin lisans sözleşmesi

---

⁸⁵⁰ ÖZDEMİR OKTAY, s.116

⁸⁵¹ ÖZSOY, s.139

⁸⁵² TOPÇU, s.149

⁸⁵³ ORTAN, s.236

⁸⁵⁴ TOPÇU, s.148, ORTAN, s.236

meydana gelirken gerçekleşen tüm gelişmeleri lisans alana bildirmesi yönünde sözleşmeye hüküm koymasında fayda vardır.⁸⁵⁵

Lisans sözleşmelerine konu teknolojinin yeni ve denenmemiş olması, kullanım aşamasında birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Bu nedenle lisans konusu buluşlar üzerinde lisans verence patent alındıktan sonra da çalışmalar yapılmaktadır. Tüm bu çalışmalar da dikkate alınarak lisans verenin lisans konusundaki gelişmeleri bilgi verme yükümlülüğü sözleşmede düzenlenmesinde fayda vardır. Bununla birlikte yapılan bu düzenlemeler lisans verenin rekabet hakkını engellememeli bozmamalı veya önlememelidir. Aksi halde rekabete aykırılık söz konusu olacaktır.

Lisans verenin teknik gelişmeleri ve iyileşmeleri bilgi verme yükümlülüğü sadece üzerinde tasarruf yetkisinin bulunduğu teknik gelişme ve iyileştirmeler için söz konusu olmaktadır.⁸⁵⁶ Lisans verenin, lisans alanların geliştirdiği ve iyileştirdiği gelişmeleri, diğer lisans alanlara aktarma yükümlülüğü bulunmamaktadır.

C. Patent İhlallerine Karşı Koruma

Patent hakkı lisans sahibine inhisarı bir kullanma hakkı sağlamaktadır. İnhisarı hak gereği patent sahibi, üçüncü kişilerin patent hakkına yönelik tecavüz fiillerini önleme hakkı bulunmaktadır. Bununla birlikte patent sahibinin, patent hakkına tecavüz halinde patent hakkını koruması gerekir.

Patent hakkının üçüncü kişilerce tecavüzü öncelikle patent sahibinin haklarına ve menfaatlerine zarar verecektir. Patent hakkının tecavüzü halinde patent hakkı sahibinin inhisari olarak kullanma hakkı ihlal edilecektir. Ayrıca patentin üçüncü kişilerce tecavüz edilmesi halinde lisans sözleşmesi yapma hakkı da zarar görecektir. Nitekim tecavüz edilen bir patent üzerinde ekonomik menfaat söz konusu olmayacağından lisans alanlar için sözleşme yapmak cazip gelmeyecektir. Bu nedenle de lisans verenin lisansa konu patent hakkının üçüncü kişilerce tecavüz edilmesinin önüne geçmesinde fayda vardır. Lisans verenin patent hakkına tecavüz eden kişilere

⁸⁵⁵ Doktrinde de lisans verenin gelişmeleri sözleşme meydana geldikten sonra gerçekleştiğini ileri sürebileceği bununda aksinin ispatının oldukça güç olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle sözleşmeyle özel olarak bu yükümlülüğün düzenlenmesinde fayda vardır. ONGAN, s.80

⁸⁵⁶ ÖZSOY, s.138

karşı dava açmakla yükümlü olup olmadığı ise lisans sözleşmenin basit veya inhisari olmasına göre değerlendirilmelidir.

Kanun koyucu lisans alanın patent hakkını korumaya yönelik hukuki başvuru imkânlarını lisans sözleşmesinin basit ve inhisari olması halini nazara alarak iki farklı şekilde düzenlemiştir. İnhisari lisans alan sözleşmede aksi kararlaştırılmadıkça üçüncü kişilere karşı patentin tecavüzü halinde doğrudan dava açabilmektedir. Basit lisans alanların ise kural olarak doğrudan dava açma hakkı bulunmamaktadır.⁸⁵⁷ Basit lisans alan öncelikle tecavüzü lisans verene bildirecek, lisans veren dava açmazsa veya davayı açmayı ret ederse basit lisans alan dava açabilecektir. Bu nedenle basit lisans alanın bildirimle başlayan belirli bir hukuki süreç sonucunda dava açması mümkün hale gelebilmektedir. Bununla birlikte Yeni SMK'da basit lisans alanın bu usulle dava açma hakkı da kısıtlanabilir. Bu durumda patentin tecavüzü karşısında lisans verenin dava açmasından başka bir yol kalmamaktadır.

Lisans verenin dava ikame ederek patent hakkına ihlalle engel olmaması halinde basit lisans alan kişi patent hakkını kullanamayacak, dolayısıyla sözleşmeden beklediği menfaati elde edemeyecektir. Bu nedenle lisans veren patent hakkının devamlılığını sağlama yükümlülüğü çerçevesinde dava açarak patent hakkına tecavüzü önlemesi gerekir.⁸⁵⁸ İnhisari lisans sözleşmelerinde lisans verenin dava açma yükümlülüğü olup olmadığı ise tartışmalıdır. Doktrinde Topçu lisans verenin basit lisans sözleşmesinin varlığı halinde üçüncü kişilerin saldırılarına karşı dava açma borcu olduğunu kabul etmekle birlikte inhisari lisans sözleşmelerinde lisans alanın dava açma hakkı olduğu için lisans verenin böyle bir borcu olmadığını ifade etmiştir.⁸⁵⁹ Baskın görüş ise lisans verenin inhisari lisans sözleşmelerinde de dava açmakla yükümlü olduğu yönündedir. Nitekim doktrinde Ongan lisans verenin patent hakkını garanti etme yükümlülüğü gereği, inhisari lisans alan dava açmasa da, patent ihlallerine karşı lisans verenin dava açmakla yükümlü olduğunu belirtmiştir⁸⁶⁰

⁸⁵⁷ Taraflar sözleşmede aksi yönde düzenleme yaparak lisans alana da dava açma imkânı sağlayabilir

⁸⁵⁸ Mukayeseli hukukta ise lisans alanın dava açma yükümlülüğü konusunda farklı yaklaşımlar görülmektedir. Lisans verenin patent hakkının ihlali halinde dava açma yükümlülüğü İsviçre Hukuku'nda lisans sözleşmesinin basit veya inhisari olmasına göre değişmediği için lisans veren yükümlüdür, Alman hukukunda inhisari lisans alana dava açma yetkisinin verilmesi nedeniyle inhisari lisans sözleşmelerinde, lisans verenin böyle bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bakınız; ORTAN, s.238

⁸⁵⁹ TOPÇU, s.132

⁸⁶⁰ Doktrinde Ongan, lisans alan için dava açmanın masraflı olması halinde dava açmaktan çekinebileceğini bu nedenle lisans verenin davayı açmakla yükümlü tutulabileceğini belirtmiştir. ONGAN, s.101

Özsoy'da inhisarı lisans alanın dava açmakta geciktiği ya da dava açmadığı hallerde lisans veren mutlak nitelikteki hakkından doğan yetkilerini kullanarak hakkın koruması için gerekli hukuki yollara başvurması gerektiği görüşündedir.⁸⁶¹ Bu nedenle her ne kadar Patent Haklarının Korunmasına ilişkin Kanun Hükmünde Kararname ve Sınai Mülkiyet Kanunu lisans verenin patent ihlallerine karşı dava açmakla yükümlü olduğu yönünde bir hüküm içermese de lisans verenin üçüncü kişilerin patent ihlallerine karşı dava açmakla yükümlü olduğu söylenebilir. Dolayısıyla lisans sözleşmesinin basit veya inhisarı nitelikte olması lisans verenin bu yükümlülüğüne bir etkisi olmayacaktır. Lisans sözleşmesinden doğan güven ilişkisi gereği ve lisans konusu patentin kullanımını sağlama yükümlülüğü gereği lisans veren, lisans konusu patente karşı üçüncü kişilerin tecavüzlerini önlemesi beklenir.

Bununla birlikte patent hakkına karşı hükümsüzlük davası da açılabilir. Böyle bir durumda da lisans verenin ilgili davalarda savunma yapma yükümlülüğü bulunmaktadır. Nitekim lisans veren lisans sözleşmesiyle patent hakkının varlığını garanti etmektedir. Bu garanti yükümlülüğünü ihlal edecek bu tür davalara karşı lisans verenin savunma yapması zaruridir. Lisans verenin savunma yapmaması halindeyse garanti yükümlülüğü ve sözleşmeye uygun kullanım sağlanamadığından lisans verenin sorumluluğuna gidilebilir.

Lisans verenin patent hakkının ihlallerine karşı dava açma yükümlülüğü hem basit hem de inhisarı lisans sözleşmelerinde söz konusu olmaktadır. Lisans verenin patent hakkının ihlallerine karşı dava açma yükümlülüğü lisans alanın sözleşme süresince gayri maddi hakkın kullanımının sağlanması yükümlülüğünden ve taraflar arasındaki güven ilişkisinden doğmakta olup 3. Kişilerin lisans konusu hakka tecavüz teşkil eden fiillerinin önlenmesini zorunlu kılmaktadır.⁸⁶²

⁸⁶¹ Doktrinde Özsoy, lisans alanın özellikle davayı açmakta gecikmesi veya davayı açmadığı hallerde lisans verenin dava açması gerektiğini belirtmiştir. ÖZSOY, s. 141 vd.

⁸⁶² ONGAN, s.100 Dürüstlük kaideleri ve taraflar arasındaki sürekli borç ilişkisinden kaynaklanan güven ilişkisi gereği de lisans alanın, lisans verene patent hakkına tecavüzü bildirmesi gerekir.

D. Patent Lisans Sözleşmesinin Sicile Kayıt Yükümlülüğü

Patent başvuruları veya patentlere ilişkin lisansların sicile kaydı gerekir. Ancak sicile kayıt lisans sözleşmesinin kurulması için bir geçerlilik şartı olmamaktadır. Sicile kayıt yapılmayan bir lisans sözleşmesinde lisans alan patentin kullanımını elde etmektedir.

Sicile kayıt sadece iyiniyetli üçüncü kişiler açısından lisansın hüküm doğurmasını sağlar. Nitekim patent başvuruları ve patentlerle ilgili hukuki işlemler iyi niyetli üçüncü kişilere karşı sicile kayıt tarihinden itibaren hüküm doğuracaktır.⁸⁶³ Dolayısıyla lisans alan sicile kayıt edilmeyen bir lisans sözleşmesinden doğan hakkını iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri süremeyecektir. Bununla birlikte sicile kaydı yapılmayan bir lisans sözleşmesi her ne kadar kurulmuş kabul edilse de lisans alan iyi niyetli üçüncü kişilerin iddiaları karşısında kullanım hakkından istediği verimi elde edemeyebilecektir. Bu nedenle lisans sözleşmesinin lisans alanın menfaatlerini korumak amacıyla sicile kaydı gerekir.

Lisans sözleşmesinin kimin tarafından sicile kayıt edileceği de önem arz etmektedir. Lisans sözleşmelerinde aksi kararlaştırılmadığı sürece lisansın tescilini lisans veren patent sahibince yapılması gerekir.⁸⁶⁴ Lisans verenin lisans alanın hakkını sicile kayıt ettirmesi yükümlülüğü güven ilişkisinden doğan borçlardandır. Ancak lisans verenin haklı bir nedenin varlığı halinde sicile kayıt yapmaktan kaçınabileceği de doktrinde belirtilmiştir.⁸⁶⁵ Haklı neden mücbir sebep ve beklenmedik hal olabilir. Bunların dışındaki hallerin haklı neden olup olmadığı ise somut olayın özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Bununla birlikte sicile kayıt edilmeyen bir lisans sözleşmesi iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceğinden lisans alan zarara uğrayabilir. Böyle bir durum karşısında lisans alanın uğrayacağı zarardan lisans veren sorumlu tutulacaktır.

---

⁸⁶³ SMK Gereçesi s.176

⁸⁶⁴ YÜKSEL, s.94

⁸⁶⁵ ORTAN, s.232

Taraflar lisans sözleşmesinde aksi yönde hükümler düzenleyerek lisans alanı da sicile kayıttan sorumlu tutabilir. Ancak bunun için lisans sözleşmesinde özel bir düzenleme yapılmalıdır.

E. Patent Koruma Masraflarının Karşılanması

Lisans sözleşmesine konu patentin koruma süreci ve lisans sözleşmesi kuruluşu için bir takım vergi, harç, başvuru gideri gibi masrafların karşılanması gerekmektedir. Bu masraflar patent hakkının ve lisans hakkının korunması amacıyla yapılmaktadır. Söz konusu masrafların karşılanması ise patent korumasından faydalanmak için zaruridir

Patent koruma masraflarının kanundaki süre içerisinde ödenmemesi halinde patent koruması sukut edecektir. Patent masraflarının lisans alanca mı yoksa lisans verence mi karşılanacağı hususu bu nedenle önem arz etmektedir. Özellikle de lisans sözleşmesinin konusu henüz patent alınmamış buluş ise veya bir patent başvurusu olması halinde masrafların kimin tarafından ödeneceğinin belirlenmesi gerekir.

Sınai Mülkiyet Kanunu'nda patent başvuru sürecinde yapılan lisans sözleşmelerinde taraflardan kimin başvuru masraflarını karşılayacağı yönünde özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak patent başvurusu Harçlar Kanunda imtiyazname, diploma ve ruhsatname bağlamında değerlendirilmektedir. Bu nedenle Harçlar Kanunu 8 sayılı tarifname gereği patent belgesi almak için yani imtiyazname almak için başvuran mucitler harçlar kanundaki bedelleri ödemelidir. En son 2017 yılında Vergi Sirküleri NO: 2017/10 ile patent harçları güncellenmiştir.

Harç patent hakkının edinilmesi için önem arz etmektedir. Nitekim HK. m.127 uyarınca patent harcının tamamı ödenmedikçe işlem yapılmayacaktır. Bu nedenle patent hakkı kazanılmayacaktır. Bununla birlikte taraflar sözleşmeyle harcın ödenmesi konusunda taraflardan birini yükümlü tutabilirler. Bize göre bu sözleşmesel ilişki vergi dairesini bağlamayacaktır. Bu nedenle her koşulda patent hakkı sahibi harcı ödemekle yükümlüdür. Ancak üçüncü bir kişinin patent hakkı sahibi adına ödeme yapması halinde bu ödemenin de kabulü gerekir. Patent başvurusu hakkı buluş sahibi tarafından

başkasına devredilmesi de mümkündür. İster buluşçu olsun ister patent başvurusunda bulunma hakkı sahibi olsun patent belgesi kime verilecekse o kişi harcı ödemekle yükümlüdür.⁸⁶⁶

Bununla birlikte patent hakkının elde edilmesi için patent başvuru sahibi, patent sahibi veya patent vekili harcın yanı sıra, ücret ve bunun katma değer vergisini de ödemekle yükümlüdür.⁸⁶⁷ Nitekim patent başvuruları için yapılan tüm işlemler için TPMK, KDV ekleyerek bir ücret talep etmektedir. Başvuran tarafından kanunda ve yönetmelikte belirtilen ücretlerin ödenmemesi halinde patent başvurusu geri çekilmiş sayılacaktır. Ödenmesi gereken ücretin eksik ödenmesi durumunda, söz konusu eksik ücret miktarı TPMK tarafından talep sahibine bildirilir. Bildirim tarihinden itibaren bir ay içinde eksik ücretin ödendiğine ilişkin bilginin TPMK'ya sunulmaması hâlinde birinci ve ikinci fıkra hükümleri uygulanır.(SMK. m.161/3) Ödenmesi gereken ücretlerin ödendiğine ilişkin bilginin süresi içinde TPMK'ya sunulmaması hâlinde ilgili talep yapılmamış sayılır. Bu nedenle başvuru masraflarının karşılandığına ilişkin dekontların da Kuruma sunulması gerekir.

Konuyu lisans sözleşmeleri açısından irdelersek; lisans sözleşmeleri patent başvurusu veya henüz patent almamış buluşlar içinde yapılabileceğine değinmiştik. Böyle bir durumda patent belgesi sahibi lisans veren olacağı için lisans verenin TPMK'ya başvuru ücretlerini ödemesi gerekir. Ancak taraflar sözleşmeyle bu yükümlüğü lisans alanın üzerine bırakabilir. Sözleşmeyle yükümlenmiş olması halinde lisans alan patente ilişkin masrafları ödemekle yükümlüdür.⁸⁶⁸ Bununla birlikte bu düzenleme taraflar arasında nisbi bir bağ yaratacağı için TPMK'yı bağlamayacaktır. Dolayısıyla ödeme yine patent belgesi sahibi adına yapılacaktır. Lisans alanın masrafları ödeme yükümlülüğünü yerine getirmemesi halinde lisans verene karşı sorumludur.

Lisans veren patent hakkının devamlılığını sağlama yükümlüğü gereği, yıllık ücretleri de ödemekle yükümlüdür. Aksi halde tescilli bir patent gerekli ödemelerin yapılmaması nedeniyle geçersiz kılınabilir. SMK. m.101/2 gereği yıllık ücretler, vade

⁸⁶⁶ GÜNEŞ, Gülsen; "Türk Hukukunda| Entelektüel Sınai Haklar ve Vergilendirilmesi", Alfa Yayınları, İstanbul, 1997, s.55

⁸⁶⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız GÜNEŞ, Sınai Haklar ve Vergilendirmesi, s.61

⁸⁶⁸ ÖZDEMİR OKTAY, s.120

tarhinde ödenmelidir. Yargıtay emsal kararında patent koruması için yıllık ücretin vade tarihi hesaplamasında tam başvuru tarihi gününün esas alınacağına hükmetmiştir.⁸⁶⁹ Vadesinde ödenmeyen bir ücret söz konusu olursa, yönetmelikte belirlenen ek bir ücret ilavesiyle vadeyi takip eden altı ay içinde gecikmeli olarak ödenebilir (SMK. m.101/3). Eğer ki vade tarihinden sonra altı ay içinde gecikmeli olarak ödeme yapılmadıysa, patent hakkı ödeme yapılması gereken vade tarihi itibariyle sona ermiş sayılır.(SMK. m.101/4).Belirtilen süreler içinde yıllık ücretlerin ödenmemesi halinde patent hakkı, bu ücretin son ödeme tarihi itibariyle sona erecektir. TMPK tarafından patent hakkının sona erdiğine ilişkin bildirim yapılır ve bu durum Bültende yayımlanır (SMK. m.101/4). Bu bildirim son ödeme tarihinden itibaren 1 yıl içerisinde yapılması gerekir. Bildirim yapıldıktan sonra patent hakkı sahibine 2 aylık ek telafi süresi verilir. Bu süre içerisinde patent sahibi ödeme yaparsa patent hakkı yine geçerlilik kazanır. Yıllık ücretlerin kanundaki süre içinde ödenmemesi halinde lisans veren patent hakkının devamlılığını sağlama yükümlülüğünü yerine getirmemiş sayılacaktır.

Bununla birlikte patent koruma ücretleri ile yıllık ücretlerin lisans veren veya lisans alan tarafından ödeneceğine ilişkin özel bir yükümlülük SMK'da düzenlenmemiştir. Bu nedenle doktrinde patent koruma ücretlerinin lisans sözleşmelerinde kimin tarafından ödeneceği tartışmalıdır. Doktrinde Özdemir basit lisans sözleşmelerinde patent ücretinin lisans veren tarafından ödeneceğini inhisarı lisans sözleşmelerinde ise lisans alanın ödemekle yükümlü olduğunu ifade etmiştir.⁸⁷⁰ Karşı görüş olarak ise Ortan patent hakkının kullanılmasının devam ettirilmesine ilişkin yükümlülük gereği patent harçlarının patent sahibince ödenmesini gerektiğini lisans sözleşmesinin inhisarı veya basit olmasının önem arz etmediğini belirtmiştir.⁸⁷¹ Topçu ise lisans sözleşmelerinin inhisarı veya basit olmasına bakmaksızın patent

⁸⁶⁹ Yargıtay 11. HUKUK DAİRESİ 2008/9984 Emsal 2010/5315 Karar sayılı 13.05.2010 tarihli kararında ‘‘Davacının faydalı model belgesine sahip olduğu ürünün davalı tarafından izin alınmaksızın üretimi ve satımının durdurulması ile maddi ve manevi tazminat istenmiştir. Davalı, faydalı model belgesinin yıllık ücretlerinin ödenmemesi sebebiyle davanın reddini istemiştir. Yıllık ücretler her yıl vadesinde ve peşin ödenir. Vade, başvuru tarihine tekabül eden ay ve gündür. Davacının faydalı model belgesi başvuru tarihi 12.12.2000 olup, buna göre yıllık ücretlerin yatırılması vadesinin her yılın 12 Aralık tarihi olacağı gözetilmelidir. Davalıya ait işyerinde arama ve el koyma tarihinin 3.6.2003, 4.yıl ücretinin ödeme tarihinin ise 12.12.2003 olacağı görülmektedir. Davacının faydalı model hakkı fiil tarihinde geçerli bulunmakla bu faydalı modele dayanarak dava açma hakkı mevcuttur.’’ Kaynak Sinerji İçtihat Bankası, Kaynak : <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=-4412>, Erişim Tarihi: 15.08.2017

⁸⁷⁰ ÖZDEMİR OKTAY, s.120

⁸⁷¹ ORTAN, s.175 Mukayeseli Hukuk'da da İsviçre Federal Mahkemesi kararlarında vergisel yükümlülüklerin lisans sözleşmesinin benzer sözleşmeler olan kira ve ürün kirası sözleşmeleriyle karşılaştırılması neticesinde lisans verene ait olduğu kabul edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZDEMİR OKTAY, s.112

ücretlerinin patent hakkının özünüyle ilgili olması ve hakkın devamını sağlaması nedeniyle lisans verenin ödemekle yükümlü tutulması gerektiğini belirtmiştir.⁸⁷² Bize göre koruma masrafları kayıt ücretlerinden lisans veren sorumlu tutulmalıdır. Nitekim patent koruma belgesi, lisans veren üzerine alınmaktadır.

Patent hakkının korunmasının yanı sıra lisans sözleşmesinin kurulması için de bir takım masrafların ödenmesi gerekir. Entelektüel sınai hakların devrine ya da kiralanmasına ilişkin sözleşmeler 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu 1'e göre yazılı kâğıtlardan olduğu için vergilendirileceğine kuşku bulunmamaktadır.⁸⁷³ Bu nedenle ister yurt içerisinde ister yurt dışında yapılsın patent hakkı sahipleriyle yapılan lisans sözleşmelerine damga vergisi ödenecektir. Damga vergisi kanuna göre yükümlüsü ise kâğıtları imza edenlerdir. Yabancı ülkelerde düzenlenen kâğıtlar için ise bu kâğıtları resmi dairelere ibraz eden, üzerinde devir ve ciro yapan kişiler ile herhangi şekilde bu kâğıtlardan yararlanan kişiler tarafından ödenmesi gerekir.

Lisans sözleşmelerinde damga vergisi yanı sıra lisans sözleşmesi için harç ödenmesi de gerekebilir. Nitekim Harçlar Kanunu uyarınca patent lisans sözleşmesinin tescilinde maktu harç alınacaktır. Lisans sözleşmesinin tescili için ödenmesi gereken harcın kimin tarafından ödeneceği de önem arz etmektedir. Harçlar Kanunu 109'a göre imtiyazname harçları kendilerine bu belgeler verilen kişiler tarafından ödenmesi gerektiği düzenlenmiştir. Bu nedenle söz konusu hak üzerine tescil edilen bu kişi lisans alan olacağı için lisans alan tarafından ödenmesi gerekir.⁸⁷⁴ Lisans sözleşmesinde harç ve damga vergisi yanı sıra TPMK'ya ödenmesi gereken lisans kayıt ücreti gibi bir takım başvuru ücretlerinin de ödenmesi gerekir. Kural olarak bu masraflar başvuran tarafından karşılanması gerekmektedir. Bununla birlikte taraflar, lisans kayıt ücretlerinin kimin tarafından ödeneceğini sözleşmede kararlaştırılabilirler. Ancak bu ilişkisi taraflar arasında sözleşmesel bir bağ yaratıp TPMK'yı bağlamayacaktır.

Masrafların karşılanmamasının önemli sonuçları bulunmaktadır. Harç, TPMK başvuru ücretleri, Damga vergisinin ödenmemesi halinde lisans sözleşmesi geçersiz

⁸⁷² Ayrıntılı bilgi için bakınız TOPÇU, s.132

⁸⁷³ GÜNEŞ, Sınai Haklar ve Vergilendirmesi,s.67

⁸⁷⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız GÜNEŞ, Sınai Haklar ve Vergilendirmesi, s.70

kılınabilir. Özellikle de patent hakkının korunmasına ilişkin masrafların karşılanmaması halinde patent hakkı sona erebilir. Patent harcının ödenmemesi nedeniyle patent hakkının sicilden silinmesi halinde, lisans veren lisans alana karşı doğacak zararlardan sorumludur.⁸⁷⁵ Lisans verenin patent harcını ödemeyerek patentin sukutuna neden olması halinde de, lisans alan artık lisans bedelini ödemekle yükümlü tutulamaz ve lisans verenin kusuru nedeniyle uğradığı zararın tazminini lisans verenden isteyebilir.⁸⁷⁶ Lisans masraflarını ödeme yükümlülüğü sözleşmeyle lisans alana da bırakılmış olabilir. Böyle bir durumda lisans alan yükümlülüğü yerine getirmese lisans konusu hak sicilden silinir ve lisans alan lisans verenin uğradığı zararı gidermekle yükümlüdür.⁸⁷⁷

Lisans sözleşmesinin masraflarından ötürü kimin sorumlu olacağının lisans sözleşmesinde belirlenmesi gerekir. Böylelikle masrafların zamanında ödenmemesi nedeniyle tarafların lisans sözleşmesinden doğan hakkı zarar görürse kimin sorumlu olacağı tespit edilebilecektir.

F. Lisans Veren Lisans Alanla Rekabet Etmekten Kaçınması

İnhisari lisans sözleşmelerinde kural olarak lisans veren patent hakkının kullanımını sadece lisans alana sağlamakta, kendisi ise patent hakkını kullanmamaktadır. Basit lisans sözleşmelerinde ise lisans veren patent hakkını kendisi kullanabileceği gibi, başka lisans alanlara da tesis edebilir.

Lisans verenin basit lisans sözleşmesiyle başka lisans alanlara lisans hakkının kullanımını sağlaması halinde bu lisans alanlara karşı haksız rekabette bulunmaması ve Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun'da belirtilen sınırlamalara uyması gerekir. Kanun koyucu TTK.m.54'de rakipler arasında veya tedarik edenlerle müşteriler arasındaki ilişkileri etkileyen aldatıcı veya dürüstlük kuralına diğer şekillerdeki aykırı davranışlar ile ticari uygulamalar haksız ve hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca TTK.m.55'de örnekseyici bir yaklaşımla önemli bazı haksız

⁸⁷⁵ ORTAN, s.175

⁸⁷⁶ ORTAN, s.272

⁸⁷⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız ONGAN, s.97

rekabet fiillerini kanunda belirtilmiştir. Bunlar; dürüstlük kuralına aykırı reklamlar ve satış yöntemleri, sözleşmeyi ihlale veya sona erdirmeye yöneltmek, başkalarının iş ürünlerinden haksız yararlanma, üretim ve iş sırlarını hukuka aykırı ifşa etme, iş şartlarına uymamak ve dürüstlük kuralına aykırı işlem şartları kullanmaktır.⁸⁷⁸ Bu düzenleme bağlamında lisans verenin lisans alana karşı haksız rekabet fiilerinde bulunmaması gerekir.

Lisans veren özellikle hakim durumda olması nedeniyle lisans alana ağır yükümlülükler dayatabilir. Lisans veren sahibi olduğu lisans hakkı gereği lisans alanı zor durumda bırakabilecek bir takım tasarruflarda veya faaliyetlerde bulunabilir.⁸⁷⁹ Lisans verenin faaliyetleri neticesinde diğer lisans alanların, lisans verene karşı rekabet gücü zayıflayabilir. Böyle bir durumda lisans verenin dayatmaları rekabet kurallarına aykırılık teşkil eder.⁸⁸⁰ Rekabet kurallarına aykırılık halinde sözleşmeye bireysel veya grup muafiyeti uygulanmaması halinde sözleşme geçersiz olacaktır. Bu nedenle lisans verenin lisans alana karşı rekabet etmekten kaçınması gerekir. Somut olaya göre değerlendirme yapılmalı ve sözleşmenin RKHK.m.4 bağlamında olup olmadığı incelenmelidir. Yine lisans verenin hakim durumunu kötüye kullanıp kullanmadığı somut olaya göre değerlendirilecektir.

Lisans verenin rekabetten kaçınma yükümlülüğü sözleşmede düzenlenebilir. Böylelikle taraflar, lisans verenin hangi davranışlarını rekabet etme yükümlüğünün ihlali sonucunu doğuracağını spesifik bir şekilde belirleyebilecektir. Ayrıca patent lisans sözleşmeleri sürekli borç doğuran sözleşmelerdendir. Bu nedenle taraflara arasında yoğun bir güven ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Zarar gören lisans alan kanun ve sözleşme dışında lisans sözleşmesinin yarattığı güven ilişkisine dayanarak da lisans alanın sorumluluğuna başvurabilir.⁸⁸¹ Özellikle de kanunda ve sözleşme de düzenlenen koşulların oluşmaması halinde lisans alan lisans verene güven ilişkisi gereği başvurabilecektir.

⁸⁷⁸ BİLGİLİ/DEMİRKAPI, s.232 vd., ARKAN SABİH, ‘*Ticari İşletme Hukuku*’, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmalar Enstitüsü, Ankara,2015, s.324 vd.

⁸⁷⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZSOY s.139

⁸⁸⁰ Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun gereği lisans veren sözleşmeye görünürde uygun davranmakla birlikte lisans alanın sözleşmeye katlanamayacak duruma gelmesine sebep olacak derece de rekabete aykırı davranışlardan kaçınması gerekir. Bak; TOPÇU, s.146

⁸⁸¹ Doktrinde Ortan tarafların sözleşme ilişkisi gereği aralarında yoğun bir güven ilişkisi doğduğunu ve bu güven ilişkisi gereği tarafların birbirilerine karşı sadakat yükümlülüğüyle bağlı olduğunu belirtmiştir. ORTAN, s.234

G. En Avantajlı Lisans Alan Koşulu (En Çok Müsaadeye Mazhar Lisans Alan Şartı)

Lisans verenler lisans konusu hakkını kullanımını birden fazla lisans alana tanıyabileceğini önceki bölümlerde işlemiştik. Lisans alan birden fazla lisans verirken her lisans alanla farklı lisans sözleşmeleri yapabilir. Bu yapılan lisans sözleşmeleri arasında bir takım farklılıklar olabilir.

Lisans alanlarla yapılan lisans sözleşmelerindeki farklılıklar lisans alanlar arasında haksızlığa neden olabilir. Nitekim bazı sözleşmeler lisans alanlar lehine hükümler ihtiva ederken, bazı lisans sözleşmelerinde lisans alanın aleyhine bir takım hükümler içerebilir. Bu durum sözleşme serbestesi ilkesinin makul bir sonucudur. Ancak farklı lisans sözleşmeleri bazı lisans alanların rekabet gücünü diğerlerine oranla daha güçlü hale getirecektir.

Önceki lisans alanlarla, sonraki lisans alanlar arasındaki rekabet gücünün dengelenmesi ve önceki lisans alanların haklarını korumak amacıyla, uygulamada lisans sözleşmelerinde en avantajlı lisans alan şartı düzenlenmektedir. En avantajlı lisans alan şartı; eğer lisans veren aynı teknolojiyi bir başka lisans alana, ilk lisans alana göre daha iyi şartlarda vermesi halinde bu iyi şartların ilk lisans alana da sağlanması gerektiğine ilişkin bir tür sözleşme hükmüdür.⁸⁸² Böylelikle ilk lisans alanlar, hakları ve menfaatleri zarar görmemesi için kendisinden sonra yapılacak lisans sözleşmelerindeki sağlanan hakları talep edebilirler. İlk ve en avantajlı lisans alan şartına sahip lisans sözleşmesinin tarafı olan lisans alan, ilgili şarta göre kendisine de avantajlı hükmün tatbikini talep edebilecektir. Böylelikle lisansı ilk alanlarla sonraki alanlar arasında adil bir denge oluşmaktadır. En avantajlı lisans alan şartı kanundan veya taraflar arasındaki güven ilişkisinden doğan bir yükümlülük değildir. Şartın uygulanması için tarafların sözleşme de ilgili şartı düzenleyip mutabık kalmaları gerekir.⁸⁸³

⁸⁸² ŞİMŞEK, s.109

⁸⁸³ Doktrinde Ortan ise lisans alanın rekabet gücünün korunması amacına yönelik olarak konan bu şartın ilke olarak sözleşmede açıkça belirlenmesi gerektiğini ancak çok ender durumlarda da olsa böyle bir şartın varlığı üstü örtülü olarak kabul edilebileceğini belirtmiştir. ORTAN, s.240 Kanımızca en avantajlı lisans şartı sadece sözleşmede düzenlenmesi halinde mümkündür.

En avantajlı lisans alan şartı özellikle basit lisans sözleşmeleri için önem arz etmektedir. İnhisari lisans sözleşmelerinde lisans alan patent hakkını tek başına kullanma hakkı elde ettiği için en avantajlı lisans alan şartına lüzum duymayabilir. Ancak lisans verenin birden fazla kişiye lisans hakkı sağladığı basit lisans sözleşmelerinde basit lisans alanlar en avantajlı lisans alan şartıyla kendi konumlarını ve rekabet güçlerini korumak isteyebilir. En avantajlı lisans alan şartı üç şekilde düzenlenbilir. Birinci şekilde lisans veren “sonradan imzalayacağı lisans sözleşmelerinde ilk lisans sözleşmesine nazaran lisans alana tanıdığı hakların daha fazlasını veya daha avantajlısını sonraki lisans alanlara tanınmayacağı” yönünde yükümlülük altına girmeyi kabul eder; ikinci şekilde “yeni imzalayacağı lisans sözleşmelerindeki lehe şartları ilk lisans alana da tanyacağı” yönünde yükümlülük altına girebilir.⁸⁸⁴ Üçüncü şekildeyse lisans veren “daha iyi şartlarda sözleşme yapması halinde lisans alanın zararlarını tazmin edeceği” yönünde sözleşmeye hüküm koyabilir.⁸⁸⁵

Bununla birlikte önce yapılan lisans sözleşmesiyle sonra yapılan lisans sözleşmeleri hükümleri arasında lisans alan açısından avantajlı hükümler yanında dezavantajlı hükümlerde bulunabilir. Böyle bir durumda en avantajlı lisans alan şartının nasıl uygulanacağı önem arz etmektedir. Doktrinde bizimde katıldığımız görüşe göre her iki lisans sözleşmesinin tek tek hükümlerinin karşılaştırılması yerine her iki sözleşmenin ekonomik gözleminin yapıp genel bir değerlendirme yapılmasında fayda vardır.⁸⁸⁶ Böyle bir durumda taraflar ekonomik durumları, teknik bilgileri ve sair hususlar araştırılmalıdır. Nitekim lisans alanlardan birinin olanakları ve imkânları diğerine göre fazlayken, diğer lisans alanın imkânı ve olanağı az olduğu için lisans verene bağımlılığı daha çok olabilir. Böyle bir durumda lisans bedeli muhtemelen daha yüksek olan, dar olanak ve imkânlara sahip lisans alanın, en avantajlı lisans alan hükmüne dayanarak düşük lisans bedeli talep etmesi dürüstlük kaidelerine aykırıdır. Bu nedenle en avantajlı lisans alan şartının uygulanması için lisans anlaşması taraflarının durumunun değerlendirilmesinde fayda vardır. Bu değerlendirmeyi de konusunda uzman kişilerce yapılması gerekir.

---

⁸⁸⁴ ÖZSOY, s.44,45, ONGAN, s.53

⁸⁸⁵ OĞÜZ, s.106

⁸⁸⁶ ORTAN, s.240, OĞÜZ, s.108

En avantajlı lisans alan kaydıyla önceki lisans alanlar ile sonraki yapılan lisans sözleşmeleri arasındaki farklar giderilmeye çalışılmaktadır. Böylelikle lisans sözleşmeleri arasında adil bir denge sağlanmaktadır. Ancak lisans hakkını kullananların deneyimleri, uzmanlık alanları, piyasadaki konumları dikkate alındığında mutlak bir adil dengenin sağlanması oldukça güçtür. Ayrıca en avantajlı lisans alan şartıyla da lisans alana nisbi bir koruma sağlanmaktadır. Dolayısıyla lisans alan en avantajlı lisans alan şartının ihlali halinde üçüncü kişilere değil lisans verene başvurma hakkı bulunmaktadır. Lisans alan en avantajlı lisans alan şartına dayanarak bir başka lisans alana başvuramayacaktır.

Lisans alanın önceki sözleşmelerinin içeriğinden bihaber olması da bu tür sözleşmelerin en büyük sorunu olacaktır. Lisans veren, önceki lisans alana daha avantajlı imkânları sağlamamak amacıyla sonraki lisans sözleşmelerini tescil etmeden kurabilir. Ancak lisans verenin tescil edilmemiş lisans sözleşmeleri hakkında da önceki lisans alana bilgi vermesi gerekir. Bilgi vermemesi halinde önceki lisans alan, lisans verenin sorumluluğuna başvurabilir. Böyle bir durumda tescil edilen lisans sözleşmesinin bir örneğinin lisans veren tarafından lisans alana sağlanması yükümlüğünün, sözleşmede düzenlenmesinde fayda vardır. Bununla birlikte taraflar lisans sözleşmesinde böyle bir düzenleme yapmamış olsalarda lisans verenin bilgi verme yükümlülüğü bulunmaktadır. Nitekim lisans alanın bilgi alma hakkı dürüstlük kuralı gereğidir.⁸⁸⁷

En avantajlı lisans alan şartlarının uygulanması ise oldukça güçtür. Her sözleşmede tarafların menfaatleri farklı olabilir. Nitekim lisans sözleşmeleri her ticari ilişkinin özellikleri dikkate alınarak itinalı bir şekilde düzenlenmektedir. Ayrıca her ne kadar dürüstlük kaidesi gereği lisans veren yaptığı sözleşmeler hakkında en avantajlı lisans alanları bilgilendirmekle yükümlü olsa da bu yükümlülük kimse fark etmeden ihlal edilebilir. Bu nedenle bize göre bu gibi şartların koyulması şarttan beklenen amacı her zaman gerçekleştirmeyecektir.

---

⁸⁸⁷ ÖĞÜZ, s.108

H. Patent Hakkından Vazgeçmemesi

Patent hakkından vazgeçme hak sahibinin koruma süresi dolmadan önce patent hakkını kendi isteği ile terk etmesidir.⁸⁸⁸ Patent sahibi kural olarak kendi iradesiyle her zaman patent hakkından vazgeçebilir. Vazgeçme Patent bülteninde yayımlanmalıdır. Ancak lisansa konu bir patentten vazgeçme söz konusu olursa lisans alanların onayının alınması gerekir. Lisans sözleşmesine konu olan bir patent hakkından vazgeçilmesinin ise lisans alan açısından önemli sonuçları bulunmaktadır. Nitekim lisans verenin patent hakkından vazgeçmesiyle birlikte lisans sözleşmesinin amacı sona erecektir. Ortada korunan bir patent hakkı bulunmadığı için bir lisans hakkı da mevzu bahis olmayacaktır.⁸⁸⁹

Patent sahibinin lisans sözleşmesi yaparak lisans hakkının kullanımını ve yararlanılmasını üçüncü kişiye sağlaması halinde doğrudan vazgeçme hakkı bulunmadığı kabul edilmektedir. Nitekim SMK m.140/5 gereği ise lisans veren sicile kayıtlı lisans sahiplerinin izni olmadıkça, patent hakkından vazgeçemeyecektir.⁸⁹⁰ Böyle bir durumda vazgeçme talebi geçersiz kabul edilmelidir. Bununla birlikte patent sözleşmelerinde genellikle tek bir patent değil birden fazla patent konu edilebilir. Ayrıca sözleşme kapsamında birden fazla patentin yanında ek patentlerde bulunabilir. Patent sahibi sözleşme kapsamındaki patentlerin tamamından veya bir veya birden çok patent isteminden vazgeçme hakkına sahiptir (SMK 140/3 Pat KHK m.135/1). Ancak lisans verenin her bir patent için lisans alandan ayrı ayrı vazgeçme onayı alması gerekir.

Bununla birlikte lisans veren hangi patent hakkından vazgeçtiyse bu patent hakkı son bulacak, diğer patent hakları geçerli kalacaktır. Ayrıca patent hakkından kısmen vazgeçilmesi de mümkündür Patentten kısmen vazgeçilmesi halinde istem

---

⁸⁸⁸ ONGAN, s.97

⁸⁸⁹ Doktrinde patent lisans sözleşmesinin inhisarı veya basit olması durumlarında lisans verenin vazgeçme hakkı konusunda ayrı değerlendirmeler yapılmıştır. Mukayeseli Alman hukukunda patent lisans sözleşmesinin inhisarı veya basit nitelikte olmasına göre değerlendirme yapılmıştır. Alman hukukunda lisans sözleşmesi varlığına rağmen basit veya inhisarı lisans sözleşmelerinde koruma hakkı sahibi lisans alanın onayı olmadan patent hakkından vazgeçebileceği kabul etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ORTAN, s.176 Türk Hukukunda ise patent lisans sözleşmesinin inhisarı veya basit olması lisans veren açısından önem arz etmemektedir. Lisans sözleşmesi basitte olsa inhisarı de olsa lisans alanın onayı olmaksızın lisans veren patent hakkından feragat edemez. Bakınız TOPÇU, s.130 ÖZSOY, s.135

⁸⁹⁰ Mülga PAT KHK m.135'e göre de patent siciline kayıt edilmiş hakların ve lisansların sahiplerinin izni olmadıkça, patent sahibi patentten vazgeçmemektedir. (Pat KHK 135/4)

veya istemlerin ayrı bir patentin konusunu teşkil etmesi ve vazgeçmenin patentin kapsamının genişletilmesine ilişkin olmaması şartıyla vazgeçilmeyen istem veya istemler itibarıyla patent geçerli kalır. (SMK 140/3 Pat KHK m.135/2). Patentten kısmen vazgeçilmesi halinde vazgeçilmeyen istem veya istemler ayrı bir patent hakkı oluştursa dahi yine lisans alanın bu vazgeçmeyi de onaylaması gerekir. Bununla birlikte lisans veren ana patentten vazgeçerse, ek patentler bağımsız patente dönüştürülecektir.(SMK. m.123/8) Böyle bir durumda da yine lisans alanın onayı aranmalıdır.

Patent hakkı sahibi vazgeçme için talebini yazılı olarak TPMK'ya bildirilmesi gerekir. Vazgeçme, Patent Sicili'ne kayıt tarihi itibarıyla hüküm doğuracaktır. Bununla birlikte tescilli lisans olmasına rağmen lisans verenin lisans alanın onayını almadan vazgeçme beyanında bulunması SMK m.140/5'e ayrılık teşkil etmesi nedeniyle geçersiz kılınmalıdır. Nitekim lisans verenin vazgeçme talebi kanunun emredici hukuk kurallarına aykırılık teşkil edecektir. Bu nedenle herhangi bir sonuç doğurmayacaktır.

Lisans verenin vazgeçmeme yükümlülüğü özellikle lisans sözleşmesinin tescil edilmemiş olması halinde önem arz etmektedir.⁸⁹¹ Türk hukukunda lisans alanın onayının alınması için lisans sözleşmesinin sicile kayıtlı olması şarttır. Lisans sözleşmesi sicile kayıtlı değilse, bu takdirde lisans veren lisans alanın iznini almadan vazgeçmesi mümkündür. Nitekim kanun koyucu sadece sicile kayıtlı lisans alanlardan izin alınması gerektiğini ilgili düzenleme de yer vermiştir. Buna karşın tescil edilmeyen lisans sözleşmelerinde lisans verenin patent hakkından vazgeçmesi halinde uygulanacak yaptırım kanunda düzenlenmemiştir. Bu nedenle doktrinde lisans sözleşmesinde lisans verenin patent hakkından vazgeçmeme taahhüdünde bulunması gerektiği tavsiye edilmektedir.⁸⁹² Lisans verenin vazgeçmesi haline karşı ağır şartlı cezai hükümlerinin koyulması da mümkündür.⁸⁹³ Böylelikle caydırıcılık sağlanacaktır. Bize göre ise tescil edilmemiş lisans sözleşmelerinde lisans verenin patent hakkından vazgeçmesi mümkündür. Ancak bu durumda lisans sözleşmesinin tarafları arasındaki

⁸⁹¹ Türk Hukukunda kanunda açık bir şekilde tescil edilmiş patentler için lisans alana onayı olmadan lisans verenin patent hakkından vazgeçemeyeceği düzenlenmişken, tescil edilmemiş patentler için böyle bir düzenleme yapılmamıştır.

⁸⁹² ÖZSOY, s.136

⁸⁹³ ONGAN, s. 97 Ongan'a göre lisans verenin bu hakkından feragat sicil nezdinde bir etki yaratmadığı için lisans verenin vazgeçme hakkını engelleyemeyecektir. Bu yüzden lisans alanın cezai şart hükümleriyle kendisini korumasında fayda vardır görüşündedir.

güven ilişkisi zedeleneceğinden sözleşmeye aykırılık söz konusu olur.⁸⁹⁴ Lisans verenin lisans hakkından vazgeçmesinin sonuç doğurması halinde, lisans veren lisans hakkını sözleşme süresi boyunca lisans alanın kullanımına sunmamış sayılacaktır. Bu durumda kusurlu imkânsızlık söz konusu olup lisans alan sözleşmenin yerine getirilmemesinden doğan zararları ödemek zorunda kalacaktır.⁸⁹⁵

Vazgeçme hakkına sahip olan lisans veren kanuna ve usule uygun bir şekilde vazgeçme hakkını kullanırsa patent hakkı sona erecektir. Patent hakkının sona ermesiyle birlikte patentin kullanımı kamuya açılmış olacaktır. Ayrıca lisans alan, lisans verenin vazgeçme beyanına muvafakat ettiyse patent hakkının kamuya açılmasına rıza gösterdiği de kabul edilmelidir. Lisans alanın vermiş olduğu muvafakat, lisans verenin patent hakkından vazgeçmeme yükümlülüğünü kaldırır. Bu nedenle lisans veren vazgeçmeme yükümlülüğüne aykırılıktan sorumlu tutulmamalıdır. Ancak lisans alan hata, hile, ikrah gibi iradeyi sakatlayan unsurlardan ötürü muvafakat verdiyse lisans verenin sorumluluğuna başvurabilecektir.

Lisans sözleşmelerinin yanında alt lisans sözleşmeleri de yapılmaktadır. Alt lisans sözleşmesine ilişkin kanun hükümlerinde, patent hakkı sahibinin patent hakkından vazgeçmesi karşısında lisans sahibinin durumu düzenlenmemiştir. Doktrinde Özel alt lisans alanın haklarının, ana lisans sözleşmesinde düzenlenen hakların kapsamı kadar geniş olmaması nedeniyle alt lisans alanın lisans verenin vazgeçmesini önleyemeyeceği görüşündedir.⁸⁹⁶ Doktrinde Ongan ise lisans alana kanun hükmü ile verilen onama yetkinin geniş yorumlanması gerektiğini ve alt lisans alanın da lisans alan olduğu için vazgeçme hakkını engelleyebileceğini belirtmiştir.⁸⁹⁷ Özsoy da SMK. m.140/5 (PAT KHK 135/5)'deki lisans sahiplerinin izni ifadesinin alt lisans alanın menfaatlerini korumak amacıyla geniş yorumlanması gerektiğini belirtip lisans verenin patent hakkından vazgeçmesi için alt lisans alanında onayının aranması gerektiği görüşündedir.⁸⁹⁸ Topçu ise her ne kadar asıl lisans veren alt lisans

⁸⁹⁴ Doktrinde Topçu lisansın, sicile tescil edilmediği hallerde lisans verenin lisans alanın izni olmaksızın haktan vazgeçmesi durumunda borca aykırı davranışın gerçekleşmiş olacağını belirtmiştir. TOPÇU, s.130

⁸⁹⁵ ONGAN, s.98

⁸⁹⁶ ÖZEL, s.134 Yazar alt lisans alanın, lisans verenin vazgeçme hakkını engellemeyeceğini belirtmiştir. Bununla birlikte alt lisans veren/lisans alan sözleşmede lisans verenin vazgeçme hakkını kullanamayacağını taahhüt etmiş olabilir. Böyle bir durumda üçüncü kişinin fiilinin taahhüdü söz konusu olur. Lisans veren lisans sözleşmesinden vazgeçerse, alt lisans veren/lisans alanın vazgeçme beyanını kabul etmesi halinde alt lisans alanın zararlarını tazmin etmekte yükümlü olacaktır. Ayrıntılı bilgi için ÖZEL, s.134

⁸⁹⁷ ONGAN, s.98

⁸⁹⁸ ÖZSOY, s.136

sözleşmesinin tarafı olmaması nedeniyle alt lisans alanın onayını almadan asıl lisans verenin patent hakkından vazgeçebileceği kabul edilse de lisans verenin vazgeçmesi SMK. m.140/5 (PAT KHK m.135) aykırılık teşkil edecektir görüşündedir.⁸⁹⁹ SMK m.140/5 gereği ise lisans veren sicile kayıtlı hak ve lisans sahiplerinin izni olmadıkça, patent hakkından vazgeçemeyecektir denilerek sicil ve lisans sahibi kriterini esas almıştır. Bize göre kanun hükmündeki lisans sahipleri kavramının geniş yorumlanarak alt lisans alanlarında ilgili hüküm kapsamında düşünülmesi gerekir. Bu nedenle alt lisans alanların muvafakati olmadan lisans veren lisans hakkından vazgeçemez.

Lisans verenin vazgeçme hakkının lisans alanın onayına bağlanması ise yerinde bir düzenleme olmuştur. Ancak kanunda tescil edilmemiş lisans sözleşmelerine karşı da lisans alanı korumasına yönelik düzenlemeler yapılmasında da fayda vardır. Kanımızca sözleşmenin tescilinin açıklayıcı değil, kurucu işlem olarak kabul edilmesi de bir çözüm olabilir.

J. Mal Teminine İlişkin Bilgi Vermesi

Lisansa konu patentin kullanımı için lisans alan zor bulunan materyallere ihtiyaç duyabilir. Bu nedenle uygulamada lisans verenin patente konu teknolojinin kullanılması için mal teminine ilişkin bilgi verme yükümlülüğüne girdiği görülmektedir. Özellikle üretilmesi özel bir emek ve bilgi isteyen ara mamullerin temini açısından bu yükümlülük önem arz etmektedir.

Mal temini yükümlülüğüyle lisans veren, patentin kullanımı için gerekli ham madde, makine, teçhizat ve diğer araç gereçlerin sağlanması veya gerekli kaynaklara ulaşılmasını sağlayacak bilgilerin verilmesi konusunda yükümlülük altına girmektedir.⁹⁰⁰ Böylelikle lisans alan patentin uygun kullanımı için gerekli olan malzemelerin, malların ve araçların nereden tedarik edeceği konusunda bilgi sahibi olacaktır. Bununla birlikte lisans veren bazı hallerde mal teminine ilişkin bilgi

⁸⁹⁹ TOPÇU, s.130, Yazar lisans verenin alt lisans alanın onayı olmadan vazgeçmesinin SMK. m.140/5 (PAT KHK m.135)'deki hükmünün amacına aykırı olduğu görüşündedir. Lisans verenin hakkından vazgeçmesi sürecinde alt lisans alanında izninin aranmasında fayda vardır. Ayrıntılı bilgi için bak. TOPÇU, s.130

⁹⁰⁰ ORTAN, s.234 ÖZDEMİR OKTAY, s.115

vermesinin yanı sıra doğrudan hammaddelerin teslimini sağlamakla da yükümlü tutulabilir.⁹⁰¹

Lisans verenin mal temine ilişkin bilgi verme yükümlülüğü kanunda düzenlenmemiştir. Ayrıca lisans verenin mal teminine ilişkin bilgi vermesi yükümlülüğü doğruluk ve güven kuralları gereği de ifa edilmesi beklenmemelidir.⁹⁰² Lisans verenin mal teminine ilişkin yükümlülüğü ancak sözleşmeyle belirlenir. Sözleşmede lisans verenin mal temini yükümlülüğü detaylı bir şekilde düzenlenmelidir. Hangi malzeme, mal ve araçların teminini hakkında bilgi verileceği, bunların nasıl ihraç edileceği, tedarikçilerin bilgileri gibi hususlar sözleşmede düzenlenmelidir. Lisans veren bu bilgiler karşılığında uygun bir ücret de talep edebilir. Bu ücrette sözleşmede kararlaştırılmalıdır. Bununla birlikte kanımızca her ne kadar mal teminine ilişkin bilgi verme yükümlülüğü sözleşmeyle düzenlenmesi gereken bir yükümlülük olsa da bazı istisnai hallerde doğruluk ve güven kuralları gereği lisans verenin patentin normal kullanımı için bilgi vermesi beklenir. Özellikle de patentin karmaşık bir teknolojiyi içerdiği hallerde doğru ara malların, kodların, parçaların bilgisi patentin normal kullanımı için ihtiyaç duyulacaktır. Doktrinde de Özdemir sözleşme konusunun amacına ulaşmasını sağlamak için lisans verenin yardım etmesi gerektiği bu nedenle mal teminine ilişkin bilgi verme yükümlülüğü olduğu görüşündedir.⁹⁰³

Bununla birlikte mal teminine ilişkin hükümler rekabet hukukuna aykırılık teşkil edebilir. Özellikle de lisans sözleşmesinde rakip teşebbüsler arasındaki ürün fiyatları, fiyat belirleme yöntemleri, iskonto oranlarını, maliyet unsurlarını ve diğer satış şartlarına ilişkin bilgilerin mal temini kapsamında lisans verence sağlanması halinde rekabette aykırılık söz konusu olacaktır.⁹⁰⁴ Örneğin lisans alana patentin üretiminde kullanılacak parçaların, fiyatları, diğer lisans alanların tedarik oranları ve diğer lisans alanların ödemiş oldukları maliyetlerinin tümünün lisans alana bildirilmesi rekabete aykırılık teşkil edebilir.⁹⁰⁵ Nitekim bu tür bilgiler teşebbüsün ticari sırlarıdır ve ifşa edilmesi halinde teşebbüsün rekabet gücü zarar görebilir. Bu nedenle mal teminine ilişkin hükümler düzenlenirken rekabet kurallarına riayet edilmelidir.

---

⁹⁰¹ ÖZSOY, s.140

⁹⁰² ORTAN, s.234

⁹⁰³ ÖZDEMİR OKTAY, s.115

⁹⁰⁴ ASLAN, Rekabet Dersleri, s.108

⁹⁰⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız ASLAN, Rekabet Dersleri, s.108

Lisans alanın patenti kullanması için gerekli materyallere de sahip olması gerekir. Aksi halde lisans alan patent hakkını kullanamayacak ve beklediği menfaati elde edemeyecektir. Bu durumda lisans veren hammaddelerin teslimini bizzat kendisi tarafından sağlanması veya üçüncü bir kişi tarafından lisans alana sağlanması konusunda yükümlülük altına girebilir.. Kanımızca lisans verenin mal tedarik etmesi sadece piyasada bulunması güç mallar için söz konusu olabilir. Bu malların da uygun fiyatta temin edilmesi gerekir.⁹⁰⁶ Aksi halde lisans veren davranışı rekabete aykırılık teşkil edecektir.

K. Patent Lisans Sözleşmelerinde Diğer Sınai Hakların Kullanılmasına İlişkin Koşullar

Lisans sözleşmelerinde sadece tek bir patent lisansının verilmesi bazen lisans alanın lisans sözleşmesinden beklediği gayeyi gerçekleştirmeyebilir. Halin icabına göre patent lisansının yanında varsa tasarım, know how marka ve hatta başka patent hakları gibi hakların kullanımına ihtiyaç duyulacaktır. Bu nedenle patent lisans sözleşmesi yanında diğer sınai haklara ilişkin lisans sözleşmesi yapılabilir.

Lisans verenin patent hakkı yanında diğer sınai hakların kullanımına ilişkin lisans hakkı tanınması kanuni bir yükümlülük olmamaktadır. Kural olarak taraflar ancak sözleşmeyle böyle bir yükümlülüğü düzenleyebilir.⁹⁰⁷ Bununla birlikte lisans veren diğer sınai haklar için ayrı bir lisans bedeli de talep edebileceği gibi ücretsiz bir şekilde de kullanımı sunabilir. Bu husus tarafların müzakereleri neticesinde belli olacaktır. Patent lisans sözleşmesi dışında yapılan diğer sınai haklara ilişkin lisans sözleşmeleri de kendine has hükümler içerebilir.

⁹⁰⁶ Lisans verenin mal teminine ilişkin yükümlülüğü, lisans alan için bağlantılı satın almaya ilişkin hükümler içermesi nedeniyle rekabete aykırılık teşkil edebilir. RKHK m.4/a 'da mal veya hizmetlerin alım ya da satım fiyatının, fiyatı oluşturan maliyet, kar gibi unsurlar ile her türlü alım yahut satım şartlarının tesbit edilmesi, rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacı taşıması halinde hukuka aykırı olacağı düzenlenmiştir. Yine RKHK m.4/f anlaşmanın niteliği veya ticari teamüllere dışında, bir mal veya hizmet ile birlikte diğer mal veya hizmetin satın alınmasının zorunlu kılınmasının rekabeti engelleyici bozucu ve kısıtlayıcı olarak uygulanması halinde bu tür fiillerin hukuka aykırı olacağı düzenlenmiştir. Bu konu Lisans Alana Yönelik Bağlantılı Satın Alma başlığı altında değerlendirildiği için bu bölümde değinilmmiştir.

⁹⁰⁷ İstisnai hallerde zorunlu lisans söz konusu olursa lisans veren birden fazla patentin kullanımını lisans alana sağlamakla yükümlü olabilir.

Bununla birlikte uygulamada patent lisans sözleşmelerinin yanında genellikle know how ve marka lisans sözleşmeleri yapılmaktadır. Lisans veren her ne kadar patentin normal kullanımı için teknik bilgi verme yükümlülüğü altına girmiş olsa da bu teknik bilginin yanında ek know how bilgisine ihtiyaç duyulabilir. Piyasa şartları ve pazar konusunda patent lisans sözleşmesi gerekli know how ihtiva etmemesi halinde tek başına teknoloji transferinin faydası olmayacağı için teknoloji transferiyle birlikte know how'ın da alınması gerekebilir.⁹⁰⁸ Özellikle lisans alanın piyasaya hâkim olmaması veya tecrübesiz olması halinde know how bilgisine daha çok ihtiyaç duyulacaktır. Bu nedenlerle lisans verenle lisans alan ayrı bir know how sözleşmesi yapabilirler. Bununla birlikte know how sözleşmeleri ile patent lisans sözleşmelerinin konusu teknik bilgi olması nedeniyle fonksiyonel birliktelik bulunmaktadır. Ancak patent lisans sözleşmesinin konusu sınai bir hak tarafından korunduğu halde, know how sözleşmesinde sözleşme konusu olan bilgi beceri ve tecrübe bir sınai mülkiyet hakkı olarak korunmaz.⁹⁰⁹ Know how'ın korunması için tescilden ziyade gizlilik hususu önem arz eder. Bu nedenle lisans alan elde ettiği gizli bilgiyi ifşa etmemelidir.

Lisanslı ürünün kendisine ait bir markası da olabilir. Kural olarak lisans veren patent hakkının yanında ürünün markasının kullanımını lisans alana sağlamakla yükümlü değildir. Lisans verenin lisansa alana karşı lisans konusu malların üretimini ve piyasaya etkisine katkı sağlayacak marka lisansını vermesi bir yükümlülük olarak ancak sözleşmede düzenlenebilir.⁹¹⁰ Bu durumda lisans verenle lisans alan arasında patent lisans sözleşmesinin yanında ayrı bir marka lisans sözleşmesi akdedilecektir. Aksi halde lisans alan patentin markası olsa dahi bu markayı kullanamayacaktır.⁹¹¹ Yapılan marka lisans sözleşmesinin ise kendine has geçerlilik koşullarının yerine getirilmesi gerekir.

Diğer sınai hakların kullanımını lisans alana tesis etmesine ilişkin hükümler düzenlenirken rekabet hukuku kuralları da dikkate alınmalıdır. Özellikle patentin

---

⁹⁰⁸ ŞİMŞEK, s.115

⁹⁰⁹ Ayrıntılı bilgi ve her iki sözleşmenin karşılaştırması için bakınız ERBAY, s.142 vd.

⁹¹⁰ ORTAN, s.233,234

⁹¹¹ ÖZSOY, s.140 Doktrinde marka lisansının verilmesinin sözleşmeyle kararlaştırılması gerektiği ancak istisnai olarak ticari yaşamdaki doğruluk ve güven kuralları uyarınca gerekliyse ve sözleşmenin temeline ilişkin bir öge olarak görülüyorsa marka lisansı konusunda taraflar ayrı bir sözleşme yapmaksızın da ortaya çıkabileceği belirtilmiştir. ORTAN, s.235 Bize göre ise marka lisans sözleşmelerinin yazılı şekilde yapılması zarureti olması nedeniyle marka lisans sözleşmesi sadece tarafların iradesiyle düzenlenebilir. Doğruluk ve güven kuralı gereği sözleşme kendiliğinden kurulmaz.

yanında yeni patent veya başka sınai hakların verilmesi kelepçeleme sözleşmesine sebep olabilir. Kelepçeleme bir patent lisansının talep edilmediği halde diğer patent lisansları ile bir arada verilmesi olarak tanımlanmıştır.⁹¹² Kelepçelemenin rekabete aykırı olabilmesinden bahsedilebilmesi için üç şartın bir arada gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlar; kelepçeleleyen ve kelepçelenen patentlerin birbirinden bağımsız patentler olması, lisans verenin, lisans alanı aynı zamanda kelepçelenmiş patenti de almaya zorlaması, lisans verenin kelepçeleleyen patentin koruduğu ürün pazarında hâkim durumda olmasıdır.⁹¹³ Her kelepçeleme sözleşmesi ise rekabete aykırı görülmemelidir. Kelepçelemeye konu patent lisans sözleşmelerindeki patentler birbirleriyle bağımlı patentlerse ya da teknik ya da ticari hedeflerini gerçekleştirebilmesi için bir arada kullanılması gerekiyorsa kelepçeleme sözleşmeleri yapılması haklı görülebilir.⁹¹⁴ Nitekim bir patent diğer patent olmadan kullanılamayacaksa zaten zorunlu lisans tesis edilecektir. Bazı patentlerden etkin verim alınması için zorunlu olmasa da başka patentlerle birlikte kullanılması da gerekebilir. Bu durumda da kelepçeleme sözleşmeleri rekabete aykırı kabul edilmemelidir. Ayrıca marka tasarım gibi haklar açısından aynı görüş kabul edilebilir. Yani bir marka veya tasarım kullanımının tesis edilmesi patentin etkin kullanımı için olmazsa olmaz ise rekabete aykırı görülmemelidir. Somut duruma göre değerlendirme yapılmalıdır.

Sonuç olarak patent lisans sözleşmesinde birden fazla patent hakkı veya birden fazla sınai mülkiyet hakkının kullanımı lisans alana tesis edilebilir. Ancak tarafların bu kullanım haklarını sözleşmede düzenlemesi gerekir. Nitekim başka sınai hakların kullanımını sunma kanuni bir yükümlülük değildir. Sözleşmeyle birden fazla hakkın kullanımını sağlarken sözleşme hükümlerinin de rekabet kurallarına uygun olması gerekir.

---

⁹¹² OKAT, s.55

⁹¹³ Ayrıntılı bilgi için OKAT, s.56 vd.

⁹¹⁴ GÖZLÜKAYA, s.55

L. Lisans Alana Eğitim Hizmeti Sağlanması

Lisans konusu teknolojinin karmaşıklığı ve detaylı olması lisans alanın teknolojiden faydalanmak için eğitim alması zarureti doğurabilir. Taraflar lisans sözleşmesinde kararlaştırarak lisans verenin lisans alanı ve yanında çalışanlarını eğitmekle yükümlü tutabilirler.⁹¹⁵

Sınai mülkiyet kanunda lisans verenin, lisans alana veya yanında çalışan kişilere eğitim vermesi konusunda bir yükümlülük bulunmadığı için taraflar ancak sözleşmeyle düzenlemesi halinde lisans verenin böyle bir yükümlülüğü olacaktır. Eğitimden kimlerin faydalanacağı, süresi, yöntemi gibi hususları taraflar sözleşmede belirleyecektir.⁹¹⁶ Lisans veren doğrudan lisans alana veya lisans alanın yanında istihdam edilen kişilere eğitim verebilir. Üçüncü kişinin de eğitim vermesini sağlayabilir. Sözleşmede eğitime ilişkin olarak çalışanların eğitilmesi, işyeri gezileri yapılması gibi eğitici faaliyetler yapılması düzenlenebilir.⁹¹⁷ Eğitimin içeriğinin de patent konusundan faydalanmaya yönelik olması gerekir.

Lisans alanın eğitim yükümlülüğünün sözleşmesel bir yükümlülük olması nedeniyle sözleşmede eğitimin kapsamının itinalı bir şekilde düzenlenmesi gerekir. Eğitimi alan kişilerin lisans konusu patent teknolojisine hâkim olması beklenir. Aksi halde eğitim hükmü beklenen faydayı yerine getirmeyebilir.

II. LİSANS ALANIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Lisans sözleşmesiyle lisans alan, patentin kullanım hakkını elde etmekle birlikte lisans verene karşı bir takım yükümlülükler altına girmektedir. Lisans alanın yükümlülükleri ise lisans sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi nedeniyle süreklilik arz etmektedir. Bu nedenle lisans alan edimlerini bir anlık olarak değil sözleşme süresince yerine getirecektir. Taraflar arasındaki sürekli borç ilişkisi ise güven ilişkisine dayanan hukuki bir bağ yaratmaktadır. Taraflar arasında sözleşme ilişkisinin yanında kurulan ikincil nitelikteki bu güven ilişkisinin kaynağı dürüstlük kuralı olmaktadır.⁹¹⁸ Bu

⁹¹⁵ ORTAN, s.233

⁹¹⁶ Ayrıntılı bilgi ve eğitim yükümlülüklerinin düzenlenmesi için bakınız Altop s.90 vd.

⁹¹⁷ ŞİMŞEK, s.104,105

⁹¹⁸ ÖZSOY, s.151

nedenle taraflar sözleşme sürecinde dürüstlük kuralını nazara alarak sözleşme ilişkisini devam ettirmeleri gerekir.

Lisans alanın asli yükümlülüğü lisans bedelini ödeme ve patent hakkını sözleşmeye uygun kullanma yükümlülüğü olmaktadır. Bunun yanı sıra lisans alanın yan edim yükümlülükleri ile yan yükümlülükleri de bulunmaktadır.⁹¹⁹ Lisans sözleşmelerinde uygulama geliştikçe lisans alana ilişkin yeni yükümlülüklerin de ortaya çıkması kaçınılmazdır. Nitekim patent lisans sözleşmelerinin gelişimi teknolojiye bağlıdır. Bu nedenle kanımızca lisans verenin yükümlülüklerinin ve yan yükümlerinin sınırlı olarak sayıldığı kabul edilmemelidir. Sözleşme serbestliği ve teknolojideki gelişmeler karşısında yeni yükümlülüklerin sözleşmeyle belirlenmesi her zaman mümkündür.

Bununla birlikte lisans alanın yükümlülüklerinin, lisans sözleşmesinde özel olarak düzenlenmesi yerinde olacaktır. Bunun üç önemli nedeni bulunmaktadır. Öncelikle lisans sözleşmesi kanunda özel olarak düzenlenmeyen sui generis bir sözleşmedir. Bu nedenle ihtilaf halinde sözleşmedeki düzenlemeler esas alınmaktadır. Ayrıca lisans sözleşmesinde taraflar arasındaki sözleşme ilişkisi de diğer birçok sözleşmeye göre daha yoğundur. Örneğin alım satım sözleşmesinde alıcının bedel ödemesi, satıcının tam ve ayıpsız bir şekilde malı teslim etmesiyle sözleşmesi ilişkisi nihayete erecekken, lisans sözleşmesinde lisans alanın sadece bedel ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Lisans alan aşağıda da ifade edeceğimiz üzere lisans bedelini ödemenin yanı sıra, patent hakkını koruma, masraflarını ödeme, patenti kullanma gibi birçok ek yükümlülükler altına da girmektedir. Bu nedenle taraflar arasındaki ilişkinin boyutu çok daha geniştir. En önemli nokta ise lisans alanın sözleşme ilişkisi nedeniyle yükümlendiği masraflardır. Sadece lisansa konu patentin kullanım hakkının alınması yeterli olmayacaktır. Bunun yanı sıra lisans alanın patentin

⁹¹⁹ Lisans verenin yükümlülükleri başlığı altında lisans verenin yan edim yükümlülüğü ve yan yüküm konuları değerlendirilmiştir. Bu nedenle tekrardan kaçınmak amacıyla bu bölümde işlenmemiştir. Doktrinde; lisans alanın yan yükümlülükleri; sadakat yükümlülüğü, saldırmazlık anlaşmasından doğan yükümlülükler, patent ihlallerini lisans verene zamanında bildirme yükümlülüğü, lisans vereni mevcut diğer buluşlar ve sözleşme konusunu patentin gelişimi konusunda aydınlatma yükümlülüğü, lisans alanın mallarını lisans verenden ya da onun belirlediği üçüncü kişilerde sağlama yükümlülüğü, lisans alanın alt lisandan doğan yükümlülüğü, sözleşme ilişkisinin gizli tutma yükümlülüğü, üretimi sınırlama ve ihracat yapmama yükümlülüğü ve lisans sözleşmesinin sona ermesinden sonra belgeleri verme yükümlülüğü gibi birçok yükümlülüğün bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız, ORTAN, s.260 vd., ERDEM, s.156, ÖZSOY, s.143, ÖZDEMİR OKTAY, s.121,122. Günümüzde ise teknolojideki gelişmeden dolayı yükümlülüklerin spesifik olarak belirlenmesi oldukça güçtür. Sözleşme serbestliği ve teknolojik gelişmeler karşısında yeni yan edim yükümlülükleri veya yan yükümler ortaya çıkabilir. Bu nedenle belirli bir kategori altında değerlendirilmemesi gerekir.

kullanımı için büyük yatırımlar yapması da gerekir. Patenti kullanmak için yer kiralamalı, makine parkurları oluşturmalı, depolama ve satış kanalları bulmalı ve insan gücünü eğitmelidir. Tüm bu hususlar dikkate alındığında tarafların detaylı bir şekilde sözleşme ilişkisini düzenlemesi ve lisans alanın yükümlülüklerinin sınırlarının net bir şekilde belirlenmesi yerinde olacaktır. Aksi halde lisans ilişkisinden doğan ihtilafların çözülememesi sonucu ortaya çıkacak, bu da sözleşmenin akıbetini tehlikeye atacaktır. Bu durumda da en çok etkilenen yatırım yapan lisans alan olacaktır.

Lisansın sözleşmesinde lisans alanın en temel yükümlülüğü lisans bedelini ödemek olduğu söylenebilir. Bununla birlikte lisans alanın esas borcu dışında birçok yükümlülüğü bulunmaktadır. Bizde çalışmamızda uygulamada sıklıkla karşılaşılan lisans alanların yükümlülükleri hakkında bir değerlendirme yapacağız.

A. Lisans Bedelinin Ödenmesi

Patent hakkı sahibi lisans sözleşmesi iktisadi bir menfaat elde etmeyi amaçlamaktadır. Böylelikle lisans veren patent sahibi lisans hakkının kullanımını lisans alan kişiye sağlarken karşılığında da bir bedel talep etmektedir. Lisans alanın lisans bedelini ödeme yükümlülüğü lisans verenin lisansı kullandırma yükümlülüğünün karşılığı olduğu doktrinde belirtilmiştir.⁹²⁰ Bu nedenle lisans sözleşmelerinde, lisans alan belirli bir lisans bedeli ödemekle yükümlü olmaktadır.⁹²¹

Lisans bedelinin ödenmesi lisans alanın en temel ve asli yükümlülüğüdür.⁹²² Nitekim lisans verenin bedel isteme hakkı, hem isteğe bağlı hem de zorunlu lisans

⁹²⁰ ÖZSOY, s.143

⁹²¹ Uygulamada ve doktrinde lisans bedeli, royalty olarak da tanımlanmaktadır. Royalty İngilizce bir terim olmaktadır. Royalty yazarlar veya buluş sahiplerine; eserleri (kitap) veya buluşları (cihaz) gibi ürünleri üzerinde her faydalanma karşılığı ödenen bir bedeldir. Cambridge Law Dictionary <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/royalty> Erişim Tarihi: 21.04.2017. Konumuz açısından bakarsak lisans veren patent sahibi verdiği lisansa konu hakkın kullanımı karşılığında lisans alandan belirli bir oranda lisans talep edebilir. Bu oran lisans bedeli yani Royalty olmaktadır. Black Law English Dictionary Kaynak : <https://thelawdictionary.org/>, Erişim Tarihi: 12.02.2017 Royalty lisansa konu haktan elde edilen brüt veya net kar üzerinden hesaplanabileceği gibi net bir bedel olarak da belirlenebilir. Law.com <http://dictionary.law.com/Default.aspx?typed=royalty&type=1> Erişim Tarihi: 21.04.2017.

⁹²² Doktrinde de lisans alanın temel yükümlülüğünün lisans bedelini ödemek olduğu belirtilmiştir Bakınız; ORTAN, s.243 TEKİNALP, s.470, SARAÇ/KARAHAN, s.363 ÖZSOY, s.143, KIRCA, s.83 Lisans alanın lisans bedelini ödeme yükümlülüğü zorunlu lisans sözleşmeleri açısından da kabul edilmelidir. Nitekim kanunda zorunlu lisans tesis eden mahkeme kararında lisans bedelinin olması gerektiği belirtilmiştir. Mahkemece uygun bir bedel tayin edilirken ekonomik açıdan makul bir bedel belirlenmeli ve patente özgü objektif kıstaslar dikkate alınmalıdır. Kaya s.361

sözleşmelerinde düzenlenmektedir.⁹²³ Lisans bedeli belirli bir miktar para olarak kararlaştırılması halinde lisans sözleşmesi taraflarının yapılacak ödemeleri belirli bir para birimine veya belirli bir kura bağlamaları gerekir.⁹²⁴ Taraflar sözleşme de başka bir ülkenin parasını kararlaştırmamışsa TBK. m.99 gereği para borcu TL olarak ödenecektir.⁹²⁵ Yabancı para birimi lisans bedeli olarak talep edilecekse sözleşme de açık bir şekilde hangi ülkenin para biriminin uygulanacağı belirtilmelidir. Örneğin sadece ‘‘dolar’’ olarak belirlenmemelidir. Dolar ifadesinin yanında mutlaka Amerikan Doları mı yoksa Kanada Doları mı olduğu da ifade edilmelidir. Lisans bedelleri sözleşmede sadece rakamla da gösterilmemelidir. Rakamın yanı sıra yazıyla da sözleşme bedeli belirtilmelidir. Rakam ve yazı arasında ihtilaf bulunması halinde yazıyla belirtilen bedel esas alınmalıdır.⁹²⁶ Nitekim damga vergisi uygulamalarında da damga vergisi rakam ve yazı arasında uyumsuzluk bulunması halinde yazıyla belirtilen bedel üzerinden alınmaktadır (DVK. m.10)

Lisans bedelinin belirlenmesi ise taraflar açısından oldukça güçtür Lisans alanın lisans bedeli ödemeleri yükümlülüğü belirlenirken lisans bedelinin hesaplanma tarzı, vergilendirmeler, döviz kurundaki değişimlerin dikkate alınması önem arz etmektedir. Ayrıca lisans bedeli belirlenirken sadece lisans konusu teknolojinin bedeli ve lisans bedellerinin taraflarca kararlaştırılması yeterli olmayıp, teçhizat masrafları, teknoloji ve adaptasyon masrafları, geçmiş dönem masrafları, işçi eğitim masraflarının da göz önünde tutulması gerekir.⁹²⁷ Nitekim birçok patent konusu teknoloji transferlerinde sadece patent konusu teknolojinin transferi, lisans alanın kullanım amacına hizmet etmez. Lisans alan satın aldığı teknoloji yanında nitelikli eleman ihtiyacı ve işletmesinin adaptasyona ihtiyacı da doğmaktadır. Lisans alan patent dışında know how, marka gibi fikri hakların kullanımına da ihtiyaç duyabilir. Tüm bu hususların göz önüne alınarak bedelin belirlenmesinde fayda vardır. Dolayısıyla lisans alan lisanstan elde edeceği menfaatleri ve lisansın tüm masraf ve bedellerini

⁹²³ Lisans alana zorunlu bir lisans tesis edilmiş olsa dahi zorunlu lisans alan lisans bedelini ödemekle yükümlüdür. Zorunlu lisans alanın ödemekle yükümlü olduğu bedel mahkeme veya Rekabet Kurumu veya Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenebilir.

⁹²⁴ Sözleşmede hangi para birimiyle ödemeler yapılacağı açıkça belirtilmelidir. Örneğin Amerikan Doları İngiliz Pound'u Türk Lirası gibi... Bununla birlikte sadece dolar gibi para birimi seçimi yapılmamalıdır. Aksi halde hangi ülkenin para birimi seçildiği belirsiz olacaktır. Tarafların devalüasyon riskini de göz önüne alarak konvertibl para birimlerini ya da kendi ülke para birimlerini tercih etmesinde fayda vardır. ŞİMŞEK, s.110

⁹²⁵ Altop, s.118

⁹²⁶ TTK. m.676/1'de kanun koyucu poliçe bedeli hem yazı hem de rakamla gösterildiyse ve iki bedel arasında fark bulunursa, yazı ile gösterilen bedel üstün tutulacağını düzenlemiştir. Kanımızca lisans sözleşmeleri her ne kadar senet olmasa da ihtilaf halinde hakim TTK.m.676/1 kapsamında değerlendirme yapabilecektir.

⁹²⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız ŞİMŞEK, s.83 - 88

muhasebeleştirmesi gerekir. Aksi halde yüksek yatırım isteyen teknolojik yeniliklerin mali yükü karşısında lisans alanın menfaatleri zedelenir. Bu nedenle lisans sözleşmesi yaparken mali boyutlarında dikkate alınarak makul bir bedelin araştırılması ve anlaşmanın bu bedel üzerinden yapılmasında fayda vardır.

Kural olarak lisans sözleşmelerinde lisans bedeli belirli bir miktar para olarak belirlenmekle birlikte lisans bedeli bir edim şeklinde de belirlenebilmektedir. Nitekim lisans alan lisans verenden almış olduğu lisansa karşılık kendine ait bir lisans hakkını da kullanımını sağlayabilir.⁹²⁸ Böyle bir sözleşmenin varlığı halinde her iki taraf içinde lisans bedeli sahip oldukları, lisans hakkının kullanımının sağlanmasıdır. Ayrıca bu tür bir sözleşme de lisans alan lisans bedeli olarak sağladığı lisans hakkının kullanımını sağlama yükümlülüğü dışında, hem lisans veren hem de lisans alan olarak yükümlülükler altına girebilecektir. Bir başka deyişle, lisans veren kullanmış olduğu patent nedeniyle lisans alan olarak yükümlülüklerini yerine getirirken bir yandan da sağlamış olduğu lisansın kullanımını sağlamak için lisans veren olarak yükümlülüklerini yerine getirmelidir. Lisans hakkının kullanımı, lisans alanın belirli bir yükümlülüğü yerine getirmesi şartıyla da verilebilir. Örneğin patentli ürünlerin dağıtımını sağlamak amacıyla lisans verilmesi halinde lisans alanın lisans hakkını kullanması için patentli ürünün dağıtımını yapması gerekir.

Uygulama da hiçbir karşılık veya bedel düzenlenmeyen serbest lisans sözleşmeleri de kurulmaktadır. Serbest lisans sözleşmelerinde lisans karşılığında lisans alan herhangi bir bedel ödememektedir. Lisans alan lisans verene karşı bir edimde bulunma yükümlülüğü de bulunmamaktadır.⁹²⁹ Doktrinde serbest lisans sözleşmelerinin özellikle lisans konusu hakkın hükümsüzlüğünü ileri süren kişilere karşı tanındığı belirtilmiştir.⁹³⁰ Böyle bir durumda lisans veren lisans hakkına konu patentin hükümsüzlüğü engellemek amacıyla lisans alana patentin kullanımını bedelsiz olarak sağlamakta, lisans alanda hükümsüzlük davasından vazgeçmektedir. Ayrıca serbest lisans sözleşmeleri, işletmeler arasında stratejik işbirliği kurma ve

---

⁹²⁸ ORTAN, s.243

⁹²⁹ ORTAN, s.167

⁹³⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZDEMİR OKTAY, s.64, TOPÇU, s.105

güçlendirmek içinde karşılıklı olarak verildiği görülmektedir. Bu tür sözleşmelere doktrinde trampa lisans sözleşmesi denilmektedir.⁹³¹

Bununla birlikte lisans verenin tacir olması halinde, sözleşmede lisans bedeli kararlaştırılmasa dahi TTK, m.20 gereği ticari işletmesiyle ilgili bir iş veya hizmet görmüş olması koşuluyla lisans alandan, uygun bir ücret isteyebilir.⁹³² Doktrinde ücret kararlaştırılmamış olsa da ücret istenebilmesinin mantığı ticari hayatta her şeyin bir bedeli olması ve hiçbir şeyin kural olarak karşılıksız yapılmaması şeklinde ifade edilmiştir.⁹³³ Bununla birlikte lisans bedelinin gösterilmediği sözleşmelerde tarafların açıkça lisansın bedelsiz olarak verildiği hususunda anlaşmaya varmaları halinde ücret istenemeyecektir.⁹³⁴ Aksi halde tarafların uygun bir lisans bedeli üzerinde uyuşmuş oldukları kabul edilmelidir. Bu durumda sözleşmenin doğası gereği zımnen kararlaştırıldığı kabul edilerek, lisans bedeli konusundaki sözleşmedeki boşluk önce tarafların uyuşmalarıyla, taraflar uyuşamazsa hâkim tarafından doldurulacaktır.⁹³⁵

Lisans sözleşmesinin esaslı ögesi olan lisans bedelinin ödenmesi konusunda taraflar anlaşmalıdır. Özellikle taraflar lisans bedelinin miktarı, hesaplanması, ödemeye ilişkin yöntemler konularında anlaşmış olmaları gerekmekte olup bu konularda anlaşamamaları halinde lisans sözleşmesi kurulamaz.⁹³⁶ Ancak taraflar lisans bedeli konusunu düzenlemeyerek ileri bir tarihte kararlaştırmayı tercih edebilir veya lisans bedeli konusunda müzakere etmeden lisans sözleşmesini kurabilir. Böyle bir durumda kurulan lisans sözleşmesi önceki bölümlerde de açıkladığımız üzere geçerlidir. Bununla birlikte lisans bedelinin ödeme koşullarının da lisans sözleşmesinde özel olarak düzenlenmesi gerekir. Nitekim lisans bedeli, sözleşme süresince değişken şekilde hesaplanacağı ve belirleneceği yönündeki hükümlerde geçerlidir.⁹³⁷ Örneğin lisans sözleşmesi meydana geldikten itibaren birkaç yıl daha düşük bedel ödenip sonra

⁹³¹ Trampa lisansının iki ana amacı olduğu doktrinde belirtilmiştir. İlk olarak taraflardan birine ait patentin diğer tarafın patent hakkını kullanmasını önüne geçmesi halinde doğan uyumsuzlukları sona erdirmeye amaçlı olmaktadır. İkinci amacı ise ortak kullanılan patentin işbirliğiyle geliştirmektir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ONGAN, s.104

⁹³² Benzer yönde bakınız; SARAÇ/KARAHAN, s.363

⁹³³ BAHTİYAR, Mehmet; *“Ticari İşletme Hukuku”*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2016, s.101 Ayrıca bakınız POROY, Reha, YASAMAN, Hamdi; *“Ticari İşletme Hukuku”*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, s.129 ARKAN, s.145 vd.

⁹³⁴ ORTAN, s.244

⁹³⁵ ÖZDEMİR OKTAY, s.70

⁹³⁶ ORTAN, s.243

⁹³⁷ Yazar lisansın pazara girmesi ve üretime elverişli hale getirilmesi için ilk başlarda düşük bir bedelin, lisans bedeli olarak kararlaştırabileceği fakat sonra zamanla artabileceğini belirtmiştir. ONGAN, s.109

daha yüksek meblağlar ödeneceği kararlaştırılabilir. Böylelikle teknoloji için alt yapı kurmak ve yatırım yapmak zorunda olan lisans alanın mali külfeti azaltılabilecektir.

Bununla birlikte lisans bedeli belirlenirken rekabet hukuku kuralları dikkate alınmalıdır. Nitekim lisans sözleşmelerinde; ödeme süresi, ödeme koşulları, teslim koşulları ve satış sonrası hizmet sunumunu taraflar aralarında yapacakları anlaşmayla belirlemeleri rekabeti sınırlayabilir.⁹³⁸ Böyle bir sınırlamanın varlığı halinde sözleşme grup muafiyeti ve bireysel muafiyet bağlamında değerlendirilecektir. Kanımızca, 2008/2 sayılı Teknoloji Transferi Anlaşmaları Tebliği'nde lisans bedelinin grup muafiyetinden çıkararak bir düzenleme yer almamaktadır. Başka kanun metinlerinde de lisans bedelinin taraflarca belirlenmesi serbestesini sınırlandıran bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle RKHK.m.4 bağlamında değerlendirilen bir anlaşmanın lisans bedeline ilişkin hükümleri aksi Tebliği'de düzenlenmediği için grup muafiyetinden yararlanabilecektir. Dolayısıyla tarafların lisans bedeline ilişkin hükümleri rekabete aykırılık teşkil etmeyecektir. Ancak önceki bölümlerde de ifade ettiğimiz üzere lisans bedeline ilişkin hükümler doğrudan veya dolaylı olarak lisans alanın ürünlerinin fiyatını belirliyorsa bu takdirde bu tür lisans bedeli hükümleri rekabete aykırı kabul edilebilir. Özellikle de lisans konusu patent aracılığıyla üretilen ürünlerin satış oranı düştükçe, lisans bedelinin artacağına ilişkin hükümler ve lisansa konu olan teknolojinin kullanılmadığı ürünlerin satışı üzerinden lisans bedeli ödeneceğine ilişkin hükümler doktrinde, rekabete aykırı olabileceği belirtilmiştir.⁹³⁹ Bu tür rekabeti sınırlayıcı hükümlerin bulunması halinde 2008/2 sayılı grup muafiyeti Tebliği'ni sözleşmeye uygulanmayacaktır. Sözleşme taraflarının birbirine rakip olup olmaması ise önem arz etmemektedir.⁹⁴⁰

AR-GE Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'ni bağlamında yapılan lisans anlaşmalarında da AR-GE çalışmasıyla patenti ortak geliştiren ve ortak faydalanan teşebbüsler elde ettikleri patentin lisans bedelini aralarında yaptıkları anlaşma da belirlemek isteyebilir. Böyle bir anlaşmanın varlığı halinde ilgili anlaşma da fiyat belirlenmesi nedeniyle öncelikle RKHK m.4 bağlamında değerlendirilecek

⁹³⁸ Ayrıntılı bilgi için bakınız ASLAN, Rekabet Dersleri, s.76

⁹³⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız OKAT, s.52,53

⁹⁴⁰ Böyle bir durumda tarafların rakip olmaları halinde 2008/2 sayılı Tebliğin 2-a maddesi gereği anlaşma grup muafiyetinden mutlak olarak kapsam dışı bırakılacaktır. Teşebbüslerin rakip olmamaları halindeyse Tebliği'nin 3-a maddesi gereği ilgili lisans sözleşmesi grup muafiyeti kapsamı dışında tutulacaktır.

arkasından ise AR-GE Anlaşmalarına İlişkin Tebliğ bakımından irdelenecektir. AR-GE çalışması sonucunda; sözleşme konusu teknolojilerin ortak lisanslamasını içermesi durumunda, sözleşme konusu teknolojilerin üçüncü taraflara lisanslama fiyatlarının belirlenmesine ilişkin hükümler, AR-GE Anlaşmalarına İlişkin Tebliğ'deki muafiyetten yararlanamayacaktır. Böyle bir hükmü içeren anlaşmaların tamamı grup muafiyeti kapsamı dışında değerlendirilecektir. Ancak teşebbüsler, anlaşmayla birincil lisans alanlar için sözleşme konusu teknolojilerin lisans ücretlerini belirleyebilir. Bu tür hükümlerin anlaşma da bulunması halinde AR-GE Anlaşmalarına İlişkin Tebliğ 2016/5'c gereği anlaşmaya grup muafiyeti uygulanabilecektir. Ancak somut olayda, sözleşmede bireysel muafiyet koşulları bulunuyorsa, sözleşme geçerli olarak hüküm doğurabilecektir.

Ayrıca lisans sözleşmesinde bedelin ifa yeri ve ifa zamanı taraflarca kararlaştırılmalıdır. Eğer taraflar lisans sözleşmesi meydana gelirken bu konuları kararlaştırmadıysa sözleşme süresince lisans bedelinin ödeneceği yer veya zaman konusunda ek sözleşme yaparak anlaşabilirler.⁹⁴¹ Taraflar lisans bedelinin ifa yeri ve ifa zamanı konusunda anlaşamadıysa kanunun tamamlayıcı hükümlere başvurulabilir. Nitekim lisans bedelinin belirli bir vade geçtikten sonra ödeneceği taraflarca sözleşmede kararlaştırılabilir. Doktrinde patent lisans sözleşmelerinde lisans bedelinin ödenmesi için her yıl Aralık ayının 31'inde her ayın ilk gününde gibi belirli bir vade kararlaştırılabileceği gibi ülkesine teslimat tamamlanması halinde lisans bedelinin ödeneceğine ilişkin belirsiz vadeli düzenlemeler de yapılabilir.⁹⁴² Ayrıca taraflar sözleşme serbestesi gereği lisans bedelini taksitler halinde veya dönemsel olarak ödenmesini de sözleşmede düzenleyebilir. Eğer taraflar sözleşmede belirli bir vade öngörmüşlerse veya işin niteliğinden veya kanun hükmünden borcun vadeye bağlılığı anlaşılıyorsa borcun ifası vade gelince talep edilecektir.⁹⁴³ Lisans bedeli için ödeme zamanı lisans sözleşmesinde kararlaştırılmamışsa borçlar genel hükümleri gereği borç doğumuyla muaccel hale gelmiş sayılır.(TBK m.90)

⁹⁴¹ ARBEK s.184 Lisans sözleşmeleri SMK gereği yazılı şekilde yapılması gerekmekte olup yazılı şekil geçerlilik koşuludur. Bu nedenle ifa yeri ve ifa zamanı konusunda sonradan yapılan sözleşmelerinde yazılı şekilde yapılması gerekir

⁹⁴² Ayrıntılı bilgi için bakınız TOPÇU, s.153 vd.

⁹⁴³ TOPÇU, s.153

Kural olarak lisans bedellerinin (royalty ödemelerinin) kiralama mahiyetinde olup anlaşma müddetiyle sınırlı olarak ödeme yükümlülüğü bulunmaktadır.⁹⁴⁴ Bununla birlikte sözleşmede açıkça düzenlenmiş olmak şartıyla lisans sözleşmesi sona ermesinden sonra da lisans alan lisans bedeli ödemekle yükümlü olabilir.⁹⁴⁵ Bu durum özellikle lisans bedelinin parça başı kararlaştırılması halinde önem arz eder. Nitekim lisans sözleşmesi sona erse dahi, lisans alan ürettiği malların çoğunu piyasaya sürmemiş olabilir. Eğer ki lisans sözleşmesi sona ermesi halinde lisans alanın lisans bedelini ödeme yükümlülüğü sona ererse, bu takdirde artık lisans veren sözleşmenin sona ermesi sonrasında satılan ürünlerden lisans bedelini alamayabilir. İşte bu durumun önüne geçmek amacıyla lisans bedelinin sözleşme sona erse de talep edilmesine ilişkin hükümlerin lisans sözleşmesinde düzenlenmesinde fayda vardır. Bununla birlikte lisans sözleşmesi sona ermesine rağmen lisans bedeli ödenmesi rekabete aykırı kabul edilebilir. Nitekim lisans alan, lisans verene haksız yere bağlanmaktadır. Bu durumda lisans verenin hâkim durumunun kötüye kullanması da söz konusu olabilir. Bu nedenle lisans sözleşmesi sonrası lisans bedelinin ödenmesi yönünde yükümlülükler düzenlenirken makul sebeplerin bulunması gerekir. Kanımızca lisans sözleşmesinde üretilen ürünlerin satılması halinde satış bedelinin bir kısmının lisans verene aktarılması yönündeki hükümler rekabete aykırı değildir.⁹⁴⁶ Ancak lisans sözleşmesinde lisans alanın lisans sözleşmesi sona erdikten sonra da lisans bedeli ödeneceği yönelik bir hüküm rekabete aykırı kabul edilmelidir. Çünkü bu düzenlemenin makul bir gerekçesi yoktur. Bu durumda sözleşmenin bu hükmü rekabet kurallarına aykırı olacağından geçersiz olacaktır.

Lisans sözleşmesi süresince taraflar arasındaki sözleşme ilişkisi taraflardan biri aleyhine çekilmez hale gelebilir. Böyle bir durumda menfaatleri zedelenen taraf ahde vefa ilkesi gereği sözleşmenin koşullarına uymakla yükümlü kalmaktadır. Bu da zorda kalan tarafın katlanılmaz zorluklarla karşılaşmasına sebep olabilir. Bu durumda zorda kalan taraf, çare olarak sözleşmenin karşı tarafıyla anlaşarak patent sözleşmesini

⁹⁴⁴ ŞİMŞEK, s.70

⁹⁴⁵ ORTAN, s.246 Yazar böyle bir yükümlülüğün ahlaka aykırı olmayacağını, sözleşme serbestesi ilkesi gereği mümkün olduğunu ifade etmiştir.

⁹⁴⁶ Bu durumda bireysel muafiyet koşullarının 4'ünde gerçekleştiği kabul edilmelidir. Nitekim ekonomik açıdan düşünüldüğünde lisans alan sözleşmeyle parça başına ödemekle zaten yükümlü tutulmuştur. Tüketici açısından ise böyle bir hüküm herhangi bir rekabeti sınırlandırma teşkil etmeyecektir. Rekabetin sınırlandırılması ise mevzu bahis değildir. Nitekim sözleşmeyle lisans alan zaten ürettiği ürün başına lisans bedeli ödeyeceği taahhüdü altına girmiştir. Orantılılık koşulu ise sağlanmıştır. Nitekim lisans alanın ürün başına ödeme yapması yönündeki hüküm lisans sözleşmesi süresince geçerli olmasıyla, sözleşme sona erdikten sonra geçerli olması arasında bir fark bulunmamaktadır.

yenileme yoluna başvurabilir. Ancak karşı taraf, yenileme talebini kabul etmeyebilir. Bununla birlikte zorda kalan taraf borçlar genel hükümleri gereği mahkemeye başvurarak sözleşmenin aşırı ifa güçlüğü nedeniyle uyarlanmasını da talep edebilir.⁹⁴⁷ Böyle bir durumda sözleşmenin yeni koşullara uyarlanması gerekir.⁹⁴⁸ Aşırı ifa güçlüğü nedeniyle sözleşmenin uyarlanması için TBK. m.138 bağlamında 4 koşulun gerçekleşmesi gerekir. Bunlar; ‘‘1.Sözleşmenin yapıldığı sırada taraflarca öngörülemeyen ve öngörülmesi de beklenmeyen olağanüstü bir durum ortaya çıkmış olmalıdır.’’ ‘‘2.Bu durum borçludan kaynaklanmamış olmalıdır.’’ ‘‘3. Bu durum sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olguları kendisinden ifa istenmesini dürüstlük kurallarına aykırı düşecek derece de borçlu aleyhine değiştirmiş olmalıdır’’. ‘‘4.Borçlu borcunu henüz ifa etmemiş veya ifanın aşırı ölçüde güçleşmesinden doğan haklarını saklı tutarak ifa etmiş olmalıdır.’’⁹⁴⁹ Bu şartların tamamının varlığı halinde borçlu mahkemeye başvurarak sözleşmenin yeni şartlara uyarlanmasını veya sözleşmeden dönülmesini talep edebilir.⁹⁵⁰ Mahkeme aşırı ifa güçlüğü şartlarını inceler ve sözleşmenin uyarlanmasına veya sözleşmeden dönülmesine karar verir. Uyarlama davası özellikle yabancı kur üzerinden kararlaştırılan lisans bedelleri açısından uygulanabilir. Böylelikle kurdaki aşırı artışlardan dolayı zarar gören ve aşırı ifa güçlüğüne düşen lisans alan makul bir bedel üzerinden sözleşme ilişkisine devam edebilecek veya sözleşme ilişkisini sona erdirebilecektir. Bununla birlikte sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmelerde aşırı ifa güçlüğüne varlığı halinde dönme değil fesih söz konusu olacaktır.⁹⁵¹ Lisans alanın tacir olması halindeyse sözleşmenin uyarlanması basiretli tacir gibi davranma yükümlülüğüne aykırı olması nedeniyle her zaman mümkün değildir.⁹⁵²

Taraflar lisans bedelini belirlerken serbest olmakla birlikte gabin hükümlerine de dikkat etmeleri gerekir. İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde karşılıklı edimler arasında bir tarafın ediminin diğer tarafın edimi karşısında açık oransızlık bulunması

⁹⁴⁷ Benzer yönde bakınız TOPÇU, s.152

⁹⁴⁸ Doktrinde örnek olarak lisans konusu patentin üretiminde kullanılan hammaddelerin ithal edilen ülkeyle yaşanan siyasal sıkıntılar nedeniyle hammadde ithalatının kısıtlanması ve fiyatında beklenmeyen artış yaşanmasının lisans sözleşmesini olumsuz yönde etkileyeceği bu durumda sözleşmenin uyarlanması yoluna başvurulabileceği belirtilmiştir. TOPÇU, s.152

⁹⁴⁹ REİSOĞLU, s.416

⁹⁵⁰ Borçlunun sözleşmenin uyarlanması talebini mutlaka mahkeme huzurunda ileri sürmesi gerekir. Mahkeme dışında uyarlanma mevzu bahis değildir. Aşırı ifa güçlüğüne uğrayan taraf somut olayda sözleşmeden dönülmesini de talep edebilir. Eğer böyle bir talep söz konusu değilse hâkim sadece sözleşmenin uyarlanması yönünde hüküm kuracaktır. Ayrıntılı bilgi için bakınız OĞUZMAN, ÖZ, s.200

⁹⁵¹ KILIÇOĞLU, s.280, OĞUZMAN, ÖZ, s.200, REİSOĞLU, s.416

⁹⁵² Ayrıntılı bilgi için bakınız Bahtiyar s.101,102

halinde gabin söz konusu olmaktadır. Şayet böyle bir oransızlık bir tarafın zor durumda olması, düşüncesizliği veya deneyimsizliğinden kaynaklanıyorsa ve diğer taraf bu halleri istismar ediyorsa, aşırı yararlanma sözleşmenin geçerliliğine etkileyecektir.⁹⁵³ Bununla birlikte gabinin varlığı için iki şart gerekmektedir. İlki edimler arasındaki açık oransızlıktır.(buna doktrinde objektif şart da denilmektedir.) İkinci şart ise açık oransızlığın karşı tarafın deneyimsizliğinden, zor durumda kalmasından ve düşüncesizliğinden kaynaklanması gerekir.(buna sübjektif şartta denilmektedir.)⁹⁵⁴ Bize göre gabinin lisans sözleşmelerine uygulanması ayrı bir öneme sahiptir. Nitekim teknolojiyi geliştirerek patent hakkı elden lisans veren patente konu buluşun işlevselliğini, piyasadaki etkilerini, güncelliğini, ömrünü bilmesine karşın teknolojiye nispeten yabancı olan lisans alanın bu konuda bilgisi ve deneyimi olmayabilir. Böyle bir durumda lisans bedeliyle teknolojinin sağladığı menfaat açık orantısız hale gelebilir. Ya da buluşu meydana getiren bilim adamı, yarattığı buluşun etkilerini bilmeden donanımlı bir şirketle düşük ücretli bir lisans sözleşmesi yapabilir. Bu takdirde kanımızca lisans sözleşmesinde gabinin varlığı kabul edilebilir. Gabinin varlığı halinde sömürülen lisans alanın iki seçimlik hakkı bulunmaktadır.⁹⁵⁵ Ya sözleşmenin hükümsüzlüğünü ileri sürecektir ya da edimler arasındaki oransızlığın giderilmesini talep edecektir. Sömürülen lisans alanın oransızlığın giderilmesini talep etmesi halinde⁹⁵⁶ sözleşme hükümsüz olmayacak ve geçerliliğini koruyacaktır. Bununla birlikte sömürülen lisans alanın tacir olması halinde her zaman gabin hükümlerine başvurulması mümkün değildir. Tacir ancak sözleşmeyi zor durumda kalarak yapmışsa(müzayaka halinde kalmışsa) gabin hükümlerine başvurabilecektir.⁹⁵⁷ Diğer hallerde lisans alan tacir gabin hükümlerine başvuramayacaktır.

Lisans sözleşmelerinde lisans veren, lisans alana alt lisans sözleşmesi yapma yetkisi de verebilir. Böyle bir durumda alt lisans verenin belirli bir lisans bedeli ödemesi gerekir. Alt lisans sözleşmelerinde, alt lisans alan lisans bedelini alt lisans

⁹⁵³ OĞUZMAN, ÖZ, s.134

⁹⁵⁴ Gabin şartlarının değerlendirilmesi için bakınız OĞUZMAN, ÖZ, s.134 vd. REİSOĞLU, s.141 vd. KILIÇOĞLU, s.234 vd., AKINTÜRK, KARAMAN s.67 vd. NÖMER, s.78 vd. EREN, s.378 vd.

⁹⁵⁵ Mülga 818 sayılı Borçlar Kanunda sömürülen tarafa sadece sözleşmenin hükümsüzlüğünü ileri sürme hakkı tanınmışken Yeni TBK'da öğretide yapılan eleştiriler de dikkate alınarak lisans alana iki seçimlik hak tanınmıştır. Ayrıntılı bilgi için bakınız KILIÇOĞLU, s.238vd.

⁹⁵⁶ Oransızlığın giderilmesi talebi halinde bunun mutlaka edimlerin değerleri eşitlenecek ölçüde artırma veya indirme şeklinde yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Diğer tarafın katlanması beklenecek ölçüye kadar orantısızlığın azaltılması yeterlidir. OĞUZMAN, ÖZ, s.137

⁹⁵⁷ ARKAN, s.149, POROY, YASAMAN, s.129

verene yani ana lisans sözleşmesindeki lisans alana ödemektedir. Bununla birlikte lisans sözleşmelerinde alt lisans bedelinin belirli bir oranının asıl lisans verene ödeneceği de düzenlenebilir. Alt lisans sözleşmelerinden dolayı lisans alan - alt lisans veren, asıl lisans verene karşı alt lisans bedellerini ödeme yükümlülüğü altına girebilir.⁹⁵⁸ Böyle bir durumda asıl lisans veren lehine üçüncü kişi yararına sözleşme ilişkisi kurulmuştur. Söz konusu bu sözleşmede asıl lisans veren alt lisans alanla alt lisans veren arasında yapılan sözleşmeye taraf değildir. Kaldı ki asıl lisans verenin alt lisans alanla yapılan sözleşmeye taraf olması halinde ortada bir alt lisans sözleşmesi değil, lisans sözleşmesi söz konusu olur. Bununla birlikte alt lisans verenle alt lisans arasında yapılan asıl lisans verene lisans bedelinin ödenmesine ilişkin üçüncü kişi yararına sözleşmeler eksik üçüncü kişi yararına sözleşme veya tam üçüncü kişi yararına sözleşme şeklinde yapılabilir. Alt lisans alanın ana lisans sözleşmesindeki lisans verene lisans bedeli ödememesi halinde lisans verenin bedeli nasıl talep edeceği ise tartışmalıdır. Nitekim asıl lisans veren, alt lisans sözleşmesine taraf değildir. Bu nedenle sözleşmelerin nisbiliği ilkesi gereği lisans verenin doğrudan alt lisans alana başvurması kural olarak mümkün değildir. Bu durumda taraflar arasındaki üçüncü kişi yararına sözleşme ilişkisine bakmak gerekir. Eğer ki asıl lisans veren lehine eksik üçüncü kişi yararına sözleşme kurulduysa asıl lisans veren lehdar, lisans bedeli alacağını alt lisans alan borçludan ifasını talep edemez.(TBK m.129/1) Bu sözleşmede lehdar asıl lisans veren sadece borcun kendisine ifasını kabule yetkilidir, alacak hakkı kazanmamaktadır.⁹⁵⁹ Asıl lisans veren kendisine lisans bedelinin ifa edilmesini alt lisans veren vaad edenden talep edebilir.⁹⁶⁰ Ancak üçüncü kişi yararına sözleşme yapan alt lisans veren ile alt lisans alanın iradeleri üçüncü kişi lehdar lisans verene lisans bedelini talep etme hakkı sağlarsa veya bu yönde örf veya adet kuralı varsa tam üçüncü kişi yararına sözleşme ilişkisi kurulmuş olup lisans veren lisans bedelini alt lisans alandan talep edebilecektir.(TBK m.129/2) Ancak bu tip sözleşme de lehdar lisans veren yine alt lisans sözleşmesine taraf değildir.⁹⁶¹ Tam üçüncü kişi yararına sözleşmelerde lisans verenin alt lisans alandan kendisine ödeme yapılmasını istemesi alt lisans sözleşmesinin nisbiliğine zarar vermemektedir. Zira burada lehdarın taraflar

---

⁹⁵⁸ ÖZSOY, s.157

⁹⁵⁹ REİSOĞLU, s.398,399

⁹⁶⁰ OĞUZMAN, ÖZ, s.430

⁹⁶¹ NOMER, s.344

arasındaki ilişkiye dayanarak bir hak ileri sürmesi söz konusu değildir; burada ifanın sözleşme ilişkisi dışında olan lehdara yapılarak borcun sona ermesi hali vardır.⁹⁶²

Lisans bedelinin hiç ödenmemesi veya sözleşme de kararlaştırılan şekilde ödenmemesi halinde lisans alanın temerrüdü söz konusu olabilir. Lisans bedelinin hiç ödenmemesi yâda sözleşmede öngörülen koşullara uygun olarak ödenmemesi halinde lisans alan temerrüde düşecek olup TBK 123 vd.(BK 106) uygulanacaktır.⁹⁶³ Böyle bir durumda lisans veren sözleşme ilişkisi sürekli borç doğuran bir sözleşme olması nedeniyle fesihle ileriye etkili olarak sona erdirebilecektir.⁹⁶⁴ Lisans bedeli talebi hakkı zamanaşımına da uğrayabilir. Zamanaşımı süresinin hesaplanmasında lisans bedelinin tek seferde yahut dönemsel edimler şeklinde belirlenip belirlenmediği önem arz eder.⁹⁶⁵ Lisans bedeli tek parça olarak öngörüldüğü takdirde sözleşmeden doğan alacakların tabii olduğu 10 yıllık zamanaşımı uygulanır ancak dönemsel alacaklar olarak tespit edilmişse TBK 147/1 gereği bu bedeller muaccel olduğu tarihten itibaren 5 yıllık zamanaşımına tabii olmaktadır.⁹⁶⁶

Lisans sözleşmeleri sürekli borç ilişkisi yaratan lisans alana kullanma ve yararlanma imkânı sunan sözleşmelerdir. Ayrıca lisans sözleşmelerinin konusu da fikri bir hak olan patenttir. Bu nedenle klasik sözleşmelerden ayrılmakta ve karmaşık bir yapıya sahip olabilmektedir. Lisans veren tarafından lisans alana yapılan ödemeler çeşitli şekilde hesaplanabilmektedir. Doktrinde toplam ödeme(lump sum), yapılan üretimin birim satış bedeli üzerinden belli bir oran uygulanması, fiyat satışı ve kârdan bağımsız üretim birimi başına sabit bir bedel tespiti, üretilen ürünün gayri safi satış bedeli üzerinden ödeme; üretilen ürünün net satış değeri üzerinden ödeme; lisans alanın kârına bağlı olarak hesaplama; azalan oranda royalti ödeme; minimum oranda royalti ödeme şeklinde ödemeler olabileceği belirtilmiştir.⁹⁶⁷

⁹⁶² Ayrıntılı bilgi için bakınız OĞUZMAN, ÖZ, s.431

⁹⁶³ ÖZSOY, s.144, Uygulamada lisans bedelinin ödenmemesi halinin sonuçlarının lisans sözleşmelerinde özel olarak düzenlendiği ve kanuni uygulamaya oranla daha esnek uygun çözümlerin yaratılabileceği belirtilmiştir ORTAN, s.247 vd. Nitekim uygulamada bedelin ödenmemesi halinde sözleşmenin feshedilmeyeceği ancak lisans alanın münhasırlık hakkını kaybedeceği yönünde hükümler düzenlenebileceği belirtilmiştir. ONGAN, s.111

⁹⁶⁴ ÖZDEMİR OKTAY, s.118 Doktrinde Alman Hukuku'nda temerrüde düşen lisans alan uygun bir süre tanınabileceği arkasından ödeme yapılmaması halinde lisans verenin sözleşmeden dönebileceği ya da uğramış olduğu zararları talep edebileceği belirtilmiştir. Amerikan Hukukunda lisans alanın uzun süre lisans bedelini ödeme de temerrüde düşmesi hali sözleşmeden doğan ağır bir ihlal sayıldığından lisans veren sözleşmeden dönebilir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ORTAN, s.246

⁹⁶⁵ ONGAN, s.110

⁹⁶⁶ TOPÇU, s.155

⁹⁶⁷ ŞİMŞEK, s.70 vd.

Lisans kullanım değerinin tespiti ise her zaman kolay değildir. Piyasanın değişen koşulları ve teknolojik yenilikler, lisans kullanım değerinin tespitini güçleştirebilir. Böyle durumlarda taraflar piyasanın güncel durumuna bakarak lisans bedelini kararlaştırmaları gerekir. Nitekim taraflar çeşitli şekillerde ödeme yöntemleri belirleme imkânına sahiptirler. Lisans bedeli, ya bir seferde ödeme şeklinde ya da kullanımla orantılı şekilde kararlaştırılabileceği gibi her iki şekilde ihtiva eden karma ödeme şekli olarak da kararlaştırılabilir.⁹⁶⁸

Lisans bedeli ödeme türlerinin rekabet hukuku bağlamında da değerlendirilmesi gerekir. Rekabet hukuku kuralları tarafların lisans bedelini serbestçe belirleyebileceğini kabul etmiştir. Lisans bedelinin serbestçe kararlaştırması taraflara oldukça geniş bir hak vermektedir. Bununla birlikte lisans alanın lisans bedelini ödeme şekli ve ödeme miktarı hatta makul olmayan yüksek lisans bedelleri kural olarak rekabet hukukuna aykırılık teşkil etmemektedir. Lisans alanın lisanslı ürünün satışından belirli bir yüzde vermesi veya belirli bir bedel vermesi gibi hükümler de rekabette aykırılık teşkil etmeyecektir.⁹⁶⁹ Dolayısıyla lisans bedelinin lisans alanın cirosu üzerinden, karı üzerinden veya sattığı ürünlerin belirli bir yüzdesi veya payı şeklinde hesaplanabilmesi mümkündür. Bundan başka asgari bir lisans bedeli de kararlaştırılabilir. Bu ve benzeri hükümler rekabete aykırı olmayacaktır. Ancak rakip teşebbüsler arasında kartel oluşturmaya yönelik lisans sözleşmelerinde göstermelik belirlenen lisans bedelleri ile danışıklı bedeller rekabete aykırılık teşkil edebilir.⁹⁷⁰ Somut olaya göre değerlendirme yapılacaktır.

Lisans bedelinin belirlenmesinde uygulamada farklı yöntemlerde belirlenebilir. Tüm bu yöntemlerin ortak noktası da tarafların patentten bekledikleri menfaatleri korumaktır. Ancak patentin toplumca bilinmeyen bir yenilik olması nedeniyle bu patentin iktisadi hayattaki karşılığının belirlenmesi de oldukça güçtür. Bu nedenle konusundaki uzman kişilerce ön çalışmalar yaparak lisans bedelinin serbest piyasadaki karşılığının sınırları bulunmalı ve ona göre belirlenmelidir.

---

⁹⁶⁸ÖZDEMİR OKTAY, s.64

⁹⁶⁹ODMAN, s.94

⁹⁷⁰ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.37

Doktrinde ise genel kabule göre lisans bedelleri; parça lisansı, ciro bazlı lisans bedeli, götürü lisansı, karma lisans bedeli şeklinde saptandığı görülmektedir.⁹⁷¹

1. Lisans Bedelinin Kullanımla Orantılı Olarak Hesaplanması

Lisans bedeli lisans alanın kullanımıyla orantılı olarak belirlenmesi mümkündür. Böyle bir durumda lisans alan patent hakkını kullanımıyla orantılı olarak lisans bedeli ödeyecektir. Lisans alanın kullanımıyla orantılı lisans bedeli hesaplanmasında lisans alanın ciro bazlı hesaplaması, kar bazlı hesaplama veya parça bazlı hesaplama esas alınabilir.

Lisans bedeli, lisans süresince ciro bazlı değişen bir bedel olarak kararlaştırılabilir.⁹⁷² Böyle bir durumda iş hacmine bağlı olarak ciro üzerinden lisans ücreti hesaplanacaktır.⁹⁷³ Ciro üzerinden lisans bedelinin kararlaştırılması halinde lisans alan lisans hakkını kullanmak suretiyle elde ettiği ciro kayıtlarını lisans verene paylaşması gerekir. Arkasından ise lisans alanın ciro kayıtlarına göre cironun belirli bir oranı lisans verene lisans bedeli olarak ödenecektir.⁹⁷⁴ Taraflar lisans bedeli olarak belirli bir oranda kâra katılım oranını da lisans bedeli olarak belirleyebilir. Bu yöntemde lisans bedeli, lisans alanın lisans konusunu kullanmak suretiyle elde ettiği kâr üzerinden taraflarca mutabık kalınan oranda alınır.⁹⁷⁵ Kâra katılım lisans bedeli ise lisans veren açısından risk teşkil etmektedir. Nitekim lisans alan kar elde etse de yaptığı yatırımlar, alacaklarını temin edememesi gibi hususlardan ötürü faaliyet zararı açıklayabilir.

Ciro ve kar odaklı lisans bedelinin belirlenmesi hali genel olarak lisans alanın lehinedir. Lisans alan yapmış olduğu faaliyetleri gizleyerek lisans vereni zarara uğratabilir. Bu nedenle ciro ve kar esas alınarak lisans bedelinin belirlenmesinde lisans verene lisans alanın ticari defterlerini ve kayıtlarını inceleme hakkının özel olarak

⁹⁷¹ Doktrinde lisans verenin lisans alanın patent hakkından elde edeceği ekonomik başarıdan yararlanmak istiyorsa ciro veya parça başına bedel modelini tercih edebileceği yok eğer lisans veren lisans alanın bilgi ve deneyimin neticesi ortaya çıkan başarı durumuna bağlı olmak istemiyorsa lisans bedeli götürü bedel olarak kararlaştırılabileceği tavsiye edilmiştir. OĞÜZ, s.93

⁹⁷² ORTAN, s.244,245

⁹⁷³ ÖZDEMİR OKTAY, s.117

⁹⁷⁴ Doktrinde lisans bedelinin ciro bazlı olarak ödenmesi halinde ciro teriminden ne anlaşılacağını tarafların düzenlemesi gerektiği belirtilmiştir. Eğer taraflar arasında bu konuda bir uyuşmazlık çıkarsa bu konu hakkındaki sözleşmedeki boşluk tarafların olası iradesi esas alınarak bulunmalıdır. ONGAN, s.107,108

⁹⁷⁵ TOPÇU, s.108

sözleşmede düzenlenmesi yerinde olacaktır.⁹⁷⁶ Ayrıca lisans veren, lisans alanın faaliyetlerini gözleyebilmeli ve denetleyebilmelidir. Buna ilişkin sözleşme de hükümler bulunması gerekir.

Uygulama da lisans bedelinin parça lisansı olarak saptanması da sıklıkla görülmektedir. Parça lisans bedeli bir tür bedel hesaplama şekli olup lisans alanın lisans konusu patentten belirli sayıda yararlanmasına bağlı olarak periyodik şekilde lisans bedeli ödemeyi yüklenmesi halinde söz konusu olur.⁹⁷⁷ Lisans veren üretim başına, kullanım başına veya piyasa sunma oranında belli bir bedel talep edebilecektir. Bu bedel ya sunulan parça başına saptanan bir bedel ya da sunulan parçanın fiyatının belli bir yüzdesi şeklinde olabilir.⁹⁷⁸ Örneğin patentli bir motorun satış fiyatının belirli bir yüzdesi şeklinde belirlenebilir veya satılan her motor başına 10.000 TL gibi bir bedel belirlenebilir. Böylelikle lisans alan üretimi oranında lisans bedeli ödemekte yükümlü kalacaktır.⁹⁷⁹ Bu tür sözleşmelerde gerçek lisans bedelinin belirlenmesi için lisans alanın dürüstlük kaidelerine uygun hareket etmesi ve patentin kullanımı konusunda lisans verene hesap vermesi gerekir. Aksi halde lisans veren haksız kazanç elde eden lisans alan karşısında zarara uğrayacaktır. Bu nedenle lisans sözleşmesinde lisans alanın faaliyetlerini denetleme ve gözlemlemeye yönelik hükümlerin düzenlenmesinde fayda vardır.

Lisans veren ister parça başına belli bir yüzde belirlesin isterse de kullanım, piyasaya sunma ve üretimle orantılı bir bedel belirlesin lisans alan patentten yararlandığı ölçüde ödeme yapmakla yükümlü olacaktır.⁹⁸⁰ Bu durumda lisans alan lehinedir. Bununla birlikte lisans alanın patenti az kullanması halinde lisans veren zarar görecektir. Bu nedenle bu tür sözleşmelerde asgari ve azami kullanıma yönelik özel hükümler düzenlenmektedir. Böylelikle lisans alanın aktif bir şekilde patenti kullanarak lisans verenin ticari beklentilerini karşılaması gerekir⁹⁸¹ Aksi halde

⁹⁷⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZDEMİR OKTAY, s.117

⁹⁷⁷ ÖZSOY, s.42

⁹⁷⁸ ORTAN, s.146

⁹⁷⁹ Uygulama da satılan parça başına net satış bedeli üzerinden belirli bir yüzdenin saptandığı sıklıkla görülmektedir. Satış bedeli belirlenirken piyasa koşulları ve dürüstlük kuralına uygun olarak hareket edilmelidir. ONGAN, s.107

⁹⁸⁰ Uygulamada genellikle lisans bedellerinin lisans konusu patentin değerinin %1 ile %5 royalti ödemeli olarak belirlendiği görülmektedir. ŞİMŞEK, s.98,99

⁹⁸¹ Doktrinde nisbi lisans bedelinin kararlaştırıldığı hallerde lisans alanın, çabasına göre lisans bedelinin tespit edileceği bu nedenle lisans alan belirlenirken ödeme kabiliyeti ve niteliklerinin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. TOPÇU, s.106

beklentinin altında kullanımdan dolayı lisans verenin menfaatleri zarar görecektir. Bununla birlikte azami ve asgari kullanım düzenlemeleri yapılırken rekabet hukuku kurallarına da dikkat edilmelidir. Özellikle de azami veya asgari kullanım sınırları koyulurken ürünün üretim ve kullanım sınırları koyulursa veya müşteri ve pazar paylaşımı doğarsa sözleşme RKHK. m.4'e aykırı olmasının nedeniyle geçersiz kılınabilir. Bu nedenle bu tür hükümler düzenlenirken rekabet kurallarına riayet edilmelidir.

2. Lisans Bedelinin Götürü Ücret Olarak Hesaplanması

Sıklıkla tercih edilmemekle birlikte uygulamada götürü lisans bedeli de tercih edilmektedir. Götürü lisans; lisans hakkının karşılığı olan lisans bedelinin önceden taraflarca kesin olarak belirlendiği lisans bedeli saptanış şeklidir.⁹⁸² Taraflarca götürü bedelin ödenmesi belirli taksitlere de bağlanabilir. Lisans bedeli taksitlere bölünmüş ise süresinden önce, sona eren lisans sözleşmesinde lisans alan kullandığı süreye kadar taksitleri ödemekle yükümlü olup kullanmadığı dönem içinse taksitleri ödeme zorunluluğu bulunmamaktadır.⁹⁸³ Bu tür sözleşmelerde özellikle lisans alan açısından bir takım olumsuzluklar doğurabilir. Özellikle lisans alan lisanstan beklediği faydayı alamaması sözleşmenin sonradan feshedilmesi, sözleşme konusu patentin hükümsüz kalması hallerinde sözleşmenin zararlı sonuçlarına katlanmak zorunda kalabilir. Nitekim lisans alan yararlandığı patentten verimli şekilde faydalanamasa bile ilgili ücreti baştan ödemekle yükümlüdür. Sözleşmenin sona ermesi halinde ödenen bu bedelin ne kadarlık kısmının iade edileceği ihtilafıdır. Özellikle de lisans verenin iflası halinde böyle bir geri ödeme güç olacaktır. Götürü ücret belirlenmesi lisans veren açısından da bazı dezavantajlar barındırmaktadır. Doktrinde lisans bedelinin götürü bedel olarak belirlenmesi halinde lisans verenin patentin ticari açıdan kazandığı başarıya yabancı kalacağı ve patentli ürünün rantabilitesinden faydalanamayacağı belirtilmiştir.⁹⁸⁴ Gerçekten patent nedeniyle sağlanan başarının beklenen başarıyı aşması halinde, lisans verenin maddi menfaatleri zarar görebilecektir. Özellikle

⁹⁸² ERDEM, s.145 Götürü ücretin taraflarca kararlaştırılması halinde, taraflar sözleşme imzalanmadan önce yahut en geç imzalanması aşamasında ödenecek ücreti belirlemesi tavsiye edilmektedir. Sözleşme yapıldıktan sonra götürü ücretin belirlenmesi pek mümkün değildir. Bak. ONGAN, s.105

⁹⁸³ ORTAN, s.148

⁹⁸⁴ ONGAN, s.105

inhisarı bir lisans sözleşmesinin varlığı halinde lisans veren başka kimselere lisans veremeyeceği için elde ettiği başarının karşılığını alamayacaktır.

3. Lisans Bedelinin Karma Şekilde Belirlenmesi

Tarafların iradelerine göre ödeme şekli karma olarak da belirlenebilir.⁹⁸⁵ Bu tür karma lisans sözleşmelerinde lisans bedelinin bir kısmın önceden belirlenmiş belli bir miktardan bir kısmı da parça başına belirlenen miktardan oluşmaktadır. Örneğin lisans konusu malın üretim veya satış miktarı ne olursa olsun ilk başta ödenecek sabit bir bedel üzerinde anlaşılıp parça başına bir bedelin de buna eklenmesi şeklinde kararlaştırabilirler.⁹⁸⁶ Ciro veya kar odaklı bedel belirleme yöntemleri de karma sözleşmeye konu olabilir. Bize göre her iki tarafça da en adil yöntem karma sözleşme tipleridir. Bu sözleşmelerden bir yandan lisans veren sabit bir bedel kazanırken bir yandan da lisans alan faaliyeti karşılığında bir bedel ödeme yükümlülüğü altına girmektedir.

B. Lisans Konusunun Kullanılması

Lisans sözleşmesinin konusu, lisans alanın lisans hakkının kullanmasıdır. Lisans veren lisans sözleşmesiyle lisans alana patentin kullanımını ve yararlanmasını sağlama yükümlülüğü ve lisans alanın patenti kullanmasına katlanması yükümlülüğü altına girmektedir. Buna karşılık lisans alan da lisans sözleşmesine konu patent hakkını kullanma hakkına sahip olacaktır. Ancak lisans alanın kullanım hakkının aynı zamanda bir yükümlülük olup olmadığı değerlendirilmelidir.

Lisans veren patent hakkını sağlamakla birlikte ekonomik bir menfaat elde etmektedir. Ancak lisans verenin tek elde ettiği menfaat ekonomik değildir. Lisans veren patentinin piyasada kullanımını ve tanınmasını istemektedir. Bu nedenle lisans veren, lisans hakkının kullanılması zorunluluğunu lisans sözleşmesinde düzenleyerek lisans alanı patenti kullanmakla açık bir şekilde yükümlü tutabilir.⁹⁸⁷ Lisans

⁹⁸⁵ Ödemelerin belirlenmesi, ödeme tabloları ve örnek ödeme şekilleri hususunda ayrıntılı bilgi için bakınız ŞİMŞEK, s.98 -104

⁹⁸⁶ ONGAN, s.108

⁹⁸⁷ Bununla birlikte lisans sözleşmesinde açık bir düzenleme olmasa dahi lisans alanın lisansı kullanma yükümlülüğünün olduğu sözleşme hükümlerinin yorumuyla da ortaya çıkabilir. ÖZSOY, s.145, ORTAN, s.249 Nitekim lisans sözleşmesinde patentin kullanılmasının şekline ilişkin hükümlerin ayrıntılı düzenlenmesi, lisans

sözleşmesinde açık bir şekilde lisans alanın patenti kullanma yükümlülüğü düzenlenmemesi halinde lisans alanın patenti kullanmakla yükümlü olup olmadığı değerlendirilmelidir.

Mülga 551 Sayılı PAT KHK'sı döneminde doktrinde lisans alanın kullanımla yükümlü olup olmadığı değerlendirilmiştir. Doktrindeki bir görüş lisans alanın lisans sözleşmesine konu patenti kullanmakla yükümlü olmadığını belirtirken ağır basan diğer görüş sözleşmede özel olarak düzenlenmiş olmasa da lisans alanın patenti kullanmakla yükümlü olduğunu belirtmiştir.⁹⁸⁸ Sınai Mülkiyet Kanununun kabulüyle birlikte kanun koyucu lisans alanın patenti kullanma yükümlülüğü konusundaki tartışmalara son vermiştir. SMK 130/1 gereği patent sahibi veya yetkili kıldığı kişinin, patentle korunan buluşu kullanmak zorunda olduğu düzenlenmiş olup bu yükümlülük gereği lisans alanın yetkili kişi olması nedeniyle lisans hakkını kullanmakla yükümlü olduğu kabul edilmelidir.⁹⁸⁹ Dolayısıyla lisans alanın kanuni bir kullanma yükümlülüğünün varlığını kabul etmek gerekir. Bununla birlikte lisans sözleşmesinden kaynaklanan güven ilişkisi gereği de lisans alan patenti kullanmakla yükümlüdür. Nitekim lisans alanın patenti kullanmaması halinde lisans verenin patent hakkına zarar verilmiş olacaktır. Patent belirlenen süre kullanılmaması durumunda patent sahibi olan lisans verenin aleyhine bir takım sonuçlar doğacaktır. Örneğin patent sahibi zorunlu lisans vermek zorunda kalabilecektir. Lisans sözleşmelerinde lisans

---

alanın kısa sürede üretimde bulunma zorunluluğu, lisans alanın lisans verenden ham madde almasına ilişkin hükümlerin düzenlenmesi, lisans alanın ürettiği malları lisans verene teslim etme yükümlülüğü, lisans alanın patenti ihlas ve geliştirme yükümlülüğü veya bunları uygulama zorunluluğu, tarafların yenilikleri birbirine bildirme yükümlülüğü, tarafların reklam yapma yükümlülüğü gibi sözleşme hükümlerinin yorumlanması neticesinde lisans alanın lisansı kullanmakla yükümlü olduğu yorum yoluyla saptanabilir. ORTAN, s.249,250

⁹⁸⁸ Doktrinde hak sahibinin hakkını kullanmak zorunda olup olmadığı tartışmalarına bakıldığında lisans alanın böyle bir yükümlülüğünün olmadığı yasada da lisans alanına böyle bir yükümlülük yüklenmediği bir görüş tarafından belirtilmiştir. Nitekim doktrinde ERDEM, gerek İhtira Beratları Kanunu gerekse 551 sayılı Pat KHK'sında lisans alanın sözleşmeye konu patenti kullanma yükümlülüğünün düzenlenmediğini belirtmiştir. Bakınız; ERDEM, s.155 Doktrinde sözleşmede özel olarak düzenlenmemiş olsa dahi lisans alanın patenti kullanmakla yükümlü olduğu görüşü ise ağır basmaktadır. Nitekim Özsoy Pat KHK m.85 ve 86 lisans alanın buluşu kullanmakla yükümlü olduğunu ayrıca Pat KHK'sı 96 gereği de patent sahibinin veya yetkili kılınan kişinin patentle korunan buluşu kullanmak zorunda olduğunu belirtmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZSOY, s.146,147 Yazara göre kanun koyucu lisans alanın patenti kullanma yükümlü olduğunu mevzuatta düzenlemiştir. Doktrinde Topçu ve Ongan ise PAT KHK m.99 gereği patentin kullanılmaması halinde zorunlu lisans verileceği bu nedenle, lisans alanın kullanım yükümlülüğü olduğunun kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bakınız; TOPÇU, s.156 ONGAN, s.112 Bununla birlikte lisans sözleşmesinin inhisarı veya basit olması açısından da lisans alanın patenti kullanmakla yükümlü olup olmadığı hususunda doktrinde değerlendirmelerde bulunulmuştur. Doktrinde baskın görüşe göre inhisarı nitelikte lisans sözleşmesinin varlığı halinde lisans alan lisans konusu patenti kullanmakla yükümlüdür. Bakınız; ORTAN, s.250, ÖZSOY, s.146, ÖZDEMİR OKTAY, s.118 Basit lisans sözleşmelerinde ise kural lisans veren patent hakkını kendisi kullanabileceği gibi başka kişilere de lisans hakkı verebileceği için lisans alanın kullanım yükümlülüğü olmadığı kabul edilmektedir. Bakınız; ORTAN, s.252, ÖZSOY, s.146 KIRCA, s.83

⁹⁸⁹ Bununla birlikte mülga PAT KHK m.99'un 96'ya göndermesi neticesinde lisans alanın patenti kullanması beklenmektedir. Nitekim lisans alanın, patent verildiğine ilişkin ilanın ilgili bültende yayımlandığı tarihten itibaren 3 yıl içinde kullanılmaması halinde zorunlu lisans tesis edilecektir. Bu düzenleme nedeniyle mülga PAT KHK'sı döneminde de lisans alanın patenti kullanmakla yükümlü olduğu söylenebilir. ONGAN, s.112

veren patentin kullanılmasında manevi bir çıkarı da bulunmaktadır.⁹⁹⁰ Nitekim lisans veren patentin piyasa için değerlendirilmesini arzulamaktadır. Lisans alanın yararlanmak için almış olduğu patenti kullanmaması lisans verenin buluşu üzerine emeğine ve arzusuna zarar vermektedir.

Lisans alanın kullanma yükümlülüğü sadece isteğe bağlı yapılan sözleşmeler için değil zorunlu lisans sözleşmeleri içinde geçerli bir yükümlülüktür.⁹⁹¹ Lisans alanın hangi davranışlarının kullanım yükümlülüğünün yerine getirdiği hususu ise doktrinde tartışmalıdır. Lisans alanın kullanım yükümlülüğünü yerine getirmesi tespit edilirken dürüstlük kaidelerinden yararlanılması gerekmekte olup kullanma yükümlülüğü bulunan lisans alan, sözleşme konusunun kullanılması için gerekli işlemleri yapmalı, patentli ürünü üretmeli, piyasaya sunmalı, lansman yapması gerektiği doktrinde belirtilmiştir.⁹⁹² Ayrıca lisans alanın kullanım yükümlülüğünü yerine getirip getirmemesi değerlendirilirken pazar şartları ve patent sahibinin kontrolü ve iradesi dışındaki şartlarda göz önünde tutulmalıdır. Tüm bu hususlar dikkate alındığında lisans alanın patenti kullanması için bir takım ticari ve somut faaliyetlere girişmiş olması gerekir. Örneğin patent için, üretim hattı tamamlanmış, montaj birimleri hazırlanmış satış kanalları oluşturulmuş veya dağıtım ağı belirlenmiş olmalıdır. Somut olarak patentin kullanımına yönelik emarelerin bulunmaması halindeyse lisans alanın kullanım yükümlülüğünü yerine getirdiği söylenemeyecektir.

Lisans sözleşmesinin kullanım yükümlülüğünün ne zaman başlayacağı da önem arz etmektedir. Sözleşmenin tarafları kullanma yükümlülüğünün başlangıç zamanını sözleşmede özel olarak düzenleyebilir. Eğer taraflar bu yönde özel bir düzenleme yapmadılarsa her olayın özelliklerine göre değerlendirilebilir. Bununla birlikte lisans alanın kullanım yükümlülüğünün ne zaman başlayacağı konusunda genel bir ilke koymak zor olduğu için kullanım yükümlülüğünün başlayacağı tarih doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde lisans alanın kullanım yükümlülüğünün başlangıcının belirlenmesinde; patentin üretim yeterliliğine sahip olup olmadığı ve patentin üretimi için elverişli hale getirilip getirilmediği kıstaslarına bakılarak lisans alana makul bir süre tanınması gerektiği belirtilmiştir.⁹⁹³ Doktrinde diğer bir görüş ise

---

⁹⁹⁰ ERDEM, s.155

⁹⁹¹ Arslanlı Zorunlu lisans s.359

⁹⁹² ONGAN, s.115,116

⁹⁹³ ÖZSOY, s.148

lisans alanın lisans hakkını kullanması için makul bir sürenin verilmesinin yerinde olduğu, kullanma yükümlülüğünün bu sürenin bitiminden sonra gecikmeksizin başlayacağını ifade etmiştir.⁹⁹⁴ Bize göre taraflar sözleşmede patentin kullanımının başlayacağı tarihi özel olarak düzenlemelidir. Özellikle patentin kullanımı için büyük yatırımlara ihtiyaç duyuluyorsa, teknoloji test ve kontrolle tabii tutuluyorsa veya bir takım özel materyallere ihtiyaç duyuluyorsa bu şartlarda göz önüne alınarak lisans alanın kullanım yükümlülüğünün başlangıcı belirlenmelidir. Patent kullanım yükümlülüğünün başlaması için lisans verenin de patenti kullandırma edimini hazır bir şekilde lisans alana sunması gerekir. Eğer sözleşmenin kurulması anında patentli teknoloji kullanıma hazır değilse lisans veren borçlunun temerrüdüne düşebilecektir.

Lisans alanın lisansı kullanma yükümlülüğünü yerine getirmemesinin sonuçları da önem arz etmektedir. Lisans alanın kusurlu olarak kullanma yükümlülüğüne uymaması halinde lisans verenin başvuracağı birkaç yol bulunmaktadır. Öncelikle lisans veren belirli bir süre tanıyarak lisans alanın kullanma yükümlülüğünü yerine getirmesini beklemeli ardından lisans alan yükümlülüğünü yerine getirmezse asli borç olan kullanma yükümlülüğüne aykırı hareketinden dolayı haklı sebebe dayanıp sözleşmeyi feshedebilir ve uğramış olduğu zararı talep edebilir.⁹⁹⁵ Nitekim lisans alan kullanma edimini ifa etmezse, temerrüde düşmüş olur. Bu durumda borçlunun temerrüdü hükümleri uygulanabilir. Taraflar ayrıca lisans sözleşmesinde lisans alanın kullanma yükümlülüğüne aykırılık hallerini sözleşmede özel olarak da düzenleyebilir. Lisans sözleşmesine konulan hükümlerle lisans alanın belirlenen bir tarihe kadar lisans sözleşmesinin türüne göre üretmek/satmak zorunda olduğu asgari miktar belirlenmekte ve hatta bu tarihe kadar hedefler tutturulamazsa lisans sözleşmesinin feshedileceği veya varsa inhisarı lisans sözleşmesine son verileceği de kararlaştırılabilir.⁹⁹⁶

Bununla birlikte bazen lisans alan, sırf lisans verene zarar vermek amacıyla, kullanma yükümlülüğünü yerine getirmeyebilir. Lisans alan, lisans verene zarar vermek amacıyla patent lisansını kullanmıyorsa bu takdirde lisans verene karşı

⁹⁹⁴ ONGAN, s.119 Yazar özellikle lisans alanın patenti kullanması için işletmesindeki sistemleri değiştirmesi, çalışanlarının eğitilmesi hususlarını göze alarak somut olaya göre değerlendirme yapılmasını gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ONGAN, s.119

⁹⁹⁵ ONGAN, s.121

⁹⁹⁶ ONGAN, s.118

tazminat sorumluluğu artmaktadır. Hâkim bu durumu göz önüne alarak takdir yetkisini kullanmalıdır. Lisans alanın patenti kullanırken bir takım hususlara da dikkat etmesi gerekir. Lisans alan patenti ekonomik değerini düşürücü bir şekilde kullanması halinde doğacak zararlardan lisans verene karşı sorumludur.⁹⁹⁷ Patent konusu teknolojiyi kullanırken patentin kalitesini zedeleyici fiillerden kaçınmalıdır. Aksi halde patentin değeri ve itibarı zarar görebilir. Bu nedenle patent konusu teknoloji kullanılırken, teknoloji kullanımı için gerekli vasıflı eleman, üretim cihazları ve malzemeler kullanılmalıdır. Bununla birlikte lisans verence konulan kalite kriterlerinin rekabeti sınırlayıcı olmaması gerekir. Bu nedenle kalite standartları koyan yükümlülüklerin teknik bakımdan yeterli derecede kullanım için gerekli olması ve lisans alan ile lisans verenler açısından kabul edilmiş kalite standartlarına uygun olması gerekir.⁹⁹⁸ Lisans alanın kalite standartlarına uymadan yaptığı üretimse kötü ifa olarak kabul edilir ve sözleşmeye aykırılık hükümleri uygulanır.⁹⁹⁹

Lisans alanın kullanım yükümlülüğü kural olarak lisans sözleşmesinin sona ermesiyle birlikte kalkar. Bazı hallerde ise lisans sözleşmesi süresi sona erme de kullanım yükümlülüğü sona erecektir. Doktrinde patentin teknik olarak kullanılmasının yeni gelişmeler karşısında hiç mümkün olmaması ya da patentten beklenen amacın ortadan kalkması, patentin verimliliğinin ortadan kalkması gibi hallerde patent kullanım yükümlülüğünün sona ereceği belirtilmiştir.¹⁰⁰⁰ Nitekim bu hallerde işlem temelinin çökmesi mevzu bahis olabilir. Özellikle lisansın rantabilitesini kaybetmesi halinde lisansın kullanılması külfet haline gelebilir. Böyle bir durumda taraflar açısından adil olmayan bir sözleşme ilişkisi ortaya çıktığından MK 2'ye göre değerlendirme yapılarak lisans sözleşmesinin akıbeti belirlenmelidir.¹⁰⁰¹ Bahsedilen hususların gerçekleşmesiyle birlikte lisans sözleşmesinden doğan lisans alanın kullanım yükümlülüğünün devam etmesi adil olmayan sonuçlar doğurması nedeniyle bu haller lisans sözleşmesini feshe götüren haklı nedenler olarak değerlendirilebilir.¹⁰⁰²

⁹⁹⁷ ORTAN, s.253 Alman hukukundaki baskın görüşe göre lisans alanın kusurlu olarak kullanım yükümlülüğünü yerine getirmemesi halinde lisans verenin, lisans alana bu yükümlülüğü yerine getirmesi için uygun bir süre tanıyacağı, süre sonunda lisans alan yükümlülüğü yerine getirmediyse sözleşmenin lisans verence feshedilip süresinden önce biten sözleşme nedeniyle zararını talep edebileceği belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ORTAN, s.256

⁹⁹⁸ Ayrıntılı bilgi için BAŞ, s.112vd.

⁹⁹⁹ TÜZÜNER, s.226

¹⁰⁰⁰ ORTAN, s.255

¹⁰⁰¹ ÖZDEMİR OKTAY, s.119

¹⁰⁰² ÖZSOY, s.149

Sonuç olarak taraflar arasındaki lisans sözleşmesinde özel bir hüküm bulunmasa dahi lisans alan, sözleşmeye konu patenti kullanmakla yükümlüdür. Ancak kullanma yükümlülüğünün sözleşmede özel olarak düzenlenmesi, hangi faaliyetlerin kullanma olarak değerlendirileceğinin belirlenmesi, yükümlülüğün başlangıcının ve sona ermesinin belirlenmesi önem arz etmektedir.

C. Sözleşmeye Uygun Kullanılması

Lisans sözleşmelerinde lisans alanın kullanım yükümlülüğünün bulunmakla birlikte taraflar lisansın kullanımını özel şartlara bağlayabilir. Sözleşmede verilen lisansın kullanma izninin kapsamı, süresi özel olarak düzenlenebilir.¹⁰⁰³ Böyle bir durumda patent lisans sözleşmesinde lisans alanın kullanım yükümlülüğünün de sözleşme şartlarına uygun olarak yerine getirilmesi gerekir. Sözleşmeye uygun kullanım yükümlülüğü lisans alanın lisans konusunu kullanması yükümlülüğünün devamıdır.

Patentin sözleşmeye uygun kullanımını patentin kullanıldığı ürünlerin kalitesi ve standartlarının korunması açısından önem arz eder. Lisans veren patent hakkı zarar görmemesi için lisans sözleşmesinde patentli ürünün kalitesine ilişkin özel düzenlemeler yapabilir, uygulanacak metotları kendisi belirleyebilir. Sözleşmede patentin standartlarının belirlenmesiyle birlikte lisans alan kalitesiz parçalarla, patent hakkını zedeleyemeyecektir. Bununla birlikte sözleşmede lisans alan için getirilen kalite standartlarının, lisans verenin üretimindeki standartlara nazaran çok ağır olmaması gerekir.¹⁰⁰⁴ Uygulamada taraflar sözleşmede lisans alanın belirli bir kalite de üretim yapıp yapmadığını denetlemek amacıyla lisans alandan makul dönemlerde patentli ürünün örneklerini lisans verene sunması konusunda yükümlülükler de düzenlemektedir.¹⁰⁰⁵ Böylelikle lisans veren, lisans alanın sözleşmede belirtilen kalite ve işlevde patenti kullanıp kullanmadığını denetleyebilecektir.

¹⁰⁰³ TOPÇU, s.157 Yazar lisans sözleşmesinde; alt lisans sözleşmesi yapıp yapmama hakkı, üretim, satış gibi konularda lisans alanın haklarını net bir şekilde düzenleyerek sözleşmeye uygun kullanma yükümlülüğünü belirledebileceğini ifade etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız TOPÇU, s.157 vd.

¹⁰⁰⁴ STİM, s.227

¹⁰⁰⁵ STİM, s.226

Bazen, lisans alan, lisans verenin kullandığı metotlar üzerinde değişiklikler yapmak isteyebilir. Böylelikle farklı metotlarla da patentli ürün veya hizmet çıkarabilecektir. Ancak var olan metotlarda yapılan değişiklikler veya yeni metotlar lisans verenin patent hakkını zedeleyebilir veya patentin standartlarını taşımayabilir. Bu nedenle lisans alanın, farklı metotlarla patent standartlarında değişik yapması halinde, lisans verenin rızasını alarak patent hakkını kullanması gerekir. Aksi halde sözleşmeye aykırı bir kullanım söz konusu olacaktır. Lisans verenin rızası, yazılı olarak yapılan ek bir protokolle verilebilir. Lisans verenin sessiz kalması ise yöntem ve malzemelere onay verdiğinin göstergesi kabul edilmemelidir. Nitekim lisans sözleşmeleri yazılı şekle tabii olarak yapılan sözleşmelerdir. Bunlar üzerindeki değişikliklerinde yazılı olması gerekir. Bununla birlikte taraflar sözleşmede özel bir şekil şartı öngördülse, bu şekil şartına tabii olarak ek protokoller yapılmalıdır. Patentin işlevine, itibarına ve kalitesine zarar vermeyen üretim teknikleri ve know howlar ise lisans alanca serbestçe uygulanabilir. Böyle bir durumda lisans verenin onayına ihtiyaç bulunmamaktadır. Nitekim rekabet hukuku gereği lisans veren, lisans alanın bu kullanımına engel olamaz.

Rekabet kuralları gereği, lisans alan, lisans verenin know how ve üretim tekniklerinden bağımsız olarak kendi bilgilerini kullanabilir; lisans alanın bu hakkını kısıtlamaya yönelik hükümler ise rekabet hukukuna aykırılık teşkil eder.¹⁰⁰⁶ Böylelikle lisans alan patent hakkı üzerinde iyileştirme ve gelişmeler yapabilecek, kendi teknolojisini geliştirebilecektir. Lisans alanın kendi geliştirdiği teknolojileri kullanmasını yasaklayan veya AR-GE faaliyetinde bulunmasını yasaklayan sözleşmeler ise rekabeti bozucu, engelleyici ve kısıtlayıcı olması nedeniyle RKHK.m.4 bağlamında değerlendirilecektir. Bununla birlikte bu tür kayıtlara 2008/2 sayılı teknoloji transferi anlaşmalarına ilişkin grup muafiyeti de uygulanmayacaktır. Nitekim 2008/2 sayılı Teknoloji Transfer Anlaşmaları Tebliği'deki düzenlemeye göre rakip olan teşebbüsler arasındaki anlaşmalarda lisans alanın kendi teknolojisini kullanmamasına ilişkin hükümler veya lisans alanın AR-GE faaliyetini yasaklayan hükümlerin yer alması halinde anlaşmanın tamamı grup muafiyeti kapsamı dışında değerlendirilecektir. Birbirine rakip olmayan teşebbüsler arasında lisans alanın teknolojisini kullanma yükümlülüğü veya AR-GE faaliyetleri yasaklanmasına ilişkin

---

¹⁰⁰⁶ ASLAN, Rekabet Dersleri, s.106

anlaşmalarda ise sadece ilgili hüküm grup muafiyeti kapsamı dışında tutulmuştur. Anlaşmanın geri kalan kısımları ise grup muafiyeti kapsamı içerisinde değerlendirilebilecektir. Görüldüğü üzere taraflar ister birbirine rakip olsun ister rakip olmasın bu tür kayıtlar grup muafiyeti kapsamı dışındadır.

Lisans alanın kendi teknolojisini kullanmama ve AR-GE yasakları bireysel muafiyet bağlamında da irdelenmelidir. Kanımızca bu tür sözleşme kayıtlarını bireysel muafiyet koşullarını oluşturan ekonomik fayda, tüketicinin zarar görmemesi, rekabetin sınırlanmasının zorunlu olması ve ölçülülük bağlamında değerlendirirsek bireysel muafiyet uygulanmayacaktır. Dolayısıyla lisans alanın kendi teknolojisini kendisinin kullanması ve AR-GE çalışmalarında bulunmasını engelleyici kayıtların sözleşmede yer alması halinde rekabete aykırılık söz konusu olacak ve yaptırım uygulanacaktır. Ancak lisans alanın gerçekleştirmiş olduğu gelişmeler, patent hakkına zarar vermemekteyse, patentin orijinalliğini bozmaktaysa, patentin işlevine zarar vermemekteyse veya patentin kalitesini zedeliyorsa lisans veren bu tür kullanımları engelleyebilecektir. Bu tür kullanımların engellenmesine yönelik kayıtlar rekabete aykırılık teşkil etmeyecektir.

Bununla birlikte lisans alanın, lisans konusu patenti kullanırken hakkın niteliğine uygun ve lisans verenin uyarılarına bağlı olarak kullanması gerekir.¹⁰⁰⁷ Nitekim patentli ürünlerin birçoğu karmaşık yöntemler sonucu elde edilebilir. Bu nedenle istenilen nitelikteki ürünün üretilmesi için talimatlara ihtiyaç duyulur. Bu durumda lisans veren devreye girecek ve lisans alanın üretimini gözlemleyerek bir takım talimat ve uyarılarda bulunacaktır. Böylelikle lisans alanın patenti kullanması neticesinde patentin standartları tuturulmuş olacaktır. Lisans alanın, lisans verenin sözleşmede düzenlenen talimatlarına uygun kullanma yükümlülüğü rekabet kurallarına da aykırılık teşkil etmeyecektir. Nitekim Rekabet Kurulu'nun Efes –Miller emsal kararında; Efes'e getirilen Miller birası imalatı için özel kültür mayasını Miller'in belirttiği şekilde kullanması ve kültür mayasını lisanslı Miller imalatı dışında üretmemesi, gibi yükümlülükler lisansı verilen biranın orijinali ile olan benzerliğini ve kalitesini sağlamaya yönelik hükümler olması nedeniyle rekabet kurallarına aykırı olmadığına karar vermiştir.¹⁰⁰⁸

¹⁰⁰⁷ ORTAN, s.253

¹⁰⁰⁸ 14.11.2002 tarihli 02-70/843-347 sayılı Efes Miller Kararı

Sözleşmeye uygun kullanım sadece lisanslı ürünlerin kalitesi ve niteliğine ilişkin konulmamaktadır. Lisans sözleşmelerinde lisans veren, lisans alan için üretim sınırlaması yani kota da koyabilir.¹⁰⁰⁹ Lisans sözleşmelerinde üretim kapasitesiyle ilgili hükümlerde düzenlenebilir. Böylelikle lisans veren, lisansın belirli sınırlarda kullanılmasını sağlayabilir. Lisans verenin lisans alanı aylık yıllık üretim miktarını sözleşmede en az veya en çok belirlediği sözleşmelere nicelik bakımından sınırlanmış patent lisans sözleşmesi denilmektedir.¹⁰¹⁰ Böyle bir hükmün sözleşmede düzenlenmesi halinde lisans alanın sözleşmede belirlenmiş oranda patent hakkını kullanması gerekir. Taraflar lisans sözleşmesinde lisans alanın hedeflerini tutturamamasının sonuçlarını da düzenleyebilir. Örneğin lisans alanın hedefi tutturamaması halinde sözleşmeyi feshedeceğini veya sözleşmenin inhisarı niteliğinin ortadan kaldırılabilmesine ilişkin hükümleri sözleşmede düzenleyebilir.¹⁰¹¹

Üretim sınırlamasına ilişkin kayıtların rekabet hukuku bağlamında da değerlendirilmesi gerekir. Lisans verenin, lisans alanın belirli bir oranda üretim yapmasına yönelik yükümlülükler rekabet hukukuna aykırılık teşkil edebilir. Nitekim kullanım miktarı sınırlamalarının “her türlü piyasa kaynaklarının veya unsurlarının paylaşılması ya da kontrolü”, “mal veya hizmetin arz ya da talep miktarının kontrolü veya bunların piyasa dışında belirlenmesi” gibi sonuçlara sebep olabilecektir.¹⁰¹² Doktrinde de, sözleşmedeki bu tür sınırlandırmalar nedeniyle, lisans alan belirli bir miktarın üzerinde üretim yapamayacağı için ürün fiyatları artacağı, birden fazla lisans alana karşı üretim ve kullanım sınırının düzenlenmesi halinde pazarın fiilen bölüneceği ve mal ve hizmet temin etmenin olanaksız hale geleceği belirtilmiştir.¹⁰¹³ Ayrıca, üretim sınırlamaları konulması piyasada fiyatların orantısız şekilde artmasını sebep olacaktır.¹⁰¹⁴ Bu nedenle ürün ve satış miktarı anlaşmaları önceki bölümlerde de değindiğimiz üzere RKHK.m.4 bağlamında rekabet kurallarına aykırı olarak değerlendirilmektedir. Bu tür anlaşmalara şartları varsa grup veya bireysel muafiyet uygulanabilir. 2008/2 sayılı Teknoloji Transfer Anlaşmaları Tebliği gereği rakip olan teşebbüsler arasındaki ürün ve satış miktarı sınırlaması 2008/2 sayılı Teknoloji

¹⁰⁰⁹ YÜKSEL, s.89

¹⁰¹⁰ ÖZSOY, s. 41 ORTAN, s.145

¹⁰¹¹ ÖZSOY, s.148

¹⁰¹² GÖZLÜKAYA, s.41,42

¹⁰¹³ ODMAN, s.91

¹⁰¹⁴ ASLAN, Rekabet Dersleri, s.79

Transfer Anlaşmaları Tebliği'nin 6.maddesinde ağır sınırlama olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle rakip olan teşebbüsler arasındaki anlaşmalar 2008/2 sayılı Teknoloji Transfer Anlaşmaları Tebliği'nin kapsamı dışında tutulmuştur. Ancak aynı ağır sınırlama rakip olmayan teşebbüsler için 2008/2 sayılı Teknoloji Transfer Anlaşmaları Tebliği'nin 6.maddesinde düzenlenmemiştir. Ayrıca 2008/2 sayılı Teknoloji Transfer Anlaşmaları Tebliği'in diğer hükümlerinde de üretim ve satış miktarını sınırlandıran bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle kanımızca, rakip olmayan teşebbüsler arasında ürün ve satış miktarının kısıtlanması, 2008/2 sayılı Teknoloji Transfer Anlaşmaları Tebliği'de düzenlenen sınırlamalar içerisinde belirtilmediği için bu hükümler grup muafiyeti kapsamı içerisinde değerlendirilecektir. Ancak rakip olmayan teşebbüsler arasındaki ürün ve satış miktarı sınırlanmasına ilişkin anlaşmalar, 2008/2 sayılı Teknoloji Transfer Anlaşmaları Tebliği'deki diğer sınırlamaları ihlal ediyorsa, anlaşma grup muafiyeti kapsamı dışında değerlendirilecektir. Bununla birlikte grup muafiyeti kapsamı dışında kalan anlaşmalara, şartları varsa bireysel muafiyet uygulanabilir.

Sınai Mülkiyet Kanunu bağlamında lisans sözleşmesine aykırı kullanımların varlığı halinde lisans hakkının izinsiz genişletilmesi de söz konusu olabilir. Lisans sözleşmesinin kapsamını izinsiz genişletme halleri; lisansın sözleşmesinde yer bakımından sınırlanmasına rağmen başka bölgelerde kullanılması, kullanım sınır olmasına rağmen bu sınırlandırmaya uyulmaması, süre sınırlanmasına rağmen süre şartına uyulmaması, lisans hakkının yetkisiz olarak üçüncü kişiye devredilmesi halinde söz konusu olabilir.¹⁰¹⁵ Tüm bu haller sözleşmeye uygun kullanım yükümlülüğünün ihlalidir. Lisans alanın bu sınırları aşması halinde SMK. m.141'deki kanuni şartlar varsa patent hakkına tecavüzü söz konusu olabilecektir.¹⁰¹⁶

---

¹⁰¹⁵ TOPÇU, s.158

¹⁰¹⁶ ORTAN, s.145 Bu konuda ayrıntılı değerlendirmeler için bakınız;

D. Lisans Alanın Gerçekleştirdiği Teknik Gelişmeleri Ve İyileşmeleri Bilgi Verme Ve Bunlardan Lisans Verenin Yararlandırılması

Lisans süresince lisans alan kullandığı patente ilişkin bir takım teknik gelişmeler gerçekleştirebilir. Lisansı kullanımı süresince deneyimiyle elde ettiği teknik gelişmeleri lisans verenle paylaşma yükümlülüğü olup olmadığı ise tartışmalıdır. Lisans alanın teknik gelişme ve iyileşmeleri bilgi verme ve lisans verence kullanılmasını sağlama yükümlülüğünün iki önemli boyutu vardır.

İlk boyutu lisans alanca lisans verene teknik gelişme ve iyileşmeleri bilgi verme boyutudur. Doktrinde lisans alanın patent üzerindeki teknik gelişme ve iyileştirmeler konusunda lisans verene bilgi vermesi yükümlülüğünün sözleşmeyle özel olarak düzenlenen bir yükümlülük mü yoksa lisans ilişkisi gereği ortaya çıkan bir yükümlülük mü olduğu ise tartışmalıdır. Doktrinde bir görüşe göre lisans alan teknik gelişme ve iyileştirmeleri bildirmekle yükümlüdür. Nitekim Özsoy'a göre patent lisans sözleşmesinde lisans alanın patente ilişkin teknik gelişmeleri lisans verene bildirme yükümlülüğü bulunmaktadır.¹⁰¹⁷ Doktrinde baskın görüş ise teknik gelişme ve iyileştirmeleri bilgi verme yükümlülüğünün sözleşmeyle ancak düzenlenebileceği yönündedir. Ortan'a göre lisans alanın özellikle lisans konusu patentin düzeltilmesi ya da geliştirilmesi sonuçlarını lisans verene bildirme yükümlülüğü yoktur.¹⁰¹⁸ Özdemir'e göre de lisans alanın teknik gelişmeleri bilgi verme yükümlülüğü sadece lisans sözleşmesinde düzenlenebilir.¹⁰¹⁹ Topçu'ya göre lisans alanca gerçekleştirilen teknik geliştirme ve iyileştirmeler üzerinde hak sahibi olan ve tasarruf yetkisi olan sadece lisans alan olduğu için lisans verenle ancak sözleşme ilişkisinde düzenlenmesi halinde böyle bir yükümlülük lisans alanca yerine getirilmelidir.¹⁰²⁰ Ongan'a göre lisans konusu teknik bilgi ve gelişmelerin lisans verene bildirilmesi yükümlülüğü ancak sözleşmeyle düzenlenebilen bir yükümlülüktür.¹⁰²¹ Bize göre lisans alan faydalanmış olduğu patent üzerinde gerçekleştirmiş olduğu teknik gelişmeleri lisans verene bildirmelidir. Nitekim lisans alan patent üründe gerçekleştirdiği bir takım

¹⁰¹⁷ ÖZSOY, s.156

¹⁰¹⁸ ORTAN, s.266

¹⁰¹⁹ ÖZDEMİR OKTAY, s.120

¹⁰²⁰ TOPÇU, s.167 Yazar lisans alanın patente konu teknolojiden yararlanmak için zaten yüksek meblağlı yatırımlar yaptığını birde teknik gelişmelerin uygulamaya geçirilmesi yükümlülüğünün ek maliyetlere sebep olacağını belirtmiştir. Bak. TOPÇU, s.167

¹⁰²¹ ONGAN, s.126

gelişmeler, lisans alanın sözleşmeye aykırı kullanımına sebebiyet verebilecek, patent hakkının niteliğine zarar verebilecektir. Böylelikle lisans veren lisans hakkının sözleşmeye uygun kullanılıp kullanılmadığı konusunda bilgi sahibi olabilecektir.

Bununla birlikte lisans alanın bildirim yükümlülüğü özellikle patent hakkına tecavüz sebebi olarak görülen eş değer unsurların kullanımını önleyecektir. Patente konu buluş ile teknik gelişme sonucunda ortaya çıkan buluş eşdeğerse, eşdeğer doktrini gereği patent hakkı ihlal edilmiş sayılacak ve patent hakkına tecavüz hükümleri uygulanacaktır. Sınai Mülkiyet Kanunu 89/5’ince maddesinde ‘’bir unsur, esas itibarıyla istemlerde talep edilen unsur ile aynı işlevi görüyor, bu işlevi aynı şekilde gerçekleştiriyor ve aynı sonucu ortaya çıkarıyorsa, genel olarak istemlerde talep edilen unsurun eşdeğeri olarak kabul edilir.’’ denilerek eşdeğerin unsur kavramı ifade edilmiştir. Buna göre eşdeğer unsurların kullanılması suretiyle patent hakkına tecavüzün varlığı muayyen bazı şartlara bağlanmıştır. İlk olarak tecavüzün varlığının ileri sürüldüğü tarihte eşdeğer unsurun kullanımı gerekir. İkinci olarak eşdeğer unsur iddiasına konu patent unsurlarıyla aynı işlevi gören ve aynı sonucu veren değişik araçların tekniğin bilinen durumuna göre bir buluş olarak kabul edilmemesi gerekir.¹⁰²² Buradaki teknik fonksiyonu veya teknik neticeyi patent sahibinin kullandığı vasıtanın ilk ve doğrudan doğruya neticesi olarak anlamak gerekir.¹⁰²³ Bu ilk ve doğrudan doğruya neticeyi elde etmek için patent fikrinden ilham alınmasına karşı başka bir vasıta kullanılması halinde taklit söz konusu olabilecektir.

Bununla birlikte lisans alanın bulduğu gelişme ve iyileşmeler, patentin standartlarını ve kalitesini de bozabilir. Bu nedenle doktrinde bizimde katıldığımız görüşe göre lisans alanca yapılan teknik iyileşme ve gelişmeler, lisans verenin haklarını zedeleyebileceği ve patentin kalitesini bozabileceği için lisans verenin muvafakatiyle ancak kullanılabilir.¹⁰²⁴ Bu muvafakatin sağlanması içinde lisans alanın, lisans verene gelişmeyi bildirmesi gerekir. Lisans alanın bildirme yükümlülüğünün ise sözleşmede özel olarak düzenlenmesinde fayda vardır. Böylelikle lisans alanın yükümlülüğünün sınırları tayin edilebilecektir.

---

¹⁰²² KAYA, Patent s.182

¹⁰²³ AYİTER, İhtira Hukuku, s.90

¹⁰²⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız ORTAN, s.267

Teknik gelişmeleri bildirme yükümlülüğü rekabet kuralları bağlamında da değerlendirilmesi gerekir. Lisans verenin teknik gelişme ve iyileşmelerden haberdar edilmesine ilişkin hükümler kural olarak rekabete aykırılık teşkil etmeyecektir, hatta teknolojinin geldiği son noktanın lisans verence öğrenilmesi rekabette faydalı sonuçları da olacaktır. Nitekim anlaşma konusu ürünün gelişmesiyle birlikte tüketiciler daha kaliteli ürünleri daha ucuz fiyatlara alabilecek, lisans veren ek yatırımlarını artırarak kendisi de lisans alanla rekabet edebilecektir. Ayrıca doktrinde de belirtildiği üzere lisans alanın geliştirdiği teknolojiden, lisans verenin haberdar edilmesi lisans verenin ürünün kalitesini kontrol etmesi ve üretim metot ile formüllerinin doğru uygulanmasını denetleme imkânı sağlayacağı içinde rekabete aykırı görülmemelidir.¹⁰²⁵ Bu nedenlerle lisans alanın gerçekleştirmiş olduğu gelişmeleri kendisine veya diğer lisans alanlara bildirmesi yönündeki hükümler rekabete aykırılık teşkil etmeyecektir.

İkinci boyutu ise lisans alanın gerçekleştirdiği yenilik ve gelişmelerden lisans verenin faydalanması meselesidir. Patent konusundaki her gelişme zahmetli masraflı bir süreç sonucunda gerçekleşmektedir. Tüm kurumlar ise teknolojiye gelinen son noktadan faydalanmak isteyebilir. Bununla birlikte lisans alan patent üzerinde yaptığı AR-GE çalışmaları neticesinde lisans verenden çok daha verimli bir şekilde patenti kullanabilir. Bu durum özellikle lisans alana alt lisans sözleşmesi yapma hakkının tanınmış olması halinde önem arz edecektir. Lisans almak isteyen artık asıl lisans veren yerine alt lisans veren/lisans alana başvurma yolunu tercih edecektir. Nitekim lisans alan lisans verenin patent hakkını geliştirdiği için çok daha iyi bir konuma gelmiştir. İşte tam bu noktada lisans veren sözleşmeye kayıt koyarak lisans alanın gerçekleştirdiği iyileşme ve gelişmelerden, kendisinin faydalanacağını sözleşmede düzenleyebilir. Bu durumda lisans alan, geliştirdiği teknolojiyi lisans verenin kullanımına sunmakla yükümlü olacaktır.

Lisans alanın buluş üzerinde gerçekleştirmiş olduğu teknik gelişme ve iyileştirmeleri lisans verene kullandırması yükümlülüğünün, kaynağının ne olduğunun tespiti ise önem arz etmektedir. Sınai Mülkiyet Kanunu'nda kanun koyucu lisans verene açıkça lisans konusu buluşun normal kullanımı için teknik bilgileri lisans alana

---

¹⁰²⁵ ÖZDEMİR OKTAY, s.233

sağlama yükümlülüğünü düzenlemişken, lisans alan için benzer bir yükümlülük düzenlenmemiştir. Bu nedenle lisans alanın patent üzerindeki teknik gelişme ve iyileştirmeleri konusunda lisans vereni yararlandırma yükümlülüğü kanundan doğan bir yükümlülük değildir. Taraflar arasındaki güven ilişkisinden ise böyle bir yükümlülük doğmayacaktır. Bu nedenle lisans alanın patent üzerindeki gelişmelerden lisans verenin yararlanmasını sağlamaya yönelik hükümler ancak sözleşmeyle düzenlenmesi halinde bağlayıcı olabilir. Bu nedenle ilgili anlaşmalar, RKHKm.4 bağlamında değerlendirilmelidir.

Konuyu rekabet hukuku bağlamında değerlendirdiğimizde doktrinde, lisans alanın yaptığı gelişmelerin hak sahibinin, lisans alan olduğu belirtilmiştir.¹⁰²⁶ Dolayısıyla teknik gelişme ve iyileşmeler konusunda tasarruf hakkı sahibi lisans alanıdır. Lisans alanın lisanslı teknolojiyi kullanırken edindiği deneyimleri bu teknolojiyle bağlantılı olarak geliştirdiği yeni kullanım yollarını ve yeni teknolojileri lisans verenin kullanımına sunmakla yükümlü tutmasına ilişkin yükümlülükler ise rekabette aykırılık teşkil edebilir. Bu tür hükümlere rekabet hukukunda geriye lisans verme hükümleri denilmektedir. Geriye lisans verme hükümleri per se rekabete aykırı kabul edilmemekle birlikte geriye lisans verme yükümlülüğünün münhasır bir lisans olarak öngörülmesi halinde rekabette aykırılık söz konusudur. Nitekim lisans verene teknolojik gelişmelerden münhasır bir yararlanma hakkı sağlanması halinde, lisans veren lisanslı teknolojinin gelişmelerini kontrolü altında tutabilir ve hatta engelleyebilir.¹⁰²⁷ Bu nedenle münhasır geriye lisans verme şartını taşıyan anlaşmaların RKHK m.4 bağlamında değerlendirilmektedir. Münhasır geriye lisans verme sözleşmelerinin RKHK.m.5 bağlamında muafiyeti uygulanıp uygulanmayacağı hususu da değerlendirilmelidir. 2008/2 sayılı Teknoloji Transferi Anlaşmalarına ilişkin Grup Muafiyeti Tüzüğü'nün 7.maddesinde münhasır geriye lisans vermeye ilişkin anlaşmaların grup muafiyeti kapsamı dışında kalacağı düzenlenmiştir. Ancak geriye lisans verilecek iyileştirmenin veya yeni uygulamanın, anlaşma konusu patentten ayrılabilir nitelikte olması gerekir. Anlaşma konusu patentten ayrılabilir nitelikte olmayan iyileştirmelerin ve yeni uygulamaların varlığı halinde ise münhasır geriye lisans verme sözleşmesine grup muafiyeti uygulanabilir. Nitekim Rekabet Kurulu; TROY ödeme sistemine ilişkin kararında, ayrılabilir nitelikte olmayan

---

¹⁰²⁶ ONGAN, s.126

¹⁰²⁷ ODMAN, s.93

iyileştirme ve geliştirmelerin lisans verene veya lisans verenin göstereceği üçüncü kişilere devretme yükümlülüğünün yer aldığı sözleşmelere grup muafiyetinden yararlanabileceğine karar vermiştir.¹⁰²⁸

Bununla birlikte anlaşmanın muafiyet kapsamı dışında kalan kısmı sadece geriye lisans vermeye ilişkin hükümlerdir, anlaşmanın geri kalan kısımları grup muafiyeti kapsamında değerlendirilebilecektir. Dolayısıyla münhasır geriye lisans verme, lisans sözleşmesinin mutlak olarak grup muafiyeti kapsamı dışına çıkmasına neden olmayacaktır. Anlaşmanın taraflarının, rakip olup olmaması ise önem arz etmemektedir. Teşebbüsler ister rakip ister rakip olmasın, münhasır geriye lisans verme hükümlerine grup muafiyeti uygulanmayacaktır. Grup muafiyeti uygulanmayan münhasır geriye lisans verme sözleşmelerine bireysel muafiyet istisnai hallerde uygulanabilir. Somut olaya göre değerlendirme yapılmalıdır. Nitekim doktrinde özellikle lisans verenin de lisanslı teknolojide sağladığı gelişmeler üzerinde lisans alana lisans hakkı tanıyacağını öngörmüş olması, geriye lisans verme hükümlerinin rekabet hukuku açısından değerlendirilmesinde olumlu bir faktör olarak görülmektedir.¹⁰²⁹

Kanımızca münhasır geriye lisans verme hükümleriyle lisans alanın geliştirmiş olduğu teknolojileri sadece lisans veren ile lisans verenin göstereceği üçüncü kişilere kullandırması rekabet kurallarına aykırılık teşkil etmektedir. Nitekim patenti elinde tutarak hâkim durumda olan lisans veren, bu tür hükümlerle pazarın kontrolünü ele geçirecek ve piyasaya başka rakiplerin girmesine engel olacaktır. Münhasır olmayan lisans verme yükümlülükleri ise rekabet kaidelerine aykırılık teşkil etmemelidir. Taraflar bir teknolojinin gelişmesinde ortak hareket etmeyi kararlaştırabilir ve son gelişmelerden birlikte faydalanmak isteyebilir. Tarafların bu yöndeki düzenlemeleri rekabete aykırı olarak görülmemelidir.

Lisans alanın kullanım yükümlülüğü gereği patenti geliştirici veya yenilikçi çalışmalar yapmakla yükümlü olup olmadığı da doktrinde tartışmalıdır. Alman Mahkemeleri içtihatlerinde, lisans alanın salt patenti kullanım yükümlülüğü gereği patenti geliştirici ve iyileştirici faaliyetlerde bulunmakla yükümlü tutulmasının

¹⁰²⁸ Rekabet Kurulu Kararı; Karar No : 16-05/106-47, Karar Tarihi : 18.02.2016

¹⁰²⁹ ODMAN, s.93

doğruluk ve güven kuralları uyarınca kabul edilmeyeceği, böyle bir yükümlülüğün taraflarca sözleşmede kararlaştırılabileceğini belirtmiştir.¹⁰³⁰ Bizde mukayeseli hukuktaki bu görüşü kabul ederek, lisans alanın ancak sözleşmeyle yükümlülük altına girmiş olması halinde patenti geliştirme ve iyileştirme yükümlülüğü altında olduğunu kabul etmekteyiz. Dolayısıyla lisans alan, patent konusunu geliştirme yükümlülüğü ancak sözleşmeyle tanınabilir. Sözleşmede böyle bir hüküm yoksa lisans alan patentli buluşu geliştirmekle yükümlü olmayacaktır. Bununla birlikte sözleşmede patentin geliştirilmesine ilişkin yükümlülüğünde detaylı bir şekilde düzenlenmiş ve belirli kriterlere oturtulmuş olması gerekir. Aksi halde lisans alanın yükümlüğünü yerine getirip getirmediği tespit edilemeyecektir.

Rekabete kurallarına uygun olarak düzenlenen lisans alanın teknik gelişmeleri ve iyileşmeler konusunda bilgi verme ve yararlandırma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi sonuçları da önem arz etmektedir. Böyle bir durumda borca aykırılık halinde genel borca aykırılık hükümlerine gidilebilecek ve TBK 112(mülga BK 96) gereği lisans verene karşı tazminattan sorumlu olacaktır. Lisans alanın sözleşmeyi fesih etme yetkisinin olup olmadığı ise doktrinde tartışmalıdır.¹⁰³¹

E. Patent Hakkına Tecavüz Halinde Yargı Yoluna Başvurulması

Patent hakkına yönelik tecavüz fiillerinin varlığı halinde lisans verene birlikte lisans alanda zarar görmektedir. Nitekim patenti haksız kullanan kişiler nedeniyle, lisans alan hitap ettiği pazarı kaybedebilecek, mali olarak zarar edebilecektir. Dolayısıyla lisans sözleşmesinden beklediği menfaati elde edemeyecektir.

Kanun koyucu lisans alanın da menfaatlerini korumak amacıyla lisans verene patent hakkının tecavüzü halinde hukuki yollara başvurma hakkı sağlamıştır. Bununla birlikte lisans alan açısından bu hakkın bir yükümlülük teşkil edip etmediği değerlendirilmelidir. Doktrinde lisans alanın yargı yoluna başvurma yükümlülüğü iki

¹⁰³⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız ORTAN, s.268

¹⁰³¹ . Lisans alanın sözleşmeyi fesih etme yetkisinin olup olmadığı ise doktrinde tartışmalıdır. Topçu'ya göre bu bir yan yüküme aykırılık teşkil ettiğinden sözleşmenin feshi söz konusu olmayacaktır. Bak; TOPÇU, s.168 Özdemir'e göre ise bu yükümlülüğünün yerine getirilmemesi halinde sözleşme ilişkisi çekilmez hale gelirse haklı nedenle fesih imkânı doğacağı görüşündedir. Bak; ÖZDEMİR OKTAY, s.121

boyutta incelenmektedir. İlk boyutu lisans alanın patent hakkına tecavüzleri lisans verene bildirme yükümlülüğü olup olmadığıdır, ikinci boyutu ise lisans alanın mütecaviz üçüncü kişilere karşı dava açma veya savunma yapma yükümlülüğü olup olmadığıdır.

Öncelikle lisans alanın lisans sözleşmesi ilişkisi gereği bildirim yükümlülüğü olup olmadığı irdelenmelidir. Lisans alanın patentin tecavüzlerini lisans verene bildirmesi, lisans verenin patent hakkını koruması için önem arz etmektedir. Özellikle de lisans verenle, lisans alanın birbirine uzak pazarlarda faaliyet göstermesi halinde bildirim yükümlülüğü hayati öneme sahiptir. Lisans veren bildirimle gerekli tedbirleri alacak, yargı yoluna başvurmak için gerekli hazırlıkları yapabilecektir. Bu hazırlıklar neticesinde yargı yoluna başvuran lisans veren hem lisans alanın lisans hakkını hem de kendi patent hakkını koruyabilecektir.

Bildirim yükümlülüğünün kanuni bir yükümlülük olup olmadığı da irdelenmelidir. Bu hususta lisans sözleşmesinin basit mi yoksa inhisarı mi olmasının farklı sonuçları bulunabilir. Önceki bölümlerde de ifade ettiğimiz üzere basit lisans alanın, patent hakkına tecavüz halinde doğrudan dava açma hakkı bulunmamaktadır. (SMK. m.158/1) Ancak SMK. m.158 (mülga PAT KHK m.148) gereği lisans alanın patent hakkına tecavüzün varlığı halinde bu durumu lisans verene bildirmesi gerekir. Arkasından 3 ay içerisinde lisans veren dava açmazsa veya davayı reddederse basit lisans alan bildirim belgesiyle birlikte mütecavüzlere dava açabilir. (mülga PAT KHK m.148/2-3, SMK m.158/2) Nitekim kanun koyucu patent hakkına tecavüzün varlığı halinde basit lisans alana sınai mülkiyet hakkına tecavüzü lisans verene bildirme ve dava açmasını isteme hakkı sağlamıştır. Kanundaki bildirim hakkı bize göre lisans alan için bir hak olduğu gibi bir yükümlülüktür. Nitekim kanunda lisans alanın patentin tecavüz halinde bildirimle lisans verenin dava açmasını istemesi gerektiği düzenlenmiştir (SMK. m.158/2). Doktrinde de Özdemir, Özsoy, Ongan ve Topçu'da lisans hakkına tecavüz halinde lisans alanın bildirim yükümlülüğünün bulunduğu görüşündedir.¹⁰³² Yargıtay 11.Hukuk Dairesi 2002/ 553 E. 2002 / 753K. sayılı

¹⁰³² Doktrinde Topçu inhisarı lisans alanın ve basit lisans alanın patent hakkına tecavüz halinde dava açma yetkisi olmasa dahi lisans verene bildirmekle yükümlü olduğunu belirtmiştir. Nitekim yazara göre lisans konusu buluşla olan yakın ilişkisi lisans alana bu saldırıları daha yakından görme imkânı tanımaktadır. TOPÇU, s.173 Benzer yönde görüşler için bakınız ÖZDEMİR OKTAY, s.121, ONGAN, s.129 ÖZSOY, s.153

ilamında, basit lisans alana sözleşmeyle dava açma hakkı imkanı tanınmış olsa dahi yine de tecavüzleri lisans verene bildirmekle yükümlü olduğunu kabul etmiştir.¹⁰³³

Bildirim yapma, patent hakkının korunması bağlamında basit lisans sahipleri için önem arz eder. Nitekim kanundaki usule göre bildirim de bulunan basit lisans sahibinin dava açma talebi konusunda, lisans veren harekette geçmezse veya ret ederse basit lisans alanın artık dava açma hakkı bulunmaktadır. Bununla birlikte lisans alan açtığı davayı da lisans verene mutlaka bildirmesi gerekir.(SMK. m.158/2) Dolayısıyla basit lisans alanın toplamda iki bildirimde bulunması gerekir. İlk bildirim patent hakkına tecavüze ilişkin bildirimdir. İkinci bildirim ise patent hakkını ihlal edene karşı dava açtığına bildirimidir. Bununla birlikte Mülga 551 Sayılı PAT. KHK'sından farklı olarak yeni SMK. m.158/2 gereği lisans verenin, basit lisans alanın bildirim ve dava açma hakkını sınırlandırması mümkündür.¹⁰³⁴

Ayrıca inhisarı lisans alanın da taraflar arasındaki güven ilişkisi gereği bildirim yükümlülüğü bulunmaktadır.¹⁰³⁵ Her ne kadar inhisarı lisans alan patent tecavüzüne karşı dava açma hakkı olsa da lisans verene patent tecavüzlerini bildirmelidir. Nitekim taraflar arasındaki sürekli borç ilişkisinin doğurduğu güven ilişkisi gereği lisans sözleşmesiyle uzun süreli hukuki bir ilişkiye giren taraflardan lisans alanın lisans vereni patent tecavüzlerini bildirmesi beklenir. Yargıtay da bir uyuşmazlıkta lisans alanın lisans verenin sözleşme konusu hakkına üçüncü kişilerce tecavüz edildiğini öğrenmesi halinde lisans verene durumu bildireceğini ve talep edilen yardımları bedelsiz olarak yapması gerektiğine hükmetmiştir.¹⁰³⁶

Bildirim yükümlülüğü kanundan ve güven ilişkisinden doğmakla birlikte, taraflar lisans sözleşmesinde bildirim yükümlülüğünü özel olarak düzenleyebilirler. Böylelikle lisans alanın hangi şartlarda bildirim yapacağı bildirim süresi, bildirim şekli sözleşmeyle düzenlenerek açıklığa kavuşturulacaktır. Lisans alan uygun yollarla lisans verene patent hakkının ihlalini bildirmesi gerekir. Bu bildirim, noter aracılığıyla,

¹⁰³³ 11.Hukuk Dairesi 2002/ 553 E. 2002 / 753K. sayılı ilamı Kaynak: Sinerji İçtihat Bankası, Kaynak : <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=-4412>, Erişim Tarihi: 15.08.2017

¹⁰³⁴ Nitekim kanunun gerekçesinde lisans verenin tercih ve politikaları kapsamında ve tarafların irade beyanlarının uyuşması halinde basit lisans alanın dava açma imkânının sınırlandırılabilceği belirtilmiştir. TBMM, Sınai Mülkiyet Kanunu Gerekçesi Erişim için; <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0699.pdf> (Erişim Tarihi: 11.06.2016), s.147

¹⁰³⁵ TOPÇU, s.173,ÖZDEMİR OKTAY, s.121, ÖZSOY, s.153

¹⁰³⁶ Yargıtay 11.H.D. T.05.03.1998 1997/10637E. 1998/1403K aktaran ÖZSOY, s.154

e-posta, telgraf gibi yöntemlerle yapılabilir. Eğer bir dava söz konusuysa, davayı ihbar da edebilir. Burada önemli olan lisans verenin tecavüzden haberdar olması, lisans alanın da bildirim yaptığını ispat etmesidir. Aksi halde lisans alanın sorumluluğu söz konusu olabilir.

Lisans alanın lisans sözleşmesi basitte olsa inhisarı de olsa bildirim yapmakla yükümlü olduğunu ifade ettik. Bununla birlikte lisans alanın bildirim yanısıra dava ikame ederek patent hakkına karşı tecavüzleri engelleme yükümlülüğü olup olmadığı da değerlendirilmelidir. Doktrinde bazı yazarlar, lisans alanın patent hakkında tecavüz hallerinde yargı yoluna başvurması gerektiğini belirtirken bazı yazarlar ise lisans alanın böyle bir yükümlülüğü olmadığını belirtmiştir. Nitekim Ongan'a göre lisans veren hak sahibinin hakka karşı tecavüz fiillerini bertaraf etmek amacıyla dava açma hakkı dururken lisans alanın dava açma yükümlülüğünün bulunmadığı görüşündedir.¹⁰³⁷ Doktrinde Özel ise lisans hakkına yönelik ihlallerin varlığı halinde lisans vereninde lisans alanın da yargısal yollara başvurmakla yükümlü olduğunu belirtmiştir.¹⁰³⁸ Doktrinde Özsoy ise inhisarı ve basit lisans sözleşmesi ayrımı yapılmaksızın patent hakkı sahibinin dava açma hakkının bulunduğu hallerde lisans alanın dava açma yükümlülüğünün bulunmadığını belirtmiştir.¹⁰³⁹ Topçu'ya göre ise inhisarı lisans alanın lisans veren kadar patent hakkı üzerinde etkisi olması nedeniyle patent hakkına tecavüz hallerinde yargısal yollara başvurmakla yükümlüdür; ancak inhisarı lisans sahibi olup da sözleşmeyle yargısal yollara başvurma hakkı alınan veya basit lisans alanlar yargısal yollara başvurmakla yükümlü olmamalıdır.¹⁰⁴⁰ Bize göre mesele lisans sözleşmesinin inhisarı mı yoksa basit mi olduğuna göre değerlendirilmelidir.

Basit lisans alanlar, inhisarı lisans alanlar gibi patentin tecavüzü halinde mütecavizlere doğrudan dava ikame edememektedir. Belirli bir kanuni prosedürü izledikten sonra dava ikame edebileceklerdir. İlk olarak lisans alanların tecavüz fiilini

---

¹⁰³⁷ ONGAN, s.132 Yazar Bazı durumlarda ise lisans alanların dava açması yahut en azından açılacak davada lisans verene yardımcı olması gerektiğini ifade etmiştir. Özellikle Türkiye pazarını tanımayan lisans verenlerin varlığı halinde veya dava açılmasının lisans veren açısından çok masraflı olması halinde lisans alanın dava açmakla yükümlü olduğunu belirtilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ONGAN, s.132 Doktrinde Topçu ise Ongan'ın somut olaya göre lisans alanın yükümlü olup olmasının değerlendirilmesine katılmamaktadır. Nitekim yazara göre lisans alanına ek bir borç yüklenmemelidir. Ayrıntılı bilgi için bakınız TOPÇU, s.172 vd.

¹⁰³⁸ ÖZEL, s.176

¹⁰³⁹ ÖZSOY, s.155

¹⁰⁴⁰ TOPÇU, s.172

lisans verene bildirmesi gerekir. Lisans alanın bildirimine rağmen lisans verenin üç ay içinde dava açmaması veya dava açmayı reddetmesi halinde lisans alan dava açabilecektir. Bu durumda kanımızca basit lisans alanın bildirim yükümlülüğünü yerine getirmesiyle birlikte patentin tecavüzü karşısındaki sorumluluğunu yerine getirmiştir. Basit lisans alanın bildirimine rağmen dava açmayan lisans veren, patent hakkına tecavüz nedeniyle basit lisans alana başvuramayacaktır. İnhisari lisans alanın ise dava açma yükümlülüğü bulunmaktadır. Nitekim inhisari lisans sözleşmesinin amacına bakıldığında patent sahibinin özellikle erişemediği bölgelerde patentin kullanılması için lisans verdiği görülmektedir. Bu bölgelere lisans verenin müdahalesi güç olduğu için inhisari lisans alanın hukuki önlemleri alması gerekir. Ayrıca inhisari lisans sözleşmesiyle lisans alan patent hakkını tek başına kullanma hakkı elde etmektedir. Bu geniş hakka karşılık taraflar arasındaki güven ilişkisi gereği patent tecavüzlerine karşı dava açması beklenmelidir.¹⁰⁴¹ Bu nedenle inhisari lisans alanın dava açma hakkı sadece hak değil bir yükümlülüktür.

SMK. m.158/1'de kanun koyucu inhisari lisans sahibinin, lisans verenin açabileceği tüm davaları açabileceğini düzenlemiştir. İnhisari lisans alanın mütecavüze karşı açtığı dava neticesinde tecavüzün tespitini, muhtemel tecavüzün önlenmesini, tecavüzün durdurulmasını, tecavüzün kaldırılmasını, ürün ve araçlara el konulmasını, bu ürün ve araçların üzerinde mülkiyet hakkı tanınmasını, ürün ve araçların şekillerinin değiştirilmesini veya imhasını, kesinleşen mahkeme hükmünün tebliğini veya kamuya ilanını talep edebilir.¹⁰⁴² Tüm bu talepler mütecavüzün fiilini durdurması nedeniyle inhisari lisans veren patent sahibinin lehine sonuçlar doğuracaktır. Bununla birlikte inhisari lisans alan uğramış olduğu maddi ve manevi zararı mütecavüzden talep de edebilir. Ancak lisans alan lisans verenin uğramış olduğu maddi ve manevi zararı talep edemeyecektir. Sözleşmenin inhisari olması, lisans alana patent hakkı üzerinde mutlak bir hak bahşetmemekte nisbi bir hak bahşetmektedir. Bu nedenle inhisari lisans alan sadece kendi adına dava açabilmekte ve kendi uğramış olduğu maddi ve manevi zararın tazminini talep edebilmektedir. Patent sahibi lisans verenin tecavüz nedeniyle uğramış olduğu zararı ise talep edemeyecektir. Bu nedenle davanın lisans alan lehine sonuçlanması halinde ödenmesi gereken bedel doğrudan

¹⁰⁴¹ Doktrinde Özdemir'de taraflar arasındaki güven ilişkisi gereği lisans alanın dava açmakla yükümlü olduğu görüşündedir. ÖZDEMİR OKTAY, s.121

¹⁰⁴² Ayrıntılı bilgi için bakınız; SULUK, KARASU, NAL, s.408 vd., SARAÇ, s.216 vd.

doğruya inhisari lisans alana ait olacaktır.¹⁰⁴³ Bu sonuç hem SMK. m.158/1'deki düzenlemeden hemde inhisari lisans sözleşmesinin niteliğinden çıkmaktadır.¹⁰⁴⁴ Aynı şekilde kanun koyucu SMK. m.158/2'de basit lisans alanın da mütecavüze karşı dava açması halinde ancak kendi adına ve kendi menfaatlerinin gerektirdiği ölçüde dava açabileceğini belirtmiştir. Dolayısıyla mahkeme uyuşmazlıkta maddi manevi tazminat talep eden basit lisans alanın uğramış olduğu zararı değerlendirecektir. Lisans veren/patent sahibinin uğramış olduğu zararı ise değerlendirmeyecektir. Lisans verenin uğramış olduğu zararı dava ikame eden basit lisans alan ise talep edemeyecektir.¹⁰⁴⁵

Patentin tecavüzü nedeniyle zarara uğrayan lisans veren, mütecavüze karşı ayrı bir dava açarak uğramış olduğu zararın giderilmesini talep edebilir. Nitekim inhisari lisans sözleşmesi patent hakkı sahibinin patent üzerindeki mutlak hakkını ortadan kaldırmaz. Patent sahibi inhisari lisans sözleşmesiyle sadece başka kişilere lisans hakkı tanımayacağı ve kendisinin de patent hakkını kullanmayacağını kabul etmiş sayılır. Bu nedenle mutlak bir hak olan patent hakkına dayanarak patent sahibi mütecavüze karşı dava ikame edebilir.¹⁰⁴⁶ Nitekim mütecavüz patent hakkına tecavüz ederek inhisari lisans alana zarar verdiği gibi patent sahibi lisans verenin de menfaatlerine zarar vermiştir. Mütecavüzün fiili lisans veren patent sahibi ile lisans alanın malvarlıklarına ayrı ayrı zarara sebebiyet verecektir.¹⁰⁴⁷ Sınai hakka tecavüzden doğan zarar, sınai hak sahibi olan lisans verenle lisans alanın malvarlıklarında ayrı ayrı etki doğuracağından yani ortak etki doğurmayacağından maddi ve manevi tazminat talepleri her biri için ayrıca sonuca bağlanmalıdır.¹⁰⁴⁸ Hem lisans alan hem de lisans verenin birlikte dava açması mümkün olduğu gibi ayrı ayrı dava açması da mümkündür. Ayrı ayrı açılan bir davanın varlığı halinde usul ekonomisi gereği iki davanın birleştirilmesi yerinde olacaktır.¹⁰⁴⁹

¹⁰⁴³ CEYLAN Çiğdem; "Marka Lisansı Sözleşmesi", Ankara Barosu Dergisi 26 Nisan Dünya Fikri Mülkiyet Günü Özel Sayısı, Ankara, 2017, s.83, YASAMAN, ALTAY; C:2, s.748

¹⁰⁴⁴ YASAMAN, ALTAY; C:2, s.748

¹⁰⁴⁵ Sınai Mülkiyet Kanunu gerekçesinde basit lisans alanın kendi adına ve kendi menfaatlerinin gerektirdiği ölçüde dava açabilmesi kıstasının basit lisans sözleşmesinin niteliğine uygun düşmesi nedeniyle düzenlendiği belirtilmiştir. Bakınız TBMM, Sınai Mülkiyet Kanunu Gerekçesi Erişim için; <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0699.pdf> (Erişim Tarihi: 11.06.2016) s.147,148 Bu yaklaşım mülga 551 sayılı Patent'in Korunması Hakkında Kararname'de ise düzenlenmemiştir.

¹⁰⁴⁶ TEKİNALP, s.471

¹⁰⁴⁷ YASAMAN, ALTAY; C:2, s.748

¹⁰⁴⁸ CEYLAN, s.83

¹⁰⁴⁹ YASAMAN, ALTAY; C:2, s.748, TEKİNALP, s.471

Bununla birlikte lisans sözleşmesi yürürlüğü sürecinde patent hakkına yönelik davalar açılabilir. Bize göre taraflar arasındaki güven ilişkisi gereği lisans alan bu davaları da lisans verene bildirmekle yükümlüdür. Örneğin patentli ürünlerde bir ayıp varsa ve bu ayıp nedeniyle davalar ikame ediliyorsa lisans alan, lisans verene bu davaları bildirmesi gerekir. Lisans sözleşmesinin inhisarı veya basit nitelikte olması bu yükümlülüğü kaldırmamaktadır. Dolayısıyla sadece lisans hakkına tecavüz hallerini değil, patent hakkına yönelik davaları da lisans verene bildirmelidir. Lisans alan uyuşmazlık hakkında zamanında ihbarda bulunmaması halinde lisans verenin sorumluluğu hafifleyecek veya kalkacaktır.¹⁰⁵⁰ Bununla birlikte lisans veren lisans alanın ihbarına rağmen davaya katılmazsa ve lisans alan davayı kaybederse ortaya çıkan sonuçtan ötürü lisans veren sorumluluktan kaçamayacaktır.¹⁰⁵¹ Bu nedenle lisans alanın hukuki uyuşmazlıkları zamanında ihbar yükümlülüğünün önemli sonuçları bulunmaktadır. Bu yükümlülük güven ilişkisinden doğduğu için sözleşmede kararlaştırılmasa dahi lisans alan ihbar etmekle yükümlüdür.

Lisans alanın lisans hakkına yönelik açılan davalar da savunma yükümlülüğü olup olmadığı da doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde inhisarı lisans alanın savunma yapmakla yükümlü olduğu dava açma yetkisi olmayan inhisarı lisans alan ile basit lisans alanın ise savunma yapmakla yükümlü olmadığı belirtilmiştir.¹⁰⁵² Bizim lisans alanın lisans verene hukuki uyuşmazlık sürecinde destek olması beklenir. Ayrıca lisans alan davanın kazanılması için gerekli tüm yardımları yapması ve delil olabilecek belgeleri temin etmesi gerekir. Lisans sözleşmesinin basit veya inhisarı olması bu sonucu değiştirmeyecektir.

Lisans alana yönelik getirilen bildirim yükümlülüğü, dava açma, savunma yapma yükümlülüğü, hukuki süreçte talimatlara uyma ve gerekli önlemleri alma yükümlülükleri rekabet hukuku bağlamında değerlendirilmesi gerekir. RKHK m.4 gereği rekabeti bozucu, engelleyici veya kısıtlayıcı hükümler rekabete aykırılık doğurmaktadır. Ancak lisans sözleşmesine konu patente yönelik davaların ikame edilmesi halinde lisans alanın lisans verene bildirme, lisans verenin talimatlarına uygun hareket etme ve gerekli önlemleri alma yükümlülüğü gibi yükümlülükler

---

¹⁰⁵⁰ ORTAN, s.239

¹⁰⁵¹ ORTAN, s.239

¹⁰⁵² TOPÇU, s.173

rekabet hukukuna aykırılık teşkil etmez.¹⁰⁵³ Nitekim bu tür hükümlülüklerin asıl amacı patent hakkının etkin bir şekilde korunmasıdır. Bu nedenle bu tür hükümler sözleşmede düzenlenebilir.

F. Rekabet Etmeme Koşulu

Lisans alan patent lisans sözleşmesi sürecinde patentin kullanımına ilişkin teknolojiyi geliştirebilir. Bu durum lisans verenin pazardaki konumuna zarar verebilecektir. Bu nedenle lisans veren, lisans alanın kendi teknolojisini geliştirmesine mani olmak için lisans sözleşmesinde yükümlülükler düzenlemektedir.

Bununla birlikte lisans veren, RKHK. m.4 gereği lisans alanın kendi geliştirdiği teknolojiyi kullanmasına mani olamayacaktır. Nitekim lisans alanın kendi teknolojisini geliştirmeye yönelik hükümlerin kısıtlanması RKHK m.4 bağlamında rekabete aykırılık teşkil eder. Bu tür hükümler 2008/2 sayılı Tebliğ’de düzenlenen grup muafiyetinde yararlanamayacaktır. Nitekim 2008/2 sayılı Teknoloji Transfer Anlaşmaları Tebliği’de rakipler arasında sözleşmelerde lisans alanın kendi geliştirdiği teknolojiyi kullanmasına engelleyecek hükümler ile lisans alanın AR-GE çalışmalarını sınırlandıracak hükümlerin varlığı halinde sözleşmenin tamamına grup muafiyeti uygulanmayacağı belirtilmiştir. Rakip olmayanlar arasında bu hükümlerin düzenlenmesi halinde ise sadece bu hükümler grup muafiyeti kapsamı dışında değerlendirilecek, ancak diğer hükümler grup muafiyeti bağlamında değerlendirilebilecektir.

Teşebbüslerin AR-GE çalışması yapma hakkının sınırlandırılmasına ilişkin anlaşma hükümleri AR-GE Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği’nde(2016/5) de grup muafiyeti kapsamı dışında değerlendirilmiştir. Teşebbüslerin aralarında yaptıkları AR-GE anlaşmalarıyla taraflar birbirlerine karşı tek başına ve üçüncü kişilerle birlikte AR-GE çalışmaları yapmayacağı yönünde taahhütler verebilirler. Bu tür hükümler ortak AR-GE çalışması yapan teşebbüslerin menfaatinedir. Ancak tarafların tek başına veya üçüncü kişilerle AR-GE çalışması yapmayacağına ilişkin

---

¹⁰⁵³ ODMAN, s.94

hükümler mutlak olarak düzenlenemez. Belirli bir sınır dâhilinde düzenlenebilir. Bu sınırlandırma AR-GE Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliğ m.9/a da belirtilmiştir. Tebliğ'deki düzenlemeye göre AR-GE anlaşmasına taraflarının AR-GE anlaşmasının konusuyla bağlantılı olmayan alanlarda veya AR-GE anlaşmasının sona ermesinden sonra AR-GE anlaşmasının konusuyla ilgili alanda teşebbüsün bağımsız olarak veya üçüncü kişilerle AR-GE faaliyetlerini yürütme özgürlüğü kısıtlanamaz.¹⁰⁵⁴ (Tebliğ m.9/a) Dolayısıyla teşebbüslerin AR-GE anlaşmasının konusu ile bağlantılı olmayan alanlarda tek başına veya üçüncü kişilerle birlikte AR-GE faaliyeti yürütme özgürlüğünün kısıtlanmasını içeren anlaşmalara muafiyet uygulanmayacaktır. Ayrıca yine aynı madde de teşebbüsler arasındaki anlaşmanın sona ermesinden sonra AR-GE ya da bedelli AR-GE anlaşmasının konusuyla ilgili bir alanda, tek başına ya da üçüncü kişilerle birlikte AR-GE faaliyetlerini yürütme özgürlüğünün kısıtlanması halinde yine anlaşmanın tamamı grup muafiyetinden yararlanamayacaktır. Grup muafiyeti bağlamı dışında kalan sözleşmeye kanımızca bireysel muafiyet de uygulanamayacaktır. Nitekim bireysel muafiyetin şartları olan ekonomik yarar, tüketici yararı, orantılılık ve rekabet ortamının kaldırılmaması şartları gerçekleşmesi güçtür.

Lisans alana getirilen lisans verenin rakip teknolojilerini kullanmama yükümlülüğü sık rastlanılan bir rekabet etmeme yükümlülüğüdür. Ayrıca doktrinde başka şekillerde rekabet etmeme şartlarının düzenlenebileceği de belirtilmiştir. Rekabet etmeme şartı; rakip malları imali ve/veya satması yahut rakip teknolojilerin iktisabını önleyici şekilde de düzenlenebilir.¹⁰⁵⁵ Rekabet etmeme şartlarının, rekabet hukuku açısından değerlendirilmesi gerekir. Nitekim lisans alan ve lisans veren arasında araştırma geliştirme faaliyetlerinde veya üretim, kullanma veya ürünlerin satımı konusunda birbirlerinin rekabet etme özgürlüğünü kısıtlayan yükümlülükler rekabeti sınırlayıcı olarak kabul edilmiştir.¹⁰⁵⁶ Mukayeseli Hukukta da AB Komisyonu ve ATAD'ın, lisans alanın rakip malları satın alması, üretme, kullanma veya satmasına engel olan rekabet etme yasaklarına ya da lisans alanın bağımsız olarak AR-GE çalışmaları yapmasını kısıtlayan hükümlere genellikle izin verilmediği görülmektedir.¹⁰⁵⁷

---

¹⁰⁵⁴ ASLAN, s.623

¹⁰⁵⁵ ŞİMŞEK, s.108

¹⁰⁵⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız BAŞ, s.122

¹⁰⁵⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız ANGI, s.19

G. Reklam Yapılması

Lisans sözleşmesinde lisans alan reklam yapmakla da yükümlü tutulabilir. Uygulamada lisans verenin lisans alana reklam faaliyeti yürütmesi için gerekli belge ve dokümanları verdiği hatta patent lisansı yanında marka lisansı tanıdığı görülmektedir.¹⁰⁵⁸

Bununla birlikte doktrinde reklam yapma yükümlülüğünün sözleşmede düzenlenmese bile lisans alanın yükümlü olacağını belirten görüşler olduğu gibi, sözleşmeyle düzenlenebilecek bir yükümlülük olduğu yönünde de görüşler bulunmaktadır. Nitekim doktrinde Tekinalp reklam başta olmak üzere imaj oluşturma yatırım ve giderleri de lisans alanın yükümlülükleri arasında yer alabileceği hatta açıkça sözleşmede öngörülmemiş olsa bile bir yüküm olarak kabul olunabileceğini belirtmiştir.¹⁰⁵⁹ Erbay da lisans alanın kullanma yükümlülüğü gereği, sözleşmede açık bir hüküm yoksa da MKm.2 gereği reklam vermekle yükümlü olacağını belirtmiştir.¹⁰⁶⁰ Doktrinde Topçu ise özellikle piyasaya yeni sürülen bir ürüne ilişkin lisanslarda lisans bedelinin satışla artacağı için lisans alanın reklam yapmaktan kaçınmasının dürüstlük kuralına uygun olmayacağı görüşündedir.¹⁰⁶¹ Bununla birlikte doktrinde bizimde katıldığımız görüşe göre reklam yapmak sözleşmesel bir yükümlülüktür. Nitekim Özsoy'da benzer yönde, lisans alanın reklam yapma yükümlülüğünün ancak sözleşmeden doğan bir yükümlülük olduğunun kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹⁰⁶² Erdem ise lisans alanın reklam yapma yükümlülüğünü doktrinde patenti kullanım yükümlülüğüyle ortak değerlendirilmekle birlikte, tarafların sözleşmede kararlaştırmaları halinde doğduğu görüşündedir.¹⁰⁶³ Ortan ise lisans alanın akdettiği sözleşme inhisari bile olsa lisans alanın reklam yapmakla yükümlü tutulamacağını yine parça başına lisans sözleşmeleri gibi lisans bedelinin kullanımla orantılı olarak belirlendiği lisans sözleşmelerinde de lisans alanın reklam yapmakla yükümlü tutulamayacağını belirtmiştir.¹⁰⁶⁴ Bizim görüşümüze göre taraflar

---

¹⁰⁵⁸ ORTAN, s.260

¹⁰⁵⁹ TEKİNALP, s.470

¹⁰⁶⁰ ERBAY, s.228

¹⁰⁶¹ TOPÇU, s.165 Yazar ayrıca dürüstlük kuralı gereği lisans alanın reklam yapma yükümlülüğünün lisans alanın ekonomik koşullarını zorlamaması gerektiğini belirtmiştir.

¹⁰⁶² ÖZSOY, s.150

¹⁰⁶³ ERDEM, s.156

¹⁰⁶⁴ ORTAN, s.259

sözleşmede böyle bir yükümlülük öngörmedilerse lisans alanın reklam yapma yükümlülüğü söz konusu olamaz. Nitekim lisans sözleşmelerinde reklam yapma yükümlülüğü kanunda düzenlenmemiştir. Bu nedenle lisans alan gerek inhisari lisans sözleşmesiyle gerekse parça başı kullanımı içeren lisans sözleşmelerinde reklam yapmakla yükümlü tutulamaz. Bu yükümlülük ancak sözleşmeyle kararlaştırılabilir. Bununla birlikte tarafların reklam yapma yükümlülüğü sözleşmenin yorumlamasından çıkarılıyorsa lisans alanın reklam faaliyeti yürütmesi gerekir.

Sözleşmede düzenlenen reklam yapma yükümlülüğü rekabet kurallarına da aykırı olabilir. Nitekim özellikle yatay yöndeki anlaşmalarda teşebbüsler arasında reklam yapma yükümlülükleri, rakipler arasında işbirliği anlaşmalarına sebep olabilir. Bu iş birliği anlaşmaları, Rekabet Kurulu'nun TROY ödeme sistemine ilişkin kararında da ve 2008/2 sayılı Teknoloji Transfer Anlaşmaları Tebliği Kılavuzunda da belirtildiği üzere, fiyat tespiti, arz kısıtlanması, pazar veya müşteri paylaşımı, rekabete duyarlı bilgi değişimi ve maliyetlerin benzer hale gelmesi gibi rekabet kurallarına aykırı haller yaratabilir.¹⁰⁶⁵ Nitekim teşebbüsler reklam hükümleri sayesinde birbirlerinin veya rakiplerinin müşteri ve pazar bilgilerini öğrenebilir, reklamlarla fiyat tespiti yapabilir. Bu nedenle reklam yapma yükümlülüklerini içeren sözleşmeler RKHK.m.4 bağlamında değerlendirilmelidir. Bununla birlikte Troy Kararında da Troy markasının sahibi BKM ile DFC teşebbüsleri arasındaki lisans sözleşmesinde, DFC'nin diğer ürünü olan Global Kart'ın tanıtımı için yapılacak reklam faaliyetlerine BKM'nin destek olmakla yükümlü olacağı belirtilmiştir. Buna göre BKM, TROY kart çıkaran mevcut ve potansiyel üyelerin kartlarını Global Kart opsiyonu ile çıkarabilecekleri konusunda bilgilendirecektir. Ayrıca DFS, BKM'nin her türlü organizasyonuna katılmakta serbest olacak ve Global Kart çıkarmayan BKM üyelerine yılda bir defa tanıtım yapacaktır. Kurul, lisans alan BKM'nin bu reklam yapma yükümlüğünü bireysel muafiyet bağlamında değerlendirmiş ve muafiyet şartları olduğu için anlaşmaya bireysel muafiyeti uygulamıştır.¹⁰⁶⁶

¹⁰⁶⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız Rekabet Kurulu Kararı; Karar No : 16-05/106-47, Karar Tarihi : 18.02.2016

¹⁰⁶⁶ Rekabet Kurulu, teşebbüsler arasındaki işbirliği anlaşmasının ödeme sistemleri pazarındaki maliyetleri düşüreceği ve teknolojiye katkı sağlayacağı için ekonomik yarar şartının yerine getirildiğine kanaat getirmiştir. İşbirliği anlaşmasıyla elde edilecek kazanımların tüketicilerin yararına olacağını da belirtmiştir. Rekabet etmeme ve orantılılık koşulu bakımından ise işbirliği anlaşmasının taraflarının toplam pazar payları oldukça düşük olması ve taraflara herhangi bir münhasırlık kısıtı da getirilmemiş olması nedeniyle sağlanmıştır. Öte yandan bu anlaşma fiyat tespiti ve müşteri paylaşımı gibi ağır sınırlamalar da içermemektedir. Dolayısıyla söz konusu ödeme sistemlerine ilişkin işbirliği anlaşmasıyla, rekabetin ortadan kalkmayacağı ve zorunlu olandan fazla sınırlanmayacağı kabul edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız; Rekabet Kurulu Kararı; Karar No : 16-05/106-47, Karar Tarihi : 18.02.2016

Lisans alanın reklam yapma yükümlülüğünü ne ölçüde yerine getireceği ve buna ilişkin önlemler piyasa şartlarına göre belirleneceğinden somut olayın nitelikleri dikkate alınmalıdır.¹⁰⁶⁷ Ayrıca taraflar özel olarak reklam faaliyetinin şekli, süresi, ulaşacağı çevre gibi hususları da düzenleyebilir. Bu durumda lisans alanın sözleşmede düzenlenen bu çerçevede dâhilinde reklam faaliyetleri yürütmesi gerekir.

H. Lisansın Ürünlerde Belirtilmesi

Lisans alan, SMK. m.106/5 gereği patentli ürünlerde patent hakkıyla üretim veya montaj yaptığını belirtmelidir. Ürün ile ürün etiketlerinde ve ambalajlarında her türlü ilan, reklam veya basılı evrakı üzerinde, patent başvurusu veya patentin sağladığı korumanın mevcut olduğu izlenimini veren beyanların bulunması gerekir. Ayrıca beyanları koyan kişi, patent başvurusu veya patentin numarasını da belirtmek zorundadır.

Lisansı belirtme yükümlülüğünün yerine getirilmesi için lisans verenin mutlaka patent için sicile başvuruda bulunmuş olması gerekir. Sicile tescil edilmeyen patentlerde, lisansın belirtilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır.¹⁰⁶⁸ Dolayısıyla lisans alanın da böyle bir yükümlülüğü bulunmayacaktır. Lisans veren patent hakkını sicile kayıt ettirmesine rağmen lisans alan ürünler üzerinde patenti belirtme yükümlülüğünü yerine getirmediyse, lisans veren bunun yerine getirilmesini isteyebileceği gibi oluşan zararın tazmini talep edebilir.¹⁰⁶⁹

Bununla birlikte lisans alanın patent belgesinde lisans verenin yanı sıra mucidin de kim olduğunu belirtme yükümlülüğü de bulunmaktadır. Nitekim buluş sahibi, ister patente konu buluş hakkını devretmiş olsun isterse kendisi faydalıyor olsun patent hakkı üzerinde adının belirtilmesi isteme hakkı bulunmaktadır. Bu buluş

¹⁰⁶⁷ ÖZSOY, s.150 Doktrinde Ongan, lisans alanın reklam yapma yükümlülüğünün hiçbir şekilde lisans alanın ekonomik olanaklarını aşacak veya zorlayacak ölçüde olmaması gerektiğini belirtmiştir. ONGAN, s.124

¹⁰⁶⁸ ÖZDEMİR OKTAY, s.120

¹⁰⁶⁹ ÖZDEMİR OKTAY, s.120

sahibi mucidin manevi bir hakkıdır. Aynı zamanda bir şahsiyet hakkıdır.¹⁰⁷⁰ Buluşu yapan mucit(muhteri), şahsi hakkı gereği yaratıcılık onurunun korunması için patent başvurusu ilanlarında ve belgesinde isminin belirtilmesini talep edebilir.¹⁰⁷¹ Dolayısıyla patente konu buluşun yaratıcısı kimse patent bu mucitle anılacaktır. Patent hakkı bir başka kimseye devredilse veya başka bir hukuki işleme konu olsa dahi mucit olarak zikredilme hakkı yine mucitte kalacaktır.¹⁰⁷² Mucidin isminin belirtilmesi yükümlülüğünün yerine getirilmemesi halinde mucit lisans verene başvurabileceği gibi lisans alana da başvurabilir. Çünkü şahsiyet hakları herkese karşı ileri sürülebilecek haklardandır.

Sonuç olarak lisans alan patent hakkıyla üretim ve montaj yaptığını belirtmelidir. Ayrıca basılı evrak, patent başvurusu, patent belgesi gibi evraklarda mucidin patent üzerindeki manevi hakkı olan isminin belirtilmesi gerekir. Lisans verenin markasının veya adının lisanslı olarak üretilen ürün üzerinde belirtilmesi zorunluluğu rekabeti sınırlayıcı bir hüküm de olmamaktadır.¹⁰⁷³

J. Lisansa Konu Patentin Hükümsüzlüğünü İleri Sürülmemesi

Patentin hükümsüzlüğü herkes tarafından ileri sürülebilir. Lisans alanın ise patentin hükümsüzlüğünü ileri sürülebilmesi lisans sözleşmesi ve lisans sözleşmesinin yarattığı ilişki bakımından çelişkilidir. Nitekim lisans alan kullandığı patent hakkının hükümsüz olduğunu ileri sürerek lisans verene zarar verebilir.

Taraflar lisans alanın hükümsüzlük davalarıyla patent hakkına zarar vermemesi için lisans sözleşmesi içeriğinde saldırmazlık kaydı düzenleyebilir. Böylelikle herkes tarafından açılabilen hükümsüzlük davalarını sözleşmede düzenlenen saldırmazlık kayıtlarıyla lisans alanca açılması engellenmektedir. Böyle bir saldırmazlık kaydının

¹⁰⁷⁰ AYİTER, İhtira Hukuku, s.74 Bu nedenle patent hakkı sahibi adın belirtilmesi hakkından feragat edemeyecektir, zira bu kişiliğe ilişkin bir hak olduğundan haktan feragat MK 23 düzenlemesi gereği mümkün değildir. ERDİL, s.181

¹⁰⁷¹ ORTAN, İşçi Buluşları s.88 Buluşunun adının belirtilmesi, özellikle çalışan buluşları ile patent ve patent başvurusunun devri halinde önem kazanmaktadır. Bu nedenle buluş sahibinin adı başvuru evrakında belirtmeli ve buluşta buluş sahibinin adıyla anılmalıdır. Ayrıntılı bilgi için bakınız; TEKİNALP, s.568

¹⁰⁷² Bir kimsenin patentin mucidi olarak zikredilmesi ona patentten doğan hakları kazandırmaz. Sadece buluşun kendisi tarafından yapıldığı yönünde manevi bir hak sağlamaktadır. AYİTER, İhtira Hukuku, s.74

¹⁰⁷³ OKAT, s.43 Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.37

sözleşmede düzenlenmemiş olması halinde lisans alanın hükümsüzlük davası açma hakkı olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde Özdemir patentin geçersiz olduğu iddiasının lisans alanca iddia edilmesinin her ne kadar rekabet hukuku bakımından tartışmalı olsa da lisans sözleşmesinin güven ilişkisinden doğan yükümleri gereği böyle bir iddia da bulunamayacağını ifade etmiştir.¹⁰⁷⁴ Yazar ayrıca taraflar arasında saldırmazlık kayıtları konulduğu ancak bu kayıtların rekabeti sınırlayıcı olduğu için rekabet hukukunun ihlali gerekçesiyle geçersiz olacağını belirtmiştir.¹⁰⁷⁵ Buna karşılık Ortan ise lisans verenle lisans alan arasında açıkça saldırmazlık kaydı sözleşmede düzenlenmedikçe lisans alanın dava açabileceğini ancak lisans alanın bazı hallerde sözleşmede saldırmazlık kaydı olmasa da dava açamayacağını belirtmiştir.¹⁰⁷⁶ Yüksel ise kural olarak lisans alan lisans verene karşı iyi ilişki ve özen kuralına uyması gerektiğini belirtmiş ancak bu kuralın patentin hükümsüzlüğü halini kapsamadığı görüşündedir.¹⁰⁷⁷ Erdem’de lisans alan aksi sözleşmede kararlaştırılmadıkça herkes tarafından ileri sürülebilecek patentin hükümsüzlüğünü lisans verene karşı ileri sürebileceği görüşündedir.¹⁰⁷⁸ Özsoy patent lisansı sözleşmesinin kurulmasıyla birlikte lisans alan ile lisans veren arasında güven ilişkisi ortaya çıktığını ve bu güven ilişkisi ve sadakat yükümlüğü gereği lisans alanın lisans verene patentin hükümsüzlüğü davasını ikame edemeyeceğini belirtmektedir.¹⁰⁷⁹ Karahan/Saraç ise lisans sözleşmeleri her ne kadar taraflar arasındaki güven ilişkisine dayanması nedeniyle lisans alanın patentin hükümsüzlüğünü ileri sürmemesi gerektiği düşünülse de; lisans alanın gerektiğinde hükümsüzlüğü ileri sürebilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹⁰⁸⁰ Topçu ise lisans alanın sadakat borcu gereği lisans hakkına konu patentin hükümsüzlüğünü ileri süremeyeceği görüşündedir.¹⁰⁸¹

---

¹⁰⁷⁴ ÖZDEMİR OKTAY, s.121

¹⁰⁷⁵ SARAÇ/KARAHAN, s.355

¹⁰⁷⁶ ORTAN, s.263 Birinci olarak lisans alana patentin hükümsüzlüğüne karşı açtığı davadan vazgeçmesi koşuluyla verilmiş olması halinde tekrardan dava açamaz. İkinci olarak lisans verenle, lisans alan arasında ortaklık ilişkisi varsa yine lisans alan dava açamayacaktır. Üçüncü olarak lisans sözleşmesinden doğan doğruluk ve güven ilişkisine aykırı hallerinde lisans alan sözleşmede özel bir saldırmazlık kaydı olmasa da dava açamayacaktır. Dördüncü olarak lisans alan üçüncü kişilerin faaliyetleri neticesinde lisans hakkını korumakla yükümlü olmasına rağmen kendisinin de lisans verene karşı dava açması halinde ortaya çıkar. Beşinci olarak lisans alanın lisans sözleşmesine aykırı hallerinden kurtulması halinde kendisini gösterir. Lisans alan böyle bir durumda dava açamaz. Ayrıntılı bilgi için bakınız ORTAN, s.263,264

¹⁰⁷⁷ YÜKSEL, s.105

¹⁰⁷⁸ ERDEM, s.156

¹⁰⁷⁹ ÖZSOY, s.151

¹⁰⁸⁰ SARAÇ/KARAHAN, s.354

¹⁰⁸¹ Yazara göre sözleşme ilişkisine giren tarafların hem sözleşmeden yararlanması hem de karşı tarafı güç duruma düşürmesi sadakat borcuna aykırılık teşkil eder. Nitekim normalde sözleşme ilişkisinden ayırlamayacak lisans alanın hükümsüzlüğü ileri sürmesiyle sözleşmeden kurtulmasını hukuk düzeni korumamalıdır. Ayrıntılı bilgi için bakınız TOPÇU, s.165, 166

Saldırmazlık kayıtları rekabet hukuku açısından da değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Lisans verenin lisans alana karşı patent hakkının geçerliliğini sorgulanmasının, saldırmazlık kaydıyla alıkonması halinde, lisans veren haksız bir tekelden yararlanacağı için rekabete aykırıdır.¹⁰⁸² RKHK.m.4 bağlamında sözleşmede düzenlenen, saldırmazlık kayıtlarının rekabeti ihlal edip etmemesinde muafiyet hükümleri açısından da ele alınmalıdır. Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'nin 7.maddesine göre lisans alanın patentin hükümsüzlüğünü ileri süremeyeceği yönündeki hükümler grup muafiyeti kapsamı dışında tutulmuştur. Anlaşmanın tarafı olan teşebbüslerin rakip olup olmaması ise önem arz etmemektedir. Şartları varsa bireysel muafiyet hükümleri uygulanabilir. Bununla birlikte saldırmazlık kayıtlarını içeren bu tip sözleşmelerde sadece saldırmazlık kayıtlarına ilişkin hükümler grup muafiyeti kapsamı dışındadır. Anlaşmanın geri kalan kısmına grup muafiyeti uygulanabilir.

Saldırmazlık kayıtlarına grup muafiyeti uygulanmamakla birlikte lisans sözleşmesinde lisans alanın patentin hükümsüzlüğü davası açması halinde lisans verenin sözleşmeyi feshetme hakkı olduğuna ilişkin hükümlere muafiyet uygulanabileceği 2008/2 sayılı Tebliğ'de düzenlenmiştir.¹⁰⁸³ Böylelikle sözleşmede lisans alanın hükümsüzlük iddiasında bulunması karşısında lisans verenin fesih hakkı olduğu yönünde özel bir fesih sebebi düzenlenebilecektir. Bu durumda hükümsüzlük iddiasında bulunan lisans alana karşı, lisans verende sözleşmenin feshi yoluna başvurması mümkündür. Lisans alan sözleşmenin feshiyle patent hakkını kullanamayacağından patentin hükümsüzlüğünü ileri sürmekten imtina edecektir.

Saldırmazlık kayıtlarına ilişkin hükümler, AR-GE Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'nde de düzenlenmiştir. Tebliğ bağlamında ortak bir şekilde AR-GE çalışması yapan şirketler, AR-GE süreci neticesinde buluş meydana getirip bunu patent koruması altına alabilir. AR-GE çalışmasıyla ilgili olan veya AR-GE sonucunda ortaya çıkan bir patent hakkının geçerliliğine çalışmaya ortak olan teşebbüsün itiraz etmesi ise her zaman mümkündür. Bu nedenle teşebbüsler kendi aralarında anlaşarak patent hakkını koruma amacıyla patent hakkına karşı itiraz etme ve hükümsüzlük davası açmayı yasaklayabilir. Fakat bu tür hükümler de rekabet kısıtlayıcı kabul

---

¹⁰⁸² ODMAN, s.93

¹⁰⁸³ Benzer yönde OKAT, s.62

edilmektedir. AR-GE Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliğ' m.6'ya göre de ise tarafların AR-GE ile ilgili olan veya AR-GE sonuçlarının korunmasına yarayan fikri hakların geçerliliğine programın tamamlanmasından veya anlaşmanın sona ermesinden sonra itiraz etme haklarının ortadan kaldırılması halinde grup muafiyetinden yararlanılması söz konusu olmayacaktır.¹⁰⁸⁴ Böyle bir anlaşmanın varlığı halinde patent sözleşmesinde sadece itiraz etme hakkını ortadan kaldıran hüküm grup muafiyetinden yararlanmayacaktır. Ancak diğer hükümler geçerli olacaktır.

Sonuç olarak lisans alanın patentin hükümsüzlüğü davası açması her ne kadar taraflar arasındaki güven ilişkisini zedelese de dava açma hakkı sözleşmeyle yasaklanamayacaktır. Lisans alanın patentin hükümsüzlüğünü davası açmasını engelleyen doğrudan hükümler rekabete aykırı kabul edilecektir. Ancak lisans alanın patentin hükümsüzlüğü davası açması halinde lisans verenin sözleşmeyi feshedebileceğine ilişkin hükümlerin düzenlenmesine rekabet hukuku cevaz vermektedir.

K. Lisans Verene Hesap Verilmesi

Lisans alan, kullanmış olduğu patent hakkında lisans verene bilgi vermekle yükümlüdür.¹⁰⁸⁵ Nitekim lisans veren patent hakkının sözleşmeye uygun kullanıp kullanılmadığını denetleyebilmesi gerekir. Bunun için lisans alanın, lisans verene hesap vermekle yükümlü olduğunun kabulü gerekir.

Lisans alanın hesap verme yükümü; lisans verenin lisans alana karşı özellikle lisans bedellerini ilgilendiren konularda bir istem hakkının olup olmadığı ya da bunun ne derece haklı olabileceğinin saptanmasında önem arz etmektedir.¹⁰⁸⁶ Nitekim lisans sözleşmelerinde, lisans bedeli karmaşık formüllerle belirlenebilir. Lisans bedeli üretimin satışın veya başka bir faaliyetin belirli bir yüzdesi olarak hesaplanması halinde nisbi bedelli bir lisans sözleşmesinden bahsedilebilir. Bu gibi durumlarda

¹⁰⁸⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız; ASLAN, s.626

¹⁰⁸⁵ Doktrinde lisans alanın hesap verme yükümlülüğü sayesinde lisans veren, lisans alanın defter ve kayıtlarını inceleme hakkı bulunmaktadır. ORTAN, s.257

¹⁰⁸⁶ ERDEM, s.156

lisans alanın lisanslı üretim hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Nitekim lisans bedelinin nisbi olarak hesaplanması için lisans alanın satış oranları, ticari defterler, cari hesaplar gibi muhasebe belgelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Lisans alanın bunları temin etmemesi halinde lisans verenin lisans bedelini belirleyememesi sonucu doğar. Bu nedenle lisans alanın hesap verme yükümlülüğü, bedelin nisbi ücret olarak kararlaştırılması halinde özel bir önemi vardır. Nisbi lisans bedelli sözleşmelerde bu yükümlülük asli bir yükümlülüğe dönüşecek ve lisans veren yükümlülüğe aykırılık halinde sözleşmeyi feshedebilecek veya tazminat talep edebilecektir.¹⁰⁸⁷ Bununla birlikte lisans bedeli götürü bir ücret olarak da belirlenebilir. Götürü ücrette, lisans bedeli lisans alanın faaliyetlerine göre değişmeyeceğinden lisans alanın hesap verme yükümlülüğü söz konusu olmayacaktır.

Lisans alanın hesap verme yükümlülüğü sadece lisans bedeli konusuyla sınırlandırılmaması gerekir. Lisans alan, lisans verene patent hakkının sözleşmeye uygun bir şekilde kullanıldığını, nitelikli ve kaliteli bir üretim yapıldığını bildirmeli ve bu konularda da hesap vermelidir. Aksi halde lisans hakkı suiistimalle açık olabilir. Lisans alan patentin kullanımı sürecinde ortaya çıkan teknik aksaklıkları da lisans verene bildirmesi gerekir. Böylelikle patentin geliştirilmesi mümkün olacaktır. Bu nedenle lisans alanın hesap verme yükümlülüğünün geniş olarak yorumlanması gerekir.

Lisans alanın sağlıklı bir denetimin yapılması için gerekli koşulları sağlaması gerekir. Lisans alanın lisans verene verdiği bilgiler doğru ve tatmin edici olmalıdır. Yanıltıcı ve yanlış bilgileri sunmaması gerekir. Bununla birlikte lisans alanın hesap verme yükümlülüğünün belirli bir sınırı olması gerekir. Aksi halde lisans alan, lisans verene hesap vermekten, beklediği ticari menfaati elde edemeyecektir. Bu nedenle hesap verme yükümlülüğünün belirli kriterlere bağlanmasında fayda vardır.

Lisans verene her türlü bilgi verip vermeyeceği hususu ayrı bir tartışma konusudur. Bize göre lisans alan makul sınırlarda kalmak kaydıyla inceleme talep eden lisans verene tatmin edici tüm bilgileri vermekle yükümlüdür. Ancak lisans verenin talebi, lisans sözleşmesine ilişkin olmalıdır. Lisans veren lisans sözleşmesiyle ilgisi

¹⁰⁸⁷ TOPÇU, s.162 Bununla birlikte sözleşme de dönme imkânı düzenlediyse veya taraflar henüz ifaya başlamamışsa sözleşmeden dönme de mümkündür.

veya bağı olmayan konularda inceleme ve denetleme talebinde bulunamaz. Dolayısıyla lisans verenin patentin kullanım oranını, elde edilen ürünler hakkında bilgileri, satış ve sipariş oranı gibi lisansla ilgili konularda bilgi alabilir, ancak lisansa alana ait satış yöntemleri, pazarlama yöntemleri, müşteri çevresi¹⁰⁸⁸ gibi konularda inceleme ve denetleme yapamaz. Bununla birlikte lisans veren inceleme ve denetleme hakkını uygun bir zamanda kullanması gerekir. Nitekim lisans veren, lisans alanı güç durumda sokabilecek zamanlarda bu hakkını kullanmaktan imtina etmelidir. Aksi takdirde lisans alan ağır bir külfet altına girebilir.

L. Patent Lisans Sözleşmesi İçeriğinin Gizli Tutulması

Gizlilik şartı birçok patent lisans sözleşmelerinde yer alan bir şarttır. Patent lisans sözleşmelerinde taraflarca sözleşmeyle kararlaştırılmak şartıyla ticaret ve rekabet ilişkileri gereği lisans sözleşmesi gizli tutulabilir.¹⁰⁸⁹ Özellikle patente bağlanmamış özel bilgilerin anlaşma sonrasında da üçüncü kişilerle paylaşılması için bu hükümler düzenlenmektedir.¹⁰⁹⁰

Sözleşmede özel olarak düzenlenmesi halinde lisans alan sözleşme ilişkisini gizli tutmakla yükümlü olur.¹⁰⁹¹ Taraflar lisans sözleşmesinin yanı sıra lisansa konu patentin kullanımını için bir takım ek anlaşmalarda yapabilir. Kanımızca gizlilik bu ek anlaşmalardaki düzenlemeleri de kapsayacaktır. Bununla birlikte patent lisans sözleşmesi tescile tabi işlemlerdir. Dolayısıyla taraflar lisans alanın lisans sözleşmesini ilişkisini gizli tutacaklarını kararlaşırsalar dahi lisans sözleşmesinin

¹⁰⁸⁸ Doktrinde Alman Yüksek Mahkemesi kararlarından durumun tartışmalı olduğu bir grup hukukçular lisans alanın müşterileri bildirmesi gerektiğini belirttiği bir kısım hukukçuların ise lisans alanın ticari rekabetini engelleyeceği gerekçesiyle müşterileri tek tek lisans verene bildirmeyeceğini belirtmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ORTAN, s.257

¹⁰⁸⁹ ÖZSOY, s.157 Milli savunma konusundaki buluşların varlığı halinde patent başvurusu gizli olarak da yapılabilir. Türk Hukuku'nda SMK. m.124'de buluşun milli güvenlik açısından önemli olması halinde gizli patent uygulaması yapılabileceği düzenlenmiştir. Muhtevastan milli güvenlik açısından önem arz eden etkenler bulunan patentler, TPMK'ya başvuru halinde TPMK tarafından inceleme altına alınır. TPMK, milli güvenlik açısından buluşun önem arz ettiği kanısına varırsa durumu başvuru sahibi ve Milli Güvenlik Bakanlığı'na bildirir. Milli Güvenlik Bakanlığı buluşu ve başvuruyu değerlendirir. Buluş milli güvenlik açısından önem arz ediyorsa patent başvurusunun gizlilik teşkil etmesi yönünde bildirimde bulunur. Patent başvurusunun gizli olmasına karar verilmesi halinde TPMK gizli patent başvurusunu sicile kaydeder. Gizli patente konu buluşlar genellikle savunma sanayisini ilgilendiren ya da uzun dönemde stratejik hedeflere yönelik buluşlarla sınırlıdır. BAŞTÜRK, Zekariya; *'Markadan Patente Tüm Yönleriyle Sınai Mülkiyet Hakları'*, Elma Yayınevi, İstanbul, 2010, s.25

¹⁰⁹⁰ ŞİMŞEK, s.107

¹⁰⁹¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız ORTAN, s.270

sicile tescilliyle birlikte sözleşme ilişkisi ifşa olacaktır. Bu nedenle gizlilik şartı sadece tescil edilmeyen lisans sözleşmeleri için söz konusu olabilir.

Lisans alan lisans sözleşmesinin gizli tutulmasının yanı sıra lisans sözleşmesi sürecinde edindiği gizli bilgiyi ifşa etmemesi gerekir. Nitekim lisans sözleşmesi sürecinde öğrenilen teknik bilgiler, üretim ve ticari sırlar¹⁰⁹² lisans verenin çalışmalarının ifşa edilmesi sonucunu doğurabilir. Lisans verenin ekonomik menfaatleri zarar görebilir. Kanun koyucu da bu durumu öngörerek SMK. m.126/2 gereği lisans alan kişinin, kendisine verilen gizli bilgilerin açıklanmasını önlemek için gerekli tedbirleri almakla yükümlü olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁹³ Dolayısıyla lisans verene ve patente ait gizli bilgilerin açıklanmaması kanuni bir yükümlülüktür. Sözleşmede özel olarak gizlilik şartı bulunmasa bile lisans veren, lisans sözleşmesi sürecinde öğrendiği gizli bilgileri ifşa edemeyecektir. Bununla birlikte lisans sözleşmesiyle taraflar arasında uzun süreli bir güven ilişkisi kurulmaktadır. Bu nedenle de sözleşme ilişkisinin yanı sıra güven ilişkisi gereği de lisans alan lisans sözleşmesinden öğrendiği gizli bilgileri başka ürünlerde kullanmaması, böyle bir tehlikenin olduğu hallerde ilgili ürünlerle ilgilenmemesi ve hatta ilgilense bile sözleşme ilişkisinden doğan bilgileri kullanmadığını lisans verene ispatlamakla yükümlü olduğu doktrinde belirtilmiştir.¹⁰⁹⁴

Gizli bilgiden kastın ne olduğu ise kanunda ve gerekçe de açıklanmamıştır. Bize göre gizli bilgi, patentin getirmiş olduğu teknik yenilikle ilgili her türlü bilgi, ticari ve üretim sırlarıdır. Bu nedenle patentin kullanımı için gerekli olan teknik bilgi de gizli bilgi olarak değerlendirilmelidir. Bir bilginin gizli bilgi olup olmadığının belirlenmesi için işin niteliğine ve üçüncü kişilerin ele geçirdiği bilginin içeriğine bakılmalıdır.¹⁰⁹⁵ Eğer işin niteliği gereği patent hakkını ihlal edebilecek bir bilgi varsa bu bilginin lisans alanca gizli tutulması gerekir. Ayrıca üçüncü kişinin ele geçirdiği bilgi, bir patent hakkının ihlaline neden olacaksa yine gizli bilgi sayılmalıdır. Örneğin bir patentli çöp tenekesinin üretiminde kullanılacak kimyasalların oranı işin niteliği gereği gizli bilgidir. Nitekim üçüncü kişi bu formülleri ele geçirirse artık kendisi de

¹⁰⁹² Üretim ve İş Sırları kavramları için bakınız; BAĞRIAÇIK, Safiye Nur; ‘‘Üretim ve İş Sırlarının Korunması’’, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017 s.86 vd.

¹⁰⁹³ Gizli bilgi kavramına ticari sırlarda girmektedir. Ticari sırlar; method, teknik bilgi, tolerans değerleri, formüller, finansal bilgiler, know how, iş planı, maliyet hesaplama yöntemleri, fiyatlandırma teknikleri, müşteri, tedarikçi listeleri, market verileri gibi bilgilerden oluşmaktadır. EPSTEIN, POLITANO, s.9-5

¹⁰⁹⁴ ÖZDEMİR OKTAY, s.121, ÖZSOY, s.157

¹⁰⁹⁵ TEKİNALP, s.625

çöp tenekesi üretebilecektir. Bununla birlikte lisans verenin lisans alana sağladığı bazı teknik bilgiler; formül veya deneme sonuçlarına dayalı olabilir. Bu formül ve denemelerde gizli bilgidir. Nitekim henüz bu teknik bilgiler patente veya ek patente konu olmamış olsa da ilerleyen zamanda lisans veren patent veya ek patent olarak sınai bir hak elde edebilir. Ayrıca lisans sözleşmesi süresince öğrenilen ticari sırlar ve üretim sırları da gizli bilgidir. Lisans alan söz konusu gizli bilgileri üçüncü kişilere ifşa etmemelidir. Aksi halde TTK. m.55-d gereği lisans verene karşı haksız rekabet nedeniye sorumlu tutulabilir.

Lisans alanın gizli bilgileri açıklamama borcu, hem kanuni bir borç hem de lisans sözleşmesinin güven ilişkisinden doğan bir borç olduğunu açıklamıştık. Bununla birlikte taraflar sözleşmede lisans alanı gizli bilgileri açıklamama konusunda özel düzenlemeler yaparak yükümlü tutabilirler.¹⁰⁹⁶ Taraflar ayrıca gizli bilgiyi tanımlayarak lisans alanın gizli bilgiyi açıklamama sınırını da çizebilirler. Kanımızca taraflar arasındaki sözleşme de ticari sır ve üretim sırnın saklı tutulmasına ilişkin özel bir düzenleme yapılması yerinde olacaktır. Böylelikle lisans alanın hangi bilgi ve belgelerin hangi şartlarda ve hangi ölçüde üçüncü kişilere aktarmaya yetkili olduğu veya olmadığı açık bir şekilde belirlenebilecektir.¹⁰⁹⁷

Lisans sözleşmesi süresince öğrenilen gizli bilgileri lisans sözleşmesi sona erdikten sonra açıklanıp açıklanmaması hususu da önem arz eder. Lisans sözleşmelerinin sürekli borç ilişkisi yaratan sözleşmelerden olması nedeniyle güven ilişkisi oluşturduğu kabul edilmiştir. Güven ilişkisi bazı hallerde sözleşme ilişkisi sona erse dahi devam etmektedir. Bu nedenle lisans alanın, sadakat yükümlülüğü ve taraflar arasındaki güven ilişkisi gereği gizli bilgiyi açıklamama yükümlülüğü lisans sözleşmesi sona erse dahi devam edecektir.¹⁰⁹⁸

Gizlilik hükümlerinin rekabet kuralları bağlamında da değerlendirilmesi gerekir. Lisans sözleşmelerinde taraflara getirilen gizlilik ve sır tutma

¹⁰⁹⁶ Doktrinde Bağrıçık'da özellikle üretim ve iş sırlarının korunması amacıyla tarafların sözleşmede açık kayıt koyabileceğini belirtmiştir. Ayrıca yazar, sözleşme de açık kayıt olmasa da tarafların üretim ve iş sırlarını ifşa etmemekle yükümlü olduğunu belirtmiştir. BAĞRIAÇIK, Safiye Nur; 'Üretim ve İş Sırlarının Korunması', Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017 s.89

¹⁰⁹⁷ Altop s.127

¹⁰⁹⁸ ÖZSOY, s.151

yükümlülüğünün doktrinde rekabeti sınırlayıcı bir hüküm olmadığı belirtilmiştir.¹⁰⁹⁹ Bu nedenle bu tür hükümlere rekabete aykırı kabul edilmemelidir. Ancak bir uyumlu eylem veya danışıklılık yaratmak için gizli anlaşmalar yapılıyorsa bu anlaşmalar, Rekabet Kurumu tarafından değerlendirilmesi gerekir.

M. Fiyat Saptanmasında Lisans Verene Bağımlı Olunması

Lisans alan kullandığı patentten ürettiği malların fiyatını kendisinin belirleme hakkı vardır.¹¹⁰⁰ Lisans alan serbest piyasa koşullarında transfer ettiği teknolojiden ürettiği ürün ve hizmetlerde dilediği fiyatlamayı yapabilir. Bununla birlikte lisans alanın belirlediği fiyatlar çok yüksek veya çok düşük olabilir. Böyle bir durumun önüne geçmek isteyen lisans veren, lisans alana fiyat belirleme konusunda bazı sınırlamalar getirebilir.¹¹⁰¹

Lisans alanın fiyat saptanması konusunda lisans verene bağlılık yükümlülüğü ancak lisans sözleşmesinde düzenlenebilir. Taraflar sözleşmede lisans alanın patentli ürünlerinin fiyatlarını açık bir şekilde belirleyebilir. Ancak açık bir şekilde belirlenen fiyatlar, enflasyon, değişken ekonomik koşullar nedeniyle tarafların menfaatlerine zarar verebilir. Bununla birlikte lisans veren çıkarlarını yakından ilgilendiren fiyat saptanması konusunda lisans alana asgari ya da azami fiyatın ne şekilde saptanacağı konusunda belli bir ölçü verebileceği gibi lisans alanın kendisinin veya üçüncü kişinin saptadığı fiyatlara bağlı kalmasını da sözleşmede düzenleyebilir.¹¹⁰²

Lisanslı teknolojinin kullanıldığı ürünlerin fiyatının belirlenmesine ilişkin kayıtlar doğrudan veya dolaylı hükümler şeklinde düzenlenebilir. Örneğin lisans verenin lisanslı ürünün market fiyatlarını anlaşmada doğrudan belirlemesi doğrudan fiyat belirlemedir. Diğer yandan lisans verenin patentli ürünün belirli bir yüzdesinden

¹⁰⁹⁹ ODMAN, s.92, OKAT, s.42, Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.37

¹¹⁰⁰ Doktrinde sözleşme konusu ürünlerin üçüncü kişilere satış fiyatı konusunda getirilen kısıtlamaların, lisans verenin teknolojisi üzerinde devam eden menfaatlerini korumak, karını maksimize etmek amacıyla kullanılabilmesi belirtilmiştir. GÖZLÜKAYA, s.46 Böylelikle lisans veren sahip olduğu patent teknolojisinden doğan ürünlerin piyasadaki satışını belirleyebilecektir.

¹¹⁰¹ ÖZSOY, s.157

¹¹⁰² ÖRTAN, s.269

lisans bedelini tahsil edeceğine ilişkin anlaşmalarda lisanslı ürünün fiyatı dolaylı olarak fiyat belirlenmektedir.

Tüm bu hükümleri içeren anlaşmalar, RKHK.m.4 bağlamında değerlendirilecektir. Nitekim lisans alanın patent hakkı neticesinde ürettiği ürünlerin fiyatlarını lisans verence belirlenmesi rekabet hukuku kurallarına aykırılık teşkil edebilir. Teşebbüsler arasında yapılan sabit fiyat anlaşmaları, rakiplerin mal ve hizmetlerinin alış veya satış fiyatlarıyla müşterilerle yapılan sözleşmelerin hükümlerini sabitleştirebilir, rakipler arasındaki rekabeti kaldırabilir.¹¹⁰³ Aynı şekilde taraflardan birinin lisanslı ürünler için indirimini belirlemesi rekabetin kısıtlanması sonucunu doğurabilir.¹¹⁰⁴ Bu nedenle lisans verenin sabit, minimum, maksimum ya da tavsiye niteliğinde fiyat belirleme anlaşmaları rekabeti kısıtlayıcı kabul edilmektedir.¹¹⁰⁵

Fiyat belirlemeye ilişkin anlaşmalar RKHK.m.4 bağlamında değerlendirildikten sonra muafiyet hükümleri açısından da incelenmelidir. 2008/2 sayılı Teknoloji Transferi Anlaşmalarına ilişkin Tebliğ’inde teşebbüslerin rakip olsun olmasın patentli ürünün fiyatını belirlemeye yönelik anlaşmalar mutlak olarak grup muafiyeti kapsamı dışında tutulmuştur. Bununla birlikte, istisnai olarak rakip olmayan teşebbüsler arasında kurulan lisans sözleşmelerinde, taraflardan herhangi birinin baskısı veya teşviki sonucu sabit veya asgari satış fiyatına dönüşmemesi kaydıyla, azami satış fiyatının belirlenmesi veya satış fiyatının tavsiye edilmesine ilişkin hükümler, grup muafiyetinden yararlanabilecektir. Nitekim Rekabet Kurulu’nun, Pınar Süt Sodima kararında; teşebbüslerin kendi satış fiyatını belirleme hakkının sınırlanamayacağını ancak taraflardan herhangi birinin baskısı veya teşviki sonucu sabit veya asgari satış fiyatına dönüşmemesi kaydıyla azami satış fiyatının belirlenebileceğini bu nedenle ilgili anlaşmaya grup muafiyeti uygulanabileceğine kanaat getirmiştir.¹¹⁰⁶ AR-GE Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği’i bağlamında yapılan lisans anlaşmalarında da AR-GE anlaşmasının tarafları

¹¹⁰³ Her teşebbüsün fiyatının farklı olduğu ancak rakiplerin birbirlerinin fiyatlarının ne olacağını bildiği yönergesel fiyat sistemleri de rekabet hukukuna aykırılık teşkil eder. Özellikle fiyatın alt ve üst sınırlarının belirlendiği sözleşmelerde rakipler fiyatları bilebileceği için rekabette aykırılık söz konusudur. Ayrıntılı bilgi için bakınız TEKİNALP, TEKİNALP, AB Hukuku, s.420

¹¹⁰⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız BAŞ, s.123 Bununla birlikte Mukayeseli ABD Hukuku’nda Sherman Yasası’na göre, taraflar arasındaki ilişki ister dikey, ister yatay olsun yeniden satış fiyatının belirlenmesi, yükseltilmesi veya belirli bir seviyede tutulmasına yönelik anlaşmalar per se yasaktır. Ayrıntılı bilgi için bakınız GÖZLÜKAYA, s.46

¹¹⁰⁵ GÖZLÜKAYA, s.46

¹¹⁰⁶ Pınar Süt – Sodima Kararı 25.09.2008 tarihi 08-56/891-352 sayılı Rekabet Kurulu Kararı

ürecekleri ve satışa sunacakları ürünlerin satış fiyatlarını tespit edemezler veya birbirlerinin tespit etme hakkını sınırlandıramazlar.¹¹⁰⁷

Grup muafiyeti kapsamı dışında tutulan bir anlaşma bireysel muafiyet bağlamında da değerlendirilebilir. Özellikle de amacı rekabeti engellemek veya kısıtlamak olmayan anlaşmalardaki fiyat belirlemeye ilişkin kayıtlar pazar analizi yapılarak rekabete aykırı görülmebilir.¹¹⁰⁸ Böyle bir durumda şartları taşıyorsa anlaşmaya bireysel muafiyet sağlanabilir. Örneğin hammaddelerin ya da parçaların lisans veren tarafından lisans alana satılması halinde fiyat belirlenmesi rekabeti sınırlayıcı sayılmayacaktır.¹¹⁰⁹ Yine ürünlerin piyasada rayiç bir bedelinin bulunması halinde fiyat belirleme anlaşması rekabete aykırı görülmemelidir.

N. Lisans Alana Yönelik Bağlantılı Satın Alma

Lisans sözleşmesinin konusu patent hakkının kullanılmasının sağlanmasıdır. Ancak lisans veren, patent hakkının yanı sıra ek bir takım yükümlülüklerle patent hakkının yanı sıra başka edimlerde lisans alana yükleyebilir. Hatta lisans sözleşmesiyle ilgili olmayan şeylerinde lisans alanca satın alınmasını zorunlu kılabilir.

Patent lisans sözleşmesinde patent hakkının kullanımının yanı sıra patentin kullanımı için gerekli hammadde, yedek parça, ara mal gibi başka malların satışını bağlayan hükümler konulabilir.¹¹¹⁰(tie in clause) Böylelikle teknolojiyi satan lisans veren, hem patentin kullanım hakkını tesis etmiş olacak hem de patentin kullanımı için önem arz eden malların tedarikini yapabilecektir. Bu tür sözleşmelere bağlama sözleşmesi denilmektedir. Bağlama, bir lisansın verilmesinin, lisans alan tarafından ilave bir lisansın veya malın, lisans veren veya onun göstereceği birinden temin edilmesi koşuluna tabii tutulmasıdır.¹¹¹¹ Bu tür hükümlerle lisans verenin tedarik ettiği

¹¹⁰⁷ ASLAN, s.625

¹¹⁰⁸ Doktrinde bizimde kabul ettiğimiz görüşe satış veya yeniden satış fiyatının dayatılmasına ilişkin sözleşme kayıtları per se rekabete aykırı kabul edilmemelidir. Amacı açıkça ilgili mal ve hizmet piyasasındaki rekabeti engellemek olmayan anlaşmaların varlığı halinde pazar analizi yaparak değerlendirmek gerekir. Bak, ODMAN BOZTOSUN, s.201

¹¹⁰⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız BAŞ, s.123

¹¹¹⁰ ŞİMŞEK, s.95

¹¹¹¹ OKAT, s.55, ANGI, s.22

mallarla lisans alanın belirli bir kaliteyi tutturmasını sağlayacaktır.¹¹¹² Bununla birlikte bağlantılı satın alma hükümleriyle sadece belirli bir yerden mal alınmasını sağlamak için değil; belirli bir yerden mal alınmaması içinde düzenlenebilir.

Bağlantılı satın alma hükümleri ancak taraflarca sözleşmede düzenlenmişse söz konusu olabilir. Sözleşme hükümlerinde lisans alanın kullanacağı malzeme, hammadde ile araç gereçlerin lisans verenden veya onun belirlediği bir kişiden sağlanması yönünde yükümlülük varsa lisans alan ihtiyaçlarını ilgili hükme göre gidermekle yükümlüdür.¹¹¹³ Böyle bir yükümlülük olmaması halindeyse lisans alan serbest piyasadan ihtiyaçlarını temin edebilir. Bununla birlikte bağlantılı satın almalara ilişkin hükümler gerek hukukun genel ilkeleri gereği gerekse de rekabet kuralları gereği geçersiz kabul edilebilir. Türk Hukuku'nda kabule edilen görüşe göre bu tür hükümler hiç kimse genel olarak veya belli bir kişi ile sözleşme yapmaya zorlanamaz ilkesine aykırı olup sözleşme özgürlüğünü kısıtlamaktadır.¹¹¹⁴ Bağlama sözleşmelerinin rekabet hukuku bağlamında da değerlendirilmesi gerekir.

RKHK, m.4-f gereği anlaşmanın niteliği veya ticarî teamüllere aykırı olarak, bir mal veya hizmet ile birlikte diğer mal veya hizmetin satın alınmasının zorunlu kılınması rekabet hukuku kurallarına aykırılık teşkil eder. Nitekim bağlama hükümleriyle lisans veren, lisans bedelini haksız şekilde artırmakta, piyasadaki hâkim duruma gelmekte ve üçüncü kişilerin piyasa girmesini engellemektedir.¹¹¹⁵ Bağlama hükmünü lisans alan kabul etse dahi böyle bir sözleşme yükümlülüğü rekabet hukukuna aykırı olduğu için tatbik edilmeyecektir.¹¹¹⁶ Ticari gereklilikler dışında lisans alanın ihtiyaç duymadığı ilave başka mal ya da lisansları almak durumunda bırakılması, sözleşmeyi rekabet kurallarına aykırı hale getirecektir.¹¹¹⁷ Yine doktrinde de belirtildiği üzere lisans sözleşmeleri, lisans konusunun doğasına aykırı hükümler içeriyorsa(örneğin yedek parça sağlama araç gereç sağlama yükümlülükleri gibi) bu hükümlerde, lisans konusu gayri maddi hakla bağlantısı olmadığı için rekabet

---

¹¹¹² ÖZSOY, s.156

¹¹¹³ ÖZSOY, s.156

¹¹¹⁴ Mukayeseli hukukta da Alman, İsviçre hukuk sistemlerinde geçerli olan hiç kimse genel olarak veya belli bir kişi ile sözleşme yapmaya zorlanamaz ilkesine aykırı olup sözleşme özgürlüğünü kısıtladığı doktrinde belirtilmiştir. ORTAN, s.268,269

¹¹¹⁵ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.44,45

¹¹¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız ASLAN, Rekabet Dersleri, s.83,84

¹¹¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız ALIUSTA, s.152

hukukunun sınırlayıcı düzenlemelerine tabii tutulacaktır.¹¹¹⁸ Bununla birlikte kural olarak bağlama(kelepçeleme) sözleşmeleri per se rekabete aykırı kabul edilmemektedir.¹¹¹⁹ Anlaşmanın niteliği ile ticari teamüller gereği bağlantılı satın alma hükmü zaruriyse rekabete aykırılık teşkil etmeyecektir. Özellikle de bağlama hükümleri, teknolojinin tatmin edici sonuçlarının alınması için veya belirli bir kalite standartının korunması için konulmuşsa bu hükümler rekabete aykırılık teşkil etmeyecektir.¹¹²⁰ Nitekim Rekabet Kurulu'nun BECK kararında; lisans alanın belirli malları lisans veren veya lisans verenin gösterdiği diğer bir teşebbüsten almak zorunda olması, kalite standartlarına uymak için gerekli olması halinde rekabeti sınırlayıcı olarak görülmeyeceği belirtilmiştir.¹¹²¹ Yine bağlama hükümleri, lisans alanın verimli ve etkin kullanımı veya patenti geliştirmesi amacına hizmet ediyorsa rekabete aykırı kabul edilmeyecektir.¹¹²²

Sonuç olarak sözleşmede düzenlenmesi koşuluyla lisans alan; lisans verenden hammadde, ara mamül, malzemeleri almakla yükümlü tutulabilir. Bu tür anlaşmalar, RKHK.m.4 bağlamında rekabete aykırılık teşkil edebilir. Ancak lisans alanların kalite standartını sağlamaları için belirli kişilerden mal ve hizmet temini yapması yönündeki hükümler rekabet kurallarına aykırılık teşkil etmeyecektir.¹¹²³ Kanımızca bu tür bağlantılı satın almaya ilişkin hükümler düzenlenirken hammaddenin tedarikçisinin belirlenmesinden ziyade hammaddenin niteliğinin belirlenmesi daha yerinde bir

¹¹¹⁸ ÖZDEMİR OKTAY, s.36,37 Özellikle patent konusu hakla ilgisi olmayan bir takım yükümlülükler rekabet kurallarına aykırılık doğurur. Bu konudaki değerlendirme somut olaya göre değişecektir. Bu konuda Mukayeseli Hukukta Avrupa Topluluğu Mahkeme Kararlarında Windsurf International diye anılan 1986 T. 193/83 sayılı kararı önem arz etmektedir. İlgili olayda ABD'li Windsurfing International ünvanlı Amerikan Firması, surf teknelerinde kullanılan yelken kolu için patent sahibi olmaktadır. Bu patent hakkını iki işletmeye inhisarı olmamak kaydıyla vermiştir. Ancak patent hakkının yanında ek bir takım yükümlülükler de getirmiştir. Örneğin patentin sadece belirli yelkenlilere uygulanması, teknenin üzerinde Windsurfing International yazması, lisans alanın, lisanslı kol ile birlikte teknik bütün parçalarını birlikte alması gibi sözleşme kayıtları bulunmaktadır. Bu konu Komisyon kararına itiraz nedeniyle ATM'ye taşınmıştır. ATM mahkemesi konuyu sınai hak lisans sözleşmesi bağlamında ele almıştır. ATM'ye göre bir sınai hak sözleşmesinin hükümlerinin sadece sınai hakka ilişkin olması gerekir; sınai hakla ilişkili olmayan hükümlerin sözleşmede yer alması rekabet aykırılık doğurabilmektedir. Bu nedenle mahkemeye göre ilgili sözleşmedeki hükümlerin hiçbirinin sınai hakla ilgisi olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız TEKİNALP, TEKİNALP, AB Hukuku, s.723

¹¹¹⁹ ODMAN, s.92

¹¹²⁰ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.45

¹¹²¹ 12.06.2003 tarihli 03-42/463-202 sayılı Beck Kararı Benzer yönde başka bir karar için bakınız; 14.11.2002 tarihli 02-70/843-347 sayılı Efes Miller Kararı

¹¹²² GÖZLÜKAYA, s.56 Bununla birlikte doktrinde uygun şartların varlığında, bağlama anlaşmalarının üretim ve satış ekonomisi, lisans verenin müşteri çevresinin korunması gibi yararlar sağlayabileceği ve ekonomik çıktının genel seviyesini yükseltebileceği de belirtilmiştir. OKAT, s.55

¹¹²³ Ayrıntılı bilgi için BAŞ, s.113,114

yaklaşım olacaktır. Nitekim bu yükümlülüğün özünde lisans verenin mal teminini sağlama hakkı değil, patentin kalitesinin korunması amaçlanmaktadır.

O. Lisans Alana Yönelik İhracat Kısıtlamaları

Ülkelerarası serbest ticaretin arttığı günümüzde lisans alanlar patentli ürünlerini yurtdışında da değerlendirmek isteyebilir. Buna karşılık patent hakkı sahibinin daha fazla lisans verme eğilimi, lisans alanın ihracat faaliyeti nedeniyle sekteye uğrayabilir. Nitekim yurtdışındaki tedarikçiler, son derece külfetli olan lisans sözleşmesi yerine ithalat yolunu tercih ederek başka ülkelerdeki lisans alanlardan ürünü sağlayacaklardır. Bu nedenle patent hakkı sahibi lisans veren, lisans alanın ihracat hakkını sınırlandırmaya yönelik bir takım hükümleri lisans sözleşmesinde düzenleyebilir. Ancak bu tür hükümlerin önemli bir kısmı rekabet kurallarına aykırılık teşkil edecektir. Lisans alanın ihracatına yönelik kısıtlamalarda patent hakkının tükenmesi ilkesi, paralel – tekrar ve gri ihracat kavramlarının önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu nedenle ilgili kavramlar ayrı ayrı irdelenmelidir.

1. Patent Hakkının Tükenmesi İlkesi

Lisans alan sözleşme gereği elde ettiği patentli ürünü piyasa da üçüncü kişilere satabilir. Bu kişiler farklı ülkelerde de bulunabilir. Patent hakkının tükenmesi ilkesi gereği patent hakkı sahibi lisans verenin piyasada serbestçe dolaşan patentli ürünlere müdahale yetkisi bulunmamaktadır. Patentli ürünü elinde bulunduran kimse serbestçe tasarrufta bulunabilecek ve kullanabilecektir. Bu nedenle patent hakkı sahibinin olumsuz hakkı olan patentin kullanımını engelleme hakkı evrensel bir ilke olan patent hakkının tüketilmesi ilkesiyle sınırlıdır.¹¹²⁴ Örneğin patentli bir döner fıskiyeli bahçe hortumuna ilişkin üretim lisansını patent sahibi A'dan alan B, ürettiği malları baş dağıtıcısı C'ye verse C'nin bu ürünleri kent bayilerine onlarında semt bayilerine teslim etmelerine ve semt bayilerinin nihai tüketicilere satılmasına A engel olamaz.¹¹²⁵

---

¹¹²⁴ KESKİN, s.42

¹¹²⁵ TEKİNALP, s.609

Bununla birlikte patent hakkının tükenmesi ilkesinin uygulanması için bir takım şartların gerçekleşmesi gerekir. Bu şartlardan en önemlisiyse coğrafi sınır şartıdır. Coğrafi sınır şartı kendi içinde; ülkesel, bölgesel ve uluslararası tükenme olmak üzere 3'e ayrılmaktadır. Ülkesellik prensibi gereği patentli malın satımı hangi ülkede yapılmış ise patent hakkı yalnızca o ülke açısından tükenir ve malın dolaşımı o ülke içinde serbestleşir.¹¹²⁶ Patent hakkı sahibi de piyasaya sürülmüş bu ürünlerin ülke içinde dolaşımına engel olamaz. Bununla birlikte ülkesel tükenme ilkesi gereği patentli ürün sahibinin rızasıyla bile olsa başka bir ülkeye ithal edildiyse bu durumda patent hakkı tükenmez ve hak sahibi müdahale edebilir.¹¹²⁷ Yurtdışında bulunan lisans alan ülkesellik ilkesinin kabul edildiği bir ülkeye patentli ürününü satamayacaktır. Bölgesel tükenme ise birkaç ülkenin topraklarının tek bir bölge olarak kabul edilerek patent hakkının bu bölge içinde tükenmesidir.¹¹²⁸ Bölgesel tükenme de hak sahibi veya hak sahibinin rızasına alan üçüncü kişiler tarafından ürün belli bir bölgede yer alan ülkelerde piyasaya sürülürse bölge dâhilinde kalan tüm ülkelerde hak tükenmiş sayılacaktır.¹¹²⁹ Dolayısıyla bölgesel tüketilme rejiminde belirlenen bölge, tıpkı ülkesellik rejimindeki ülke gibi algılanmalı ve tüketilmenin söz konusu olacağı yer, ülke sınırları ile değil; bölge sınırları ile belirlenmektedir.¹¹³⁰ Özellikle Avrupa'da gerek içtihatlar gerekse de doktrin gereği Bölgesel Tükenme ilkesinin kabul edildiği söylenebilir.¹¹³¹ *Uluslararası tükenme ilkesi gereği ise hak sahibi patentli mallarının dünyanın herhangi bir yerinde satışa sunumundan sonra bir daha bu malları takip eden satışlarına müdahale edememektedir.*¹¹³² Patent hakkı sahibi Dünya'nın herhangi bir yerinde piyasa çıkmış patentli ürünün koruma sağlayan ülkeye girmesine engel olamayacaktır.¹¹³³ Uluslararası tüketilme rejiminde, patent hakkı sahibinin paralel ithalatı veya geri ithalatı engelleme hakkı bulunmayacak, ürünün ilk olarak nerede piyasaya sunulduğunun bir önemi olmaksızın gerek paralel ithalat gerekse geri ithalat

---

¹¹²⁶ ERDEM, s.77

¹¹²⁷ GÜNEŞ, s.232

¹¹²⁸ ERDEM, s.78

¹¹²⁹ SARAÇ, s.132

¹¹³⁰ SAVATLI, Ayşın Akyarlı; "Patent Hakkının Tüketilmesi", Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2016, s.61

¹¹³¹ Nitekim Avrupa Birliği'nin temel hedefi malların, hizmetlerin, kişilerin ve sermayenin birlik içinde serbestçe dolaşımını sağlamaktır. Ancak Fikri Mülkiyet Hukuku'nun ülkesellik ilkesi hedefin gerçekleşmesini engellemektedir. Çünkü ülkesellik ilkesi gereği, fikri haklar sadece bulunduğu ülke de korunmaktadır. Bu koruma da yine ülkesellik ilkesi gereği her ülkede farklı şekilde ve kapsamda gerçekleşmektedir. Avrupa Birliği'nde fikri haklarla serbest dolaşım ilkesinin bağdaşması amacıyla iki çözüm üretmiştir. Bunlardan ilki tüm Avrupa Birliği içerisinde ortak bir Fikri Mülkiyet Hukuku yaratmak ve mevzuatlar arasında tam bir uyum sağlamak, ikincisi ise milli pazarları açık hale getirmek için hakkın tüketilmesi ilkesinin kabulüdür. Ayrıntılı bilgi için bakınız SARAÇ, s.132 vd.

¹¹³² GÜNEŞ, s.232

¹¹³³ SARAÇ, s.135

engellenemeyecektir.¹¹³⁴ Uluslararası tükenmenin kabul edildiği ülkeler ise lisans alanlar için en iyi pazarları oluşturmaktadır. Lisans alan başka bir ülke de olsa da rahatlıkla ürünlerini uluslararası tükenmeyi kabul eden ülkelere satabilecek, ihraç edebilecektir. Bir ülkede hangi sistemin kabul edildiği ise o ülkenin mevzuatı belirleyecektir. Türk Hukukunda Mülga 551 sayılı Patent KHK'sı döneminde patent hakkının tükenmesi ilkesi ülkeselilik ilkesine bağlıydı. Sınai Mülkiyet Kanunda ise doktrindeki eleştirilere rağmen kanun koyucu uluslararası tükenme ilkesini kabul etmiştir.¹¹³⁵

Bununla birlikte patent hakkının tüketilmesi ilkesinin uygulanması için sadece coğrafi şartlar değil başka şartlarında gerçekleşmesi gerekir. Öncelikle mutlaka geçerli bir patent hakkının bulunması gerekir. Ortada bir patent hakkı yoksa doğal olarak patent hakkının tüketilmesinden bahsedilemez. Ayrıca patent hakkının tükenebilmesi için hakkın tükendiği ülkede bir patent hakkının elde edilmiş olması gerekir. Başka bir ülkede elde edilen bir patent nedeniyle hakkının tükendiği kabul edilmeyecektir. Bir patent hakkının var olup olmadığının belirleyici ise hakkın tüketildiği ülkedeki patent mevzuatıdır. Eğer ki hakkın tükendiği ülkedeki patent mevzuatı gereği tescilli veya hukuken korunmuş bir patent hakkı varsa artık o ülkede patent hakkının tükenebileceği söylenebilir. Ancak buluş hakkın tükendiği düşünülen ülke de know how niteliğindeyse artık hakkın tükenmesi doktrini kabul edilmeyecektir. Türkiye'de kabul edilen sistem gereği TPMK'ca patent verilmiş bir buluşun varlığı halinde artık patent hakkı kazanılmış sayılmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de hakkın tükenmesi ilkesi uygulanırken TPMK siciline bakılmalıdır. Bununla birlikte patent hükümsüzde kılınabilir. Patentin hükümsüz kalması halinde patent hakkının tükenilmesi ilkesi uygulanmayacaktır. Patent hakkının koruma süresi de sona erebilir. Patent hakkının süresinin sona ermesi halinde de patent hakkının tükenmesi ilkesi ortada geçerli bir patent hakkı bulunmadığından yine uygulanmayacaktır.

¹¹³⁴ SAVATLI, s.63

¹¹³⁵ Bununla birlikte doktrinde, Savatlı'ya göre uluslararası tükenme ilkesinin kabulüyle birlikte tedarikçi ve satıcılar, ülkeden alım yapmak yerine paralel ithalat yoluyla düşük maliyetli ülkelere ürünleri alma yoluna başvurabilecekler; bu da iç pazara yönelik talebi düşürecektir. Ayrıca paralel ithalat yoluyla ülkeye getirilen mallar ülkedeki mallardan daha ucuz olduğundan tüketiciler ithal mallara yönelecek bu da ülke iç piyasasını durgunlaştırıp, büyüme hızının düşmesine ve işsizliğe neden olacaktır. SAVATLI, s.65

Hakkın tükenmesini sağlayan işlem de önem arz etmektedir. SMK.m.152 Kanun Koyucu patent hakkının tükenmesi için patentli ürünün “piyasa sunulması” gerektiğini ifade etmiştir.¹¹³⁶ Bu nedenle piyasa sunma kavramının açıklanması gerekir.¹¹³⁷ Doktrinde *piyasaya sunma; satış, lisans verme, franchise sözleşmesi, tek satıcılık sözleşmesi, mülkiyeti muhafaza kaydıyla yapılmış satış gibi çeşitli şekillerde de ortaya çıkabileceği belirtilmiştir.*¹¹³⁸ Bununla birlikte piyasaya sunma sadece mülkiyet doğuran işlemlerle sınırlı olmaktadır; kiralama ve bağış işlemleri ise piyasa sunma kavramı içerisinde değerlendirilmeyecektir.¹¹³⁹

Patent hakkının tüketilebilmesi için patentli ürünün tekrar ticari faaliyete konu olabilecek nitelikte olması gerekir. Bir başka deyişle patentli ürünün piyasa içerisinde tekrar alınıp satılması mümkün olmalıdır. Bu nedenle hakkın tükenmesi ilkesi ürün patentlerinde söz konusu olup usul patentlerinde söz konusu olmayacaktır.¹¹⁴⁰ Nitekim tedavülü ve ticari faaliyete tekrar konu edilmesi mümkün olmayan usul patenti üzerindeki hakkın tüketilmesi mümkün değildir.¹¹⁴¹

Patentli ürünler veya patent hakkı neticesinde üretilen ürünler hak sahibinin rızasıyla piyasa sürülmüş olmalıdır. Böyle bir durumda patent hakkı sahibi tarafından patent konusu ürün veya patent konusu usul ile doğrudan doğruya elde edilen ürün ticaret mevkiine konulmuşsa (yani satışa sunulmuşsa) ve üçüncü şahıs tarafından bu ürün hukuka uygun olarak iktisap edilecek olursa söz konusu bu ürünler bu andan itibaren artık patent sahibinin tasarruf ve etki alanından bağımsız kalacaktır.¹¹⁴² Dolayısıyla patent hakkı sahibi piyasaya sürülmüş olan bu ürünler üzerinde patent hakkından doğan inhisarı hakkını artık kullanamayacaktır. Rızanın varlığı için ya

¹¹³⁶ Mülga 551 Sayılı Pat KHK’sı Madde 76’da ise “patent sahibi veya onun izni ile Türkiye’de satışa sunulmuş olan patentli ürünlerle ilgili fiiller patentten doğan hakkın kapsamı dışında kalır.” düzenlemesi yer almaktaydı. Bu düzenleme kanun koyucun patent hakkının tükenmesi için “satışa sunulma” şartını aramaktaydı. Ancak SMK’yla satışa sunulma kavramına nazaran daha geniş bir kavram olan “piyasaya sunulma” tercih edilmiştir. Bize göre yerinde bir düzenlenmedir.

¹¹³⁷ ABD Hukukunda tükenme ilkesinde “ilk satış doktrini” kabul edilmiştir. Bu doktrine göre mülkiyetin devrine neden olmayacak işlemler hakkın tüketilmesi kapsamında değerlendirilemeyecektir. Ayrıntılı bilgi için bakınız SÜEL, Selda; “Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Patent Hakkının Tükenmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2007, SÜEL, s.26

¹¹³⁸ SAVATLI, s.92

¹¹³⁹ SÜEL, s.27

¹¹⁴⁰ ERDİL, s.190 Ancak usul patenti sahibine sağlanan hakların belirli bir ölçüde azalması mümkündür. Nitekim usulün icrasına ilişkin bir mekanizma devredilirse bu usul mekanizma kullanıldığı sürece tükenecektir. Ayrıntılı bilgi için SARAÇ, s.139

¹¹⁴¹ SAVATLI, s.91, KESKİN, s.42

¹¹⁴² KAYA, Patent s.198

patent sahibince, ya patent sahibinin hukuki haleflerince ya da patent sahibince yetkilenen bir kişice ürünün piyasaya sürülmesi gerekir. Örneğin üçüncü bir kişinin patent hakkı sahibiyle yapmış olduğu lisans sözleşmesi, distribütörlük sözleşmesi, acentelik sözleşmesi, franchise sözleşme veya tek satıcılık sözleşmesi gibi bir sözleşme gereği patentli ürün piyasaya sürülmesi halinde patent hakkı sahibinin rızasının varlığı kabul edilir.¹¹⁴³ Patent sahibinin rızası hilafında üçüncü kişi ürünü elde ederse, patent hakkı tükenmiş sayılmayacaktır. Patent sahibinin rızası hilafında patentli ürünün elde edilmesi genellikle çalma, taklit gibi kanun dışı yollarla gerçekleşir. Zorunlu lisansın varlığı halinde de lisans verenin rızası bulunmadığı için patent hakkı tükenmiş sayılmaz.¹¹⁴⁴ Ancak kamu yararı nedeniyle zorunlu lisans tesis edildiyse lisans alana açıkça yetki vermek şartıyla ithalat hakkı tanınabilir(SMK. m.133/2). Asıl lisans verenin alt lisans vermesi halinde de rızası olmadığı için patent hakkı tükenmiş sayılmayacaktır(SMK. m.133/2). Nitekim asıl lisans veren, alt lisans sözleşmesinin tarafı değildir.

Bununla birlikte patentten doğan hakkın tüketilmesi ilkesi patentli buluşla ilgili değil, patentli buluşun uygulandığı ürünlerle ilgilidir.¹¹⁴⁵ Patentli ürünle kastedilen ise ürün patentinde buluşun uygulanarak üretildiği ürün; usul patentinde ise patentli usulün uygulanması neticesinde ortaya çıkan üründür.¹¹⁴⁶ Patent hakkı bu ürünler açısından piyasa sürülmekle birlikte tükenektir. Böylelikle patent doğan hakkın tükendiği ürünü alan kimse kural olarak elde ettiği ürün üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilecek; ürünü herhangi bir engelle karşılaşmaksızın tekrar satıp, kullanabilecek ancak üretemeyecektir.¹¹⁴⁷ Dolayısıyla tükenen hak, bir ürün üzerindeki kullanma yetkisidir.¹¹⁴⁸

¹¹⁴³ SARAÇ, s.137, SAVATLI, s.94, SÜEL, s.29

¹¹⁴⁴ KAYA, Patent, s.198 Zorunlu lisans sözleşmesine istinaden bir ürünün piyasa sürülmesi halinde hakkın tükenmiş olup olmayacağı da tartışmalıdır. Doktrinde zorunlu lisansın varlığı halinde, patent sahibinin rızasının olmadığı ve piyasaya izinli sunum gerçekleşmediği belirtilmiştir. Bu nedenle patent hakkı tüketilmemiş olacak ve paralel ithalatta engellenebilecektir. Ayrıntılı bilgi için SAVATLI, s.96 Bizim görüşümüze göre de zorunlu lisans sözleşmesindeki lisans verenin rızası mahkeme aracılığıyla veya yeni SMK gereği Rekabet Kurumu aracılığıyla hükmen tahsis edildiği için lisans verenin rızasının varlığı kabul edilmemelidir.

¹¹⁴⁵ GÜNEŞ, s.232 Doktrinde patent hakkının tükenmesi, soyut olarak tükenme ve somut mallar üzerinde tükenme olmak üzere ikiye de ayrılmaktadır. "Patent hakkının soyut olarak tükenmesi, patentin bir kez sahibi tarafından veya onun rızası ile belirli bir bölgede herhangi bir şekilde piyasaya sürülmesinden sonra hakkın, bu patent bakımından yani bu patentin kullanıldığı tüm mallar bakımından tükenmesidir. Buna karşılık somut mallar üzerinde patent hakkının tükenmesi ise, patente konu olan belirli malların piyasaya sürülmesi ile sadece o mallar üzerindeki hakkın tükenmesidir." Ayrıntılı bilgi için SÜEL, s.35 Doktrinde bizimde katıldığımız görüşe göre patent hakkının tükenmesi somut olarak piyasaya sürülen ürünlerle sınırlı olmaktadır. Bakınız SAVATLI, s.97

¹¹⁴⁶ TEKİNALP, s.609

¹¹⁴⁷ SARAÇ, s.137

¹¹⁴⁸ ERDİL, s.190 SÜEL, s.35 Doktrinde Kaya'da patentten doğan hakkın, buluş idesini tamamen tüketmeyeceğini belirtmiştir. Zira buluş idesinin, satış sözleşmeleri gibi borçlar hukuku işlemleriyle ortadan

Patent hakkı sahibi ürünü ticaret mevkiine koyarak ürünü satın alan kimseye devir, rehin, teminat ve benzeri işlemleri yapma serbestesi tanınmaktadır.¹¹⁴⁹ Ürün birden fazla el değiştirirse dahi, yeni maliklerde patent hakkının tükenmesi ilkesinden faydalanabilecektir. Ancak buluşun idesine dokunan tekrar üretme, çoğaltma, esaslı değişiklik yapma, kopyalama, yayınlama ve ithal etme gibi fiilleri yapamamaktadır.¹¹⁵⁰

2. Paralel İthalat, Geri İthalat Ve Gri İthalat

Lisans alanın ihracatı konusunda uygulamada en çok görülen ithalat yöntemleri paralel ithalat, geri ithalat ve gri ithalattır. Lisans alan bulunduğu ülkeden başka bir ülkeye ihracat yaparken üç ithalat yönteminde faydalanabilir. Bu nedenle lisans alana ilişkin ihracat yasağının uygulanıp uygulanmaması bakımından bu ithalat yöntemlerin irdelenmesi gerekir.

Üçüncü bir ülkede patent hakkı sahibinin rızası ile satışa sunulan patentli malın yerel pazara ithaline ‘’paralel ithalat’’ denilmektedir¹¹⁵¹ Patent hakkının ülkesel olarak tükenmesini kabul eden devletlerde paralel ithalat ile patentli ürünün ithalatı kabul edilmemektedir. Bu durumda patent hakkı sahibi paralel ithalatı engelleyebilir. Nitekim patent hakkının ülkesel olarak tükenmesi nedeniyle hak sahibinin yurt dışında piyasaya sürdüğü mallardan ötürü yurt içindeki hakkı tükenmeyecektir. Paralel ithalatta hakkın ihracatçı ülkede tükenip tükenmemesi ise önem arz etmemektedir. İhracat yapılan ülkede hak tükenmiş olsa dahi ithal edilen ülkede ürünün iç piyasaya sunulması şartı gerçekleşmediği için hak tükenmiş sayılmayacaktır.¹¹⁵²Hatta patent hakkı sahibi ,lisans alana başka bir ülkede patentin kullanımı için lisans verse dahi bu ülkede kullanılan lisans neticesinde üretilen ürünlerin kendi bulunduğu ülkeye ithal edilmesini engelleyebilecektir.¹¹⁵³ Bu nedenle lisans alan, paralel ithalat yöntemiyle

---

kaldırılmayacağını belirtmiştir. Yazar patent hakkının tükenmesi konusunda kullanma haklarının tükenmesinin esas alınması gerektiği görüşündedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız KAYA, Patent, s.199

¹¹⁴⁹ KAYA, Patent, s.200

¹¹⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız ERDEM, s.76 ve SÜEL, s.26

¹¹⁵¹ ERDEM, s.77

¹¹⁵² SAVATLI, s.58

¹¹⁵³ SAVATLI, s.58

başka bir ülkede sahip olduğu ve ürettiği bir malı, patent hakkının ülkesel tükenmesini kabul eden ülkenin pazarına sokamayacaktır. Bunun için patent hakkı sahibinden izin alması gerekir.

Bununla birlikte ülkede zorunlu lisans tesis edildiyse ve paralel ithalat yapılmaktaysa zorunlu lisans nedeniyle patent hakkı tükenmiş sayılmayacaktır. Nitekim zorunlu lisansın varlığı halinde patent sahibinin rızası söz konusu olmayacaktır.(SMK. m.133/2)¹¹⁵⁴ Emsal ABAD'ın Pharmon v Hoechst kararında belirttiği üzere zorunlu lisans halinde patent hakkı sahibinin rızasının bulunmamakta olup zorunlu lisansın varlığı halinde patent hakkının tüketileceği kabul edilirse yenilikçi düşüncenin gelişiminin engelleneceği belirtilmiştir.¹¹⁵⁵ Zorunlu lisansın kamu yararı gereği verilmesi halindeyse kamu yararı kararında lisans alan açıkça ithale yetkili kılınmışsa patent konusu ithal edilebilir.(SMK. m.133/2) Bu ithal izni ise Bakanlar Kurulu kararına göre, ihtiyaçla sınırlı olarak ve geçici bir süre için verilir. Dolayısıyla kamu yararı nedeniyle verilen zorunlu lisansın ithalinin sınırları Bakanlar Kurulu Kararında belirlenecektir. Bu sınırlar belirlenirken ilgili bakanlıklar rapor hazırlayarak ülkede ihtiyaçları analiz etmesi ve ona göre ithalat sınırının süresini ve miktarını belirlemede fayda vardır.

Paralel ithalat konusunda Türk Yargıtay'ı mülga PAT KHK'sında ülkesellik ilkesi kabul edilmiş olmasına rağmen paralel ithalata cevaz veren kararlar tesis etmiştir. Yargıtay 11. H.D. 12.03.1999 Tarihli 1998/7996 K. ve Yargıtay 11. H.D. 14.06.1999 tarihli kararlarında hem yurt içi hem de yurtdışında piyasaya sürülen ürünlerden; yurt dışında piyasaya sürülen ürünün Türkiye'ye ithal edilmesi halinde (yani piyasaya sürülmesi) halinde patent hakkı sahibinin bu ithalatı engelleyemeyeceğini belirtmiştir.¹¹⁵⁶ Bununla birlikte SMK m.152'de uluslararası tükenme ilkesinin kabul edilmesiyle birlikte ilgili ürün Dünya'nın neresinde piyasaya sürülürse sürülsün artık patent hakkı sahibi, piyasa da ürünün el değiştirmesine ve Türkiye'ye ithalatına engel olamayacaktır.¹¹⁵⁷

¹¹⁵⁴ SÜEL, s.33, ASLAN, Adem; '*Türk ve AB Hukukunda Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi*', Beta Yayınevi, 2004 İstanbul s.198, SAVATLI, s.96

¹¹⁵⁵ C – 19/84 Pharmon BV v Hoechst AG aktaran Savatlı s.95 vd.

¹¹⁵⁶ Karar incelemesi için bakınız SARAÇ, s.135,136

¹¹⁵⁷ Doktrinde Güneş SMK m.152'deki hükümde belirtilen piyasa kavramının özelleştirilmemesi nedeniyle sınır aşan piyasaların anlaşılması gerektiğini belirtmiş bu nedenle uluslararası tükenme ilkesinin SMK'da kabul edildiğini ifade etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız İlhami GÜNEŞ, Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Davaları, s.248 vd.

Uygulamada geri ithalat ve gri ithalat yöntemi de görülmektedir. Geri ithalatta patentli ürün yasal yollardan üretilip piyasaya sunulmasından sonra hak sahibinin veya izin verdiği kişilerin bu malları yurt dışına satması ve bu malların, üçüncü kişiler tarafından yurt dışından satın alınarak ülkeye yeniden ithal edilmesi olarak tanımlanmıştır.¹¹⁵⁸ Bu yöntemde patentli ürünün piyasaya sürüldüğü ülkeden başka bir ülkeye ihracat yapılmakta ardından ürün ihracat yapılan ülkeden tekrar piyasaya sürülen ülkeye geri dönmektedir. Örneğin X ülkesi bir plağı Y ülkesine ihraç etmekte, Y ülkesinden tekrardan X ülkesine ürün ihraç edilmesi halinde geri ithalat vardır. Geri ithal edilen patent korumasına sahip ürünler ülkesellik ilkesini benimseyen ülkeye ihraç edildiğinde bu ihraç ile birlikte piyasaya sunum gerçekleşmiş ve patent hakkı tüketilmiş sayılacaktır.¹¹⁵⁹ Nitekim patent sahibinin rızasıyla ürün piyasaya sürülmüştür. Gri ithalatta ise ithalata konu mallar birbirinin aynısı olan orijinal mallardır; ancak fikri mülkiyet hakkı sahibinin yurt dışında piyasaya sürdüğü orijinal mallar ile yurt içinde piyasaya sürdüğü orijinal mallar arasında az-çok farklılık var ise gri ticaretten(gri piyasa) söz edilir.¹¹⁶⁰ Hak sahibinin yurtiçinde piyasaya sürdüğü mal ile yurtdışında piyasaya sürdüğü mal farklı olduğu için gri ithalat halinde hak tükenmiş sayılmamalıdır. Bu nedenle lisans alanın geri ithalat yapması mümkünken, gri ithalat yapması mümkün olmamalıdır.

Türk Hukuku açısından SMK'da uluslararası tükenme ilkesinin kabul edilmesiyle birlikte Dünya'nın neresinde olursa olsun ürün piyasaya sürülmekle birlikte patent hakkı sahibinin patent üzerindeki hakkı tükenmiş sayılacaktır. Bu nedenle üçüncü kişilerce Türkiye'ye paralel ithalat, gri ithalat veya geri ithalat yöntemleriyle patentli ürün ithal edilebilecek ve piyasaya sürülebilecektir. Patent hakkı sahibi ise patent hakkını bu ürünler üzerinde iddia edemeyecektir. Bununla birlikte Türkiye'de bulunan lisans alanlar üçüncü bir ülkeye ihracat yaparken o ülke de kabul edilen patent hakkı tükenmesi ilkesine dikkat etmelidir. Nitekim ülkesel tükenme ilkesinin kabul edildiği birçok devlette, üçüncü bir ülkeden yapılan ithalat, piyasa sunma olarak kabul edilmeyecektir. Bu durumda patent sahibi, patentten doğan hakkını ihracat yapan lisans alana karşı ileri sürebilecektir.

¹¹⁵⁸ SÜEL, s.42 PINAR, Hamdi; '*Marka Hukukunda Hakların Tükenmesi*', ProfDr. Kemal Oğuzman'a Armağan, BETA, Yayınevi, İstanbul, 2000, ss.855 – 915. (Tükenme), s. 899 vd.

¹¹⁵⁹ Savatlı s.58

¹¹⁶⁰ SÜEL, s.44

Sinai Mülkiyet Kanunda uluslararası tükenme ilkesinin kabul edilmesi ise tartışmalara sebebiyet vermiştir. Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi Ve Teknoloji Komisyonu raporunda Türk yargı makamlarının mülga 551 sayılı PAT. KHK. döneminde de uluslararası tükenme ilkesini benimsediği, uluslararası tükenme ilkesiyle çok sayıda tedarikçinin piyasaya mal sürmesi nedeniyle fiyatların düşeceği ve bu durumun tüketici refahı bakımından olumlu etkisi olacağı, rekabet hukuku bakımından en elverişli sistemin uluslararası tükenme olduğu belirtilmiştir.¹¹⁶¹ Buna karşılık muhalef şerhlerinde, Türkiye'nin üye adaylığı olduğu Avrupa Birliğinde bölgesel tükenme ilkesi benimsenirken Türkiye'nin uluslararası tükenme ilkesini benimsemesi, üniversitelerin sanayi kuruluşları, meslek odalarının bu düzenlemeye karşı olduğu ve uluslararası tükenme ilkesinin yeterli etki araştırması yapılmadan kabul edilmesi eleştirilmiştir. Bu görüşe göre ulusal tükenme ilkesinin kabulü daha doğru bir yaklaşım olacaktır.¹¹⁶²

3. Lisans Alanın Patent Hakkının Tükenmesi Bağlamında İhracat Hakkı

Yukarıdaki açıklamalarımız da dikkate alındığında lisans alanın patent sayesinde elde ettiği ürünleri ihraç edip bulunduğu ülkeden farklı ülkelerdeki pazarlara erişmesi her zaman mümkün değildir. Bu gibi hallerde lisans alan kanunen ihracat yapamayacaktır. Daha doğru bir tabirle lisans alanın yaptığı ihracata karşı patent hakkı sahibi patentten doğan haklarını ileri sürebilecek ve ihracatı engelleyebilecektir.

Özellikle patent hakkının ülkesel olarak tükenmesini kabul eden devletlere başka bir ülkede bulunan lisans alan ihracat yapamayacaktır. Nitekim ihracat yapılmak istenen ülkede patentli ürün piyasaya sürülmediği için patent hakkı tükenmemiş sayılacaktır. Bu nedenle patent hakkı sahibinin rızası gerekmektedir. Bölgesellik ilkesi bakımından da değerlendirdiğimizde aynı sonuç görülecektir. Bölgeye dâhil olmayan bir devlette bulunan lisans alanın, bölgeye dâhil bir devlette ihracattında yine patent sahibi lisans verenin rızası gerekir. Dolayısıyla ülkesel ve bölgesel tükenme ilkesinin

¹¹⁶¹ Alt Komisyon Raporu, Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu 08/04/2016 tarihli raporu s.84,85

¹¹⁶² AYHAN, Emin Haluk, AHRAZOĞLU, Mehmet Necmettin; Muhalef Şerhi, Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu 08/04/2016 tarihli raporu, TBMM, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss341.pdf> (Erişim Tarihi:13.12.2017) s.97

kabul edildiği ülkelere kural olarak paralel ithalat ve gri ithalat kabul edilmemektedir. Çünkü bu ithalat tiplerinde patentli ürün piyasaya sürülmüş sayılmaz. Ancak geri ithalatta patentli ürün piyasaya sürülmüş sayıldığı için lisans alan serbestçe ihracat yapabilir. Elbette ki bizim açıklamalarımız genel ilkeler çerçevesinde olmaktadır. Bir ülkede ihracat yapılıp yapılamayacağı noktasında o ülkenin mevzuatına bakmak gerekir. Nitekim önceki bölümde de ifade ettiğimiz üzere mülga 551 sayılı PAT. KHK.'sı döneminde Türkiye'de ülkesel tükenme ilkesi kabul edilmekle birlikte paralel ithalat patent hakkının ihlali olarak kabul edilmemiştir.

Lisans alanlar açısından en avantajlı sistem ise uluslararası tükenme ilkesidir.¹¹⁶³ Türkiye'nin kabul ettiği bu sistemde herhangi bir ülkede bulunan lisans alan ithalat yapabilecektir. Nitekim patentli ürün Dünya pazarına sunulmakla patent hakkı sahibinin patent hakkı tükenmiştir.

4. Lisans Alanın İhracat Hakkının Sözleşmeyle Kısıtlanması

Lisans sözleşmesinde patent hakkı sahibi lisans alanında rızasını almak koşuluyla birtakım ihracat yasakları da düzenleyebilir. Bu düzenlemeler lisansa konu olan malın yalnız belli ülkede imal edilmesi, pazarlanması hususunu, lisansa konu ürünün belli ülkelerde üretilmesinin yasaklanması hususunu, ihracat için lisans verenin rızası alınması şartını, ihracatın belli ülkelere yapılması şartını veya acenteler aracılığıyla ihracat yapılması şeklinde olabilir.¹¹⁶⁴

İhracat yasaklarına ilişkin düzenlemeler yapılırken ülkelerin rekabet kuralları dikkate alınmalıdır. Aksi takdirde, rekabet kurallarına aykırı olan ilgili hüküm geçersiz olabileceği gibi sözleşme tamamen geçersiz de kılınabilir. Nitekim Türk Hukuku bağlamında bu tür sözleşmeler müşteri ve pazar paylaşımına sebebiyet vereceği için rekabete aykırı kabul edilecektir.

¹¹⁶³ Türkiye'de SMK'da uluslararası tükenme ilkesinin kabulü kanımızca yerinde olmamıştır. Bu ilkenin kabulü neticesinde Türkiye'de alınan lisansların bir işlevi kalmayacaktır. Nitekim tedarikçiler çok daha ucuza yurtdışından ürünü getirmek varken Türkiye'de yatırım yaparak yüksek maliyetlerde üretim ve yatırım yapmayı tercih etmeyecektir. Ayrıca Türkiye'nin olası bir Avrupa Birliği tam üyeliğine geçmesi halinde uluslararası tükenme ilkesi sorun teşkil edecektir. Nitekim ATM ulusal 89/104 sayılı yönergesinde de görüleceği üzere Topluluk içi tükenme ilkesi gereği ulusal hukuk düzenleri uluslararası tükenme ilkesini benimsememektedir. Bu nedenle Türkiye tam üyelik halinde uluslararası tükenme ilkesini benimsemesini devam ettiremeyecektir. TEKİNALP, TEKİNALP, Avrupa Birliği Hukuku, s.690

¹¹⁶⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız ŞİMŞEK, s.97

İhracat yasağı sözleşme taraflarının aktif ve pasif satışları kısıtlayarak da düzenlenebilir. Rekabet Kurumu; pasif satışı; ‘‘başka bir alıcının bölgesindeki veya müşteri grubundaki müşterilerden gelen ve alıcının aktif çabaları neticesi olmayan talepleri karşılamak, malın teslimatını müşterinin adresine götürerek yapılması’’ şeklinde tanımlamıştır.¹¹⁶⁵ Rekabet Kurumu aktif satışı ise sözlüğünde ‘‘Başka bir alıcının münhasır bölgesindeki veya münhasır müşteri grubundaki münferit müşterilere mektup veya ziyaret gibi doğrudan pazarlama yöntemleriyle gerçekleştirilen satışlar olarak tanımlamıştır.’’¹¹⁶⁶ İki satış arasında en belirgin fark ise aktif satışta satıcı bir gayret dâhilinde ürününü pazarlayıp müşterilere ulaşırken, pasif satışta satıcı bir gayret göstermemektedir. Müşteri satıcıları bulmaktadır.

Aktif ve pasif satış sınırlamalarını içeren lisans sözleşmeleri RKHK.m.4 bağlamında değerlendirilmelidir. Nitekim aktif ve pasif satış sınırlamaları aslında pazarın paylaşılmasına veya müşteri çevresinin paylaşılmasına sebebiyet vermektedir. Bu durumda rekabete zararlı sonuçlar doğurmaktadır. Ancak kanun koyucu RKHK.m.5 gereği ve 2008/2 sayılı Teknoloji Transferi Anlaşmalarına ilişkin Tebliğ gereği bazı aktif ve pasif satışların sınırlandırılmasına ilişkin kayıtlara grup muafiyeti bağlamında değerlendirmiş ve rekabete aykırı olmadığını düzenlemiştir.¹¹⁶⁷

2008/2 sayılı Teknoloji Transfer Anlaşmaları Tebliği’nde aktif ve pasif satış sınırlamaları teşebbüslerin rakip olup olmamaları açısından ayrı ayrı ele alınmıştır.¹¹⁶⁸ Teşebbüslerin birbirinin rakibi olmaları halinde 2008/2 sayılı Teknoloji Transfer Anlaşmaları Tebliği m.6/2-c’deki şartları taşımak koşuluyla anlaşma taraflarının birbirine ayrılan müşteri veya coğrafi bölgelere diğer tarafın aktif satış yapmasının sınırlandırılması rekabete aykırılık teşkil etmeyecek olup bu tür anlaşmalar grup muafiyeti bağlamında değerlendirilecektir. Dolayısıyla lisans alan veya lisans verenin

¹¹⁶⁵ Rekabet Kurumu Rekabet Terimleri Sözlüğü <http://www.rekabet.gov.tr/tr-TR/Rekabet-Terimi/pBaska-bir-alicinin-boumlgesindeki-veya-muumlsteri-grubundaki-muumlsterilerden-gelen-ve-alicinin-aktif-ccedilabalari-neticesi-olmayan-talepleri-karsilamak-malin-teslimati-muumlsterinin-adresine-goumltuumlruumlerek-yapilsa->

¹¹⁶⁶ Rekabet Kurumu Rekabet Terimleri Sözlüğü <http://www.rekabet.gov.tr/tr-TR/Rekabet-Terimi/pBaska-bir-alicinin-boumlgesindeki-veya-muumlsteri-grubundaki-muumlsterilerden-gelen-ve-alicinin-aktif-ccedilabalari-neticesi-olmayan-talepleri-karsilamak-malin-teslimati-muumlsterinin-adresine-goumltuumlruumlerek-yapilsa->

¹¹⁶⁷ Grup muafiyetinin uygulanması için pazar payı eşiklerine uyulması gerekir. Grup Muafiyetinde düzenlenen pazar payı eşiklerinin aşılması halinde artık grup muafiyeti uygulanmayacaktır. Bu nedenle rekabet etmeme hükümleri değerlendirilirken pazar payı eşikleri de değerlendirilmelidir.

¹¹⁶⁸ Bu bölüm hakkında ayrıntılı açıklama için bakınız; Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği(Tebliğ No: 2008/2) Bölümü

başka lisans alanlara ait müşteri veya coğrafi bölgelerde aktif satış yapmasını sınırlandıran hükümler rekabete aykırılık teşkil etmeyecektir. Bununla birlikte lisans alana veya lisans verene getirilen pasif satış yasakları, 2008/2 sayılı Teknoloji Transfer Anlaşmaları Tebliği'deki sınırlamalara aykırı olmaktadır. Bu nedenle pasif satışları yasaklayan hükümleri barından sözleşmelere, grup muafiyeti uygulanmayacaktır. Şartları varsa bireysel muafiyet ise uygulanabilir.

Rakip olmayan teşebbüsler ise daha müsamahalı davranılmıştır. Rakip olmayan teşebbüsler arasında aktif satış sınırlamasına ilişkin hükümlere grup muafiyeti uygulanacaktır. Dolayısıyla tarafların sözleşmede aktif satış yasakları düzenlemeleri, rekabete aykırılık yaptırımına tabii tutulmayacaktır. Pasif satış yasaklarını içeren anlaşmalar ise kural olarak grup muafiyetinden yararlanamayacaktır. Ancak lisans verene ayrılan münhasır müşteri grubu veya münhasır bölgeye ilişkin sınırlamalar ile maksimum iki yıl olmak üzere lisans alanın, diğer lisans alanların bölgelerine pasif satış yapılmasını sınırlandıran anlaşmalara grup muafiyeti istisnaya uygulanabilecektir. Rekabet Kurumu, bu iki istisnai hal nedeniyle rakip olmayan teşebbüsler ile rakip olan teşebbüsler açısından pasif satış sınırlamalarını farklı şekilde ele almıştır.

Bununla birlikte pasif satış sınırlamaları içermesi nedeniyle grup muafiyeti kapsamında dışında tutulan anlaşmalara bireysel muafiyet hükümleri uygulanabilir. Bireysel muafiyet özellikle belirli bir süre geçerli olmak koşuluyla veya piyasaya yeni giren bir ürünün piyasada tutunması gibi makul gerekçelerin varlığı halinde tanınabilir.¹¹⁶⁹ Böyle bir sözleşmeye rekabete aykırılık yaptırımını uygulanmayacaktır. Bununla birlikte bu yükümlülük üçüncü kişilerin pazara girişine engel olması veya danışıklılığa neden olması gibi sonuçları doğurursa anlaşma rekabete aykırı kabul edilmelidir.¹¹⁷⁰ Rekabet Kurumu somut sözleşmeye göre değerlendirme yapacaktır.

Pasif satışı yasağına ilişkin düzenlemeler, AR-GE Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'nde Teknoloji Transferi Anlaşmalarına ilişkin Tebliğ'e göre daha esnek düzenlenmiştir. AR-GE Anlaşmalarına ilişkin No 2016/5 sayılı Tebliğ m.9/ç'sinde müşterilere yada bölgelere pasif satış kısıtlaması ve müşteri yada bölge

¹¹⁶⁹ GÖZLÜKAYA, s.50,51

¹¹⁷⁰ Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.46

paylaşımı içeren anlaşmalara kısıtlamalar getirilmiştir. Kural olarak teşebbüslerin aralarında yaptıkları bu kısıtlamaları içeren anlaşmaların tamamına grup muafiyeti uygulanmayacaktır. Ancak teşebbüsler aralarında yaptıkları bir münhasır lisanslama anlaşmasıyla belirli müşterilere ya da bölgelere yönelik pasif satış kısıtlaması yapabilecektir. Böyle bir düzenlemeyi içeren anlaşma Tebliğ No: 2016/5/ç'de grup muafiyetinden yararlanabilir. Ayrıca faydalanma anlamında uzmanlaşma içeren AR-GE anlaşmalarında da teşebbüsler müşteri ya da bölge paylaşımı içeren kısıtlamaları düzenleyebilir. Böylelikle AR-GE anlaşması yapan teşebbüslere pasif satışların kısıtlanması konusunda geniş bir tasarrufta bulunma hakkı tanınmıştır. Bu durum rekabete aykırı bir sonuç çıkarsa da gelişmekte olan ülkemizde AR-GE'nin teşvik edilmesi açısından yararlı sonuçları olacaktır.¹¹⁷¹

Ayrıca bir patentli ürünün pazara sunulmasından sonra dağıtıcılar veya kullanıcılara sağlanmasını engelleyici hükümler AR-GE Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'ni kapsamında değerlendirilmeyecektir. Nitekim Tebliğ No: 2016/5/d'de fikri hakların kullanımıyla pazara sunulan ürünler üzerinde anlaşma taraflarının, ürünleri pazar sunmakla ürünler üzerindeki fikri haklarının sona ereceğini açıkça düzenlenmiştir. Dolayısıyla teşebbüslerce veya teşebbüslerin rızasıyla fikri hakkın kullanımıyla ortaya çıkan bir ürün pazara sunulduysa, sözleşme konusu ürünün dağıtıcılar tarafından elde edilmesini, pazara sunulmasını yada kullanıcılar tarafından elde edilmesini engelleyici hükümler içeren anlaşmalara grup muafiyeti uygulanmayacaktır. Böyle bir hüküm anlaşmada düzenlendiyse anlaşmanın tamamı grup muafiyeti kapsamı dışında değerlendirilecektir.

Lisans alanın ihracatına yönelik kısıtlamaların üçüncü kişileri bağlayıp bağlamayacağı meselesi de irdelenmelidir. Doktrinde bu hususta farklı görüşler bulunmaktadır. İlk görüşe göre patent sahibi patentli ürünlerin üzerinde açıkça belirtilmiş olmak şartıyla ilk satışı takip eden satışları ve ürünün kullanımını kontrol etme hakkına sahiptir.¹¹⁷² Böyle bir durumda ilk satış sözleşmesinin lisans sözleşmesi gibi kabul edilerek lisans sözleşmesine yönelik kullanım hakkı sınırlamalarının satış sözleşmesinde de yapılabileceği belirtilmiştir.¹¹⁷³ Bizimde katıldığımız ikinci görüşe

¹¹⁷¹ TÜSİAD GÖRÜŞÜ, Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği Taslağı'na Dair Tüsiad Görüşü TS/ŞİB/15-99 tusiad.org/tr/abd-network/item/.../7536_06892f2d937aedfd4ac3b98026ca7d16

¹¹⁷² SARAÇ, s.139

¹¹⁷³ SARAÇ, s.139

göreyse patentten doğan hakkın tükendiği durumlarda, patent sahibinin ürünün tekrar satılması veya işleme konu olmasını muayyen fiyat gibi üçüncü şahısları da bağlayıcı şartlara tabi tutması mümkün değildir. Böyle bir bağlam ancak nisbi ve borçlandırıcı bir yükümlülük doğurabilir.¹¹⁷⁴ Dolayısıyla üçüncü kişilerin sözleşmeye aykırı fiil ve işlemlerinden dolayı lisans alanın sorumluluğuna gidilebilir. Rekabeti hukuku bağlamında da değerlendirdiğimizde lisans verenin sözleşmenin tarafı dışındaki tarafları sorumlu tutmasına ilişkin hükümler rekabete aykırı kabul edilecektir. Bu nedenle geçerli bir hüküm olmayacaktır.

Rekabet hukukuna uygun ve geçerli sözleşmesel sınırlamalara lisans alanın uymaması halinde hem sözleşmeye aykırılık hem de patentin ihlali olarak değerlendirilecektir.¹¹⁷⁵ Nitekim lisans sözleşmelerine aykırı şekilde lisansa konu patentin kullanımı patent hakkına tecavüz teşkil eder.¹¹⁷⁶ Bu nedenle lisans veren patent sahibi, patent hakkı tecavüzü hükümlerine başvurabilir, ilgili ürünlere gümrükte el koydurabilir, satışını engelleyebilir, tedbir kararı alabilir ve sair diğer haklarını kullanabilir. Ayrıca lisans veren/patent hakkı sahibi, lisans alanın hukuka aykırı bu fiili nedeniyle sözleşmeye aykırılık hükümlerini başvurabilir; sözleşmeyi feshedebilir.

Sonuç olarak lisans alanın ihracat kısıtlamalarının öncelikle patent hakkının tükenmesi ilkesi bağlamında değerlendirmek gerekir. Ayrıca taraflar sözleşmeye lisans alanın ihracat ithalat hakkını kısıtlayabilir. Ancak bu kısıtlamaların rekabet kurallarına ve ülke mevzuatlarına aykırı olmaması gerekir.

P. Basit Lisans Alanın Lisans Veren Patenti Kullanmasına Katlanması

Basit lisans sözleşmelerinde aksi sözleşmede kararlaştırılmadıkça lisans alan, lisans verenin ve diğer lisans alanların patenti kullanmasına katlanmakla yükümlüdür.¹¹⁷⁷

---

¹¹⁷⁴ KAYA, Patent, s.198

¹¹⁷⁵ ORTAN, s.271

¹¹⁷⁶ Benzer yönde TÜZÜNER, s.224

¹¹⁷⁷ ÖZSOY, s.156

Basit lisans sözleşmesinin niteliği gereği, lisans veren başka kimselere sahip olduğu patent üzerinde lisans hakkı sağlayabileceği gibi kendisi de patent hakkını kullanabilir. Basit lisans alan ve alanlarında lisans verenin bu hakkını engellememesi gerekir. İhisarî lisans sözleşmelerinde ise lisans alanın kural olarak böyle bir katlanma yükümlülüğü yoktur. Nitekim ihisarî lisans sözleşmelerinde kural olarak lisans veren patent hakkını kendisi kullanamaz, başka lisans alanlara da patent hakkının kullanımını tesis edemez. Ancak sözleşmede lisans verenin patent hakkını kullanabileceğine ilişkin hakkı saklı tutulduysa lisans veren patent hakkını kullanabilecektir.

Basit lisans alanın lisans verenin patenti kullanmasına katlanma yükümlülüğü içerisinde lisans verenin kullanma hakkını engelleyecek fillerden kaçınması hususu önem arz etmektedir. Lisans alan patent hakkını kullanan lisans verene veya diğer lisans alanlara karşı dava ikame ederek patentin kullanımına engel olmaması gerekir. Örneğin lisans alan hükümsüzlük davası, lisans sözleşmesine aykırılık davaları açarak lisans verenin patent hakkı üzerindeki tasarrufunu engellememelidir. Basit lisans alanın diğer lisans alanların veya lisans verenin faaliyetlerini kötüleyici şekilde hareket ederek diğer lisans alanların ve lisans verenin faaliyetlerine zarar vermemesi gerekir. Aksi halde haksız rekabet hükümleri ve sözleşmeye aykırılık hükümleri gereği lisans veren veya diğer lisans alanlara karşı sorumludur.

Basit lisans alanın her ne kadar diğer lisans sözleşmelerine katlanma yükümlülüğü kanuni ve dürüstlük kuralı gereği olan bir yükümlülük olsa da yine de sözleşmede bu yükümlülüğün de özel olarak düzenlenmesinde fayda vardır.

R. Lisans Sözleşmesiyle Edinilen Hakları İzinsiz Genişletmeme Ve Bu Hakları Üçüncü Kişilere Devredilmemesi

Lisans alan elde etmiş olduğu lisans hakkını sözleşmede belirtilen koşullar sınırında kullanmalıdır. Eğer bu şartların sınırını aşarsa lisans sözleşmesiyle edinilen hakların izinsiz genişletilmesi söz konusu olacaktır. Ayrıca lisans verenin muvafakati olmadan da lisans sözleşmesinden doğan haklarını üçüncü kişiye devredemez. Nitekim patent sahibi tarafından sözleşmeye dayalı lisans veya zorunlu lisans yoluyla

verilmiş hakları izinsiz genişletmek veya bu hakları üçüncü kişilere devir etmek patent hakkına tecavüz olarak kabul edilir.(SMK. m.141/d – mülga Pat KHK m.136/d)

Lisans alanın haklarının sınırını lisans sözleşmesi belirler. Lisans hakkının kapsamı sözleşme serbestesi gereği isteğe bağlı yapılan lisans sözleşmesiyle belirlenebileceği gibi zorunlu lisansın varlığı halinde mahkeme kararıyla da belirlenebilir. Bununla birlikte lisans alanın belirlenen kullanma yetkisinin sınırlarının aşılması, lisans sözleşmesinin izinsiz genişletilmesine sebep olur. Bu durumda patent hakkına tecavüz sayılır. Lisans alanın hakkın kapsamını ihlal etmesi aynı zamanda sözleşmeye aykırılık da teşkil eder. Bu nedenle sözleşme ilişkisi kurulurken lisans hakkının kapsamının özenli bir şekilde belirlenmesi gerekir.

Lisans sözleşmesi kurulduktan sonra lisansla sağlanan hakların sınırı lisans verenin onayı olmadıkça genişletilmeyeceği için sözleşme görüşmeleri sırasında lisans sözleşmesinin kapsamı belirlenmelidir. Lisans hakkının, lisans alanca sözleşmeye aykırı şekilde genişletilmesi farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Lisansın belirli bir yerle sınırlı olarak verilmesine karşın patent hakkının bu yer dışında kullanılması, lisansın belirli bir süreliğine verilmesine karşı süresinden sonra kullanımı, lisansın belirli bir veya birkaç mal üretimi için verilmiş olmasına karşı başka mallar için kullanılması, lisansın kullanma tarzı belirlenmiş olmasına karşın belirlenen tarzın dışında kullanılması, tek başına kullanılmak üzere lisans hakkı tanınmasına rağmen patentin başka bir patentle kullanılması lisans hakkının izinsiz genişletilmesi hallerinin örnekleridir.¹¹⁷⁸ Bu halleri irdelersek;

Yer itibariyle genişletme ise lisans sözleşmesiyle lisansın kullanımı için belirli bir yer belirlenmiş olmasına rağmen lisans alanın bu yer dışında da patent hakkından faydalanması şeklinde vuku bulacaktır.¹¹⁷⁹ Ancak bu durumda patent hakkının tükenmesi ilkesi uygulanması mümkünse, artık patent hakkına tecavüz söz konusu olmayacaktır. Bununla birlikte rekabet hukuku bağlamında pazar ve müşteri paylaşımları rekabete aykırı olarak görülmekte ve 2008/2 sayılı Teknoloji Transfer

¹¹⁷⁸ ÖZSOY, s.152,153 Ayrıntılı bilgi için bakınız TEKİNALP, s.638 vdi, SARAÇ, s.153,154, YUSUFOĞLU, s.224 vd.

¹¹⁷⁹ Patent hakkının tükenmesi, paralel ithalat, gri ithalat ve geri ithalat kavramları lisans alanına yönelik ihracat kısıtlamaları başlığında değerlendirildiği için bu bölümde değinmiyoruz.

Anlaşmaları Tebliği'deki istisnalar dışında muafiyetten de yararlanmamaktadır. Bu nedenle yer bakımından sınırlandırmalar getirilirken, rekabet hukuku kuralları dikkate alınmalıdır. Aksi halde rekabete aykırı sınırlandırma içeren hükümler geçersiz olacaktır.

Mal(ürün) yönünden genişletme ise patentin sadece belirli mallar için kullanılması şartıyla verilmesine karşı lisans alanın başka mallarda da patent teknolojisini kullanması halinde söz konusu olacaktır. Nitekim lisans veren, lisans alanın sadece belirli bir ürün veya ürün grubunda lisans hakkını kullanabileceğini sınırlandırmışken; lisans alanın farklı ürünlerde lisansı kullanması lisansın izinsiz genişletilmesi sayılır.¹¹⁸⁰ Bununla birlikte lisans verenin belirli mallarda patent hakkının kullanımını sınırlandırmasına ilişkin kayıtlar, rekabet kurallarına aykırılık teşkil edebilir. Sözleşmenin rekabet kurallarına aykırılık teşkil edip etmediği somut olaya göre değerlendirilecektir.

Lisans sözleşmesinde patentin bir başka patentle kullanılması da yasaklanabilmektedir. Patentin bir başka patentle birlikte kullanılması; lisans verenin lisansa konu patenti tek başına kullanılacağını sözleşmede belirtmesine rağmen lisans alanın başka patentlerle ilgili buluşu kullanması şeklinde ortaya çıkabilir. Bu tür hükümlerde rekabete aykırılık teşkil edebileceğinden somut olaya göre rekabet hukuku bağlamında değerlendirme yapılmalıdır.

Lisans sözleşmesinde patentin kullanım tarzı da sınırlandırılabilir. Kullanma tarzı bakımından genişletme lisans verenin kullanma tarzını belirlemiş olması veya sınırlandırmış olmasına rağmen patentin belirlenen amaçların dışında kullanılmasıdır.¹¹⁸¹ Nitekim lisans alan lisansa konu patentin(faydalı modelin) bir veya birkaç unsurunu dışlayacak şekilde elde ettiyse dışlanan unsurların kullanılması lisansın izinsiz genişletilmesidir.¹¹⁸² Örneğin masa lambasının ışık veren kısmı lisans sözleşmesine konu edilmemesine rağmen bu kısmın kullanılması izinsiz

¹¹⁸⁰ TÜZÜNER, s.224 Yazar örnek olarak faydalı model lisansının sadece motosiklet tekerleklerinde kullanılması için sağlanmışken, lisans alanın, lisansı araba tekerleklerinde kullanmasının lisansın izinsiz genişletilmesi olduğunu belirtmiştir.

¹¹⁸¹ TEKİNALP, s.638

¹¹⁸² TÜZÜNER, s.225

genişletmedir.¹¹⁸³ Bu tür sınırlandırmaları içeren anlaşmalarda rekabet hukuku bağlamında somut olaya göre değerlendirilmelidir.

Kullanım sınırı taşıyan tüm sözleşmeler, rekabeti bozucu, kısıtlayıcı ve engelleyici olması halinde RKHK.m.4 bağlamında değerlendirilmelidir. Bu sözleşmelere şartları varsa bireysel muafiyet veya grup muafiyeti uygulanabilir. Kanımızca 2008/2 sayılı Tebliğ m.6/2-c-1'de lisansı verilen teknolojiyle, bir ya da daha fazla teknik kullanım alanı ile sınırlandırması halinde grup muafiyeti uygulanacağı belirtilmiştir. Bu nedenle kullanım alanı sınırlandıran patent lisans sözleşmeleri RKHK.m.4 bağlamında rekabete aykırı görülse de muafiyet uygulanabilecektir.

Teşebbüsler ortak AR-GE çalışmaları yapılmasına ilişkin anlaşmalarda düzenleyebilir. Ortak AR-GE çalışması yapan teşebbüsler ürünlerin miktarı veya satış miktarını sınırlandırabilir. Teşebbüslerin ortak AR-GE çalışması yapılmasına ilişkin anlaşmalarında ürünlerin ve satış miktarının teşebbüslerce ortak olarak belirlenmesi veya ortak çalışma yapan bir veya birkaç teşebbüse miktar belirleme yetkisi verilmesi rekabet hukukuna aykırılık teşkil eder. Bu tür düzenlemeler AR-GE Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliğ m.9/b'de belirtildiği üzere grup muafiyetinden de yararlanamayacaktır. Dolayısıyla sonuçların ortak kullanımını içermeyen anlaşmalarda her bir tarafın üreteceği miktarın birlikte belirlenmesi yada tarafların bir veya birkaçının söz konusu ürünlerin üretim miktarını bağımsız olarak belirleme yetkisi sınırlandırılmaz.¹¹⁸⁴ Böyle bir düzenlemeyi içeren sözleşmenin tamamı rekabete aykırı kabul edilecektir. Ancak teşebbüsler arasındaki anlaşmada AR-GE Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliğ'inde düzenlenen m.9/b'deki 4 halden birisi varsa söz konusu anlaşmada üretim ve satış miktarı teşebbüslerce belirlenip sınırlanabilir. Bu hallerden ilkinde göre teşebbüsler arasındaki anlaşma da teşebbüsler üretimi ortak bir şekilde yapıyorsa, üretim hedeflerini de ortak belirleyebilir. Üretim hedeflerinin ortak belirlenmesine ilişkin hükümleri içeren anlaşmalar her ne kadar üretim ve satış miktarının belirlenmesi sonucunu doğursa da bu tür anlaşmalar grup muafiyetinden yararlanabilecektir. İkinci olarak AR-GE çalışmalarının birlikte oluşturulan bir ekip, organizasyon veya teşebbüs tarafından ya da birlikte tayin edilen

¹¹⁸³ TŪZŪNER, s.225

¹¹⁸⁴ ASLAN, s.624

üçüncü bir teşebbüs aracılığıyla yürütüldüğü ve ortak faydalanmanın sözleşme konusu ürünlerin ortak dağıtımını veya sözleşme konusu teknolojilerin ortak lisanslamasını kapsadığı halde satış hedeflerinin belirlenmesi halinde yine bu tür hükümleri içeren anlaşmalara grup muafiyeti uygulanabilecektir. Üçüncü olarak teşebbüsler arasında ortaklaşa bir fayda amacının bulunması halinde uzmanlaşmaya yönelik uygulamalara ilişkin hükümler grup muafiyetinden yararlanabilecektir. Son olarak teşebbüslerin AR-GE neticesinden ortak faydalanma sürecinde, sözleşme konusu ürün ve teknolojilerle aynı ilgili ürün veya teknoloji pazarında yer alan ürünlerin veya teknolojilerin üretiminin, satışının, tesisinin veya lisanslamasının yasaklanmasına ilişkin hükümleri içeren anlaşmalarda grup muafiyetinden yararlanabilecektir.

Lisans sözleşmesinde belirlenen hakkın izinsiz genişletilmesi halinde sözleşmeye aykırı kullanımın yanı sıra patent hakkına tecavüz de söz konusu olacaktır.¹¹⁸⁵ Bununla birlikte lisans alan, kullanımı sözleşme gereği gerçekleştirdiğini ve kullanımının hukuka uygun olduğunu iddia edebilir. Bu durumda ihtilafın çözümü için sözleşmenin kapsamına bakılması gerekir. Nitekim lisans verenin rızasını lisans sözleşmesi belirler. Sözleşmedeki belirlenen rızanın kapsamının aşılması halinde patent hakkına tecavüz veya sözleşmeye aykırılık söz konusu olur. Bununla birlikte lisans veren kullanımının kısmen sözleşmeye uygun olduğunu da iddia edemez. Örneğin lisans hakkı sadece x mallının üretilmesi için verildiyse x maliyla birlikte y malı üreten lisans alan kısmen sözleşmeyi ihlal ettiğini ileri süremez. Bununla birlikte lisans alanın lisans hakkının aşarak yetkisiz kullanımı sürekliliği gerektirmeyen bir fiil olup lisans alan kısa süreli olarak patent hakkını bir kez dahi ihlal etse lisans sözleşmesinin kapsamı aşılmıştır.¹¹⁸⁶

Lisans alan patentin kullanım hakkını da yetkisiz bir şekilde üçüncü kişiye sağlayamayacaktır. Ancak sözleşme de lisans alana alt lisans sözleşmesi yapma imkanı sağlandıysa alt lisans sözleşmeleri aracılığıyla lisansın kullanım hakkını üçüncü kişilere sağlayabilir. Alt lisans sözleşmesiyle kendisi de patenti kullanabilir. Ancak alt lisans sözleşmesinin yapılabilmesi için lisans verenin lisans alanı yetkilendirmiş olması gerekir. Taraflar lisans sözleşmesinde alt lisans verilebileceğine ilişkin

¹¹⁸⁵ Ayrıntılı bilgi için SARAÇ s.188 vd., YASAMAN, AYOĞLU; C:2, s.1016 vd. Bununla birlikte lisans hakkının izinsiz genişletilmesi hali dışındaki bir husus da lisans sözleşmesine aykırılık varsa patentin tecavüzü hükümlerine değil, borçlar genel hükümlere başvurulması mümkündür.

¹¹⁸⁶ ÖZSOY, s.153

hükümler düzenlediye lisans alan sadece bu hükümler çerçevesinde ve sınırında alt lisans verebilir. Bu takdirde lisans alan, alt lisans veren olarak tanımlanır. Bununla birlikte uygulamada lisans veren ile lisans alan alt lisans sözleşmesinin koşullarını da düzenlemektedir. Böyle bir koşulun varlığı halinde lisans alan bu koşulları genişletmeden alt lisans sözleşmesi yapmakla yükümlüdür. Aksi halde sözleşmedeki hakların izinsiz genişletilmesi sonucu ortaya çıkar. Koşullar genellikle, alt lisans bedeli, bedelin paylaşımı, sözleşme süresi, sözleşme aykırılık halinin sonuçları, patentin kullanım şekli ve kapsamına ilişkin olmaktadır. Uygulamada lisans verenin alt lisans sözleşmesine kurulmasına ilişkin muvafakatine ilişkin hükümlerde düzenlenmektedir. Böylelikle lisans veren alt lisans almak isteyeniy tanıyacak ve ona göre sözleşmenin kurulmasına onay verecektir.¹¹⁸⁷ Bu durumda lisans verenin özel bir muvafakati olmadıkça lisans alan lisans hakkını üçüncü kişiye sağlayamayacaktır.

Sonuç olarak lisans hakkının sınırlarını lisans sözleşmesi belirlemektedir. Lisans sözleşmesindeki hakların genişletilmesi veya üçüncü kişiye kullanım hakkı sağlanması ancak lisans sözleşmesinde düzenlenmesiyle mümkündür. Aksi halde sözleşmeye aykırılık söz konusu olabileceği gibi patent hakkına tecavüz de ortaya çıkabilir.

S. Lisans Alanın Üretimi Üçüncü Kişiy Yaptırmaması

Lisans sözleşmelerinde lisans alan elde ettiği kullanım hakkı gereği dilediği gibi üretim yapabilir. İnhisari hakkı ileri sürmeme yükümlülüğü altına giren lisans veren patent hakkından yararlanan lisans alanın yararlanma hakkına müdahale etmemesi gerekir.

Bununla birlikte lisans alanın izniyle yapılan üretim ve montajlar patent hakkının ihlaline neden olabilir. Nitekim lisansa konu patentten yararlanma hakkı sadece lisans sözleşmesinin tarafı olan lisans alana verilmiştir. Lisans alan patentten yararlanma hakkını aksi sözleşmede kararlaştırılmadığı sürece bir başka kimseye devredemez. Böyle bir devir lisans alanın bir tür alt lisans tanınması olduğu için lisans verenin rızası olmadan patent hakkının yararlanılması üçüncü kişiye

¹¹⁸⁷ Bu konudaki ayrıntılı açıklamalar için asıl lisans alt lisans bölümüne bakabilirsiniz.

bırakılamayacaktır.¹¹⁸⁸ Bu nedenle lisans alanın üretimi, montajı üçüncü kişiye yaptırması kural olarak mümkün değildir. Çünkü böyle bir üretim lisans sözleşmesinin ihlali sonucu doğurur. Bu durumda lisans hakkından tam yararlanamayan lisans alanı zor duruma sokabilir.

Lisans alanın patentli ürünün üretimini montajını üçüncü kişiye yaptırıp yaptırmayacağı hususunun sözleşmede düzenlenmesi yerinde bir çözüm olacaktır. Nitekim lisans alan her zaman patentli ürünün tamamını veya bir kısmını üretebilecek kapasitede değildir. Bu nedenle lisans sözleşmesinde lisans alanın üretimi üçüncü kişiye yaptırması hakkının düzenlenmesinde fayda vardır.

T. Lisans Alanın Sözleşmenin Sona Ermesinden Sonraki Yükümlülükleri

Lisans sözleşmesinde kararlaştırılan sürenin sona ermesiyle birlikte lisans sözleşmesinin hükümleri de sona erecektir. Ancak lisans sözleşmesi sona erse de bazı yükümlülükleri sözleşme sonrası devam etmesi tarafların menfaatindedir.

Lisans sözleşmesinin sona ermesine rağmen tarafların menfaatleri zarar görmemesi için lisans sözleşmesinde bazı hükümler düzenlenebilir. Doktrinde özellikle lisans sözleşmesinin sona ermesiyle birlikte lisans alanın lisansa ilişkin bilgileri içeren belgeleri geri vermesi, patent sayesinde gerçekleştirdiği tanıtım ve takdimleri sona erdirmesi ve yararlandığı patente dayanan üretimi sona erdirmesi gerektiği belirtilmiştir.¹¹⁸⁹ Dolayısıyla lisans sözleşmesinde bu tarz hükümler düzenlenerek lisans alanın sözleşme sonrası patent hakkından haksız faydalanması önlenebilecektir. Bununla birlikte lisans sözleşmesiyle lisans alan patentin faaliyet alanı hakkında tecrübe kazanmıştır. Bu tecrübesini lisans sözleşmesi sona erse bile kullanabilecektir. Lisans alan patenti geliştiren yeni buluşlarda ortaya çıkarabilir. Bize göre ayrı bir patent almış olan bir buluş varsa bu buluşlardan yararlanması mümkündür. Bununla birlikte eğer ki lisans alanın buluşu lisans verenin buluşuyla

---

¹¹⁸⁸ ORTAN, s.271

¹¹⁸⁹ ORTAN, s.273,274

eşdeğer unsurlara sahipse bu takdirde lisans alanın buluşunun kullanımı lisans verenin patent hakkına ihlal teşkil edecektir. Ayrıca böyle bir buluşa patent verilmemelidir.¹¹⁹⁰

Lisans süresi bitmesine rağmen lisans alanın patent hakkından yararlanması lisans veren/patent sahibinin patent hakkını ihlal teşkil edebilir. Lisans alanın lisans süresi bitmesine rağmen patent hakkını kullanması halinde patent sahibi artık sözleşmeden dolayı değil, patent hakkı ihlali hükümlerine göre lisans alanın sorumluluğuna başvurabilecektir.¹¹⁹¹ Bununla birlikte taraflar lisans sözleşmesinde, sözleşme süresinin sona ermesinden sonra lisans alanın patent hakkını kullanımını yasaklayan hükümlerde koyabilir. Lisans sözleşmesi sona erdikten sonra lisans alan tarafından patente konu olan teknolojinin kullanılmayacağına taahhüt edilmesi hükümleri rekabeti sınırlayıcı hükümlerden olmamaktadır.¹¹⁹² Bu nedenle lisans verenin böyle bir yükümlülüğü sözleşmede düzenlemesinde fayda vardır. Bununla birlikte sözleşmeye konu patentin koruma süresi sona erince buluş toplumun tüm kesimleri tarafından kullanılabilmesi için lisans alan da patenti kullanabilecektir. Bu nedenle patent koruma süresi sona erince, lisans alanın patenti kullanmayacağına yönelik hükümler rekabete aykırılık teşkil edecektir. Koruma süresi sona eren patentten herkes gibi lisans alan da faydalanabilecektir.

Patent hakkının kullanımı lisans sözleşmesinin süresinin sona ermesiyle birlikte sona erer. Patent kullanımını için know how niteliğinde bir takım bilgilerde lisans alanın kullanımına sunulmaktadır. Patent lisans sözleşmesinin sona ermesiyle birlikte gizli nitelikteki know how'ın kullanım hakkı da sona ermektedir. Bu nedenle lisans veren know how'ı kullanmaması gerekir. Lisans alanın know how kullanması halinde ne olacağı ise belirsizdir. Çünkü know how patent gibi hukuken korunan bir değer olmadığı için know how hakkına tecavüzden bahsedilemeyecektir. Bu nedenle uygulamada taraflar lisans sözleşmeleriyle know how kullanımını sözleşme bittikten sonra yasaklayarak lisans alana sözleşmesel bir yükümlülük düzenlemektedir.

¹¹⁹⁰ Eşdeğer unsur konusu, Lisans Alanın Teknik Gelişmeleri ve İyileşmeleri Bilgi Verme ve Lisans Verenin Yararlanması Yükümlülüğü başlığı altında incelendiğinden bu bölümde incelenmeyecektir.

¹¹⁹¹ TOPÇU, s.174

¹¹⁹² OKAT, s.42, Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu s.37

Burada dikkat edilmesi gereken husus ise know how'ın herkes için gizli kalıp kalmamasıdır. Eğer know how bilgisi patent sözleşmesinin sona ermesinden sonra gizli olarak kaldıysa lisans alan yükümlülüğü gereği know how hakkını kullanamaz. Ancak know how bilgisi artık topluma açılıp gizliliği kalktıysa lisans alanın sözleşme sonrası know how'ı kullanmamasına ilişkin anlaşmalar rekabet aykırılık teşkil eder.¹¹⁹³

Sonuç olarak lisans sözleşmesinin sona ermesinden sonraki süreçte patent lisans sözleşmesinde düzenlenmesi tarafların menfaatinde. Bu düzenlemeler yapılırken rekabet hukuku kuralları dikkate alınmalıdır. Ancak sözleşmede böyle bir düzenleme bulunmaması halinde patent sahibi lisans alanın fiillerinden ötürü patent hakkına tecavüz hükümlerine de başvurabilir.

---

¹¹⁹³ ODMAN, s.94,95

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PATENT LİSANS SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

I. LİSANS SÖZLEŞMESİ SÜRESİNİN SONA ERMESİ

Lisans sözleşmeleri her sözleşme gibi tarafların sözleşmeyle üstlendikleri edimleri karşılıklı olarak ifa etmeleriyle birlikte sona erecektir.¹¹⁹⁴ Lisans sözleşmesi taraflara kullanma hakkı veren sözleşmelerdendir. Kullanma hakkını taraflar sözleşme serbestesi ilkesi gereği belirli bir zamana bağlayabileceği gibi süresiz bir şekilde de düzenleyebilir. Tarafların kararlaştırdığı sözleşme süresinin sona ermesiyle lisans sözleşmesi kendiliğinden sona erecektir.¹¹⁹⁵

Lisans veren lisans alanın patent kullanım hakkını lisans sözleşmesiyle belirli bir süreyle sınırlandırabilir.¹¹⁹⁶ Taraflar genellikle lisans süresi hususunda özel hükümler düzenler. Taraflarca belirlenen süre kesin bir tarih olarak belirlenebileceği gibi belirlenebilir bir tarihte olabilir.¹¹⁹⁷ Örneğin “1.Ekim.2005” gibi kesin bir tarih belirlenebileceği gibi “sözleşme süresi bir temsil sezonudur” gibi belirlenebilir bir tarih şeklinde de düzenlenebilir.¹¹⁹⁸ Bu sürenin dolmasıyla birlikte lisans sözleşmesi kendiliğinden sona erer. Herhangi bir bildirim yapmaya ihtiyaç yoktur. Lisans sözleşmesinde bir süre düzenlenmemiştir olabilir. Sözleşmenin sona ermesine ilişkin herhangi bir hüküm sözleşmede bulunmuyorsa genel yorum kurallarına başvurularak tarafların farazi iradelerine bakılarak sözleşme süresi tespit edilmelidir.¹¹⁹⁹ Bu durumda öncelikle sözleşmede yer alan diğer hükümler incelenmelidir. Diğer hükümlerde tarafların sözleşme süresini belirleme konusunda bir iradeleri olup olmadığına bakılmalıdır.¹²⁰⁰

---

¹¹⁹⁴ ALTOP, s.177

¹¹⁹⁵ ÖZSOY, s.160

¹¹⁹⁶ Doktrinde tarafların lisans süresini belirlerken sözleşmeyle amaçladıkları sonuca ulaşip ulaşamamaları ya da lisansın piyasa da ne kadar etkin şekilde kullanılabileceği kistaslarına dikkat etmeleri gerektiği belirtilmiştir.

Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZEL, s.194

¹¹⁹⁷ TOPÇU, s.188 Örneğin sözleşmenin imzalandığı tarihten itibaren 2 yıl süresince geçerli olacaktır gibi bir hüküm düzenlenmesi mümkündür.

¹¹⁹⁸ ARBEK, s.204

¹¹⁹⁹ ÖZSOY, s.162

¹²⁰⁰ ORTAN, s.292,293 Yazar örnek olarak patent hakkının üretimini belli bir miktara kadar ulaşması halinde kullanılabilirliğini, ulaştıktan sonra patent hakkının kullanılmaması hususundaki sözleşme hükümlerinin süreyi içermese de yine sözleşmeyi sona erdireceğini belirtmiştir. ORTAN, s.293

Bununla birlikte lisans sözleşmesinde lisans süresinin düzenlenmesine ilişkin hiçbir irade beyanı bulunmayabilir. Bu durumda lisans verenin lisans alana patentin kullanımını hakkını süresiz olarak tesis ettiği kabul edilmelidir. Lisans sözleşmesi süreyle sınırlandırılmamışsa, ilke olarak patentin koruma süresinin bitimine kadar lisans sözleşmesi yürürlükte kalacaktır.¹²⁰¹ Nitekim patent lisans sözleşmesinin koruma süresinin sona ermesiyle birlikte, lisans sözleşmesi var olmayan bir hakka dayalı sözleşme haline gelecek ve lisans verende asli yükümlülüğünü yerine getiremeyecektir.¹²⁰² Bu nedenle sözleşmenin sona erdiği kabul edilmelidir. Bununla birlikte tarafların lisans sözleşmesini süresiz bir şekilde düzenlemesi patentin devri anlamına gelmeyecektir. Patent hakkı yine lisans veren üzerinde kalacaktır. Sadece lisans alana süresiz bir kullanım hakkı tesis edilmiştir. Süresiz lisans sözleşmesinin varlığı halinde lisans verenin kendisi patent hakkını kullanabileceği gibi üçüncü kişilere de lisans hakkı tanıyabilecektir. Oysa lisansın devrinde hak sahipliği değişmektedir.

Lisans sözleşmesinin süresinin de makul olması gerekir. Lisans sözleşme süresi çok uzun olarak belirlenmişse, bu durum MK 23’de düzenlenmiş olan ekonomik özgürlüğün aşırı kısıtlanması nedeniyle şahsiyet haklarına aykırılık doğuracaktır ve sözleşme süresi hükmü geçersiz olacaktır.¹²⁰³ Böyle bir durumda sözleşmenin süresiz sözleşmeye döndüğü ve olağan fesih düzeni ile sona erdirilebileceği doktrinde kabul edilmektedir.¹²⁰⁴ Bununla birlikte lisans anlaşmasının süresinin her iki taraf içinde makul olarak belirlenmesinde fayda vardır. Doktrinde lisans süresi belirlenirken tarafların ödeme yükümlüğü, alınan patentin öğrenilip özümsemesi, tarafların birbirine karşı bağımlılık külfeti, patentin koruma süresi gibi kriterlerin esas alınarak belirlenmesi tavsiye edilmektedir.¹²⁰⁵ Gerçekten de çok uzun süreli patent lisans sözleşmeleri lisans verenin bağımlılık süresini uzatacak lisans alanın da ödeme yükümlülüğünü artıracaktır. Yine lisans süresinin kısa olması patentin öğrenilip özümsememesi neticesinde doğuracaktır. En önemli kriter ise patent koruma

---

¹²⁰¹ STİM, s.143

¹²⁰² ÖZSOY, s.162

¹²⁰³ ÖZDEMİR OKTAY, s.93.94 Yazar ayrıca uzun süreli lisans sözleşmesinde dolayı taraflardan ikisinin veya birisinin ekonomik hareket kabiliyeti tehlikeli şekilde kısıtlanması halinde sözleşme süresinin şahsiyet haklarına aykırılıktan ötürü MK m.23 ve mülga BK 19 gereği sadece ilgili hükmün kesin hükümsüz olabileceği, diğer hükümlerin ve sözleşme ilişkisinin yürürlükte kalacağını belirtmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZDEMİR OKTAY, s.75

¹²⁰⁴ ONGAN, s.134

¹²⁰⁵ ŞİMŞEK, s.105

süresiyle lisans süresi arasındaki uyumdur. Bilindiği üzere patent koruma süresi dolduktan sonra, koruma süresi uzatılmamaktadır. Bu nedenle lisans sözleşmeleri yapılırken patent koruma süresinin dikkate alınması gerekir.

Lisans sözleşmelerinin süresi haklı nedenle feshi konusuna da etkisi bulunmaktadır. Lisans sözleşmeleri genellikle uzun dönemli yapılan sözleşmeler olmakla birlikte sürenin uzun olması lisans sözleşmesinin kaderini etkileyebilir. Sözleşme süresi uzadıkça haklı nedenle fesih riski daha çok artabilir. Özellikle teknolojik gelişmeler karşısından patente konu buluş miladını doldurması uzun süreli patent sözleşmesinin feshi için haklı neden teşkil edebilir. Bununla birlikte makul süreli sözleşmelerde tarafların haklı nedene dayanmaları pek mümkün değildir. Özellikle de sözleşmeye kısa bir zaman kala haklı nedenle fesih beyanı dürüstlük kaidelerine aykırılık teşkil edecektir.¹²⁰⁶

Lisans sözleşmelerinin konusunu teşkil eden birden fazla patentte bulunabilir. Bu patentlerden bazıları sözleşmenin temelini teşkil edebilir. Örneğin bir motor patenti ve yanında motor parçaları patenti verilmişse, ana motor patenti sözleşmenin temelini teşkil edecektir. Lisans sözleşmesinde birden fazla patent verildiyse kural olarak koruma süresi eski olan patentin sona ermesi halinde, lisans sözleşmesi de sona erecektir. Böyle bir durumda birden fazla patent hakkını içeren lisans sözleşmesi koruma süresi sona eren patent hakkıyla ilgili olarak sona erecek; henüz koruma süresi dolmayan patentle ilgili olarak devam edecektir.¹²⁰⁷ Ancak sözleşmenin temelini teşkil eden patentin koruma süresi sona erdiyse bu takdirde tüm lisans sözleşmesi sona erdirilebilir.¹²⁰⁸

Lisans sözleşmesinin süresi, sözleşme meydana gelirken düzenlenebileceği gibi sözleşme meydana geldikten sonra kanundaki şartlara uygun olmak koşuluyla da düzenlenebilir.¹²⁰⁹ Ancak her iki düzenlemenin de lisans sözleşmesinin geçerlilik şartı olan yazılı şekilde yapılması zaruridir. Bununla birlikte taraflar sözleşmede temdit maddesi düzenleyerek sözleşmenin uzatılmasına da karar verebilir.¹²¹⁰ Lisans

¹²⁰⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız ALTINOK ORMANCI, s.149 vd.

¹²⁰⁷ ONGAN, s.134 Yazar bu nedenle koruma süresi dolan patente ilişkin lisans alanın bedel ödeme yükümlülüğü bulunmadığı görüşündedir.

¹²⁰⁸ ORTAN, s.293

¹²⁰⁹ ARBEK, s.204

¹²¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız ŞİMŞEK, s.113

sözleşmesinde temdittin düzenlenmesi halinde patent koruma süresine dikkat edilmesi gerekir. Nitekim patent koruma süresi sona erince patent kamunun kullanımına açılacağı için temdit hükümlerinin işlevi kalmayabilir. Ayrıca taraflarca belirlenen sözleşme süresinin sona ermesinden sonra, sözleşmenin akıbetine ilişkin yenileme kaydı da sözleşmede yer alabilir.¹²¹¹

Zorunlu lisans sözleşmelerinin sona erme halleri de önem arz etmektedir. Zorunlu lisans sözleşmesi mahkeme kararıyla, Rekabet Kurumu kararıyla veya Bakanlar Kurulu Kararıyla kurulmaktadır. Sona ermesi ise lisans sözleşmelerinin sona erme sebepleriyle aynıdır. Zorunlu lisans sözleşmesinin süresini ise mahkeme kararı belirleyecek olup bu sürenin dolmasıyla zorunlu lisansta sona erecektir.

Lisans sözleşmesinin süresin sona ermesi hali alt lisans sözleşmeleri açısından da önem arz eder. Lisans sözleşmesinin sona ermesiyle alt lisans sözleşmesi de sona erecektir.¹²¹² Nitekim ana lisans sözleşmesinin sona ermesi, alt lisans sözleşmesinin sona ermesine neden olacaktır.¹²¹³

II. PATENT HAKKININ KORUMA SÜRESİNİN DOLMASI

Patent hakkı süreli bir hak olmaktadır.¹²¹⁴ Her patentin belirli bir koruma süresi bulunmaktadır. Koruma süresi dolana kadar patent sahibi patenti üzerinde inhisarı ve mutlak bir hakkı vardır, koruma süresinin sona ermesiyle birlikte bu hakkı kendiliğinden sona erer ve buluş toplumun kullanımına açılır.¹²¹⁵

Patent hukukunda patent sahibine topluma buluşunu açıklamak koşuluyla patent hakkı üzerinde tekel bir hak bahşedilmiştir.¹²¹⁶ Sınai Mülkiyet Kanunu'na göre patent hakkının koruma süresi maksimum 20 yıl olmaktadır.¹²¹⁷ Koruma süresinin başlangıcı ise ilk patent başvuru tarihinden itibaren hesaplanacaktır. Patent

¹²¹¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZSOY, s.161

¹²¹² SARAÇ/KARAHAN, s.356

¹²¹³ ORTAN, s.293

¹²¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız AYİTER, s.11

¹²¹⁵ GÜNEŞ, s.210,214

¹²¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız ERDEM, s.48

¹²¹⁷ Mülga PAT KHK'sı döneminde ise patent koruması, incelemeli ve incelemesiz olmak üzere iki tip koruma süresi sağlamaktaydı. İncelemeli talepli patent hakkının varlığı halinde patent koruma süresi 20 yıl olmaktadır. İncelemesiz şekilde verilen patentlerde ise koruma süresi en fazla 7 yıl olmaktadır. Yeni Sınai Mülkiyet Kanunda ise incelemesiz patent sistemi terk edilmiştir.

başvurusunda bulunan bu süreyi aşacak bir koruma talep edemeyecektir. Patent koruma süresi gerek yasal koruma süresinin sona ermesinden sonra gerekse de hükümsüzlük, yıllık ücretlerin ödenmemesi gibi sebeplerden dolayı sona erebilir. Koruma süresi sona eren patent sahibinin patent üzerindeki inhisari kullanım hakkının sona erip ermeyeceği önem arz etmektedir. Nitekim patent sahibi koruma süresi sona eren hakkına dayanarak haksız rekabet davası açabilir. Yargıtay 11. H.D. 2014/6601 E., 2014/12813 K. 3.7.2014 Tarihli kararında da her ne kadar hükümsüzlük nedeniyle faydalı model koruma süresi sona ermiş olsa da ve hükümsüzlük neticesinde faydalı modelle korunan buluş artık toplumun malı olsa da sayın mahkemenin davalı tarafça üretimi yapılan davaya konu ürünlerin üretim faaliyetinin 6102 Sayılı TTK'nın 54 vd. maddeleri kapsamında düzenlenen haksız rekabet oluşturup oluşturmayacağına da değerlendirilerek karar vermesi gerektiğini belirtmiştir.¹²¹⁸ Kanımızca bu kararda yaklaşım yerinde değildir. Patentin koruma süresi bitmesiyle birlikte patent hakkı kamunun malı olacaktır.¹²¹⁹ Patent hakkının kamunun malı olmasıyla birlikte ise üçüncü kişiler patent sahibine başvurmaksızın patent hakkını kullanabilecektir.¹²²⁰ Patent hakkı sahibi ise bu kullanımı men edemeyecektir. Bu nedenle patent sahibi kişi, koruma süresi sona eren patent hakkına dayanarak haksız rekabet iddiasında da bulunmaması gerekir.

Patent koruma süresi özellikle lisans anlaşmaları açısından önem arz eder. Patent lisans sözleşmesinin konusu patent hakkının, koruma süresinin sona ermesiyle birlikte herkes patentten faydalanabilecektir. Bu nedenle lisans sözleşmesinin lisans alana sağladığı münhasır kullandırma ve yararlandırma hakkının artık bir işlevi kalmayacaktır. Bazı sözleşmelerde, patent koruma süresi sona erse de, lisans bedelinin ödeneceğine ilişkin kayıtlar da görülmektedir. Bu tür kayıtlar, RKHK.m.4 bağlamında rekabete kurallarına aykırılık teşkil etmektedir.¹²²¹ Ancak taraflar patent koruma

¹²¹⁸ “Davacı, davalının eyleminin haksız rekabet oluşturduğunu ileri sürerek, haksız rekabetin önlenmesini ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasını istemiştir. Bu durumda, davacı adına tescilli faydalı model belgesinin dava tarihi itibarıyla geçersiz kılınması sebebiyle esasen bu faydalı model belgesinin istemleri ile korunmakta olan buluşun serbest ve herkesin kullanımına açık olmasına karşın, karşı davalı tarafça üretimi yapılan davaya konu ürünlerin üretim faaliyetinin 6102 Sayılı TTK'nın 54 vd. maddeleri kapsamında düzenlenen haksız rekabet oluşturup oluşturmayacağına da değerlendirilerek nasıl olacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, sadece faydalı model belgesinin geçersiz olduğundan bahisle haksız rekabete yönelik talebin reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.” Yargıtay 11. H.D. 2014/6601 E., 2014/12813 K. 3.7.2014 Tarihli kararı Sinerji İçtihat Bankası, Kaynak : <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=-4412>, Erişim Tarihi: 11.06.2017

¹²¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız TEKİNALP, s.607, GÜNEŞ, İlhami, Uygulamada Fikri Mülkiyet Hakları ve Haksız Rekabet Davaları, Seçkin Yayınevi, İstanbul, 2017, s.526

¹²²⁰ KESKİN, s.46

¹²²¹ Mukayeseli ABD Hukuku'nda da Brulotte v. Thys, 379 U.S. 29 (1965) ile Scheiber v. Dolby

süresinin dolması neticesinde lisans sözleşmesinin sona ereceğini öngörerek, patent lisans sözleşmesinin koruma süresi dolmasından sonra know how sözleşmesi olarak devam edeceğini ve lisans bedelinin ödeneceğine ilişkin hükümlerde düzenleyebilir.¹²²² Bununla birlikte böyle bir düzenleme olmasa dahi herkes gibi lisans alanda herhangi bir bildirim yapmaksızın, toplumun kullanımına açılan patent hakkından faydalanabilecektir. Koruma süresinin sona ermesiyle birlikte, lisans verende kullandırma ve yararlandırma edimini yerine getirme yükümlüğü kalkacaktır. Nitekim patent koruma süresinin sona ermesiyle birlikte lisans verenin kullandırma yetkisi de sona ereceğinden artık bu yetkiye dayanarak hukuken bir işlem yapamayacaktır.¹²²³

Lisans sözleşmesi patent koruma süresinin sona ermesiyle birlikte sona erer. Kanun koyucu patent korunmasını süreye bağlayarak kamunun yararını gözettiği söylenebilir. Böylelikle patent hakkı sahibi, hakkını sürekli bir tekel haline getiremeyecektir. Kamu da sürenin dolmasıyla anonimleşen tekniğin bilinen durumundan yararlanabilecektir.¹²²⁴

III. TARAFLARDAN BİRİNİN ÖLÜMÜ

Taraflardan birinin kişiliğin önem taşıdığı lisans sözleşmelerinde veya sözleşmede özel olarak kararlaştırılmış olması halinde lisans alan veya lisans verenin vefatı halinde sözleşme ilişkisi sona erecektir. Lisans sözleşmesinin basit veya inhisarı nitelikte olmasının ise bir önemi yoktur.

Lisans sözleşmesinin kişiye özgü olması halinde taraflardan birinin ölümü sözleşmenin sona ermesine neden olabilir. Bu tip sözleşmelerin hükümlerinde açıkça

Laboratories, Inc., 293 F.3d 1014 (7th Cir. 2002) kararında; lisans verenin, patent koruması sona eren patent hakkına ilişkin lisans bedeli talep etmesine ilişkin anlaşmaların rekabet kurallarına aykırı olduğu kabul edilmiştir. Ayrıntılı değerlendirme ilişkin bakınız STİM, s.279 vd.

¹²²² ONGAN, s.75 Yazar ayrıca patentin topluma açılmasına karşın, lisans alan patent lisans sözleşmesi aracılığıyla sahip olduğu know how bilgisini sözleşmesi sayesinde piyasadaki konumunu muhafaza edeceğini ve rakiplerine karşı rekabet üstünlüğü sağlayacağını belirtmiştir. Bu nedenle patent koruması sona ermesi halinde lisans veren know how'dan faydalanabileceği için lisans bedeli ödemekle yükümlü tutulabilir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ONGAN, s.75

¹²²³ TOPÇU, s.189

¹²²⁴ Patent koruma süresinin kısıtlı olması lisans sözleşmeleri açısından da önem arz etmektedir. Kısıtlı süreli bir hakka sahip olan buluş sahibi, emeğinin karşılığını almak için patenti elinde tutmaktansa piyasaya açarak lisans bedeliyle emeğinin karşılığını alabilecektir. Patent koruma süresi, kısıtlı olmasaydı patent sahipleri hakları belki de yüzlerce yıl ellerinde tutabilecek ve tekel olarak faydalanabilecektir.

sözleşmenin kişiye bağlı olarak yapıldığı belirtilir. Ancak sözleşmede lisansın kişiye bağlı olarak verildiğine ilişkin bir hüküm yoksa sözleşme yürürlükte kalacaktır. Tarafların kişiliğinin önem taşıdığı sözleşme ise; taraflardan en az birinin kişisel yeteneklerinin veya bilgisinin ya da diğer kişisel özelliklerinin ön planda yer aldığı sözleşmelerdir.¹²²⁵ Bununla birlikte uygulamada bu tip sözleşmeler, tarafların mali iktisadi durumundan ziyade kişisel karakteri dikkate alınarak yapılır.¹²²⁶

Lisans verenin kişiliği istisnai hallerde lisans alan açısından önem arz ediyorsa ve kişiye bağlı bir sözleşme ilişkisi varsa lisans verenin vefatı halinde sözleşme sona erecektir. Aksi halde lisans verenin vefatıyla birlikte sözleşmeden doğan hak ve borçlar lisans verenin mirasçılara geçecektir.¹²²⁷ Lisans alanın kişiliğinin önem arz etmesi halindeyse kişiye bağlı yapılan bir lisans sözleşmesi varsa sözleşme sona erecektir. Bununla birlikte doktrinde lisans sözleşmesine boşluk doldurulma yoluyla TBK. m.357 vd. düzenlenen ürün kirası sözleşmesi hükümlerinin uygulanabileceği belirtilmiştir.¹²²⁸ Doktrinde bu görüşün kabulü halinde TBK. m.371 gereği kiracının yani lisans alanın ölümü hâlinde, onun mirasçıları ve kiraya veren, altı aylık yasal fesih bildirim sürelerine uymak koşuluyla, sözleşmeyi feshedebilecektir.

Lisans sözleşmesi lisans verenin veya lisans alanın işletmesine bağlı olarak da yapılabilir. Lisansın işletmeye bağlanması halinde işletme sona ermedikçe lisans sözleşmesi de sona ermeyecektir.¹²²⁹ İşletme sona ererse lisans sözleşmesi de sona erecektir. Bununla birlikte işletmeye bağlı bir lisans sözleşmesinin varlığı halinde lisans alan veya lisans veren vefat ederse sözleşme ilişkisi devam edecektir. Bu durumda lisans hakkı lisans alanın veya lisans verenin mirasçılara intikal edecektir.¹²³⁰ Nitekim lisans alan ve lisans veren vefat ettiyse de işletme mirasçılar tarafından işletilebilir, devredilebilir. Ancak lisans alanın işletmesinin ticaret sicilinden terkini halinde sözleşmeden beklenen menfaat sağlanamayacağı için lisans sözleşmesi sona erecektir.¹²³¹

¹²²⁵ ORMANCI, ALTINOK, Pınar; ‘‘Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebep Feshi’’ Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011, s.149 Doktrinde lisans sözleşmelerinin ağırlıklı olarak patent konusu buluş, piyasanın koşulları ve ekonomik getirisi etkili olduğu için sözleşme de taraflarının kişiliğinin etkili olmadığı belirtilmiştir. TOPÇU, s.192

¹²²⁶ ÖZSOY, s.186

¹²²⁷ Özsoy s.186

¹²²⁸ ÖZEL, s.203

¹²²⁹ ORTAN, s.297,298

¹²³⁰ TOPÇU, s.193

¹²³¹ Baş s.132

Taraflar lisans sözleşmesinde taraflardan birinin ölümü halinde lisans hakkının üçüncü kişiye devredilemeyeceği konusunda hükümde düzenleyebilirler. Bu durumda sözleşme ilişkisi son bulacaktır. Lisans hakkı ölen tarafın mirasçısına, miras hakkı olarak geçmeyecektir.¹²³² Bununla birlikte lisans sözleşmelerinin adi ortaklığa da konu olabileceğini önceki bölümlerde belirtmiştik. Lisans sözleşmesinin adi ortaklık ya da ortaklık benzeri bir yapı olarak oluşturulması halinde taraflarca aksine bir anlaşma yoksa sözleşme ortaklardan birinin ölümüyle de lisans sözleşmesi sona erecektir.¹²³³

Lisans sözleşmelerine kıyasen adi kira veya ürün kirası hükümlerinin uygulanabileceği doktrinde ve tezimizde ifade edilmiştir. Bu nedenle lisans alanın vefat etmesi halinde de adi kira sözleşmesine ilişkin hükümler kıyasen uygulanabilir. Böyle bir durumda TBK. m. 333 gereği kiracının ölmesi durumunda mirasçısı, yasal fesih bildirim süresine uyarak en yakın fesih dönemi sonu için sözleşmeyi feshedebilirler. Ayrıca ürün kirasına ilişkin hükümlerde kıyasen lisans sözleşmesine uygulanması kabul edilebilir. Böyle bir durumda da TBK. m.371 gereği kiracının ölümü hâlinde, onun mirasçısı ve kiraya veren, altı aylık yasal fesih bildirim sürelerine uymak koşuluyla, sözleşmeyi feshedebilirler.

IV. TARAFLARDAN BİRİNİN İFLASI

İki taraflı bir sözleşme olan patent lisans sözleşmesi taraflarının iflas etmesi halinde lisans sözleşmesinin akıbetini düzenleyen hükümler mevzuatta özel olarak düzenlenmemiştir.¹²³⁴ Ancak uygulamada patent lisans sözleşmesi taraflarından birinin iflas etmesi halinde sözleşmenin sona ereceği lisans sözleşmesinde özel olarak düzenlenmektedir.

Doktrinde lisans alanın iflas etmesi halinde TBK. m.332 gereği adi kira sözleşmesine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanabileceği belirtilmiştir.¹²³⁵ Eğer

¹²³² ÖZSOY, s.186 ORTAN, s.299

¹²³³ Benzer yönde yazarlar ORTAN, s.299, ÖZSOY, s.187

¹²³⁴ İki taraflı sözleşmelere iflasın etkileri farklı olmaktadır. Ayrıntılı bilgi için Özsoy s.187, Özel s.206

¹²³⁵ ÖZEL, s.206, ORTAN, s.299

patentin kullanımını lisans alana tesis edildiyse lisans veren iflas idaresinden veya lisans alandan birikmiş veya işleyecek lisans bedelleri için teminat verilmesini isteyebilir aksi halde sözleşmeyi bildirim süresine uymaksızın feshedebilir (TBK.m.332).¹²³⁶

Ayrıca doktrinde ürün kirasına ilişkin hükümlerinde kıyas yoluyla uygulanabileceği de belirtilmiştir.¹²³⁷ Ürün kirası sözleşmesi hükümlerinin kıyas yoluyla lisans sözleşmelerine uygulanması neticesinde taraflardan birinin iflası halinde diğer tarafın sözleşmeyi sona erdirme yetkisine sahip olacağı doktrinde belirtilmiştir.¹²³⁸ Bununla birlikte TBK.m.370'e göre ürün kirasına ilişkin hükümlerde lisans alanın iflası halinde kıyasen uygulanabilir. Böyle bir durumda TBK. m.370'e göre lisans alan gerekli güvenceyi verirse lisans sözleşmesi kira yılının sonuna kadar devam eder, ancak güvence vermediyse sözleşme ilişkisi iflas açıldığı anda kendiliğinden sona erer.

Lisans verenin iflasının ise farklı sonuçları olabilir. Lisans veren iflas ettiyse lisans verene ilişkin tüm haklar iflas masasına geçeceğinden lisans sözleşmesi iflas masası aracılığıyla devam edilir.¹²³⁹ Ancak lisans veren lisans alana henüz patentin kullanımını tesis etmediyse yani kullanım hakkı lisans alanın hakimiyetine sokulmamışsa, lisans alan patentin kullanımının tesisini İİK. m.198 gereği talep edemez, lisans hakkı paraya dönüşür ve sözleşmenin ifa edilmemesi sebebiyle tazminat alacağı iflas masasından talep edilebilir¹²⁴⁰

Patent lisans sözleşmesindeki taraflar arasındaki hukuki ilişki adi ortaklık da olabilir. Taraflar arasında böyle bir ortaklık ilişkisinin varlığı halinde taraflardan biri iflas ederse, lisans ilişkisini oluşturan sözleşme sona erer.¹²⁴¹

¹²³⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız ORTAN, s.300, ÖZSOY, s.188

¹²³⁷ ÖZDEMİR OKTAY, s.96, TOPÇU, s.194

¹²³⁸ TBK. m.332 gereği kiracının, kiralananı tesliminden sonra kiraya veren iflas halindeki kiracıdan belli bir sürede belli bir güvence verilmesini isteyebilecek, bu süre için kiracı veya iflas idaresi güvence vermezse kiraya veren akdi hemen feshedilebilecektir. Ayrıntılı bilgi için bakınız TOPÇU, s.194

¹²³⁹ ÖZDEMİR OKTAY, s.96, ÖZSOY, s.188

¹²⁴⁰ ORTAN, s.300, ÖZDEMİR OKTAY, s.96

¹²⁴¹ ÖZSOY, s.188, ORTAN, s.301, KURU, Baki, "İcra ve İflas Hukuku" Türkmen Kitapevi İstanbul 2004 s.1050 vd.

V. PATENT HAKKINDAN VAZGEÇİLMESİ

Malvarlığına bağlı bir hak olan patent hakkından, patent sahibinin lisans alanın rızasını alarak vazgeçmesi de mümkündür. Patent sahibi, patentin tamamından veya bir veya birden çok patent isteminden lisans alanın rızasını alarak vazgeçebilir. Patent hakkı, vazgeçilme sebebiyle sona ermiş ise, bu sona ermenin geriye etkisi söz konusu olmayacaktır.¹²⁴² Vazgeçme beyanı, patent hakkını ileriye etkili olarak sona erdirir.

Patent sahibi hakkından kısmen de vazgeçebilir(SMK. m.140/3). Kısmen vazgeçme halinde patent hakkı sahibinin patent alırken hazırladığı istemler önem arz etmektedir. Eğer patent hakkının vazgeçilmesinde vazgeçilen istem dışındaki istemler ayrı bir patent konusu oluşturacaksa, bu istemler için patent geçerli kalmaya devam edecektir(SMK. m.140/3). Ancak vazgeçilen istemler dışında kalan istemler ayrı bir patent oluşturamayacak nitelikteyse kısmen vazgeçme beyan edilmiş olsa da patentten tamamen vazgeçilmiş sayılacaktır.¹²⁴³ Bununla birlikte kısmen vazgeçme halinde, vazgeçmenin dışında kalan patentlerin koruma süresinde bir değişiklik olmayacaktır. Koruma süresi kaldığı yerden devam edecektir. Örneğin koruma süresinin bitimine 4 yıl kalan patent hakkının bir kısmından vazgeçilirse, vazgeçmeye beyanı dışında kalan patent hakkı içinde koruma süresi 4 yıl olacaktır.

Patent hakkı sahibinin hakkından vazgeçmesiyle birlikte patent hakkı sona erecektir. Vazgeçmeyle birlikte, patent hakkı sona erecektir. Dolayısıyla herkes buluştan serbestçe faydalanabilecektir. Patent hakkından vazgeçen kimse de herkes gibi patent hakkını kullanmaya devam etme hakkına sahiptir. Nitekim vazgeçen patent hakkından vazgeçerek, patent hakkının toplumun kullanımına açmıştır. Bu nedenle kendisi de patenti kullanmaya her vatandaş gibi hakkı bulunmaktadır. Vazgeçme beyanını yazılı olarak TMPK'ya bildirilmesi gerekir. Vazgeçme, Patent Sicili'ne kayıt tarihi itibariyle hüküm doğurur(SMK. m.140/4).Vazgeçme bülten de yayımlanır(SMK. m.140/7).

Bununla birlikte patent sahibinin hakkından vazgeçmesi her ne kadar kanunla düzenlenmiş bir hak olsa da iki halde patent sahibinin tek başına aldığı vazgeçme

---

¹²⁴²GÜNEŞ, s.229

¹²⁴³SARAÇ, s.147

beyanı sonuç doğurmayacaktır. İlki patent siciline kayıt edilmiş hak sahiplerinin ve lisans sahiplerinin izni olmadıkça patent sahibi, patent hakkından vazgeçemeyecektir. İkincisi ise eğer ki, patent üzerinde üçüncü kişi tarafından hak sahipliği iddia edilmekteyse patent sahibi hakkından vazgeçemeyecektir. Dolayısıyla lisans sözleşmeleri bakımından lisans alanın rızası olmadan yapılan bir vazgeçme beyanı sonuç doğurmayacaktır. Bununla birlikte patent hakkı sahibi tek bir kişiye patent hakkının kullanımını sağlamış olacağı gibi birden fazla lisans alana da patent hakkının kullanılmasını sağlamış olabilir. Böyle bir durumda tüm lisans alanların, patent sahibinin vazgeçme beyanına rıza göstermesi gerekir.

Sonuç olarak lisans veren patent hakkından her zaman vazgeçebilir. Ancak lisans sözleşmesine konu ettiği bir patent hakkı varsa mutlaka lisans alanın rızası alınarak vazgeçme beyanının ileri sürmesi gerekir. Aksi halde lisans alanın vazgeçme beyanı sonuç doğurmayacaktır.

VI. LİSANS SÖZLEŞMESİNİN FESHİ

Taraflar sözleşmesi ilişkisini tek taraflı yenilik doğuran bir beyan olan fesihle de sona erdirebilir. Fesih, sözleşme taraflarından birinin tek taraflı yönetilmesi gerekli bir irade beyanı ile sürekli borç ilişkisini ileriye etkili olarak sona erdiren yenilik doğuran tasarrufi bir işlemdir.¹²⁴⁴ Fesih tek taraflı bozucu yenilik doğuran bir haktır.¹²⁴⁵ Bu nedenle herhangi bir şarta bağlı olarak ileri sürülemez.

Fesih, sürekli borç ilişkileri ihtiva eden sözleşmelerde taraflardan birinin sözleşme bağına sona erdirmesine imkân sağlamaktadır. Böylelikle sürekli borç ilişkilerinde, borç ilişkisinin devamı taraflardan biri için çekilmez hale gelmesi durumunda sözleşme ilişkisi sona erdirilebilir. Kural olarak fesih, bir fesih süresine veya fesih dönemine bağlanmaksızın taraflar arasındaki sözleşme ilişkisi çekilmez hale gelmesi gerekçesiyle her zaman ileri sürülebilir.

¹²⁴⁴ SELİÇİ, s.115 vd. ÖZEL, s.199 Fesih beyanının hüküm doğurması için karşı tarafa varması yeterlidir. Bununla birlikte karşı tarafın feshi kabulüne ihtiyaç yoktur. Fesih varması gereken tek taraflı bir hukuki işlemdir. ERDİNÇ, s.82

¹²⁴⁵ Fesih hakkının kullanılmasının bir şarta tabi tutulması mümkün olmadığı gibi kullanıldıktan sonra doğuracağı hüküm ve sonuçlardan vazgeçilememekte yani kullanılan hak geri alınmamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bakınız; İNAL, s.10

Fesih beyanıyla birlikte sürekli bir sözleşme ilişkisi ileriye doğru(ex nunc) sona erecektir. Feshin geçerliliği ilişkin ise herhangi bir şekil şartı kanunda düzenlenmemiştir. Uygulamada noter aracılığıyla fesih beyanı gönderilmektedir. Ancak başka şekillerde gönderilmesi de mümkündür yeter ki karşı tarafa varmış olduğu ispat edilebilsin. Lisans sözleşmelerinin taraflarının tacir olup olmaması da feshin şekli açısından önem arz etmemektedir. Nitekim TTK. m.18/3 gereği tacirler arasında, diğer tarafla kurulan sözleşmeyi feshe, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarlar noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılacağı düzenlenmiş olmakla birlikte bu yöntemler şekil şartı olarak değil, ispat şartı olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte taraflar feshin şeklini sözleşmede özel olarak da kararlaştırabilirler.¹²⁴⁶ Bu durumda sözleşmede kararlaştırılan şekilde fesih beyanı ileri sürülmelidir.

Fesih hakkı, sürekli borç ilişkilerinde olağan ve olağan üstü fesih olmak üzere ikiye ayrılmaktadır Olağan fesih, ifa edilmekte olan ifa süresi belirsiz bir sürekli borç ilişkisini taraflardan her birinin bir sebebe dayanmaya gerek olmaksızın tek taraflı varması gerekli irade beyanıyla ileriye etkili olarak sona erdirmesidir.¹²⁴⁷ Olağan feshin söz konusu olabilmesi için sözleşmenin belirsiz süreli sözleşme olması gerekir.¹²⁴⁸ Belirli süreli sözleşmelerde olağan fesih imkânı bulunmamaktadır. Olağan fesih sebepleri kanundan kaynaklanabileceği gibi olağan fesih hallerini sözleşme serbestesi bağlamında taraflar sözleşmeyle de düzenleyebilir.¹²⁴⁹ Olağan feshin geçerli kabul edilebilmesi için 1. karşı tarafa makul bir süre tanınmalıdır;¹²⁵⁰ 2. feshin hakkın kötüye kullanılmaması gerekir, 3.sözleşmeyle veya kanunda olağan fesih hakkının bertaraf edilmemesi gerekir.¹²⁵¹

¹²⁴⁶ SEROZAN, Sözleşmeden Dönme, s.195

¹²⁴⁷ SELİÇİ, s.132, KIRCA, s.173

¹²⁴⁸ GÜRZUMAR, s.169 vd., KIRCA, s.173 İstisnayan belirli sürekli borç ilişkileri halinde de olağan fesih yollarına gidilir. Doktrinde belirli süreli hizmet akitleri, vedia ilişkisi, vekâlet sözleşmesi, adi ortaklık sözleşmesi gibi sözleşmelerde koşulların varlığı halinde olağan fesih yoluna başvurulabileceği belirtilmiştir. SELİÇİ, s.132

¹²⁴⁹ SELİÇİ, s.133

¹²⁵⁰ Makul süre taraflarca sözleşmede açık bir şekilde belirlenebilir. Ancak belirlenmemesi halinde doktrinde benzer sözleşmelerle kıyas yapılabileceği belirtilmiştir. Kıyas yapılan sözleşmelere ilişkin kanunda düzenleme varsa bu süre esas alınacaktır. Ayrıntılı bilgi için bakınız KIRCA, s.174 vd. Bununla birlikte ürün kirası sözleşmelerine ilişkin hükümler kıyasen uygulanabilir. Böyle bir durumda TBK. m.368 gereği sözleşme de aksi kararlaştırılmadıysa veya yerel bir adet kuralı yoksa altı aylık süre tanınacaktır.

¹²⁵¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız SELİÇİ, s.147 vd. ALTINOK ORMANCI, s.90

Olağan fesih yoluna lisans sözleşmelerini sona erdirme hususunda ise pek başvurulmamaktadır. Nitekim lisans sözleşmelerinde belirli süreli sözleşmeler olarak akdedilmektedir. Bu nedenle olağan fesihle lisans sözleşmesinin sona ermesi uygulama da görülmemektedir. Bununla birlikte patent lisans sözleşmelerinde bazen çok uzun süreler düzenlenmektedir. Böyle bir durumda ekonomik özgürlüğün aşırı kısıtlanması nedeniyle şahsiyet haklarına aykırılık doğacağı ve sözleşme süresi hükmü geçersiz olacağı da doktrinde belirtilmiştir.¹²⁵² Böyle bir durumda patent lisans sözleşmesindeki süre hükmünün geçersiz olmasıyla birlikte belirsiz süreli bir sözleşme niteliği alacaktır. Bu durumda belirsiz olan lisans sözleşmesinin MK.m.23 aykırılık teşkil etmesi gerekçesiyle patent lisans sözleşmesi olağan fesih düzeni ile sona erdirilebileceği doktrinde kabul edilmektedir.¹²⁵³

Bununla birlikte olağan fesih karşı tarafa varmakla birlikte hemen hüküm doğurmamaktadır. Olağan feshin sonuç doğurması için muhataba belirli bir süre tanınmalıdır. Böylelikle olağan fesih yoluyla sözleşmeyi fesheden taraf belirli bir süre sona erdikten sonra sözleşmeyi sona erdirebilecektir.¹²⁵⁴ Olağan fesih ile olağan üstü fesih arasındaki en büyük fark ise olağanüstü fesih haklı bir sebebe dayanması gerekirken olağan fesih için böyle bir zorunluluk aranmamasıdır. Ancak olağan fesihte haklı sebep aranmamakla birlikte olağan fesih yoluna başvuran kişinin bu hakkını kötüye kullanmaması gerekir.

Lisans sözleşmesinin taraflarca öngörülemeyen bazı sebeplerin ortaya çıkması veya taraflardan birinin borçlarını yerine getirmemesi halinde tarafların sözleşmeyi sürdürmemeleri haklı bir sebebe dayanırsa olağanüstü fesih yoluyla da sözleşmenin sona erdirilmesi mümkündür.¹²⁵⁵ Olağanüstü fesih belirli veya belirsiz süreli sürekli borç ilişkisini vaktinden önce ileriye etkili olarak ve fesih beyanının muhataba ulaşmasıyla derhal sona erdiren bir imkândır. Olağan fesih yolundan farklı olarak

¹²⁵²ÖZDEMİR OKTAY, s.93.94 Yazar, uzun süreli lisans sözleşmesinde dolayı taraflardan ikisinin veya birisinin ekonomik hareket kabiliyeti tehlikeli şekilde kısıtlanması halinde sözleşme süresinin şahsiyet haklarına aykırılıktan ötürü MK m.23 ve mülga BK 19 gereği sadece ilgili hükmün kesin hükümsüz olabileceği, diğer hükümlerin ve sözleşme ilişkisinin yürürlükte kalacağını belirtmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZDEMİR OKTAY, s.75

¹²⁵³ ONGAN, s.134

¹²⁵⁴ Özellikle Borçlar Kanunu'nda düzenlenen bazı sözleşme tiplerinde olağan fesih için öngörülen fesih süreleri bir yandan söz konusu sözleşmeleri asgari bir süre boyunca devam etmesini güvence altına alırken diğer yandan sürekli borç ilişkisi ile taraflar arasında kurulan bağın sıkıntısız bir şekilde sona erdirilmesini de sağlamaktadır. ALTINOK ORMANCI, s.92

¹²⁵⁵ KIRCA, s.181

olağanüstü fesih hem belirsiz hem de belirli sözleşmeleri sona erdirmek için başvurulabilecek bir yoldur. Yine olağan fesihten farklı olarak olağanüstü fesih muhataba varmasıyla birlikte hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır. Nitekim olağanüstü feshi kural olarak belirli bir fesih süresine veya fesih dönemine bağlanmamıştır. Taraflar her zaman haklı sebebe dayanarak sözleşmeyi feshedebilir. Ancak istisnayan kanun koyucu bazı sözleşme tipleri için muhataba belirli bir süre tanınmasını zaruri görmüştür.¹²⁵⁶ Kanunda böyle bir mehil tanıma zorunluluğu düzenlenmemişse haklı sebebe dayanarak fesih önellerine uyulmaksızın lisans sözleşmesi derhal sona erdirilebilir.¹²⁵⁷ Bununla birlikte haklı sebeple feshin düzenlendiği ürün kirasına ilişkin hükümlerin kıyasen lisans sözleşmesine de uygulanacağı kabul edilirse TBK. m.369 gereği tarafların yasal fesih bildirim sürelerine uyması gerekir. Ürün kirası için yasal fesih bildirim süresi ise alt ay olmaktadır.

Olağanüstü fesihte fesheden taraf mutlaka objektif bir haklı sebebe dayanması gerekir. Fesheden tarafın, fesih beyanında açıkça fesih sebeplerini karşı tarafa bildirmesi gerekir. Aynı zamanda feshin haklı olması gerekir. Feshin haklılık unsuru feshin geçerlilik koşulunu oluşturur. Fesih sebebi haklı değilse, geçerlilik koşulu oluşmayacaktır. Sürekli borç ilişkilerinde haklı sebebe dayanarak sona erdirilmesi MK 2'de düzenlenen dürüstlük kuralından doğduğu söylenebilir.¹²⁵⁸ Nitekim sürekli edimli bir sözleşme olan lisans sözleşmesinde taraflar arasında birçok sözleşmeye nazaran sıkı ve yoğun bir güven bağı bulunmaktadır. Sürekli borç ilişkilerinin güven ilişkisi doğurması nedeniyle her bir taraf karşı tarafın edimini yerine getireceğine güvenmektedir. Taraflar arasındaki güven ilişkisinin çökmesi halinde ise karşılıklı güvene dayanan sürekli borç ilişkisinin sona erdirilebilmesi gerekir.¹²⁵⁹ Bununla birlikte somut olayda borca aykırı davranışın haklı neden teşkil etmesi için feshedenin sözleşme amacının gerçekleşmesini engelleyecek bir nitelikte olması, sık sık tekrar edilerek taraflar arasındaki güven ilişkisini sarsması ve sözleşmeyi fesheden için sözleşmenin artık çekilemez hale gelmesi aranır.¹²⁶⁰ Bu güven bağına aykırı davranışların varlığı halinde sözleşme olağanüstü fesihle ileriye etkili olarak sona

¹²⁵⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız SELİÇİ, s.157 vd.

¹²⁵⁷ ÖZSOY, s.182

¹²⁵⁸ SELİÇİ, s.199 vd.

¹²⁵⁹ Sürekli borç ilişkisi, neticesinde sözleşmenin taraflarının birbirine karşı güven ilişkisi gereği dürüstlük kaidelerine uyması beklenmektedir. Bu güven, iyi niyet ve özen ilişkisi sarsılırsa, bu durumda taraflara sözleşmeyi fesih için özel bir hak tanınmalıdır. ERTAŞ, s.3096

¹²⁶⁰ GÜRZUMAR, s.173

erdirilebilir. Böyle bir durumda taraflar arasındaki ilişkinin niteliğine bakılmaksızın doğruluk ve güven kuralları gereği taraflardan birinin sözleşmeyle bağlı kalmasının beklenemeyeceği kabul edilmekte ve sözleşmenin haklı nedenlerden dolayı feshedilmesi mümkün hale gelmektedir.¹²⁶¹

Günümüzde ise yeni ortaya çıkan bir görüşe göre haklı sebeple feshin temelini tüm sözleşmelerin az veya çok güven ilişkisi barındırması karşısında taraflar arasındaki özel güven ilişkisinin zedelenmesi gerekçesiyle değil, kişilik hakkının sözleşmeyle yapılan sınırlandırmalara karşı korunması temelini esas aldığı belirtilmiştir.¹²⁶² Bu görüşe göre aşırı bir yükümlülük altına giren kişinin, bu yükümlülük nedeniyle kişisel özgürlüğü ve kişilik hakkı ihlal ediliyorsa bu yükümlülükten kısmen veya tamamen kurtulabilir.¹²⁶³ Dolayısıyla taraflar arasındaki sözleşme taraflardan birinin karar özgürlüğünü kanunlara ya da genel ahlâk kurallarına aykırı şekilde sınırlıyorsa, bu ortaya konulan taahhüdün MK.m.23/II hükmü anlamında kişilik haklarına aykırı olduğu sonucunu doğuracaktır.¹²⁶⁴ Bununla birlikte uygulamada haklı sebeple feshin temelini sürekli borç ilişkilerinde taraflar arasında doğan güven ilişkisi ile MK. m.23 bağlamındaki kişilik haklarına ihlale dayandırmak arasında bir farklılık bulunmamaktadır.¹²⁶⁵ Kanımızca her iki gerekçeye de dayandırılarak sözleşme haklı sebeple ileriye etkili olarak her zaman feshedilebilir.

Lisans sözleşmelerinin olağanüstü fesihle sona erdirilmesi konusunda en önemli husus sözleşmenin haklı sebeple feshi için sözleşmenin gerek dürüstlük kuralı gerekse adalet duyguları açısından taraflar açısından çekilmez hale gelmesidir.¹²⁶⁶ Hangi olguların çekilmez olabileceğinin ise önceden belirlenip sayılması mümkün değildir.¹²⁶⁷ Bu nedenle her olgu, haklılık açısından değerlendirilmelidir. Dolayısıyla

¹²⁶¹ ÖZSOY, s.183 Bununla birlikte bazen lisans alan lisanstan beklediği yararı elde etmeyebilir patentin verimliliği düşük olabilir. Doktrinde lisans verence özel olarak garanti edilmedikçe lisans alanın patentin verimliliği, patentin rekabet gücünden yoksun olmasına dayanarak lisans verenden sözleşmeyi feshedemeyeceği belirtilmiştir. ORTAN, s.217 Bu ve benzeri haller haklı nedenle fesih için gerekçe oluşturmayacaktır. Lisans sözleşmesinin tarafı lisans sözleşmesine bağlı kalacaktır.

¹²⁶² Orman s.114

¹²⁶³ Ayrıntılı bilgi için Orman s.115 vd.

¹²⁶⁴ ATEŞ, Derya; "İrade Özerkliği Kapsamında Mk. M. 23/ Hükümü ve Karar Özgürlüğü", Ankara Barosu Dergisi Y.2007, Sayı:65/2 Bahar 2007, Ankara, 2007 ss.133,148, s.144

¹²⁶⁵ ALTINOK ORMANCI, s.116

¹²⁶⁶ SELİÇİ, s.192, ÖZDEMİR OKTAY, s.95, TOPÇU, s.191

¹²⁶⁷ Doktrinde sözleşme süresinin dolmasına veya en yakın olağan fesih süresine kadar sözleşmeye devam etmeyi dürüstlük kuralına göre beklenemeyecek hale getiren tüm şartlar, haklı sebep teşkil edebileceği belirtilmiştir. ALTINOK ORMANCI, s.133 Ayrıca doktrinde taraflar arasında, güveni sarsacak hallerin ortaya çıkması, ortak amacın değişen koşullardan ötürü gerçekleşmesinin zor olması, tarafların kasıtlı olarak yükümlülüklerini savsaklaması halleri önemli sebep olarak sayılabileceği belirtilmiştir. ORTAN, s.295

hangi sebeplerin sürmekte olan bir borç ilişkisi üzerinde etki yaparak sone erdirmeye imkânını sağlayacağını hâkim somut olaya göre değerlendirecektir.¹²⁶⁸ Hâkim haklı sebep kıstasını ise somut olaya göre MK.m.4'deki hakkaniyet kuralı esas alarak değerlendirecektir.¹²⁶⁹ Hâkim değerlendirmeyi yaparken sebebin hak ve nifset esasları dâhilinde feshe götürecektir kadar haklı olup olmadığını incelemelidir. Ayrıca hâkim somut olayın tüm özel şartlarını göz önünde tutmalı ve vereceği hükmün objektif bir gerekçeye dayandırılmalıdır.¹²⁷⁰

Patent lisans sözleşmesinde fesih karşı tarafa tebliğ olduğu tarihten itibaren hüküm ifade edecektir. Lisans sözleşmelerinin sürekli borç ihtiva eden edimler barındırır. Bu nedenle fesihle sözleşme ileriye etkili olarak sona erdirilir. Geçmişe yönelik ifalar ise varlık ve geçerliğini koruyacaktır.¹²⁷¹ Bu nedenle lisans sözleşmesinin ex tunc sona erdirilmesi yani sözleşmeden dönülmesi mümkün değildir. Ancak istisnai hallerde dönme de kabul edilmiştir. Bu haller aşağıdaki bölümde işlenmiştir. Feshin ex nunc etkisi neticesinde ileride doğması mümkün edimler ise artık doğmayacaktır. Taraflar bu edimleri talep edemeyecektir. Taraflar feshedilmiş sözleşme neticesinde ifa ettikleri edimleri ise geçmişe yönelik talep edemezler. Ancak fesih sonrası döneme ilişkin karşılıklı iade talepleri mümkündür.¹²⁷²

Lisans sözleşmesinde taraflar fesih nedenlerini de düzenleyebilirler. Doktrinde tarafların haklı nedenle fesih sebebi olarak düzenleyebileceği bazı hükümler örnek olarak sayılmıştır. Lisans alanın lisans bedelini sözleşmede saptanmış zamanda uygun olarak ödememesi, sözleşme konusu patenti uzun bir süre haklı neden olmaksızın değerlendirmemesi, üretimin belirlenmiş bir kaliteye uygun olarak yapılmaması, üretilen malların sürümünün belli bir miktara ulaşmaması; lisans verenin ise söz vermiş olduğu teknik bilgiyi vermemesi, patent hakkını sözleşmeye uygun bir şekilde kullanılmaması, patent hakkını üçüncü kişilere karşı korumaması sözleşmede

¹²⁶⁸ SELİÇİ, s.186

¹²⁶⁹ ÖZSOY, s.183 Hâkim hukuki ilişkinin sürdürülmesini, fesheden taraf için çekilmez kılacak(yani iyi niyet ve dürüstlük kaideleri gereği fesheden taraf bakımından sözleşmeyi devam etmesinin beklenemeyeceği) derecede sözleşmenin geleceğini tehlikeye sokan durumları MK m. 4 bağlamında hak ve nifset'e uygun düşecek şekilde değerlendirmelidir. GÜRZUMAR, s.172,173

¹²⁷⁰ SELİÇİ, s.186

¹²⁷¹ Fesih karşı tarafa varmasıyla birlikte sonuçlarını doğurur. Hak sahibi tek taraflı karşı tarafa varması gereken iradesinin karşı tarafa varmasıyla birlikte sözleşme ilişkisi fesih edilmiş sayılır ancak bu sözleşmeye dönük bozucu yenilik doğuran hakkını kullanan tarafın iradesinin hüküm ifade ettiği ana kadar sözleşme geçerliliğini sürdürmektedir. Bak; İNAL, s.10

¹²⁷² OĞUZMAN, ÖZ, s.521

saptanabilen haklı nedenle fesih halleri olarak sayılmıştır.¹²⁷³ Sözleşmenin feshi, somut bir takım olayların gerçekleşmesi halinde veya karşı tarafının kusurunun bulunması halinde de söz konusu olabilir.¹²⁷⁴ Böylelikle taraflardan birisi açısından önemli olan bir vakanın gerçekleşmesi halinde sözleşmenin feshi mümkün hale gelecektir. Bu hallerin sözleşmede kararlaştırılmasında fayda vardır.¹²⁷⁵ Taraflar fesih nedenlerini kararlaştırabildikleri gibi feshin şekil şartını ve süre şartını da kararlaştırabilir. Ancak sözleşme de kararlaştırılan bu fesih şartlarının emredici hukuk kurallarına aykırı olmaması gerekir. Aksi halde geçersiz kılınabileceklerdir. Yine sözleşmedeki fesih hakkı kullanılırken dürüstlük kuralına uygun bir şekilde kullanılması gerekir.

Bununla birlikte taraflar sözleşmede fesih nedenlerini kararlaştırabilecekleri gibi kanuni sebeplerle de sözleşmeyi feshedebilirler. Ancak patent lisans sözleşmesinin feshine ilişkin kanunda özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Patent lisans sözleşmesinin sona erme sebeplerinin özel hükümlerle patent mevzuatından düzenlenmemesi nedeniyle borçlar hukuku alanındaki diğer sözleşmelerin yasal fesih nedenleri kıyaslanarak haklı sebeple fesih hallerinin belirlenebileceği doktrinde ifade edilmiştir.¹²⁷⁶ Kıyaslama yaparken patent lisans sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi yaratan özelliğinin dikkate alınmalı ve sürekli borç ilişkisi doğuran diğer sözleşmelere ait yasal fesih sebepleri esas alınmalıdır.¹²⁷⁷ Bununla birlikte lisans sözleşmelerinin adi ortaklık oluşturması halinde adi ortaklık ilişkisini sona erdirmeye yönelik haklı nedenlerin kıyasen lisans sözleşmesine uygulanması da mümkündür.¹²⁷⁸

Patent lisans sözleşmelerinde taraflardan birinin borçlandığı edimi yerine getirme de temerrüdü söz konusu olursa sözleşme feshedilebilecektir. Sözleşmenin feshi konusunda patent lisans sözleşmelerinin karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerden olması ve sürekli edim içeren sözleşmelerden olması nedeniyle önemli sonuçları bulunmaktadır. Kanun koyucu patent lisans sözleşmelerinin de içinde bulunduğu sürekli edim içeren sözleşmeler için temerrüt hükümlerini özel olarak TBK. m.126'da

¹²⁷³ ORTAN, s.294

¹²⁷⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız SEROZAN, Sözleşmeden Dönme s.195

¹²⁷⁵ SELİÇİ, s.165, TOPÇU, s.191 Taraflar sözleşmede neyin haklı neden olacağını genel kurallar koyarak veya örnekseyici şekilde sayarak sözleşmede düzenleyebilir. Ayrıntılı bilgi için bakınız GÜRZUMAR, s.172vd.

¹²⁷⁶ ÖZSOY, s.182

¹²⁷⁷ ORTAN, s.295

¹²⁷⁸ ORTAN, s.295

düzenlemiştir. TBK. m.126'nın uygulanması için öncelikle tarafların sürekli edimli sözleşmenin ifasına başlamış olması gerekir.¹²⁷⁹ Temerrüt halinde, alacaklının iki ayrı hakkı bulunmaktadır. Ya borcun ifasını ve gecikme tazminatını ödemesini isteyebilir, ya da sözleşmeyi ileri etkili olarak feshedip sözleşmenin süresinden önce, sona ermesi yüzünden uğradığı zararın giderilmesi talep edebilir. Bununla birlikte sürekli borç ilişkilerinin feshinde alacaklının TBK. m.126 gereği sözleşmeyi feshetmesi için borçlunun temerrüde düşmüş olması ve TBK.m.124 ek süre verilmesine gereksiz kılan bir durum olmadıkça¹²⁸⁰ makul bir süre verilmesi ve süre sonunda derhal bildirimde bulunulması gerekir.¹²⁸¹

Taraflar lisans sözleşmelerini olağan ve olağanüstü fesih yoluyla sona erdirebilir. Patent lisans sözleşmeleri açısından haklı sebeple fesih nedenlerinin özel olarak sözleşme de düzenlenmesi doğru bir çözüm olacaktır. Nitekim teknolojinin hızlı gelişmesi karşısında taraflar sözleşmeden bekledikleri menfaati tam olarak sağlayamayabilir. Bu nedenle, fesih sebeplerinin sözleşmede düzenlenmesinde fayda vardır.

VII. LİSANS SÖZLEŞMESİNİN BOZUCU KOŞULLA SONA ERMESİ

Lisans sözleşmelerinde lisansın verimliliği ve maliyeti lisans alan açısından önemli bir risk teşkil ettiğinden lisans alan tarafından bozucu koşula bağlı sözleşmeler uygulamada yapılmaktadır.¹²⁸² Tarafların yaptıkları işlemin hükümlerinin tamamının veya bir kısmının son bulmasını ilerideki bir olgunun gerçekleşmesine veya gerçekleşmemesine bağlamaları halinde bozucu koşul mevzubahis olur.¹²⁸³

Bozucu koşul hukuki sonuçları doğurmuş olan bir hukuki işlemin ortadan kalkmasının gelecekteki şüpheli bir olayın gerçekleşmesine bağlanmış olmasıdır.¹²⁸⁴

¹²⁷⁹ KILIÇOĞLU, s.763

¹²⁸⁰ TBK. M.124'e göre ek süre verilmesine gerek olmayan haller; borçlunun içinde bulunduğu durumdan veya tutumundan süre verilmesine etkisiz olacağı anlaşılması, temerrüt sonucunda borcun ifasının alacaklı için yararsız kalmış olması, sözleşmede borç için kesin vade belirlenmesi halleridir. Bu hallerden biri varsa temerrüde düşen borçluya ek süre verilmesine lüzum yoktur. Ayrıntılı bilgi için bakınız OĞUZMAN, ÖZ, s.522 vd., NÖMER, s.277 vd. KILIÇOĞLU, s.710 vd.

¹²⁸¹ OĞUZMAN, ÖZ, s.522

¹²⁸² AYİTER, İhtira Hukuku s.114

¹²⁸³ OĞUZMAN, ÖZ, s.498

¹²⁸⁴ AKINTÜRK, KARAMAN, s.154

Örneğin işletmeye bağlanan lisans sözleşmesi işletmenin sona ermesiyle birlikte ortadan kalkacağına yönelik hüküm varsa, bozucu koşula bağlı bir sona erme gerçekleşebilir.¹²⁸⁵ Bununla birlikte bozucu koşula bağlı olan bir lisans sözleşmesi yapıldığı andan itibaren hükümlerini doğurmaya başlar.¹²⁸⁶ Bu süreçte tarafların birbirine karşı yükümlülüklerini yerine getirmeleri beklenir. Borcunu gereği gibi ifa etmeyen tarafın diğer tarafa karşı sorumluluğu doğar. Ancak bozucu koşulun gerçekleşmesiyle artık sözleşme sona erecektir. Koşul gerçekleştiğinde sözleşme kendiliğinden sona erecek olup herhangi bir ihbara gerek duyulmayacaktır.¹²⁸⁷ Bu vakitten sonra tarafların bir ifa yükümlülüğü söz konusu olmayacaktır. Bozucu koşula bağlı sözleşmenin hükümleri de ortadan kalkacaktır.¹²⁸⁸ Bozucu koşulun gerçekleşmesi halinde bu durum geçmişe etkili sonuçlar ise doğurmayacaktır. Ancak TBK. m.173'deki bu düzenleme emredici bir hüküm olmadığı için aksi sözleşmede kararlaştırılabilir.¹²⁸⁹

Lisans sözleşmelerinde tarafların belli nedenleri sözleşmeyi sona erdiren hal olarak öngörmeleri halinde lisans sözleşmesinde bozucu koşul olarak düzenleyebilirler. Bu düzenlenen bozucu koşullar sözleşmenin sona erme sebebi sayılır. Bununla birlikte doktrinde bizimde katıldığımız görüşe göre bozucu koşulun gerçekleşmesi halinde lisans sözleşmesinin sona ereceği hususu açıkça sözleşmede yazılı olmalıdır.¹²⁹⁰ Aksi halde karmaşık ifadelerin varlığı halinde koşul bozucu değil geciktirici koşul olarak yorumlanabilir.

Taraflar sözleşmede sözleşmeyi sona erdirecek herhangi bir şart ve düzenleme bulunmasa dahi ikale yoluyla(sözleşmeyi bozma sözleşmesi) lisans sözleşmesini de sona erdirebilirler.¹²⁹¹ Böylelikle taraflar arasındaki doğan alacak ve borçlardan karşılıklı vazgeçme gerçekleşir.

---

¹²⁸⁵ ORTAN, s.294

¹²⁸⁶ REİSOĞLU, s.452, 453

¹²⁸⁷ ÖZSOY, s.181

¹²⁸⁸ Bu durumda bozucu koşulun gerçekleşmesiyle alacak hakkı varsa alacak hakkı sona erer, bir tasarrufi işlem söz konusuysa alacak ve mülkiyet hakkı kendiliğinden devredene geri dönecektir. Ayrıntılı bilgi için bakınız REİSOĞLU, s.453

¹²⁸⁹ AKINTÜRK, KARAMAN, s.158

¹²⁹⁰ ARBEK, s.205 Doktrinde özellikle üretim ya da dağıtım sınırlamaları veyahut taraflardan birisinde gerçekleşen yapısal değişiklikler sona ermeyi haklı kılacak şekilde bozucu şart olarak düzenlenebileceği ifade edilmiştir. ÖZEL, s.196

¹²⁹¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZSOY, s.182

VIII. SÖZLEŞMEDEN DÖNME

Taraflardan biri sahip olduğu hakka dayanarak geçerli bir sözleşmeyi geçmişe etkili olacak şekilde sona erdirmesine sözleşmeden dönme denir.¹²⁹² Sözleşmeden dönme halinde sözleşme geçmişe etkili olarak (ex tunc) sona erer.¹²⁹³ Sözleşmeden dönme beyanı yenilik doğuran bir hak ve tek taraflı bir irade beyanı olmaktadır.¹²⁹⁴ Tek taraflı bir irade beyanın karşı tarafa varmasıyla birlikte sözleşmeden dönme meydana gelir. Dönme beyanı yenilik doğuran bir hak olduğu için de zamanaşımına uğramaz ancak dürüstlük kaidelerine uygun olarak kullanılmalıdır.

Lisans sözleşmelerinin sürekli borç ilişkisi içeren edimlerden olması nedeniyle sözleşmeden dönme kuralı olarak mümkün değildir. Bu nedenle lisans sözleşmelerinin sona ermesinde dönmeden ziyade fesih kurumu uygulanmaktadır. Böylelikle sözleşme geçmişe etkili olarak değil, fesih beyanının ulaştığı tarihten itibaren geçerli olmak üzere ileriye etkili olarak sona erdirilmektedir.

Lisans sözleşmelerinde dönme ise iki halde mümkündür. İlk halde lisans sözleşmesi sürekli edimli bir sözleşme olsa da sürekli edimin ifasına henüz başlamadığı bir dönemde, taraflardan birinin temerrüde düşmüş olması halinde sözleşmeden dönülmesi mümkündür.¹²⁹⁵ Ancak sözleşmeden dönülmesi için sürekli edimin ifasının henüz başlamamış olması gerekir.¹²⁹⁶ İkinci olarak taraflarca sözleşme özgürlüğü çerçevesinde sözleşmede dönme hakkının düzenlenmesi halinde de lisans sözleşmesinden dönülmesi mümkündür.¹²⁹⁷ Bununla birlikte tarafların sözleşmede dönme hakkını düzenlemesi halinde dönmenin hangi şartlarda, nasıl ve ne zaman yapılacağını, edimlerin nasıl tasfiye edileceğini sözleşmede kararlaştırmaları gerekir.¹²⁹⁸ Böyle bir hükmün düzenlenmesi halinde sürekli borç ilişkisi doğuran patent lisans sözleşmesinde dönme mümkün hale gelecektir.

¹²⁹² TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.964

¹²⁹³ Günümüzde ise sözleşmeden dönme beyanı İsviçre ve Türk Hukukunda sözleşme ilişkisinin ortadan kaldırmayıp sadece onun konusunu değiştirmekle yetinen bir yenilik doğuran işlem olduğu kuramı kabul edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZEL, s.197

¹²⁹⁴ NÖMER, s.304

¹²⁹⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZSOY, s.184,185

¹²⁹⁶ Bu dönemde fesih ile dönme kavramları birbiri içine girmiştir. Ayrıca tarafların henüz edimlerini geri verme hususunda imkânsızlık veya güçlükler ortaya çıkmamıştır. Nitekim henüz sözleşmedeki yükümlülükler ifa edilmemiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız SELİÇİ, s.223

¹²⁹⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZSOY, s.184,185

¹²⁹⁸ ÖZEL, s.198

Sonuç olarak patent lisans sözleşmeleri sürekli borç ilişkisi doğurması nedeniyle ileriye etki olarak sona erebilir. Ancak sözleşme de özel olarak sözleşmeden dönme halleri düzenlenmişse veya lisans sözleşmesinin henüz icrasına başlanmamışsa sözleşmeden dönme patent lisans sözleşmeleri içinde mümkündür.

IX. İŞLEMİN TEMELİNİN ÇÖKMESİ

Taraflar her ne kadar pacta sunt servanda kuralı gereği sözleşme hükümlerine sadık kalmaları gerekmektedir de bazen böyle bir sadakat taraflarından biri için ağır bir yükümlülük haline gelebilir. Bunun en temel nedeni sözleşmenin kurulduğu sıradaki koşulların zaman içinde değişmesidir. Böyle bir durumda işlem temelinin çökmesi söz konusu olacaktır.

İşlem temelini çökmesi önceden kestirilemeyecek gelişmeler yüzünden sözleşmenin temelini oluşturan olguların esaslı bir biçimde değişmesidir.¹²⁹⁹ Bununla birlikte işlem temelini çökmesi taraflardan kaynaklanabileceği gibi dış olgu ve olaylardan da kaynaklanabilir. Örneğin devalüasyon sebebiyle yabancı para biriminin değerinin aniden artması gibi haller buna örnek olabilir. Böyle bir durumda uyarılma davası açılarak sözleşmenin yeni koşullara adapte edilmesi amaçlanmaktadır. Uyarılma davasıyla edimler arasında bozulan denge tekrar tesis edilmeye çalışılmaktadır. Uyarılma davasının lisans veren veya lisans alan tarafından açılması ise mümkündür. Doktrinde lisans alan açısından lisans bedelinin indirilmesi, sınırlandırılması ya da hesaplanma tarzları konularında uyarılma davası açılabileceği belirtilmiştir.¹³⁰⁰ Ayrıca lisans hakkının ekonomik açıdan yararını yitirmesi halinde bu durum lisans alanın mahvına neden oluyorsa lisans alan uyarılma talep edebilir.¹³⁰¹ Lisans verenin ise özellikle ülke parasındaki aşırı değer kayıpları halinde uyarılma hakkı olduğu doktrinde belirtilmiştir.¹³⁰²

¹²⁹⁹ KOCAYUSUPFAŞAOĞLU, SEROZAN, ARPACI, HATEMİ, s.259

¹³⁰⁰ ÖZEL, s.203

¹³⁰¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZSOY, s.189 Lisans alanın bu uyarılma hakkının temeli dürüstlük kuralına dayanır. Uyarılma neticesinde lisans bedelinin indirilmesi, sınırlandırılması veya hesaplama şeklinde değişiklik söz konusu olabilir. ÖZSOY, s.189,190

¹³⁰² ÖZEL, s.203

Uyarlama için taraflardan birinin mahkemeye başvurusu gerekir. Böyle bir dava da hâkimin sözleşmeyi değişen koşullara uyarlaması beklenir. Yeni koşullara uyarlama mümkün değilse sözleşme son çare olarak feshi yönünde hüküm kurulmalıdır. Hâkimin sözleşmeye müdahale ederek sözleşmenin uyarlanmasının temelinde dürüstlük kaideleri yatmaktadır.¹³⁰³ Böylelikle sözleşme ilişkisi süresince öngörülemeyen bir sebepten dolayı taraflar arasındaki edim dengesi aşırı şekilde bozulursa, hâkimin müdahalesiyle tekrar dengeye oturtulabilecektir.

X. İMKÂNSIZLIK

Lisans sözleşmesinde belirlenen edimlerin ifasının hiçbir şekilde mümkün olmaması halinde imkânsızlık söz konusu olur.¹³⁰⁴ Asıl borcun imkânsız olmasıyla feri borçlar da ortadan kalkmaktadır.¹³⁰⁵ Sözleşmenin ifasının imkânsızlığı hukuki veya maddi sebeplerden dolayı da gerçekleşebilir.¹³⁰⁶ Lisans sözleşmelerinde imkânsızlık sözleşme kurulurken meydana gelebileceği gibi sözleşme kurulup uygulanırken de meydana gelebilir. Sonraki imkânsızlık ile başlangıçtaki imkânsızlık arasında bir takım farklar vardır. Başlangıçtaki imkânsızlıktan farklı olarak sonraki imkânsızlık da borç ilişkisi geçerli olarak kurulmaktadır.¹³⁰⁷ Bu süreçte eğer borçlu borcun ifasının imkânsız olmasında sorumluluğu varsa alacaklının uğramış olduğu zararı gidermekle yükümlüdür. Edimin ifasının imkânsızlığı sözleşmenin kuruluş aşamasında mı yoksa sözleşme yürürlükteyken mi meydana gelmesi tarafların yükümlülükleri açısından önemli sonuçları bulunmaktadır.

¹³⁰³ ÖZEL, s.202

¹³⁰⁴ KILIÇOĞLU, s.692

¹³⁰⁵ AKINTÜRK, KARAMAN, s.185 Bu sorumlulukta kurtulma asli edim, yan edim ve diğer yükümleri de kapsamaktadır., ALTUNKAYA Mehmet; ‘*Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı*’, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2004 s.152

¹³⁰⁶ Doktrinde edimin ifasının mümkün olmaması maddi, hukuki ve ekonomik imkânsızlık şeklinde de üç türde sayılmıştır. Bununla birlikte maddi ve hukuki imkânsızlık halinde hukuksal işlem veya borç sona ererken ekonomik imkânsızlık benzer etkilere yol açmamaktadır. KILIÇOĞLU, s.692

¹³⁰⁷ Bununla birlikte, eğer imkânsızlık sözleşmenin kuruluşunda mevcutsa bu durumda kesin hükümsüzlükle sakatlanmış bir sözleşme söz konusu olup hiçbir hüküm ve sonuç doğurmaz AKINTÜRK, KARAMAN, s.184

A. Lisans Sözleşmelerinde Başlangıçtaki İmkânsızlık

Lisans sözleşmesinin sözleşmenin yapılmasından önce edimin ifası objektif olarak imkânsız olabilir. Bu objektif imkânsızlık maddi veya hukuki bir nedenden kaynaklanabilir. Ayrıca başlangıçtaki imkânsızlık sözleşmenin tamamı için değil bir kısmı içinde mevzubahis olabilir.¹³⁰⁸ Sözleşme kurulurken var olmayan bir patent hakkına ilişkin lisans sözleşmeleri, süresi bitmiş bir patent hakkına ilişkin lisans sözleşmeleri, imkânsızlık halleri için örnek olarak sayılabilir.¹³⁰⁹

Sözleşmenin hükümsüz sayılması için edimin sözleşmenin tamam olması sırasında(yani sözleşmenin kurulmasından önce) imkânsız olması gerekir.¹³¹⁰ Sözleşmenin kurulmuş ve yürürlüğe girmiş olmasından sonra ortaya çıkan imkânsızlık sebepleri sonraki imkânsızlık olarak değerlendirilir. Ayrıca sözleşme yapılırken mevcut imkânsızlığın sözleşmenin geçerliliğine etki edebilmesi için bunun mutlaka objektif bir imkânsızlık olması gerekir.¹³¹¹ Objektif imkânsızlık borcun ifası aynı koşullar altında bulunan herkes için imkânsız hale gelmesi olarak tanımlanmıştır.¹³¹² Dolayısıyla imkânsız olan, edim hiç kimse tarafından ifa edilemeyecektir. Eğer imkânsızlık subjektif bir nedenden kaynaklanıyorsa bu durumda sözleşmenin başlangıçtaki hükümsüzlüğü mevzubahis olmayacaktır. Yani borçlu edimi ifa edemiyorsa ancak başkası borcu ifa edebiliyorsa bu durumda başlangıçta imkânsızlık hükümleri gereği sözleşme kesin hükümsüz olmayacaktır. Subjektif imkânsızlık halinde sözleşme kurulmuş sayılacaktır.¹³¹³ Bu durumda borçlunun edimini yerine getirmesi beklenir. Eğer subjektif imkânsızlığın varlığı halinde borçlu borcunu ifa etmezse TBK. m.112 bağlamında sorumlu tutulacaktır.¹³¹⁴ Bununla birlikte edimin ifasının da sürekli olarak imkânsız olması gerekir. Borçlanılan edim sözleşmenin yapılması sırasında veya öncesinde geçici olarak imkânsızsa TBK 27/1 uygulanmayacaktır.¹³¹⁵ Geçici imkânsızlık halinde imkânsızlık değil, temerrüt söz konusu olur.

¹³⁰⁸ KILIÇOĞLU, s.106

¹³⁰⁹ ÖZDEMİR OKTAY, s.76

¹³¹⁰ REİSOĞLU, s.138 Sözleşme kurulduktan sonra ortaya çıkan imkânsızlık halinde sözleşme geçersiz olmayacaktır. Bu durumda sonraki imkânsızlık hükümleri uygulanabilir.

¹³¹¹ OĞUZMAN, ÖZ, s.89

¹³¹² KILIÇOĞLU, s.692

¹³¹³ NOMER, s.65

¹³¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız EREN, s.329 vd. REİSOĞLU, s.139

¹³¹⁵ EREN, s.331

Objektif imkânsızlığın varlığı halinde sözleşme kesin hükümsüzdür. Dolayısıyla sözleşme kurulmuş olsa da bu sözleşme geçerli hale gelmeyecektir.¹³¹⁶ Sözleşmenin objektif imkânsızlığının sonucunda sözleşme TBK.m.27 bağlamında geçersiz addedilecektir. Taraflar kesin hükümsüz olan sözleşme ilişkisine dayanarak ifa talep edemeyecektir. Taraflardan birinin ifayı talep etmesi halinde kesin hükümsüzlük itirazıyla karşılaşılacaktır.¹³¹⁷ Taraflar edimlerini ifa ettilerse, sebepsiz zenginleşme hükümleri gereği edimleri iadeyle yükümlüdür. Bununla birlikte başlangıçtaki imkânsızlık neticesinde borçlunun kusuruna göre sorumluluğuna da başvurulabilir. Lisans sözleşmesinin başlangıçtaki imkansızlık sebebiyle batıl olduğu hallerde, taraflardan biri bu durumu biliyorsa veya bilmesi gerekiyorsa diğerine karşı culpa in contrahendo sorumluluğu gündeme gelebilecektir.¹³¹⁸ Böyle bir durumda sözleşme ile kararlaştırılan edimin imkânsızlığını bilerek veya bilmesi gerekerek sözleşmeyi yapan kişi diğer tarafın bu durum nedeniyle uğradığı menfi zararı tazmin etmek zorundadır.¹³¹⁹

Başlangıçtaki imkânsızlık halinde sorumluluğu olmadığını ispat yükü ise borçlu üzerine bırakılmıştır.¹³²⁰ Sözleşmenin her iki tarafı da imkânsızlığı bilmeleri halindeyse objektif imkânsızlık nedeniyle sözleşme baştan itibaren yine geçersiz kalacaktır. Ancak lisans alan lisans verenin sorumluluğuna başvuramayacaktır.¹³²¹

¹³¹⁶ Nitekim kesin hükümsüzlük halinde sözleşme kurulduğu andan itibaren hiç kurulmamış gibi sayılır. Bu nedenle hiçbir hüküm doğurmayacaktır.

¹³¹⁷ Doktrinde kesin hükümsüzlük iddiasının defî değil, itiraz olduğu belirtilmiştir. EREN, s.335 AKINTÜRK, KARAMAN, s.64

¹³¹⁸ ERGÜNE, Mehmet, Serkan; ‘‘Lisans Sözleşmelerinde Başlangıçtaki İmkansızlık’’, Özer Seliçi’ye Armağan İstanbul, Seçkin Kitapevi, 2006, s.3 NOMER, s.65 Kusurlu taraf imkânsızlık nedeniyle geçersiz olan sözleşmede culpa in contrahendo gereği sorumludur. Bu durumda kusurlu taraf, kusurunun derecesinde göre saptanan bir sorumluluğu söz konusu olacaktır. GÜRZUMAR, s.136

¹³¹⁹ ÖZDEMİR OKTAY, s.80

¹³²⁰ OĞUZMAN, ÖZ, s.306,307, Doktrinde menfi zarar geçerliliğine veya yapılacağına inanılan bir sözleşmenin geçersizliği veya yapılmamasından doğan zarar olarak tanımlanmıştır. Menfi zararın kapsamında sözleşme nedeniyle yapılan giderler, sözleşmenin geçerli olduğu inancıyla kaçırılan fırsatlar dâhildir. Ayrıntılı bilgi için REİSOĞLU, s.353

¹³²¹ ORTAN, s.189, ÖZDEMİR OKTAY, s.80

B. Lisans Sözleşmelerinde Sonraki İmkânsızlık

Lisans sözleşmeleri yürürlükteyken çeşitli sebeplerle sözleşmede kararlaştırılan edimin ifası sözleşme geçerli bir şekilde kurulduktan sonra imkânsız hale gelebilir. Lisans sözleşmesinde sonradan meydana gelen imkânsızlık, hukuki veya maddi imkânsızlık sebeplerinden kaynaklanabilir.

İmkânsızlık geçici olarak da ortaya çıkabilir. İmkânsızlığın geçici olması halinde kural olarak sözleşme sona ermez, ancak askıya alınır. Bununla birlikte imkânsızlıktan söz edebilmek için imkânsızlığın devamlı olması gerekmektedir. Geçici imkânsızlık halinde, imkânsızlık devamlı olmadığı için temerrüt hükümlerine başvurulmalıdır.¹³²² Bu süreçte geçici ifa imkânsızlığının sözleşmeyi sona erdirmesi konusunda haklı sebep oluşturup oluşturmadığı da önem arz etmektedir.¹³²³ Sürekli olan bir ifa imkânsızlığı halindeyse sözleşme sona erecektir.

İfa imkânsızlığının kısmi olması da mümkündür. Doktrinde örnek olarak patent hakkından yararlanma mümkün olmakla birlikte söz verilmiş teknik yardımın verilmesinin imkânsız olması halinde kısmi imkânsızlığın varlığı söz konusu olacağı belirtilmiştir.¹³²⁴ Lisans sözleşmeleri karşılıklı borç yükleyen sözleşmeler olması nedeniyle bu durumda TBK. m.137 uygulama alanı bulacaktır. TBK. m.137'e göre "Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde, bir tarafın borcu kısmen imkânsızlaşırsa alacaklı kısmi ifaya razı olursa, karşı edim de o oranda ifa edilir. Alacaklının böyle bir ifaya razı olmaması veya karşı edimin bölünemeyen nitelikte olması durumunda, tam imkânsızlık hükümleri uygulanır." Dolayısıyla sözleşmesinin tarafı kısmi ifaya razı olursa karşı edim razı olunan oranda ifa edilecektir. Bu durumda edimin imkânsız olan kısmı için aynen ifa istemi sona erer, halen mümkün olan kısmı için bu istem devam eder.¹³²⁵ Ancak alacaklı taraf kısmi ifaya razı olmazsa ya da

¹³²² Ayrıntılı bilgi için bakınız TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.1217 Doktrinde Gündoğdu geçici ifa imkansızlığının varlığı halinde temerrüt hükümlerine başvurulabileceğini belirtmekle birlikte geçici imkansızlığın ne zaman ortadan kalkacağı öngörülemez veya öngörülmeyle birlikte alacaklının bu tarihe kadar sabretmesi mümkün değilse imkansızlık hükümleri uygulanacaktır. GÜNDOĞDU, Fatih, Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İmkânsızlık ve Hukuki Sonuçları, Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 2011 s.97

¹³²³ Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZDEMİR OKTAY, s.114

¹³²⁴ ÖZDEMİR OKTAY, s.114 Patent hakkı sağlanmakla birlikte teknik yardım verilemiyorsa bu durumda kısmi imkansızlık nedeniyle imkânsız olan borç sona erecek bunun karşılığında yükümlenen edim aynı oranda indirilecektir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZDEMİR OKTAY, s.114

¹³²⁵ TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.1218

karşılıklı edim bölünemeyen bir edimse tam imkânsızlık söz konusu olacaktır.¹³²⁶ Nitekim TBK. m.137'de ifası imkansızlaşan kısım olmaksızın sözleşmesinin yapılmayacağına açıkça anlaşıldığı hallerde kısmi imkânsızlık değil tam imkansızlığın söz konusu olacağı düzenlenmiştir.¹³²⁷ Böyle bir durumda kısmi imkânsızlık nedeniyle sağlanamayan edim, sözleşmenin yapılması açısından esaslı bir sebep oluşturmuşsa sağlanamayan edime rağmen sözleşmenin devam etmesindeki çıkar ortadan kalktığı için haklı sebeple sona erdirilmesi mümkündür.¹³²⁸ Bununla birlikte kısmi imkânsızlık bölünebilen borçlar için söz konusudur. Bölünemeyen bir edimin bir kısmı harap olursa kısmi imkânsızlık değil tam imkânsızlık söz konusu olur.¹³²⁹

İmkânsızlık halinde lisans sözleşmesinin akıbeti önem arz etmektedir. Bu konuda doktrinde iki görüş ağırlık basmıştır. Doktrinde genel kabul gören görüşe göre ifa imkânsızlığının borçlunun kusuruyla meydana gelmiş olması halinde edimin niteliği değişir, aynen ifa yerini tazminat borcu alır.¹³³⁰ Borçlu alacaklının hakkını elde edememesinden doğan zararı gidermekle yükümlü olur. Bu görüşe göre borcun ifası imkânsız da olsa sözleşme ilişkisi geçerli olarak devam etmektedir. Dolayısıyla kusurlu borçlu, imkânsız olan ediminin karşılığını tazminat olarak ifa edecektir. Karşı taraf ise bu borçluya karşı borçlandığı edimi ifa etmelidir. Bizim katıldığımız görüşe göre ise borçlunun kusuru ister bulunsun ister bulunmasın ifası imkânsızlaşan borç sukut edecektir. Ancak kusurlu imkânsızlık yüzünden sözleşmenin sukut etmesinden doğan zararı borçlu tazmin etmekle yükümlüdür.¹³³¹

Lisans sözleşmelerinde borçlu olan lisans verenin sorumluluğu halinde TBK. m.112(mülga BK. m.96) sorumluluğu olmaması halinde ise TBK. m.136 (mülga BK. m.117) hükümlerine başvurulur.¹³³² TBK m.112 bağlamında borçlunun sorumluluğuna başvurabilmek için 4 koşulun gerçekleşmesi gerekir. Bunlar; borca aykırı bir eylemin varlığı, zarar, illiyet bağı ve kusurdur.¹³³³ Dolayısıyla taraflardan

¹³²⁶ AKINTÜRK, KARAMAN, s.185

¹³²⁷ KILIÇOĞLU, s.872

¹³²⁸ Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZDEMİR OKTAY, s.114

¹³²⁹ TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.1218

¹³³⁰ NÖMER, s.262 vd. KILIÇOĞLU, s.695

¹³³¹ OĞUZMAN, ÖZ, s.301

¹³³² ÖZEL, s.148

¹³³³ Ayrıntılı bilgi için bakınız GÜNDOĞDU, s.174 vd. OĞUZMAN, ÖZ, s.378vd. KILIÇOĞLU, s.667 vd. İNAL, s.418vd.

birinin kusuru neticesinde lisans sözleşmesindeki edimin ifası imkânsız olursa kusurlu taraf zarar görenin zararını karşılamakla yükümlüdür. Örneğin lisans sözleşmesi yapıldığı anda mevcut olan bir patent sonradan koruma masrafinin taksitler ödenmediği için mevcudiyetini kaybederse lisans veren bu kusurlu davranışı nedeniyle lisans alana karşı TBK. m.112 bağlamında sorumlu olacaktır.¹³³⁴ Diğer bir örnek lisans veren sözleşmeye uygun kullanım yükümlülüğünü kendi işletmesinin yetersizliğinden dolayı sağlayamıyorsa sübjektif imkânsızlık vardır. Lisans veren lisans alana karşı sorumludur. Zarar gören taraf ise uğramış olduğu zararın tazminini kusurlu taraftan talep edebilecektir. Burada söz konusu zarar borç gereği gibi ifa edilseydi alacaklının uğramayacağı zarar yani müspet zarardır.¹³³⁵ Yani borcun ifa edilmemesinden doğan zarardır. Müspet zarara, fiili zarar ve yoksun kalınan kar da girer Bununla birlikte zarar görenin kişilik hakları zarar gördüyse manevi zararın tazminini de talep edebilir.¹³³⁶ Bazı hallerde hem lisans veren hem de lisans alan sözleşmenin ifasının imkânsız olmasında birlikte sorumlu olabilir. İmkânsızlığın her iki tarafın kusurundan kaynaklanması halinde tarafların kusurları oranında zararı paylaşmaları gerekir.¹³³⁷

Lisans sözleşmesindeki borcun ifasının imkânsız olmasında borçlunun sorumlu olmadığı kabulü halinde TBK. m.136 uygulanacak ve sözleşme sona erecektir. Örneğin, lisans sözleşmesinde sözleşmeye uygun kullanım bir yönetmelik nedeniyle sağlanamıyorsa bu durumda TBK.m.136 gereği imkânsızlık vardır. TBK. m.136 gereği, imkânsızlık lisans verene/lisans alana yüklenemeyen bir nedenden kaynaklanıyorsa lisans veren/lisans alan kural olarak sorumlu olmayacaktır. Lisans sözleşmelerinin karşılıklı iki taraflı akit olması dikkate alındığında TBK m.136 gereği taraflar sebepsiz zenginleşme hükümleri gereği birbirlerinden aldıkları edimleri geri vermekle yükümlü olacaklardır. Ayrıca karşı taraf edimi ifa etmediyse borçlu da karşı taraftan ifasını talep edemeyecektir. Lisans verenin kusuru olmadığı için sorumluluğuna da gidilmeyecektir. Dolayısıyla lisans veren, lisans alanın sonraki imkânsızlık nedeniyle uğramış olduğu zararı gidermekle yükümlü olmayacaktır. Bununla birlikte lisans sözleşmelerinin sürekli borç doğuran sözleşmeler olması nedeniyle TBK. m.136'ya sözleşmenin sona ermesi ileriye etkilidir.¹³³⁸

¹³³⁴ AYİTER, İhtira Hukuku s.124

¹³³⁵ Doktrinde müspet zarar borç ifa edilmiş olsaydı; alacaklının elde etmiş olacağı menfaati sağlanmamış olmasından doğan zarar olarak tanımlanmıştır. REİSOĞLU, s.252

¹³³⁶ NÖMER, s.265, REİSOĞLU, s.252

¹³³⁷ GÜNDOĞDU, s.323

¹³³⁸ NÖMER, s.266

Bununla birlikte lisans sözleşmesinin imkânsızlık nedeniyle son bulmasına kadar olan süreçte ödenen lisans bedellerinin imkânsızlık nedeniyle iade edilip edilmeyeceği hususu önem arz etmektedir. Bizimde katıldığımız görüşe göre lisans sözleşmesi sona ermesi anına kadar kendisinden beklenen fonksiyonu yerine getirmiş olması nedeniyle bu ana kadar icra edilebilir bir aşamadır ve bu nedenle lisans sözleşmesindeki edimin imkânsız olması neticesinde sözleşme ilişkisi geriye etkili olarak hükümsüz kılınsa da lisans alanın patent hakkından yararlandığı süreç için lisans bedeli ödemesi hakkaniyet gereğidir.¹³³⁹ Dolayısıyla lisans alan sözleşmenin imkânsızlık nedeniyle geçersiz olduğu ana kadar lisans bedelini ödeyecek, bu sürece ilişkin ödediği lisans bedelini ise geri isteyemeyecektir. Lisans sözleşmelerinin imkânsızlık nedeniyle sona ermesi halinde, sözleşmenin geçersizliğinin ileriye etkili olması hakkaniyet gereği olduğu kadar lisans sözleşmelerinin sürekli borç ilişkisi yaratan sözleşmelerden olma özelliğine de uygundur.¹³⁴⁰ Bu nedenle sözleşme ilişkisi ileriye etkili olarak sona erdirilmelidir.

Lisans sözleşmesi imkânsızlık nedeniyle sona ermesi her zaman lisans alanın menfaatine uygun olmayabilir. Lisans alan, lisans sözleşmesinin imkânsızlık nedeniyle sona ermesi karşısında sözleşme ilişkisinin devamını arzulayabilir. Böyle bir durumda öğretide ve Mukayeseli İsviçre Mahkeme kararlarında sözleşmenin yeni şartlara uydurulabileceği belirtilmiştir.¹³⁴¹ Dolayısıyla sözleşmedeki edimin imkânsızlığı nedeniyle patent lisans sözleşmesi imkânsızlık nedeniyle sona erse de taraflar iradeleriyle sözleşmeyi yeni şartlara adapte ederek, sözleşme ilişkisini devam ettirebilirler. Kanımızca know how veya başka uygun bir sözleşmeye tahvil edebilir.

TBK. m.136 emredici bir hüküm olmadığı için taraflar sözleşme de özel bir düzenleme yaparak borcun ifasında “borçlunun kusuru olmaksızın sözleşmenin ifasının imkânsızlaşması” halinde de diğer tarafın edimini kısmen veya tamamen yerine getirmekle yükümlü olacağını da kararlaştırabilir.¹³⁴² Bu durumda lisans veren, kusur olmasa dahi, imkânsızlıktan sözleşmedeki taahhüdü nedeniyle sorumlu tutulabilir. Nitekim lisans veren sözleşmesel bir yükümlülük altına girmiştir.

¹³³⁹ Ayrıntılı bilgi GÜRZUMAR, s.133,134

¹³⁴⁰ ÖZDEMİR OKTAY, s.77

¹³⁴¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZDEMİR OKTAY, s.83

¹³⁴² AKINTÜRK KARAMAN, s.186, REİSOĞLU, s.410

Patentin hükümsüzlüğü söz konusuysa, borçlar genel hükümleri değil özel olarak düzenlenen SMK m.127,138,139'de düzenlenen hükümsüzlük hükümleri uygulama alanı bulur.¹³⁴³ Ancak mevcut ihtilafta bir patentin hükümsüzlüğü yoksa ve ifa imkansızlığı söz konusu olursa borçlar genel hükümleri bağlamında değerlendirme yapılmalıdır.

XI. PATENTİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ NEDENİYLE SÖZLEŞMENİN SONA ERMESİ

Uygulama da lisans sözleşmesinin sözleşmede kararlaştırılan sürenin sona ermesiyle birlikte sona erdiği genellikle görülmektedir. Ancak borçlar hukukunda düzenlenen fesih, ölüm gibi diğer borç ilişkisini sona erdiren sebeplerden dolayı da sözleşme ilişkisinin sona ermesi her zaman mümkündür. Bununla birlikte lisans sözleşmesinin sona ermesi borçlar hukuku düzenlemelerinden kaynaklanabileceği gibi sınai mülkiyet mevzuatındaki düzenlemelerden de kaynaklanabilir. Nitekim klasik sözleşmelerden farklı olarak lisans sözleşmeleri; sözleşme konusu patentin hükümsüzlüğü, patentin gaspı¹³⁴⁴ gibi sebeplerle sona erebilir.

Patent hakkı her ne kadar idari otoriteler tarafından itinalı bir şekilde incelemeye tabii tutulsa da kazanılmış bir patent hakkının geçerliliği mutlak değildir. Şeklen verilen bir patent hakkı maddi olarak hükümsüzlük nedenlerini barındırması halinde her zaman hükümsüz kılınabilir.¹³⁴⁵ Bu nedenle hükümsüz olan bir patent hakkına ilişkin başvuru TPKM tarafından patent hakkı verilse dahi bu sahibi lehine mutlak bir hak yaratmayacaktır.¹³⁴⁶ İlgililer gerek hükümsüzlük davası yoluyla gerekse kendilerine yönelik açılan patent hakkına tecavüz davalarında defî olarak patentin hükümsüzlüğünü ileri sürebilecektir. Hükümsüzlüğün mahkeme tarafından tespiti halinde ise lisans sözleşmesi konusuz kalacak, sözleşme ilişkisi sona erecektir.

¹³⁴³ Bakınız ‘‘Patentin Hükümsüzlüğünün Lisans Sözleşmelerine Etkisi’’ bölümü.

¹³⁴⁴ Patentın gaspı da bir sona erme nedenidir. Nitekim SMK m.111/5'e göre patente ilişkin hak sahibi gasp davası neticesinde değişmesi hâlinde, bu değişikliğin sicile kaydedilmesi ile birlikte, üçüncü kişilerin o patentle ilgili lisans hakları sona erer.

¹³⁴⁵ Doktrinde özellikle patentin hükümsüzlüğü davalarında buluş adımı ile yenilik eksikliğinin ileri sürülebileceği, bu eksikliklerin sıkça karşılaşılan patent verilebilirlik noksanlıkları olduğu belirtilmiştir. Bak; GÜNEŞ, s.217

¹³⁴⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız AYİTER, İhtira Hukuku, s.84

Bu durumda özellikle lisans verenin lisans hakkının geçerliliğini garanti etme yükümlülüğüne aykırılık doğuracaktır. Bu nedenle hükümsüzlük konusu önem arz etmektedir.

Biz öncelikle hükümsüzlük hakkında bilgi verdikten sonra, hükümsüzlüğün lisans sözleşmesine etkisi ile tarafların yükümlülükleri etkisi üzerinde duracağız.

A.Patentin Hükümsüzlüğü

TDK sözlüğüne göre hükümsüzlük, etkisizlik, geçersizlik hükümden kaldırılmış olma anlamına gelmektedir.¹³⁴⁷ Medeni Kanunda ise hükümsüzlük kavramı bir hukuki işlemin tarafların arzu ettikleri hukuki hüküm ve sonuçlarını meydana getirmediği bütün halleri içine alan geniş bir yaptırım olarak tanımlanmıştır.¹³⁴⁸ Bununla birlikte geniş anlamda hükümsüzlük medeni hukukta kesin hükümsüzlüğün yanı sıra noksanlık, yokluk, iptal hallerini de içine almaktadır. Patent hukukunda ise hükümsüzlük medeni hukuktaki butlan ve iptal hallerini birlikte kapsayan üst bir kavram olarak düzenlemiştir.¹³⁴⁹ Patent hukukunda hükümsüzlük terimiyle hem patentin soyut olarak geçersiz olduğu hem de somut olarak patentin sicilden silinmesi birlikte ifade edilmek istenir.¹³⁵⁰

Sinai Mülkiyet Kanunu, m.138’de patentin hükümsüz olmasının nedenleri kanun koyucu tarafından tek tek sayılmıştır. Kanun koyucunun saydığı patentin hükümsüzlük halleri tahdididir.¹³⁵¹ Bu nedenle mahkeme kanunda sayılanlar dışında bir olayı hükümsüzlük sebebi olarak takdir edemeyecektir. İlgili düzenlemeye göre patentin sağladığı korumanın kapsamının aşılması halinde, rüçhan hakkından yararlanarak aynı buluş için yapılan yeni bir patent başvurusunun önceki başvurusunun kapsamının aştığı ispat edilirse, buluşun patent verilebilirlik şartlarına sahip olmaması

¹³⁴⁷ Türk Dil Kurumu, İnternet Sözlüğü,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.590efc7cd429b8.12463590

¹³⁴⁸ ESENER, Turhan; ‘‘Hukuka Giriş’’, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015, s.237

¹³⁴⁹ KAYATEKİN, s.59

¹³⁵⁰ GÜNEŞ, s.216

¹³⁵¹ KAYATEKİN, s.61

halinde¹³⁵², patent konusu başvurunun ilk hâlinin kapsamını aşması halinde¹³⁵³, patentin bütünlük ilkesi dolayısıyla ayrılması gereken ancak ayrılmamış buluşları içeren patentlerin bulunması halinde, buluşun ilgili olduğu teknik alanda uzman olan bir kişinin ona uygulamaya koyabilmesini mümkün kılacak yeterlilikte açık ve tam olarak tanımlanmamış olması halinde, patent sahibinin patent isteme hakkına sahip bulunmaması halinde patent hakkı hükümsüz kılınabilir.

Hükümsüzlük nedenleri, patentin sadece bir bölümüne ilişkinde bulunabilir. Bilindiği üzere patent alınmasını sağlayan patent başvurusundaki istemlerdir. Bu istemlerin bazıları patent verilebilirlik şartlarını veya sair hükümsüzlük şartlarını taşıyabilir. Böyle bir durumda hükümsüzlük nedenleri patentin sadece bir bölümüne ilişkinse; sadece o bölüme etkileyen istemin veya istemlerin kısmi hükümsüzlüğüne karar verilmelidir.¹³⁵⁴ Hükümsüzlükten etkilenen bölümdeki istem veya istemler iptal suretiyle kısmi hükümsüzde kılınabilir.¹³⁵⁵ İptal edilen kısım dışında kalan bölüm ise patent verilebilirlik şartlarını taşıyorsa ve patent verilmesine engel bir olumsuz koşul yoksa patent hakkı bu kısım için geçerli kalır.

Hükümsüzlüğü iddia eden kişi, kanunda sayılan hükümsüzlük hallerinin gerçekleştiğini ispat etmelidir. İddia eden, makul delillerle iddiasını ispat etmelidir. Bununla birlikte hükümsüzlük iddiası ancak dava yoluyla ileri sürülebilir. Bu nedenle TPMK'ya yapılan hükümsüzlük başvuruları geçersiz olup patent hakkı açısından bir sonuç doğurmayacaktır. Hükümsüzlük davasının açılması için ise bazı şartların yerine getirilmiş olması gerekir. Hükümsüzlük davasının açılabilmesi için mutlaka patent başvurusu neticesinde patent hakkı kesinleşmiş olmalı veya tescil belgesi alınmış olması gerekir. Patent başvurusu sonucunda patent alınmamışsa hükümsüzlük davası açılmaz.¹³⁵⁶ Hükümsüzlük davasının konusu ise sicile kayıtlı patentin iptali isteği

¹³⁵² Patent verilebilirlik şartları olumlu şartlar ve olumsuz şartlar olmak üzere doktrinde ikiye ayrıldığı konusuna önceki bölümlerde değinmiştik. Patent konusu buluş, tekniğin bilinen durumun aşılması, yenilik ve sanayiye uygulanabilir olma gibi patent verilebilirlik şartlarına sahip olmaması halinde patent konusu buluş hükümsüz kılınabilecektir. Yine patent verilebilirlik şartlarından olumsuz şartların varlığı halinde patent hakkı hükümsüz olabilir.

¹³⁵³ Patent konusunun, yapılmış olan başvurunun kapsamının dışına çıktığı veya kapsamı aştığı ispat edilirse patentin hükümsüz olmasına karar verilebilir. Ayrıntılı bilgi için bakınız; NOYAN, s.323

¹³⁵⁴ NOYAN, s.328 İstemler hazırlanırken istemler açık ve öz yazılmalı, istemin kapsamı tarifnameyi aşmamalıdır. Birden fazla istemde ise bulunabilir. Ancak bu istemler sırayla numaralandırılmalıdır. ÜNAL, Onur; 'Patent Hukukunda İstemler'', Onur Hukuk Bürosu Yayınları, Bursa, 2008 s.29

¹³⁵⁵ CAMCI, s.65, NOYAN, s.328, KAYATEKİN, s.61

¹³⁵⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız; GÜNEŞ, s.217, NOYAN, s.325

olup patentin hükümsüzlüğü talebiyle dava açılabilir.¹³⁵⁷ Mahkemenin davayı kabul etmesi halinde patentin hükümsüzlüğüne ve sicilden silinmesine karar verilecektir. Dolayısıyla hükümsüzlük davası saf bir tespit davası değil, eda davası olmaktadır.¹³⁵⁸ Nitekim patentin hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde kesinleşmiş karar ile hükümsüz kılınan patent, TPMK tarafından sicilden terkin edilir.(SMK. m.139) Bu durumda SMK. m.127 patent hakkının hükümsüzlüğü halinde lisans veren ilgililere karşı sorumludur. İlgililer kavramına lisans alan girdiği gibi ürünü satın alan, imal eden dağıtan ve patenti devralan kişilerde girmektedir.¹³⁵⁹ Yargılama neticesinde mahkeme davayı reddedip patent hakkının geçerli olduğuna da karar verebilir.

Patentin hükümsüzlüğü davaları patent hakkına tecavüze ilişkin davalara karşı da “karşı dava” olarak veya ayrı bir dava olarak açılabilir. Böyle bir durumda öncelikle patent hakkının varlığı ihtilafı, yani patent hakkının hükümsüz olup olmadığı çözümlenmelidir. Patent hakkının geçerliliği kabul edilirse yani hükümsüzlük iddiası ret olursa patent hakkına tecavüz edilip edilmediği incelenmelidir. Bununla birlikte hükümsüzlük davaları açılmış hukuk davalarında bekletici mesele yapılmaktadır.¹³⁶⁰ Nitekim Yargıtay 15.02.2015 tarihli 2004/499E. 2005/1212K. Sayılı kararında hükümsüzlük davasının bekletici mesele yapılması gerektiğine hükmetmiştir.¹³⁶¹ Bunun nedeni doktrinde eğer patentin hükümsüzlüğüne karar verilirse artık tecavüzdten bahsedilmeyecek olmasıdır¹³⁶²

Patentin hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde, patent mevzuatındaki koruma son bulur. Hükümsüzlük kararı neticesinde patent hakkı sona erdiğinden

¹³⁵⁷ NOYAN, s.327

¹³⁵⁸ TEKİNALP, s.631 Nitekim hükümsüzlük talebi neticesinde mahkeme patentin hükümsüzlüğüne karar verirse, hükümsüzlük doğan sonucu terkin işlemi de olacaktır. Aksi düşünce de patentin terkinini istemeden yalnızca patentin hükümsüzlüğünü istemek anlamsız olacaktır. Bu nedenle patentin hükümsüzlüğü eda davasıdır. Ayrıntılı bilgi için bakınız KAYATEKİN, s.71 Doktrinde Ayiter ise hükümsüz davası kararının kesinleştikten sonra TPMK'ya bildirilmesi gerektiğinden bu davanın menfi tespit davası olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Ayiter, İhtira Hukuku, s.84

¹³⁵⁹ KILIÇOĞLU, Sınai Haklar, s.341

¹³⁶⁰ TAMER, s.123 GÜNEŞ, s.215, 229

¹³⁶¹ “Tescilli marka ve endüstriyel tasarım sahibi, bu tesciller hükümsüz kılınmadıkça marka ve tasarımını kullanabilir. Davalı taraf, davacı adına tescilli tasarımın hükümsüz olduğunu savunmuş, fakat süresinde karşı dava açmamıştır. Ancak dosya kapsamından, aynı mahkemenin 2002/501 Esas sayılı dava dosyası ile davacı adına tescilli tasarımın hükümsüz olduğu iddiasıyla dava açıldığı ve davanın henüz derdest olduğu anlaşılmaktadır. Davacı adına tescilli tasarımın hükümsüz olduğu iddiası işbu davada değil, tasarım sahibi aleyhine açılacak davada incelenecek olup, mahkemece, davacı tasarım sahibi hakkında açılan hükümsüzlük davasının sonucu beklenilerek, işbu davanın taraflarının iddia ve savunmalarının buna göre değerlendirilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş, hükmün bu nedenle davacı yararına bozulması gerekmiştir.” Yargıtay 11. HD. 15.02.2015 tarihli 2004/499E. 2005/1212K. Kaynak Kazancı İçtihat Bankası, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>

¹³⁶² GÜNEŞ, s.229

buluş, toplumun mal sayılır. Dolayısıyla herkes ilgili buluştan yararlanabilecektir. Ancak istisnayan hükümsüzlük davası patentin gaspı gerekçesiyle açılmışsa hükümsüzlük kararı neticesinde buluş toplumun malı sayılmayacaktır.¹³⁶³ Patentin hükümsüzlüğüne karar verilmesi kararının, geçmişe etkili olarak sonuç doğurması ve herkese karşı etkili olması bakımından iki önemli sonucu bulunmaktadır. İlk etkisi hükümsüzlük kararının herkese karşı etkili olmasıdır. Dolayısıyla hükümsüz kılınan bir patent hakkı üzerinde iyi niyetli de olsa kişilerin elde ettikleri hakları sona erer. Örneğin geçerli bir patent hakkı olduğunu düşünerek bu patent hakkını devralan bir kimsenin hükümsüzlük neticesinde devraldığı patent hakkı korunmaz. İkinci etki ise hükümsüzlük kararının geçmişe etkili olmasıdır. Hükümsüzlük davası sonunda verilen karar geriye etkili olup patent tescil edildiği tarihten itibaren geçersiz sayılır.¹³⁶⁴ Hükümsüzlük kararıyla birlikte sağlanan koruma ise hiç doğmamış gibi bir hukuki sonuç ortaya çıkarır. Bununla birlikte patentin hükümsüzlüğünün geriye etkisinin iki istisnası vardır. İlki patentin hükümsüz sayılmasından önce bir patente tecavüz sebebiyle verilen hukuken kesinleşmiş ve uygulanmış kararlar ile patentin hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce yapılmış uygulanmış sözleşmeler hükümsüzlük kararının geriye dönük etkisinden etkilenmez. Ancak patent sahibinin ağır ihmali veya kötü niyetli olarak hareket etmesi söz konusuysa zarar görenler patent sahibinden tazminat talep edebilecektir.

Patentin tecavüzüne yönelik mahkeme kararları, hükümsüzlük kararının geçmişe etki doğurmasından etkilenmeyecektir. Dolayısıyla patent hakkı geçerliyken patent hakkına tecavüz sebebiyle verilen hukuken kesinleşmiş ve uygulanmış kararlar hükümsüzlük kararı neticesinde geçerliliğini yitirmeyecektir.¹³⁶⁵ Bu kararların etkisi baki kalacaktır. Ancak hükümsüzlük kararından önce verilmiş mahkeme kararlarının mutlaka kesinleşmiş olması gerekir. Örneğin x patentine tecavüz olduysa ve tecavüz mahkeme kararıyla kesinleşmişse, patent sahibi patent hakkının ihlalinden ötürü uğradığı maddi ve manevi zararın giderilmesini talep edebilir. Daha sonradan patentin hükümsüzlüğü yönünde hüküm kurulsa da kesinleşmiş ve uygulanmış bu karar icra edilecektir. Bununla birlikte hükümsüzlük kararının kesinleşmesi gerekir. Henüz

---

¹³⁶³ KAYATEKİN, s.61

¹³⁶⁴ GÜNEŞ, s.229

¹³⁶⁵ Benzer yönde ÖZEL, s.140 vd.

istinaf veya temyiz aşamasında bulunan hükümsüzlük davası kesinleşmeden etkisi olmayacaktır.

Hükümsüzlük davası sonucunda haklı çıkan tarafın mahkeme kararını ilan ettirip kamuoyuna duyurma hakkı vardır. Hükümsüzlük davası sonucunda haklı çıkan taraf, haklı bir sebebin veya menfaatinin bulunması halinde, masrafları karşı tarafa ait olmak üzere, kesinleşmiş kararın günlük gazete veya benzeri vasıtalarla tamamen veya özet olarak ilan edilmesini talep etme hakkına sahiptir. Ancak ilan hakkını kullanması için mahkemeden talepte bulunması gerekir. İlanın kapsamı ve şekli mahkeme kararında tespit edilir. İlan hakkı ayrıca üç aylık hak düşürücü süreye tabiidir. İlan talebi, kararın kesinleşmesinden sonra üç ay içinde talep edilmezse düşer. Hükümsüzlük kararı verilmesi halinde kararın etkisi ülkesel olup, patentin tescil edildiği diğer ülkelerdeki tescilli patenti hükümsüz kılmayacaktır.¹³⁶⁶

Patentin hükümsüz olması dolayısıyla ek patenlerinde hükümsüz olacağı düşünülebilir. Ancak ek patent, asıl patentin hükümsüz olmasıyla hemen hükümsüz hale gelmez. Hükümsüzlük kararının tebliğinden itibaren 3 ay içinde ek patentin bağımsız bir patentte dönüştürülmesi için başvuruda bulunulabilir (SMK. m.123/9)Başvuru yapılmaması halinde ek patentlerde asıl patent gibi hükümsüz hale gelir. Kanuni sürenin dolmasıyla birlikte ek patent kendiliğinden hükümsüz kılınacaktır. Ek patenlerin hükümsüzlüğü için ayrı bir tebligat veya bildirim yapılmasına gerek yoktur.¹³⁶⁷

Sınai Mülkiyet Kanuna göre hükümsüzlük davasını açılmasında menfaati olanlar, Cumhuriyet savcıları veya ilgili kamu kurum ve kuruluşları patentin hükümsüzlüğünü talep edebilir. Kanun koyucu dava açma yetkisine sahip olan kişileri tahdidi olarak saymamıştır.¹³⁶⁸ Bu nedenle meslek birlikleri, dernekler, resmi makamlar, üniversiteler, YÖK, belediyeler, bakanlıklar, TMPK, gibi kuruluşlar, buluşu yapan ve halefleri davayı açabilir.¹³⁶⁹ Bununla birlikte SMK.m.138/6 (Pat

¹³⁶⁶ GÜNEŞ, s.216

¹³⁶⁷ KAYATEKİN, s.82

¹³⁶⁸ TEKİNALP, s.631

¹³⁶⁹ GÜNEŞ, s.228, TEKİNALP, s.631, ERDİL, s.200 Bununla birlikte mülga PAT KHK döneminde faydalı model ve patent hükümsüzlüğü davalarında resmi makamların cumhuriyet savcısı aracılığıyla dava açabilecekleri kabul edilmekteydi. Bu husus doktrinde de eleştirilmekteydi. ERDİL, s.200,201 SMK'da ise kanun koyucu bu düzenlemeyi kaldırarak ilgili kurumların dava açabileceğini düzenlemiştir.

KHK 130.m1) sayılan davacılar tahdidi olarak gösterilmemiş olmakla birlikte patent isteme veya gaspı nedeniyle patentin hükümsüzlüğü davasını açabilecek kişiler tahdidi olarak gösterilmiştir.¹³⁷⁰ Patent isteme hakkının gaspı nedeniyle(SMK. m.109'a göre) açılan davalarda patentin hükümsüzlüğünü sadece buluşu yapan veya halefleri tarafından talep edilebilir. Dolayısıyla patent isteme hakkı gasp edilen kimseler dışındakiler SMK m.109'a dayanarak patentin hükümsüzlüğünü iddia edemeyecektir.¹³⁷¹ Bununla birlikte patentin hükümsüzlüğü davasını açmaya yetkili kişiler konusunda mülga PAT KHK'sında kanun koyucu zararı olanlar ifadesini kullanırken SMK'da menfaati olanlar kavramı kullanılmıştır. Böylelikle yeni yürürlüğe giren SMK'da daha geniş bir gruba dava açma imkânı sağlanmıştır. Mülga PAT KHK'sı döneminde "zarar gören kişi; zarara uğrayan veya uğrama tehlikesi altında bulunan ya da bilinen bir patenti kullanabilme olanağı kısıtlanan yahut kısıtlama tehlikesi altında bulunan herhangi bir gerçek veya tüzel kişidir."¹³⁷² şeklinde tanımlanmıştır. SMK'da bu zarar gören kişiler dışında zarar görmese dahi menfaati olan kimselerde patentin hükümsüzlüğünü talep edebilecektir. Böylelikle davayı açan kimse zarar gördüğünü veya zarar görme tehlikesini ispat etme yükümlülüğünden kurtulmuştur. Ancak patentin hükümsüzlüğü konusunda menfaati olduğunu ispat etmelidir. Hükümsüzlük davası davanın açıldığı zamandaki Patent Sicili'nde patent sahibi olarak görülen kişiye karşı açılabilir. Bununla birlikte patentin hükümsüzlüğü davaları TPMK'ya karşı tevcih edilemeyecek ve davalı olarak gösterilmeyecektir.¹³⁷³

Patentin hükümsüzlüğü konusundaki davalar yargı çevresinde bulunan ihtisas mahkemelerinde açılabilir. Yargı çevresinde ihtisas mahkemesi bulunmaması halinde görevli mahkemeler asliye hukuk mahkemesi olmaktadır. Yetkili mahkeme; üçüncü kişiler tarafından patent sahibi aleyhine açılacak davalarda davalının ikametgâhının bulunduğu yerdeki mahkemedir. Ancak hükümsüzlük davaları, patentten doğan hakka tecavüz davalarında karşı dava olarak açıldığı için, tecavüz nedeniyle açılan davanın görüldüğü mahkemede de hükümsüzlük davası açılabilir.¹³⁷⁴ Hükümsüzlük davasının

¹³⁷⁰ GÜNEŞ, s.228

¹³⁷¹ Patentin gaspı nedeniyle patentin hükümsüzlüğünü talep edenlerin taleplerini bir mahkeme kararıyla ispat etmesi yerinde olur. ORTAN, Ali Necip; 'Avrupa Patent Sistemi', C:2, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1992 s.99

¹³⁷² TEKİNALP, s.631

¹³⁷³ ERDİL, s.201

¹³⁷⁴ GÜNEŞ, s.228

belirli bir süre içinde de açılması gerekir. Patentin hükümsüzlüğü davası patent koruma süresince her zaman, koruma süresinin dolmasından itibaren beş yıl içinde açılabilir. Patent hükümsüzlük davasını açma imkânı, patentin sağladığı koruma süresinin bittiği tarihten itibaren başlamak üzere beş yıl geçtiği takdirde sona erecektir.¹³⁷⁵ Doktrinde koruma süresince veya koruma süresinin bitiminden itibaren 5 yıllık süre içinde hükümsüzlük davası açılması nedeni patent sahibinin tazminat isteminde bulunduğu kişileri savunmasız bırakmamak olduğu belirtilmiştir.¹³⁷⁶ Böylelikle koruma süresi bitse dahi tazminat talebiyle karşı karşıya kalan kişiler, hükümsüzlük davası açarak kendilerini patent sahibinin haksız taleplerine karşı savunabileceklerdir.

B. Hükümsüzlüğünün Lisans Sözleşmesine Etkisi

Lisans sözleşmelerinin çekirdeğini patent hakkı oluşturmaktadır. Lisans sözleşmesine konu patent hakkı hükümsüzlük bahsinde de incelediğimiz üzere çeşitli sebeplerin vuku bulması neticesinde hükümsüz kılınabilir. Böyle bir hükümsüzlük halinde sözleşmesinin tarafı olan lisans veren ile lisans alanın hukuki durum önem arz edecektir.

Sözleşmeye konu patent, sözleşmenin icra edilmesi aşamasında hükümsüz kalabileceği gibi sözleşme henüz icra edilmeden yani başlangıçta da hükümsüz kalabilir. Patent hakkının lisans sözleşmesi sürecinde hükümsüz kalması doktrinde tartışılmış ve çeşitli çözümler üretilmiştir. Bu çözümler başlangıçtaki imkânsızlık hükümlerinin uygulanması, lisans verenin zapta karşı tekeffül hükümlerine başvurulması, ifanın sonraki imkânsızlığı, hataya, hileye ilişkin hükümlerin uygulanması şeklinde doktrinde sayılmıştır.¹³⁷⁷ Doktrinde baskın görüş ise patent hakkının hükümsüz kalması halinde imkânsızlığın doğduğunu belirtmektedir.¹³⁷⁸

¹³⁷⁵ Koruma süresi bittikten sonra 5 yıl içinde dava açılması hususunda koruma süresinin bittiği anın tespiti önem arz eder. Doktrinde 5 yıllık süre koruma süresinin bittiği andan itibaren hesaplanacağı, yıllık ücretlerin ödenmemesi halinde ödenmesi gereken son vade gününden itibaren hesaplanacağı, vazgeçme nedeniyle sona ermede vazgeçmenin patent siciline kaydedildiği tarihten itibaren hesaplanacağı belirtilmiştir.

SARAÇ/KARAHAN, s.248

¹³⁷⁶ GÜNEŞ, s.228

¹³⁷⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız ORTAN, s.189 -194

¹³⁷⁸ ORTAN, s.185,186, ERGÜNE, s.231 Nitekim ayıp sorumluluğundan söz edebilmek için öncelikle ortada geçerli şekilde hükümlerini doğuran bir sözleşmenin bulunması gerekir. Hâlbuki başlangıçtaki imkânsızlığın söz konusu olduğu hallerde, sözleşme batıl olduğundan geçerli bir sözleşme bulunmamaktadır ERGÜNE, s.231 Doktrinde lisans verenin, patent hakkının lisans verilirken hiç mevcut olmaması fakat mevcut gibi gösterilmiş olması halinin hile teşkil edebileceği ve lisans verenin bizzat lisans alanı yanıltmış olacağı da belirtilmiştir. Ancak

Bununla birlikte Sınai Mülkiyet Kanunu'nda sözleşme konusu patentin hükümsüz kalmasının lisans sözleşmesine etkisi, özel olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle borçlar kanunu bağlamındaki hükümsüzlük halleriyle patent hakkının hükümsüzlük hali farklı kavramlar olmaktadır.

Patent lisans sözleşmesinin yapılmış ve uygulanmış olduğunun tespiti ise bu süreçte önem arz etmektedir. Nitekim yapılmış ve uygulanmış bir lisans sözleşmesine SMK.m.139 ve SMK.m.127 uygulanırken, bu kriteri yerine getirmeyen sözleşmelere başlangıçtaki imkansızlık hükümleri uygulanacaktır. Bir sözleşmenin yapılmış uygulanmış olması kriterine sahip olup olmadığının tespiti ise kolay olmamaktadır. Her olayın somut özellikleri dikkate alınarak değerlendirme yapılmalıdır.¹³⁷⁹

Yapılmış ve uygulanmış lisans sözleşmesine konu patentin hükümsüzlüğü halinde SMK. m.127 uygulanacaktır. SMK. m.127'deki özel düzenlemeye göre patent hakkının hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde patent üzerinde tescille kazanılmış hak geçmişe etkili olarak sona erer. Ancak hükümsüzlük kararı yapılmış ve uygulanmış lisans sözleşmelerini geçmişe etkili olarak etkilemeyecektir.¹³⁸⁰ Dolayısıyla kurulmuş ve uygulanmış bir lisans sözleşmesine konu patent hakkı sözleşme sürecinde hükümsüz kalırsa, bu hükümsüzlük geçmişe tesiri olmayacaktır. Hükümsüz kılınan patent hakkının konu edildiği lisans sözleşmesi geçersizlik anına kadar hükümlerini doğuracaktır. Sözleşme ilişkisi ise ileriye etkili olarak sona erdirilecektir. Böylelikle lisans veren, lisans alandan geçersizlik anına kadar lisans bedeli ödemesini talep edebilecektir. Bununla birlikte SMK. m.139/3 gereği lisans alan

akdin mevzuu imkânsız olduğundan hile olarak değil TBK. m.27(mülga BK. m.20) bağlamında akdin hükümsüzlüğü olarak değerlendirme yapılmalıdır. Ayrıntılı bilgi için bakınız AYİTER, İhtira Hukuku, s.123
¹³⁷⁹ Doktrinde sözleşmenin uygulanmış sayılması konusunda yazarların farklı görüşleri de bulunmaktadır. Tekinalp lisans sahibinin patent için bedel veya ücretin ödemesi, malî üretmesi, üretme sürecine girişmesi veya yatırım sürecine girmesi halinde sözleşmenin uygulanmakta olduğunu ancak sözleşme vaat veya borçlanma aşamasında kaldıysa sözleşme uygulanmamış kabul edilmesi görüşündedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız Tekinalp s.634,635 Özel, lisans alanın malları satışa sunması, depolaması, başkasına teklifte bulunması halinde sözleşmenin uygulanmış sayılacağı görüşünde olup bu hallerde hükümsüzlük geriye etkili olmayacağı görüşündedir. ÖZEL, s.143 Doktrinde Ongan ise patent lisans sözleşmesinde lisans alanın üretime geçmek için her türlü işlemi yerine getirmiş, yer ayarlamış, hammadde tedarik etmiş ve eleman tutmuş olması halinde, lisans alan henüz fiilen üretime geçmemesi nedeniyle lisans hakkından yararlanamayacağını söylemenin hakkaniyette aykırı olduğunu belirtmiştir. Böyle bir durumda hâkim lisans alanın söz konusu ürünü kullanacağı süre ve koşulları müdahale ederek belirlemelidir görüşündedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ONGAN, s.87 Doktrinde Kayatekin'e göre sözleşmenin uygulanmasıyla kast edilen; tasarruf işleminin gerçekleşmesi ve buna dayanılarak patentin fiilen kullanılması veya buna ilişkin hazırlıkların başlamış olması olarak ifade edilmiştir.KAYATEKİN, s.81,

¹³⁸⁰ Aynı etki zorunlu lisans sözleşmeleri içinde geçerlidir. Patentın hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde patentin hükümsüzlüğü karar verilmeden önce yapılmış ve uygulanmış lisans sözleşmelerini etkilemeyeceği için zorunlu lisans sözleşmeleri de sona ermeyecektir KAYA, s.367

hakkaniyet gereğince sözleşme uyarınca ödenmiş lisans bedelinin kısmen veya tamamen iadesini talep edebilecektir.

Yapılmış ve uygulanmış lisans sözleşmesinin ileriye etkili olarak sona ermesi düzenlemesi yerinde bir yaklaşımdır. Nitekim lisans alan, patentin tesciline yani resmi kayıtlara güvenerek lisans sözleşmesi yapmaktadır. Lisans verende devlet kurumları tarafından tescilli ve varlığı kabul edilmiş olan patent hakkını, lisans sözleşmesine konu etmiştir. Sonradan bu patent hakkının hükümsüz olması, taraflarca her zaman bilinebilecek bir durum değildir. Bu nedenle şeklen dahi mevcut olan patent hakkına güvenerek sözleşme kuran tarafların kazanımları korunmalıdır. Özellikle kullanma ediminin geri verilmesinin imkânsızlığı karşısında sona ermenin ileriye etkili olarak kabulü hukuka da uygun bir yaklaşımdır.¹³⁸¹ Hükümsüzlük kararıyla birlikte sözleşme ilişkisi ileri etkili olarak sona erecektir. Bu düzenleme SMK. m.139 lisans sözleşmelerinin sürekli borç niteliği doğuran sözleşmelerden olması niteliğine de uygun düşmektedir.¹³⁸² Nitekim sürekli borç ilişkilerinde de geçersizlik halinde, geçersizliğin doğduğu andan ileri doğru sözleşme ilişkisi sona erecektir.

Bununla birlikte yapılmış ve uygulanmış sayılmayan sözleşmelerde patent hükümsüz olursa SMK.m.127 ve 139 uygulanmayacaktır. Bu durumda başlangıçtaki imkânsızlık hükümleri uygulanacaktır.¹³⁸³ Dolayısıyla hükümsüzlüğün etkisi başlangıçtan itibaren geçerli olacaktır.¹³⁸⁴ Hükümsüzlük yaptırımı, sözleşmeye geriye etkili olacak şekilde tatbik edilecektir. Bazı hallerde lisans veren başlangıçtaki imkânsızlığın gerçekleşmesinden de sorumlu olabilir. Eğer lisans verenin, sorumluluğu varsa culpa in contrahendo gereği zarar görenin menfi zararını gidermekle yükümlü olacaktır.¹³⁸⁵ Ancak lisans alan sözleşme konusu gayri maddi

¹³⁸¹ ÖZSOY, s.130,131

¹³⁸² ÖZDEMİR OKTAY, s.108 ÖZSOY, s.175

¹³⁸³ ONGAN, s.87

¹³⁸⁴ Doktrinde böyle durumlarda bir anlamda mülga BK. m.117 ve m.96 maddelerinin uygulandığı belirtilmiştir. Böyle durumlarda taraflar sürekli borç ilişkisini icraya başlamış yani edimleri bir süre yerine getirmiş sonra ise borçlunun kusuruyla veya kusuru olmadan imkânsızlaşması hali ortaya çıkmaktadır. ÖZDEMİR OKTAY, s.82

¹³⁸⁵ Lisansa konu hakkın hükümsüz olması halinde hile hükümlerine de başvurulabilir. Lisans verenin kasten yanıltarak ve bunu bilerek lisans alanı sözleşmeyi yaptırmaması halinde hile gerçekleşmiş olur. Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZEL, s.149 Örneğin, mukayeseli Fransız Hukuku'nda 19.04.1967 tarihli bir kararda Fransız Temyiz Mahkemesi sözleşmeye konu patentin yenilik kıstasını yerine getirmemesine rağmen ve sonradan hükümsüz kılınacak olmasına rağmen, lisans verenin sözleşme görüşmeleri sırasında "patentin Fransa'da önemli bir değere sahip olacağını belirten" sözünü hileli bir davranış olarak görmüştür. ONGAN, s.87 Dolayısıyla böyle bir durumda irade fesadı hallerinden hile varlığı da düşünülebilir.

hakkın hükümsüzlüğünü gerektiren durumu sözleşme yapıldığı sırada biliyorsa, lisans verenden herhangi bir tazminat talebinde bulunamayacaktır.¹³⁸⁶

Yapılmış ve uygulanmış lisans sözleşmelerinde, sözleşme konusu patentin hükümsüz olması halinde ise lisans verenin sorumluluğu söz konusu olmaktadır.¹³⁸⁷ Lisans verenin patentin hükümsüzlüğünden dolayı sorumluluğuna giderken, taraflar sözleşmede özel olarak düzenleme yapmadıkça SMK.m.139 hükümleri uygulanacaktır. (SMK.m.127/2) SMK.m.139 göre ise lisans verenin ağır ihmali veya kötü niyetli hareket etmesi halinde zarar gören lisans alan tazminat talep edebilecektir. Bununla birlikte lisans verenin sorumluluğu konusunda lisans verenin garanti yükümlülüğü de önem arz etmektedir. Lisans veren sözleşmeyi imzalamakla lisans konusunun geçerli olduğunu ve geçerli kalacağını garanti etmiş sayılır.¹³⁸⁸ Garanti yükümlülüğü gereği de lisans veren, lisans alana karşı sorumludur. Lisans verenin garanti yükümlülüğü kanuni bir yükümlülüktür. Bu nedenle lisans verenin ayrıca lisans konusunun geçerli olduğuna ilişkin taahhüt vermesine gerek yoktur. Ancak lisans sözleşmesi henüz müzakare aşamalarında geçersiz olduysa lisans verenin garanti yükümlülüğü söz konusu olmayacaktır. Nitekim henüz lisans sözleşmesi kurulmamıştır. Bununla birlikte taraflar yapılmış ve uygulanmış lisans sözleşmesinde, patent hakkının hükümsüzlüğü hâlinde, lisans verenin sorumluluğunu, SMK. m.139'a göre daha kapsamlı bir şekilde düzenleyebilirler. Sözleşmeyle taraflar, hükümsüzlük kararının verilmesinden sonra taraflardan birine veya her iki tarafa fesih hakkı tanınması, sözleşmenin baştan itibaren geçersiz sayılması gibi hükümler düzenleyebilir.¹³⁸⁹

Lisans verenin kötü niyetli olması nedeniyle lisans sözleşmesinin konusuz kalması halinde lisans alanın zararını tazmin etmekle yükümlüdür. Böyle bir durumda lisans verenin ödemekle yükümlü olduğu tazminat ile lisans alanın ödemekle yükümlü olduğu lisans bedeli birbiriyle mahsup edilebilecektir. Bakiye kalan bedel üzerinde kimin hak sahipliği varsa o kişi talep edebilir. Bununla birlikte lisans veren iyi niyetli davrandıysa lisans sözleşmesinden doğan ilişki hükümsüzlük anına kadar korunacak

¹³⁸⁶ ONGAN, s.88

¹³⁸⁷ Garanti yükümlülüğü gereği lisans verenin patentin geçersiz olması nedeniyle sözleşmenin yerine getirilmemesinden dolayı sorumluluğu doğar. ÖZDEMİR OKTAY, s.108

¹³⁸⁸ ONGAN, s.83 ÖZDEMİR OKTAY, s.103

¹³⁸⁹ ONGAN, s.91, ÖZEL, s.142

ve tazminat sorumluluğu oluşmayacaktır.¹³⁹⁰ Örneğin lisans veren patent hakkı elde edemeyeceği konusundaki şüphelerini lisans alana açıklamışsa garanti yükümlülüğü söz konusu olmayacaktır ve patentin verilmemesinden sorumlu olmayacaktır.¹³⁹¹

Her iki tarafta lisans konusu gayri maddi hak üzerindeki şeklen var olan münhasır hakkını maddi hukuk açısından geçersiz olduğunu bilerek lisans sözleşmesi yaptıysa lisans verenin sorumluluğu söz konusu olmayacaktır.¹³⁹² Ancak böyle bir durumda doktrinde bizimde katıldığımız görüşe göre işlem temelini çökmesi kurumuna başvurulabilir.¹³⁹³ Taraflar, lisans sözleşmesinin mevcut koşullara uyarlanmasını talep edebilecektir. Tarafların talebi üzerine uyarlanma mümkün ise mevcut koşullara uyarlama yapılır ancak eğer sözleşmenin de devamında bir yarar kalmadıysa, sözleşmeyi fesih edilebilir.¹³⁹⁴ Lisans sözleşmesine konu hakkın şeklen var olup maddi hukuk bağlamında var olmadığını lisans veren değil de sadece lisans alanda bilebilir. Nitekim lisans alanın büyük bir şirket olması, lisans verenin ise mucit olması karşısında piyasaya hâkim lisans alanın bilgisinin mucide göre daha fazla olacağı aşikârdır. Böyle bir durumda lisans sözleşmesine konu patentin hükümsüzlüğü halinde lisans verenin sorumluluğu MK. m.2 gereğince reddedilmelidir.¹³⁹⁵

Hükümsüzlük konusunda ele alınması gereken son mesele ise lisans sözleşmesine konu patent hakkının sözleşme sırasında kazanılmış olup olmadığıdır. Bilindiği üzere lisans sözleşmeleri, kazanılmış patentlere, patent başvurularına veya henüz başvurusu dahi yapılmamış buluşlara ilişkin yapılabilmektedir. Bu süreçte lisans sözleşmesine konu patentin hükümsüz kılınması halinde lisans sözleşmesinin kaderinin ne olacağı incelenmelidir. Nitekim lisans sözleşmesine konu hakkın mevcut olmamasıyla mevcut olan bir hakkın sonradan geçersiz olmasının önemli sonuçları bulunmaktadır. Bu nedenle ayrı ayrı değerlendirme yapılmalıdır.

¹³⁹⁰ ÖZDEMİR OKTAY, s.107

¹³⁹¹ ÖZSOY, s.170

¹³⁹² GÜRZUMAR, s.136

¹³⁹³ GÜRZUMAR, s.136

¹³⁹⁴ ORTAN, s.199

¹³⁹⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız GÜRZUMAR, s.136,137

1. Patent Başvurusu Yapılmadan Lisans Sözleşmesi Yapıldıysa

Henüz patent başvurusu yapılmamış bir buluşun kullanımını da lisans veren tarafından lisans alana sağlanabilir. Ancak taraflar arasında yapılan lisans sözleşmesi patent lisans sözleşmesi olarak kabul edilmeyecektir. Nitekim lisans sözleşmesi yapılması sırasında patent hakkının şeklen mevcut olmaması halinde sözleşme konusuz kalmakta bu nedenle lisans verenin ifası mümkün olmamaktadır.¹³⁹⁶

Patent siciline tescil yapılmadığı için henüz özel hukukî koruma elde edememiş bir gayri maddi hakkı konu edinen lisans sözleşmesi (örneğin, sicile henüz tescil edilmemiş bir buluşa ilişkin olarak yapılan patent lisansı sözleşmesi), sözleşme konusunun bulunmamasından ötürü TBK. m.27 gereği batıl olacaktır.¹³⁹⁷ Çünkü patent lisans sözleşmesinin konu olan patent hakkı henüz kazanılmamıştır. Ancak sözleşmenin konusu teknik bilgi olması nedeniyle know how sözleşmesi olarak yapılabilmektedir.¹³⁹⁸ Eğer know how sözleşmesinin unsurları da yoksa yapılan sözleşme satım sözleşmesi veya vekâlet sözleşmesi olarak da düşünülebilir.¹³⁹⁹ Tüm bu hususlar sözleşmenin yorumlanmasıyla belirlenecektir. Bununla birlikte sonradan bu sözleşmeye ilişkin buluş patent alırsa, lisans sözleşmesi, patent lisans sözleşmesi olarak devam edebilir.¹⁴⁰⁰

Asıl sorun ise know how olan henüz patent almamış buluşun patent başvurusuna konu olması ve başvurusunun reddi halinde ne olacağıdır. Böyle bir durumda sözleşmeye konu buluş patent almaması halinde iki olası sonuç vardır. Eğer sözleşmenin esaslı unsurunu know devri oluşturuyor ve elde edilecek patent hakkı ek olarak alıcıya sağlanmak isteniyorsa patent başvurusu olumsuz sonuçlansa da sözleşme know how sözleşmesi olarak devam edecektir. Yani lisans veren buluşunu know how olarak lisans alana kullanıyorsa ama birde ben bu buluşa patent alacağım diyorsa bu sözleşme geçerli olarak hüküm doğurur. Ancak sözleşmeye konu buluş için

¹³⁹⁶ ORTAN, s.185,186 Doktrinde lisans sözleşmesinde patent sözleşmeden sonra herhangi bir nedenden dolayı elde edilemiyorsa, patent koruma süresi sona ermişse, patent olarak tescil edilemeyen buluşlara ilişkin lisans sözleşmeleri yapıldıysa, teknik olarak buluş işlevsel değilse, başka bir kimseye patent daha önceden verildiyse bu tür sözleşmelerde başlangıçta imkânsızlık olduğu belirtilmiştir ÖZDEMİR OKTAY, s.76

¹³⁹⁷ AYİTER, İhtira Hukuku, s.123 ORTAN, s.189 GÜRZUMAR, s.132,133, ERGÜNE, s.231, ÖZDEMİR OKTAY, s.77 vd., ÖZEL, s.131

¹³⁹⁸ ÖZDEMİR OKTAY, s.104. ERBAY, s.143 Benzer yönde ÖZSOY, s.129

¹³⁹⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZDEMİR OKTAY, s.105

¹⁴⁰⁰ ÖZSOY, s.128, ÖZDEMİR OKTAY, s.104 ERBAY, s.172

patent alınması sözleşmenin onsuz olmaz unsuru(condicio sine qua non) ise sözleşme hükümsüz olacaktır.¹⁴⁰¹ Nitekim lisans veren, lisans alana patent hakkını elde edeceğini taahhüt etmiştir.

Uygulamada taraflar özellikle henüz patent başvurusunda bulunulmamış buluşlar için geciktirici şarta bağlı lisans sözleşmeleri yaparak sözleşmeye konu patentin hükümsüz olması halinin sonuçlarını özel olarak düzenlemektedir. Lisans sözleşmesi şarta bağlı olarak yapılmışsa hukuki durum sarıh sayılacaktır.¹⁴⁰² Burada beklenen bir hak için sözleşmenin yapıldığı söylenebilir.¹⁴⁰³ Beklenen hak sözleşme sürecinde kazanılırsa lisans sözleşmesi yürürlükte kalacaktır. Ancak beklenen hakkın kazanılmaması halinde başlangıçtaki imkânsızlık söz konusu olacaktır.¹⁴⁰⁴

2. Patent Başvurusu Yapılmış Ama Henüz Patent Verilmemişse

Lisans sözleşmelerinin konusu patent olabileceği gibi patent başvurusu da olabilir.¹⁴⁰⁵ Nitekim patent hakkının elde edilmesi uzun bir süreç gerektirmektedir. Bu durumda biran önce buluşundan yararlanmak isteyen lisans verenin menfaatlerine zarar vermektedir. Bu nedenle lisans veren henüz patent almamış ancak başvuru aşamasında olan buluşlar için sözleşme yapma yolunu tercih edebilir. Sözleşme konusu patent hakkının başvuru süreci sonucunda elde edilmemesi halinde yani sözleşmenin konusuz kalması halinde, sözleşmenin akıbetinin ne olacağı önem arz etmektedir.

Patent başvurularının lisans sözleşmesine konu olması, lisans alan açısından risklidir. Nitekim patent başvurusu ret olabilir, geri alınabilir. Taraflar patent lisansı sözleşmesini başvuru yapıp patentin henüz verilmediği bir aşamada yapmışlarsa yapılan inceleme sonunda patent verildiği takdirde lisans sözleşmesi hükümleri

¹⁴⁰¹ OĞÜZ, s.84

¹⁴⁰² AYİTER, İhtira Hukuku, s.124,

¹⁴⁰³ ÖZDEMİR OKTAY, s.105 Bu süreçte sözleşme konusu patent henüz elde edilmemiş olsa da beklenen bir hak için yapıldığından lisans sözleşmesi geciktirici şarta bağlı lisans sözleşmesi olarak geçerli kılınacaktır ÖZSOY, s.170, ÖZDEMİR OKTAY, s.78

¹⁴⁰⁴ ÖZSOY, s.170, ÖZDEMİR OKTAY, s.79

¹⁴⁰⁵ 551 sayılı Pat KHK m.86 uyarınca patent başvurusunun TPMK'ya yapıp kabulüyle birlikte patent başvurusunun konu edildiği lisans sözleşmesinin yapılması mümkündür. ÖZSOY, s.129

uygulanacaktır.¹⁴⁰⁶ Dolayısıyla sözleşme ilişkisi ve taraflar arasındaki yükümlülükler açısından önemli bir değişiklik olmayacaktır. Bununla birlikte patent başvuru aşamasındayken lisans sözleşmesini kurmuşlarsa ancak yapılan inceleme sonucu patent verilmezse farklı sonuçlar ve olasılıklar söz konusu olacaktır.

Öncelikle patent başvurusunun konu lisans sözleşmesinin yapılmış ve uygulanmış olup olmadığı değerlendirilmelidir. Eğer henüz sözleşme kurulmadan patent başvurusu geri alınmış veya reddedilmişse başlangıçtaki imkânsızlık söz konusu olacaktır. Ancak hükümsüz kılınan patent başvurusunun konu edildiği lisans sözleşmesi yapılmış ve uygulanmışsa kanun koyucunun yapmış olduğu özel düzenleme gereği SMK. m.139 ve SMK m.127 hükümleri tatbik edilecektir. Bu durumda patentin başvurusunun sonuçsuz kalması halinde, başlangıçtaki imkânsızlık hükümlerinin uygulanması beklenirken SMK'daki özel düzenleme gereği başvurunun sonuçsuz kalması ifa imkânsızlığı olarak kabul edilmiştir.¹⁴⁰⁷ Dolayısıyla SMK. m.127/2 ve şartları varsa SMK. m.139 uygulanır. Taraflar arasındaki fiili ilişki SMK. m.139'a göre geçerli tutulacaktır. Ayrıca patent başvurusunun sonuçsuz kalması nedeniyle lisans verenin sorumluluğuna gidilebilecektir.¹⁴⁰⁸ Bu düzenleme lisans sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşme olma özelliğine de uygundur.

Bu durumda SMK. m.127 (PAT. KHK m.90/2) gereği öncelikle patent başvurusunun sonuçsuz kalmasının karar verilmesi halinde taraflar arasındaki sözleşmede lisans verenin veya lisans alanın sorumluluğunun düzenlenip düzenlenmediğine bakılması gerekir. Taraflar sözleşmede özel bir düzenleme yapmadılarsa SMK. m.127 (PAT. KHK m.90/2)'nin SMK.m.139 (PAT KHK 131/2)'a atfı gereği SMK. m.139'a göre değerlendirme yapılacaktır. Ayrıca patent başvurusunun geri alınması veya reddedilmesinde SMK. m.139/2 gereği lisans verenin ağır ihmali varsa veya kötü niyetliyse lisans alana karşı sorumlu olacaktır.

Lisans veren kanımızca patentin alınacağı konusunda ciddi kuşuklara sahip olmakla birlikte bunları patent alana bildirmemişse veya yetkisi olmadan sözleşmeyi

---

¹⁴⁰⁶ ÖZSOY, s.129

¹⁴⁰⁷ ÖZDEMİR OKTAY, s.105 Nitekim patent başvurusunun geri alınması, reddedilmesi halinde SMK. m.127(mülga PAT KHK m.90) uygulama alanı bulacaktır. Benzer yönde; ÖZSOY, s.173

¹⁴⁰⁸ ÖZDEMİR OKTAY, s.106

yapmışsa lisans alana karşı sorumluluğu olacaktır.¹⁴⁰⁹ Lisans veren patent hakkı elde edemeyeceği konusunda bilgisizliği yoksa ya da bu konudaki şüphelerini lisans alana açıklamışsa patentin verilmemesinden sorumlu olmayacaktır.¹⁴¹⁰ Taraflar arasındaki lisans sözleşmesinde lisans verenin sözleşme konusu patent başvurusunu sonuçlandıracağı yönünde bir yükümlülük varsa bu yükümlülük de dikkate alınmalıdır. Bu durumda lisans verenin patent başvurusunu sonuçlandırmamasından dolayı sorumluluğu söz konusu olabilir.

XII. PATENTİN GASPI NEDENİYLE SÖZLEŞMENİN SONA ERMESİ

*Patentin gaspı; başvuru yapmaya veya patent almaya hakkı bulunmayan yani gerçek buluş sahibi olmayan kişinin başvuru yapması ve patent alması demektir.*¹⁴¹¹ Patenti gasp eden kimse, hakkı olmamasına rağmen patent başvurusunda bulunmakta veya başvuruyu sonuçlandırıp patent hakkını haksız yere elde etmektedir.¹⁴¹² Nitekim patent başvurusunu değerlendiren TPMK, gerçek buluş sahibinin kim olduğunu detaylı bir şekilde araştırmamaktadır. TPMK, başvurunun şekil ve usul şartlarına sahip olup olmadığı ve patent verilebilirlik şartlarını taşıyıp taşımadığını incelemektedir. Dolayısıyla patent için ilk başvuran gerçek buluş sahibi olmasa da patent hakkını kazanabilecektir. Ancak başvuru sahibi, buluşu meydana getiren kişi değilse veya buluşu meydana getirenlerden sadece biri veya birkaçı olması halinde patent başvurusu hakkının ne şekilde elde ettiğini başvuruda açıklamak zorundadır (SMK. m.90/5).

Patentin gaspı davası iki farklı durumda açılabilir. Birinci durumda patent için başvuru yapılmış ve henüz patent başvuru aşamasındadır.¹⁴¹³ Bu aşamada SMK. m.110'a göre gerçek buluş sahibi tarafından açılan davaya patent isteme hakkının gaspı davası denilmektedir.¹⁴¹⁴ İkinci durumda patent başvurusu yapılmış ve

¹⁴⁰⁹ ÖZDEMİR OKTAY, s.105 Doktrinde Ortan lisans verenin hilesine dayanarak da zararın tazmin edilebileceğini belirtmiştir. Bakınız; ORTAN, s.188 ÖZSOY, s.169

¹⁴¹⁰ ÖZSOY, s.170

¹⁴¹¹ GÜNEŞ, s.211

¹⁴¹² NOYAN, s.314

¹⁴¹³ Kanun koyucu genel hükümlerden farklı olarak gasp davasının sadece patent alındıktan sonra değil, patent alınmasından önce de açılabilmesini düzenleyerek patent hukukuna özgü özel bir düzenleme yapmıştır. ERDEM, s.54 Böylelikle patent hakkı doğduktan sonra değil, doğma aşamasında da hak sahibi hakkını iddia edebilecektir.

¹⁴¹⁴ Tekinalp, Buluş Sahibi, s.131 vd.

neticesinde patent belgesi alınmıştır. Böyle bir durumda gerçek buluş sahibi SMK. m.111'e göre patentin gaspı davası açacaktır. Hakkının gasp edildiğini ileri süren kişi, bu iddiasını TPMK nezdinde bir itiraz veya başvuruyla ileri süremeyecektir. Bu nedenle hakkı gaspa uğrayanın mutlaka dava açarak hakkını ileri sürmesi gerekir.

Patent başvuru aşamasındayken gerçek buluş sahibi patent isteme hakkının gaspı davası açarak buluş üzerinde hak sahibi olduğunu iddia edebilecektir. Dava açan gerçek buluş sahibi açılan davayı TPMK'ya bildirmelidir (SMK. m.110/2). Patent başvurusuna karşı patent isteme hakkının gaspı davasının açılması halinde mahkeme patentin verilmesi işlemlerini ihtiyaten durdurabilecektir (SMK. m.110/2).

Patent isteme hakkının gaspı davası tespit davası niteliğindedir.¹⁴¹⁵ Davacı gerçek buluş sahibinin talebinin mahkemece kabulü halinde SMK. m.110/3'e göre gerçek hak sahibinin başlıca üç seçimlik hakkı vardır. Gerçek hak sahibi 1.patent başvurusunun kendi başvurusu olarak kabul edilmesini ve yürütülmesini TPMK'dan isteyebilir; 2. başvurusunun reddedilmesini TPMK'dan talep edebilir; 3. varsa aynı rüçhan hakkından yararlanarak aynı buluş için yeni bir patent başvurusu yapabilir. Burada önemli olan nokta gerçek hak sahibinin kararın kesinleşme tarihinden itibaren üç ay içinde kuruma başvurmasının zaruri olmasıdır. Nitekim kararın kesinleşme tarihinden itibaren üç ay içinde herhangi bir talepte bulunmazsa, dava konusu başvuru geri çekilmiş sayılır (SMK. m.110/5). Bununla birlikte hak sahibinin seçimlik hakkın kullanımı için mahkemeye veya davalıya başvurması hukuki bir sonuç yaratmayacaktır; hatta hak kaybına bile neden olabilir. Hak sahibi mutlaka TPMK'ya başvurmalıdır. Kanunda sayılan bu üç seçimlik hak yenilik doğuran haklardır. Dolayısıyla gerçek hak sahibinin bunlardan birisini kullanmasıyla bu kullandığı haktan dönemez¹⁴¹⁶, yani başka bir seçimlik hakkı tercih edemez. Seçimlik hakkını şarta bağlaması da mümkün değildir.¹⁴¹⁷

Patent belgesi alınması halinde gerçek buluş sahibi patentin gaspı davası açması gerekir. SMK. m.111'e göre davayı açan kişi, gerçek buluş sahibi olduğunu ispat etmesi gerekir. Dava neticesinde mahkeme patentin gerçek buluş sahibine

¹⁴¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız; TEKİNALP, Buluş Sahibi, s.109, TÜZÜNER, s.185

¹⁴¹⁶ NOMER, s.24

¹⁴¹⁷ Ayrıntılı bilgi için OĞUZMAN, ÖZ, s.283 vd.

devredilmesine hükmedebilir. Bu nedenle patent belgesinin tek başına patent sahipliğini gösteren bir belge olmadığı aksinin ispat edilebileceği doktrinde kabul edilmektedir.¹⁴¹⁸

Patentin gaspı fiilinin gerçekleşip gerçekleşmediği mahkeme tarafından değerlendirilecektir. Patentın gaspı konusunda mahkeme gerçek buluş sahibini belirlerken; patent başvurusunda bulunanın iddia ettiği buluşu ne şekilde ortaya çıkardığını, araştırma yöntemleri, araştırma sırasında tuttuğu notları, belgeleri, gerekirse tanık beyanları ve bilirkişi ile uzman incelemelerini esas almalıdır.¹⁴¹⁹ Böylelikle buluşun gerçekte kimin tarafından ortaya çıkarıldığı tespit edilebilecektir.

Davanın tarafları ise hakkı gaspa uğrayan asıl hak sahibiyle ile gasp ettiği iddia edilen görünüşte patent sahibi olan kişidir. Davacılar buluş sahibi/sahipleri, bunların halefleri veya buluşun veya başvuru hakkının hukuka uygun olarak devredildiği kişiler olabilir. Bunlar mucit, hakkı mucitten devralan, hizmet buluşlarında işveren, müşterek buluşlarda buluşun ortakları olabilir. Patentın gaspı davası ise gasp edene karşı açılacaktır. Gasp eden davalılar, sicilde görülen kişilerdir.

Patentin gaspı davasının hukuki niteliği ise tartışmalıdır. Yurtsever, patentin gaspı davasında gerçek patent sahibi/davacının patentinin kendisine verilmesini talep ettiğinden ortada bir eda davası olduğunu ancak eda davasının reddi halinde bu reddin tespit niteliğinde olduğu görüşündedir.¹⁴²⁰ Tüzüner, sınai hakka konu belgenin sahibinin değişmesinin hâkim iradesiyle ortaya çıkan yenilik doğuran bir hak olduğunu, dava yoluyla kullanıldığını ve bu nedenle belgenin davacıdan davalıya devrinin(kazai devir) mahkeme tarafından verilen bir inşai karar olduğu görüşündedir.¹⁴²¹ Patentın gaspı davası kanunun gerekçesinde ise bir tür istihkak davası olduğu belirtilmiştir.¹⁴²² Bu nedenle söz konusu gasp davası inşai davadır.

---

¹⁴¹⁸ KAYA, Patent s.200

¹⁴¹⁹ CAMCI, s.38 vd.

¹⁴²⁰ YURTSEVER, s.50

¹⁴²¹ TÜZÜNER, s.187

¹⁴²² Devir ve temlik niteliğinde olan bu dava aynı nitelikte kabul edildiği için özel hukuktaki istihkak davasına benzer bir dava olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle patent hukuku literatürü bakımından patent istihkak davası olarak anılmaktadır. TBMM, Sınai Mülkiyet Kanunu Gerekçesi Erişim için; <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0699.pdf> (Erişim Tarihi: 11.06.2016), s.135

Patentin gaspı davası belirli bir süre içinde açılmalıdır. Hak düşürücü sürenin belirlenmesinde gasp edenin iyi niyetli veya kötü niyetli olmasının önemli sonuçları bulunmaktadır. Özellikle de patent başvurusu veya patent hakkının, gasp eden tarafından bir kez veya zincirleme olarak birkaç kez devredilmesi halinde devralanın iyi niyeti önem arz edecektir. Doktrinde ilk devralanın hal ve şartlara göre patentin gaspını bildiği için iyi niyetinin korunamayacağı ancak patentin ikinci ve devamı halinde devredilmesi halinde devralanın iyi niyetinin korunabileceği görüşü belirtilmiştir.¹⁴²³ Bize göre ise kişinin iyi niyetli olup olmadığının belirlenmesinin yegâne yolu gasp edenin fiilini biliyor olması veya bilebilecek durumda olmasının tespitidir. Hal ve şartlara göre gasp eden herhangi bir nedenle işlediği gasp fiilinden bihaberse ve somut veri ile delillerle bu durumu ispat ederse iyi niyetli olarak kabul edilmelidir. Patent başvurusunun devri mevzu bahisse bu devrin bedelli veya bedelsiz olması ise önem arz etmeyecektir.¹⁴²⁴ Nitekim devir bedelsiz de olsa devralan gasp eden kötü niyetli olabilir.

Davalının iyi niyetli olması halinde patentin gaspı davası patentin ilanından itibaren iki yıl içerisinde şayet kötü niyet mevcutsa patent koruma süresi içinde dava açılabilir (SMK. m.111/4). Bununla birlikte mevcut bir patent başvurusuna yönelik gasp davası açılmışsa ancak bu dava neticelenmeden başvuru kabul edilip patent belgesi verildiyse artık patent isteme hakkının gaspı değil patentin gaspı davası olarak yargılama sürecidir.

Patentin gasbı davaları yargı çevresinde bulunan ihtisas mahkemelerinde açılabilir. Yargı çevresinde ihtisas mahkemesi bulunmaması halinde görevli mahkemeler asliye hukuk mahkemesi olmaktadır. Yetkili mahkeme; üçüncü kişiler tarafından patent başvurusu veya patent sahibi aleyhine açılacak davalarda davalının ikametgâhının bulunduğu yerdeki mahkemedir. Birden fazla yetkili mahkemenin bulunduğu durumlarda yetkili mahkeme ilk davanın açıldığı mahkemedir.¹⁴²⁵

Patentin gaspı davasında davacı/gerçek buluş sahibinin iddiası kabul edilirse patentın sağladığı diğer hak ve talepleri saklı kalmak şartıyla, patentin kendisine

¹⁴²³ Ayrıntılı bilgi için TÜZÜNER, s.176 vd.

¹⁴²⁴ TEKİNALP, s.626

¹⁴²⁵ NOYAN, s.319

devredilmesine karar verir. (SMK. m.111/1) Mahkemenin patentin gaspı yönünde hüküm vermesi ve bu hükmün kesinleşmesiyle birlikte patent hakkı sahibi değişir. Patentın gasbı davası sonucunda verilen hüküm sicile kaydedilip Bülten’de yayınlanır. Hak sahibinin talebi üzerine açılan dava ve davada ileri sürülen talepler, dava sonunda verilen kesin hüküm veya açılan davayı herhangi bir şekilde sona erdiren bütün diğer haller Patent Sicili'ne kayıt edilir (SMK. m.111/3). İyi niyetli üçüncü kişilere karşı ise sicile kaydedildiği tarih itibariyle hüküm doğurur(SMK. m.111/4). Ancak kanımızca bu yaklaşım yerinde değildir. Nitekim kesinleşmiş bir kararın sicile kayıt edilmesinden sonra üçüncü kişilere etki doğurması usul hukuku ilkelerine aykırıdır. Bununla birlikte patente ilişkin hak sahipliğinin mahkeme kararıyla değişmesi halinde üçüncü kişilerin lisans ve diğer tanınan hakları sona erer.

Gerçek buluş sahibi patentin gaspı halinde SMK. m.138/ç (Pat KHK.m.129) gereği hükümsüzlük davası da açılabilir.¹⁴²⁶ Patent isteminde bulunan kimsenin patent isteme hakkına sahip olmadığına ispat edilmesi halinde, bu kimsenin patent hakkı hükümsüz kılınabilir. Gerçek buluş sahibi hükümsüzlük davasıyla birlikte patentin kendisine verilmesini talep etmişse mevcut patent hükümsüzlük nedeniyle iptal edilir ve yeni patent gerçek sahibine verilir.¹⁴²⁷ Ayrıca gerçek buluş sahibi tazminat davası açarak uğradığı zararın tazmini de talep edebilir.

Patentin gaspı halinde gasp edenden lisans hakkı elde eden lisans alanın, lisans üzerindeki hakkının ne olacağı önem arz eder. Nitekim gasp eden artık patent hakkı sahibi olmayacağı gibi yapmış olduğu işlemlerde sakattır.¹⁴²⁸ Patentın gaspı nedeniyle patent hakkı sahibinin değişmesi halinde tüm üçüncü kişilerin hakları gibi lisans alanın hakkı da sona erer (SMK. m.111/5). Böyle bir netice iyi niyetli lisans alanın haklarını zedeleyebilecektir. Nitekim lisans alanın sicildeki kayda güvenerek lisans sözleşmesi kurduğu düşünüldüğünde lisans veren hak sahibinin değişmesi ön göremeyeceği bir durumdur. Kanun koyucu bu durumu nazara alarak iyi niyetli buluşu kullanmaya başlamış veya kullanmak için ciddi hazırlıklar yapmış lisans alana patentin yeni sahibinden inhisarı olmayan lisans hakkı talep edebileceğini düzenlemiştir (SMK.

¹⁴²⁶ Böyle bir durumda hükümsüzlük davasını sadece gerçek buluş sahibi veya halefleri ileri sürebilir.

¹⁴²⁷ TEKİNALP, s.633,634

¹⁴²⁸ Patentın gaspıyla, patente tecavüz kavramları birbiriyle karıştırılabilir. Patentın gaspı halinde başvuru yapmaya veya patent almaya hakkı bulunmayan yani gerçek buluş sahibi olmayan kişinin başvuru yapması veya patent alması söz konusu olurken, patente tecavüz halinde patentten doğan hakların başkası tarafından hukuka aykırı olarak kullanılması söz konusudur. TEKİNALP,2004 s.543.

m.111/6). Böylelikle iyi niyetli lisans alanın aleni nitelikteki patent siciline duyduğu güven korunmakta ve gerçek hak sahibinden de lisans alma hakkı bulunmaktadır.¹⁴²⁹

Lisans alanın patentin gerçek sahibinden lisans hakkı talep edebilmesi için iki şartın bulunması gerekir. Bunlardan ilki lisans alanın mutlaka patenti kullanmaya başlamış olması veya patenti kullanmak için ciddi hazırlıklar yapmış olması gerekir. Dolayısıyla lisans sözleşmesiyle kullanım hakkının elde edilmiş olması yeterli değildir. Lisans alanın ayrıca patenti kullanmak için yatırım yapmış, yer kiralamış, hammadde depolamış, personel istihdam etmiş veya üretimde kullanılacak makineleri sipariş etmiş olması gibi ciddi hazırlık hareketlerini de girişmiş olması gerekir. Bununla birlikte ikinci şart patent sahibi veya lisans alanın patenti kullanıma başladığı veya kullanım için ciddi hazırlıklar yaptığı sırada iyi niyetli olmasıdır.

İyi niyetli olup olmadığının nasıl tespit edileceği burada önem arz etmektedir. Lisans alanın patent hakkını kullanmak için hazırlık sürecinde veya kullanma sürecinde, patentin gaspını bilmesi veya bilebilecek durumda olması halinde iyi niyetli sayılmayacaktır. Bununla birlikte lisans alanın tüm bu süreçte yani hazırlık ve kullanıma başlaması sürecinde iyi niyetli olması aranmalıdır.¹⁴³⁰ Dolayısıyla lisans alan sözleşme kurulurken iyi niyetliyse ancak hazırlık aşamaları sırasında patentin gasp edildiğini öğrenirse artık kötü niyetli kabul edilecektir. Ancak ciddi hazırlık çalışmaları nihayetle erip de sözleşme yürürlüğe girdiyse ve lisans alan bu vakitten sonra patentin gasp edildiğini öğrenirse bize göre lisans alanın iyi niyetli olduğu kabul edilmelidir. Bu vakitten sonra lisans alanın kötü niyetli olduğunun kabulü hakkaniyete aykırı olacaktır.

Lisans alanın iyi niyetli olup olmadığının ispat yükünün kimin üzerinde olduğu da önemlidir. Mülga PAT KHK.m14'e göre lisans sözleşmesini akdeden kimse aksi ispat edilene kadar iyi niyetli olduğu düzenlenmiştir. Bu nedenle lisans alan iyi niyetli kabul edilip aksini iddia eden kişinin bu iddiasını ispat etmesi gerekmektedir. SMK'nunda ise böyle bir hüküm düzenlenmemiştir. Bu nedenle kanımızca yeni

¹⁴²⁹ ÖZSOY, s.175 Patentin gaspı halinde zorunlu lisans veren de değişebilir. Böyle bir durumda da ilgili hükümlere başvurarak yeni hak sahibinden yeni bir lisans talep edilebilir. KAYA, s.367

¹⁴³⁰ TÜZÜNER, s.178

kanunla birlikte ispat yükü yer değiştirmiş olup artık lisans alanın iyi niyetli olduğunu ispat etmesi aranacaktır.

Kanundaki şartların gerçekleşmesi halinde, lisans alan patent hakkı sahibinden yasal bir lisans hakkı talep edecektir.¹⁴³¹ Tanınan bu yasal hakkın zorunlu lisans olup olmadığı ise tartışmalıdır. Kaya patentin gaspı halinde, gerçek hak sahibinden talep edilen lisansın zorunlu bir lisans olarak kabul etmektedir.¹⁴³² Doktrinde Topçu ise patent hakkı sahibinin lisans vermeye değil lisans verme teklifinde bulunmaya zorunlu olması ve teklifte bulunulan kişilerin teklifi reddetmesi karşısında zorunlu bir lisans değil bir zorlama söz konusu olduğundan zorunlu lisans içerisinde değerlendirilmemesi gerektiği görüşündedir.¹⁴³³ Bununla birlikte lisans alanın lisans talep etme hakkı belirli bir süre içerisinde ileri sürülmelidir. Bu talebin yapılması için kanunda öngörülen süre, lisans alan için dört aydır. (SMK. m.111/7) Talep etme süresi gerçek patent sahibinin sicile kaydedildiğinin TPMK tarafından ilgililere tebliğ edildiği tarihten itibaren başlayacaktır.(SMK. m.111/7) Patentın gaspı halinde talep sahibine tanınan süre, hak düşürücü süredir.¹⁴³⁴ Bununla birlikte tesis edilecek lisans hakkının makul bir süre ve şartlar içinde verilmesi gerekir. Lisans sözleşmesinde süre ve şartlar belirlenirken, patentin gerçek sahibinin çıkarları ve lisans alanın zarar görmemesi esas alınmalıdır.¹⁴³⁵

Patentin gaspı neticesinde sözleşmedeki gasp eden lisans veren ile lisans alan arasındaki yükümlülüklerinin ne olacağı da önem arz etmektedir. Patentın gaspı davasının kesinleşmesiyle gasp eden kişi lisans alandan yükümlülüklerini yerine getirmesini talep edemeyecektir. Patentın gaspı sonucunda gerçek hak sahipliğini elde elden kişi patentin sağladığı tüm haklara sahip olduğundan, patentle ilgili üçüncü kişilere tanınan lisans ve diğer hakları da kural olarak sona erecektir.¹⁴³⁶ Dolayısıyla lisans alanın lisans sözleşmesinden elde ettiği haklar veya girdiği yükümlülükler yeni gerçek patent sahibini bağlamayacaktır.

---

¹⁴³¹ TOPÇU, s.31

¹⁴³² KAYA, s.356

¹⁴³³ TOPÇU, s.32,33 Yazar, mevzuatta her ne kadar patent sahibini lisans vermeye mahkûm etme düzenlemesi yer alsada söz konusu düzenlemenin zorunlu lisans olarak anlaşılması gerektiğini de belirtmiştir.

¹⁴³⁴ KAYA, s.356

¹⁴³⁵ TBMM, Sınai Mülkiyet Kanunu Gerekçesi Erişim için; <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0699.pdf> (Erişim Tarihi: 11.06.2016), s.135,136

¹⁴³⁶ TBMM, Sınai Mülkiyet Kanunu Gerekçesi Erişim için; <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0699.pdf> (Erişim Tarihi: 11.06.2016) s.136

XIII. SÖZLEŞMENİN SONA ERMESİNE BAĞLANAN HUKUKİ SONUÇLAR

Lisans sözleşmeleri niteliği gereği sürekli borç doğuran sözleşmeler olması nedeniyle lisans sözleşmesinin sona ermesiyle birlikte ileriye etkili sonuçlar doğuracaktır. İstisnai olarak dönmenin mümkün olduğu hallerde ise geçmişe etkili sonuçlar doğurabilir. Bununla birlikte sözleşme ilişkisi sona erse de taraflar arasında özellikle dürüstlük kurallından doğan bazı yükümlülüklerin sözleşme sone erdikten sonra da uyulması gerekir.¹⁴³⁷

Lisans sözleşmeleri neticesinde lisans alan belli bir know how bilgisi edinebilir. Lisans sözleşmesi sona erdikten sonra edindiği bu bilgiyi kullanması MK 2'deki dürüstlük kuralına aykırılık teşkil edeceği için bilgiyi kullanmaması gerekir.¹⁴³⁸ Ayrıca lisans alan elinde tuttuğu gizli veya gizli olmayan tüm belgeleri patent lisans sözleşmesinin sona ermesiyle birlikte lisans verene teslim etmesi gerekir.¹⁴³⁹ Lisans alanın lisans hakkının kullanımına ilişkin verilen tüm belgeleri sözleşmenin sona ermesiyle birlikte iade etmemesi halinde doğruluk ve güven kurallarına aykırılık teşkil eden bir durum ortaya çıkmış olur.¹⁴⁴⁰ Bununla birlikte lisans alan patentin kullanımı süresince elde etmiş olduğu deneyimi, sözleşme sona erdikten sonra da yararlanabilir. Uygulamada centilmenlik anlaşmalarıyla lisans alanın sözleşme süresince elde ettiği deneyiminden yararlanamayacağı yönünde hükümler lisans sözleşmesinde düzenlenmektedir. Ancak bu tür hükümler rekabet hukuku kurallarına aykırı kabul edilmelidir. Dolayısıyla lisans alan sözleşme ilişkisi sona erdikten sonra da ticari faaliyetlerine devam edebilir.

Lisans sözleşmesinin sona ermesiyle birlikte, lisans alan patent hakkını kullanmaması gerekir. Lisans sözleşmesinde lisans alanın patentten elde ettiği ürünleri lisans sözleşmesi sona erdikten sonra satma yetkisi olup olmadığı ise doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde lisans alan sözleşme süresinde ürettiği malı, sözleşme süresi

¹⁴³⁷ Lisans sözleşmeleri sona erdikten sonra da taraflara borç yükleyen sözleşmelerdendir. Ayrıntılı bilgi için bakınız; ÖZDEMİR OKTAY, s.96

¹⁴³⁸ ÖZDEMİR OKTAY, s.97 Bununla birlikte Avrupa Topluluğu Tüzüğü 3.maddesinde tarafların lisans sözleşmesi sona erse dahi know how'ın kullanımı karşılığı belirli bir bedel ödenmesi gerektiğini sözleşme de düzenleyebilir. Böyle bir düzenleme rekabete aykırı görülmeyecektir. Ayrıntılı bilgi için bakınız ASLAN Avrupa Topluluğu, s.179

¹⁴³⁹ ÖZSOY, s.192

¹⁴⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız ORTAN, s.273,274

bittikten sonra da satabileceği hususu kabul edilmiştir.¹⁴⁴¹ Bununla birlikte lisans alanın lisans sözleşmesinin süresinin sona ermesine doğru üretim düzeyinin çok üstüne çıkılarak üretim yapıp depolaması ve arkasından satması lisans hakkının kötüye kullanması teşkil edebilir.¹⁴⁴²

---

¹⁴⁴¹ ERDİNÇ, s.54

¹⁴⁴² Ayrıntılı bilgi için bakınız ÖZSOY, s.191 ORTAN, s.293 vd.

SONUÇ

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte patent lisans sözleşmelerinin önemi artmaktadır. Teknoloji sayesinde teşebbüsler, yüksek katma değerli ürünleri üretebilmektedir. Bu nedenle artık birçok teşebbüs teknolojik yatırımlara yönelmektedir. Ancak teknolojinin geliştirilmesi oldukça külfetli ve masraflı bir süreçtir. Bu nedenle teknolojinin, teşebbüsler arasında paylaşılması çok daha verimli sonuçlar ortaya çıkaracak, maliyetleri düşürecektir. İşte tam bu noktada patent lisans sözleşmelerinin önemi görülür.

Patent lisans sözleşmeleriyle, teknolojiyi geliştirip patentlenen buluşlar elde eden patent sahipleri, buluşlarının kullanımını üçüncü kişilere tesis edebilecektir. Böylelikle patent hakkının bir mal ve hizmet gibi serbest bir şekilde piyasa da dolaşımı sağlanacak, teknoloji hızlı bir şekilde yayılacaktır. Bununla birlikte patent lisans sözleşmeleri nitelik olarak kullandırma sözleşmeleridir. Ancak klasik kullandırma sözleşmelerinden farklı olarak taraflar arasında daha yoğun bir ilişki yaratmaktadır. Nitekim sözleşmenin lisans veren tarafı sadece patent hakkını kullandırmakla yükümlü olmayıp bu kullanımın devamını sağlamalı, hakkın normal kullanımı için gerekli bilgileri sağlamalı, sözleşme süresince patent hakkına yönelik tecavüzleri önlemeli ve sair yükümlülükleri yerine getirmelidir. Buna karşılık sözleşmenin lisans alan tarafı ise sadece kullanım bedeli olan lisans bedelini ödemekle yükümlü değildir. Bunun yanı sıra patent hakkını sözleşmeye uygun bir şekilde kullanmalı, hakka tecavüzleri lisans verene bildirmeli ve sair yükümlülükleri yerine getirmelidir. Patent lisans sözleşmelerinin taraflar arasında yarattığı bu yoğun ilişki karşısında taraflar sözleşmede yükümlülüklerini bu durumu dikkate alarak düzenlemeleri gerekir. Bu nedenle lisans sözleşmesinin oldukça kapsamlı ve itinalı bir şekilde düzenlenmesinde fayda vardır.

Lisans sözleşmelerini taraflar sözleşme serbestesi bağlamında düzenlemektedir. Bununla birlikte günümüzde lisans sözleşmeleri kanunda bazı hükümleri düzenlemekle birlikte esaslı unsurları düzenlenmediği için atipik ve sui generis bir sözleşme olmaktadır. Kanımızca lisans sözleşmesinin kanunda özel olarak düzenlenmesi ve tipik bir sözleşme olması daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Böylelikle taraflar arasında doğabilecek ihtilafların çözümü tamamlayıcı hükümlerle

kanun koyucu tarafından sağlanacaktır. Taraflar lisans sözleşmesini düzenlerken patent hakkının hükümsüzlüğü olasılığını da dikkate almalıdır. Lisans sözleşmesi süresince gerek patentin gaspı davasıyla gerekse hükümsüzlük davasıyla patent hakkı hükümsüz kılınabilir. Böyle bir hükümsüzlüğün sözleşmeye etkisi ise ileriye etkili olacaktır. Ancak lisans verenin kötü niyetli olması halinde hükümsüzlükten ötürü sorumluluğu doğabilir. Lisans sözleşmesi yapılırken lisans verenin gerçek buluş sahibi ve buluş üzerinde hak sahibi olması da gerekir. Hak sahibi olmayan kişilerin patent lisans sözleşmesi akdetmemesi gerekir. Nitekim gerçek hak sahibi olmayıp da görünürde hak sahibi olan kişiler, patentin gaspı davası neticesinde patent üzerindeki hakları sona erer. Bu durumda lisans alana karşı sorumluluğu doğacaktır. Sözleşme süresi düzenlenirken patent koruma süresi de nazara alınmalıdır. Patent koruma süresini aşan lisans sözleşmeleri süresinde hukuki yarar bulunmamaktadır.

Sözleşmeye konu olan patent hakkı lisans veren olan sahibine imtiyazlar tanıyan bir haktır. Patent sahibi patent hakkıyla birlikte inhisarı bir hak elde edecektir. Dolayısıyla patent hakkından sadece kendisi ve yetkilendirdiği kişiler faydalanacak, yetkisiz kişilerin patent hakkına tecavüz etmesi halindeyse hak sahibi bu kişileri men edebilecektir. Bununla birlikte bir patent hakkının kazanımı ise kolay bir süreç değildir. Patent alınabilmesi için yeni, tekniğin bilinen durumunu aşmış ve sanayiye uygulanabilir bir buluşun meydana getirilmesi gerekir. Ayrıca buluşun patent alması için usûlüne uygun bir başvuruda bulunulması gerekir. Buluşun patentlenmesi ise kazanılmış bir hak sağlamayacaktır. Nitekim patent her zaman hükümsüzlük davasına konu edilerek geçersiz kılınabilir. Bu nedenle kanun koyucu, patent sahibine meşakkatli çalışması için ödül olarak imtiyaz tanımıştır.

Patent hakkı, sahibine geniş bir yetki ve imtiyaz tanımakla birlikte bu kadar geniş bir yetki ve imtiyazın sağlanması, rekabet hukuku açısından sorunlar yaratacaktır. Nitekim patent hakkı sahibi, patent hakkından doğan hâkim durumunu kötüye kullanabilecek, piyasada danışıklıklar yaratarak rekabeti engelleyebilecek, müşteri ve pazarın bölüşülmesine sebebiyet verecektir. Patent sahibi bu hedeflerini ise lisans sözleşmeleriyle sağlayacaktır. Nitekim lisans sözleşmelerinde patent hakkını elde eden lisans veren hakkı inhisari hak olması nedeniyle her zaman lisans alana karşı hakim durumda olacaktır. Lisans veren patent hakkına dayanarak lisans alana, piyasada zor duruma sokabilecek hükümleri dayatabilecek ve piyasadaki rekabeti

bozabilecektir. Böyle bir durumda rekabet hukuku kuralları devreye girecek ve pazardaki rekabeti bozan, önleyen, engelleyen anlaşmalara yaptırım uygulanacaktır. Ancak anlaşma, muafiyet koşullarını taşıyorsa, geçerli bir menfi tespit belgesi almışsa veya de minimis kuralları gereği piyasa etki doğurmayacak düşük bir seviyede ise rekabete aykırılık yaptırımını uygulanmayacaktır.

Bununla birlikte sınai mülkiyet mevzuatının patent sahibine sağladığı inhisarı hak karşısında, rekabet hukukunun sınırlayıcı hükümleri iki hukuk arasında bir ikilem yaratmaktadır. Kanun koyucu bu ikilemi çözmek amacıyla çeşitli düzenlemeler yapmıştır. Türkiye’de Türk Rekabet Kurumu tarafından düzenlenen 2008/2 sayılı Teknoloji Transferi Anlaşmaları Tebliği örnek teşkil etmektedir. Bu Tebliğ’le kanun koyucu rekabete aykırı patent lisans sözleşmelerinin sınırlarını düzenlemiştir. 2008/2 sayılı Teknoloji Transfer Anlaşmaları Tebliğ kapsamında olan lisans sözleşmeleri her ne kadar RKHK. m.4’e aykırı olsa da grup muafiyetinden yararlanabilecektir. Böylelikle sözleşmeyi yapan taraflar rekabete aykırılık yaptırımından kurtulmuştur. Ancak kanımızca Tebliğ’de kelepçeleme ve ek alım yükümlülüklerinin düzenlenmemesi, hükümlerin ayrıntılı olmaması ve alt lisans sözleşmeleri hakkında hükümlerin bulunmaması bir eksikliktir. İlerleyen dönemlerde yapılacak düzenlemelerde bu eksikliklerin kapatılması patent mevzuatı için önem arz edecektir. Ayrıca ortak araştırma ve geliştirme faaliyeti yürüten teşebbüslere ilişkin olarak da 2016/5 sayılı Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyet Tebliği düzenlenmiştir. Böylelikle ortak AR-GE faaliyeti yürüten teşebbüslerin aralarında yapmış olduğu RKHK m.4 bağlamındaki anlaşmalara, Tebliğ’deki koşulları içermesi şartıyla muafiyet tanınır. Bununla birlikte esaslı amacı teknoloji transferi olmayan ancak içeriğinde teknoloji transferi hükümleri barındıran uzmanlık anlaşmalarıyla, teşebbüsler arasındaki dikey anlaşmalara da 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalar İlişkin Grup Muafiyeti veya 2013/3 Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği ile muafiyet tanınmıştır.

Bununla birlikte rekabet hukukunun, patent hukukuna müdahalesinin minimal bir seviye de kalması yerinde olacaktır. Nitekim günümüzde patent hakkı elde etmek uzun bir süreç istemektedir. Bir buluşun patent alması zahmetli bir fikri çalışma sürecinden sonra mümkün olacaktır. Ayrıca bu yoğun çalışma neticesinde her zaman patent hakkı elde edilmesi de mümkün değildir. Başarısız sonuçların çıkması olasıdır.

Bu nedenle bu kadar ağır bir zahmete giren patent hakkı sahiplerinin korunması ve imtiyaz tanınması gerekir. Böylelikle yeni buluşların meydana getirilmesi teşvik edilecektir.

Sonuç olarak klasik sözleşmelere nazaran patent sözleşmeleri taraflar arasında çok daha yoğun bir ilişki sağlamaktadır. Taraflar arasında düzenlenen lisans sözleşmelerine, rekabet hukukunun müdahalesi ise her zaman mümkündür. Bu nedenle taraflar lisans sözleşmelerini düzenlerken, rekabet hukuku kurallarına da dikkate alarak ayrıntılı hükümler düzenlemeleri gerekir.

KAYNAKÇA :

BASILI KAYNAKLAR :

AKINTÜRK, Turgut, KARAMAN Derya Ateş; ‘*Medeni Hukuk*’, Beta Yayınevi, İstanbul, 2016. .(Medeni Hukuk)

AKINTÜRK, Turgut, KARAMAN Derya Ateş; ‘*Borçlar Hukuku*’, Beta Yayınevi, İstanbul, 2015

AKSOY, Sanem Dursun; ‘*Eşya Kavramı*’, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012.

AKTÜRK, İpek Yücer; ‘*İsimsiz Sözleşme Genel Teorisi ve Uzaktan Öğretim Sözleşmesi*’, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.

ALTOP Atilla, ‘*Yönetim Danışmanlığı Sözleşmesi*’, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2003

ALTUNKAYA, Mehmet; ‘*Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı*’, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2004.

ARAL, Fahrettin, ‘*Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*’, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2007.

ARBEB, Ömer; ‘*Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi*’ Yetkin Yayınevi, Ankara, 2005.

ARKAN, Sabih; ‘*Marka Hukuku*’ C:I, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1998.

ARKAN, Sabih; ‘*Marka Hukuku*’ C:II, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları,
Ankara, 1998.

ARKAN SABİH, *“Ticari İşletme Hukuku”*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmalar Enstitüsü, Ankara, 2015.

ARI, Mehmet, Haluk; *“Patent Lisans Anlaşmalarında Münhasırlık ve Bölgesel Sınırlamalar”*, Türk Rekabet Kurumu Yayınları Yayın No:0115, Ankara, 2003.

ARIKAN, Ayşe Saadet; *“Bilgisayar Programlarının Korunması AB ve Türkiye”*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi 1996/3 Ankara, 1996.

ANGI, Fatma Gözlükaya; *“Lisans Sözleşmelerinde Yer Alan Bazı Hükümlere İlişkin Rekabet Uygulaması”*, Rekabet Hukuku Dergisi, Y.2015, S:23, 2015, ss.3,27

ASLAN, Adem; *“Türk ve AB Hukukunda Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi”*, Beta Yayınevi, 2004 İstanbul (Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi)

ASLAN, İsmail, Yılmaz *“Avrupa Topluluğu Rekabet Hukuku”*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, Ankara, 1992 (Avrupa Topluluğu)

ASLAN, İsmail, Yılmaz; *“Rekabet Hukuku Dersleri”*, Ekin Kitapevi, Bursa, 2010. (Rekabet Dersleri)

ASLAN, İsmail, Yılmaz; *“Rekabet Hukuku Teori Pratik Mevzuat”*, Ekin Yayınevi, Bursa, 2017

ASLAN, Mehmet; *“Fikri Mülkiyet Haklarının Anonim Şirketlere Ayni Sermaye Olarak Getirilmesi”*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016. (Ayni Sermaye)

ATALAY, Barış; *“Patent Hukukunda İstem Yazım Teknikleri”*, Legal Yayınevi, İstanbul, 2017.

ATEŞ, Derya; *“İrade Özerkliği Kapsamında Mk. M. 23/ Hükümü ve Karar Özgürlüğü”*, Ankara Barosu Dergisi Y.2007, Sayı:65/2 Bahar 2007, Ankara, 2007 ss.133,148

AYİTER, Nuşin; *‘‘Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri’’* Sevinç Matbaası Yayınları, Ankara, 1981.

AYİTER, Nuşin; *‘‘İhtira Hukuku’’*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1968. (İhtira Hukuku)

BAĞRIAÇIK, Safiye Nur; *‘‘Üretim ve İş Sırlarının Korunması’’*, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017

BAHTİYAR, Mehmet; *‘‘Ticari İşletme Hukuku’’*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2016.

BAKIRCI, Mehmet Enes; *‘‘AB Rekabet Hukuku Kuralları Altında Patent ve Know How Lisansı’’*, İstanbul Barosu Dergisi Y.1994, C:4 Sayı: 10-11-12, ss.822-841.

BAŞ, Mustafa; *‘‘Genel Olarak Rekabet Kuralları Karşısında Lisans Sözleşmelerinin Durumu’’*, FMR, Y.2001, 2001/2 Cilt:1 ss.79-88. (Rekabet Kuralları)

BAŞ, Mustafa; *‘‘Teknik Bilgi(Know How) Sözleşmesi’’*, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2000.

BAŞTÜRK, Zekariya; *‘‘Markadan Patente Tüm Yönleriyle Sınai Mülkiyet Hakları’’*, Elma Yayınevi, İstanbul, 2010.

BEKCAN, Makbule; *‘‘Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin AB Grup Muafiyet Rejiminde Başlıca Değişiklikler ve Türkiye Uygulaması’’*, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Y.2016 Cilt:7 Sayı:1, Malatya.

BİLGİLİ, Fatih, DEMİRKAPI Ertan; *‘‘Ticari İşletme Hukuku’’*, Dora Yayınevi, Bursa, 2013.

BOZDAĞ, Özyay; *‘‘Rekabet Hukukunda Sınai Mülkiyet Hakları Sorunu: ‘‘Per Se’’ ve ‘‘Rule Of Reason’’ Açısından Bir İnceleme’’*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2007.

CAMCI, Ömer, Endüstriyel Tasarım Davaları, Kazancı Yayınevi, İstanbul, 2000.

CAMCI, Ömer; Marka Patent Tasarım ve Haksız Rekabet Davaları, Kazancı Yayınevi İstanbul, 1998. (Patent)

CANPOLAT, Talat; ‘İşçi Buluşları’, Beta Yayınevi, İstanbul, 2007.

CEYLAN Çiğdem; ‘Marka Lisansı Sözleşmesi’, Ankara Barosu Dergisi 26 Nisan Dünya Fikri Mülkiyet Günü Özel Sayısı, Ankara, 2017

ÇONKAR, Halil; ‘Anonim Ortaklıkta Ayni Sermaye’, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.

DERİCİOĞLU, Mehmet, Kaan; ‘Tasarı Üzerine’, Fikri Gündem - AIPPI Türkiye Bülteni, Y.2016, Sayı:11 ss.15-26.

DİNÇ, Habibe; ‘Fikri Mülkiyet Haklarının Ticaret Şirketlerine Sermaye Olarak Konulması’, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016.

DURAL Mustafa, SARI Suat; ‘Türk Özel Hukuku’, C:1, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2010.

DURHAM, Alan; ‘Patent Law Essentials’, Greenwood Publishing Group Inc., Westport, ABD., 1999.

EĞERCİ Ahmet; ‘Rekabet Kurulu Kararlarının Hukuki Niteliği ve Yargısal Denetimi’, Rekabet Kurumu Lisansüstü Tezi Sıra No:12, Ankara, 2004.

EPSTEIN, Michael A., POLITANO Frank; ‘Drafting License Agreement’, Wolter, Kluwer Pub, Newyork, ABD, 2017.

ERBAY İsmail; ‘Know How Sözleşmesi’ Yetkin Yayınevi, Ankara, 2002.

ERDEM B. Bahadır; *‘Patent Hakkının Korunmasına Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk’*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2002.

ERDİL, Engin; *Fikri Mülkiyet Hukuku*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2016.

ERDİNÇ, Filiz; *‘Patent Lisans Sözleşmesi’*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi 2007, Ankara.

EREL, Şafak; *‘Türk Fikir ve Sanat Hukuku’*, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2009.

EREN, Fikret; *‘Borçlar Hukuku Genel Hükümler’*, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2017.

EREN, Fikret, *‘Borçlar Özel Hükümler’*, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2017. (Borçlar Özel)

ERGÜNE, Mehmet, Serkan; *‘Lisans Sözleşmelerinde Başlangıçtaki İmkansızlık’*, Özer Seliçi’ye Armağan İstanbul, Seçkin Kitapevi, 2006, ss.223-235.

EROL, Kemal, ARI, Mehmet, Haluk; *‘Fason Üretim ve Teknoloji Transferi Anlaşmalarında Grup Muafiyeti Tartışmaları’*, Tüsiad Rekabet Hukuku Toplantıları Serisi-3, Y.2008, Yayın No: TÜSİAD-T/2008-5-465, ss.47-59

ERTAŞ, Şeref; *‘Sürekli Borç İlişkilerinde Zamanaşımı’*, DEU Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.2015, sayı: 2015/09 ss.3093-3102

ERTAŞ, Şeref; *‘Eşya Hukuku’*, Fakülteler Barış Kitabevi, İzmir, 2011.(Eşya Hukuku)

ESENER, Turhan; *‘Hukuka Giriş’*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015.

GÖZLÜKAYA, Fatma; *‘Teknoloji Transferi Sözleşmelerine İlişkin Rekabet Hukuku Uygulaması’*, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, 2007,

GÜÇER, Sülün; ‘‘Rekabet Hukuku’nda Hakim Durumun Kötüye Kullanılması Çerçevesinde Sınai Mülkiyet Hakları’’, Rekabet Kurumu Lisansüstü Tez Serisi: XIII, Ankara, 2005.

GÜRZUMAR, Osman, Berat; ‘‘Franchise Sözleşmeleri’’, Beta Yayınevi, İstanbul, 1995.

GÜNDOĞDU, Fatih, Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İmkansızlık ve Hukuki Sonuçları, Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 2011.

GÜNEŞ, Gülsen; ‘‘Türk Hukukunda Entelektüel Sınai Haklar ve Vergilendirilmesi’’, Alfa Yayınları, İstanbul, 1997.

GÜNEŞ, İlhami; ‘‘Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku’’, Seçkin Kitapevi, Ankara, 2017. (Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku)

GÜNEŞ, İlhami; ‘‘Sınai Mülkiyet Kanunda Zorunlu Lisans’’, 26 Nisan Dünya Fikri Mülkiyet Günü Özel Sayısı, Y.2017, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, ss.47-56. (Zorunlu Lisans)

GÜNEŞ, İlhami, Uygulamada Fikri Mülkiyet Hakları ve Haksız Rekabet Davaları, Seçkin Yayınevi, İstanbul, 2017 (Haksız Rekabet Davaları)

GÜNEŞ, İlhami; ‘‘Uygulamada Sınai Mülkiyet Ceza Hukuku’’, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009.

GÜNEŞ, İlhami; ‘‘Türk Patent Hukuku Uygulamasında İşçi (Hizmet) Buluşları, Serbest Buluş Kavramı ve Karşılaştırmalı Hukuk’’, Ankara Barosu Dergisi, Y.2010, seri no:2, Ankara ss.13-23. (İşçi Buluşları)

GÜMÜŞ, Alper; ‘‘Borçlar Hukuku Özel Hükümler’’, C.1, Vedat Kitapevi, İstanbul, 2013.

GÜVEN, Pelin; ‘*Rekabet Hukuku Ders Kitabı*’, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.

HUYSAL, Ayşegül, Sezgin; ‘*İlaç Patenti*’, Vedat Kitapevi, İstanbul, 2010.

İNAL, Tamer; ‘*Borca Aykırılık Dönme ve Fesih*’, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2017.

İNAN, Nurkut, PİKİER Mehmet; ‘*Rekabet Hukuku El Kitabı*’, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, Ankara, 2007.

KARAHAN, Sami, SULUK Cahit, SARAÇ, Tahir, NAL, Temel; ‘*Fikri Mülkiyet Hukuku Esasları*’, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012.

KAYA, Arslan; ‘*551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi*’, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Y.1996, C:55, Sayı:1-2, s.335,367

KAYA, Arslan; ‘*Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar*’, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Y.2011 C:55, sayı :4, ss.173-200.

KARASU Rauf, SULUK Cahit, NAL Temel, ‘*Fikri Mülkiyet Hukuku*’, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017.

KAYATEKİN, Deniz; ‘*Patentin Hükümsüzlüğü*’, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001.

KESKİN, Dilşad; ‘*Kaynak Kod Escrow Sözleşmesi*’, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y.2012, Yıl:3, Sayı:10, ss.95,128. (Kaynak Kod)

KESKİN, Serap; ‘*Patent ve Markanın Ceza Normları ile Korunması*’ Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003.

KILIÇOĞLU, Ahmet Mithat; ‘*Borçlar Hukuku Genel Hükümler*’, Turhan Kitapevi, Ankara, 2017.

KILIÇOĞLU, Ahmet Mithat; ‘*Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar*’ Legal Kitapevi, Ankara, 2013. (Sınai Haklar)

KIRCA, Çiğdem; ‘*Franchise Sözleşmesi*’ Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, Ankara, 1997.

KIRKOYUN, Hande; ‘*Sınai Hakların Tescilinde Türk Patent Enstitüsü Kararlarına Karşı Müracaat Yolları*’ Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk (Ticaret Hukuku) Anabilim Dalı, İstanbul, 2006

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip, SEROZAN Rona, ARPACI Abdülkadir, HATEMİ, Hüseyin, ‘*Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem ve Sözleşme*’, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2008

KÖSE, Mutlu, Yıldırım; ‘*Patent ve Endüstriyel Tasarım Hukukunda Gasp Davaları*’, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk (Ticaret Hukuku) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010.

KUNTALP, Erden; ‘*Karışık Muhtevalı Akit*’, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2013.

KURŞAT, Zekeriya; ‘*Yeni Borçlar Kanunumuzda Adi Ortaklık Hükümlerinin Değerlendirilmesi*’, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Y.2012, C. LXX, S. 1, ss. 301 – 318.

KURU, Baki, ‘*İcra ve İflas Hukuku*’ Türkmen Kitapevi İstanbul 2004

MATTHEW, Y Ma; ‘*Fundamentals of Patenting and Licensing for Scientists and Engineers*’, World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd., Danvers, ABD, 2015.

MERAN, Necati; ‘*Marka Hakları ve Korunması*’ Seçkin Yayınevi, İstanbul, 2015.

MILLER Arthur, DAVIS Michael, Intellectual Property, Patents, Trademark and Copyright, West Group Pub. St Paul, Minnesota, ABD, 2000.

NACAĞCI, Olgaç; ‘*Kısa Kısa Sınai Mülkiyet Kanunu*’, Fikri Gündem /AIPPI Türkiye Bülteni, 2017 Sayı:13 ss.14-19

NOMER, Haluk, ‘*Borçlar Hukuku Genel Hükümler*’, Beta Yayınevi, İstanbul, 2013,

NOYAN, Erdal; ‘*Patent Hukuku*’ Adalet Yayınevi, Ankara, 2015.

PINAR, Hamdi; ‘*Marka Hukukunda Hakların Tükenmesi*’, Prof Dr. Kemal Oğuzman’a Armağan, BETA, Yayınevi, İstanbul, 2000, ss.855 – 915. (Tükenme)

PINAR, Hamdi; ‘*Uluslararası Fikri Mülkiyet Haklarının Önemi ve Türkiye*’, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2004.

ODMAN, Ayşe; ‘*Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikinde Rolü*’ Seçkin Yayınevi, Ankara, 2002.

ODMAN BOZTOSUN, Ayşe; ‘*Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü*’ Rekabet Kurumu Dergisi, Y.2002, S: 2002/11, Perşembe Konferansları Yayınları, Ankara, 2002, ss.171-239.

OĞUZMAN Kemal, BARLAS, Nami; ‘*Medeni Hukuk*’, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.

OĞUZMAN Kemal, ÖZ Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C:1,Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015

OĞUZMAN Kemal, ÖZ Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C:2,Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014

OĞUZMAN Kemal, SELİÇİ, Özer, ÖZDEMİR, OKTAY, Saibe; ‘*Eşya Hukuku*’, İstanbul, 2014.

OKAT, Tolga; ‘*Patentin Sağladığı Hakkın Rekabet Hukuku İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi*’ İstanbul Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk (Ticaret Hukuku) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011.

ORMANCI, ALTINOK, Pınar; ‘*Sürekli Borç İlişkilerinin Hakkı Sebeple Feshi*’ Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011

ÖZDEMİR, OKTAY, Saibe; ‘*İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması*’, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, c.55, Y.2011, sayı:1-2, ss.263-296 (İsimsiz Sözleşmeler)

ÖZDEMİR, OKTAY, Saibe; ‘*Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*’, BETA Yayıncılık 2002, İstanbul.

ONGAN, Burak; ‘*Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*’, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2007.

ORTAN, Ali, Necip; ‘*Patent Lisansı Sözleşmesi*’, Doğan Basımevi, İstanbul, 1979.

ORTAN, Ali Necip; ‘*Avrupa Patent Sistemi*’ Cilt:1 Bankacılık Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1991 (Avrupa Patent Sistemi C:1)

ORTAN, Ali Necip; ‘*Avrupa Patent Sistemi*’ Cilt:2 Bankacılık Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1991 (Avrupa Patent Sistemi C:2)

ORTAN, Ali Necip; ‘*İşçi Buluşları Hukuku*’, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1987. (İşçi Buluşları)

OZANOĞLU, Hasan Seçkin; ‘*Yargıtay Uygulamasında TKHK’nun Uygulama Alanı Bakımından İsimsiz Sözleşmeler*’ Ankara Barosu Dergisi, Y.2000, sayı:3, Ankara, ss.53-69.

ÖĞÜZ Tufan; ‘*Know How Sözleşmesi*’, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2001.

ÖZCAN, Mehmet; ‘*Avrupa Birliğinde Fikri ve Sınai Haklar*’, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 1999 (Avrupa Birliği)

ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Burcu Gülseren; ‘*İlaç Patenti Hak Sahipliği ve Patent Hakkı Sahibinin İlacın Neden Olduğu Zararlardan Dolayı Sorumluluğu*’, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2011.

ÖZEL, Çağlar; ‘*Marka Lisansı Sözleşmesi*’, Seçkin Yayınevi, İstanbul, 2002.

ÖZSOY, Saadet, Hande; ‘*Türk Hukukunda Patent Lisansı Sözleşmesi*’, Turhan Kitapevi, Ankara, 2011.

ÖZSUNAY, Ergun; ‘*Türk Kartel Hukukun’da Teşebbüsler Arası Anlaşmalar ve Teşebbüs Birliklerinin Kararları*’, Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları, Y.2000, ss.41-69.

ÖZTAN, Fırat; *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, Turhan Kitapevi, Ankara, 2008.

ÖZTRAK, İlhan, *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:312, Ankara,1971.

ÖZTÜRK Özgür; ‘*Türk Hukukunda Patent Verilebilirlik Şartları*’, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2008.

PHILIPS, Jeremy; FIRTH Alison; *Introduction to Intellectual Property Law*, Butterworths Lexis Nexis, Wiltshire, İngiltere, 2001.

POROY, Reha, YASAMAN, Hamdi; ‘*Ticari İşletme Hukuku*’, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.

PULAŞLI Hasan, ‘*Şirketler Hukuku Genel Esaslar*’ Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.

REID, Brain C; A Pratical Guide To Patent Law, Sweet and Max Well Pub, Londra, İngiltere, 1999

REİSOĞLU, Sefa; ‘‘Türk Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)’’, Beta Basım A.Ş, İstanbul, 2014.

SANLI, Kerem Cem; ‘‘Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun’da Öngörülen Yasaklayıcı Hükümler ve Bu Hükümlere Aykırı Sözleşme ve Teşebbüs Birliği Kararlarının Geçersizliği’’, Ankara, 2000.

SARAÇ, Tahir; ‘‘Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması’’, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003.

SAVATLI, Ayşın Akyarlı; ‘‘Patent Hakkının Tüketilmesi’’, Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2016.

ŞEHİRALİ, Feyzan Hayal; ‘‘Patent Hakkının Korunması’’ Turhan Kitapevi, Ankara, 1998.

SELİÇİ, Özer; ‘‘Sürekli Borç İlişkisinin Sona Ermesi’’, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1977.

SEROZAN, Rona; ‘‘Borçlar Hukuku Özel Bölüm’’, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2006. (Borçlar Özel)

SEROZAN, Rona, ‘‘Medeni Hukuk’’, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2011.

SEROZAN, Rona; ‘‘Sözleşmeden Dönme’’, Vedat Kitapevi, İstanbul, 2007. (Sözleşmeden Dönme)

ŞİMŞEK, Salih; ‘‘Lisans Anlaşmaları Yoluyla Teknoloji Transferi’’, Türkiye Ticaret Sanayi Deniz Ticaret Odası Yayınları, Ankara, 1988.

SÜEL, Selda; *‘‘Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Patent Hakkının Tükenmesi’’*, Dokuz Eylül Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2007.

STIM, Richard; *‘‘License Your Invention’’*, Consolidated Printers INC, Berkeley, ABD, 2004.

STIM, Richard, ELİAS, Stephen; *‘‘Patent, Copyright, Trademark, An Intellectual Property Desk Reference’’*, Berkeley, California, Nolo Pub., ABD, 2000.

TAMER, Ahmet; *‘‘Patent ve Faydalı Model Hakkına Aykırılığın Sonuçları’’*, Bilge Yayınevi, Ankara, 2013.

TANDOĞAN, Haluk; *‘‘Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri’’* C:1, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008.

TEKİNALP Gülören, TEKİNALP Ünal, ATEMER Yeşim, ODER Bertil Emrah, ODER Burak, OKUTAN Gül; *‘‘Avrupa Birliği Hukuku’’*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2000. (Avrupa Birliği Hukuku)

TEKİNALP, Ünal; *‘‘Fikri Mülkiyet Hukuku’’*, Beta Basım A.Ş. İstanbul, 2008.

TEKİNALP, Ünal; *‘‘Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku’’*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015. (Sermaye)

TEKİNALP, Ünal; *‘‘Yeni Patent Hukukunda "Buluş Sahibi İlkesi" ve Gasp Davalarına İlişkin Bazı Sorunlar’’* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, : LV- Sayı:4, İstanbul, 1997 ss.129-136. (Buluş Sahibi)

TEKİNALP, Ünal, ÇAMOĞLU Ersin; *‘‘Sinai Mülkiyet Kanunu’’*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.

TEKİNAY Selahattin Sulhi, AKMAN Sermet, BURCUOĞLU Haluk, ALTOP Atilla; *‘‘Borçlar Hukuku Genel Hükümler’’*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1999.

TOPÇU, Deniz; ‘*Patent Lisans Sözleşmeleri*’, Seçkin Yayınevi, İstanbul, 2016.

TÜYSÜZ, Mustafa; ‘*Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler*’, Legal Kitapevi, Ankara, 2007.

TÜZÜNER, Özlem; ‘*Faydalı Modelin Korunması ve Faydalın Modelin Korunmasına Uygulanacak Hukuk*’, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011.

WILSON, Caroline; *Intellectual Property Law in a Nutshell*, Sweet and Maxwell Pub, Londra, İngiltere, 2002

YASAMAN Hamdi, ALTAY Sıtkı Anlam, AYOĞLU Tolga, YUSUFOĞLU Fülürya, YÜKSEL Sinan, ‘*Marka Hukuku*’, C:1, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2004.

YASAMAN Hamdi, ALTAY Sıtkı Anlam, AYOĞLU Tolga, YUSUFOĞLU Fülürya, YÜKSEL Sinan; ‘*Marka Hukuku*’, C:2, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2004.

YAVUZ, Cevdet; ‘*Borçlar Hukuku Dersleri Özel Borç İlişkileri*’, Beta Yayınevi, İstanbul, 2013. (Özel Borç İlişkileri)

YAVUZ, Cevdet; ‘*Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*’, Beta Kitapevi, İstanbul, 2014.

YUSUFOĞLU, Fülürya, ‘*Patent Verilebilirlik Şartları*’, Vedat Kitapevi, İstanbul, 2004

YÜKSEL, Ali Sait; ‘*Patent ve Lisans (Patent, Marka, Know-how) Sözleşmesi Hukuku*’, Marmara Üniversitesi Yayınları No:471, İstanbul, 1989

ÜNAL, Onur; ‘*Patent Hukukunda İstemler*’, Onur Hukuk Bürosu Yayınları, Bursa, 2008.

VENKATACHA, Hedge; ‘*Developing Countries and The Evolving Regime of Intellectual Property Rights*’, Jawaharlal Nehru University, New Delhi, 1995.

YATAY İŞBİRLİĞİ ANLAŞMALARI HAKKINDA KILAVUZ, Kabul Tarihi:30.4.2013 Karar Sayısı: 13-24/326-RM(6)

YENİOCAK, Umut; *“Sözleşme Hazırlama ve İnceleme Rehberi”*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.

YÜNLÜ, Levent; *‘Fikri Mülkiyet Hakkı’*, İstanbul Üniversitesi Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni Cilt 23, Y.2003, Sayı 1-2, Prof. Dr. Gülören Tekinalp'e Armağan, İstanbul, ss.891-918.

YURTSEVER, Şaziye; *“Patentin Hukuki Korunması ve Mevzuat”*, Adalet Yayınevi, Ankara, 1999.

YUSUFOĞLU, Fülürya, *“Patent Verilebilirlik Şartları”*, Vedat Kitapevi, İstanbul, 2004.

ZEVKLİLER, Aydın; *“Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri”*, Turhan Kitapevi, Ankara, 2008.

İNTERNET KAYNAKLARI :

ALİUSTA, Ebru; ‘‘Türk Hukukunda Patent Hakkının Korunması ve Rekabet Hukuku Açısından Sonuçları’’. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> , Erişim Tarihi: 12.03.2017

ALTUNKAYNAK, Aysun; ‘‘Bilgisayar Yazılımlarının ve İş Metotlarının Patentlenebilirliği’’, Türk Patent Enstitüsü Uzmanlık Tezi, Ankara, 2003,
<http://www.teknolojitransferi.gov.tr/TeknolojiTransferPlatformu/resources/temp/78559D16-EB92-428B-80A0-A63D6315E88A.pdf;jsessionid=0F7A1A49B9A57BA05CC023A7DA083535>,
Erişim Tarihi: 12.04.2017.

AYHAN, Emin Haluk, AHRAZOĞLU, Mehmet Necmettin; Muhalef Şerhi, Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu 08/04/2016 tarihli raporu, TBMM, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss341.pdf> (Erişim Tarihi:13.12.2017)

Cambridge Law Dictionary <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/>
Erişim Tarihi: 21.04.2017.

Black Law English Dictionary Kaynak : <https://thelawdictionary.org/>, Erişim Tarihi: 12.02.2017.

Kazancı İhtihat Bankası Kaynak : <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, Erişim Tarihi: 15.08.2017.

KWONG, Matt; Six significant moments in patent history, online makale, Reuters, 04.11.2010 <https://www.reuters.com/article/us-moments-patent/six-significant-moments-in-patent-history-idUSKBN0IN1Y120141104>, Erişim Tarihi: 03.02.2017.

Rekabet Kurumu Sitesi Kaynak : <https://www.rekabet.gov.tr/tr/Kararlar>, Erişim Tarihi: 23.07.2017

Sinerji İçtihat Bankası, Kaynak : <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=-4412>, Erişim Tarihi: 15.08.2017

Türk Dil Kurumu Sözlüğü, Kaynak: <http://www.tdk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 21.11.2016

VISHWAS, Devaiah; A History Of Patent Law, Alternative Law Forum, 2006, <http://altlawforum.org/publications/a-history-of-patent-law/>, Erişim Tarihi: 17.06.2017

WIPO, What is Intellectual Property, Kaynak:<http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/intproperty/wipopub450.pdf> , Erişim Tarihi: 27.07.2017

TBMM, Alt Komisyon Raporu, Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu 08/04/2016 tarihli raporu, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss341.pdf> (Erişim Tarihi:13.12.2017) s.84,85

TBMM, Sınai Mülkiyet Kanunu Gerekçesi Erişim için; <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0699.pdf> (Erişim Tarihi: 11.06.2016)

Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2) Kılavuzu, Kabul Tarihi:13.5.2009 Karar Sayısı:09-22/486

Yazar Belirtilmemiş, ‘‘Successful Technology Licensings’’, WIPO, Cenova, 2015 s.15 Kaynak: file:///C:/Users/Onur/Desktop/wipo_pub_903%20(1).pdf Erişim Tarihi: 25.07.2017

ÖZGEÇMİŞ

Yazar, 24.11.1986 yılında İstanbul/Şişli’de doğmuştur. İlk orta ve lise eğitimini FMV Özel Ayazağa Işık Lisesi’nde tamamlamıştır. 2006 yılında Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ne girmiştir. 2011 yılında ise Bahçeşehir Üniversitesi’nden mezun olmuştur. Yüksek Lisansını Milli Savunma Üniversitesi(Harp Akademileri) Stratejik Araştırmalar Enstitüsü’nde uluslararası hukuk alanında yapmış ve birincilikle tamamlamıştır. (2011-2013, GDP: 3.94) Yazar doktora eğitimine ise İstanbul Kültür Üniversitesi Özel Hukuk alanında devam etmektedir.